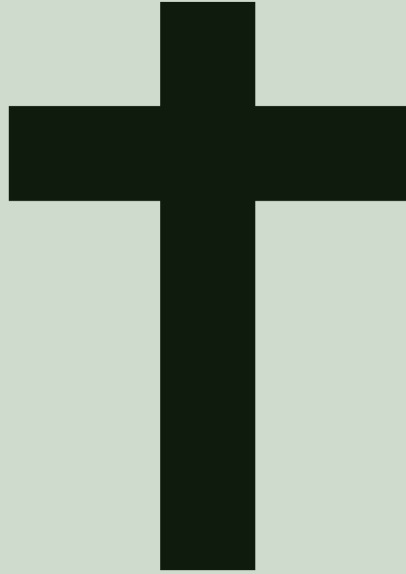

SINĠGI ÂLIP EKAP

The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea

SINGI ÂLIP EKAP
The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Komba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
8e5b8dff-a54f-5e56-9b8c-1906f06b22d1

Contents

FRT	1
MATAIO	2
MAREKO	46
LUKA	73
YOHANE	119
APOSOLO	155
ROMA	199
1 KORINTI	222
2 KORINTI	244
GALATA	258
EPESO	266
PILIPI	273
KOLOSAI	278
1 TESALONIKE	284
2 TESALONIKE	289
1 TIMOTEO	292
2 TIMOTEO	298
TITO	302
PILEMON	305
HEBIRAIO	306
YAKOBO	322
1 PETERO	328
2 PETERO	334
1 YOHANE	338
2 YOHANE	344
3 YOHANE	345
YUDA	346
DEN TIKNĀ	348
Read the New Testament	371

SINGI ÂLIP EKAP

The New Testament in the Komba language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

Singi Âlip Ekap

The New Testament in the Komba
language of Papua New Guinea
[kpf]

Translation by Wycliffe Bible
Translators

© 1980 Wycliffe Bible Translators,
Inc.

Print publication, 1980 by The Bible
Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Singi Âlip Ekap

A kutziñâ sot kamân kutziñâ[tab]Kot pânkânok[tab]Ilumñangât tenğâ

Yesugât singi âlip Mataionâ kulengoip.

*Yesugât sâkurâpnâ, zengât kutz-
ijâ.*

(Lu 3:23-38)

¹ A danjonâ danjonâ muyagem gane Yesu Kristo, zâk Abaram sot Dawidi, zekât kiun muyageip. ² Abaramgâren gâbâ Isaka âsageip. Isakagâren gâbâ Yakobo muyageip. Yakobogâren gâbâ Yuda sot âtâ murâpnâ âsagiwe. ³ Yudagâren gâbâ Perese sot Sera âsagiwet. Zekât mamzik kutnâ Tama. Peresegâren gâbâ Hesoron muyageip. Hesorongâren gâbâ Ram âsageip. ⁴ Ramgâren gâbâ Aminadaba âsageip. Aminadabagâren gâbâ Nason muyageip. Nasongâren gâbâ Salomon âsageip. ⁵ Salomongâren gâbâ Boasi âsageip. Boasigât mamnâ kutnâ Rahaba. Boasigâren gâbâ Obede muyageip. Obedegât mamnâ kutnâ Ruti. Obedegâren gâbâ Yese âsageip. ⁶ Yesegâren gâbâ a kutâ Dawidi muyageip. A kutâ Dawidigâren gâbâ Salomo muyageip. Dawidi zâk Uriagât ambân zo mei Salomo âsageip. ⁷ Salomogâren gâbâ Rehabeam muyageip. Rehabeamgâren gâbâ Abia âsageip. Abiagâren gâbâ Asa âsageip. ⁸ Asagâren gâbâ Yosapata muyageip. Yosapatagâren gâbâ Yoram muyageip. Yoramgâren gâbâ Usia muyageip. ⁹ Usiagâren gâbâ Yotam âsageip. Yotamgâren gâbâ Ahasi muyageip. Ahasigâren gâbâ Hisikia âsageip. ¹⁰ Hisikiagâren gâbâ Manase muyageip. Manasegâren gâbâ Amon âsageip. Amongâren gâbâ Yosia muyageip. ¹¹ Yosiagâren gâbâ Yekonia sot âtâ murâpnâ âsagiwe. Kâsaziñâ Yuda a gâsum diizingâm Babilonia hânân âine âsagiwe. ¹² Oi zoren Yekoniagâren gâbâ Salat

muyageip. Salatiegâren gâbâ Serubabe muyageip. ¹³ Serubabegâren gâbâ Abidu muyageip. Abidugâren gâbâ Eliakim âsageip. Eliakimgâren gâbâ Aso muyageip. ¹⁴ Asogâren gâbâ Sadoko âsageip. Sadokogâren gâbâ Akim muyageip. Akimgâren gâbâ Eliudu muyageip. ¹⁵ Eliudugâren gâbâ Eleasa muyageip. Eleasagâren gâbâ Matañ muyageip. Matañgâren gâbâ Yakobo muyageip. ¹⁶ Yakobogâren gâbâ Yosepe âsageip. Zâk Mariagât apnâ oip. Mariagâren gâbâ Yesu âsageip. Zâkkât kutnâ Kristo sâmen. Kutnâ zorat topnâ itâ. Zâk bâliñan gâbâ mâkâniñgâbap.

¹⁷ Âsaâsagiñ zo itâ âsagiwe. Abaramgâren gâbâ âsagem gane Dawidi âsageip, tengâziñâ kiin kimembut uap. Oi Dawidigâren gâbâ muyagem gane Yuda a Babilonia hânân âiwe, zo tengâziñâ kiin kimembut uap. Oi narâk zoren gâbâ âsagem gane Kristo muyageip, zo yatigâk kiin kimembut uap.

Yesu muyageip, zorat den sinji.

(Lu 2:1-7)

¹⁸ Yesu Kristo muyageip, zorat topnâ itâ. Mamnâ Maria Yosepegât sinji sâne ândeip. Sinji sânetâ tirik tirik ândiwet. Ândeitâ Tirik Kaapumñâ Maria sot pâlâtân oi kâmbonâ oip. ¹⁹ Maria zâk kâmbonâ oi ko Yosepenâ nângip. Oi zorat topnâ mân nângipkât nângi mân dâp oip. Yosepe a târârakñâ ândeipkât umñan itâ nângip, “Nâ diñâ a ambân mâteziñan sa anun opapkât tigâk birâbat.” ²⁰ Yatâ upat sâm nângâm ândei Kembangât sumbem a nâiñâ umanân muyagem itâ sâm dukui, “Yosepe, Dawidigât kiunñâ, ambingâ mimbam um zagât mân upan. Tirik Kaapumñâ zâk sot pâlâtân oipkât kâmbon op katep mimbap. ²¹ Nanñâ mimbap. Mei ko zâkkât kutnâ Yesu sâban. Zâknâ a ambân gakârâpnâ bâliñangât tâgân gâbâ olanziñgâbap.”

²² Kut nâi nâi muyageip, zo Propete a nâinâ Kembangât sâtkât den itâ sâip, zo bonnâ oip,

²³ “Nângânêk. Ambân sigan nâinâ kâmbonâ op nannâ mimbap. Zâkkât kutnâ Imanue sâbi (Niin denân ko Anutuñâ nen sot ândiap).”

²⁴ Yosepe zâk umanân gâbâ zaatnâ sumbem anâ den dukuip, zo lum Maria diim mirânjan zari ândiwet.

²⁵ Ka ap ambin ândiandin, zo yatâ mân ândiwet. Yatâ op ândeitâ kâtep muyagei Yosepenâ kutnâ Yesu sâip.

2

Nângânângâ a, zen hân kârebân gâbâ gawe.

¹ Yudaia hânân Herode a kutâ ândeip, narâk zoren Yesu zâk Betelem kamânân Yudaia hânân âsageip. Oi narâk zoren mirâsin takâtakânan gâbâ nângânângâ a, zen Yerusalem kamânân gawe.

² Gamnâ sâmbâ mäsikâzingâm sâwe, “Katep mâik âsagiap, zâk Yuda a zengât a kutâ upap, zâk ikâ taap? Nen ândi hâninjan gâbâ sângelaknâ eknâ mâpâsinam gen.”

³ Yatâ sânetâ Herode sot Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik nângâm pârâkparâwe. ⁴ Herodenâ den zo nângâm Anutuñâ tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ minduzingâm itâ sâmbâ mäsikâzingip. “Kristo zâk ikâ muyagibapkât sâsân?” ⁵ Mäsikâzingi itâ sâmbâ dukuwe, “Betelem kamânân, Yudaia hânân. Zorat Propete nâinâ itâ sâmbâ kulengoip,

⁶ ‘O Betelem, kamân mâik Yudaia hânân, gâ Yudaia zengât kamân giginâ bunâ. Gâgâren a kutâ patâ muyagem Isirae a ambân gakârâpnâ kembu otzingâbap.’”

⁷ Den zo sâne nângâm Herodenâ nângânângâ a diizingâm ziinik âim mulunâk mäsikâzingip. Sângelak muyageip, zorat narâknâ mäsikâzingi dukuwe. ⁸ Dukune nângâm

zen Betelem kamân âibigât sângonzângom sâip, “Zen âimnâ kârum katep muyagemnâ ga dâtnobi. Oi nângoot yatik âi mâpâsibat.”

⁹ A kutânâ den yatâ sâi zen âiwe. Oi sângelak hânzinjan gâbâ igâwe, zorân kândom otzingâm âimnâ katep zeip, zorat mirâ kwâknjan âi tâip.

¹⁰ Oi zen sângelak zo eknâ sâtâre patâ urâwe. ¹¹ Oi mirin bagim katep sot mamnâ Maria zikit umzik topnan gei mâpâsiwe. Mâpâsemnâ irâzinjan gâbâ kut nâi nâi âlipnâ mem pindâwe. Kât âlipnâ goide sot too wârânân âlip, sângânân patâ, zo pindâwe. ¹² Oi Kembangâ umanân kwâkâzingi zen Herodegâren mân âi muyagem mâtâp nâin gâbâ hânzinjan âiwe.

Kembangâ Yesu katep lilâugip.

¹³ Nângânângâ a, zen âburem kamânzinjan âine ko Kembangât sumbem a nâinâ Yosepe umanân itâ dukuip, “Gâ zaat katep sot mamnâ diizikâna Aigita hânân âi tap nâgât dengât mambât ândibi. Nângâ. A kutâ Herode, zâk katep kârumnâ muyagem kumbat sap.” ¹⁴ Sâi Yosepenâ zaatnâ katep sot mamnâ diiziki nâtigânâk tik âim Aigita hânân âiwe. ¹⁵ Oi zen zoren ândinetâ a kutâ Herode moip. Propete nâinâ zorat Kembangât sâtkât itâ sâip, zo bon oip, “Nannâ Aigita hânân gâbâ konsa gâip.”

¹⁶ Nângânângâ a, zen Herode kâitkum âinetâ nângâm kuk imbanâ oip. Yatâ op kâwali a sângonzângoi Betelem kamân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âim katep kendonzin zagât, zo zângom nanngâwe. Nângânângâ a zen sângelak âsageip, zorat narâk sâwe, zorat dâp sâi katep zângom nanngâwe.

¹⁷ Oi Propete Yesaianâ mârumanjan den sâip zo narâk zoren bon oip, ¹⁸ “Rama kamânân den kwamit patâ muyagiap. Âigirâp patâ uap. Mamârâpzin zen murarâpzinangât umbâla op âigirâp op zem tatne

hirinŝâbigât sâm osizinge. Wangât, murarâpziņ buņ op nanje, zorat.”

¹⁹ Herode moi Kembangât sumbem a nâiņâ Yosepe Aigita hânân umanân itâ sâm dukuip, ²⁰ “Gâ zaat. Katep sot mamņâ diizikâna Isirae hânân âburem âinek. Katep kunat sâwe, a zo muwe.” ²¹ Yatâ sâi Yosepeņâ katep sot mamņâ diiziki Isirae hânân âburem âiwe. ²² Âburemņâ Yosepeņâ den nâi itâ nâņgip, “Akelaŭ zâk ibâņâ Herode, zâkkât gebâkņan Yudaia hângât a kutâ op ândiap.” Den zo nâņgâm zo ândibam keņgât oip. Oi umanân den nâņgâmņâ Galilaia hânân arip. ²³ Zoren kamân nâi kutņâ Nasarete zeip, zoren âi ândeip. Oi Propete zeņgât den itâ ziap, zo bon oip, “Zâk Nasarete kamânân gokņâ sâbi.”

3

Yohanenâ nep topkwâip.

(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Yo 1:19-28)

¹ Ândim zâim ko Yohanenâ Yuda a zeņgâren muyagem gâip. Gamņâ Yudaia zeņgât mirâ âtâņan, a mân ândiândiņan, zoren âi ândim den siņgi itâ sâm dâzâņgom ândeip, ² “Anutu um topņan ândinatkat narâk mâte uap, zorat zen umziņ melâņnek.” ³ Yohanegât Propete Yesaiaņâ mârumņan den itâ sâm kulemguip, zo bon oip, “Mirâ kamân âtâņan a nâiņâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembangât mâtâp kârâm kubiknek. Oi kârâm kwârakune kelâlunâ oik.’” ⁴ Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipņâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Hâmbâ kamele sâmotņandâ tuuwe, zo mem ândeip. Oi kâmbatņan inzut nâi lap ândeip. Nalemņâ ko kumbon sot bânŝat, zo nem ândeip. ⁵ Oi Yerusalem kamânân gâbâ sot Yodaņ too nâmbut nâmbut, zeņgâren gâbâ a gâbâreyanġâm zâkkâren âimarâwe. ⁶ Zâkkâren âimņâ bâliņâziņâ sapsune

Yodaņ toin sanġonziņgip. ⁷ Oi Parisaio a sot Sadukaio a donġbepņâ too sanġonam gane ziņgitņâ itâ mâsikâziņgip, “O mulumġât kiurâp, zen bâliņâziņanġât hâuņâ mâte otziņgâbâmap, zo nâiņâ dâzâņgoi bâliņâziņ birâbi?” ⁸ Zen umziņ melâņâ orot mâmeziņâ kubik ândibi. ⁹ Zen umziņan itâ mân nâņgâbi, ‘Nen Abaramġât kiurâp, zorat kârâpņoot mân otņiņgâbap.’ Nâ dâzâņgua nâņgânek. Anutuņâ sâbâ sâm sâi kât zirâņâ Abaramġât kiurâpņâ op âsagibi. ¹⁰ Zorat sa nâņgânek. Nak nâi bonņâ âlipņâ mân upap, zo ko mariņandâ kârâm kârâp oi simbap. Nâņga zo mârum nak topņan pâi ziap. ¹¹ Zen umziņâ melâņne toin sanġonziņġâman. Ka nâi bet gam taap, zâk imbaņâ patâ zemņanġap. Nâ yatâ zorâņ irâņâ sikumņâ goribat, zorâġoot ko mân dâp upap. Zâkņâ Tirik Kaapum sot kârâp sanġonziņġâbap. ¹² Zâk gâbâgâbâriņoot gamņâ nalem ġwapġwapņâ gâbârem mindubap. Nalem bonņâ mirâņan pâmbap. Ka ġwapġwapņâ, zo ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

Yohanenâ Yesu too sanġonņanġip.

(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)

¹³ Narâk zoren Yesu zâk Galilaia hânân ġâbâ Yodaņ toin âimņâ Yohanenâ too sanġonņanġâbapkat dukuip. ¹⁴ Dukui ko Yohanenâ nâņgi mân dâp oi itâ dukuip, “Wangât nâġâren ga sat? ġâņâ nâ sanġonina dâp opap.” ¹⁵ Sâi Yesuņâ den itâ mâburem dukuip, “Nâņgâm kwâkâ mân ot. Net Anutugât sâtņâ lugitâ dâp upap.” Yatâ sâi Yohanenâ diņâ lum sanġonņanġip. ¹⁶ Too sanġonņanġi Yesu zâk toin ġâbâ kopgam eġi sumbem pâroņsâi Anutugât Kaapumņâ nii kembâ yatâ opņâ gem gam kwâkņan pâip. ¹⁷ Oi zorenâk sumbemân ġâbâ den nâi itâ muyageip, “Zi nannâ âlipņâ. Umnâ zâkkâren kinmap. Ekņâ umnâ âlip opmap.”

4

Sataņņâ Yesu mâsikip.
(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)

¹ Kaapumņâ Yesu okņanņi mirâ kamân âtânan arip. Sataņņâ mâsikânanğâbapkât okņanņi arip.

² Oi zoren Yesu zâk nâtik sot sirâm 40 umņan nâlem buņ ândeip. ³ Oi sarâ mariņandâ zâkkâren gamņâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanņâ ândiat oi ko sânanđâ kât zirân nalem oi ne.”

⁴ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nâi itâ ziap, ‘Anđâ nalemâk nem mân ândinat. Nalem nem sot den Anutugâren gâbâ gâmap, zo nânğâm ândim kwâtâtinat.’”

⁵ Yatâ sâi Sataņņâ diim âim kamân patin takâm tirik namâ pum kwâkņan pâip. ⁶ Pamņâ itâ dukuip, “Gâ Anutugât nanņâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. Oi den kulem nâi itâ ziap, zo nânğâ,

‘Zâkņâ sumbem arâp zeņgât bitziņan gâbanbap. Ziņâ bitziņandâ mingim geine kâtnâ mân gobap.’”

⁷ Yatâ sâi Yesuņâ itâ sâip, “Oi den kulem nâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ zâizâiņ mân okņanğâban.’”

⁸ Sâi Sataņņâ bak kârep patâ nâin diim zâi kin hân dâp a kâmut kâmutņâ sot sikum kut nâi nâi âkņâleņoot, zo tirâpkoip. ⁹ Tirâpkum itâ sâip, “Gâ nâgât umnâ topņan gei pindiņsâm mâpâseninandâ hân sot kut nâi nâi, zi aksik gâ gibat.” ¹⁰ Sâi Yesuņâ den mâburem itâ dukuip, “Sataņ, gâ birânim âi. Den kulem nâi itâ ziap,

‘Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Oi zâk kânok kore okņanğâban.’”

¹¹ Yatâ sâi Sataņņâ birânanğâm ari sumbem a zen gam on galem okņanğâwe.

Yesuņâ Galilaia hânân âi nep tuugip.

(Mk 1:14-20; Lu 4:14-15; 5:1-11)

¹² Yohane tâk namin panetâ Yesuņâ zorat sinņi, zo nânğâm

Galilaia hânân arip. ¹³ Oi Nasarete kamânân ândeip, zo birâm Kape-naum kamân âi ândeip. Kamân zo saru sâtnan Sebuloņ sot Naptali, zeņgât hânân tâip. ¹⁴ Yatâ oi Propete Yesaia zâkkât den nâi itâ ziap, zo bon oip,

¹⁵ “Sebuloņ sot Naptali hân saru sâtnan Yodaņ too nâmbutken ziap, Galilaia hân torenņan, zoren hân nâin gokņâ zen ândime. ¹⁶ A zo nâtnâtiğân ândiwe, zen kârâp âsakņâ patâ ikse. Mumuņanğât sinņi op nâtnâtiğân ândiwe, zen âsakņâ muyageziņgap.”

¹⁷ Narâk zoren Yesuņâ topkwapņâ sinņi âlip dâzânğom a itâ dâzânğom ândeip, “Anutugât um topņan ândinatkat narâkņâ mâte uapkât umziņ melâņnek.”

¹⁸ Oi sirâm nâin Yesuņâ Galilaia saru sâtnan âim gam tap a zagât, âtâ mun zikirip. Nâi Simoņ, kutņâ nâi Petero. Nâi ko munņâ Andrea. Zet saruyân zuugât irâ pam kirâwet. Zet iņanğât nep tuum ândiwet. ¹⁹ Yesuņâ zikitņâ dâzâkom sâip, “Zet ga nâgât a op molinigit. Oi zet iņanğât nep tuum ândiabot, zo yatik a zeņgâren nep tuum ândibabot.” ²⁰ Sâi zorenâk irâzikņâ birâm molim âiwet.

²¹ Oi Yesuņâ mâik nâi âimņâ a âtâ mun zagât muyagezikip. Yakobo sot munņâ Yohane, zet Zebedaiogât nanzatņâ. Zet ibâzikņoot waņğâyân tap irâziņâ kubik tarâwe. ²² Yesuņâ dâzâkoi zorenâk waņğâ sot ibâzikņâ birânanğâm molim âiwet.

²³ Yesuņâ Galilaia hânân kamân toren toren âim gam mâpâmâpâse namin zâim den sinņi âlip dâzânğom ândeip. Oi a ambân sisi mâsekziņoot kubikziņğâm ândeip. ²⁴ Yatâ op ândei sinņiņâ Siria hânân laņ kârâm ari nânğâm a ambân sisi mâsek sot wâkeziņoot sot kin bitziņâ mumuņâ zâkkâren diiziņğâm gane kubikziņğâm nanņip. ²⁵ Oi Galilaia hânân gâbâ sot kamân bâzagât Yodaņ too nâmbutken tâibân gâbâ sot

Yerusalem kamânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yodaŋ too nâmbutken gâbâ, a ambân kâmut patânâ mindumñâ moliwe.

5

Yesuñâ bâkñan den sinji âlip dâzânngoip.

(Lu 6:20-26)

¹ Yesuñâ a ambân kâmut patâ zingitñâ bâkñan zâi tâi arâpñâ zen um topñan âiwe. ² Âinetâ sinji âlip itâ sâmb dâzânngoip, ³ “A nâmbutñâ umziñangât nângâne gigin opmap, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zo zinjâ sumbemân Anutu um topñan ândibi. ⁴ A nâmbutñâ isem umbâlâ op ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo umâlep kwatziñgâbap. ⁵ A nâmbutñâ zâizâinjâ mân op ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. A zo zinjâ hân patâ zi galem upi. ⁶ A nâmbutñâ ândiândi târârakât otziñgi ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen gâtâm bonñâ muyagibi. ⁷ A nâmbutñâ zen um lâklâk op a toren tânzângome, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo Anutuñâ zo yatik otziñgâbap. ⁸ A nâmbutñâ umziñ salek ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo Anutu ek ândibi. ⁹ A nâmbutñâ lumbeñangât nep tuum ândime, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo Anutugât murarâpñâ sâbi. ¹⁰ A nâmbutñâ târârakziñangât op kâmbamân sot tâk namin âibi, zengât nânga sâtâreñoot uap. Zen zo sumbemân Anutu um topñan ândibi. ¹¹ A nâmbutñâ nâgât opñâ a zinjâ den bâliñ top topñâ dâzângom zângom molimoli otziñgâme, zengât nânga sâtâreñoot uap. ¹² Zen sumbemân sângân patâ mimbi, zorat umâlep patâ op sâtâre upi. Wangât, Propete a mâruman yatik zângom moliziñgâwe, zorat.”

Nen a zengât sii sot kârâp âsakñâ yatâ utnat.

(Mk 9:50; 4:21; Lu 14:34-35; 8:16; 11:33)

¹³ “Zen a zengât sii op ândibi. Ka siigât naamñâ buñ oi ko dap oindâ naamñâ dum upap? Zo buñâ. Sii bâliñâ zo yatâ mo yatâ orotñâ, zo mân ziap. Sii zo yen hânân lokine giari a ambân zinjâ lânbi.

¹⁴ Oi zen a zengât kârâp âsakñâ op ândibi. Kamân nâi bak kârep nâin tâi wan mo wanñâ mân kwâtepkubap. ¹⁵ Zen kârâp sâumñâ âmanân mân kwârakume. Buñâ. Zo tâtatñan pane tâpmap. Oi mirâ kâligen zime, zo âsageziñgâmap. ¹⁶ Zen zo yatâ a zengât âsakñâ op ândibi. Oi a zen ândiândiziñâ ikne âlip oi sumbem Ibâziñâ sâmb âlip kwâkñangâbi.”

Yesu zâk Mosegât gurumin den kumbam mân geip.

¹⁷⁻¹⁸ “‘Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kumbam geip,’ nâgât yatâ sâme? Nâ mân kumbam gewan. Nâ zo lubatkât gewan. Den zo bon op kut nâi nâi muyagem nanngâbap. Nâ perâkñak dâzângobâ. Mosegât gurumin den murukñâ nâi mân buñ upap. Gurumin den zo tâi hân sumbem, zet buñ upabot. ¹⁹ Oi a nâi, zâk gurumin den murukñâ nâi mân lumñâ a toren yatik upigât dâzângobap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât ombenjan a gigin op ândibap. Oi nâinjâ ko den zo lum a nâmbut zo yatik upigât sâbap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât patâziñ op ândibap. ²⁰ Zorat dâzângua nângâne. Zen gurumin den galem a sot Parisaio a, zen ândiândiziñ âlip mân ândim walâziñgâm sumbemgât sinji mân upi.”

Gurumin den, zorat topñâ sâip.

(Lu 12:57-59)

²¹ “Sâkurâpziñ zen den itâ dâzângowe, ‘Gâ kâmbam mân kumban. Nâi zâk kâmbam kumbap, denân pambi.’ ²² Ka nâñâ itâ dâzângobâ. Nâi zâk bukuñâ um kuk nângânangâbap, zâk den nepñangât sinji upap. Nâi zâk bukuñâ den bâliñâ dukubap, zo ko a sâtñâ zengât minduminduyân pambi. Nâi zâk

bukunja den karok balinja dukubap, zo ko sim karapkât sinji upap. ²³ Zorat ko ga kut nai nai Kembugât sinji pambam ita nangaban, 'Bukunet kasap osetniknan ziap.' ²⁴ Zo yata nangam kut nai zo biram ai bukugoot den sam kusik tuumna aburem kut nai zo Kembugât sinji pamban.

²⁵ Ga a nai sot kasap op dinzikna zo kek kubikpabot. Top likuliku a zakaren man aim kasagoot den sam kubikpabot. Yata man otna kasaganda den zo top likuliku agaren sai nangam kawali a gakarapna sai ga gasugim tak namin gabanbi. ²⁶ Na peraknak dagoba. Ga zoren tapna yen man giban. Kasanganat tosa makam nangam gem gaban.

²⁷ Sakurapzina ita dzangowe, 'Ap ambin, zet man birayangababot.'

²⁸ Ka nana ko ita dzangoba. A naina amban nai ek aknalenangabap, zo ko zak zik ambin zo umnanda birayangabap. Zak tosa mimbap.

²⁹ Zorat sinja naina balinan gabanba sai sum lamun biraban. Halalu andim siman geibatkât lan sinja toren sum lamunban. ³⁰ Bikâ bongenja balinan gabanba sai karâm manangât pamban. Sak halalu andim sim karapkât sinji opatkât lan bikâ karâm manangât pamban.

³¹ Den sangina ita ziap, 'Nai zak ambinja birabam ekap pindam molibap.' ³² Ka nana ko ita dzanguan. A nai ambin birabap, zo ko zak tarotarik manangât tosa patâ mimbap. Ka amban zo a nai sot andeip oi ko tosa zo apnangât man upap. Oi nai zak amban birabiranj zo mimbap, zo ko zak tosa patâ mimbap.

³³ Zen nange. Sakurapzina ita dzangowe, 'Ga Anutu matenan den nai sarâ man sâban. Kembu matenan den nai samna lunanda bonja upap.'

³⁴ Nana ko ita dzanguan. Anutu matenan den sasana, zo itagât biram nangabi. Sumbem, zo Anutugât tatat mame uap. ³⁵ Hanan kwap

same, zo itagât op birabi. Han, zo Anutugât kombanja. Oi Yerusalem kamanan kwap sasana, zo itagât op birabi. Yerusalem kamân, zo Kembu patagât kamân. ³⁶ Oi kaukzinan kwap sasan, zo birabi. Zen kaukzin samotna kau nai dukune sumun upap? Mo sumun nai dukune kau upap? Yata bunja. ³⁷ Zorat dinzina bonnan sane bonja upap. Bunja sane bunja upap. Den tarokwap same, zo Satanganen gaba gamap."

Haukau man upi.

(Lu 6:29-30)

³⁸ "Den nai ita sasana, zo nange, 'Naina sinja sum lamunjan ganguot sinja sum lamunban. Naina satka kwaki ganguot satna hanja kom kwakaban.' ³⁹ Nana ko ita dzanguan. Zanganâ sane sakzina man angan karabi. Gat ko a naina palomga toren koi toren nai pindana kumbap. ⁴⁰ Oi naina ga sot kasa op hambaga kwaknan mei umnan yatik pindaban. ⁴¹ Oi a naina ga irana mem pankanogan ai pambangât sai gana tarokwap kareban ai pam gaban. ⁴² Oi a naina kut nai nai nibangât sai pindaban. Oi yen mem andim gibat sai nanganganaban."

Kasarapzin buku otzingabi.

(Lu 6:27-28, 32-36)

⁴³ "Den nai ita sasana, zo nangame, 'Ga bukuga buku oknanganaban, ka kasaga kasa minanganaban.' ⁴⁴ Ka nana ko ita dzangoba. Kasarapzin buku otzingabi. Oi a zangom molizingame, zengât op ninau sâbi. ⁴⁵ Zen zo yata op andim sumbem Ibazingat nan bararap bonja op andibi. Zanja yatik sai maananda a orot mamezin balina sot alipna aksik asagezingamap. Oi yatik sai mapna a orot mamezin balina sot alipna aksik zingamap. ⁴⁶ Zen buku otzingame, zoric buku otzingabi, zo ko Anutunja sanganna wan zingabap? Balin mame a, zen yata op andime, zo ka. ⁴⁷ Zen torerapzina zoric manganzingabi,

zorat sângânñâ wan zingâbap? Um kâtik a, zen yatâ upme. ⁴⁸ Zorat zen ko walâm sumbem Ibâziñandâ târârak ândimap, zo yatik op ândibi.”

6

Ninâu sânam sâk mâmeyân mân sâbi.

¹ “Zen sinji âlip lumñâ kut ñâi ñâi âlipñâ upme, zo zingitne âlip upapkât a mâteyân mân mem ândibi. A mâteyân yatâ op ândine Anutuñâ sângânñâ mân zingâbap. ² Zorat gâ a âlip otzingâm a nâmbutñandâ gek nângâbigât lâmun mân waatpan. A sarâñâ, zen mâpâmâpâse namin sot kamân sombemân a zinjâ sâm âlip kwatzingâbigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen sângânziñâ mârûm mine âkip. ³ Bukugâ ñâi kut ñâi pindâbam tik pindâm bukugâ ñâi mân dukuban. ⁴ Yatâ upan, zo ko orot mâmegâ tik zimbap. Yatâ otna Ibâgandâ kut ñâi ñâi tik ek nângâmñâ hâuñâ sângânñâ gibap.”

Ninâugât den.
(Lu 11:2-4)

⁵ “Zen ninâu sânam a sarâñâ, zen yatâ mân upi. Zen mâpâmâpâse namin sot a minduminduyân ninâu sânam bâbâlan upme, zo ko anjâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Yatâ zingitne ko zorâñak sângânziñâ opmap. ⁶ Gâ ko ninâu sâbâ sâm mirâgan zâi hângi doongumñâ Ibâgâ tik ândimap, zâkkâren ninâu sâban. Oi Ibâgâ tigâk kut ñâi ñâi ek nângâmapiñâ bonñâ muyagem gibap.

⁷ Oi zen ninâu lâuyâk mân sâbi. Ninâu sâmñâ târokwap mân sâm âine kârep patâ upap. Um kâtik a, zen ninâu yatâ sâme. A zo zinjâ den donbep sâm arindâ nângânñingâbap sâme. ⁸ Gât ko zen a zo zen yatâ mân upi. Zen ninâu mân sâne Ibâziñâ zâk kut ñâi ñâi um nângânñingâziñan ziap, zo kek ek nângâmapi. ⁹ Oi zen itâ sâm ninâu sâbi,

‘Ibâniñâ sumbemân taat, gâgât kutkâ hâlâlu zimbap. ¹⁰ Gâ gamñâ um dâp hân dâp kembu otningâban. Sumbemân gâgâren sât lulu ziap, zo yatik hânân nengâren zimbapkât otningap. ¹¹ Gâ sirâm ziren nalem dâpniñan ningâban. ¹² Nen a zengât tosa biren zo yatik tosaninñâ birâban. ¹³ Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban. Bâliñâ mariñangât bikñan gâbâ mâkâningâban.’

¹⁴ Zen a zengât tosa birânetâ Anutuñâ yatik tosazin birâbap. ¹⁵ Ka zen a zengât tosa mem ândinetâ Anutuñâ zengât tosa yatik mem ândibap.”

Nalem birâm kendon ândiândigât den.

¹⁶ “Zen nalem birâm kendon ândim si sângânziñ kuk sen sen mân upi. A sarâñâ, zen yatâ upme. A nâmbutñâ, zen nâlem birâm kendon ândiândiziñâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen zorat sângânñâ mârûm mine âkap. ¹⁷ Gânâ ko nalem birâm kâukâ kendâm si sângângâ too sanjonñâ ândiban. ¹⁸ Yatâ otna a zinjâ nalem birâm ândiândigâ mân ek nângâbi. Sumbem Ibâgâ tik ândimap, zâk zikñik nângâbap. Oi zâk tik ândim kut ñâi ñâi ek nângâmapiñâ sângânñâ gibap.”

Sikumgât âkñâlê mân utnat.
(Lu 11:34-36; 12:33-34)

¹⁹ “Zen hângât sikum kut ñâi ñâi donbep mân mindubi. Hângât kut ñâi ñâi kabâtñâ niniñâ sot alâlâgiñ sot anjâ kâmbu mime, zorat nângânetâ mân zâibap. ²⁰ Zen sumbemân kut ñâi ñâi mindum ândibi. Sumbemgât kut ñâi ñâi, zo kabâtñâ mân niniñâ sot mân alâlâgiñ sot anjâ kâmbu mân orotñâ, zorat nângâne zâibap. ²¹ Kut ñâi ñâiziñ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap. ²² Sinjâ so sâkkanğât âsakñâ. Sinjâ âlip tâi sâkkâ âsakñâ

ek ândiban. ²³ Ka siŋgâ bâliŋ oi ko sâkkâ nâtâtik upap. Zorat sa nâŋgânek. Umgaŋgât âsakŋâ nâtâtiksâbap, zo ko opon nâtâtik patâ muyagei kwakmak op ândiban.

²⁴ A kânokŋâ a kutâ zagât, zekât kore âlip mân upap. Zâkŋâ nâi buku okŋaŋgâm nâigât âkon upap. Oi zâk nâi sot pâlâtân op nâi kândâtkubap. Zen yatik Anutugât nep sot kât sikum âkŋâlegât nep, zo dap yatâ mâtâkâziŋgâm mem ândibi?”

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nâŋgâm kwâkâban.

(Lu 12:22-32)

²⁵ “Zorat torenŋâ nâi zi dâzâŋgua nâŋgânek. Zen ândiândiziŋgât nâŋgâm itâ mân sâbi, ‘Wan wan mem nem ândinat?’ Mo sâkziŋgât nâŋgâm itâ mân sâbi, ‘Wan mo wan lap ândinat?’ Kut nâi nâi zorat mân nâŋgâm kwâkâ upi. Zorat zen sânek. Ândiândiziŋandâ bonŋâ mo naleŋgâ bonŋâ? Sâkziŋandâ bonŋâ mo sâk pâkeŋâ bonŋâ? ²⁶ Zen nii ziŋgitnek. Nii zen nep mân kârâm kâmitme. Zen naleŋgâm mindune tâpmap. Oi sumbem Ibâziŋandâ naleŋgâm muyagem ziŋgâmap. Oi dap dap? Zen nii zeŋgât ombeziŋan? Buŋâ. ²⁷ Oi zen nâŋgânâŋgâziŋ kâtikŋâ ziap oi ko sânetâ sâkziŋ kâtigei narâkŋâ pânkânok târokwap ândibi? ²⁸ Yatâ orotŋâ mân ziabân wangât sâk pâkegât donbep nâŋgâme? Zen pâliŋpâliŋ neule hibukŋan zemap, zorat topŋâ nâŋgâbi. Zâk sâk pâke mân tuumap. ²⁹ Zorat sa nâŋgânek. A kuta Salomo mârumŋan ândeip, zâk sikum patâ sot neule âlip zemŋaŋgip. Ka Salomo zâk sâkŋâ neuleŋootŋâ neule âlipŋâ yatâ zo mân mem ândeip. ³⁰ Oi hibuk bâloŋâ zo irak muyagem mukan âkâm gemap. Anutuŋâ sâi neule âlipŋâ zo muyagemap. Oi zen dap nâŋge? Anutuŋâ sâk pâke âlip mân muyagem ziŋgâbap? Zen nâŋgâm pâlâtânziŋ lotŋâ. ³¹ Zorat zen nâŋgâ kwâkâ op itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat. Nen wan wan

mem lap ândinat?’ ³² Um kâtik a, zen um nâŋgânâŋgâziŋ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziŋandâ wan wangât kwakse, zo nâŋgâm naŋgâmap. ³³ Zen sumbem Ibâziŋgât um topŋan ândiândiŋ sot zâkkât mâtâp târârak ândiândiŋ, um nâŋgânâŋgâziŋ zoren pane zim-bap. Zo yatâ utne sâkkât kut nâi nâi ziŋgâbap. ³⁴ Zen mukangât nâŋgâ kwâkâ mân upi. Nâŋgâ kwâkâ zo mukangât siŋgi. Sirâm nâigât kâbâ yâmbât, zo sirâm zorat siŋgi upap.”

7

Den hâuŋâ mân sâm siŋan giban.

(Lu 6:37-38, 41-42)

¹ “Zen a hâuŋâ den mân sâm siŋziŋan gibi, zo ko Anutugoot zen yatigâk mân sinziŋan gibap. ² Zen a hâuŋâ den sâm kwâkâziŋgâbi, zorat dâp yatigâk Anutuŋâ zen sâm kwâkâziŋgâbap. Zen a kut nâi nâi otziŋgâbi, zorat dâp yatik Anutuŋâ mâburem ziŋgâbap. ³ Gâ wangât bukugaŋgât siŋan gwapgwap zo ekŋâ gikâ siŋan nak sâmbaŋâ zo mân ek nâŋgat? ⁴ Nak sâmbaŋâ gikâ siŋan zeï dabâŋgen bukugâ itâ dukuna dâp upap? ‘Gâ nâŋgâna siŋan gwapgwap ziap zo, mem pambâ.’ ⁵ Sarâ a gâ. Kâdom gikâ siŋan nak sâmbaŋâ zo mem pamŋâ gwapgwap bukugaŋgât siŋan zeï mem pâna dâp upap.

⁶ Gâ a nâmbutŋâ Anutu kândâtkume, zen siŋgi âlipkât kut nâi nâi âlipŋâ, zo mân ziŋgâban. Zen wâu bâu yatâ opŋâ kut nâi nâi âlipŋâ zo birâm âburem gibegât.”

Ninâu sâm ândim kut nâi zo mimbi.

(Lu 11:9-13)

⁷ “Ninâu sâm ândim kut nâi zo mimbi. Kârûm ândim bonŋâ muyagibi. Hâŋgiyân kom ândine mirâ mâriŋandâ mem pâmbap. ⁸ Nâi zâk ninâu sâm ândim kut nâi memap. Nâi zâk kârûmapŋâ bonŋâ muyagemap. Nâi zâk mâtâbân kom ândei mariŋandâ

mâtâp mem pâmâp. ⁹ Zengâren gâbâ nâinâ nanjâ nalemgât sâi kâsaget pindâbap? ¹⁰ Mo zengâren gâbâ nâinâ nanjâ inangât sâi guk mo mulum pindâbap? ¹¹ Buñâ. Zen a bâliñandâ murarâpziñâ kut nâi nâi âlipñâ yatâ otziñgâme. Oi Ibâziñ sumbemân walâwalâñandâ kut nâi nâi âlipñâ ziñgâbap. Zen zâkkâren ninâu sâne kut nâi nâi âlipñâ walâm ziñgâbap.

¹² Zen a ziñâ kut nâi nâi otziñgâbigât otziñgâmap, zorat dâp otziñgâbi. Zorânâ Mosegât gurumin den sot Propete zengât den zo minduap.”

Mâtâpkât den.

(Lu 13:24)

¹³ “Zen mâtâp pâlâtânjan sumbemân bagibi. Tâmbetagoagonangât hângi, zo patâ uap. Oi zorat mâtâpñâ zo ñilip patâ. Zoren a ambân donjbeñâ bagim âime. ¹⁴ Ândiândi kamângât mâtâp, zo pâlâtân. Zoren a ambân bituktânâ âime.”

Propete sarânâ, zengât den.

(Lu 6:43-46; 13:25-27)

¹⁵ “Propete sarânâ, zen holi tobatziñâ râma yatâ ka umziñâ wâu kâtikñâ kâwaliziñoot. Zo nângâm galem ândibi. Zen zengât orot mâmeziñangât sen kwapñâ topziñâ nângâbi. ¹⁶ Bolep sângerân bonñâ oi nime? Mo zâlâliyân sam bonñâ oi nime? ¹⁷ Zo buñâ. Nak âlipñan bonñâ âlipñâ âsagemap, ka nak bâliñan bonñâ âlipñâ mân âsagemap. ¹⁸ Nak âlipñan bonñâ bâliñâ mân muyagemap. Nak bâliñan bonñâ âlipñâ mân âsagemap. ¹⁹ Zorat nak nâi zâk bonñâ âlipñâ mân oi kârâm kârâbân umbi. ²⁰ Nâ zorat op san. A zengât orot mâmeziñ eknâ topziñ nângâbi.

²¹ Kembuniñâ, Kembuniñâ nonsâme, ka zengâren gâbâ nâmbutñandâ sumbemân mân zâibi. Ibânâ sumbemân, zâkkât den lume, zen ziñjik sumbemân bagibi.

²² Narâk zoren a donjbeñ patânâ

ziñâ itâ sâm dâtnobi, ‘Kembunâ, Kembunâ, gâgât kutkâ sâm a ambân siñgi âlip dâzângowen. Gâgât kutkâ sâm wâke moliziñgâwen. Gâgât kutkâ sâm nep patâ tuuwen.’ ²³ Yatâ sâne nâ itâ sâm dâzângobat, ‘Nâ zengât kutziñâ mân nângan. Bâliñ mâme a, zen birânim âinek.’ ”

Nângânângâ a sot a kwakmak.

(Lu 6:47-49)

²⁴ “A nâinâ dinnâ zi nângâm lubap, zâk a nângânângâñoot upap. Zâk a nâinâ bâkñan mirânâ kâtikñâ tuugip yatâ. ²⁵ Mirânâ tuugi tâi map pibâ patâ gam kom osei mirâ zo kâtigem kirip. Lâm kârep esâm tandâ pâi giari sârakoip, zorat kâtigem kirip. ²⁶ Oi a nâi dinnâ zi nângâm birâbap, zâk a kwakmak zi yatâ. A kwakmak nâinâ mirânâ too sâtñan tuugip. ²⁷ Mirânâ tuugi tâi map patâ too uurupñoot takâm koi giligâlaksâm nanjip.”

²⁸ Yesuñâ den zo sâm nanji a ambân kâmut patâ zen den sâip, zorat nângâne imbanâ oip. ²⁹ Oi itâ sâwe, “Zâk Kembugât gurumin den zorat galem a, zen walâziñgâm sap.” Yesu zâk imbanâñootñâ den siñgi âlip dâzângoip, zorat yatâ sâwe.

8

Yesuñâ sâk bâlâ a nâi kubikñangip.

(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)

¹ Yesuñâ bâkñan gâbâ gem gâi a ambân kâmut patâ molim âiwe. ² Oi a nâi, sâk bâlâ a, zorân um topñan âim gei pindiñsâm itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ imbanâgâ ziap, zorat kubikñibâ sâm âlip kubikñiban.” ³ Yatâ sâi Yesuñâ bikñandâ weemñâ sâip, “Nângâgigangât sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk useñâ sogeï sâkñâ âlip oip. ⁴ Yesu zâk yatâ okñangâm sâip, “Gâ zirat siñgi a ambân mân dâzângoban. Gâ âi tirik namâ galem a sâkkâ tirâpkuna ikpap. Oi Moseñâ den sâip, zo lum nii mo zuu nâi Kembugât siñgi sâm pâmaban. Sâkkâ âlip uap, zo a ambân ek nângâbigât yatâ otnan.”

Yesunâ kore a nâi kubikņangip.
(Lu 7:1-10)

⁵ Oi Yesu zâk Kapenaum kamânân zari kâwali a galem a nâinâ zâkkâren gam itâ sâip, ⁶ “Kembu, kore anâ sâknam yâmbât okņangî kiņ bik bâliņ oi mirin zem taap.” ⁷ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ gam kubikņangâbat.” ⁸ Yatâ dukui kâwali anâ den itâ mâburem dukuip, “Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. Gâ ziren tapņâ yen denâk sâna ari kore anâ âlip upap.” ⁹ Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziņ luman. Oi nâgât ombenan nâgât kore a ândie. Oi zengâren gâbâ nâi âinan sa âibap. Nâi gânan sa gâbap. Kore anâ nâi nep zo tuu sa tuubap.” ¹⁰ Yatâ sâi Yesunâ den zo nâņgi imbanâ oip. A molim âiwe, zo itâ dâzângom sâip, “Nâ perâkņak dâzângobâ. Isirae a zengâren nâņgâm pâlâtânziņâ itâ mân ekman.” ¹¹ Zorat itâ dâzângobâ. Hân toren toren gâbâ a donjep mindum Anutugât um topņan Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen sot tap sii nalemm nimbî. ¹² Oi Isirae a nâmbutņâ mârûm sumbengât siņgi sâm ziņgâziņgânâ, zen ko âkņan nâtâtigân âimņâ umbâlâ opņâ isem ândibi.” ¹³ Yesunâ yatâ sâmņâ kâwali a patâ itâ sâm dukuip, “Gâ âi. Nâņgâm pâlâtâņgâņgât bonņâ muyagegibap.” Yatâ sâi zorenâk kore a âlip oip.

A ambân nâmbutņâ mâsekziņoot kubikziņgip.

(Mk 1:29-34; Lu 4:38-41)

¹⁴ Yesunâ Peterogât mirin zâim Petero sibunņâ mâsek kârâņoot op zei egip. ¹⁵ Ekņâ bikņan weegi mâsekņâ buņ oip. Oi ambân zo zaatņâ nalemm om Yesu pindip. ¹⁶ Oi mirâ nâtiksaîsâi a ambân wâkezîņoot donjep diiziņgâm gawe. Diiziņgâm gane Yesunâ den sâm wâkezîņâ moliziņgip. Oi a ambân sisi mâsekziņoot zo kubikziņgip. ¹⁷ Yatâ oi Propete Yesaianâ den itâ kulengoip, zo bonņâ oip,

“Zâk lotņâniņ betniņan mem mâsekniņ âkoip.”

Yesu molinatkat den.
(Lu 9:57-60)

¹⁸ A ambân donjepņâ Yesugâren gam haamgum kine Yesunâ ziņgitņâ arâņņâ saru nâmbutken âibigât dâzângoip. ¹⁹ Âinam utne Kembangât gurumin den zorat galem a nâinâ Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ²⁰ Sâi ko Yesunâ itâ mâburem dukuip, “Wâu ulin, zen denziņan ândime. Nii zuu, zen hâņgootziņan ândime. A bonņâ, nâ ko isen korem zo buņâ ândiman.” ²¹ Yesugât arâņņâ, zengâren gâbâ nâinâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nâņgânina âi ibânâ hangum gâbat.” ²² Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ birâm molinina mumunâ ziņak hanagonek.”

Pibânâ Yesu sâtņâ lugip.
(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)

²³ Yatâ sâm wangâyân zari arâp zâine âiwe. ²⁴ Âim tatne saruyân pibâ patâ gâi saru bâlim kirip. Oi sarunâ wangâ umņan giarip. Yesu zâk uman zem tâip. ²⁵ Zem tâi arâņņâ zen âi mângim dukuwe, “Kembu, betniņan me. Saruyân geinamen.” ²⁶ Sâne itâ sâm dâzângoip, “Nâņgâm pâlâtânziņ lotņâ, zen wangât umziņ kengât uap?” Yatâ sâm oksâm zaat pibâ sot saru den dâzâkoi hiriņsâm ziwet. ²⁷ Arâņņâ zen zo ekņâ imbanâziņ buņ oi itâ sâwe, “Sâi pibâ sot saru sot kut nâi nâi, zen sâtņâ lume. Zâk a dap yatâ?”

Yesunâ a zagât wâkezikņâ moliziki âiwet.

(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)

²⁸ Oi saru nâmbutken âim Gadara a zengât hânân âi takip. Taki a zagât, zet wâkezikņoot gam Yesu muyagiwet. Zet a mumunâ zengât kwagân gâbâ gawet. Zet kwagân ândim kâwali mem ândeitâ a zen zekât kengât op gootziņan mân

âimarâwe. ²⁹ Zet den yu kambar sâ m itâ sâwet, “Yesu Anutugât nanngâ, wan otningâbam nenngâren gaat? Gâ narâk mân mâte oi sâknam patâ ningâbam gaat?” ³⁰ Oi kârebân bâu kâmut patâ, zen gendâk nem ândiwe. ³¹ Zorat wâke ziñâ Yesu itâ dukuwe, “Moliningâbâ sâ m sângonnângona bâu umziñan geinâ.” ³² Sâne ko itâ sâ m dâzângoip, “Ba âinek.” Yatâ sâ i a umzikñan gâ bâ gam bâu umziñan geiwe. Baginetâ bâu zen aksik patâ bâkñan gâ bâ tembatñan koñkoñ geim dengânân gei mom nanngâwe.

³³ Oi bâu galem a, ziñâ kamânân zâim bâu zengât siñgi sot a zagât zekât den siñgi, zo dâzângom nanngâwe. ³⁴ Den siñgi zo dâzângone a ambân aksik patâ, zen Yesu iknam kamânân gâ bâ geiwe. Gei ekñâ Yesuñâ birâziñgâm âibapkât dukuwe.

9

Yesuñâ a ñâ i kubigip.

(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)

¹ Yatâ utne Yesu zâk wangâyân zâim zikñâ kamânân âbureip. ² Gâ i a kiñ bik mumuñâ ñâ i helân aam pam mem gawe. Oi Yesuñâ nângâm pâlâtânziñangât topñâ ekñâ a zo itâ sâ m dukuip, “Nannâ, mân kenngât ot. Tosagâ mârûm biran.” ³ Yatâ sâ i Kembugât gurumin dengât galem a nâmbutñâ, zen den zo nângâm umziñan itâ nângâwe. “Zâk Anutu hutkum sap. Zâk Anutu yatâ op sap.” ⁴ Yatâ nângâne Yesuñâ umziñan ekñâ itâ sâ m dâzângoip, “Wangât umziñan nângânângâ bâliñâ nângânige? ⁵ Zen dap nânge? Nep ikâ zorân bâbâlan? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik? ⁶ A bonngâ, nâ hânân ândim tosa gulipkubatkât imbanâ zemnigap. Zorat topñâ ikpigât yatâ sâ m dukuan.” Yatâ sâ mñâ a kiñ bik bâliñ itâ sâ m dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ mem kamângan âi.” ⁷⁻⁸ Sâ i a zo zaatñâ kamânñan arip. Oi a ambân kâmut

patâ, zen ekñâ kâwaliziñ bun oi Anutunñâ imbanâ zo a bikñan pâipkât mâpâsem sâ m âlip kwâkñangâwe.

Yesu zâk bâliñ mâme a zengâren arip.

(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)

⁹ Yesu zâk zobâ âim kât mimiñ a nâ muyagenigip, kutnâ Mataio. Nâ kât mimiñ namânân ta nekñâ itâ dâtnogip. “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.” Yatâ sâ m dâtnogi zaatñâ moliwan. ¹⁰ Oi nâ Yesu mirânân nalem nimbapkât diim zaria kât mimiñ a sot bâliñ mâme a dorñep gamñâ Yesu sot arâpñâ nen sot nalem ârândân niwen. ¹¹ Yatâ oindâ Parisaio a nâmbutñâ, zen ningitñâ Yesugât arâpñâ mâsikâningâwe, “Patâziñâ zâk wangât kât mimiñ a sot bâliñ mâme a, zen sot tap nalem niap?” ¹² Sâne Yesuñâ den zo nângâmñâ dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zâk a sâkziñ âlip, zengâren nep mân tuumap. Mâsekziñoot, zengârenâk nep tuumap. ¹³ Zen ko Anutugât den ziap, zorat topñâ nângâbi. Den zo itâ, ‘Zuu bâu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziñgâbigât otnimap.’

A ziñangât nen âlipñâ sâme, nâ zengât bunâ. Nâ bâliñ mâme a diiziñga nâgâren gabigât sâ m gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiñangât sâwe.

(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)

¹⁴ Narâk zoren Yohanegât arâpñâ, zen Yesugâren gam itâ sâ m mâsikâwe, “Nen sot Parisaio a narâk nâmbutñan nalem birâm kendon ândimen. Ka gâgât arâpkâ ko wangât nalem mân birâm ândime?” ¹⁵ Yatâ sâne Yesuñâ itâ sâ m dâzângoip, “A kutâ, zâk a ambân gakârâpñoot ândei dabân umbâlâ op nalem birâm ândibi? Gâtâm a kutâ betziñan mine, narâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

¹⁶ Nen hâmbâ sângiñan, zo hâmbâ unakñâ mân pam gârîmen. Hâmbâ

uñakñandâ sânginjâ diigi oloñbapkât yatâ mân upmen.

¹⁷ Zen wain too uñakñâ hâkop sânginjan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko wain too uñakñandâ hâkop sânginjâ kunziri hâkop sot wain ârândân buñ upabot. Wain too uñakñandâ hâkop uñakñan gune giari âlip opmabot.”

Yesunâ Yairo bâratñâ mumunjan gâbâ mângep.

(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)

¹⁸ Yesunâ yatâ sâm dâzângom kiri mîpâmîpâse namâ galem a ñai gam um topñan pindiñsâm dukui, “Bâratnâ irabot zi muap. Diigiga âi sâkñan weenandâ âlip op zaatpap.”

¹⁹ Yatâ dukum ari Yesu zâk zaat sâi arâpñâ zâk sot Yairo molim âiwen.

²⁰ Mâtâbân arindâ ambân ñai gâip. Ambân zo gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Ambân zorân kândâtñan gamñâ Yesugât hâmbâ murukñan weegip. ²¹ Ambân zo umñandâ itâ nângip, “Hâmbânjik weemñâ âlipnâ upat.” ²² Yesunâ puriksâm ambân zo ekñâ sâip, “Bâratnâ, gâ mân kenjât ot. Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat op âlip uat.” Yesunâ yatâ sâi zorenâk ambân zo âlip oip.

²³ Oi Yesu zâk âimñâ galem agât mirin zâimñâ girâp kwamit nângip. A ambân donbep patâ, zen girâp isem tarâwe. ²⁴ Yesunâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Zen zaat geim nanjânek. Ambân zâk mân muap. Zâk yen uman zem taap.” Yatâ sâm dâzângoi girânñangâwe. ²⁵ Sâi a ambân kâmut patâ zo geim nanjâne kâmbârânâ zeibân âim bikñan gâsui mumunjan gâbâ zaarip. ²⁶ Oi zorat den sinji hân zoren denân denân âragum nanjâwe.

A sinzik bâpsâsân sot a wâkenjoot kubikziñgip.

²⁷ Oi Yesu zâk kamân zo birâm ari a sinzik bâpsâsân zagât, zet molimñâ den kâtik sâm den sâwet, “Gâ Dawidigât kiunñâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ²⁸ Oi âimñâ mirin zari a zagât

zet zâkkâren zaritâ mäsikâzikâm sâip, “Sinzikñâ kubikpatkât imbanâ zemnigap, zo nângabot?” Oi zet sâwet, “Oñ, Kembu, net nângâgiget.”

²⁹ Yatâ sâitâ sinzikñan weemñâ sâip, “Nângâm pâlâtânzikñangât bonñâ muyagezikik.” ³⁰ Sâi zorenâk sinzikñâ ânângârip. Oi Yesunâ mân sâbabotkât den kâtikñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet zirat sinji a ambân mân dâzângobabot.” ³¹ Oi a zagât, zet den zo nângâmñâ âim lanj dâzângom nanjitâ sinji zo hân dâp lanj kârâm arip. ³² Oi zet aritâ zorenâk a ñai wâkenjoot Yesugâren diim gawe. Zâk wâkenjâ okñangi kopa oip. ³³ Yesunâ wâke zo molei a zo den sâip. A ambân kâmut zoren tarâwe, zen zo ikne imbanâ oi sâwe, “Isirae nenjâren mârûm kut ñai itâ zo mân âsagei igâwen.” ³⁴ Parisaio a ziñâ ko Yesugât itâ sâwe, “Wâke zenjât patâziñandâ imbanâ pindâm mam okñangi wâke moliziñgâmap.”

Nep a kâruziñgâm sâip.

³⁵ Oi Yesu zâk yatâ opñâ kamân patâ sot mâik aksik ândim nanjip. Oi mîpâmîpâse namâ dâp zâim Kembu um topñan ândiândiñangât den dâzângom a ambân sisi mâsekziñjoot kubikziñgâm ândei. ³⁶ Yesunâ a ambân kâmut patâ zo ziñgitñâ umñâ nângip. Zâkñâ ziñgiri râma galem anjâ buñâ yatâ gulipmalip ândine ziñgirip. ³⁷ Oi zorat arâpñâ den sumbuñâ ñai itâ sâm dâtnânjooip, “Kâlamân bonñâ donbep ziap, ka nep a ko bituktâ. ³⁸ Zorat nep mariñâ zâkkâren ninâu sâne nep a muyagem sângonzângoi nebân bagim kâlamân bonñâ mem ândibi.”

10

Yesu arâpñâ kutziñâ.

(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)

¹ Yesunâ arâpñâ kiin zagât nângonsâi gâindâ wâke moliziñgânatkât sot sisi mâsek kubikziñgânatkât imbanâ niñgip. ² Aposolo kiin zagât, nenjât kutniñâ itâ. Kâdom Simonj

kutnjâ nâi Petero, munjâ Andrea, Zebedaiogât nanzatnjâ Yakobo sot munjâ Yohane. ³ Pilipo sot Batolomaio, Toma sot kât mimiņ a nâ, kutnâ Mataio, Yakobo Alipaiogât nanjâ sot Tadaio. ⁴ Simoņ Zelote sot Yuda, Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpzanjoi gâsuwe.

Yesujâ arâpnâ nep diņ sâm zinjip.
(Mk 6:7-13; Lu 9:1-5)

⁵ Yesujâ arâp kiin zagât, nen sângonnângom sâip, “Zen hân nâin mân âibi. Samaria zengât kamânân mân zâibi. ⁶ Isirae a kâmurân gâbâ râma yatâ gulipmalip ândiândiņ, zo zengârenâk âibi. ⁷ Âim sinji âlip itâ sâm dâzângom ândibi, ‘Anutugât um topņan ândinatkat narâk mâte uap.’ ⁸ Sisi mâsek kubikzingâbi. Mumujâ mângizingâbi. Sâk bâlâ kubikzingâne âlip upi. Wâkeziņoot molizingâbi. Oi Anutuņâ kut nâi nâi sângân buņ zinjip, yatigâk zengoot a otzingâbi.

⁹ Kât patâ mo mâik mân mem âibi. ¹⁰ Mâtâpkât irâ mân mem âibi. Hâmbâ zâgât mân mem âibi. Kipâke buņ, sot tân mân mem âibi. Bet bâsaņâk âibi. Nep a zen nalemmot sângân buņâ zingâne dâp upap.

¹¹ Kamân patâ mo mâigân takâm mirin tâtat mâme upi, zorat topziņâ sâm mâsikâzingâbi. A nâigât ek nângâne âlip oi zâkkât mirin zâim tâtat mâme op tap ko kamân zo birâm âibi. ¹² Mirâziņan zâim itâ sâm dâzângobi. ‘Um lumenjâ zengâren zimbap.’ ¹³ Oi mirâ mariņandâ ândei dâp oi dinziņâ zâkkâren bonjâ upap. Ka mirâ mariņandâ ândei mân dâp oi lumenjâ dinziņangât bonjâ âburem ziņan gâbap. ¹⁴ Oi mirâ kamân nâin birâzingâm dinziņangât âkonziņgi kinziņan gwapgwap lânne gei birâzingâm âibi. ¹⁵ Nâ perâkņak dâzângobâ. Den kubikkubik narâkņan Anutuņâ Sodom sot Gomora kamân mâirâp, zen hâujâ mem gei kwap otzingâbap. Ka

kamân zorat a, zo ko hâujâ mem zâi kwap otzingâbap.”

Kâmbamgât den.

¹⁶ “Nângânek. Râma wâu hulin zengât oserân mân sângonzângozângon, zo nâjâ ko zen sângonzânguan. Zorat zen a sarâ buņâ, nângânângâziņoot târârak ândibi. ¹⁷ Zen a ziņ tâmbetzângobegât gasâziņ kârâm ândibi. A zen den sâsâņ namin diizingâm âibi. Mâpâmâpâse namâziņan zâmbamjâ lapitizingâbi.

¹⁸ Oi zorigâk buņâ. Zen nâgât a ândie, zorat opņâ a kutâ zengâren diizingâm âine den nep tuubi. Oi zen zengât mâteziņan kinjâ a kutâ sot hân nâin gokņâ nâgât topnâ sapsom zingâbi. ¹⁹ Zen a kutâgâren zâmbane den dap sâna sâm mân nângâm kwâkâ upi. Narâk zoren den sâbi, zo Kaapumjâ zingâbap. ²⁰ Yatâ otziņgi den sâne zo zengât den mân upap. Ibâziņangât Kaapum umziņan pâmbap, zâkkât den upap.

²¹ Narâk zoren âtânjâ nâiņâ munjâ sâi kumbi. Oi ibâ nâiņâ sâi nanjâ kumbi. Oi nan bârat, zen ibâ mam kâsa otzingâm sâne zângobi.

²² Kutsiņginangât op a donjebenjâ zengât um kâlak nângâzingâbi. Oi nâi zâk den sinji âlip mem kâtigem kinbap, zâk narâk âki sumbem kamânân bagibap. ²³ Zen kamân nâin ândinetâ zângom molizingânetâ kâmân nâin âibi. Nâ perâkņak dâzângobâ. Isirae kamân dâp tap ariap, zo âine mân âki a bonjâ nâ takâbat.”

Yesu okņangâwe, zo yatik otningâbi.

(Lu 12:2-9)

²⁴ “Ekap namin katepnâ a kwâkâm pindâmap, zâk mân walâmap. Kore aņâ a patâjâ mân walâmap. ²⁵ Ekap namin katepnâ patâņangât holi zorik mei dâp upap. Kore aņâ patâņangât holi zorik mei dâp upap. Bâliņ mâme a, ziņ nâgât Bezebulu sâwe. Sâm bâliņ kwatniwe yatik mâte pirik mem zâi kwap

otzingâbi. ²⁶ Zorat sa nângânek. A zo zengât op mân kenngât upi. Kut nâi nâi tik ziap, zo zemngâ mân zimbap. Kut nâi nâi kwâarakukun, zo zemngâ mân zimbap. Zo aksik mabâlaknem nanngâbi. ²⁷ Nâ nâtigân den tik dâzângoman, zo a kâmut zengât mâteziñan sapsubi. Den halop dâzângowan, zo sombemân kin dâzângobi. ²⁸ Sâkziñik zângobi, zengât mân kenngât upi. Zen um dâpziñ mân tâmbetkubi. Nâigât kenngât upi. Sâkkâ sot um dâpkâ ârândân sim kârâbân gâbanbapkât imbanâ zemngângap, Anutu, zâkkât kenngât op ândibi.

²⁹ Nii sâmbâlâle, zâk sângânñâ patâ buñâ. Kât kuriñâ mâik kânok pam zagât mimban. Oi Ibâziñandâ mân nângi ko dap op sâmbâlâle nâi gei kumbap? ³⁰⁻³¹ Anutu zâk a zengât kâukziñ sâmotñâ zorat tenngân nângâm nanngâmap. Zorat zen kenngâtziñ buñ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buñâ. Zen a. Anutu zâk zengât umñâ patâ kinmap.”

Anâ sinji âlipkât hâunâ minat.
(Lu 12:51-53; 14:26-27)

³² “Nâi zâk a ambân zengât mâteziñan sâmbâlâle kwatnibap, zâk yatigâk nânâ sumbem Ibânangât mâteñan sâmbâlâle kwâkñangâbat. ³³ Nâi zâk a ambân zengât mâteziñan kwâimbânigi zâk nânâ yatigâk sumbem Ibânangât mâteñan kwâimbânangâbat.

³⁴ Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbe muyagibapkât geip.’ Nâ lumbeñâ buñâ, kâmbam âbângubapkât gewan. Nâ kâsâpziñgobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. ³⁵ Zorat nanngâ sot ibânâ, zet kâsâpagobabot. Bâratñâ sot mamñâ, zet kâsâpagobabot. Iranñâ sot sibunñâ, zet kâsâpagobabot. ³⁶ A nâi zâkkât kiñ topñan gâbâ kâsa okñangâbi. ³⁷ Oi nâi zâk umñâ ibâ mamzik zet sot pâlâtân op nâ sot bituk pâlâtân upap, zâk zo nâgât sinji mân op ândibap. Nâi zâk umñâ murarâp zen sot pâlâtân op nâ sot

bituk pâlâtân upap, zâk yatik nâgât sinji mân ândibap. ³⁸ Oi nâi zâk zikñâ poru nakñâ mân lum nâgât mâtâp lânabap, zâk zo yatik nâgât sinji mân upap. ³⁹ Nâi zâk ândiândiñâ anngân kâri gulipkuñangâbat. Oi nâi zâk nâgât opñâ hânân ândiândiñâ birâm ândiândiñâ âlipñâ muyagibap.”

Yesugât opñâ buku otzingâbi.
(Mk 9:41)

⁴⁰ “A nâiñâ zen galem otzingâbap, zâk zo yatik kore otnibapñâ sângonnogip yatik okñangâbat. ⁴¹ Nâi zâk Propete a nâi on galem okñangâbat, zâk Propetegât dâp yatik sângân mimbap. Nâi zâk a târârakñâ galem okñangâbat, zâk a târârakñangât dâp sângân mimbap. ⁴² Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâiñâ a giginâ zengâren gâbâ nâgât sinji ândiap, zo too paten aam pindâbap, zo ko sângânñâ buñ mân zimbap.”

11

Yohane arâpñâ zen Yesugâren âiwe.
(Lu 7:18-35)

¹ Yesunâ arâpñâ kiin zagât den dâtnângom nanngâm kamân nâin sinji âlip dâzângobam arip.

² Yohane tâk namin tap Kristonâ nep tuugip, zorat sinji nângâm arâp den mâsikâbigât sângonzângoi Yesugâren âiwe. ³ Yesugâren âimñâ itâ sâmbâlâle, “Mârumñan Propete a, ziñâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâigât mambât ândinat?” ⁴ Sâne Yesunâ itâ sâmbâlâle dâzânngoip, “Zen âburem âimñâ kut nâi nâi ek nângge, zorat sinji Yohane dukubi. ⁵ Sen nâtatikñâ sinziñ ânângâtsap. Kinziñ bâlîñâ mâtâp lân aim ge. Sâk bâlâ a sâkziñ âlip uap. Kindapziñ bâpsâsân, zo den nângge. Mumunandâ zaatse. A ambân kanpitâ, zen lâunan gâbâ den sinji âlip nângge. ⁶ Nâi zâk nâgât nângi mân âkon upap, zâkkât nângge sâtareñoot uap.”

⁷ Oi Yohanegât arâp, zen âburem âine Yesunâ a ambân zâk sot ândiwe

Yohanegât topnâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen mirâ kamân âtânan, a mân ândiândinjan wan iknam âiwe? Gerâ nâi pibânâ koi âim gam kiri iknam âiwe? ⁸ Mo a nâi hâmbâ neulenoot iknam âiwe? Zen nânge. A hâmbâzin neulenoot, zen a kutâ zengât mirin tapme. ⁹ Mo zen Propete nâi iknam âiwe? Zorat nâ dâzângua nângânek. Zen a igâwe, zo Propete nâmbutnâ zengât dâp buñâ. Zâk tobat nâi. Nâmbutnâ zo walâzingap. ¹⁰ A zorat den kulem nâi itâ ziap, ‘Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua kândom otgibap.

Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

¹¹ Nâ perâknak dâzângobâ. Ambân zengâren gâbâ âsagiwe, nâmbutnâ zengâren gâbâ nâinâ Yohane mân wâlap. Ka a giginâ nâinâ Anutu um topnan ândibapnâ, zâk walâbap. ¹² Yohane too sanjon nep topkwâip, narâk zoren gâbâ a ambân donbep, zen sumbengât sinji upigât kâtigiwe. Oi a kâwalizinoonâ sumbem kamân zo baginam kâtigie. ¹³ Propete a sot Mose, zen zorat den kânjan sâmbâ kulemgum gane Yohanegâren âkip. ¹⁴ Den zi umzinâ gâsui nângânâ sâmbâ, nângânek. Elia gâbapkât sâwe, zorat bonnâ Yohane gâip. ¹⁵ Nâi zâk kindapnoonâ den zi nângâbap.

¹⁶ A kâmut zi, waniñ zen sot dâpkwap sâbâ? Zen katep yatâ. Katep zinâ ek birâ, nângâm birâ upme. A ambân kâmut zi zo yatâ. Katep, zen kamân sombemân tap bukurâpzin itâ sâmbâ dâzângome, ¹⁷ ‘Kep meindâ wangât mân kue? Nen umbâlâ kep meindâ wangât mân isie?’ ¹⁸ Yohane zâk nepnâ topkwap too kâtik sot nalembirâm ândei eknâ sâwe, ‘Zâk wâkenoot ândiap.’ ¹⁹ A bonnâ nânâ gamnâ nalembirâm sot too nia neknâ itâ sâmbâ, ‘Iknek. A zi kât mimiñ a sot bâlin mâme a, zengât buku. Waiñ sot nalembirâm mân birâmap.’ Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ bon asâgem topnâ mem kâknan kwâpmap.”

Yesunâ Galilaia a zengât girem sâip.

(Lu 10:13-15)

²⁰ Narâk zoren Yesunâ kamân nâmbutken nep tuugi eknâ umzin mân melânâwegât den topkwap sâmbâ topzin itâ sâmbâ muyageip, ²¹ “Yei, Korazin mâirâp, Yei, Besaida mâirâp, zengâren nep patâ kulem top top muyageip. Kulem yatâ zo Tiro sot Sidon kamânân muyagei sâmbâ zen mâruman isem umbâlâ opnâ umzin melânbe. ²² Zorat dâzângua nângânek. Tiro Sidon kamân mâirâp, zen den kubikkubik narâknan hâunâ diim gei otzingâbap. Zen ko hâunâ mem zâi pam otzingâbap. ²³ Kapenaum mâirâp, zen dap upi? Sumbemân zâibi? Buñâ. Zen sim kârâbân kâbaknezingâbap. Zengâren kulem top top muyageip. Kulem zo Sodom sot Gomora kamânân muyagei sâmbâ kamân zo mân buñ op narâk ziren tok tâpap. ²⁴ Zorat dâzângua nângânek. Den kubikkubik narâknan Sodom kamân mâirâp, zen hâunâ mem gei kwap otzingâbap. Zen ko hâunâ mem zâi kwap otzingâbap.”

Yesunâ Ibânâ sâmbâ bâbâlan kwâknangip.

(Lu 10:21-22)

²⁵ Narâk zoren Yesunâ Kembugâren den itâ sâmbâ, “Ibâ, hân sot sumbem marinâ, gâ âlip opmat. A ziiñ nângânângâzingât nângâne zâizâin opmap, zo dingâ tik kwatzingâmat. Ka a umzin giginâ upme, zen ko dingâ sâmbâ muyageizingâmat. Oi nâ zorat sâmbâ âlip kwatgigan. ²⁶ Kembu, gâ yatâ muyagem âibapkât nângâna âlip oip.” ²⁷ Ninâu yatâ sâmbâ arâpnâ nen itâ sâmbâ dâtnângoip, “Ibânâ, zâk kut nâi nâi nâgât sinji sâmbâ bitnan pam nangip. Umnan den sot nângânângâ ziap, zo mân nânge. Ibânâ zâk ziknik nângap. Oi Ibânangât umnan den sot nângânângâ ziap, zo mân nânge. Nâ ninik nângan. Oi nânâ a nâmbutnâ

Ibânanġât topnâ sâm muyageziġa âlip nângâm kwâkâbi.”

Yesunâ diiningâbap.

²⁸ “Kut nâi nâi yâmbâtñâ tuum kâbâ yâmbât sot sâknam nângâm ândime, zen aksik nâgâren gane gâsuziġa um sâkziġâ sânduksâbap. ²⁹ Nâ umnandâ mulun op gigiñâ op ândimangât nâgâren gane nep ârândâñ tuum ândinat. Oi um dâpziġandâ lumbeñâ muyagem ândibap. ³⁰ Nâ sot kin nep tuutuun, zo bâbâlan. Nâgât nep, zo bâbâlan.”

12

Yuda zengât kendongât den.

(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)

¹ Narâk zoren Yesunâ kândom ot-ningi kendonân kâlamân obândiwen. Âimnâ arâp nen tepniġangât opñâ segoñ keet namuñ niwen. ² Yatâ oindâ Parisaio a, ziġ zo ekñâ Yesu dukum sâwe, “Ek. Arâpkâ ziġ kut zo ue, zo kendonân mân orotñâ.” ³ Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Dawidi sot arâpñâ, zen tepkât opñâ urâwe, zo sâlâpkum nângâme mo buñâ? ⁴ Zâk Kembu Anutugât namâ zo zâim nalem hâlâlu sâsânâ, zo mei niwe. Nalem zo zâk sot arâpñâ niwe. Zo mân orotñâ. Namâ galem ziġnik nimbigât sâsân. ⁵ Anutugât gurumin den ekabân den itâ sâlâpkum nângâme? Tirik namâ galem a, zen Yuda zengât kendonân tirik namîn âim nep tuum gurumin den zo kume, zorat tosanâ mân opmap. ⁶ Zen Kembugât namâ zo hâlâlu sâme, Ka nânâ ko dâzângua nângâne. Nâ mâteziġan kinzan, nâ walâwalân. Namâ zo gigiñâ. ⁷ Anutugât den kulem nâi itâ ziap, ‘Bâu zuu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziġâbigât otnigap.’

Zen den zirat topnâ nângâm sâi a tosaziġ buñâ den lan nâi mân dâzângobe. ⁸ A bonñâ, nâ kendongât marinâ op ândian.”

Yesunâ kendonân a nâi kubigip.
(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)

⁹ Yatâ sâmnâ zobâ âim mâpâmâpâse namin zarip. ¹⁰ Zoren a nâi tâip. Zâk bikñâ humutñik. Oi a ziġâ Yesu mâsikâm sâwe, “A kendonân kubikziġâziġân, zo orotñâ mo mân orot?” ¹¹ Sâne Yesunâ lâuziġan mem itâ sâm mâsikâziġip, “Zengâren gâbâ a nâiñâ râmanâ kânok lâmân giari ko kendongât op birâbap? Yatâ mân upap. ¹² Râma zâk yenñâ. A zen ko bonñâ, zorat kendonân âlip orotñâ.” ¹³ Yatâ sâmnâ a zo itâ sâm dukuip, “Bikâ tântân pa.” Sâi bikñâ tântân pâi âlip op toren yatâ oip. ¹⁴ Yatâ oi Parisaio a, zen zo ekñâ âimnâ zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

Yesugât den sâsân, zo bonñâ oip.

¹⁵ Yesunâ den zo nângâm kamân zo birâm nâin arip. A doñbep patânâ molinetâ kubikziġâm nanġip. ¹⁶ Zen zâkkât topnâ zo a ambân mân dâzângobigât den sâm kâtigeip. ¹⁷ Yatâ oi Propete Yesaianâ mârumñan Anutugât den kulemgoip, zo bonñâ oip. Den zo itâ,

¹⁸ “Zen nannâ iknek. Nâ zâk gâsum sâlâpkuan. Zâk nannâ âlipñâ. Zâkkât umnâ kinmap. Nâ Kaapumnâ pinda beknan mei hân toren toren a zengâren den kubikkubikñâ sâm hanpâmbap. ¹⁹ Zâk den sârek mân sâbap. Kamân sombemân mân kwamitagoi nângâbi. ²⁰ Gerâ âbâbângum, zo mân kârâm mânângât pâmbap. Oi kârâp tirâp mân biri bâpsâbap. Yatâ op nep tuum ândim den târârak sâm kubikmubik oi târârak op kâtigem zimmap. ²¹ Yatâ oi a ambân hân toren toren, zen zâkkât kutsiġiġan târokwapî.”

Yesunâ wâke nâi moleip.

(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

²² Narâk zoren wâkenâ a nâi oknâñgi kopa op siġ bâpsâsân op ândei Yesugâren diim âiwe. Âine Yesunâ a zo kubigi siġâ ânângâri

eknâ den sâip. ²³ A ambân kâmut kirâwe, zen zo eknâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Dawidigât kiun gâbapkât sâsânâ, zo zi mot nâi.”

²⁴ Sâne Parisaio a, ziñâ den zo nângâm itâ sâwe, “Zo sarâ. Wâke zengât a kutâ kutnâ Bezebulu, zâknâ mam oknanggi wâke molizingâmap.”

²⁵ Zen yatâ sâne Yesunâ umziñan eknâ itâ dâzângom sâip, “Hân nâigât a, zen kâsa utnetâ hânziñ zo kwamen zimmap. Oi kamân nâigât a mo mirâ nâigât a, zen kâsa utne mirâ kamânziñ buñ upap. ²⁶ Satân sot arâpnâ, zen kâsa utnetâ nepziñâ dap yatâ kâtigem zimmap? ²⁷ Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunâ mam oknanggi wâke molizingâmap.’ Oi zengât narâpziñâ nâinâ mam otziñgi wâke molizingâme? Sarâziñangât topnâ zo narâpziñandâ muyagibi. ²⁸ Nâ ko Anutugât Kaapumnâ mam otnigi wâke molizingâman. Anutugât um topnân ândiândigât narâknâ mâte otziñgi mân nânge.

²⁹ A nâi, zâk mirânan kâwali op tâi dap yatâ a nâinâ zâim sikum beknan mimmap? Yatâ buñâ. Kâwali a zo komnâ kiñ bik saam pamnâ sikumnâ âlip beknan mimmap.” (Yesunâ den zo Satangât op sâip.) ³⁰ Yatâ sâmnâ itâ sâip. “Nâi zâk buku mân otnibapnâ, zâk kâsa otnibap. Nâi zâk nepnâ mân galem upapnâ, kândanbap.

³¹ Zorat dâzângua nângânek. Bâlinâ top top sot den sumunnâ top top, zorat tosa birâbirân ziap. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâmbâlin kwâpap, zâkkât tosa birâbirân mân ziap. ³² Nâi zâk a bonnâ nâ sâmbâlin kwatnibap, zâkkât tosa âlip gulipkubap. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâmbâlin kwâpap, zo ko tosanâ hânân sot Sumbemân mân gulipkubap.

³³ Zen nak nâigât âlipnâ sâmbonnanngât yatik âlipnâ sâbi. Mo nak nâigât bâlinâ sâmbonnanngât yatigâk bâlinâ sâbi. Nak zo bonnanngât nak topnâ sâmbuyagemap. ³⁴ Zen

mulumgât kiurâp. Bâlinandâ wan den âlipnâ sâbi. Umziñan kut nâi nâi zemap, zo yatik lâuziñan kopgâmap. ³⁵ A târâraknândâ umñan gâbâ den âlipnâ kopgâmap. A nâi nângânângâ bâlinâ, zâkkât umñan gâbâ den bâlinâ kopgâmap. ³⁶ Nâ dâzângua nângânek, Den kubikkubik narâknan den sarâ top top, zorat hâunâ Anutunâ zingâbap. ³⁷ Den sâmat, zorân topkâ sâmbuyagei gâsu gobap. Mo den sâmat, zorân topkâ muyagei birâgibap.”

*Yesu kulem top topkât dukuwe.
(Mk 8:12; Lu 11:29-32)*

³⁸ Yatâ sâmbâzângoi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a nâmbutnâ, zen itâ mâburem dukuwe, “Patâ, top lâkulâku kulem nâi tuuna âsagei iknâ.” ³⁹ Sânetâ itâ sâmbâzângoip, “A kâmut zi orot mâmeziñâ bâlinâ sot Kembugât den birâbirân. A yatâ zorân top lâkulâku kulemgât sâme. Zen kulem nâi mârâtnâ buñâ. Propete Yonagâren muyageip, zo yatâ muyagei ikpi. ⁴⁰ Yona zâk sirâm karâmbut saru zuu patâgât umñan gei zeip. Zo yatigâk a bonnâ, nâ sirâm karâmbut hân umñan zimbat. ⁴¹ Zorat ko den kubikkubik narâknan Niniwe kamân mâirâp, zen gam a kâmut zi zengât topziñ sâne hâunâ yâmbâtnâ patâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonân den girem dâzângoi nângâm umziñâ melânâwe, zorat. Na sa nângânek. Nâ zi kinzan, nâ Yona wâlan. ⁴² Oi ambân kutâ hân torengen gâbâ Salomogâren gâip, zâk yatik den kubikkubik narâknan kâmut zi zengât tosaziñ sapsubap. Wangât, ambân zorânâ hân kârebân gâbâ gam Salomogâren den nângânângâ bonnâ mimbam gâip, zorat. Oi nâ zi kinzan, nâ Salomo wâlan. Zen wangât op nâgât den birâme?”

*Wâke, zâk gebâknan puriksâm a tâmbetkubap.
(Lu 11:24-26)*

⁴³ “Wâkenâ a umân gâbâ takâm gam hân a mân ândiândiñan âi ândim tâtat mâmenâ kârubap. ⁴⁴ Kârumñâ sâbap, ‘Nâ mirânâ birâm gâwan, zoren âibâ.’ Sâmñâ âburem âi ikpap. Egi mariñâ buñâ, sañgon kubikkubikñâ. ⁴⁵ Yatâ ekñâ âim wâke bukurâpñâ nâmburân zagât, zikñâ dâp buñâ, bâliñ kâtikñâ, zo sâi ga mirâ zorenâk tâtat mâme upi. Oi a zo mârûm bâliñâ ândeipñâ bet bâliñ op kwâtâtibap. Bâliñ mâme a kâmut zi, zeñgâren yatik muyagibap.”

Yesugât mam murâpñâ.
(Mk 3:31-35; Lu 8:19-21)

⁴⁶ Yesu zâk den yatâ sâm dâzângom kiri kândâtziñan Yesugât mam murâpñâ, zen gam den dukunam mambât kirâwe. ⁴⁷ Mambât kinetâ a ñâiñâ Yesu itâ sâm dukuip, “Nângâ. Mamgâ murâpkâ, zen den dâgonam kândâtziñan ga kinze.” ⁴⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Mam murâpnâ waniñ zîñâ?” ⁴⁹ Yatâ sâmñâ arâp kirâwe, zeñgâren bikñâ pamñâ itâ sâm dâzângoip, “Ziñgitnek. Mamnâ murâpnâ zi te. ⁵⁰ Sumbem Ibânangât sâtnâ nângâm lume, zen ko nâgât mamârâpnâ mun garâpnâ ue.”

13

Keet maamaandiñgât den.
(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Sirâm zoren Yesuñâ mirin gâbâ gem saru sâtñan âi tâip. ² Âi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindune ziñgit wangâ ñâin zarip. Oi zâk wangâyân tâi a ambân donbep patâ, zen sagân kirâwe. ³ Zen sagân kinetâ den sumbuñâ top top sâm dâzângoip. Ñâi ko itâ sâip, “Nângânek. A ñâiñâ keet maandiñbam nebân arip. ⁴ Âi maandiñi keet nâmbutñâ mâtâbân gei zeii zîñâ ga niwe. ⁵ Oi keet nâmbutñâ hân sinjñan gei zeip. Zoren hân mâiktârâ kwâkñanâk, zorat kek takip. ⁶ Ândânâ kârep mân giari maanâ egi hâlâlânsâm moip. ⁷ Keetñâ nâmbutñâ hibuk osetñan gei zeip. Gei zemñâ kâmnâ taki

hibukñâ kwârakoipkât moip. ⁸ Keet nâmbutñâ ko hân âlipñan gei zem bonñâ donbep âsageip. Topñâ ñâigât keetñâ 1 handeret. Topñâ ñâigât keetñâ 60. Topñâ ñâigât 30. Bonziñâ yatâ âsageip. ⁹ Zorat ñâi zâk kindapñootñâ den zi nângâbap.”

Yesuñâ den sumbuñangât sâm dâzângoip.

(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

¹⁰ Den yatâ sâm dâzângoip arâpñâ nen um topñan gam mâsikâm sâwen, “Gâ wangât den sumbuñâ dâzângomat?” ¹¹ Sâindâ zâkñâ itâ dâtnângoip, “Anutu um topñan bagibagiñâ, zorat den sumbuñâ ziiñâ nângâm kwâtâtibigât sâsân. A nâmbutñâ, zen buñâ. ¹² Ñâi zâk den nângânangânâ, zo mem ândei Anutuñâ târokwap pindâbap. Oi nângânangânâ patâ upap. Ka ñâi zâk den nângânangânâ pindip, zo mân mem ândei beknan mimbap. Oi yen ândibap. ¹³ A nâmbutñâ, zen sinziñâ ekñâ mân ek kwâtâtibi. Oi kindapziñandâ den nângâm mân nângâm kwâtâtibi. Zorat op den sumbuñâ dâzângoman. ¹⁴ Oi mârûmñan Propete Yesaianâ kânñan den sâip, den zo bonñâ uap. Den zo itâ,

‘Kindapziñandâ den nângânangânâ, zo nângâbi. Ka umziñandâ ko mân nângâm kwâtâtibi. Sinziñandâ igikñâ, zo ikpi. Ka zorat topñâ, zo mân ek kwâtâtibi. ¹⁵ A ambân kâmut zi, zen um kâtik. Kindapziñ bâpsâsân. Sinziñandâ mân ek kwâtâtibi. Umziñandâ mân nângâm kwâtâtibi. Umziñ mân melâñne ko nâ dap yatâ kubikziñgâbat?’

¹⁶ Zen ko sinziñâ âlip ikme. Kindapziñ âlip nângâme. ¹⁷ Zorat zeñgât nânga âlip uap. Nâ perâkñak dâzângobâ. Mârûmñan Propete sot a târârakñâ donbep, zen kut ñâi ñâi zen ek nângâme, zo ek nângânâm osimñâ mân ek nângâwe.”

Keet maamaandinj, zorat topnâ sâmbum dâzânngoip.

(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

¹⁸ “Oi zi keet maamaandinj den, zorat topnâ dâzângua nângânek. ¹⁹ Keetnâ mâtâbân gei zeip, zorat dâp a nâmbutnâ ândime. Zen sinji âlip nanngâne umziñan mân giari bâlinjâ mariñandâ gamnâ zo beknjan memap. ²⁰ Keetnâ hân sinjitan gei zeip, zorat dâp a nâmbutnandâ ândime. Zen sinji âlip nângâm âknâlem ândime. ²¹ Umziñan ko ândânâ mân gâsuipkât narâk pânkânok mem ândine sâknam mo zângom tâk namin pâpan, zo âsagei kektâ lorem birâme. ²² Keetnâ hibuk kwâknjan gei zeip, a nâmbutnâ zen yatâ ândime. Zen sinji âlip zo nângâmñâ sâkkât kut nâi sot kât sikumgât âknâle op ândine umziñan bon mân âsagei bonnâ buñ op gukupitnâ upap. ²³ Keetnâ hân âlipnân gei zeip, zo a nâmbutnâ zo yatâ ândime. Zen den sinji âlip nângâm umziñan gei mem ândime. Oi nâigâren bonnâ 1 handeret, nâigâren 60, nâigâren 30. Bonnâ yatâ âsagemap.”

Nebân hibuk takip, zorat den.

²⁴ Yesunâ den sumbuñâ nâi itâ sâmbum dâzânngoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp zi itâ. A nâinñâ nepñan âi keet maandenip, zoren dâpkwap sâbâ. ²⁵ Keetnâ maandinjâ ari a uman zine narâk zoren kâsanjâ gam hibuk keetnâ maandinjâ arip. ²⁶ Oi keet zo takâm bon upâ sâi hibuk ârândân takâwe. ²⁷ Oi kore a, zen zo ekñâ nep mariñâ dukum sâwe, ‘Patâniñâ, gâ nepkan keet âlipnâ maandenin. Oi Hibuk zo waniñ gâbâ takap?’ ²⁸ Mâsikâne sâip, ‘Kâsa nâinñâ maanderi âsageip.’ Yatâ sâi mâsikâwe, ‘Nen âi sâmbum panâ?’ ²⁹ Sâne itâ dâzânngoip, ‘Buñâ. Zen hibuk sâmbum kâmnâ zo sâmbubegât birâbi. ³⁰ Zo yenâk zimbabot. Oi bonnâ mimiñ narâk oi nep a itâ sâmbum dâzânngobat, “Kândom zen hibuk zo

sâmbum buran saam kârâbân umbi. Bet ko bonnâ âlipnâ mine mirânan zâibap.” ’ ’ ”

Wakum sot sii dangât, zekât den.

(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)

³¹ Den sumbuñâ nâi itâ sâmbum dâzânngoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo wakum keetnâ yatâ. A nâinñâ keetnâ zo nepñan pâip. ³² Keetnâ zo mâiktârâ. Keetnâ nâmbutnâ zenngât ombeziñan. Zo kâmnâ takâm zâim walâziñgâm nak patâ opmap. Oi nii zen gam bâranñan pam tapme.”

³³ Oi den sumbuñâ nâi itâ sâmbum dâzânngoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo sii dangât naamñâ yatâ. Ambân nâinñâ nalemnân sii dangât zâtki giari nalemnân aksik naam op nanngip.”

Nebân hibuk takip, zorat topnâ.

³⁴ Yesunâ den dâzânngoip, zo sumbuñik dâzânngoip. Den muyap mân sâmbum muyagem dâzânngoip. ³⁵ Yatâ oi Propete a nâinñâ den sâip, zo bonnâ oip. Den zo itâ,

“Lâunan den sumbuñâ top top muyagei sâbat. Hân muyageibân gâbâ den tik zeip, zo sâmbum muyagibat.”

³⁶ Yesunâ a ambân zâmbari âine mirin zarip. Zâi tâi arâpnâ nen zâimñâ dukum sâwen, “Kâlamân hibuk muyageip, den sumbuñâ zorat topnâ sâna nângânâ.” ³⁷ Dukoindâ itâ sâmbum dâtnânngoip, “A keet âlipnâ pâip, zo a bonnâ nâinñâ pârawan. ³⁸ Nep, zo han patâ zi. Keet âlipnâ, zo sumbemgât sinji a ambân kâmut. ³⁹ Hibuk, zo bâlinjâ mariñâ, zâkkât kâmut. Kâsa zâk nebân hibuk keetnâ maandenip, zâk Satan. Bon mimiñ narâknâ, zo hâunñâ mimiñ narâknâ. Nep tuutuun a, zen sumbem a. ⁴⁰ Hibuk sâmbum kârâbân uwe, zo yatigâk hâunñâ mimiñ narâknân âsagibap. ⁴¹⁻⁴² A bonnâ, nâinñâ kâwali arâpnâ sângonzângua a ambân zenngâren gâbâ bâlinjâ mâme a ambân sot gurumin den kukuñâ a ambân,

zo gâbâreziŋgâm kârâp tâmbânjan zâmbane geibi. Zen zoren umbâlâ op isem ândibi. ⁴³ A târârak zen ko Ibâziŋgât um topŋan âsakŋoot maa yatâ âsagem ândibi. Njâi zâk kindapŋootŋâ den zi nâŋgâbap.”

Kune kinsagât den.

⁴⁴ “Sumbemgât den siŋgi âlip mâtâp, zo itâ. Kune kinsa njâi hibukŋan tik zeï a njâi zoren âi muyageip. Muyagemŋâ umâlep patâ nâŋgâm kwârakum âi kut njâi njâi tâkŋanŋip, zo pam kât mem nâŋgâm hân zo kwâlip.”

Kunegât den sumbuŋâ.

⁴⁵ “Sumbemgât siŋgi âlip mâtâp, zo itâ. A njâi kunegât kârûm ândeip. ⁴⁶ Kârûm ândim kune njâi tipŋan kûrum, zo muyageip. Muyagemŋâ kut njâi njâi gakâŋâ, zo a zo pindi kune zo zâkkât oip.”

Saru zuu irâ, zorat den sumbuŋâ.

⁴⁷ “Sumbemgât siŋgi âlip, zorat mâtâp, zo iŋangât irâ yatâ. A zen irâ zo saruyân pane giari zuu topŋâ topŋâ piksâwe. ⁴⁸ Piksâne sâmbune âkŋan zarip. Oi iŋan nininâ, zo waŋgâyân parâwe. Mân nininâ ko birâm pane saruyân giarip. ⁴⁹⁻⁵⁰ Narâk patâ mâte oi ko zo yatâ muyagibap. Narâk zoren sumbem a, ziŋâ a hânŋâ hânŋâ kâsâpziŋgomŋâ bâliŋ mâme a minziŋgâm kârâp patin zâmbane geibi. Zoren umbâlâ op isem ândibi.”

⁵¹ Yatâ sâmŋâ mâsikâniŋgip, “Zen zo aksik nâŋgâm nanŋe mo buŋâ?” Sâi niŋâ sâwen, “Nen nâŋgâm nanŋen.” ⁵² Sâindâ dâtnâŋgoip, “Zen dinnâ nâŋgâm kwâtâtemŋâ siŋgi âlipŋangât mâtâp nâŋgâm kwâkâbi. Zen mirâgât mariŋâ yatâ opŋâ kabânjan gâbâ kut njâi njâi âlip sâŋŋiŋâ sot unakŋâ lândim pambi.”

Nasarete kamânân Yesu kândâtkuwe. (Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)

⁵³ Yesu zâk den sumbuŋâ top topŋâ zo sâm nâŋgâm mirâ kamân zo birâm arip. ⁵⁴ Âi kamânŋan Nasarete,

zoren âi takâm mâpâmâpâse namin zâim den siŋgi âlip sâm dâzânŋoi a zen nâŋgâm imbanâziŋ buŋ oi sâwe, “Zâk nâŋgânâŋgâ zot imbanâ zo waniŋ gâbâ muyageip. ⁵⁵ Nen topŋâ nâŋgen. Zâk mirâ tuutuuy a nanŋâ. Mamŋâ Maria. Murâpŋâ kutziŋâ Yakobo, Yose, Simoŋ sot Yuda. ⁵⁶ Garâpŋâ nen sot ârândân ândien. Zâk kut njâi njâi zi ikâ zoren muyageip?” ⁵⁷ Zen yatâ nâŋgâm kwakŋâ zâkkât nâŋgâne geip. Oi Yesuŋâ sâm dâzânŋoip, “Propete a njâi zâk kutsiŋŋiŋâ hân torenŋen laŋ kârâm ari kamârâpŋâ sot torerâpŋâ, zen zâkkât nâŋgâne gei birânŋangâme.” ⁵⁸ A zen umziŋ anŋân kârâwegât Yesuŋâ kamân zoren kulem top top donbep mân tuugip.

14

Herodeŋâ sâi Yohane kuwe.

(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20; 9:7-9)

¹ Nârâk zoren a kutâ Herode, zâk Yesugât siŋgi nâŋgip. ² Siŋgi zo nâŋgâmŋâ a sâtnâ gakârâpŋâ itâ sâm dâzânŋoip, “Nâ itâ nâŋgan. Yohane too sanŋonziŋgip, zâk mumuŋan gâbâ zaat kâwaliŋoot ândiap.”

³ Den zo yen mân sâip. Mârûmŋan Herode zâk munŋâ Pilipogât ambân bekŋan meip, kutŋâ Herodia. Ambân zâkkât opŋâ sâi Yohane kiŋ bik saam tâk namin pane zeip.

⁴ Wangât, Yohanenâ den itâ dukuip, zorat, “Gâ ambân zo mein, zo mân orotŋâ.” ⁵ Oi Herodeŋâ Yohane kumbam nâŋgip. Ka a ambân ziŋâ Yohanegât nâŋgâne Propete op ândeip, zorat keŋgât op birip.

⁶ Oi Herode âsaâsagiŋ narâk oi omo nâne patâ utnam utne Herodiagât bâratŋâ, zâk Herode sot a sâtnâ tarâwe, zeŋgât mâteyân kep ândei Herode ek âkŋâlem itâ sâm dukuip,

⁷ “Nâ den zi sâm kâtigian. Gâ wan mo wangât sâna gibat.” ⁸ Oi ambân zâk mamŋandâ den dukui itâ sâip, “Yohane too sanŋon nep tuugip,

zâkkât gânduņ kom mânângâtņâ kâukņâ hâkobân pam mem ga ni.”

⁹⁻¹¹ Yatâ sâi a kutâ zâk nângâm pârâkpâip. Nângi mân dâp oip. Ka zâk a sâtņâ zengât mâteziņan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapkât nep a sângonzâņgoi Yohane tâk namin tâi gânduņâ kârâm mânângât kâukņâ hâkobân pam mem ga Herodia bâratņâ pindâwe. Ambân zo memņâ mamņâ pindip. ¹² Yohane kune moi arâpņâ zen gamņâ kâambarâņâ mem hangumņâ âi Yesu den siņgi dukuwe.

*Yesuņâ a 5 tausen nalem ziņgip.
(Mk 6:31-44; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)*

¹³ Yesuņâ den siņgi zo nângâm waņgâyân zâim hân a mân ândiândiņan, zoren ândibam arip. Ari a ambân donbep patâ kamân nâin nâin gâbâ, zen siņgiņâ nângâm saru sâtņan âim muyagiwe. ¹⁴ Yesuņâ waņgâyân gâbâ gemņâ a ambân kâmut zo ziņgitņâ umņâ nângâmņâ a ambân sisi mâsekziņoot, zo kubikziņgip.

¹⁵ Yatâ op ândei mirâ oi Yesugât arâpņâ niņâ dukum sâwen, “Zi a mân ândiândiņan ândeindâ mirâ nâtiksbâbâmap. Gât ko a ambân zâmbana kamânân âim nalem muyagibi.” ¹⁶ Sâindâ Yesuņâ itâ sâm dâtnâņgoip, “Wangât âibigât se? Ziņâ nalem ziņgânek.” ¹⁷ Yatâ sâm dâtnâņgoi sâwen, “Nen zi nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem ândien. Nen nalem nâmbutņâ buņâ.” ¹⁸ Sâindâ Yesuņâ itâ sâm dâtnâņgoip, “Nalem zo nâgâren mem ganek.”

¹⁹ Yatâ sâmņâ a dâzâņgoi hibuk luatņâ tap âiwe. Yesuņâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo mem sumbemân egi zari sâiwap sâmņâ namuņ arâpņâ niņgi niņâ kâsâpkum a ziņgâwen. ²⁰ A pisuk nem âkon urâwe. Oi buputņâ zeip, zo meindâ irâ kiin zagât piksâip. ²¹ A nalem niwe, zo teņgâziņâ 5 tausen yatâ. Ambâ murarâpziņâ mân sâlâpziņgowen.

*Yesu saru kwâkņan lân lân arip.
(Mk 6:45-52; Yo 6:15-21)*

²² Yatâ opņâ Yesuņâ arâpņâ sâi waņgâyân zâi saru nâmbutken âinam âiwen. Yesu zâk a ambân zâmbari âibigât zoren tâip. ²³ Oi a ambân zâmbari âinetâ zâk zikņik ninâu sâbam bâkņan zarip. Yatâ op ândei nâtiksbâi zâk zikņik zoren ândeip. ²⁴ Waņgâņâ âim saru tânâmņan takip. Oi pibâ patâ zâk âiwenân gâbâ gam saru kunziri waņgâ mem kâbakņei âinam osiwen. ²⁵ Mirâ haņsâsâgât Yesuņâ saru kwâkņan lân lân ga muyageniņgip. ²⁶ Zâk zo yatâ gâi arâp niņâ ekņâ keņgâtniņâ op wâke gaap sâm den kâtik kambâņâwen. ²⁷ Yatâ oindâ den itâ sâm dâtnâņgoip, “Umziņ diim geik. Zi ninak gaan. Mân keņgât utnek.” ²⁸ Sâi Peteroņâ sâtņan mem itâ sâip, “Kembu, ninak gaan sâna too kwakņik lân gabâ.” ²⁹ Sâi Yesuņâ sâip, “Ga.” Sâi Peteroņâ waņgâyân gâbâ geim saru kwâkņan Yesugâren arip. ³⁰ Peteroņâ âim tâi pibâ patâ nâi gâi keņgât op geibam op Yesu konsâm sâip, “Kembu, gâ gâsuni.” ³¹ Sâi zorenâk Yesuņâ gâsum sâip, “Gâ wangât nângâm pâlâtâņgâ lotņâ oi um zagât uat?” ³² Yatâ sâm gâsui waņgâ kâligen kopgâtâ pibâ hirisâip. ³³ Oi a waņgâyân tarâwen, nen Yesu um topņan âi pindiņsâm sâwen, “Gâ perâkņak Anutugât nanņâ.” ³⁴ Oi saru nâmbutken âimņâ Genesarete hânân takâwen. ³⁵ Zoren a zen Yesu ekņâ den pane kamân nâin nâin ari a ambân sisi mâsekziņoot diiziņgâm zâkkâren gawe. ³⁶ Oi zen Yesu itâ dukuwe, “Nângâna hâmbâgâ murukņan gâsum mâsekziņ buņ upap.” Yatâ urâwe, zorâņâ sâkziņâ âlip op nanņgip.

15

*Kut nâi nâi niniņandâ a um mân sumunkomap.
(Mk 7:1-23)*

¹ Narâk zoren Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembangât gurumin den galem a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, ² “Arâpkâ, zen wangât sâkurâpnij zengât den kom bitziñâ mân too sanjon nalem mem nime?”

³ Yatâ sâsâm mâsikâne Yesuñâ itâ sâip, “Zen ko wangât ziiñâ sâkurâpziñangât den lum Anutugât den kume?” ⁴ Anutugât den itâ ziap, ‘Gâ ibâ mam sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi nâi zâk ibâ mam den bâliñâ dâzâkobap, zâk mân ândibap. Zâk kune mumbap.’ ⁵ Zen ko itâ sâme, ‘Nâi zâk ibâ mam itâ dâzâkobap, “Kut nâi zikâbam, zo Anutugât sinji sâsâm paan.” Zâk zo yatâ opñâ on galem mân otzikâbap.’ ⁶ Zen yatâ opñâ Anutugât den birâne giari sâkurâpziñangât den zorik lum ândime. ⁷ Sarâ a, zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâsâm kulengoip,

⁸ ‘A kâmut zi lâuziñandik mâpâsenime. Umziñandâ ko birâsime. ⁹ Oi den bonñagât hâuñâ a ziiñ den sâsâm kwâkâyangâme. Zen lâuziñandik mâpâsenime. Nâ zorat nânnga yen opmap.’”

¹⁰ Yesu zâk zo yatâ sâsâm dâzângom a ambân sâi gane itâ dâzângom sâip, “Nâ den dâzângua nânngâm kwâtâtinek. ¹¹ Kut nâi nâi nine geimap, zo mân sumunkomap. Ka lâuziñan gâbâ kopgâmap, zorânâ sumunkomap.”

¹² Yatâ sâi arâpnâ niñâ zâkkâren âim mâsikâm sâwen, “Den yatâ zo sâna Parisaio a zen nânngâm bâliñ kwatgige, zo nânngat?” ¹³ Sâindâ sâip, “Nebân kut nâi zo sumbem Ibânandâ mân kâmerip, zo sâmbum nanngâbap. ¹⁴ Zen yen birâziñgânek. Parisaio zen sinziñ nâttatikñâ. Zengât mâtâp kâdom a sen bâpsâsân zagât diiangâm âibabot, zo ko mâtâp tâpâkum ârândân lâmân geibabot.”

¹⁵ Sâi Peteronâ itâ sâsâm dukuiip, “Den sumbuñâ dâzânguat, zorat topñâ sâna nânngânâ.” ¹⁶ Sâi

Yesuñâ dâtnânngoip, “Zen tok um nânngânngâziñ mân pâronjsâi ândie, mo dap? ¹⁷ Topñâ itâ mân nânge? Anâ kut nâi nâi nine tep kâamboziñan giari mem kubigi mâtâpñan geimap. ¹⁸ Ka umziñan gâbâ den bâliñ top top lâuziñan takâmap, zorânâ ko umziñ sumunkomap. ¹⁹ A umân gâbâ kut nâi nâi kop gâmap, zo itâ. Nânngânngâ bâliñâ, âkñâlê nep, kâmbam ku, kâmbu konda, den sarâ, ambân mem birâbirân sot den sumunñâ. ²⁰ Kut nâi nâi yatâ, zorân sumunkomap. Oi bet mân sanjon kut nâi nâi nine, zorânâ mân sumunkomap.

Kanaan ambân nâiñâ Yesu konsâm mâpâseip

(Mk 7:24-30)

²¹ Oi Yesu zâk kamân zo birâm Tiro sot Sidon kamân zagât, zo zengâren arip. ²² Zengâren ândei Kanaan hânân gokñâ ambân nâi gam Yesu konsâm sâip, “Kembu gâ Dawidigât kiunnâ, nâgât umgâ bâliñ oik. Bâratnâ, zâk wâkeñâ mâte pirik okñangâmap.” ²³ Yatâ sâi Yesuñâ nânngâm den hâuñâ mân dukuiip. Yatâ oi arâpnâ nen zâkkâren gam dukum sâwen, “Ambân zo molina arik. Zâk kândâtñiñan den sâsâm gaap.” ²⁴ Sâindâ dâtnânngoip, “Nâ Isirae kâmut râma yatâ gulip op ândime, zo zengârâk sângonnogi gem gâwan.” ²⁵ Sâi ambân zorân um topñan âi siminñâ liim pindiñsâm sâip, “Kembu, gâ lañ betnan me.” ²⁶ Yatâ sâi ko itâ sâsâm dukuiip, “Katep zengât nalem betziñan mem wâu ziñgâziñgân, zo mân dâp upap. Nâ Isirae a kâmut, zengât gem gâwan.” ²⁷ Sâi ambân zo itâ sâip, “Kembu zo âlip sat. Oi marirâpziñandâ nalem nem tatne gwapgwap gei wau zen lañ nime.” ²⁸ Yatâ sâi Yesuñâ dukum sâip, “O ambân nânngâm pâlatângâ patâ, sat zorat dâp muyagegigik.” Sâi zorenâk bâratñâ âlip oip.

Yesuñâ a donbep kubikziñgip.
(Mk 7:31-37)

²⁹ Yesu zâk hân zobâ âburem gam Galilaia saru sâtnan âim bâknâ nân zâi tâip. ³⁰ Zâi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindum gawe. Zen sâkziñâ giginâ, sinziñ bâpsâsân, kin bitziñ bâliñâ, kopa sot sisi mâsekziñoot di-izingâm Yesugât um topnan zâmbane kubikziñgip. ³¹ Yatâ oi kopa, zen dinziñâ sâwe. Kin bitziñ bâliñ, zen mâtâbân âim gawe. Sâkziñ giginândâ âlip urâwe. Sinziñ bâpsâsânândâ sinziñ igâwe. Oi a ambân kâmut, ziñâ zo ekñâ nângâne imbanâ oi itâ sâwe, “Nen Isirae a kâmut neñgât Anutu mâtâsinâ.”

Yesuñâ a 4 tausen nalem gumuziñgip.
(Mk 8:1-10)

³² Yesuñâ arâpnâ sâi gâindâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ a zengât umnâ nângan. Zen nâ sot ândine sirâm karâmbut oi tepkât mue. Oi nalem bunâ sângonzânngoindâ âi mâtâbân tâmbetagobegât umnâ girem uap.” ³³ Sâi arâpnâ niñ itâ sâwen, “Nen hân a mân ândiândiñan ândim nalem ikâ gâbâ mem a kâmut zi ziñgindâ nine dâp upap?” ³⁴ Yatâ sâindâ Yesuñâ mâsikâniñgâm sâip, “Zengâren nalem dabutâ ziap?” Sâi niñâ sâwen, “Nalem nâmburân zagât sot saru zuu zagât mo karâmbut ziap.” ³⁵ Oi Yesuñâ nângâm sâi a ambân zen mindum hânân ge tarâwe. ³⁶ Yatâ utnetâ Yesu zâk nalem nâmburân zagât sot saru zuu, zo mem sâiwap sâm namuñ arâp niñgi kâsâpkum a ambân ziñgâwen. ³⁷ Nen ziñgindâ a ambân aksik nem âkon urâwe. Oi buputñâ tap arip, zo sânduindâ irâ nâmburân zagât piksâip. ³⁸ Nalem niwe, a zo 4 tausen yatâ. Ambâ murarâpziñ mân sâlâpzânngowen. ³⁹ Yesuñâ a ambân zâmbari âine zikñâ wanğâyân zâim Magadan hânân âi takip.

16

Yesuñâ kulem nâi tuubapkât sâne

kwâkâziñgip.

(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

¹ Parisaio a sot Sadukaio a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, “Gâ sâna top lâkulâku kulem nâi âsagei iknâ.” ² Sâne dâzânngom sâip, “Mirâ nâtiksbâ sâi sumbem kuriñkoi sâme, ‘Muka maa upap.’” ³ Mo hanşâi sasa mem doonğubap, zo ko map gâbap sâme. Sarâ a, zen. Sumbemgât tobatñâ ekñâ nângâme. Ka nâgât topnâ ko mân nângâm kwâtâtime. ⁴ A ambân ândi mâmanziñ bâliñâ, zen kulem tobat nâi iknat sâme. Zen kulem nâi unakñâ bunâ. Yonañâ Niniwe a umziñ melânbigât kulem yatâ oip. Narâk ziren Yona kulem oip zo yatâ nânâ muyagia ikpi.”

Parisaio a sot Sadukaio a, zengât girem dâzânngoip.

(Mk 8:14-21)

⁵ Oi arâpnâ nen nalemgât nelâmnânngoi Yesu sot saru nâmbutken arindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, ⁶ “Zen Parisaio sot Sadukaio a zengât sii danğât nalemziñan mân pam om nimbi.” ⁷ Yatâ sâm dâtnânngoi nen kwakñâ itâ sâm ârâguwen, “Nalem zei birâm gen, zorat dâtnânnguap.” ⁸ Yatâ sâindâ Yesugât kindapnan giari nângâm itâ sâm dâtnânngoip, “O nângâm pâlâtânziñ lotñâ. Zen wangât nalem birâm ge, zorat âragum te?” ⁹ Kut zo orâwan, zo mârur nelâmzânngoi mân nânge? Nâ nalem bâtnâmbut zorânâ a 5 tausen ziñga nem âkon utne buputñâ sândune irâ dabutâ piksâip? ¹⁰ Nalem nâmburan zagât, zorân a 4 tausen ziñga nem âkon utne buputñâ sândune irâ dabutâ gei piksâip? ¹¹ Nâ nalemgât mân dâzânnguan. Zo wangât mân nângâm kwâtâtie? Parisaio a sot Sadukaio a, zengât sii danğât nalemziñan mân pam nimbi.” ¹² Arâpnâ nen den yatâ nângâm kwâtâtem sâwen, “Zâk sii danğât pam niniñanğât sap, zo Parisaio sot Sadukaio den sâsâziñanğât op sap.”

Peteronjâ Yesugât topnjâ sâm muyageip.

(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)

¹³ Kaisarea kamân a kutâ Piliponjâ sâi tuuwe. Yesu zâk âi zo mâtem upam arâp dâtnângom sâip, “A ambân, zen a bonnjâ nâgât nâi sâme?” ¹⁴ Sâi niñâ dukum sâwen, “Nâmbutjandâ Yohane too sanjon nep tuugip sâme. Nâmbutjandâ Elia sâme. Nâmbutjandâ Yeremia mo Propete a nâi sâme. Gâgât yatâ sâme.” ¹⁵ Yatâ sâm dukoinâ mâsikâniñgip, “Ka ziiñâ ko nâgât nâi sâme?” ¹⁶ Mâsikâniñgi Simonj Peteronjâ sâip, “Gâ Anutu ândiândiñ mariñangât nanjâ. Bâliñan gâbâ mâkâniñgâban. Gâ Kristo.” ¹⁷ Sâi Yesujâ itâ sâm dukui, “Simonj, Yonagât nanjâ, gâgât nânga sâtâreñoot uap. Nângânangâ zo agâren gâbâ mân muyagegigap. Zo sumbem Ibânandâ sâm muyagem gigip. ¹⁸ Zorat dâgoga nângâ. Gâgât kutkâ Petero (niñ denân ko Kât). Oi nângâ kât zorat kwâkñan a ambân kâmut gakârâpnâ zâmbansa simgât imbanjandâ mân walâziñgâbap. ¹⁹ Oi nâ sumbem mâtâp konkonjâ gibat. Oi hânân saasaanjâ nep tuuna sumbemân bonñoot upap. Oi hânân olañolañjâ nep tuuna sumbemân bonñoot upap.” ²⁰ Yatâ sâmñjâ arâpñâ den kâtikñâ dâtnângom sâip, “Nâ Kristo ândian, zorat den a ambân mân dâzângobi.”

Yesu momñjâ zaatpap, zorat den kânñan sâm muyagem ziñgip.

(Mk 8:31-9:1; Lu 9:22-27)

²¹ Narâk zoren Yesujâ topkwap kut nâi nâi gâtâm âsagibap, zorat arâp sâm muyagem niñgip. Oi Yesujâ Yerusalem kamânân zari galem a sot tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, ziñâ kut nâi nâi sumunñjâ okñangâm kune mom sirâm karâmbut zem zaatpap, zorat diñâ dâtnângom nanjip. ²² Dâtnângoi Petero zikñik diim âimñjâ kwâkânangâm sâip, “Kembu,

Anutujâ galem otgigi kut nâi yatâ zo mân âsagegibap.” ²³ Sâi puriksâm Petero itâ sâm dukui, “Satanj, gâ siriksâm âi. Gâ mâtâp doongubâmat. Den sat, zo Anutugâren gâbâ buñâ. Zo a den.”

Yesu molimoliñangât den.

²⁴ Narâk zorenâk Yesujâ târokwapñjâ arâp itâ sâm dâtnângoi, “Zen nâ molininâ sâm um sâkziñangât den birâm poru nakziñ lum nâgât mâtâp, zo lânbi. ²⁵ Zen ândiândiziñ angân kârane zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândiziñ birâne muyageziñgâbap. ²⁶ Zen hângât kut nâi nâi, zorik mem ândine ândiândiziñ buñ oi wan âlipñjâ muyageziñgâbap? Zen dap yatâ ândiândiziñ suup mei târokwap ziñgâbap? ²⁷ Nângânek. A bonnjâ, nâ Ibânangât neule âsakñoot âsagem sumbem arâpnâ diiziñgâm gem gam a aksik patâ ândi mâmanziñangât dâp hauñjâ ziñgâbat. ²⁸ Nâ perâkñak dâzângobâ. A zi kinzeyân gâbâ nâmbutjandâ mân munetâ a bonnjâ nâ gem kembu patâ op tâka nikpi.”

17

Yesujâ holi tobat nâi oip.

(Mk 9:2-13; Lu 9:28-36)

¹ Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot munñjâ Yohane, zen ziiñik diiziñgi bâkñan zâiwe. ² Oi zoren Yesu zâk mâteziñan kinñjâ tobat nâi oip. Oi si sângânñjâ maa yatâ âsageip. Hâmbânjâ kâukom âsakñjâ yatâ âsagem nanjip. ³ Oi Mose sot Elia, zet zorenâk âsagem kin Yesu sot den den urâwe. ⁴ Yatâ utnetâ Peteronjâ Yesu itâ sâm dukui, “Kembu, mat nâi ziren ândien. Zorat nângâna ziren silep karâmbut tuuga, gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.”

⁵ Yatâ sâm kiri sasanjâ âsakñoot gem kwâtepzângoi. Oi sasa kâligen gâbâ den nâi itâ gâip, “Zi nannâ âlipñjâ. Umnandâ gâsumap. Zen diñâ nângâm biranbi.” ⁶ Oi arâpñjâ zen den zo nângâm sângânziñ hânân gei tutukum keñgât op sânam sânsân

urawe. ⁷ Yatâ utne Yesunâ zengâren âim weezingâm sâip, “Zen zaatnâ kenjât buj ândinek.” ⁸ Yatâ sâi sinziñâ lum za ikne Yesu zikñik kiri igawe.

⁹ Oi bâkñan gâbâ gem tap Yesunâ den itâ sâm dâzânngoip, “Kut nâi sen mârât ikse, zorat den singi a ambân mân dâzânngom ândine a bonñâ nâ mumuñan gâbâ zaatpat.” ¹⁰ Yatâ sâm dâzânngoi arâpñâ zen mâsikâm sâwe, “Elia zâk Kristo kândom okñangâm gâbap. Kembangât gurumin den galem a zen wangât yatâ sâme?” ¹¹ Sâm mâsikâne itâ sâm dâzânngoip, “Elia zâk kândom gam kut nâi nâi kubikpapkât sâwe, zo bonñâ. ¹² Oi zorat dâzânngua nângâne. Elia zâk mârûm gam ândei mân ek nângâm kut nâi laj okñangawe. Oi a bonñâ, nâ yatigâk nom sâknam nibi.” ¹³ Yatâ sâi arâpñâ ziñâ itâ nângawe. Eliagât sap, zo Yohane too sañgon nep tugip, zâkkât op sap.

Arâpñâ a nâi kubiknam osiwe.
(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

¹⁴ Oi bâkñan gâbâ gem gam a kâmut zengâren ganetâ a nâi Yesugâren gam pindiñsâm sâip, ¹⁵ “Kembu, gâ nannangât umgâ bâliñ oik. Zâk mom gwâlâ op kârâbân sot toin geimap. ¹⁶ Oi arâpkâ zengâren mem ga kubiknam osie.” ¹⁷ Sâi Yesunâ itâ sâip, “O a kâmut, zen nângâm pâlâtânziñ buj. Den kwâkâ a. Nâ zen sot âsâbân ândim âkom diizingâmâmbat?” Yatâ sâmñâ katep mem ganek sâip. ¹⁸ Oi yatâ utnetâ Yesunâ wâke den dukui pam ari zorenâk katep âlip oip. ¹⁹ Bet arâp nen Yesugâren gam tik sâm mâsikâwen, “Nen wangât wâke molinam osien?” ²⁰ Sâindâ dâtnânngoip, “Nângâm pâlâtânziñâ lolotñâ, zorat yatâ ue. Nâ perâkñak dâzânngua nângâne. Nângâm pâlâtânj bonñâ, mâiktârâ nâi, mundo keetñâ yatâ zemziñgi bakñâ ândiren zi dukunetâ âbângum ândirengen âibap. Zen wan mo wangât mân kwakpi. ²¹ Wâke zo yatâ, zo wan wannâ buñâ,

nalem birâm ninâu sot ândimñâ âlip molizingâbi.”

Mom zaatpapkât sâm dâzânngoip.
(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)

²² Yesugât arâp, nen Galilaia hânân Yesugâren minuindâ itâ sâm dâtnânngoip, “A bonñâ, nâ a bitziñan zâibat. ²³ Zaria none momñâ sirâm karâmbut zem zaatpat.” Den yatâ sâi arâpñâ nen den zo nângindâ makñâ oip.

Peteronâ inñan lâunñan gâbâ kât meip.

²⁴ Oi Kapenaum kamânân takindâ tirik namâgât kât memarawe, a zo ziñâ Peterogâren gam mâsikâm sâwe, “Patâziñandâ tirik namâgât kât kânok pâmap mo buñâ?” ²⁵ Sâne Peteronâ sâip, “Ee, pâmap.” Yatâ sâmñâ mirin zâim den mân dukui Yesu zikñak mâsikâm sâip, “Simon, gâ dap nângat? Hângât a kutâ, zen waniñ zengâren kât mime? Narâpziñâ zengâren mo a nâmbutñâ zengâren?” ²⁶ Mâsiki a nâmbutñâ zengâren mime sâi Yesunâ itâ sâm dukui, “Âlip sat. Zorat a kutâ narâpziñ, zen yen ândibi. Niñâ yatik Anutu kutâgât narâp ândien. ²⁷ Oi niñangât nângâne bâliñ opapkât saruyân geim kela tâgân saam pânandâ giari saru zuu kândom zibap, zo sâmbuna kopgâi lâunñâ kwâsatñâ kât nâi muyagiban. Zo niikñâ singi kom ziñgâban.”

18

Katep zengât holi yatâ ândibi.
(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)

¹ Narâk zoren arâpñâ nen Yesugâren âim itâ sâm mâsikâwen, “Anutu um topñan, zo nâiñâ patâ op ândibap?” ² Yatâ sâindâ Yesunâ katep mâik nâi sâi gâi osetniñan pam itâ sâm dâtnânngoip, ³ “Nâ perâkñak dâzânngobâ. Zen umziñ diim gem katep zengât holi yatâ mân ândibi, zo ko sumbem kamânân mân zâibi. ⁴ Nâi zâk katep zi yatâ op ândibap, zâk zo ko sumbemân patâ op ândibap.

5 Oi nâi zâk nâgât op katep zi itâ galem okņangâbap, zâk nâ kore otnibap.”

Bâliņangât den.

(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)

6 “Nâi zâk katep gakârâpnâ zengâren gâbâ kânoktâ sâi bâliņ upap, zâk mârumņan kât patâ nâi gânduņan saam saruyân pane giari sâi zo bâbalaņ opap.

7 Yei, bâliņangât nep tuutuun, zo yâmbâtnâ. Bâliņangât nep tuutuun muyagibap. Zo dap op yen zimbap. Ka a nâi bâliņangât nep tuubap, Yei, Anutuņâ dap dap okņangâbap?

8 Zorat bikandâ mo kiņgandâ bâliņ upâ sâi mânangât pâmban. Ândiândi kâtikņan zâibâ sâm zâibam kwakņâ birâm ândiban. Kiņgâ bikâ hâlâluyâk ândim kârâp kâtikņan geibatkat yatâ upan. 9 Mo siņgandâ bâliņâ nâi ek nângâbâ sâi ketârapkum pâmban. Ândiândi kâtikņan âiban, zorat op siņgâ bâpsâi ândiban. Sen hâlâlu ândim kârâbân geibatkat yatâ upan.”

Yesugât katep gakârâp, zengât den.

(Lu 15:3-7)

10 “Umziņ girem oi mulun ândim katep gakârâpnâ, zengât nângâne gigiņâ mân upap. Nâ zorat dâzângua nângâne. Sumbemân katep zengât galem a ândie. Zen sumbem Ibânaņgât mâtenjan ândime. 11 A bonņâ, nâ a ambân tâmbetagoaņon gâbâ kubikziņgâbam gem gâwan.

12 Zen dap dap nâņge? A nâi râma gakârâp 1 handeret ândibi, oi zengât osetziņan gâbâ kânok buņ oi birâbap? Mo 99 zo zâmbamņâ kânok barin buņ upap, zo âi kârûm muyagibap? 13 Nâ perâkņak dâzângobâ. Zâk âi kârûmņâ muyagemņâ 99 zengât buņâ, buņ upap, zorat op umâlep patâ nângâbap. 14 Zo yatâ zengâren gâbâ katep nâi tâmbetagoi sumbem Ibâziņandâ nâņgi mân dâp upap.”

Kubikkubik sot ninâugât den.

(Lu 17:3)

15 “Bukugâ nâiņâ gâgât tosa muyagei gâ tik âi dukuban. Zâkņâ diņgâ nâņgi âlip oi buku upabot. 16 Ka diņgâ biri ko a kânok mo zagât sâna gâ sot âinetâ a zâk sot dinziņ kubikne âlip upap. 17 Oi a zorâņâ dinziņâ zo biri Kembugât a kâmut zengât bitziņan pane dinziņâ kwâki nângâņangâne a um kâtik mo orot mâme bâliņ a yatâ upap.

18 Nâ perâkņak dâzângobâ. Zen hânân saasaa nep tuune sumbemân zo yatik bonņâ upap. Mo zen hânân olaņolaņ nep tuune sumbemân yatik bonņâ upap.

19 Oi dum dâzângua nângâne. Zengâren gâbâ a bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, ziņ umziņ mâtakâm wan mo wangât ninâu sânetâ sumbem Ibâziņandâ muyagem ziņgâbap. 20 A bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, zen nâgât op mindune nâ osetziņan tâpat.”

Kore a bâliņangât den.

(Lu 17:4)

21 Yesuņâ den yatâ sâi Peteroņâ zâkkâren âim mâsikâm sâip, “Kembu, bukunâ nâiņâ bâliņ otnigi tosaņâ sâp dabutâ birâbat? Nâmburân zagât oi bira dâp upap?” 22 Sâm mâsiki Yesuņâ sâip, “Nâmburân zagât oi birâbangât sat. Nâ yatâ buņâ, 70 oi birâbangât san. Oi yatigâk buņâ, walâm doņbep patâ oi birâban.

23 Zorat siņgi âlipkât mâtâp, zo a kutâ nâiņâ oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ zo arâpņâ tosaņâ namuņ pindâbigât sâi gawe. 24 Oi nâi diim gawe, zâkkâren tosa patâ nâi zeip. Kât 10 tausen yatâ. 25 Oi a zo kât buņ oi a kutâ zâk a zo zikņâ sot ambin murarâpņâ sot kut nâi nâi a ziņ sâņgân mine zâkkât upapkât sâip. 26 A kutâņâ yatâ sâi kore aņâ um topņan gei itâ sâm dukuip, ‘A kembunâ, gâ birânina kât zo mulunâk muyagem gibat.’ 27 Yatâ sâi a kutâņâ umņâ nângâm tosaņâ birip.

28 Yatâ oi kore a zo mirin gâbâ gem bukunâ nâi muyageip. Zâkkâren

tosa mâik nâi kât 1 handeret yatâ tâip. Zâk muyagem gânduŋan gâsum kârâpŋoot sâip, ‘Tosa zo kek melân ni.’²⁹ Oi a zo bukuŋaŋgât um topŋan geim itâ sâip, ‘Gâ birânandâ mulunâk tap kât zo muyagem gibat.’³⁰ Yatâ sâi diŋâ mân nâŋgâm itâ sâm bukuŋâ zo tâk namin pâip, ‘Tosa zo kwâkâm naŋgâna âki birâgibat.’

³¹ Oi kore a bukurâpŋâ, zen zo ekŋâ umziŋ bâliŋ oi âi a kutâziŋâ siŋgi dukuwe. ³² Oi a kutâ, zâkŋâ nâŋgâm kore a zo sâi gâi itâ sâm dukuip, ‘Kore a bâliŋ kâtik kâtikŋâ, gâ. ³³ Nâ gâgât umnâ nâŋgâm tosa gâ biran. Oi nâŋâ tosa gâ biran, zo yatik bukuŋaŋgât tosaŋâ birâbat?’³⁴ Yatâ sâmŋâ kuk op kâwali a bitziŋan pam sâip, ‘Tâk namin pane ândim zâim nâgât tosa patâ, zo kwâkâm naŋgi birâne gibat.’³⁵ Zen zo yatik um bâbâlaŋâk a bukuziŋâ, zâkkât tosa mân birâne sumbem Ibânandâ zo yatâ yâmbâtŋâ otziŋgâbap.”

19

Ambân mem birâbirâgât den.
(Mk 10:1-12; Lu 16:18)

¹ Yesu zâk den top top zo sâm naŋgâm Galilaia hân birâm Yudaia hân Yodaŋ too nâmbutken arip. ² Ari a ambân kâmut patâ molim âiwe. Oi hân zoren ândim sisi mâsek a kubikziŋip.

³ Oi Parisaio a, zen mâsikânam ga itâ sâm mâsikâwe, “Kembugât den kâtik, zo dap ziap? A nâi, zâk ambînŋâ wan mo wangât op biri dâp upap?”⁴ Mâsikâne sâip, “Kembugât ekabân den ziap, zo sâlâpkume mo buŋâ? Zâkŋâ mâruman a sot ambân muyagezikip. ⁵ Muyagezikâmŋâ itâ sâip, ‘Zorat ko a nâiŋâ ibâ mam birâzikâm ambînnaŋgâren pâlâtân oi zet um sâk kânok op ândibabot.’⁶ Oi zet zagât buŋâ, kânok op ândibabot. Zorat sa nâŋgânek. Anutuŋâ mâpotzikipkât a zen mân kâsâpâkobi.”

⁷ Yatâ sâm dâzânŋoi zen itâ sâwe, “Mose zâk den itâ sâip, ‘A nâi ambân

birâbam ekap kulemgum pindâm birâbap.’ Zo wangât yatâ sâip?”

⁸ Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânŋoi, “Mose zâk um kâtikziŋaŋgât op yatâ sâip. Mârum topkwâkkwatŋan yatâ mân zeip. ⁹ Zorat nâ dâzânŋua nâŋgânek. A nâi, zâk ambân birâm nâi mimbap, zâk târotârozik mânâŋgât tosa patâ mimbap. Ka mârum ambânŋâ a nâi sot ândeip oi ko tosa zo agât mân upap.”

¹⁰ Yatâ sâi arâpŋâ nen dukum sâwen, “Ap ambin, zekât topzikŋâ yatâ oi aŋâ ambân mân mem yen ândibâ sâm âlip ândibap.”¹¹ Sâindâ ko Yesuŋâ itâ sâm dâtnâŋgoip, “Den zi a aksik zeŋgât buŋâ. Zorat imbaŋâ zemziŋgap, zen mem umziŋan gibi. ¹² A nâmbutŋâ, zen mam kâmbu kâligen gâbâ ambân buŋâ ândibigât gukupitŋik âsagiwe. A nâmbutŋâ, zen aŋâ katep mân mimbigât otziŋgâwe. Oi a nâmbutŋâ, zen siŋgi âlip nepkât op ambân mân mime. Nâi zâk zorat imbaŋâ zemnaŋgap oi den zi nâŋgâm umŋan gibap.”

Yesuŋâ bikŋandâ katep kâukziŋan pâip.

(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)

¹³ Oi a ambân zen murarâpziŋ Yesugâren diiziŋgâm âim Yesuŋâ bikŋandâ kâukziŋan gâsum ninâu sâbapkât dukuwe. Oi arâpŋâ nen keŋgât minziŋgâwen. ¹⁴ Yatâ oindâ Yesuŋâ itâ sâip, “Birânetâ katep zen nâgâren ganek. Mân pâke panek. ¹⁵ Katep yatâ zo, zen sumbengât siŋgi sâsâŋ.” Yatâ sâmŋâ bikŋandâ kâukziŋan pamŋâ hân zo birâm nâin arip.

A sikum patâ, zâk Yesu kândâtkuip.

(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)

¹⁶ Oi a nâiŋâ Yesugâren gam mâsikâm sâip, “Nâ wan nep âlipŋâ tuumŋâ ândiândi kâtiknaŋgât siŋgi upat?”¹⁷ Sâi Yesuŋâ itâ sâm dukuip, “Gâ wangât nâgâren gam âlip orotnaŋgât mâsikânigat? Âlipŋâ

marinâ Anutu kânok. Gâ ândiândi kâtiknangât sinji upâ sâm Kembangât gurumin den zo lum ândiban.”¹⁸ Sâi a zorânâ wan gurumin dengât sat sâm mâsikip. Sâi Yesunâ itâ sâip, “Gâ kâmbamjâ a mân kumban. Ap ambin, zet mân birâyanganâbabot. Gâ kâmbu mân upan.”¹⁹ Gâ bukugangât sarân sâsânj mân sâban. Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi gikangât otgimap, zo yatik a torenjâ zengât otgibap.”²⁰ Sâi a sigan zorânâ itâ sâm dukuip, “Den sat, zo âlip op gâwan. Oi nâi dap dap târokwap upat?”²¹ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ tosanâ bun upap sâm kut nâi nâi tatgigap, zo pam kât memjâ a kanpitâ zingâban. Zingâmjâ ga moliniban. Gâ yatâ opjâ sumbemân sikungoot upan.”²² Yatâ sâi a zo nângâm umjandâ bâlij oi arip. Zâk sikum a op ândeip, zorat op umbâlâ op arip.

²³ Ari Yesunâ arâpnâ itâ sâm dâtnângoip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. A sikum patânjootjâ sumbem kamânân baginam kwakpi.”²⁴ Nâ zorarâk dâzângobâ. Bâu patâ kamelejâ kuup mâtâpnjan bagibagin, zo yâmbâtjâ yatâ. Ka a kât sikum patâjâ sumbem kamânân bagibagin, zo yâmbâtjâ walâwalânjâ.”²⁵ Arâpnâ nen den zo nângâmjâ kwakmak op sâwen, “Zo yatâ zorânj dap yatâ sumbemân baginat?”²⁶ Sâindâ Yesunâ ningitjâ sâip, “Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuñâ mâtâpnjâ âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât op kut nâi nâi birâm hâunâ minat.

²⁷ Yatâ sâm dâtnângoip Peteronjâ itâ sâm mâsikip, “Nângat. Nen kut nâi nâinijâ aksik birâm gâ moligigen. Oi zorat hâunâ wan muyageningâbap?”²⁸ Yatâ sâm mâsiki Yesunâ sâip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. Gâtâm den kubikkubik narâknjan a bonjâ, nâ kembu tâtatnan ta nâ moliniwe, zen yatik a kembu tâtat kiin zagât, zoren tapjâ Isirae a kâmut kiin zagât,

zengât den sâm kwâkâbi.”²⁹ Oi nâi zâk nâgât opjâ âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, nan bârat, mirâ kamân mo hân birâbap, zâk hâunâ donjeb mim-bap sot ândiândi kâtik ândibap.”³⁰ Oi a kândom, zengâren gâbâ donjebnâ bet upi. A bet, zengâren gâbâ donjebnâ kândom upi.”

20

Wainj nep tuutuunj a, zengât den sinji.

¹ “Sumbemgât mâtâp, zorat sinji, zo wainj nep marinâ nâinjâ nep a gâsuzingâbam arip, zoren dâpkwapâ. Mirâ hanjsâi nep marinâ zâk nep a muyagezingâbat sâm arip.”² Oi a nâmbutjâ gâsuzingâm sirâm kânokkât bâtnâmbut sâi nângâne dâp oi nepjan sângonzângoip âiwe.”³ Mirâsinj takâm tânâmnjan zari dum âi a nâmbutjâ kamân sombemân muyagezingip.”⁴ Zingitjâ itâ sâm dâzângoip, ‘Wainj nep ziap. Âi tuune sângânjâ zingâbat.’ Yatâ sâi nângâm wainj nepjan âiwe.”⁵ Oi mirâ bâknjan opjâ, mirâ torenjen oi âim dum gâsuzingip.”⁶ Oi nâtikisâisâi dum âim a nâmbutjâ muyagezingâm itâ sâm mâsikâzingip. ‘Zen wangât sirâm patâ yen ândinetâ mirâ nâtikisâbam uap?’⁷ Mâsikâzingi zen itâ sâwe, ‘Nen nep nâi mân sâm ninje.’ Sâne dâzângom sângonzângom sâip, ‘Wainj nepjâ ziap. Zo âi tuunek.’

⁸ Nep marinandâ yatâ oi nâtikisâi nep galem a dukum sâip, ‘Gâ nep a diizingâna gane kât zingâban. Oi bet ge, zengâren topkwap zingâm âim zingâm nanjâban.’⁹ Oi bet gawe, zo sâi gawe. Gane bâtnâmbut bâtnâmbut zingâm nanjip.”¹⁰ Zingi kândom gawe, zo ekjâ sângân mem zâi pam ningâbâmap sâne galem a bâtnâmburâk zingip.”¹¹ Kât yatâ memjâ nep marinâ den bâlij dukum kuk oknangâwe.”¹² Oi itâ sâwe, ‘Bet ge, zen nep bituk tuuge. Nen ko sirâm patâ nebân sâknam patâ nângâm kirindâ nâtiksap. Oi wangât bet a zengât dâp yatik

ningat?’¹³ Yatâ sâne nep mariñandâ zengâren gâbâ ñâi itâ dukuip, ‘Buku, nâ mân mem bâliñ otgigan. Kât bâtnâmbut sa nângâna âlip uap, zo ka.¹⁴ Zorat kâtkâ mem âi. Nâ bet ge, zen sot kât dâbâk zingâbatkât nânga âlip uap.¹⁵ Ninâ kut ñâi ñâi, zorâñ yatâ upâ sâm âlip upat. Nâ âlip uan, zorat umgâ bâliap?’¹⁶ Zo yatik a betñâ kândom upi. A kândomñâ bet upi.”

Mom zaatzaat, zorat den dâzângoip.

(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)

¹⁷ Oi Yesuñâ Yerusalem kamânân zâibam arâpñâ kiin zagât diiningi niinik âiwen. Mâtâbân âim itâ sâm dâtnângoip,¹⁸ “Zen den nângânek. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Zoren a bonñâ, nâ tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zengât bitziñan zariandâ mumbatkât sâbi.¹⁹ Zen um kâtik zengât bitziñan nâbane ziñâ nom sinnan gemñâ poru nagân none mumbat. Mom sirâm karâmbut zem zaatpat.”

Yohane sot Yakobo, zet patâ utat sâwet.

(Mk 10:35-45)

²⁰ Narâk zoren Zebedαιο ambinñandâ nanzatñâ diizikâm Yesugât um topñan âi simin liim pindiñsâm dukuip.²¹ Oi Yesuñâ mâsikâm sâip, “Gâ wangât otgigap?” Sâi ambân zorâñ sâip, “Gâ a kutâ tâtarân tâtna nanzatnâ, zikñâ gâgât âsangâ toren toren tâpabot.”²² Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Zen den topñâ mân nângâm itâ se. Nâ too kâlakñâ nimbat, zo zet âlip nimbabot?” Sâi zikñâ itâ sâwet, “Net âlip nindat.”²³ Sâitâ dâzâkom sâip, “Too kâlakñâ nimbat, zo âlip nimbabot. Ka âsannan tâtatñâ, zorat den nâgâren mân ziap. Ibânandâ sâm zingip, a zorâñ tâtat zoren tapi.”²⁴ Oi arâp bâzagât, nen den zo nângâm kuk otzikâwen.²⁵ Oi Yesuñâ sâi gâindâ itâ sâm dâtnângoip, “Hân a kutâ, zen kembu otzingâm kore aziñ gâsuzingâme. Oi a zâizâin, zen

a gigin walâzingâm a kutâ upme. Zo nângâme.²⁶ Zen ko yatâ mân upi. Zengâren gâbâ a ñâinâ a kutâ upâ sâm a giginâ yatâ op ândibap.²⁷ Ñâi zâk a sâtnâ upâ sâm kore otzingâm ândibap.²⁸ A bonñâ, nâ zo yatik ziñâ kore otnibigât buñâ. Ninak a donbep zengât kore opñâ suupziñ mimbatkât gewan.”

Yesu zâk a zagât sinzikñâ kubikzikip.

(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)

²⁹ Yesu sot arâpñâ, nen Yeriko kamân birâm arindâ a donbepñâ moliningâm âiwe.³⁰ Oi a zagât sinzikñâ bâpsâsâñ mâtâbân tapñâ Yesu gam ariap sâne nângâm den kâtikñâ den sâm sâwet, “Kembu, gâ Dawidigât kiunñâ, nekât umgâ bâliñ oik.”³¹ Den donbep sâitâ a ziñâ kwerâzikñâ sâwe. Hirinñsâm tâpabotkât sâwe. Oi zet nângâm tâtâlim sâwet, “Kembu, Dawidigât kiunñâ, nekât umgâ bâliñ oik.”³² Yesu zâk mâtâbân kin sâi gâitâ mâsikâzikip, “Dap otzikâbatkât sabot?”³³ Sâi itâ sâwet, “Kembu, sinnikñâ mânângâtna iktâ.”³⁴ Sâitâ Yesuñâ umñâ nângâmñâ sinzikñan weegi zet sinzikñâ igâwet. Oi Yesu molim ba âiwet.

21

Yesu zâk dongi kwâkñan tap Yerusalem kamânân zarip.

(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

¹ Oi nen Yerusalem kamânân takânam urâwen. Oi Betepage kamân Oliwa bakñâ topñan tâip, zoren takâmñâ Yesuñâ arâpñâ neñgâren gâbâ a zagât sângonzâkoip.² Zâk itâ sâip, “Zet kamân ândiren âimñâ dongi mamñâ sot sigan tâgân saane kinzabot, zo zikitñâ olañ diizikâm gâbabot.”³ Zet yatâ oitâ ñâinâ zikitsâi sâbabot, ‘Kembuniñangâren nep ñâi muyagei zirat sap.’ Yatâ sâitâ ziki diim gâbabot.”

⁴ Zo yen buñâ. Propete ñâinâ den sâip, zo bonñâ oip. Zâk den itâ sâip,

5 “Zen Yerusalem kamân, Sion mâirâp dâzângonek, ‘Iknek. A kutâziñâ giginâ op zengâren gaap. Zâk dongi sigan kwâkñan tap gaap. Sikum lamap, zorat kwâkñan tâi gabot.’”

6-7 Oi a zagât zo Yesugât den lum âiwet. Âimñâ dongi mam murarâ diizikâm gâitâ hâmbâniñ kwâkñan pâindâ Yesuñâ zâi tâip. 8 Oi a kâmut patâ, zengâren gâbâ donbepñâ hâmbâziñ kwâkâm mâtâbân parâwe. Oi a nâmbutñandâ gâlangât sot lâkom ilumñâ mânângât pam diim âiwe. 9 Oi a kâmut patâ, zen mem oset kwâkñangâm itâ sâm pam diim âiwe, “Oe, Dawidigât kiunñâ gam ningap.

Kembugât sâtkât gaatkât sâm âlip kwatginâ. Oe, sumber mâriniñâ.”

10 Yerusalem kamânân zari kamân mâirâpziñâ umziñâ zari sâwe, “A zi nâiniñâ gâi ue?” 11 Sâne a ambân kâmut gâwe, zorâñ itâ sâm dâzângowe, “Propete Yesu, zâk Galilaia gokñâ, Nasarete kamânân gâbâ gaap.”

Yesu zâk tirik namâ hâlâlu sâip.
(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

12 Yesuñâ tirik namin zari kut nâi nâi anğâgwanğâ op ziwe, zo moliziñgi âiwe. A nâmbutñâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap anğâgwanğâ op kirâwe. Kât tâtatñâ sot kembâ mâirap zengât tâtat, zo kom kâbakñem dâzângom sâip, 13 “Kembugât den kulem nâi itâ ziap, ‘Namânâ zi ninâu namâ upap.’

Zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki silep yatâ uap.” 14 Oi zoren ândei a sinziñ bâpsâsân sot kinziñ bâliñâ, zen zâkkâren âine kubikziñgip. 15 Yatâ oi tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den galem a, zen kulem zo igâwe. Oi katep zen tirik namin zâi den kâtikñâ sâm sâwe, “Oe, Dawidigât kiunñâ,

gâ gam ningat.” Yatâ sâne Parisaio sot gurumin den galem a, zen nângâm bâliñ kwâkñangâwe. 16 Oi Yesu itâ dukum sâwe, “Den sâm te, zo nângat?” Sâne sâip, “Ee, nângan. Oi Kembugât ekabân den nâi ziap, zo sâlâpkume mo buñâ? Den zo itâ, ‘Katep sot namân gokñâ, zengât um mem bâbâlân kwatna lâuziñan gâbâ gâgât sâtâre muyagiap.’”

17 Yatâ dâzângom birâziñgâm Yerusalem kamânân gâbâ geim Betania kamânân zari nâtiksaî zeip.

Yesuñâ wakum nak dukui moip.
(Mk 11:12-14, 20-24)

18 Hanğârâk Yesuñâ kamân patin puriksâm tepñangât oip. 19 Oi mâtâbân âim wakum nak nâi ekñâ topñan âi keetñâ kârui buñ oi ilumñik kiri egip. Ekñâ nak itâ sâm dukuip, “Gâgâren bongâ mânâk âsagibap.” Yatâ sâi zorenâk ilumñâ mom hâlâlânsâm kirip. 20 Oi arâpñâ nen zo ekñâ imbanâniñ buñ oi sâlâpniñan zim kirâwen. Oi itâ sâwen, “Nak zi dap opñâ kek hâlâlânsap?”

21 Yatâ sâindâ Yesuñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen um zagât mân opñâ nângâm pâlatânziñâ bonñâ op ândibi. Yatâ op ândine sâi nagân kulem âsagiap, zorik buñâ. Zen bakñâ ândi dukubi, ‘Bakñâ, gâ pâuksâm saruin gei.’ Yatâ sâne dinziñâ lubap. 22 Oi nângâm pâlatânziñ bonñoot ândim wan mo wangât ninâu sâne muyageziñgâbap.”

Yesu sot a kâukñâ mâsikâyangâwe.
(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)

23 Oi Yesuñâ âimñâ tirik namin zâim den sinji âlip dâzângom tâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen zâkkâren gam itâ sâm mâsikâwe, “Gâ ziren kut nâi nâi opmat, zo nâigât sâtkât opmat? Nâiniñâ dâgogi opmat?” 24 Sâne Yesuñâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Nâ den kânok mâsikâziñga dâtnone nângoot yatik nâigât sâtkât kut nâi nâi opman, zorat dâzângobat. 25 Yohane too

sanjon nep tuugip, zo nâigât sâtkât nep tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” Yatâ sâm mâsikâziŋgi zen ziŋik den dap sânnâ sâm um zagât op itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diŋâ mân luwe?’”²⁶ Agât sâtkât tuugip yatâ sânam a zenŋât kenŋât urâwe. Wangât, a zen aksik patâ Yohanegât Propete sâme, zorat.²⁷ Zen yatâ sâm Yesu itâ sâm dukuwe, “Nen mân nângen.” Sâne Yesuŋâ itâ mâburem dâzâŋgom sâip, “Den zo dâtnoge sâi ko nâŋgoot nâigât sâtkât opman, zo dâzâŋgobam. Ka zen mân dâtnoge, zorat nâŋgoot mân dâzâŋgobat.”

Katep zagât, zet walâgilâ urâwet.

²⁸ “Den nâi dâzâŋgua nâŋgânek. A nâigât nanzatŋâ zagât ândiwet. Oi ibânandâ nanŋâ nâi itâ sâm dukuip, ‘Nannâ, gâ irak âi waiŋ nep tuuban.’²⁹ Dukui sâip, ‘Âlip âi tuubat.’ Yatâ sâmŋâ âi gulip op ândeip.³⁰ Oi ibânandâ nanŋâ nâi yatik dukum sâŋgonguip. Sâi, nâinâ âi tuubap, yatâ sâmŋâ bet umŋâ nâŋgâm laŋ âi tuugip.”³¹ Yatâ sâmŋâ Yesuŋâ mâsikâziŋgip, “Zen sânek. Nâi katepŋâ ibânangât den lugip?” Sâi ziŋâ dukum sâwe, “Den bet dukuip, zorâŋâ.” Yatâ sâne Yesuŋâ sâip, “Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. Kât mimiŋ a sot laŋ mâme ambân, zen Anutugât um topŋan bagine zen ko kândâtŋâ upi.³² Yohane takâmŋâ târârak ândiândigât mâtâp tirâpzâŋgoi zen birâŋangâne bâliŋ mâme a sot laŋ mâme ambân, zen zâkkât den nâŋgâm kwâtâtiwe. Yatâ utne zen ziŋgitŋâ umziŋ mân âbureip.”

Waiŋ nep galem a bâliŋâ, zenŋât den.

(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)

³³ “Nâ den sumbuŋâ nâi sa nâŋgânek. A kutâ nâinâ hân nâin waiŋ nep kârâm kâmit dâmân paset tuugip. Tuumŋâ tâk keetŋâ mândâlibapkât âmaŋ patâ tuum galem a zenŋât mirâ tuugip. Tuum nanŋâm galem a bitziŋan pam hân

nâin âi ândeip.³⁴ Zoren ândei bonŋâ mimiŋ narâk oi kore arâpŋâ bonŋâ nâmbutŋâ mimbigât sâŋgonzâŋgoi galem a zenŋâren gawe.³⁵ Gane galem a ziŋâ a zo gâsuziŋgâm nâi kom kâbakŋiwe. Oi nâi gâsum kune moip. Oi nâi kâtŋâ kuwe.³⁶ Yatâ utne nep mariŋandâ nâŋgâm a donbep sâŋgonzâŋgoi âine yatik otziŋgâwe.³⁷ Oi bet zikŋâ nanŋâ, zo itâ sâm sâŋgongoip, ‘Nannâ ari ekŋâ hurat kwâkŋangâbi.’³⁸ Oi galem a, zen nanŋâ zo ekŋâ itâ sâm âraguwe, ‘Zâkŋâ gâtâm nep zi mariŋâ upap, zorat nen komŋâ nep zi mâriŋâ oindâ nenŋât upap.’³⁹ Yatâ sâmŋâ nebân gâbâ kom geim kune moip.⁴⁰ Nep mariŋandâ gamŋâ galem a dap otziŋgâbap?”⁴¹ Yesuŋâ yatâ sâi a ziŋâ itâ dukuwe, “Kut nâi nâi sumunŋâ okŋangâwegât zâkoot yatik otziŋgâbap. Oi nepŋan galem a âlipŋâ zâmbari zen narâk dâp nalem bonŋâ pindâm ândibi.”⁴² Yatâ sâne Yesuŋâ itâ târokwap dâzâŋgoip, “Kembugât ekabân den itâ ziap, zo sâlâpkum nâŋgâme?”

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ekŋâ âkon op birâwe. Kembuŋâ kunkun zo mem namin kwânâŋgi kinzap. Kembuŋâ sâi yatâ âsageip. Niŋâ egindâ mârâtŋâ nâi uap.’

⁴³ Nâ zorat dâzâŋgua nâŋgânek. Anutu um topŋan ândiândiŋâ, zo zen betziŋan mem a kâmut unakŋâ ziŋgâbap. Oi ziŋâ bonŋâ muyagibi.

⁴⁴ (‘A nâi zâk kunkun zorâŋ kom sâkŋâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorâŋâ a nâi kwâkŋan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’”)

⁴⁵ Den sumbuŋâ yatâ sâi tirik namâ galem a sot Parisaio a, zen nâŋgâm sâwe, “Zo nenŋât op sap.”

⁴⁶ Yatâ nâŋgâm gâsum kunat sâm nâŋgâm, a zen Yesugât Propete sâmarâwe, zo nâŋgâm kenŋât op birâwe.

*A hambânâ buñâ, zâkkât singi.
(Lu 14:16-24)*

¹ Yesu zâk den sumbuñâ ñâi târokwap itâ sâip, ² “Singi âlipkât mâtâp, zo itâ. A kutâ ñâiñâ sii nalem oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ, zâk nanñâ ambân pindâbam sii nalem mei gâip. ³ Yatâ opñâ kore arâpñâ sângonzângoi zen zop kânñan sâsâñâ, zo diizîngânâ aiwe. ⁴ Âi sâne mân nângâne kore a dum sângonzângom sâip, ‘Zen âimñâ a zop sâsâñâ, zo dâzângonek, “Zen nângâne. Patâniñâ itâ sap, ‘Nâ sii nalem mia gaap sot bâu makau sa gaam ue. Oi kut ñâi ñâi mem târâkbârâk uen, zorat zen ganetâ a ambân mâpotzikâm nem sâtâre utnat.’”’

⁵ A zen âim yatâ dâzângone den zo nângâne yenñâ oi a ñâi zâk nepñan arip. Ñâi zâk hibukñan arip. ⁶ A nâmbutñandâ ko kore a kâsa otzîngâm zângone muwe. ⁷ Yatâ utne a kutâñâ nângi bâlei kuk yâmbâtñâ op kâwali a gakâñâ sâi âimñâ a zângomñâ kamânziñâ kârâp une seip. ⁸ Oi a kutâ, zâk kore a itâ sâm dâzângoip, ‘Sii nalem zo mârûm kubiksen. Oi a zengât zop sâsâñ, zo âkonziñgi bire. ⁹ Zorat zen mâtâp kâukñan âim a muyageziñgâm zen aksik diizîngâm gabi.’ ¹⁰ Sâi arâpñâ zen mâtâp kâukñan âi tap a âlipñâ sot a bâliñâ, zo aksik diizîngâne gam mirâ piksâm tarâwe.

¹¹ Tatnetâ a kutâñâ ziñgitpam zâimñâ a ñâi kendongât hâmbâ âlipñâ mân pam tâi egip. ¹² Ekñâ itâ sâm dukuip, ‘Arâ, gâ dap op hâmbâ buñ ga taat?’ Sâi a zo suluk mem tâip. ¹³ Oi a kutâñâ arâpñâ dâzângom sâip, Zen kiñ bikñâ saam âkñan ñâtâtigân kâbakñine giarik. Zoren gemñâ umbâlâ op isem zimbap.’ ¹⁴ Kembuñâ a ambân zop dâzângomâp, zo donjebep. Ka mem sâlâpzângomâp, zo bituktâ.”

*Yesu kâtkât topñâ mâsikâwe.
(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)*

¹⁵ Yesuñâ yatâ sâm dâzângoi Pari-saio a, zen denñâ dap sâm saanat sâm den sâm kubigâwe. ¹⁶ Yatâ opñâ arâpziñâ sot Herodegât a nâmbutñâ sângonzângone zen Yesugâren âim itâ sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Den sarâ mân sâm, den bonjik sâmat. Oi Anutugât mâtâp, zorat a zâizâiñ gigin pisuk târârak dâtnângomat. A patâ mân walâziñgâm den mân sâmat. ¹⁷ Zorat mâsikâgindâ dâtnângo. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?”

¹⁸ Yatâ sâne Yesuñâ sarâziñgât topñâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Sarâ a zen. Zen wangât denñâ saanige? ¹⁹ Zen kât pame, zo tirâpnone ikpâ.” Sâi kât ñâi mem tirâpkuwe. ²⁰ Yesuñâ mâsikâziñgâm sâip, “Zo ñâigât holi tobat sot kutñâ ziap?” ²¹ Sâi ziñâ sâwe, “Zi a kutâ Sis-agât.” Sâne itâ sâip, “Sisagât singi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât singi, zo Anutu pindâbi.” ²² Yatâ sâm dâzângoi zen nângâne imbanâ oi birâm aiwe.

*Mom zaatzaat, zorat Yesu mâsikâwe.
(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)*

²³ Sirâm zoren Sadukaio a, zen Yesugâren gawe. A zo momñâ zatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. Zen Yesu den mâsikâm itâ sâwe, ²⁴ “Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulengoip, ‘A ñâiñâ ambân mem kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zo mimbap. Oi âtâñangât singi katep muyag-ibap.’ ²⁵ Oi neñgâren âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñ kunñâ ambân memñâ kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip. ²⁶ Zâk yatigâk kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip. Yatâ opñâ âtâ mun nâmburân zagât, zo ambân kânok zorik mem mom nanğâwe. ²⁷ Bet ambân malâziñâ, zo moip. ²⁸ Oi zen aksik patâ ambân zorigâk miwe, zorat mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo ñâigât upap?”

29 Sâne Yesuñâ itâ sâmbân dâzânngoip, “Zen Kembangât den sot Kembangât imbanjâ kârum den sâmbân gulipkume. 30 Zaatzaat narâkñan a ambân, zen mân miangâm ândibi. Sumbem a yatâ op ândibi. 31 Oi zen zaatzaatñan sâmbân, zorat dâzânngobâ. Anutuñâ den itâ sâmbân dâzânngoip, zo zen sâlâpkum nânngame mo buñâ? Den zo itâ, 32 ‘Nâ Abaram sot Isaka sot Yakobo, zengât Anutu.’ Nâ zorat sa nânngânek. Zâk mom buñ urâwe, zengât Anutu buñâ. Gwâlâ ândie, zengât Anutu. Zorat Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen mân buñ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie.” 33 Yesuñâ den yatâ sâmbân a ambân kâmut patâ, zen sinji âlip sâmbân, zorat nânngame imbanjâ oip.

Yesu Kembangât gurumin dengât mäsikâwe.

(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)

34 Yesugât denñâ Sadukaio a walâziñgip, zo Parisaio a zen nânngâmñâ mindue. 35 Zengâren gâbâ bukuziñâ ñâi Kembangât gurumin den nânngânñgâ a, zâk dukune zâk Yesu mäsikâmñâ sâmbân, 36 “Patâ, Kembangât den gurumin ikâ zorat kâukñâ patâ uap?” 37 Sâmbân Yesuñâ itâ sâmbân dukui, “Gâ um dâpkâ sot nânngânñgâ, zo hâlâluyâk Kambu Anutugâ pindâna zimzap.’ 38 Gurumin den zorat patâ uap. 39 Oi torenñâ ñâi itâ ziap. Zo itâ, ‘Gâ gikânngât otgimap, zo yatik a toren zengât otgibap.’ 40 Gurumin den zo, zet Mose sot Propete zengât den topñâ uabot.”

Yesu zikñan Kristogât mäsikâziñgip.

(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)

41 Parisaio a, zen mindum tatne Yesuñâ itâ sâmbân mäsikâziñgip, 42 “Zen Kristogât dap dap nânngame? Zâk ñâigât kiun?” Sâmbân ziñâ sâwe. “Zâk Dawidgât kiunñâ.”

43 Sâne Yesuñâ itâ sâmbân dâzânngoip, “Dap op Kaapumñâ Dawidi nânngânñgâ mâtâp pindi Kristogât kembunâ sâmbân? 44 Zo itâ sâmbân,

‘Kembunâ nânngât kambu itâ sâmbân dukui, “Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziñga kiñganngât kombân upi.” ’

45 Dawidi zâk Kristogât kembunâ sâmbân, zorat dap op kiunñâ uap?”

46 Yatâ sâmbân mäsikâziñgi den hânñâ sâmbân kwagâwe. Narâk zoren gâbâ a zen dum mäsikânam kenngât op birâwe.

23

Den sinji âlip lum sâmbân mame mân upi.

(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46; 20:45-46)

1 Narâk zoren Yesuñâ arâpñâ sot a nâmbutñâ itâ sâmbân dâtnânngoip.

2 “Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen Mosegât gebâkñan tapme. 3 Zorat den dâzânngome, zo lum ândibi. Ka zengât ândiândiziñan mân ândibi.

Wangât, zen den sâmbân, zo mân lum ândime, zorat. 4 Zen kut ñâi ñâi yâmbâtñâ, zo saam a ambân kwâkziñan pam ziñâ bet bâsan ândime. 5 Kut ñâi ñâi upme, zo anñâ ziñgit nânngâbigât upme. Zen ninâu kârep sâmbân. Zen Mosegât den lum Kembangât den ekabân kulemgum mâteziñan sot bâranziñan saam ninâu sâmbân. Oi hâmbâziñan neule top topñâ mem ândime. 6 Oi mâtâpâpâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâmbân tâtarân tâtnat sâmbân. 7 Oi sombemân a ambân sâmbân âlip kwâtñingâbigât ândime. Oi kutniñâ patâ nânngonsâbigât kindap kwap ândime.

8 Zengât ko a ambân ziñâ patâ sâmbân mân dâp upap. Patâziñâ, zâk kânok. Zen patâ buñâ. Zen aksik ombenjan. 9 Oi hânân zi a ñâigât Ibâniñâ mân sâmbân. Ibâniñâ sumbemân ândiap, zâk kânok. 10 Oi zen a ñâigât a kambu patâ mân sâmbân. A kembuziñâ Kristo, nâ kânok. 11 Zengâren gâbâ a ñâi patâ upapñâ, zâk a nâmbutñâ zengât kore op ândibap. 12 Nâi zâk zikñanngât nânngi zari diim gibap. Ka

nâi zâk zikņangât nâņgi gibap, zo diim zâibap.”

Yesunâ Parisaio a girem den sâm dâzânġoip.

(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen sarâ a. A ambân, zen sumbemân zâinam utne zen mâtâp laņ dooņgume. Zi- iņâ mân zâim zâk ziņâ baginâ sâne kenġât minziņġâme.

¹⁴ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Zen malâ mandu zengâren ninâu kêrep sâm mirâ motziņâ laņ mime. Zorat Anutuņâ hâuņâ yâmbâtņâ otziņġâbap.

¹⁵ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Zen a kânok zengât a upapkât saru sot hân walâm âime. Oi a yatâ zorâņ zengâren târokwap ândim simġât siņgi upap. A zorat bâliņandâ wâlâziņġâbap.

¹⁶ Yei, a sâtņâ sinziņ bâpsâsâņ. Zen itâ sâme, ‘Tirik namin kwap den sâm kâtigime, zo tabâņâ. Tirik namin neule mot taap, zoren kwap den sâm kâtigime, zorâņ kâtigem bon upap.’ ¹⁷ Zen a sinziņ bâpâsâņ sot nâņġânâņġâziņ buņâ. Tirik namâ, zo tirik taap. Neuleņâ, zo yatik tirigâk uap. Zorat ko ikâ zorâņâ bonņâ uap? Namâ mo neuleņâ?

¹⁸ Oi nâi itâ sâme, ‘Kembugât siņgi nalem pâpanņâ, zoren kwap den sâm kâtigime, zo tabâņâ. Nalem mot pame, zoren kwap den sâm kâtigime, zo bonņâ.’ ¹⁹ A sinziņ nâtâtik, zen. Nalem pâpanņâ, zo hâlâlu taapkât nalem kwâkņan pame, zo tirik uap. Zorat ikâ zorâņâ bonņâ uap? Nalem pâpanņâ mo nalemņâ? ²⁰ Zorat nâi zâk nalem pâpanņan mândâm sâm kâtigei nalem pâpanņâ sot kut nâi nâi kwâkņan taap, zo ârândâņ dâbâk upabot. ²¹ Oi nâi zâk tirik namin kwap sâm kâtigei namâ zikņâ sot umņan ândiap, zet ârândâņ dâbâk upabot. ²² Nâi zâk sumbemân kwap

sâm kâtigei Anutugât tâtatņâ sot tâtat zorat mariņoot dâbâk upabot.

²³ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen dangât sot kâņgan sot zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân ġâbâ kânok Kembugât siņgi sâm pame. Oi zorat toren bonņâ, gurumin den luluņ sot a buku otziņġâziņġâņ sot nâņġâm pâlâtâņ sot târârak ândiândiņ, zo birâne gei komap. Zo toren toren luzikâne dâp upap. ²⁴ A sâtņâ sinziņâ nâtâtik sâsâņâ, zen kabât mâik mâik, zo ikme. Ka bâu mo kut nâi nâi patâ, zo mân ikme.

²⁵ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Hâkop sâkņik too saņgon kubik tuume. Oi umņan ko kâmbu sot sâkziņangât âkņâle bâliņâ, zo piksâm ziap. ²⁶ O Parisaio a, zen sinziņ nâtâtik. Hâkop umņan bâliņâ ziap, zo saņgonne âlip oi sâkņan âlip upap.

²⁷ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen a mumuņâ zengât kwagân ziap yatâ. Kwakņâ zo kwâkņan kâsâġet pane neuleņoot zemap. Umņan ko a siņit sot guk maņguleņ ziap. ²⁸ Zen yatik sâkziņandâ a mâteziņan târârak ândime. Umziņan ko sarâ sot gurumin den kukuņâ piksâm ziap.

²⁹ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, sarâ a zen. Zen Propete a kwagân pitâme. Zen a târârakņâ zengât kwagân neule pam ândime. ³⁰ Zen itâ sâme, ‘Sâkurâpniņâ ândiwe, narâk zoren ândim sâi ko betziņan mem Propete mân zâņġobem.’ ³¹ Zen yatâ sâm Propete zâņġowe, zengât kiun ândime. Zengât topziņâ sâm muyagime. ³² Sâkurâpziņ zen tosa kwâkņan kwâkņan pam gawe. Zen yatik târokwapkwap utnetâ tosaziņ dâbâk upap. ³³ Mulumġât kiurâp zen. Tosagât hâuņâ kârâbân geigeiņ narâk oi waniņ âi tik pambi?

³⁴ Zorat sa nâņġânek. Nâ ninak zengâren Propete sot nâņġânâņġâ a sot Kembugât gurumin den zorat

galem a nâmbutnâ sângonzângua zengâren gane nâmbutnâ zen zângom sâknam zingâbi. Oi nâmbutnâ poru nagân zângobi. Oi nâmbutnâ mâpâmâpâse namâziñan lapitzingâne kamân nâin nâin âine molizingâm âim zângobi. ³⁵ Yatâ utnetâ a târarak gilâmziñ hânân geip, zorat hâuñâ zengâren muyagezingâbap. Mârumñan Abegâren gâbâ kâmbam topkwap târokwâi târokwâi kom gam Berekia nanñâ Sakaria, zâk tirik namin komñâ kâmbam zo kune âkip. ³⁶ Nâ perâknak dâzângobâ. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi ziinñâ hâuñâ mimbi.”

Yesunâ Yerusalem zengât umñâ nângip.

(Lu 13:34-35)

³⁷ “O Yerusalem mâirâp, wangât Propete a kâmbamñâ zângome? A sângonzângua zengâren âine kâtnâ zângone mume. Kurukñâ gwamarâpñâ gâbârezingâm lâmbamzângomap, zo yatik nâñâ umnâ topñan a ambân minduzingâbat sa kwâkâme. ³⁸ Dâzângua nângânek. Nâ birâzinga mandu yatâ op ândibi. ³⁹ Zen dum zagât mân nek ândimñâ itâ sâm nikpi, ‘Kembugât sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâknangânâ.’”

24

Yesu takâbapkât den sâip.

(Mk 13:1-21; Lu 21:5-6)

¹ Yesu zâk tirik namin gâbâ gem ari arâpñâ nen zâkkâren âimñâ namâ tuutuunñâ ek nângâbapkât dukuwen. ² Oi den itâ mâburem dâtnânngoip, “Namâ zi tâi ek mâpâsime, zorat nâ perâknak dâzângobâ. Kâsaziñâ gam kândañne giligâlaksâm buñ op nanğâbap.”

³ Oi Oliwia bâkñan zâi tâi arâpñâ niinik um topñan âimñâ mâsikâm sâwen, “Sat, zo wan narâkñan âsagibap? Oi gikâ gâban narâkñâ sot hân âkâbapkât narâkñâ oi wan wesâk nâi âsagibap?”

⁴ Yatâ sâindâ Yesu itâ sâm dâtnânngoip, “Um gulip kwatzingâbegât gasâziñ kârâm ândibi. ⁵ A donbepñâ gam itâ sabi, ‘Nâ Kristo. Bâliñan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsân, zo nâ.’ Yatâ sâmñâ a ambân donbep patâ um gulip kwatzingâbi. ⁶ Zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nângâmñâ mân kenğât upi. Kâmbam zo yatâ muyagibapkât sâsân. Oi yatâ muyagem zeï narâk kek mân âkâbap. ⁷ Hânñâ hânñâ a kâmut mâik sot patâ, zen kâsa op agom âibi. Oi hânñâ hânñâ pu patâ sot wâriñ mem zimbap. ⁸ Kut nâi nâi zo sâknam patâ zorat topkwâkwatñâ. Zo yatâ nângâm ândibi.”

Kâsa otzingâbi, zorât den.

⁹ “Narâk zoren sâknam kwatzingâm zângone mumbi. Zen nagât opñâ hânñâ hânñâ a, zen um kâlak otzingâbi. ¹⁰ Kut nâi nâi yatâ zo âsagei a donbepñâ sinji âlip birâm kâsa orangâbi. ¹¹ Oi propete a sarânñâ asâgemñâ a donbep um gulip kwatzingâbi. ¹² Gurumin den kukunñâ, zorân lañ kâri a donbepñâ buku orotñâ, zo birâbi. ¹³ Nâi zâk den sinji âlip mem kâtigem ândei narâkñâ âki sumbem kamânân bagibap. ¹⁴ Oi Anutu um topñan ândiândigât sinji âlip, zorân lañ kârâm hânñâ hânñâ âim a topz-inñâ sâm muyagei hângât narâkñâ âkâbap.”

Kut nâi sumunñâ muyagibap.

(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)

¹⁵ “Gâtâm tâmbet tâmbet kâukñâ tirik nâmin kwânângâne kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nângâbi.) Zo yatâ âsagibapkât Propete Danienñâ mârum kânñan sâm kulemgui. ¹⁶ Zo yatâ âsagei ekñâ Yudaia hânân ândibiñâ barâ kâtikñan sârârâk kârâm âibi. ¹⁷ Nâi zâk mirâ sombemân ândibapñâ sikumñâ mimbam mirin mân zâibap. ¹⁸ Oi a nâi nebân tâpapñâ âburem hâmbânñâ mimbapkât kamânân mân gâbap.

19 Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gok, zen dap upi? 20 Zen Kembugâren ninâu sâne nânghi âiâizîñâ, zo map narâkñan mo kendonân mân muyagibap. 21 Narâk zoren sâknam patâ muyageziñgâbap. Zorat dâp hân muyageibân gâbâ mân muyageip. Oi dum mân muyagibap. 22 Kembuñâ sâknam narâkñâ zo mân mânângâri sâi a aksik buñ upe. Kâmut gakârâpñangât opñâ Kembuñâ narâk zo mânângâtpap.”

Propete a sarâñâ muyagibi.

23 “A ziñâ Kristo ziren âsagiap mo ândiren âsagiap sâne mân nânghâbi. 24 A sarâñâ âsagem nâ Kristo sâbi. Propete a sarâñâ, zen âsâgem kut ñâi ñâi sen mârât tuunetâ a um gulip kwatziñgâbi. Oi Anutuñâ gâsum sâlâpziñgoip, zo um gulip kwatziñgânam osibi. 25 Nâ kânñan dâzânguan, zorat ko muyageziñgi mân kwakpi.

26 Kristo barâ kâtikñan âsagei ik-sen sânetâ mân âibi. Oi Kristo mirâ zoren mo zoren âsagiap sâne mân nânghâbi. 27 Hânpânñâ âsagem hân toren torenñan aksik âsagem kwâkâmap, zo yatâ a bonñâ, nâ âsagibat. 28 Bâu mo zuu kârokñâ ñâi zeï zoren nii keñ, ziñâ ninam mindume.”

Wesâk âsagibap.

(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)

29 “Sâknam narâkñâ âki mirâsin sumunkoi kâin âsakñâ buñ upap. Oi sângelak, zen sumbemân gâbâ âkâm gibi. Oi Anutuñâ sumbem mângei olayangâm imbanñâ buñ upap. 30 Narâk zoren a bonñâ, nâgât kulem sumbemân âsagei a hânñâ hânñâ umbâlâ op isem zine a bonñâ, nâ sumbem unumunum kwâkñan kâwali mem âsakñânoot tâka nikpi. 31 Oi lâmun kwamit patâ âsagei sumbem a gakânâ sângonzângua hân toren toren gâbâ kâmut gakârâpnâ minduziñgâbi.”

Narâk patâgât den.

(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)

32 “Dâgap nak ziap, zorat topñâ nânghâbi. Iinñâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme. 33 Zen yatigâk kut ñâi ñâi zo âsagei itâ nânghâbi. ‘Zâk mâte otningâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.’ 34 Nâ perâkñak dâzângobâ. A kâmut zi mân mune kut ñâi ñâi âsagibap. 35 Sumbem sot hân buñ upabot. Ka nâgât den ko mân buñ upap.

36 Kut ñâi ñâi muyagibap, zorat sirâm narâkñâ a ñâiñâ mân nânghap. Sumbem a, zen mân nânge. Oi nanñâ, nâ mân nânghan. Ibânâ, zâk zikñik nânghap. 37 Noa ândeip, narâk zoren kut ñâi urâwe, zo yatik a bonñâ, nâgât takâtakâñ narâkñan yatik upi. 38 Uurupñâ mân gâi sii nalem nem ândiwe. A ambân anğâgwanğâ op miangâwe. Gulip op ândine Noanñâ wanğâyân zarip 39 Oi zen gulip op ândine too uurupñâ gwâkâziñgip. A bonñâ, nâgât takâtakâñ narâkñan zo yatâ upi. 40 Narâk zoren a zagât nebân kiritâ, ñâi gâsum, ñâi birâbat. 41 Ambân zagât zet nalem sobem tâitâ, ñâi gâsum, ñâi birâbat. 42 Kembuziñâ, nâ narâk zoren mo zoren takâbat, zorat mân nângegât umziñandâ galem orangâm ândibi. 43 Zen topñâ itâ nânghânek. Kamân ñâigât a, zen kâsa ñâtik zoren takâbi, narâk yatâ nânghâm um wâgân ândim kamânziñ galem upi. 44 Oi a bonñâ nâgât narâknâ mân nânghâne gâbat, zorat zen um wâgân ândibi.” Yatâ sâmñâ zorat den sumbuñâ ñâi itâ sâm dâtnângoip, 45 “A patâ ñâiñâ kore a gakârâpñâ zengât galem a ñâi pam itâ sâm dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziñgâm ândim narâkñan nalem dâpziñanâk ziñgâm ândiban.’ A zo ândiândiñâ dap yatâ ândei galem a nânghânangânoot sot sât luluñoot sâsânñâ? 46 Galem a, zâk patânñâ nep diñ sâm pindip, zo dânâk lum ândei patânñâ gâbabân galem a yatâ zorat nânghi âlip upap. 47 A kutânñâ galem a zo patâ pam zâkkât kut ñâi ñâi aksik galem op ândibapkât sâbap.

48 Ka a nâinjâ galem a bâlij ândim umjandâ itâ nângâbap, 'Patânâ, zâk kârebân âimjâ kek mân gâbap.' 49 Yatâ nângâm kore a ambân zângom mem nâi nâi otziŋgâm too tewarân âi laŋ ândim um gulip op ândibap. 50 Oi a kutâjâ gâbap, zorât narâkñâ mân nângâm ândei zâk gâbap. 51 Gâmjâ tâkñâ imbanjâ lapitjâ sarâ a zengât oserân pâi ândibap. Zoren umbâlâ op isem ândibi."

25

Ambân sigân âsakñâ toonjângât kâruwe.

1 "Sijgi âlipkât mâtâp, zo ambân sigan bâzâgât zengâren dâpkwap sâbâ. Zen a kutâ mâtâbân âi muyaginam kârâpziŋ mem âiwe. 2 Ambân sigân bâtnâmbut, zen nângânângâziŋ buŋ. Bâtnâmbut, zen nângânângâziŋoot. 3 Ambân nângânângâziŋ buŋ, zen kârâp siŋitjâk mem âiwe. 4 Ambân nângânângâziŋoot, zen kârâp sot âsakñângât toonjâ ârândân mem âiwe. 5 Oi a kutâ, zâk mulun ândei zen mambât tap uman ziwe.

6 Zinetâ nâtik tânâmjâ oi den nâi itâ âsageip, 'Hai, a kutâ gaap. Zen zaat zâkkâren âinek.' 7 Oi ambân sigan, zen nângâm zaat âsakñâziŋ ku-bigâwe. 8 Oi ambân nângânângâziŋ buŋ, zen nângânângâziŋoot itâ sâm dâzângowe, 'Nen kârâpniŋâ bâpsâbâmap, zorât zen too nâi gum niŋgânek.' 9 Sânetâ ambân nângânângâziŋoot, zen itâ sâm dâzângowe, 'Buŋâ. Zengât dâp buŋâ. Nen dâpniŋan mem gen. Zen âi anjâgwangâ namin kwâlânek.' 10 Oi zen âsakñângât too kwâlânam âinetâ a kutâ gam ambân nângânângâziŋoot, zorik diiziŋgi âiwe. Oi kamânân âim mirin zâimjâ hângi doonjâgum sii nalem nem tarâwe.

11 Tatnetâ ambân nângânângâziŋ buŋ, zen gamjâ den sâm sâwe, 'Patâniŋâ, mâtâp mem pa.' 12 Sâne

dâzângoip, 'Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâ zengât topziŋ mân nângâman.' " Den sumbuŋâ zo sâmjâ itâ sâm dâzângoip. 13 "Zen narâk mân nângegât umziŋ galem oranjâm ândibi."

A kât ekap ziŋgip, zengât den.
(Lu 19:11-27)

14 "A kutâ nâi oip, zo yatâ gâtâm âsagibap. A kutâ nâinjâ kamân kârebân âibamjâ kore anjâ minduziŋgâm kâtjâ galem upigât kâsâpkum ziŋgip. 15 A nâi kât ekap bâtnâmbut pindip. Nâi zagât. Nâi kânok. Zo nepkât imbanjâ zem ziŋgip, zorât dâp ziŋgip. Kât ziŋgâmjâ kamân kârebân âi ândei. 16 Ari a kât ekap bâtnâmbut meip, zorân nep pindi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip. 17 Oi bukuŋâ ekap zagât meip, zâkñâ yatik oi târokwap zagât âsageip. 18 Ka a ekap kânok meip, zo ko hân umjan esâm kwârakui zeip.

19 Oi a kutâziŋâ narâk kârep ândim puriksâm gâip. Puriksâmjâ kore a kât ziŋgip, zorât op minduziŋgip. 20 Oi a kât ekap bâtnâmbut pindip, zâkñâ nepjâ tuugi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip, zo tirâpkumjâ sâip, 'Patanâ, gâ ekap bâtnâmbut nigin, zo nep pindandâ ekap bâtnâmbut târokwap âsagiap.' 21 Sâi patânjandâ itâ sâm dukuiŋ, 'Gâ kore a âlipjâ, sât lulugoot. Kut nâi yenjângât galem âlip oingât nâjâ kut nâi bonjângât galem gâbanbat. Zorât ko patâgâ, nâgât umnâ topjan bagim sâtâre op ândiban.'

22 Yatâ sâi a kât ekap zagât pindip, zo gam sâip, 'Patânâ, gâ kât ekap zagât nigin. Zorât nepjâ tuugandâ ekap zagât târokwap muyageip.' 23 Sâi patânjandâ itâ sâm dukuiŋ, 'Gâ kore a âlipjâ, sât lulugoot. Gâ kut nâi yenjângât galem âlip oingât nâjâ kut nâi bonjângât galem gâbanbat. Zorât gâ patâgâ, nâgât umnâ topjan bagim sâtâre op ândiban.'

24 Sâi bet a ekap kânok pindip, zâk gamjâ sâip, 'Patâ, nâ topkâ itâ

nângâman. Gâ a bâliñâ. Gâ nep mân kârâm kâmitmat. Nalem muyagem nibi sâmat. A nâmbutñâ zengât kâlamân nalem nibigât sâmat. ²⁵ Nâ zorat kenğâtnağât op kâtkâ hân kendâm hangua ziap. Oi zi mâburem gibâman.’

²⁶ Yatâ sâi patânâ den itâ sâm dukuip, ‘Gâ kore a bâliñâ, konam. Lâugan gâbâ den mâburem dâgobâ. Nâgât itâ nângâmat. Nâ nep mân kârâm kâmit yen tap nalem muyagenibi sâman. A zengât nebân nalem meman. ²⁷ Nâgât yatâ nângâm kâtnâ aᅇğawañğâ zengâren pâna kâtnâ nep tuugi âsagei ga membam. ²⁸ Zorat zen kât ekap beknjan mem bâzagât mem ândiap, zo pindânek. ²⁹ Nâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mem galem op ândei târokwap pindâpindân. Oi gom sambe muyagenañğâbap. Ka nâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mân mem ândei beknjan mei yen ândibap. ³⁰ Kore a konam, zo ko gâsum nâtatigân zo pane geibap. Zoren umbâlâ op isem zimbap.’ ”

Yesunâ gâtâm kâsâpnângobap.

³¹ “Gâtâm a bonñâ, nâ sumbem âsakñânoot sot sumbem a zengât os-erân gamñâ tâtatnâ âlipñâ, zoren zâi tâpat. ³² Oi a ambân hânñâ hânñâ, zo minduziñga nâgât mâtenan mindubi. Mindunetâ râma galem a râma noniñ kâsâpzângomap, zo yatik upat. ³³ Oi râma noniñ kâsâpzângom râma bongen zâmbam noniñ yanğâgen zâmbanbat. ³⁴ Yatâ op a kutâziñâ, nâ bongen zo itâ sâm dâzângobat, ‘Zen Ibânandâ mâsop minziñgip. Zen gam Kembugât um topñan bagim ândibi. Zo mârumñan hân muyageibân gâbâ zengât siñgi sâip. ³⁵ Zen itâ otniwe, zorat. Tepnağât ua nalem niwe. Toogât mua too niwe. Nâ lomba yatâ ândiandâ zen galem otniwe. ³⁶ Nâ sâk bârak ândia zen hâmbâ mot mem niwe. Nâ mâsek zia zen galem otniwe. Nâ tâk namin ta zen ga nigâwe.’ ³⁷ Yatâ sa a târârak ziñâ den itâ

mâburem dâtnobi, ‘Kembu, gâ wan narâknjan nalemğât otgigi nalem nâi giwen? Wan narâknjan toogât otgigi nen too giwen? ³⁸ Gâ wan narâknjan lombâ yatâ ândina nen galem otgiwen? Gâ wan narâknjan hâmbâgât kwakna hâmbâ nâi giwen? ³⁹ Gâ wan narâknjan mâsek mo tâk namin tâtna ga gigâwen?’ ⁴⁰ Yatâ sânetâ a kutâziñâ, nâ itâ sâm dâzângobat, ‘Kâmurâpnâ zengâren gâbâ a gigiñâ nâi galem okñanğâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴¹ Yatâ sâm a yanğâgen, zo itâ sâm dâzângobat, ‘Sâit mianğâwe, zen kârâp kâtikñan gei ândibi. Kârâp zo Satân sot sumbem arâpnâ zengât siñgi oip. Zoren gei ândibi. ⁴² Zen itâ otniwe, zorat. Nâ tepnağât ua nalem mân niwe. Nâ toogât nânğa too mân niwe. ⁴³ Nâ lomba ândia mân galem otniwe. Hâmbâgât kâruandâ mân niwe. Mâsegân sot tâk namin ta mân ga nigâwe.’ ⁴⁴ Yatâ sâm dâzângua ko yanğâgen ziñ itâ sâbi, ‘Kembu, gâ wan narâknjan nalem too buñâ sot hâmbâ mirâ kamân buñâ ândina gek mân nângânângâ urâwen? Mo ikâ zoren mâsek mo tâk namin tâtna gekñâ mân galem otgiwen?’ ⁴⁵ Yatâ sâne itâ dâzângobat, ‘Nâ perâknjak dâzângobâ. Arâpnâ zengâren gâbâ gigiñâ nâi ek mân galem okñanğâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴⁶ Oi a yanğâgen zen âi sâknam tâmbânñâ nângâm ândibi. A ambân târârakñâ, zen ko ândiândi kâtikñan bagim ândibi.”

26

Yesunâ mumbapkât siñgi dâzângoip. (Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

¹ Yesu zâk den so aksik sâm nanğâm arâpnâ itâ sâm dâtnângoip, ² “Nânge. Sirâm zagât tap Pasowa kendon upap. Oi narâk zoren a bonñâ, nâ kâsa zengât bitziñan zaria poru nagân none mumbat.” Yesunâ den yatâ sâip

³ Narâk zoren tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkât namin

zâim minduwe. ⁴ Zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtân urâwe. ⁵ Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam lañ âsagebapkât kegâk gâsunat.”

Ambân nâinâ Yesu too wârân âlip mem sanjonanqip.

(Mk 14:3-9; Yo 12:1-8)

⁶ Yesu zâk Betania kamânân âim Simon, sâk bâlâ a, zâkkât mirin zâim naleme neip. ⁷ Naleme nem tâi ambân nâinâ too wârân âlip belonoot, sângân patâ, zo mem gam too wârânoot zo kâuknan lokei giri sanjorip. ⁸ Yatâ oi arâpnâ nen eknâ sâwen, “Too sângân zâizâin zi wangât tâmbetkuap? ⁹ Too zo pam kât patâ mem a kanpitâ zingip sâi ko dâp opap.”

¹⁰ Yatâ sâindâ Yesunâ nângâm nâ itâ sâm dâtnân goip, “Zen wangât ambân den oknan ge? Zâknâ otnigi âlip uap. ¹¹ A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk kêrep mân ândibat. ¹² Nâ mua hanobi, zorat dâp sâknâ sanjori âlip uap. ¹³ Nâ perâknak dâzângobâ. Kembangât den sinji âlip zi hân nâ hân nâ sâm âim ambân zirân nâ uap, zorat sinji ârândân sâne lañ kêrâbap.”

Yudanâ Yesu tirâpzângobapkât kât meip.

(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)

¹⁴ Oi arâpnâ kiin zagât nen gâren gâbâ a nâi kutnâ Yuda, Karioto kamânân goknâ, zâknâ tirik namâ galem a patâ, zengâren arip. ¹⁵ Âim nâ itâ sâm dâzân goip, “Nâ tirâpzângobat, zorat kât dabutâ nibi?” Mâsikâ zingip zingâ kât ekap 30 yatâ sâlâpkum pindâwe. ¹⁶ Yudanâ zo mem nâ Yesu tirâpzân goi gâsubigât ek kêrum ek molim ândeip.

Yesu zâk arâpnoot naleme niwe.

(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)

¹⁷ Pasowa kendon narâk topkwâtnam arâpnâ nen Yesu mâsikâm sâwen, “Nen itârân mirâ ikâ zoren Pasowa naleme unat?” ¹⁸ Sâindâ itâ sâip, “Zen kamânân âim nâ a

nâi muyagem itâ sâm dukunek, ‘Patâninâ gâgât sap, “Narâknâ mâte uap, zorat nâ sot arâpnâ, nen gâgât mirin gam Pasowa naleme ninat.” ’”

¹⁹ Oi arâpnâ nen Yesunâ den sâip, zo lum nâ Pasowa kendongât naleme uwen.

²⁰ Mirâ nâtik sâi Yesu sot arâpnâ kiin zagât, nen mirâ zoren zâim nâ Pasowa naleme niwen. ²¹ Nem tap nâ Yesunâ itâ sâm dâtnân goip, “Zengâren gâbâ nâinâ nâ kâsa a tirâpzân goi gâsânobi.” ²² Yatâ sâi arâpnâ nen umnin bâlei nâigoot ziknik ziknik mâsikâ yangâm sâwen, “Kembu, nâgât sat?” ²³ Sâindâ zâknâ sâip, “A zo nâ sot ârândân niet, zâknâ yatâ otnibap. ²⁴ A bon nâ, nâ Kembangât ekabân den kuleme ziap, zo yatik upat. Ka a bon nâ, nâ tirâpzân goi gâsunibi, yei, zâk hân nâ yâmbân nâ mimbap. A zo mam kêmbon kâligen gâbâ mân âsageip sâi bâbâlan opap.” ²⁵ Yatâ sâi Yudanâ mâsikâm sâip, “Patâ, nâgât sat?” Sâi dukui, “Gâ sat, zo.”

Yesunâ naleme sot too zingip.

(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²⁶ Naleme nem tâindâ Yesunâ naleme nâi mem sâiwap sâm namun arâp itâ sâm ningip, “Mem ninek. Zi sunumnâ.” ²⁷ Yatâ sâm nâ wain hâkop mem sâiwap sâm nâ itâ sâm ningip, “Zen aksik ninek. ²⁸ Zi târotâronin angât gilâmnâ. Zo a ambân donbep patâ, zengât tosazing bun upapkât hânân gibap. ²⁹ Oi dâzângua nângânek. Wain too itârân nia âkap. Oi dum zagâtnan mân nem nâ Ibân angât um topnan zâim zen sot ârândân wain mârâtnâ nâi ninat.”

Gezemanê kâlamân âiwe.

(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34; Yo 13:36-38)

³⁰ Oi Kembangât mâpâmâpâse kep nâi mem kamânân gâbâ âim nâ Oliwa bâknan zâiwen. ³¹ Mâtâbân âim nâ Yesunâ itâ sâm dâtnân goip, “Nâtik ziren a zing gâsuninetâ zen nângâm

pâlâtânziņ lolot, zorat op âksik birânim âibi. Kembugât den kulem nâi ziap, zo bon upap. Den zo itâ,

‘Nâ râma galem a kua râma zen siņsururuņ op âim nanġâbi.’

³² Nâ sa nânġânek. Nâ mumuņan ġâbâ zaatņâ Ġâlilaia âi kâdom otziņġâbat.” ³³ Sâi Peteroņâ itâ sâm dukuip, “A nâmbutņâ, ziņ birâġibi. Nâ ko mân birâġibat. Buņ kâtikņâ.”

³⁴ Yatâ sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkņak dâġobâ. Ġâ nâtik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kurukņâ diņ sâbap.” ³⁵ Yatâ sâi Peteroņâ itâ sâip, “Ġâ gomņâ nâ nonâ sâne mân kwâimbâġibat.” Sâi arâpņâ nâmbutņâ, nen den yatik sâwen.

³⁶ Nen âimņâ nak kalâm nâi kutņâ Gezemane, zoren takâm Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâtnânġoip, “Zen ziren tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.”

³⁷ Yatâ sâmņâ Petero sot Zebedaiogât nanzatņâ diiziņġi âiwe. Âimņâ Yesuņâ umņâ yâmbârei ken bet kakit oip. ³⁸ Yatâ op dâzânġom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuņâ otnigap. Zen nâ sot tap um wâġân ândinek.” ³⁹ Yatâ sâmņâ mâik nâi âim si sâġġân hânân ge tutukum itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, nânġânim sâknam kâmut zi betnan mena buņ oik. Oi nâġât den buņâ, ġâġât den, zo kâtigibap.”

⁴⁰ Yatâ ninâu sâmņâ puriksâm arâp karâmbut ziņġiri uman zem tatne Petero itâ sâm dukuip, “Zen nâ sot ġwâlâ mâik nâi ândibigât dâp buņâ? ⁴¹ Zen mâsimâsikâyân loribegât um ġwâlâ ândim ninâu sânek. Umnâ bâbâlaņ opmap. Sâkņâ ko yâmbâremap.”

⁴² Dum âimņâ den itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, sâknam zi betnan mimbangât nânġâna mân dâp oi laņ ġâġât den, zo kâtigibap.” ⁴³ Yatâ ninâu sâmņâ âburem arâp karâmbut, zen sinziņâ uman oi zinetâ ga muyageziņġip. ⁴⁴ Zâmbamņâ âi ninâu sâi sâp karâmbut oip. Den mârum sâip zo yatik ninâu sâip.

⁴⁵ Ninâu sâm nanġâm arâp zeņġâren puriksâm itâ sâm dâzânġoip, “Zen uman tok zem te? Zi mârum narâk uap. A bonņâ, nâ bâliņ mâme a zeņġât bitziņan zâibâman. ⁴⁶ Zaatne âinâ. Iknek. A sâi ġâsunim nobi, zo mâte otniņġap.”

Kâsa ziņâ Yesu ġâsuwe.

(*Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12*)

⁴⁷ Den yatâ sâm kiri arâp kiin zagât, neņġâren ġâbâ a nâi, kutņâ Yuda, zâkņâ a kâmut kâdom otziņġi gawe. A kâmut zo tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, ziņâ sâġġonzânġone kâmbam sot sâu patâziņâ mem gawe.

⁴⁸ Oi Yudaņâ den kânġan itâ sâm dâzânġoip, “Nâ lum mânġansa zi sâm ġâsubi.” ⁴⁹ Oi ġamņâ zorenâk Yesuġâren âim O patânâ sâm lum mânġarip. ⁵⁰ Yatâ oi Yesuņâ den nâi itâ sâm dukuip, “Buku, nep tuubam gaat, zo tuum nanġânan.” Yatâ sâi a kâmut, zen Yesuġâren ga ġâsum saawe.

⁵¹ Oi Yesu sot ândiwen, neņġâren ġâbâ nâiņâ sâuņâ sâmbum tirik namâ galem a patâġât kore a nâi kindapņâ kârâm kwâkip. ⁵² Yatâ oi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Sâugâ mirânġan hanguna ġiarik. Nâi zâk sâuņâ zânġoi hâuņâ kumbi. ⁵³ Nâġât dap nânġat? Nâ Ibânânġâren ninâu sa sâi ko sumbem kâwali a kâmut kiin zagât, zo kegâk sâi ġem galem otnibe. ⁵⁴ Oi zen ġem ga galem otnine Kembugât ekabân den ziap, zo dabân bon opap?”

⁵⁵ Yatâ sâmņâ a kâmut ġâsunam gawe, zo itâ sâm mâsikâziņġip, “Nâġât dap nânġe? Zen nâġât nânġâne kâmbam ku oi kâmbam sot sâuziņâ mem ga ġâsânoge? Zorat sa nânġânek. Nâ sirâmņâ sirâmņâ tirik namin zen Kembugât den siņġi dâzânġoman. Oi zen zoren mân ġâsânowe. ⁵⁶ Oi zi Propete zeņġât den kâtigibapkât âsagiap.” Oi Yesuġât arâpņâ, nen aksik Yesu birânġânġâm siņsururuņ âiwen.

Yesu a sâtnangât namin diim âiwe.
(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71;
Yo 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Kâwali a zen Yesu gâsum tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe. Zâkkât namin Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ mindum tarâwe. ⁵⁸ Zen Yesu diim âinetâ Petero zâk kândâtziñan bet molizingâm arip, Âi takâmñâ tirik namâ galem a patâgât dâmân kâligen bagimñâ kore a zengât oserân itâ nângâm kwâkâm getâip, “Yesugât den dap sâbi? Zorat ziren tap nângâbat.”

⁵⁹ Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen aksik tapñâ Yesugât den sâkñanâk sâm kunatkât den sâm kârue. ⁶⁰ Oi a donbep den sarâ donbep sâm bonñâ mân muyagiwe. Oi bet a zâgât gawet. ⁶¹ Zet gamñâ itâ sâwet, “A zirâñâ itâ sâip, ‘Nâ Kembangât tirik namâ kândañâ sirâm karâmbut umñanâk dum tuubat.’”

⁶² Yatâ sâitâ tirik namâ galem a patâ, zâk zaatñâ Yesu itâ sâm mâsikip, “Gâgât den se, zorat den hâuñâ sâban mo mân sâban?” ⁶³ Sâi Yesuñâ den mân sâm kirip. Yatâ kiri tirik namâ galem a patâ, zâkñâ itâ sâm dukui, “Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât mâteñan mâsikâgiga sâm kâtigenan. Gâ Kristo, Anutugât nanñâ mo a ñâi?”

⁶⁴ Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Zo sat, zo. Oi ñâi dâzângua nângânek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbanñâ mariñâ, zâkkât âsanñâ bongen tap sumbem unumunum kwâkñan gem ga nikpi.”

⁶⁵ Yatâ sâi tirik namâ galem a patâ den zo nângi bâliñ oi hâmbânñâ mem moloñ arâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Zâk Anutu yatâ op sap. Wangât den zagât sâm kârumat. Den sap, zo aksik nânge. ⁶⁶ Den zo nângâm dap dap nânge?” Mâsikâzingi ziñâ itâ sâwe, “Zâk mumuñangât sinji uap.”

⁶⁷ Yatâ sâmñâ tâpziñandâ Yesu si sângânñan tâpkumñâ bitziñandâ kom kâbakñiwe. Oi a nâmbutñandâ bitziñ

tipñandâ pâlomñan kunzirâwe. ⁶⁸ Oi itâ sâm dukuwe, “Kristo, gâ Propete ândiat oi ko sânan. A gogap, zo kutñâ ñâi?”

Peteronñâ Yesu kwâimbip.

(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Yatâ op tatne Petero zâk namâ sombemân tâip. Tâi kore ambân ñâiñâ zâkkâren âim sâip, “Gâ ko Galilaia a, zâk sot ândimat.” ⁷⁰ Yatâ sâi Peteronñâ a tarâwe, zengât mâteziñan kwâimbâm sâip, “Gâ den sat, zo nâ nângâm kwaksan.” ⁷¹ Yatâ sâmñâ geibâ sâi kore ambân ñâiñâ ekñâ a itâ sâm dâzângoip, “A zi Yesu Nasarete gokñâ, zâk sot ândimap.”

⁷² Yatâ sâi Peteronñâ kwâimbâm den sâm kâtigeip. Oi sâip, “Nâ a zo mân ekman.” ⁷³ Yatâ sâm mâik ñâi kinñâ a ziñâ Peterogâren âim sâwe, “Gâ perâkñak zengât kâmurân gokñâ. Nen diñgâ holiñâ nângen.” ⁷⁴ Sânetâ dum Anutu mâteñan sâm kâtigem den lañ sâm itâ sâm dâzângoip, “Nâ a zo mânâk ekman.” Sâi zorenâk kurukñâ diñ sâip. ⁷⁵ Oi Yesuñâ den mârum sâip, zo Peteronñâ nângip, “Gâ sâp karâmbut kwâimbânina kurukñâ diñ sâbap.” Den zo nângâm umbâlâ op âkñan âim girâp patâ iseip.

27

Yesu zâk Pilatogâren diim âiwe.

(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Yo 18:28-32;
Apo 1:18-19)

¹ Hañsâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen mindum Yesu koindâ mumbapkât den sâwe. ² Oi sâne Yesu bikñâ saamñâ diim âim Roma a kutâ Pilato, zâkkâren parâwe. ³ Mumbapkât sâm kâtigine Yuda, zâk zo ekñâ wangât yatâ uan sâm umñâ bâlei kât pindâwe, zo mem âim tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ mâburem ziñgip. ⁴ Oi itâ sâm dâzângoip, “Nâ lañ opñâ a târârakñâ zi bitziñan paan.” Yatâ sâi ziñâ sâwe, “Wangât neñgâren ga sat? Zo gikak.” ⁵ Yatâ sâm kât zo birânetâ mem tirik namin lum pam âi sip miangip.

⁶ Tirik namâ galem a patâ, zen kât zo memnâ sâwe, “Kât zi kâmbamgât sângân, zorat tirik namin pâindâ mân dâp upap.” ⁷ Oi kât zo mem dap utnat sâm âragum hân nâi kwâlâwe. Hân zo âmaņ tuutuun agât hân sâmarâwe. Hân zo kamân nâin gâbâ ga ândiândiņ, zo mune zoren hanzângobigât sângân miwe. ⁸ Oi narâk zoren hân zorat kutņâ nâi kâmbam hân sâne kâtigeip. ⁹ Oi Propete Yeremia zâkkât den kânņan sâip, zo bon oip. Den zo itâ, “Isirae a zen a sângânņangât kât sâwe. ¹⁰ A sângânņangât kât ekap 30, zorâņ âmaņ tuutuun agât hân, zo sângân miwe. Kembuņâ dâtnogip, yatik urâwe.”

A kutâ zâk Yesu poru nagân mum-bapkât sâip.

(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Yo 18:33-38)

¹¹ Zen Yesu diim âine a kutâ Pilato, zâkkât mâtenņan kiri itâ sâm mäsikip, “Topkaņgât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesuņâ sâip, “Sat, zo.”

¹² Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, ziņâ den sâkņanâk sâm kine den hâuņâ mân sâip. ¹³ Yatâ oi Pilatoņâ dukum sâip, “Gâgât den donbep sânetâ wangât den hâuņâ mân sat?”

¹⁴ Oi Yesuņâ den hâuņâ nâi mân dukui a kutâņâ nâņgi imbâņâ oip.

¹⁵ Pasowa kendon narâk dâp a kutâ zâk Yuda a tâk namin tâpmarâwe, zengâren gâbâ nâi olaņ zingâmâip.

¹⁶ Oi narâk zoren kâmbam ku a bâliņâ nâi tâk namin zeip, kutņâ Baraba.

¹⁷ Oi a mindumņâ kinetâ Pilatoņâ mäsikâzingâm sâip, “Nâi olaņbatkât nâņge? Baraba mo Yesu kutņâ nâi Kristo sâme?” ¹⁸ Yuda a sâtnâ, zen Yesugât um kâlak nâņgâņangâm zâkkâren parâwe, zorat nâņgâmņâ sâip.

¹⁹ A kutâ, zâk den sâm kubikkubik tâtarân tâi ambinņandâ zâkkâren den itâ pâi gâip, “Gâ a târârak zo, zâkkât den mân mäsâsuatpan. Nâ itârâņ umanân nâņgâm zâkkât op sâknam donbep nâņgan.”

²⁰ Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen a umziņan gem sâwe, “Zen sâne Baraba olaņņâ ko Yesu ko koi mumbap.” ²¹ Oi a kutâ zorâņ dum mäsikâzingâm sâip, “Nâi mo nâi olaņbatkât se?” Sâi ziņâ sâwe, “Baraba.” ²² Sânetâ itâ sâm mäsikâzingip, “Yesu, kutņâ nâi Kristo sâme, zâk dap okņangâbat?” Sâi zen lâu mâtâkâm aksik sâwe, “Zâk poru nagân moik.” ²³ Sâne a kutâņâ dum mäsikâm sâip, “Wan tosağât?” Yatâ sâi den kâtik sâm sâwe, “Zâk poru nagân moik.”

²⁴ Yatâ utnetâ Pilatoņâ sâi den mânâk nâņgâm den donbep sâne sâi too pindânetâ mâteziņan bikņâ too sanğonņâ sâip, “A târârak zirat tosa nâgâren zimbap, zo zengât siņgi uap.” ²⁵ Sâi a ambân kâmut, zen itâ sâwe, “Tosa zo nen sot kiurâpniņ nengâren zimbap.” ²⁶ Yatâ sâne a kutâņâ Baraba olaņ zingip. Yesu ko sâi inzut kuupņoot, zorâņ lapitne poruyân kumbigât kâwali a bitziņan pâip.

Kâwali a, zen Yesu kom eksâwe.

(Mk 15:16-20; Yo 19:2-3)

²⁷ Oi a kutâgât kâwali a, zen Yesu namin gâbâ diim gem kâwali a zengât namâ sombemân âim sânetâ kâwali a ziņâ aksik minduwe.

²⁸ Mindumņâ Yesugât hâmbâ mâkâm kâwali a zengât hâmbâ kuriņâ giņangâne giarip.

²⁹ Oi tâk sâtmam goņkom kâukņan pane giarip. Oi bikņan tân nâi pindâne bikņâ bongen mem kirip. Yatâ opņâ kâwali a zen zâkkâren gam simin liim itâ sâwe,

“Oe, Yuda zengât a kutâ.” ³⁰ Oi tâpziņâ tâpkum tân beņņan mem kâukņan kuwe.

³¹ Yatâ kom eksâmņâ kâwali a zengât hâmbâ, zo mâkâm zikņâ hâmbâ du giņangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Yo 19:17-27)

³² Diim âim mâtâbân a nâi muyagiwe, kutņâ Simoņ, Kirene kamânân gokņâ. Zâk okņangâne

Yesugât poru nak beknan mem lugî âiwe. ³³ Âimnâ hân nâi kutnâ Goligata (niin denân ko kâuk sinjî), zoren takâwe. ³⁴ Zoren takâmñâ wainj too sot um gulip too mâpot pindânâ sâne nem eknâ birip. ³⁵ Yatâ oi poru nagân kuwe. Kune kiri hâmbânangât wenzu pam igâwe. Ikne muyageip dâp miwe. ³⁶ Yatâ opñâ galem tarâwe. ³⁷ Oi kâukñâ kwâknan poru nagân topñâ itâ kulemgune zeip, “Zi Yesu, Yuda zengât a kutâ.”

³⁸ Oi kâmbam ku a zâgât poru nagân zâkom, nâi toren, nâi toren kwânânngâzikâwe. ³⁹ Oi a ambân zoren âim gawe, zen sâm sinjan gem den top topñâ dukum kâuk birâm sâwe, ⁴⁰ “Bâi, gâ tirik namâ kândan sirâm karâmbut tuum nanngâbat sâin. Bâi, gikâ sâkkâ sâna poru nagân gâbâ âkâm geik. Oi gâ Anutu nannâ ândiat oi poru nagân gâbâ pâtan ge.” ⁴¹ Oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ, zen yatik dukum sâwe, ⁴² “A nâmbutñâ tâmbetagonam utnetâ tânzângomap. Ziknanngât ko kwaksap. Zâk Isirae a nenngât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi zâkkât dinâ nânnganat. ⁴³ Zâk nâ Anutugât nannâ sâmb, nânngâm pâlâtânâ Anutugâren pâi zeip, zorat Anutunâ zâkkât nânngap oi ko poru nagân gâbâ kwâki geik.” ⁴⁴ Oi kâmbam ku a zâkowe, zet yatik den mot dukuwet.

Yesunâ moip.

(*Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Yo 19:28-30*)

⁴⁵ Yatâ oknanngâne mirâ bâknan zoren nâtatik muyagem zeî mirâ oi âkip. ⁴⁶ Mirâ oi Yesunâ den kâtikñâ den sâmb sâip, “Eli, Eli lama sabatini (niin denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?” ⁴⁷ Oi kirâwe, zengâren gâbâ a nâmbutñâ zinâ sâwe, “Zâk Elia konsap.” ⁴⁸ A nânngâm nânngâm sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem ga winiga too kâlakñoot sum kapinikum pindip.

⁴⁹ Oi a nâmbutñâ itâ sâmb dukuwe, “Nen tap iknâ. Elia perâknak ga mâkâbap mo bunâ?” ⁵⁰ Oi Yesu zâk dum den kâtikñâ den sâi Kaapumñâ takâm arip. ⁵¹ Moi tirik namin sângum patâ, zo uren gâbâ oloj gei kwâkip. Oi wârinj mei kât âbângum nanngip. ⁵² Oi a zengât kwak, zo pâronsâi Kembangât sinji a ândim muwe, zo zengâren gâbâ nâmbutñandâ zaarawe. ⁵³ Oi Yesu zâk kândom op zaari zen kwagân gâbâ zaatñâ kamân kâukñan zo âim a donbep muyagezingâwe. ⁵⁴ Oi kâwali a galem sot arâpnâ kirâwe, zen wârinj sot kut nâi nâi zo eknâ imbanâzinj buj oi sâwe, “Perâknak a zirân Anutugât nannâ ândeip.”

⁵⁵ Yesu kuwe, narâk zoren ambân donbep kârebân kin kut nâi nâi zo ek nanngâwe. Ambân zo, zen Yesu molim kore oknanngâm Galilaia hânân gâbâ gawe. ⁵⁶ Maria, Madala kamânân gokñâ sot Maria, Yakobo sot Yose zekât mamzikñâ. Oi ambân nâi Zebedαιο nanzatñâ, zekât mamzikñâ. Zen ârândân tarâwe.

Yesu hanguwe.

(*Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42*)

⁵⁷ Mirâ nâtiksisâisâi Arimataia kâmbânân gokñâ sikum a nâi Yesugât a op ândeip, kutñâ Yosepe, zâk gâip. ⁵⁸ Gamñâ Pilatogâren âim Yesugât kâmbârânâ zorat dukum sâi Pilatonâ kâwali a sâmb dâzângoi pindâwe. ⁵⁹ Yosepenâ kâmbârânâ zo memñâ sângum kâu unakñandâ kâpim lum arip. ⁶⁰ Lum âim kât mâtâpnâ zik sinji nâi tuugip, zoren pamñâ kât patâ nâi kâbakñei âi mâtâp doonngoi arip. ⁶¹ Oi kwak nanngâmnan Maria, Madala kamânân gok sot Maria nâi, zet zo tap igâwet.

⁶² Kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk, zo âki ko hañsâi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio a, zen Pilatogâren âiwe. ⁶³ Âimnâ sâwe, “Patâniñâ, nen den nâi nânngen, zo dâgonâ. Sarâ a zâk wâgân ândeibân itâ sâip, ‘Momñâ sirâm karâmbut

zem tap zaatpat.’ ⁶⁴ Zorat arâpnâ ziñâ âi kâmbârâñâ mem âimñâ mumunjan gâbâ zaatsap sarâ sâbegât kâwali a sângonzângona kwagân âi galem kinetâ sirâm karâmbut âkâbap. Mârum den sarâ zeip, zorat den sarâ kwâkñan zari lâmbatpapkât girem op dâgogen.” ⁶⁵ Sâne Pilatonjâ itâ sâm dâzânngoip, “Kâwali a ziñgan. Diizîngâm kwagân âim ziiñak dap mo dap nânge, zo yatâ doongune tâpap. Yatâ sâi kâwali a zen sot âimñâ kwagân zo winzip pam galem tarâwe. ⁶⁶ (-)

28

Yesu mumunjan gâbâ zaarip.

(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Yo 20:1-18)

¹ Yuda zengât kendon âki hanjsâsâgât Maria, Madala kamânân gokñâ sot Maria bukuñâ, zet kwagân iktam âiwet. ² Aritâ wâriñ patâ mei Kembangât sumbem a nâiñâ sumbemân gâbâ gem kât patâ mem kâbaknei ari kât kwâkñan tâip. ³ Tobatñâ âsakñoot hânpan yatâ. Hâmbânâ kâu timan. ⁴ Kâwali a, zen zo ekñâ sânamziñ sâmbui kenngât op hânân gei zem ândiwe.

⁵ Oi ambân zagât zo, zet âi takitâ anjâ itâ dâzâkom sâip, “Zet kenngât mân oit. Nâ nânğan. Zet poru nagân kuwe, zo iktam gabot. ⁶ Oi zâk zi mân taap. Zâk mârum sâm dâzânngoip, zo yatâ op mumunjan gâbâ zaatsap. ⁷ Zet kek âi arâpnâ dâzânngobabot, ‘Yesu zâk mumunjan gâbâ zaatsap. Galilaia hânân âi kândom otziñgâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

⁸ Sâi zet kek kwak zo birâm kenngât sot sâtâre op arâp den siñgi dâzânngoram sârârâk kârâm âiwet. ⁹ Aritâ Yesuñâ mâtâbân muyagezikâm itâ sâm dâzâkoip, “Umzik âlip oit.” Yatâ sâi zet um topñan âi pindiñsâm mâtâsem kiñan gâsuwet. ¹⁰ Oi Yesuñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zen mân kenngât oit. Zet

âi arâpnâ dâzânngoitâ Galilaia hânân âi nikpi.”

¹¹ Ambân zagât, zet aritâ kwagân galem kirâwe, zengâren gâbâ nâmbutñâ zen âim kamân patin takâmñâ tirik namâ galem patâ kut nâi âsageip, zorat siñgi dâzânngowe.

¹² Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen mindum kâwali a zen kât donbep ziñgâwe. ¹³ Ziñgâm itâ sâwe, “Zen itâ sâbi. Nen nâtigân uman zeindâ arâpnâ ziñ gam kâmbârâñâ mie. ¹⁴ Den zo Roma a kutânâ nânngâbapkât kenngât mân upi. Âlip niñâ dukunat.” ¹⁵ Yatâ sâm dâzânngone kâwali a zen den lum kât zo mem âiwe. Den sarâ zo Yuda a zengâren zeipñak tok ziap.

Yesuñâ bâkñan arâpnâ muyageziñgâm nep diñ sâm ziñgip.

¹⁶ Yesugât arâp kiin kânok, nen Galilaia hânân bakñâ nâin Yesuñâ den kânñan dâtnânngoipkât zoren zâiwen. ¹⁷ Zâimñâ zikñâ ekñâ pindiñsâm mâtâsiwen. Nâmbutñandâ ko um zagât urâwe. ¹⁸ Oi Yesuñâ gootniñan gam itâ sâm dâtnânngoip, “Anutunâ imbanjâ top top aksik sumbemgât sot hângât nâ nigip. ¹⁹ Zorat ko zen hânñâ hânñâ, a kâmutñâ kâmutñâ, zengâren âim nep tuune dinnâ lum nâgât a ambân upi. Oi Ibâ sot nanñâ, nâ sot Tirik Kaapum, nenngât korân târokwap too sanjon ziñgâbi. ²⁰ Den dâzânngom ândiwan, zo aksik lubigât dâzânngom ândibi. Oi nâi dâzânngua nânngânek. Nâ sirâmñâ sirâmñâ, âsâbân zen sot ândia hângât narâkñâ âkâbap.”

Zo yatik.

Yesugât den sinji âlipnâ Marekonâ kulemguip

Yohanegât den sinji.

(Mt 3:1-12; Lu 3:1-9, 15-17; Yo 1:19-28)

¹ Yesu Kristo, zâk Anutugât nannâ, zâkkât den sinji âlipnâ, zo topkwapnâ. ² A sânginâ Propete Yesaianâ mârûm nâi Anutugâren gâbâ den itâ nângâm kulemguip,

“Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua gâ kândom otgibap. Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap. ³ Barâ kâtik, mirâ âtânjan ândim den itâ sâbap, ‘Kembugât mâtâp kârâm pitâne gândun oik.’”

⁴ Den zorat bonnâ ko Yohanenâ âsagem barâ kâtik mirâ kamân âtânjan ândim den itâ sâm dâzângomâip, “Umzinâ melânne too sanjonzinga Anutunâ tosazin birâbap.” ⁵ Yatâ sâm dâzângoi ko Yerusalem kamân mâirâp sot Yudaia hânân a ambân ândiwe, zen gâbâreyangâm zâkkâren âiwe. Zen bâlinâzinâ sapsune Yohanenâ Yodañ toin sanjonzingâmâip.

⁶ Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Yohanegât hâmbâ zo bâu kamele sâmotnandâ tuune pam ândeip. Ka pânjan ko inzut nâi bâu sâknâ tuutuunâ, zo lap ândeip. Kumbon sot bânsat, zo nem ândeip. Ândim itâ zo sâm dâzângom ândeip, ⁷ “Betnan a nâi gam taap. Zâk kâwalinâ nâi yatâ zemngangap. Nâ yatâ zorâñ irâ sikumnâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. ⁸ Nâ tooyâk sanjonzingan. Ka zâknâ ko Kaapum bonnâ sanjonzingâbap.”

Yohanenâ Yesu too sanjori ari Satannâ mâsikip.

(Mt 3:13-17; 4:1-11; Lu 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Narâk zoren Yesunâ Nasarete kamânân gâbâ Galilaia hân birâm Yodañ toin Yohanengâren takip. Âi taki ko Yohanenâ Yodañ toin sanjonngangip. ¹⁰ Yesu zâk toin gâbâ kopga egi sumbem pâronsâi Anutugât Kaapum zâk nii kembâ yatâ opnâ Yesu kwâknan gem pâip. ¹¹ Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranmap. Oi geknâ umnâ âlip opmap.”

¹² Op ko narâk zorenâk Kaapumnâ Yesu oknangi barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan arip. ¹³ Zoren Satañnâ mâsikâm ândei hilâm 40 âkip. Yesunâ zuu osetziân ândeip. Ândei ko Anutugât sumbem a zinâ on galemnâ oknangâwe.

Yesunâ nep topkwap arâpnâ gâsuzinngip.

(Mt 4:18-22; Lu 4:14-15)

¹⁴ Yohane tâk namin pane tâi ko Yesu zâk Galilaia hânân gamnâ Anutugât den sinji âlipnâ itâ dâzângom ândeip, ¹⁵ “Anutugât um topnjan ândiândigât narâknâ mâte uap, gât ko umzinâ melân Anutugât den sinji âlipnâ zirat nângâne bon upap.”

¹⁶ Yesunâ Galilaia saru sâtnjan âim tap ko Simon sot munnâ zikirip. Zet inangât nep tuum ândiwet. Zikiri inangât irâ pam kirâwet. ¹⁷ Yesunâ zâkonsâm itâ sâip, “Zet ga nâ târokwatnigit. Nâñ den âlip kwâkâm zika ândim ko zet inangât nep tuum ândiabot, yatigâk a zengâren tuum ândiabot.” ¹⁸ Yatâ sâi irâziknâ birâmnâ Yesu molim ba âiwet. ¹⁹ Yesunâ mâik nâi âim ko Zebedαιο nanzatnâ Yakobo sot Yohane zikirip. Zet wangâyân tapnâ injan mâme irâziknâ kubik tarâwet. ²⁰ Yesunâ zâkonsâi nângâm ibâziknâ sot nep a wangâyânâk tatne zâmbamnâ gem Yesu molim ba âiwet.

Yesu Kapenaum kamânân nep tu-ugip.

(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15, 31-37)

²¹ Op ko zen Kapenaum kamânân âiwe. Yuda zenğât kendon mâik zorat narâkñâ oi Yesu zâk mâpâmâpâse namin zâim sinji âlipñâ sâmbâ dâzânğoi. ²² Den dâzânğoi Yesugât nânğâne imbanğâ oip. Yesu zâk sinji âlip den dâzânğoi, zo Anutugât gurumin den zorat galem a ziñ sâmarâwe, yatâ mân sâip. Zo walâm yatâ dâzânğoi.

²³ Narâk zorenâk mâpâmâpâse namin a wâkeñoot nâi tâip. ²⁴ Zâkñâ den yu kambânğâ sâmbâ itâ sâip, “Yesu Nasarete gokñâ, gâ dap otniğâbam gaat? Gâ tâmbetnânğobam gaat? Gâgât topkâ nânğen. ²⁵ Gâ Anutugât tirik a.” Sâi Yesuñâ den yatâ mân sâbâpkât dukum sâip, “Gâ hiriñsâm ayân gâbâ takâm ba âi.” ²⁶ Yatâ sâi wâke zorânğ a zo okñanği kâkâksâm ze wâke zo yu kambânğ sâmbâ ko takâm ba arip. ²⁷ A ambân zen zo ekñâ imbanğâziñ buñ oi âragwârâgu opñâ sâwe, “A zi dap dap yatâ? Topñâ nâi. Den uñakñâ sap. ²⁸ Zâk a kâwaliñâ patâ wâke sorâk den dâzânğoi sâtnâ lume.” Yatâ sâmbâ sinjiñâ âragunetâ Galilaia hânân a ambân aksik nânğâwe.

Yesuñâ use mâsek kubikziñğip.

(Mt 8:14-17; Lu 4:38-44)

²⁹ Yesu sot Yakobo sot Yohane, zen mâpâmâpâse namin gâbâ gemñâ Simonğ sot Andrea, zekât mirin zâiwe. ³⁰ Simonğ sibunñâ, zâk mirin mâsek kârâpñoot op zeip. ³¹ Yesu zâk mirinğ zari dukuwe. Dukune zâkkâren âi bikñanğ gâsum mem zaarip. Oi sâkñâ sânduksâip. Sânduksâi ko nalem om ziñğ niwe.

³² Nâtikisâisâi kamân mâirâp zen a wâkeziñoot sot sisi mâsekziñoot a ambân gâbâreziñğâm Yesugâren gawe. ³³ A ambân aksik mirâ sângânñan ga mindum tarâwe.

³⁴ Yesuñâ a ambân donğbep mâsek top top kubikziñğip. Oi wâkeziñoot wâke zo moliziñği âiwe. Wâke zen

Yesugât topñâ nânğâwe. Oi zo sâmbâ muyagibegât dâzânğoi.

³⁵ Yesugât arâpñâ uman zem tatnetâ nâtigân Yesuñâ zaatñâ zâmbam hân nâi a mân ândiandinğan ba arip. ³⁶ Âim ko ninâu sâmbâ ândeip. Hânğsâi Simonğ sot bukurâpñâ, zen Yesu kârumbâ âim muyagemñâ sâwe, ³⁷ “A ambân zen aksik kârugige.” Sânetâ Yesuñâ itâ sâip, “Kamân ginñanğ ginñanğ âinâ. ³⁸ Zoren den sinji âlipñâ dâzânğobarâk. Oi nep zo tuubat sâmbâ gem gâwan.” ³⁹ Yatâ sâmbâ Galilaia hânân kamân dâp âim gam mâpâmâpâse namâziñanğ zâim sinji âlip den dâzânğomñâ wâkeziñoot moliziñğâm ândeip.

Yesuñâ sâk bâlâ nâi kubikziñğip.

(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)

⁴⁰ Sâk bâlâ a nâi Yesugâren âimñâ um topñanğ siminğ lim pindiñsâm sâip, “Gâ imbanğâgâ ziap, zorat gâ kubiknibâ sâmbâ âlip kubikniban.” Yatâ sâi Yesuñâ umñâ nânğâm ko sâkñanğ gâsum sâip, ⁴¹ “Nâ nânğâgigan. Bâi sâkkâ âlip oik.” Yatâ sâi ko useñâ soğei âlip oip. ⁴²⁻⁴³ Oi Yesuñâ zorat sinji zo a ambân torenñâ mân dâzânğobâpkât sâmbâ kâtigem sângongoip. ⁴⁴ Itâ dukuiğ, “Gâ nânğâ. Zorat den sinji a ambân lağ mân dâzânğoban. Mârumbâ nâi Mosenğ den nâi sâip, zo luban. Gâ tirik namâ galem agâren âi sâkkâ tirâpkuna egi ko nii mo zuu nâi mem ko Anutugât sinji sâmbâ a sâtnâ zo pindânan. Useğâ soğiap, zo a ambân ek nânğâbigât yatâ otnan.” ⁴⁵ Sâi ko a zo zâk âim ko Yesugât diñâ kwâkâm a ambân pisuk âi dâzânğoi. Zorat opñâ a ambân ziñğ Yesugâren mindum gabegât Yesu zâk kamân patinğ mân âim gâip. Birâm hibuk mâtâp âim gam ândeip. Yatâ ândei ko a ambân kamân nânğâm nânğâm tarâwe, zenğak zâkkâren âimarâwe.

Yesunâ a nâi kinj bik mumunâ kubiknanjip.

(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)

¹ Yesu zâk mâik nâi ândim ko Kape-naum kamânân âbureip. ² Âburem mirin zâi tâi ko kamân mâirâp zen nângâmñâ zâkkâren mindum mirâ piksâmñâ mirâ sângânñan mindumñâ mirâ mâtâpñâ doonguwe. ³ Yesu zâk mirin den dâzângom tâi a kimembut bukuzinâ nâi kinj bik mumunâ, zo lum gawe. ⁴ Oi a ambân nâmbutñâ zen sot gawe. A kâmut patânâ mirâ mâtâp doongune ko lum mirâ kwâkñan zâim ogep kwâsat temņoorâk pane Yesugât kinj topñan geip. ⁵ Pane gei ze ko Yesunâ nângâm pâlâtânziñangât bonñâ zo ekñâ a zo itâ dukuip “Nannâ, tosgâ biran.” ⁶ Yatâ sâi ko Anutugât gurumin den zorat galem a tarâwe, zinâ itâ nângawe, ⁷ “A zi wan den sap? Zâk Anutu mem ge kwap sap. Op ko Anutu zâizâin okñangap. Anutu, zâk kânokñâ tosaninâ birâmap.” Yatâ nângâm tatnetâ Yesunâ umzinan nângâm itâ sâm dâzângoip, ⁸⁻⁹ “Zen umzinan wangât den zo yatâ nânge? Zen dap nânge? Nep ikâ zorânâ bâbâlan? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik?” ¹⁰ Yatâ sâmñâ Yesunâ itâ sâip, “A bonñâ nâ hânân ândim a ambân zengât tosazin birâbatkât imbanâ zemnigap, zorat topñâ ikpigât den zo dukuan.” ¹¹ Yatâ dâzângomñâ puriksâm a kinj bik mumun zo itâ dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ zo mem ko ba kamângan âi.” ¹² Yatâ sâi zaatñâ mâteziñanâk isenñâ zo mem ko ba arip. A ambân zen ekñâ kâwalizinâ buñ oi Anutu mâtâsem sâwe, “Kulem zi itârân âsagei iksen, zi sen pup iksen.”

Yesunâ bâliñ mâme a zen sot buku oip.

(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)

¹³ Yesu zâk yatâ op ko dum Galilaia saru sâtnan giarip. Zoren a ambân mindum ganetâ den sinji âlip sâm

dâzângoip. ¹⁴ Dâzângom âim ko Ali-paiogât nanñâ Lewi egi kât mimiñâ namin tâi itâ sâm dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.”

¹⁵ Sâi zâk zaatñâ beknan sâip. Lewinâ sâi Yesu mirin zâi tâi Lewi bukurâpñâ kât mâme a sot bâliñ mâme a tatnetâ Yesu sot arâpñâ zen sot nalem niwe. Kât mâme a zen kât memñâ nâmbutñâ kâmbu memarâwe. A zo yatâ zo donbepñâ Yesu molim zâk sot ândim pâlâtân kwarâwe. ¹⁶ Parisaio a kâmurân gâbâ Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ, zen iknetâ Yesu zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a osetziñan tap nalem neip. Parisaio a zen ekñâ Yesu arâpñâ itâ sâm mâsikâziñgawe, “Wangât patâzinâ zâk bâliñ mâme a zen sot tap nalem niap?” ¹⁷ Sâne Yesunâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zen a sâkzinâ wâgân zengâren nep mân tuume. A mâsekziñoot zengârenâk tuume. A ziñangât nen âlipñâ sâme, nâ zengât mân gem gâwan. Nâ bâliñ mâme a diiziñga nâgâren gabigât sâm gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiñangât Yesu mâsikawe.

(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)

¹⁸ Narâk zoren Yohane arâpñâ sot Parisaio a, zen nalem birâm kendon ândiwe. A nâmbutñâ zinâ Yesugâren âim itâ sâm mâsikawe, “Yohanegât arâpñâ sot Parisaio zengât arâpzinâ, zen nalem birâm ândime. Arâpkâ zen ko wangât nalem mân birâm nemñik ândie?” ¹⁹ Yatâ sâm mâsikâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “A kutâ, zâk arâpñoot ândei dap yatâ nalem birâm ândibi? A kutâziñoot ândim yatâ mân upi. ²⁰ Gâtâm a kutâ betziñan mine kârubi, narâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

²¹ Nen hâmbâ sânginâ oloñoloñan zo unakñâ mân pam gârimen. Wangât, unakñandâ sânginâ zo diigi oloñi mâtâp patâ opap sâmñâ mân upmen. ²² Wâin too kâtik unakñâ hâkop sânginan mân gun

geimap. Yatâ upi, zo ko wain too kâतिक्णâ zorâñ hâkop kuziri hâkop sot wain ârândân bun upabot. Wain unakñandâ hâkop unakñan giari dâpnâ upap.”

Kendongât den.

(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)

²³ Yuda zengât kendon narâk nâin Yesu sot arâpnâ kâlamân obândiwe. Âim ko arâpnâ zen segoñ burotñâ namuñ niwe. ²⁴ Yatâ utne Parisaio a ziñâ Yesu itâ sâm dukuwe, “Zingitnan. Zen kendonân mân orotñâ ue.”

²⁵⁻²⁶ Sânetâ Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Dawidi sot arâpnâ, zen nalemgât mom ko urâwe. Zen den zo sâlâpkum nângâme mo bunâ? Abita tirik namâ galem a ândeip, narâk zoren Dawidinâ Anutugât tirik namin zâim Anutugât sinji nalem parâwe, zo mem nem ko arâpnâ zingji niwe. Zen mân orotñâ urâwe. Tirik namâ galem a, zen ziiñjik nalem zo nimbigât sâsân.”

²⁷ Yatâ sâmñâ itâ dâzângoip, “Kendon zo agât op âsageip. ²⁸ Ka anâ kendongât mân op âsagiwen. Oi a bonñâ, nâ kendongât sot kut nâi nâigât mariñâ ândian.”

3

Yesunâ kendonân a nâi kubikñangip.

(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)

¹ A nâi bikñâ humutñik mâpâmâpâse namin zâi tâi Yesu zâk zoren zarip. ² A nâmbutñâ ek tatnetâ kubikñangi ko denân pânâ tarâwe. ³ Yesunâ a bikñâ humutñik zo itâ dukuip, ⁴ “Gâ zaatñâ a ambân mâteziñan ga kin.” Sâi zari Yesunâ a ambân itâ mâsikâziñgip, “Mâsikâziñga sânek. Kendonân nep ikâ zorâñ âlip tuu-tuun? A kubikziñgâziñgân mo a tâmbetzângoizângoñ?” ⁵⁻⁶ Yatâ sâi zen den hâuñâ mân sâwe. Mân sânetâ purikgurik op kin zingitñâ um kâतिक्णangât op umñâ bâleip. A zo itâ dukuip, “Bikâ tântân pa.”

Sâi a bikñâ pâi âlip oip. Yatâ oi ekñâ Parisaio a, zen âimñâ Herode arâpnâ zen sot zorenâk zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

A ambân kâmutñâ kâmutñâ Yesugâren gam nanğawe.

⁷⁻⁸ Yesu sot arâpnâ saru sâtñan âine a ambân kâmut patâ Galilaia hânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Idumaio hânân gâbâ sot Yodañ too nâmbut zengâren gâbâ sot Tiro Sidoñ zengâren gâbâ, a kâmut patâ zo, ziñâ Yesugât den sinji nângâmñâ ga Yesugâren minduwe. ⁹ Yesunâ zingitñâ arâpnâ itâ sâm dâzângoip, ¹⁰ “Wangâ nâi ga gootniñan tâik.” A kâmut zorâñ lân kwândâlenibegât sâm wangâgât sâip. A donbep kubikziñgâmâip, zorat op a mâseziniñootñâ gootñan âinam agom kâbakñeyangâwe. ¹¹ Ka a wâkeziniñoot zorâñ ko hânân gei pindinsâm zem kambân sâm sâwe, “Gâ Anutugât nanñâ op ândiat.” ¹² Yatâ sânetâ Yesunâ zikñâ topñâ zo a ambân lan mân dâzângobigât sâm kâtigeip.

Yesunâ a kiin zagât gâsuziñgip.

(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)

¹³ Yesu zâk bakñâ nâin zâim a umñandâ nângâm sâlâpzângoip, zo zângonsâi zâkkâren gawe. ¹⁴ Ganetâ a kiin zagât zâk sot ândibigât sâip. A kiin zagât zo itâ sâm dâzângoip, “Zen âimñâ a ambân den sinji âlipñâ dâzângobi.” ¹⁵ Yatâ sâm ko wâke molibigât imbânâ zingip. ¹⁶ A kiin zagât zo, zengât kutziñâ itâ, Simoñ, Yesunâ kutñâ nâi Petero sâm pindip. ¹⁷ Zebedaiogât nanzatñâ Yakobo sot munñâ Yohane, zekât kutzikñâ Boanegesi sâip (niin denân ko, dinzikñâ kundundun yatâ opmap). ¹⁸ Andrea, Pilipo, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaiogât nanñâ Yakobo sot Tadaio sot a nâi Simoñ Zelote sot Yuda Karioto kamânân gokñâ. ¹⁹ Yuda zâk ândim Yesu tirâpzângoip kâsa zing gâsuwe.

Yesugât nângâne kwakmak oip.
(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu sot arâpnâ mirin zâimnâ nalem om ninat sânetâ a ambân kâmut patâ mindune ko nalem mân niwe. ²¹ Yesugât torerâpnâ zinj itâ sâm gâsunam âiwe. A nâmbutnandâ Yesugât umnâ gulip uap sâwe.

²² Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutnâ, zen Yerusalem kamânân gâbâ gam itâ sâwe, “Wâke zengât patâzinâ Bezebulunâ umnjan gei kin, zorâj imbanâ pindi wâke molizingâmap.” ²³ Sânetâ Yesunâ zângonsâi zâkkâren âine den sumbuñâ itâ sâm dâzângoip, ²⁴ “Satanj zâk âlip ziknak moliangâbap mo? Hân nâigât a zen ziiñak agom kâsâpagone hânzinâ kwamen zimbap. ²⁵ A nâi sot warâpnâ, zen sârek op kâsa utne kâsâp âsagibap. ²⁶ Satanjâ arâpnâ zângom molizingi sâi ko zâkkât nep kamânñâ zorâgoot gulip opap.”

²⁷ Yesunâ yatâ sâmñâ Satangât den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Mirâ mariñâ, zâk kâwali op mirin tâi nâinâ zâim sikum kut nâi nâi lanj mimbap? Zo mân orot. A zorânâ kâwali a zo kom kinj bik saam pam ko sikumñâ âlip beknjan mimbap.”

²⁸⁻³⁰ Op ko Anutugât gurumin den zorat galem a, zen Yesu umnjan wâke ândiap sâwe, zorat itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Den bâlinj top top zorat tosa birâbirân, zo ziap. Ka a nâi zâk Tirik Kaapum mem gei kwâknangâm den bâlinjâ sâbap, zorat tosa ko mân birâbirânjâ. Zo ko narâk dâp tap zâibap.”

Yesugât mamñâ murâpnâ.
(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

³¹ Den yatâ dâzângom tâi Yesugât mamñâ murâpnâ sombemân ga kin gibapkât den pane zarip. Oi Yesunâ a ambân osetzinjan tâi dukuwe, ³² “Mamgâ sot mun gatkâ ga kin gem gânan se.” ³³ Sâne a ambân tarâwe, zo zingitnâ itâ sâm dâzângoip, “Nâgât mamnâ sot murâpnâ, zo waniñ zinjâ? ³⁴ Nâgât mamnâ mun garâpnâ zi te. ³⁵ Anutugât sâtnjâ

nângâm lume, zen nâgât mamnâ mun garâpnâ ue.”

4

Arik maamaandingât dâzângoip.
(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Yesunâ saru sâtnjan geim den singi âlipnâ dum dâzângoip. A ambân donbep patâ mindune birâm wangâyân zâi tâip. A ambân zen sagân tarâwe. ² Yesu ziknâ wangâ kwâknjan tapnâ den singi âlipnâ sâm dâzângoip. ³ Den sumbuñâ top top dâzângoip. Nâi itâ sâm dâzângoip, “Nâ sa nângânek. ⁴ A nâi keet maandinbam nebân arip. Âi maandenji ko keetnâ nâmbutnâ mâtâbân gei zeip. ⁵ Zei nii zinjâ ga nem nangâwe. Keet nâmbutnâ ko hân sinjtnjan gei zeip. Kât kwâknjan zeipkât kek takip. ⁶ Zo mirâsinj takâm maa irikirik pâi moip. Ândânjâ kât kwâknjan zeipkât maa egi hâlâlânsâm moip. ⁷ Keet nâmbutnâ hibuk osetnjan gei zeip. Oi kâmnâ taki hibuknâ kwârakuipkât bonñâ buj oip. ⁸ Keetnâ nâmbutnâ ko hân kelâknjoorân gei zeibonñâ takâmñâ bonñâ imbanâ oip. Topnâ nâigât 30 oi, nâigât 60 oi, nâigât 1 handeret. Bonzinjâ yatâ âsagiwe.” ⁹ Den yatâ sâmñâ itâ sâip, “A nâi kindapnootnâ ko den zi nângâbap.”

Den sumbuñik dâzângomâip, zorat den.

(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

¹⁰ A ambân donbep patâ âim nangâne a nâmbutnâ sot Yesu arâpnâ zen ziiñik tapnâ den sumbuñangât topnâ mâsikâwe. ¹¹ Mâsikâne sâip, “Anutugât um topnjan bagibaginangât den sumbuñâ, zo zen nângâm kwâkâbigât sâsân. Ka a nâmbutnâ ko topnâ mân nângâbigât den sumbuñâ dâzângoman. A sânginjâ Yesaianjâ den nâi itâ sâm kulemguip,

¹² ‘Umzinj mân âburei ko tosazinj zemzingâbapkât zen sinjzinandâ igiknâ ko ikpi, ka mân nângâm

kwâkâbi. Kindapziñandâ nângâbi, ka mân nângâm kwâtâtibi.’

¹³ Zen ko den sumbuñâ san, zorat topñâ mân nânge? Den sumbuñâ nâmbutñâ sa dap dap yatâ nângâm kwâkâbi? Den sumbuñâ san, zo topñâ itâ. ¹⁴ Keetñâ maandenip, zo ko den sinji âlipñâ yatâ. ¹⁵⁻¹⁶ Keetñâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutñâ yatâ ândime. Zen den sinji nângâne Sataññâ ga betziñan mem âimap. ¹⁷ Keetñâ hân sinjitiñan gei zeip, zo ko a nâmbutñâ zo yatâ ândime. Zen den sinji âlipñâ nângâm âkñâlem ândine ko umziñan mân gâsui ko narâkñâ pânkânok mem ândibi. Sinji âlipkât kâmbam gâi ko loremñâ kektâ birâbi. ¹⁸ Keetñâ nâmbutñâ hibuk osetñan gei zeip, zo ko a nâmbutñâ yatâ ândim den âlipñâ nângâm sâkziñangât kenğât donñbep op ândime. ¹⁹ Hângât sikum zorat âkñâle sot bâliñâ top top, zo umziñan geim sinji âlipñâ zo koi bonñâ buñ opmap. ²⁰ Keetñâ nâmbutñâ hân kelâkñan ge zeip, zorat dâp a nâmbutñâ zen den âlipñâ mem ândim bonñâ muyagime. Nâmbutñandâ 30, nâmbutñandâ 60, nâmbutñandâ 1 handeret. Bonñâ yatâ muyagime.”

Âsakñan ândiândigât den.
(Lu 8:16-18)

²¹ Den ñâi itâ târokwap sâip, “Zen kârâp sâum mirin zâim âmajân mân pam kwâarakume. Kârâp sâum tâtatñâ gobetñan mân pame. Buñâ. Tâtatñan panetâ tapñâ ko âsakñâ âsagibap. ²² Kut ñâi ñâi hânân tik ziap, zo zemñâ tik mân zimbap. Zo âsagem kagibap. ²³ A ñâi, zâk kindapñootñâ den zi nângâbap.

²⁴ Zen den nânge, zo nângâm kwâtâtibi. A ñâi, zâk den nângâm kwâtâtei Anutuñâ nângânangâ âlipñâ târokwap pindâbap. ²⁵ A ñâi nângânangâñoot, zo Anutuñâ târokwap pindâbap. Ka a ñâi zâk den mân nângâm kwâtâtei ko Anutuñâ birâm bekñan mimbap.”

Anutugât sinji âlipkât mâtâp, zorat den sumbuñâ.

²⁶ Yesuñâ den ñâi itâ sâip, “Anutugât sinji âlip zorat mâtâp, zo itâ. ²⁷ A ñâiñâ nebân keet maandenmap. A zo ñâtik hilâm ândim zari keet zo kâmñâ takâm zâimap. ²⁸ A zo topñâ mân ek nângi ko hânñâ too sot nalem pindi ko kâmñâ takâm zâimap. ²⁹ Zâim ilum opñâ bonñâ opmap. Oi zobâ bon sâlâpagoi sândum memap.”

Anutugât sinji âlipkât mâtâp zo ko nak keetñâ yatâ.

(Mt 13:31-35; Lu 13:18-19)

³⁰ Yesuñâ den ñâi târokwap itâ sâip, “Anutugât sinji âlip zorat mâtâp zo ko wanân dâpkwap sâbâ?

³¹ Anutugât sinji âlipkât mâtâp, zo nak keetñâ yatâ. Keet zo wakum keetñâ yatâ. Keet zo nak nâmbutñâ ombenjan. Keet zo mâiktâra. ³² Oi hânân kendindâ hibuk walâziñgâm nakñâ patâ lâmbatmap. Bârannan nii ga pam sândukñan tapme.”

³³ Yesu zâk den sumbuñâ top top sâm, den âlipñâ sâm dâzânngoip. ³⁴ Nângânangâziñangât dâp dâzânngoip. Oi sâm muyagem mân dâzânngoip. A ambân âim nanğâne ko Yesu sot arâpñâ ziinjik tap sâm muyagem dâzânngoip.

Pibânñâ Yesugât den lugip.

(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)

³⁵ Hilâm zorenâk ñâtiksisâisâi Yesuñâ wangâyân tap ko arâpñâ itâ sâm dâzânngoip, ³⁶ “Saru torengein âinâ.” Yatâ sâi zorâñak wangâyân zâim a ambân kâmut zâmbam âiwe. Âinetâ wangâ nâmbutñâ zen molimoli âiwe. ³⁷ Âinetâ pibâ patâ koi saru âbângum wangâ kâligen giarip. ³⁸ Wangâ kâligen gei piksâbam oi Yesu zikñâ wangâ murukñan koremñâ kâuk kombân pam uman zem tâip. Zem tâi ko arâpñâ zen mângim dukum sâwe, “Kembuniñâ, nen saruyân geinamen. Gâ nenğât mân nângâm zem taat?” ³⁹ Yatâ sâm mângine zaat pibâ sot saru itâ sâm dâzânngoip, “Hiriñsâm zeit.”

40 Sâi hirinjsâm ziwet. Oi arâpnâ itâ mäsikâziņgip, “Zen wangât kenġât ue? Zen dap yatâ mân nânġâm pâlâtân kwatnime?” 41 Sâi zen kenġât yâmbât op âragum sâwe, “Pibâ sot saru sot kut nâi nâi, zen diņâ lume. A zi zâk dap yatâ?”

5

Wâkenġâ bâu umziņan geiwe.
(Mt 8:28-34; Lu 8:26-39)

1 Zen wanġâyân zâim ko ba saru nâmbutken âiwe. Âim ko Gerasene hânân takâwe. 2 Takâm hân kârâkņan zâine ko a nâi wâkenġoot, zâk mumuņâ zenġât kwagân gâbâ gâip. 3 A munetâ kât mâtâpņan zâmbanmarâwe. Oi a zo zâk zoren zânzeku op ândei ko a ziņ gâsum tâk kâtikņandâ kin bikņâ saane ko tâk tiriktâruk ba âimâip. 4 Anġâ mân gâsum saabe yatâ. A zo kâwali imbaņâ mem ândeip. Nâtik sot hilâm dâp a zenġât kwagân sot mirâ kamân âtâņan zânzeku op ândeip. 5 Den sâm kambân sot kât memņâ zikņâ agoyanġâmâip. 6 A zorânġâ Yesu kârebân gâi ekņâ sârârâk kârâm ga pindiņsâip. 7-8 Gâi ko Yesuņâ itâ sâip, “Wâke, gâ a umņan gâbâ takâm ba âinan.” Yatâ sâi ko a wâkenġoot, zâk den itâ sâm kambânġip, “Yesu Anutu patâġât nanġâ, gâ dap otnibam gaat? Anutugât mâtenan dâġobâ. Gâ sâknam mân niban.” 9 Sâi ko Yesuņâ wâke mäsikip, “Gâ kutkâ nâi?” Mäsiki sâip, “Nen kutniņ kâmut. Nen ko doņbepņâ ândien.” 10 Yatâ sâm Yesugâren itâ sâip, “Mânâk moliniņġana hân nâin âinat.”

11 Oi hân zoren bâu kâmut patâ parâņan gendâk nem ândiwe. 12 Wâke zen Yesuņâ sâi ayân gâbâ takâm âi bâu umziņan geibigât dukuwe. 13 Oi Yesuņâ nânġâziņgi ko wâke zen a umņan gâbâ takâm bâu umziņan geinetâ bâu aksik zen sârârâk kârâm âi simân geim saruyân geim mom nanġâwe. Bâu bituk buņâ, 2 tausen yatâ muwe.

14 Bâu galem a, zen zo ekņâ sârârâk kârâm âimņâ mâtâbân a ambân dâzânġom âiwe. Ziņ kamânziņan âim den siņgi zo yatik dâzânġowe. A ambân ziņ siņgi zo nânġâmņâ iknam âim minduwe. 15 Zen Yesugâren âim igâwe. A wâkenġoot ândeipņâ Yesu kiņ topņan petņâ lapņâ nânġânânġânġoot op a lumenġâ op tâip. Yatâ tâi ekņâ ko a gawe, zo ziņâ kenġâtziņanġât urâwe. 16 Ka a nâmbut, a zo ek nânġâwenġâ ko agât den siņgi sot bâu zenġât siņgi dâzânġowe. 17 Den zo nânġâmņâ ko Yesuņâ zen sot mân ândibapkât sâm dukuwe.

18 Yesuņâ wanġâyân zâibam oi a wâkenġoot ândeipņâ Yesu sot âibat sâm kâtigeip. 19 Sâi ko Yesuņâ kwâkânġâm itâ sâip, “Gâ âburem kamânġan âim a torerâpkâ zen sot ândiban. Oi Kembuņâ âlipņan kwatgigap, zorat siņgi torerâpkâ dâzânġoban.” 20 Sâi a zo âim Yesuņâ kubikņanġip, zorat siņgi kamân bâzagât tarâwe, zoren ândim a ambân dâzânġoi nânġâm imbaņâziņ buņ oip.

Yesuņâ ambân katep nâi mu-
munġan gâbâ mânġeip.

(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)

21 Yesuņâ wanġâyân zâimņâ saru nâmbutken âim ko sagân gei kiri a ambân ekņâ ga minduwe. 22 Mindunetâ mâtâpâpâse namâ galem a nâi, kutņâ Yairo, zâkņâ gam Yesugât kiņ topņan geim pindiņsâm itâ sâm kâtigeip, 23 “Bâratnâ mum-bam uap, gât ko âi bikņan gâsuna âlip op zaat ândibap.”

24 Yatâ sâm dukui Yesu zâk sot arip. A ambân doņbep, ziņâ mem oset kwâkânġâm âiwe. 25 Ambân nâi osetziņan ândeip, zâk gilâm gem ândeip. Yatâ op ândei kendon patâ kiin zagât yatâ âkip. 26 Oi kubikkubik a ziņ nep tuum osimņâ mân kubigâwe. Kubikņanġânâ sâne zorânġak patâ oip. Sângânġâ kwâlâziņġâm gâi kât sot sikum motņâ buņ op nanġip. 27 Ambân zorânġâ Yesugât den siņgi

nângâm ko a ambân osetziñan gâbâ Yesu kândâtñan gam hâmbânjan weegip. Ambân zo zâk itâ nângâm ko oip. ²⁸ Hâmbânâ weebat, zo ko âlipnâ upat sâip. ²⁹ Weem zorâñak gilâm kârâksâi sâkñâ âlip oi nângip. ³⁰ Oi Yesu zâk imbânâ ñâi gei nângip. Nângâm puriksâm mâsikâziñgâm sâip, ³¹ “Ñâiñâ hâmbânan weegap?” Sâi arâpñâ zen dukuwe, ³² “Wangât sat? A ambân donbep patâ haamgoge, zo ka.” Sânetâ Yesu zâk ambân weegip, zo ek kâruip. ³³ Oi ambân zo mâsek âlip oi nângip, zorat umñâ sâtâñgui sânam sâmbui Yesugât kiñ topñan gei pindiñsâmñâ topñâ sâm muyageip. ³⁴ Sâm muyagei Yesuñâ itâ sâm dukui, “Gâ nângâm pâlâtân kwâtnimat, zorat op âlipkâ uat. Âlip op ko umgâ diim gei ândiban.”

³⁵ Yesuñâ ambân zo yatâ dukum kiri a nâmbutñâ mâpâmâpâse namâ galem a mirin gâbâ gam sâwe, ³⁶ “Bâratkâ muap, zorat patâ mirâgan mân diim zâiban.” Yatâ sâne Yesu zâk den zo nângâm mâpâmâpâse namâ galem a itâ dukui, ³⁷ “Mân kenğat ot. Gâ nâgât nângâm pâlâtân kwatnina bâratkâ âlip upap.” Yatâ sâmñâ a ambân kâmut zo mân gabigât sâm zâmbam arip. Petero sot Yakobo sot zâkkât munñâ Yohane, zenğagâk sâi ârândân âiwe. ³⁸ Âi takâne mirin a ambân zen âgirâp patâ op tatne ziñgirip. ³⁹ Ziñgit ko mirin zâimñâ a ambân itâ dâzânğoip, “Wangât isem te? Ambân zi mân muap. Zâk yen uman zem taap.” ⁴⁰ Sâi nângâm girânñanğawe. Oi sâi geim nanğane ambân katepkât ibâ mam sot arâpñâ karâmbut sâi ambân katep zeibân bagiwe. ⁴¹ Yesuñâ ambân zo bikñan gâsumñâ ziñ denân sâip, “Talita kumi (niñ denân ko, Ambân dâgoga zaat).” ⁴² Sâi zorenâk ambân zo zaat âim gâip. Ambân katep zo kendonñâ kiin zagât yatâ. Yatâ oi ekñâ imbanâziñ buñ oi sâlâpziñan zim kirâwe. ⁴³ Yesuñâ siñgi zorat a ambân lañ mân dâzânğobi sâm

kâtigeip. Oi ambân zo nalem pindâne nimbapkât sâm dâzânğoip.

6

Nasarete kamân gokñâ, ziñ Yesu birânñanğawe.

(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)

¹ Yesu zâk mirâ kamân zo birâm kamânñan ari arâpñâ molim âiwe. ² Âi ândei Yuda zenğat kendon narâkñâ oi mâpâmâpâse namin zâi siñgi âlipñâ sâm dâzânğoi a donbep ziñ den siñgi âlipñâ nângâm imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Den siñgi âlipñâ zi ñâiñâ kwâkâm pindap? Ñâiñâ nângânñgâ patâ zi pindap? Kut ñâi ñâi tuutuunâ, zo topñâ dap yatâ?” ³ Zâk mirâ tuutuunâ a. Zo Mariagât nanñâ. Zâkkât murâpñâ Yakobo, Yose, Yuda, sot Simon, zenğat âtâziñâ zo. Ka garâpñâ osetniñan ândie.” Yatâ sâm zâkkât nângâne giginâ oip. ⁴ Oi Yesuñâ itâ sâm dâzânğoip, “Propete ñâi zâk kutsiñginâ kamân dâp lañ kârâm ari kamârâp sot torerâpñâ, ziñ ko nângâne yenñâ opmap.” ⁵ Yatâ ândiwegât Yesuñâ zenğaren nep patâ tuubam kwagip. Zâk a mâsekziñoot kânok kânok weeziñgi âlip urâwe. ⁶ A ambân donbep patâ umziñandâ anğân kârâwegât nângi yâmbât oip. Oi kamân torenñâ ginñen, zenğaren âi den siñgi âlipñâ dâzânğoip.

Arâpñâ kamân dâp den siñgi âlipñâ sâbigât sângonzânğoip.

(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)

⁷ Yesuñâ sâi arâpñâ gane ko zagât zagât âi den siñgi âlipñâ sâbigât sângonzânğoip. Wâke moliziñgâbigât imbanâ ziñgâm itâ sâm dâzânğoip, ⁸ “Zen tânzîjik mem âibi. Zen mâtâpkât nalem sot kât sot irâ mân mem âibi. ⁹ Ki pâke zo ko mem ândibi. Hâmbâ ko umñan sâkñan buñâ, kânogâk mem âibi.” ¹⁰ Yatâ sâmñâ dâzânğoip, “Kamân ñâi âimñâ mirâ zâibi, zorenâk tâtat mâme opñâ gem kamân ñâin âibi. ¹¹ Kamân ñâi takâne a ambân

ziņâ mân buku otziņgâmņâ dinziņâ birâne kândâtzângom ko kinziņan gwapgwap lân gâbârine gei topziņâ nângâbi. Zen yatâ opņâ kamân zo birâm âibi.”¹² Yatâ sâi zen âimņâ a ambân umziņ melânbigât den sâm dâzângowe.¹³ Wâke donbep moliziņgâwe. A mâsekziņoot donbep kelâk saņgonziņgâm kubikziņgâwe.

*Herodeņâ sâi Yohane kuwe.
(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20; 9:7-9)*

¹⁴ Yesugât den siņgi laņ kârâm a kutâ Herodegâren ari nâņgip. A nâmbutņâ ziņâ Yesugât itâ sâwe, “Yohaneņâ too saņgonziņgip, zâkņâ mumuņan gâbâ zaat kâwaliņoot ândiap.”¹⁵ A nâmbutņandâ Yesugât itâ sâwe, “Zâk Elia zaat ândiap.” Sâne nâmbutņandâ itâ sâwe, “Zâk Propete ñai, Propete sâņgiņâ yatâ.”¹⁶ Herodeņâ den zo nâņgâm sâip, “Buņâ. Yohane sa gânduņ kârâm mânâņgârâwe, zâkņâ zaat ândiap.”

¹⁷ Herode zâk mârumņan kâwali a sâņgonzâņgoi Yohane gâsum tâk namin parâwe. Mârum ombenjan Herodeņâ munņâ Pilipo zâkkât ambinņâ Herodia beķņan meip. Ambân zâkkât opņâ Yohaneņâ Herode itâ dukuip.¹⁸ “Gâ mungaņgât ambân mein, zo mân dap uap.”¹⁹ Yatâ sâi ko Herodegât ambinņâ Herodia, zâk Yohaneġât um kâlak nâņgâm ândeip. Yohane kumbat sâm mâtâp kârûm ândeip.²⁰ Herodeņâ ko Yohane a târârak sot âlipņâ sâmņâ hurat kwâķņaņgâm galem ândeip. Herodeņâ Yohaneġât den nâņgâm um zagât oip. Oi laņ diņâ zo nâņgâm âķņâleip.

²¹ Oi Herodianâ Yohane kumbap sâm matâp itâ muyageip. Herodeġât âsaasagiņ narâķņâ mâte oi sii nalem om a sâtņâ sot kâwali a patâ sot Galilaia hânân gâbâ a zâizâiņâ minduziņgâm nalem ziņgip.²² Mindunetâ ko Herodia bârâtņâ, zâk mâteziņan zâi keķ ândeip. Keķ ândei Herode sot arâpņâ ziņ ekņâ âķņâliwe. Herodeņâ ambân itâ

sâm dukuip, “Gâ wan mo wangât otgigap? Sâna gibâ.”²³ Yatâ sâm a patâ mâteziņan sâm kâtigeip, “Wan mo wangât otgigi âlip sâna gibat. Hânnaņgât sâna âlipņâ mânâņgât toren gibat.”

²⁴ Ambân zo âķņan âi mamņâ mâsikâm sâip, “Nâ wan wangât sâbâ?” Sâi mamņandâ dukuip, “Yohane too saņgonziņgip, zâkkât gânduņâ mânâņgât kâukņâ niban.”

²⁵ Sâi ambân zo sârârak kârâm âim a kutâgâren itâ sâip, “Yohane too saņgonziņgip, zâkkât gânduņ mânâņgât kâukņâ hâķop patin pam ni.”²⁶ Herodeņâ den zo nâņgâm pârâķpam umņâ bâleip. Zâk a sâtņâ zeņġât mâteziņan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapķât sâi diņâ nâņgip.²⁷⁻²⁸ Keġâk kâwali a ñai Yohaneġât kâukņâ mem gâbapķât sâņgonguiķ. Kâwali a zo tâk namin âim Yohane gânduņ mânâņgât kâukņâ hâķop patin pam mem ga ambân zo pindiķ. Ambân zorâņ memņâ mamņaņgâren mem ariķ.²⁹ Oi Yohane arâpņandâ siņgi zo nâņgâm âi kâmbârâņâ mem hanguwe.

Yesu arâpņâ âburem gawe.

³⁰ Aposolo zen âburem ga Yesugâren mindum ko kut ñai ñai urâwe, zorat den siņgi dukum naņġâwe. Den siņgi âlipņâ sâwe, zorat dukuwe.³¹ Narâķ zoren donbep patâ târotâroyâķ mindum âim gawe. Âim ganetâ zen dap op nalem nimbe. Zorat Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâzâņgoiķ, “Zen ganetâ a mân ândiândiņan âi ândeindâ sâķniņ sânduksâiķ.”³² Oi zen ziiņiķ waņġâyân zâim a mân ândiândiņan ba âiwe.³³ Ka a ambân kâmut ziņġitnetâ âine kamâņņâ kamâņņâ mindum sârârak kârâm âim ziņon âim takâwe.

Yesuņâ a 5 tausen yatâ nalem ziņgip.

(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)

³⁴ Oi Yesuņâ waņġâyân gâbâ gem gamņâ a ambân kâmut patâ

ziŋgiri râma galem a buŋâ, yatâ ândiwe. Yesuŋâ zo yatâ ziŋgitŋâ umŋâ nâŋgip. Yatâ ziŋgitŋâ zorâŋak den siŋgi âlipŋâ donbep dâzâŋgoip. ³⁵⁻³⁶ Mirâsiŋ geibâ sâi arâpŋâ ziŋâ Yesugâren âim sâwe, “Zi mân ândiândiŋan ândeindâ nâtiksapkât a ambân zâmbana kamân tap ariabân âim nalem sâŋgân mem nimbi.” ³⁷ Sânetâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Wangât âibigât se? Ziŋâ nalem nâi ziŋgâne.” Sâi itâ dukuwe, “Nen âim kât 2 handeret yatâ zorâŋ nalem kwâlâm ga ziŋgânatkât sat?” ³⁸ Sâne itâ sâm mâsikâziŋgip, “Zengâren nalem dabutâ ziap, zo âi iknek.” Sâi zen âi ekŋâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuuŋâ zagât.”

³⁹ Sânetâ Yesuŋâ sâi a zen hibuk kwâkŋan kâmutŋâ kâmutŋâ ge tarâwe. ⁴⁰ Tenŋâ nâi 1 handeret, tenŋâ nâi 50, yatâ tarâwe. ⁴¹ Tatnetâ Yesuŋâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem siŋâ sumbemân ek sâiwap sâm sonpam ziŋgip. Nalem zo mamuŋ arâp ziŋgi ziŋâ kâsâpkum a ziŋgâwe. Saru zuuŋâ kâsâpkum ziŋgi yatik urâwe. ⁴² Oi zen aksik nem âkon urâwe. ⁴³ Nalem sot zuu buputŋâ tâip, zo mine irâ kiin zagât piksâip. ⁴⁴ A nalem niwe, zo ko 5 tausen yatâ.

Yesuŋâ saru kwâkŋan lâŋ lâŋ arip.
(Mt 14:22-23; Yo 6:15-21)

⁴⁵ Oi Yesuŋâ sâi arâpŋâ wangâyân zâim ândiren Besaida kamânângen âiwe. Yesu zik ko a ambân zâmbanbam tâip. ⁴⁶ Yesuŋâ kândâtziŋ kelikŋâ ninâu sâbam bâkŋan zarip. ⁴⁷ Nâtiksâi wangâ saru tânâmŋan âim tâi Yesu zikŋik saru sâtŋan tâip. ⁴⁸ Oi pibâ sâŋgânziŋan gâbâ gâi âinam osim biranâwe. Oi Yesuŋâ ziŋgitŋâ haŋsâsâgât nâtikŋâ saru kwâkŋan lâŋ lâŋ zengâren âim walâziŋgâbam oip. ⁴⁹ Yesuŋâ saru kwâkŋan ari ek wâke gaap sâm kengât urâwe. ⁵⁰ Zen aksik ekŋâ kengât patâ urâwe. Yatâ utne den itâ sâm dâzâŋgoip, “Zen umziŋ diim geik. Ninak gaan.

Zen mân kengât utnek.” ⁵¹ Yatâ sâm wangâyân zari pibâ hiriŋsâip. Hiriŋsâi a zen imbanziŋ buŋ oip. ⁵² Nalem ziŋgip, zorat topŋâ mân nâŋgâwe. Nâŋgânâŋgâziŋ mân pâronŋsâip, zorat.

⁵³ Saru nâmbutken âim Gene sarete hânân takâm wangâ saawe. ⁵⁴⁻⁵⁵ Wangâyân gâbâ gine zorâŋak a ambân ziŋ Yesu ekŋâ kamân dâp âimŋâ a mâsekziŋoot helâŋ aam minziŋgâm Yesugâren gawe. ⁵⁶ Yesuŋâ kamân patin sot mâik mâigân ari ko a ambân mâsekziŋoot sombemân zâmbane âi hâmbâ murukŋan gâsum âlipziŋ upigât Yesu dukune nâŋgip. Dukune nâŋgi hâmbânŋan gâsum âlipziŋ urâwe.

7

Parisaio a sot Yesu, zen den âraguwe.

(Mt 15:1-9)

¹ Parisaio sot Yerusalem kamânân gâbâ Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesugâren ga minduwe.

² Oi Yesu arâpŋâ osetziŋan gâbâ nâmbutŋandâ Parisaio a zengât den mân luwe. Zen bitziŋ mân saŋgon nalem nine ziŋgirâwe. ³ Parisaio sot Yuda a aksik patâ, zen bitziŋ saŋgon nalem nemarâwe. Sâkurâpziŋ zengât den lum yatâ opmarâwe.

⁴ Zen mindumindu sombemân gâbâ gam too sâŋgonŋâ nalem nemarâwe. Oi zoric buŋâ. Âmaŋ sot hâkop saŋgonsaŋgon sot kut nâi nâi nâmbutŋangât sâkurâpziŋangât den, zo lum ândiwe. ⁵ Zorat Parisaio sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Arâpkâ wangât sâkurâpniŋ zengât den kom bitziŋ mân saŋgon nalem nime?”

⁶ Sânetâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Sarâ a zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâm kulengoip,

‘A kâmut zi lâuziŋandik mâpâsenime. Umziŋandâ ko birânime. ⁷ Oi den bonŋangât hâuŋâ a ziiŋ den sâm kwâkâm angâme. Zen lâuziŋandik mâpâsenime, nâ zorat nâŋga yen opmap.’

⁸ Zen Anutugât gurumin den zo birâne gei a denâk lum ândime. ⁹ Zen zinjâ nângânângâyân gâbâ den zo mem ko Kembugât gurumin den zo birâm mâtâp nâin âime. ¹⁰ Mose zâk Anutugât gurumin den itâ sâm dâzânngoip, ‘Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Nâi zâk ibâ mamnâ sâm bâliņan kwatzikâbap, zo kune mumbap.’ ¹¹ Zen ko itâ sâme, ‘A nâi zâk ibâ mamnâ itâ dâzâkobap. Kut zo zo zikâbam, zo Anutugât sinji sâm paan.’ ¹² Yatâ dâzâkoi zen dijâ mem kâtikņan pam mam ibâņ kore otzikâbâ sâi mâtâp pake kwâkņanğame. ¹³ Yatâ op Anutugât den komņâ sâkurâpziņanğât den lum game. Oi zorik buņâ kut nâi nâi nâmbutņâ yatik upme.”

Kut nâi nâi ninijandâ a um mân sumunkomap.

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Yesuņâ yatâ sâm a ambân dum minduziņgâm itâ sâm dâzânngoip, “Nâ den dâzânğua zen aksik nângâm kwâkânek. ¹⁵ Kut nâi nâi nine tep kâamboziņan geimap, zorâņ mân sumunkomap. Ka umziņan gâbâ kopgâmap, zorâņâ ko sumunkomap. ¹⁶ A kindapņoot zorâņ den zi nângâbap.”

¹⁷ Yatâ sâmņâ birâziņgâm mirin zari arâpņâ zinjâ den sumbuņâ topņanğât mâsikâwe. ¹⁸ Mâsikânetâ sâip, “Zen yatik um nângânângâziņâ buņ ândime? Topņâ itâ mân nângâme? Kut nâi nâi tep kâamboziņan geimap, zorâņ dabân sumunkomap? ¹⁹ Zorâņ umziņan mân âimap. Zo yen tep kâamboziņan giari mem kubigi mâtâpņan geimap.” Yesu zâk yatâ sâm nalemgât den sâm nâmbâsâpkoip. ²⁰ Oi den nâi itâ sâip, “Umziņan gâbâ kopgâmap, zorâņâ ko sumunkomap. ²¹ A umân gâbâ den itâ kopgamap. Nângânângâ bâliņâ, âkņâle nep, kâmbu. ²² Kâmbam ku, ambân mem birâbirâņ, sarâ, zâizâiņâ, um kâtik, den bâliņâ sot bâliņâ top topņâ. ²³ Bâliņâ sâlâpkuan,

zorâņâ a umziņan gâbâ kopgâi sumunkomap.”

Grik ambân nâi Yesugâren gâip.
(Mt 15:21-28)

²⁴ Yesu zâk kamân zo birâm âim Tiro Sidon kamân zagât zo zengâren takip. Takâm mirâ nâin zâim tik tap nângâbat sâip. Oi dap yatâ tik tâpap? ²⁵ Taki zorenâk ambân nâi zâk sinji nângip. Zâkkât bârâtņâ wâkeņâ zâk sot ândeipkât ga Yesugât um topņan pindiņsâip. ²⁶ Ambân zo Grik ambân Siro-Poinika gokņâ. Zâk bârâtņanğât umņan wâke zo molibapkât dukuip.

²⁷ Dukui Yesuņâ itâ sâip, “Katep zengât nalem wâu ziņgindâ mân dâp upap. Katep zen nalem ninetâ ko buputņâ zo mem wâu ziņgânat.”

²⁸ Sâi ambânņâ den itâ mâburem pindip, “Kembu, zo nângan. Ka katep zinjâ nalem nine gwapğwapņâ gei wâu zen laņdâ nime.”

²⁹ Oi Yesugoot itâ sâm dukuip, “Den zo yatâ sat, zorat op ko nângâgigan. Âi eknan. Wâkeņâ bârâtkâ birâņângap.” ³⁰ Sâi ambân zo âimņâ mirâņan zâim egip. Wâkeņâ bârâtņâ pam ari nânzam tâip.

A diņ buņ kubikņanğip.

³¹ Yesu zâk Tiro kamânân gâbâ puriksâm Sidon kamân walâmņâ kamân bâzagât zengâren takâmņâ Galilaia saruyân takip. ³² A nâmbutņâ, zinjâ a nâi kopa, kindap bâpsâsâņ diim gam Yesuņâ weebapkât dukuwe. ³³ Dukune nângâm a zo diimņâ ginņan pâi zikņik kiri Yesu zâk bikņandâ kindapņan weemņâ bikņan tâpkum nâmbâlamņan weegip. ³⁴ Yatâ opņâ sumbemân egi zaari yaak memņâ zinj denân sâip, “Epata (niij denân ko, pâronșâ).” ³⁵ Yatâ sâi a kindapņâ pâronșâi nâmbâlam âburei den âlip sâip. ³⁶ Oi Yesu zâk den sinji zo mân sapsubigât dâzânngoip. Yatâ sâi zen ko kâtigem sâne laņ kârâm arip. ³⁷ Zen âiwap pamņâ itâ sâwe, “Kut nâi nâi tuugi âlip opmap. Kindapziņ

bâpsânj kubikzingâmap. A dinziñ buñ den muyagem zingâmap.”

8

Yesuñâ a ambân 4 tausen nalem zingip.

(Mt 15:32-39)

¹ Narâk zoren a ambân kâmut patâ Yesugâren mindum nalem buñ ândine Yesuñâ arâpñâ minduzingâm dâzângoip, ² “A ambân kâmut zi sirâm karâmbut nen sot ândimñâ tepziñangât mue, zorat umnâ nângan. ³ Zen nalem buñâ sângonzângoindâ sâi mâtâbân âim nalemgât tâmbetagobe. Nâmbutñâ zen kamân kârebân gâbâ gawe, zorat.” ⁴ Yatâ sâi arâpñâ ziñ itâ sâm dukuwe, “A mân ândiândiñan ândiengât dap yatâ nalem muyagem zingânat?” ⁵ Sâne itâ mâsikâzingip, “Zengâren nalem dabutâ ziap?” Sâi ziñâ sâwe, “Nâmburân zagât ziap.” ⁶ Dukune sâi a ambân mindumñâ hânân ge tarâwe. Ge tatne Yesuñâ nalem nâmburân zagât zo memñâ sâiwap sâm sonpam namuñ zingip. Arâpñâ ziñgi mem kâsâpkum a ambân zingâwe. ⁷ Oi Yesu arâpñâ zen saru zuuñâ mâik bitugâk zagât mo karâmbut yatâ zo Yesu pindâne mem sâiwap sâm a ambân zingâbigât arâpñâ dâzângomñâ zingip. ⁸ A ambân kâmut, zen nalem nem âkon urâwe. Yesu arâpñâ zen nalem buputñâ tap arip, zo mindune irâ nâmburân zagât zoren gei piksâip. ⁹ A ambân niwe, zo 4 tausen yatâ. Nine ko Yesuñâ sângonzângom zâmbâri ba âiwe.

Yesuñâ Parisaio a girem dâzângoip.
(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)

¹⁰ Yesuñâ a ambân sângonzângoip âine sâp kânok zikñâ sot arâpñâ wañgâyân zâim Dalimanuta hânân âi takâwe. ¹¹ Zoren ândinetâ Parisaio a, zen Yesugâren gam zâk sot âraguwe. Ziñâ itâ dukuwe, “Sumbemân gâbâ imbanâ nâi gei sen mârât kulem nâi kona iknâ” Zo mâsikâm topñâ iknam sâwe. ¹² Yatâ

sâne Yesuñâ yaak op mâsikâzingâm sâip, “Narâk ziren a zen wangât op top likuliku kulem âsagibapkât se? Perâkñak dâzângobâ. A zo zen kut zo mânâk tirâpzângobat.” ¹³ Yatâ sâmñâ birâzingâm arâpñâ diizingi wañgâyân zâim saru nâmbutken âiwe. ¹⁴ Arâpñâ zen nalemgât nelâmzângoip âiwe. Nalem kânogâk wañgâyân tâip. ¹⁵ Oi Yesuñâ arâpñâ girem den itâ dâzângoip, “Zen Parisaio sot Herode zengât sii dangâtñâ nalemziñan mân pam om nimbi.” ¹⁶ Yesuñâ yatâ sâm dâzângoip ko kwakñâ âragum sawe, “Nalemgât nelâmnângoip birâm gen, zorat sap?” ¹⁷ Den yatâ sâm tatne Yesugât kindapñan giari nângâm itâ sâm dâzângoip, “Nalemgât nelâmzângoip, zorat wangât âragum te? Zen den zorat topñâ mân nânge? Umziñâ mân pâronsap? ¹⁸ Zen sinziñandâ mân ikme? Kindapziñandâ den mân nângâme? Kut zo orâwan, zo mârum nelâmzângoip mân nânge? ¹⁹ Nâ nalem bâtnâmbut kâsâpkum a 5 tausen zingâwan. Oi buputñâ zo sândune irâ dabutâ giarip? Mâsikâzingi sâwe, “Kiin zagât.” ²⁰ Sâne sâip, “Nalem nâmburân zagât kâsâpkum a ambân 4 tausen zingindâ buputñâ sândune irâ dabutâ piksâip?” Mâsikâzingi dukum sâwe, “Nâmburân zagât.” ²¹ Sâne dâzângoip, “Wangât umziñ tok mân pâronsap?”

A siñâ bâpsâsânj mem kubikningip.

²² Yesu sot arâpñâ, zen âi Besaida kamânân takâne a sen nâtâtik nâi Yesugâren diim gam bikñandâ weebapkât dukuwe. ²³ Dukunetâ Yesuñâ a siñ bâpsâsânj zo bikñan gâsumñâ kamân ginñan âim siñan tâpkum bikñandâ kâukñan pam itâ dukuip, “Gâ kut nâi nâi, zo eksat mo buñâ?” ²⁴ Yatâ mâsiki ekñâ sâip, “Nâ a zingitsandâ nakkât tobat yatâ op âim gam kinze.” ²⁵ Dum zagâtñâ Yesuñâ siñan weegi a zo siñâ

ânângâri kêrebân sot pânkânogân, zo ek kwâtâteip. ²⁶ Oi Yesuñâ sângongum sâip, “Gâ kamân patin mân zâim tigâk mirâgan zâi.”

Peteronâ Yesugât topnâ sâm kâknan kwâip.

(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)

²⁷ Yesu sot arâpnâ, zen Kaisarea kamân patâ a kutâ Piliponâ sâi tuuwe, zorat kamân mâik mâik, zengâren âiwe. Mâtâbân âim Yesuñâ arâpnâ mâsikâzingâm sâip, “A zen nâgât nâi sâme?” ²⁸ Mâsikâzingi itâ sâm dukuwe, “Yohane too zanjonzingip sâme. Nâmbutnândâ ko Elia sâme. Nâmbutnâ zen Propete nâi sâme. Gâgât yatâ sâme.” ²⁹ Sânetâ ko mâsikâzingip, “Ka ziiñâ ko nâgât nâi sâme?” Sâi Peteronâ itâ dukuip, “Bâlinan gâbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.” ³⁰ Yatâ sâi ko a nâmbutnâ lanj mân dâzângobigât sâm kâtigeip.

Yesu zâk mumbapkât sinji den dâzângoip.

(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)

³¹ Narâk zoren topkwapnâ den itâ sâm muyagezingip, “A bonnâ, nâ gâtâm sâknam nângâbat. A patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Anutugât gurumin den zorat galem a, ziiñâ gâsânom none momnâ sirâm karâmbut tapnâ zaatpat.” ³² Den zo sâm kâknan pam dâzângoip. Dâzângoi ko Peteronâ diim kwâkânangâm dukuip. ³³ Dukui Yesuñâ puriksâm arâp zingitnâ Petero kwâkânangâm sâip, “Satan, gâ siriksâ. Gâ den sat, zo Anutugât den buñâ. Zo a den.”

Yesu sot ândiândiñangât den.

³⁴ Yesuñâ sâi a ambân kâmut tarâwe, zen sot arâpnâ gane itâ sâm dâzângoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkziñangât den birâm poru nakziñ lumnâ nâgat mâtâp, zo lânbi. ³⁵ Zen ândiândiziñ angân kêrâbi, zo ko gulipzângobap. Zen nâgât opnâ sot den sinji âlipkât op ândiândiziñ birâbi, zo ko ândiândi

bonnâ muyagibi. ³⁶ Zen hângât kut kiñ kiñ mem ândiândiziñ buñ oi wan wan âlipnâ zemziñgâbap? ³⁷ Zen dap yatâ ândiândiziñ suup mei târokwap zingâbap? ³⁸ Zengâren gâbâ nâi zâk a ambân ândi mâmanziñ bâlinâ zi, zengât oserân ândim kwâimbânibap mo dinangât nângi anunoot upap, zâkkât a bonnâ, nâñâ Ibânangât sumbem âsaknâ sot kâwali a zen sot gamnâ a zo yatik kwâimbânangâbat.”

9

Yesuñâ holi tobat âlipnâ oip.

(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)

¹ Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. A kinze zi, nâmbutnâ zen mân mune Anutu um topnan ândiândiñangât narâk oi zorânâ imbanânoot âsagei ikpi.”

² Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot Yohane diizingi bak kêrebân zâiwe. Zen ziiñik zoren tatne Yesugât holi tobatnâ nâi âsageip. ³ Yesugât hâmbânâ zo kâu timan timan. Anâ mân tuutuunâ yatâ oip. ⁴ Oi Mose sot Elia zorenâk muyagem gam Yesu sot den den urâwet. ⁵ Oi Peteronâ Yesu den itâ sâm dukuip, “Patâniñâ, mat nâi zi ândien. Zorat silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” ⁶ Yesu arâpnâ zen kenngât op sânamziñ sâmbui Peteronâ lanj sâip. ⁷ Yatâ utnetâ sasa nâi gei kwâtepzângoip. Sasa kâligen gâbâ den nâi itâ âsageip, “Zi nannâ. Umnâ zâkkâren kinzap. Ziiñâ diñâ nângâm biranbi.” ⁸ Arâpnâ zen den yatâ nângâm zorânak ek kêrune buñ oi Yesu ziknik kiri igâwe.

⁹ Bâknan gâbâ gem gam tatne Yesuñâ arâpnâ itâ sâm dâzângoip, “Zen wan wan ikse, zo a ambân mân dâzângone a bonnâ, nâ mumunjan gâbâ zaatpat.” ¹⁰ Yatâ sâm dâzângoi arâpnâ zen den zo nângâm kwaknâ itâ âraguwe, “Mumunjan gâbâ zaatzaat sap, zorat top dap yatâ.” Oi kut nâi igâwe, zorat sinji

a ambân mân dâzângowe. ¹¹ Zen Yesu itâ mâsikâm sâwe, “Kembugât gurumin den zorat galem a, zen wângât itâ sâme? Eliañâ Kristo kândom okñangâm takâbap.” ¹² Yatâ sâwâ mâsikâne sâip, “Elia perâkñak kândom gam kut ñai ñai ek kubik-papkât sâsânâ. Oi bet ko a bonñâ nâ sâknam patâ nim kâbakñenibi. Nâgât op Kembugât ekabân dapkât op yatâ kulemguwe?” ¹³ Eliagât itâ dâzângobâ. Elia mârûm ga ândei kut ñai ñai zo lan okñangâwe. Anutugât ekabân den kulemguwe, zo yatik okñangâwe.”

Yesu arâpñâ, zen wâke molim osiwe.

(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)

¹⁴ Yesu sot arâpñâ karâmbut bâkñan gâbâ gem arâpñâ nâmbutñâ zengâren gam igâwe. A ambân donbep patâ haamzângom kine Kembugât gurumin a zen Yesugât arâpñâ sot âragum tarâwe. ¹⁵ A ambân aksik, zen Yesu eknâ pârâkñam zâkkâren sârârâk kârâm âim sâtâre okñangâwe. ¹⁶ Yesuñâ mâsikâziñgip, “Zen wan den sâwâ ârague?” ¹⁷ Sâi a zengât oserân gâbâ a ñaiñâ itâ dukuip, “Patâ, wâke kopañâ nannangât umñan gei tâi gâgâren diim gaan. ¹⁸ Wâkenâ narâk dâp katep zo sâknam kwâkñangâm mem kâbakgwâbakñe okñangi lepâuñâ gei sâtñâ zim kâtiñsâi kiñ bikñâ kâtigem kinmap. Oi gâgât arâpkâ ziñâ molibigât sa ko molinâ sâwâ kwakñâ bire.”

¹⁹ Sâi Yesuñâ arâp dâzângoip, “Zen nângâm pâlâtânziñ bunâ. Nâ narâk dabutâ zen sot tap âkom diizingâm ândimâmbat? Katep zo nâgâren diim ganek.” ²⁰ Sâi katep zâkkâren diim gane wâkenâ Yesu eknâ katep mem ñai ñai okñangi hânân gei kom purik op zeï lepâuñâ gem zeip.

²¹ Yesuñâ katepkât ibânâ mâsikâm sâip, “Narâk dabutin oip?” Sâi ko ibânandâ sâip, “Katepñan gâbâ muyageip. ²² Wâkenâ katep tâmbetkubat sâwâ kârâp sot tooyân

mem kâbakñei geimap. Gâ imbanâgâ zemgigap oi ko nekât umgâ bâliñ oi betnikñan me.” ²³ Yatâ sâwâ mâpâsei Yesuñâ itâ dukuip, “Imbanangât satkât sa nângâ. Nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnim ândibapñâ kut ñai ñai sâi âlip âsagenangâbap.” ²⁴ Yesu zâk yatâ sâwâ dukui zorâñak katepkât ibânandâ sâip, “Nâ nângâm pâlâtân kwatgigan. Gâ gikak nângâm pâlâtânâ lotñâ, zo mem kâtikñan pa.” ²⁵ Oi a ambân donbep mindum ga kine Yesuñâ ziñgitiñâ wâke molim sâip, “Wâke kopa gâ dâgoga takâm âi. Oi dum mân puriksâm ga geiban.” ²⁶ Yesuñâ yatâ sâi wâkenâ den kâtik sâwâ katep lân kâbakñem ari katep hânân gei mumbam op zeip. A ambân zen zo eknâ katep muap sâwe. ²⁷ Yatâ sânetâ Yesuñâ katep bikñan gâsum mem zaari kirip.

²⁸ Yesu zâk mirin zari arâpñâ zen mâsikâm sâwe, “Nen dapkât op wâke molim osien?” ²⁹ Sâne dâzângoip, “Wâke yatâ zo ko ninâuñâ ko âlipñâ molimoliñâ. Ka kut zo nâmbutñandâ ko bunâ.”

Yesu mumbapkât sinji den dâzângoip.

(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)

³⁰ Oi hân zo birâm ba Galilaia hân walâm âiwe. ³¹ A ambân, ziñâ nângâbegât tigâk âiwe. Âimñâ Yesuñâ arâpñâ itâ sâwâ dâzângom ândei, “A bonñâ, nâ a bitziñan zaria gâsunim none momñâ sirâm karâmbut tap ko zaatpat.” ³² Yatâ sâwâ dâzângoi den zo nângâm topñangât mâsikânam kwakñâ birâwe.

A sâtñâ ândiândiñangât den.

(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)

³³ Oi Kapenaum kamân takâm mirâ ñain zâim Yesuñâ arâpñâ mâsikâziñgâm sâip, “Mâtâbân gam wan den sâwâ ârague?”

³⁴ Mâsikâziñgi zen kwak tarâwe. Wangât, zen mâtâbân gam osetniñan gâbâ ñaiñâ a sâtñâ upap sâwâ âraguwe, zorat op kwak tarâwe.

³⁵ Yesu zâk ge tapnâ arâp kiin zagât minduzingâm itâ dâzângom sâip, “Osetziñan gâbâ a nâi a sâtñâ upat sâm zenğât ombeziniñan ândim kore otziñgâbap.” ³⁶ Yatâ sâmnâ katep mâik nâi diim osetziñan pam itâ sâm dâzângoip, ³⁷ “Nâi zâk nâgât nângâm katep mâik itâ zo galem okñanğâbap, zo ko nâgât yatik kore otnibap. Kore otnibap, zo ko nâyâk buñâ, sâñgonnogip, zâk kore ârândân okñanğâbap.”

Simğât den dâzângoip.

(Mt 18:6-9; Lu 9:49-50; 17:1-2)

³⁸ Yohanenâ Yesu itâ dukui, “Patâ, a nâi zâk gâgât kutkâ sâm wâke molei ikxen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânğanen.” ³⁹ Sâi Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Mân kwâkânğanğâbi. Nâi zâk nâgât korân nep nâi imbânñoot tuubap, zâknâ dap yatâ sâm bâliñan kwatnibap? ⁴⁰ Nepniñ mân kârâm kândanğapnâ buku op betniñan mimbap. ⁴¹ Nâ perâknak dâzângobâ. Nâi zâk zen nâgât siñgi op ândie, zorat too aam ziñgâbap, zo ko sângân buñ mân upap. Biken mimbap.

⁴² Nâi zâk katep mâik nâi nâ nângâm pâlâtân kwatnimap, zo dukui bâliñ upap, zo ko a zo zâk tosâ yâmbâtñâ mimbap. A yatâ zo zâk mârûm kât sumun patâ gânduñan saam saruyân pane giari sâi ko âlip opap. ⁴³ Bikandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi bikâ mânângât pâmban. Gâ bikâ hâlâlu ândim sim kârâbân geibatkât lañ bikâ kârâm mânângât ândim ândiândi kâtikñan âiban. ⁴⁴ Sim kârâbân nane ziñâ sunumziñ nemâmbap sot kârâp zâk mân bâpsâbap. ⁴⁵ Kiñgandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi kârâm mânângât birâban. Gâ kiñgâ hâlâlu ândim simân geibatkât lañ kiñgâ kârâm mânângât pâmban. ⁴⁶ Simân nane ziñ mân mumbap sot kârâp mân bâpsâbap. ⁴⁷ Siñgandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi sum lâmunban. Gâ siñgâ âlip ândimñâ simân geibatkât lañ sen bap ândim

Anutu um topñân bagiban. ⁴⁸ Sim kârâbân nane sot kârâp mân buñ upabot.

⁴⁹ Zen sii mem nalem kwâkñan pame, zo yatigâk Anutu zâk kârâp sanğonziñgâbap. ⁵⁰ Sii zâk naamñâ. Ka sii naamñâ buñ oi dap utne dum naamñoot upap. Zen sii yatâ naamziñoot ândibi. Zen um lumbenâ op ândibi.”

10

Ambân mem birâbirâgât den.

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

¹ Yesu zâk zobâ zaat ba Yudaia hân walâm Yodañ too nâmbut âi takip. Taki a ambân kâmut patânâ min-duwe. Oi op ândeip yatigâk den siñgi âlip sâm dâzângoip.

² Oi Parisaio a nâmbutñâ, zen Yesu denñâ saanat sâm gam mâsikâm sâwe, “Kembugât den kâtik zo, dap ziap? Ambân birâbirân, zo âlip orot mo mân orot?” ³ Mâsikâm sâne hâuñâ itâ mâburem dâzângoip, “Mose zâk zorat den dap dap sapsûm ziñgip?” ⁴ Yatâ sâi ziñâ sâwe, “A nâi ambân birâbâ sâm ekap kulemgum pindâm molibap. Mose zâk yatâ sâip.” ⁵ Sâne Yesunâ itâ sâip, “Mose zâk um kâtikziñanğât opñâ gurumin den zo sâm kulemguip. ⁶ Ka topkwapñâ Anutuñâ a ambân muyagezikâmñâ itâ sâip, ⁷⁻⁸ ‘Zorat ko a nâiñâ ibâ mam birâzikâm ambinñoorâk ândei zet um sâk kânok op ândibot.’ Den yatâ ziapkât zet zagât buñâ. Kânok op ândiabot. ⁹ Zorat sa nângâne. Anutuñâ mâpotzikip, zo anñâ mân kâsâpzâkobi.”

¹⁰ Yesunâ yatâ sâi ko zâk sot arâpñâ, zen mirin zâine ko arâpñâ zen zorarâk dum mâsikâwe. ¹¹ Mâsikâne itâ dâzângoip, “A nâiñâ ambinñâ birâmñâ nâi mimbap, zâk târotârozikñâ mânângât tosâ patâ mimbap. ¹² Ambân nâiñâ apñâ birâm a nâi mimbap, zâk yatik târotârozikñâ mânângât tosâ patâ mimbap.”

Yesuñâ katep mâsop minziñgip.
(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

¹³ A ambân, zen katep gakâziñâ Yesugâren minziñgâm gam Yesu bikñandâ kâukziñan gâsubapkât sâne Yesu arâpñâ, ziñ kenğât minziñgâwe. ¹⁴ Yatâ utnetâ Yesuñâ ziñgitñâ umñâ bâliñ oi arâpñâ itâ sâm dâzânğoi, “Zen birâne katep zen nâğâren ganek. Mâtâp mân doonğunek. A ambân katep zi itâ, zo zen Anutugât um topñangât siñgi sâsâñâ. ¹⁵ Nâi zâk katep yatâ mân ândibap, zâk Anutugât kiñ topñan mân bagibap.” ¹⁶ Yatâ sâmñâ minduziñgi gane bikñandâ kâukziñan pam Anutuñâ galem otziñgâbapkât sâip.

A sikumñoot nâiñâ Yesu sot ândibam okñangip.

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

¹⁷ Yesu zâk âibam oi a nâi sârârâk kârâm âi Yesugâren takâm um topñan gei pindiñsâm sâip, “Patâ âlipñâ, nâ dap dap op ândiândi kâtikñangât siñgi upat?” ¹⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ wangât nâğât âlipñâ sat? Âlip mariñâ Anutu kânok. ¹⁹ Gurumin den zo nângâmat. Zo itâ, ‘Kâmbam mân kumban. Ap ambin mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan. Bukugangât sârân sâsâñ mân sâban. Oi a ambân zengât kut nâi nâi, zorat sarâ sâm mân mimban. Ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban.’” ²⁰ Sâi a zorâñâ itâ dukuip, “Gurumin den zo pisuk katepnan gâbâ lum gâwan. Nâi mân bira ziap.” ²¹ Sâi Yesuñâ ekñâ umñâ zâkkâren tâi itâ dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ âim sikumgâ mem a ziñgâna kwâlâne kât zo mem a kanpitâ ziñgâban. Kât zo ziñgâmñâ birâm ga nâ sot ândiban. Gâ yatâ opñâ sumbemân sikumgoot upan.” ²² Yesuñâ yatâ sâm dukui a zo umñâ bâliñ oi nângi yâmbârei arip. Zâk sikumñâ patâ, zorat yatâ oip.

²³ Ari ko Yesuñâ puriksâm arâpñâ ziñgitñâ itâ sâm dâzânğoi, “A sikumziñ patâ, zen Anutugât um

topñan baginam kwakpi.” ²⁴ Yesuñâ yatâ sâi arâpñâ zen pârâkpm imbanâziñ buñ oi dum dâzânğoi, “Katep gakânâ, Anutugât um topñan bagibagiñ, zo yâmbâtñâ. ²⁵ Bâu patâ kamelenâ kuup mâtâpñan bagibap, zo yâmbâtñâ. Ka a sikum patâñâ Anutugât um topñan bagibagiñ, zo yâmbâtñâ walâwalân.” ²⁶ Yatâ sâi ko arâp ziñâ imbanâziñ buñ oi sâwe, “Zo yatâ zorâñ dap yatâ Anutugât um topñan baginat?” ²⁷ Sâne Yesuñâ ziñgitñâ sâip, Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuñâ mâtâp âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât opñâ kut nâi nâi birâm, zorat hâuñâ minat.

²⁸ Peteronâ den zo nângâm Yesu itâ sâm dukuip, “Nângat. Nen kut nâi nâiniñâ kândâtkom gâ moligiwen.” ²⁹⁻³⁰ Sâi Yesuñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzânğobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk nâğât opñâ mirâ kamân mo âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, murarâ mo hânñâ birâbap, zâk kut nâi nâi donbep mimbap. Hânân zi mirâ sot âtâ mun gat, mam murarâp sot hân, zo sâknam kwâkñan mimbap. Gâtâm narâk patin zâk ândiândi tâmbânâ mem ândibap.” Yesuñâ zo sâmñâ mâtakâm sâip, ³¹ “Ka kândom a zengâren gâbâ donbep ziñâ bet upi. Bet a zengâren gâbâ donbepñâ kândom upi.”

Yesu, zâk mumbapkât den siñgi dâzânğoi.

(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)

³² Zen Yerusalem kamânân âinam zâim tarâwe. Yesuñâ kândom ari arâpñâ imbanâziñ buñ oi âine a nâmbutñâ molizingâwenâ kenğât urâwe. Oi Yesuñâ arâpñâ kiin zagât zo minduziñgi tatne kut nâi nâi âsagibap, zorat den sâm muyageziñgâm itâ sâm dâzânğoi, ³³ “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi zoren a bonñâ nâ mumbatkât sâm Roma a kutâ zâkkâren nâbanbi. ³⁴ A kutâ arâpziñâ den top top dâtnom ko sinnan tâpkum

inzut mem lapitnim none mubat. Oi sirâm karâmbut tap zaatpat.”

*A sâtnâ ândiândigât den.
(Mt 20:20-28)*

³⁵ Oi Zebedaiogât nanzatnâ Yakobo sot Yohane, zet Yesugâren âimnâ sâwet, “Net kut nâi nâigât sâitâ zo âlip nângânîkâban?” ³⁶ Sâitâ mâsikâzikip, “Wan wan otzikâbâ sa ko sabot?” ³⁷ Sâi zet itâ dukuwet, “Gâ nângâna imbanâgângât âsaknâ muyagei âsangâ toren toren tâtat.” ³⁸ Sâitâ Yesunâ dâzâkoip, “Zet topnângât kârum yatâ sabot? Nâ too kâlaknâ nimbat, zo âlip zet nimbabot? Oi too sanjonibi, zo zet yâtik sanjonzikâbi?” ³⁹ Sâi zet sâwet, “Âlip utat.” Sâitâ Yesunâ dâzâkoip, “Too nimbat, zo zet nimbabot. Too sanjonibi, zo yatik sanjonzikâbi. ⁴⁰ Ka âsannan tâtatnâ, zorat den sâsân, zo nâgâren mân ziap. Zorat sinji kwatziñgâziñgânâ, zo zen zoren tapi.”

⁴¹ Yatâ oitâ arâp nâmbutnâ zen den zo nângâm Yakobo sot Yohane kuk otzikâwe. ⁴² Oi Yesunâ minduziñgâmñâ itâ sâm dâzânngoip, “Nânge, Hân a kutâ, zen zâizâin op kore a gâsâzânngom ândime. Oi hânân a patâ, zen a kutâ otziñgâme. ⁴³ Zengâren ko yatâ mân âsagibap. Zengâren gâbâ a nâi a sâtnâ upâ sâm bukurâp zengât kore a op ândibap. ⁴⁴ Oi zengâren gâbâ a nâi a kutâ upat sâm bukurâp zengât kore mâman ândibap. ⁴⁵ Yatigâk a bonnâ, nâ ziñâ kore otnibigât mân gewan. Ninak zengât kore opnâ a donbep zengât suupziñ memnâ ândiândinâ bun upapkât gewan.”

*Yesunâ Yeriko kamânân a nâi sinjâ bâpsâsânj kubiknângip.
(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)*

⁴⁶ Yesu sot arâpnâ, zen Yeriko kamânân âi takâwe. Âi kamân zo walâm kamân ginñan âine a sinj bâpsâsânj nâi mâtâp ginñan tâip, kutnâ Batimaio, Timaiogât nanñâ. A ambân, zen Yesu Nasarete goknâ,

zâk gam ariap sâwe. ⁴⁷ Sâne nângâm den sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiunnâ, nâgât umgâ bâleik.” ⁴⁸ Den yatâ sâm tâi a nâmbutnândâ hirinsâm tat sâm dukuwe. Dukune dinziñâ birâm kambânâ sâip, “Yesu gâ Dawidigât kiunnâ, nâgât umgâ bâleik.” ⁴⁹ Yatâ sâi Yesunâ nângâm mâtâbân kinñâ sâip, “Sâne gâik.” Sâi a ziñâ sen nâttâtik zo konsâm sâwe, “Umgâ bâbâlanj oi zaat ga. Patânâ goon-sap.” ⁵⁰ Oi sen nâttâtiknâ den zo nângâm hâmbânâ birâm pam oksâm zaatnâ ba Yesugâren arip. ⁵¹ Âi taki Yesunâ itâ sâm mâsikip, “Dap otgibatkat sat?” Sâi a sen nâttâtiknâ sâip, “Patânâ, sinnâ âlip upapkât ot-nigap.” ⁵² Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Gâ âinan. Nângâm pâlâtânj kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” Sâi zorenâk sinjâ eknâ Yesu molim arip.

11

Yesu, zâk donji bâu kwâkñan Yerusalem kamânân zarip.

(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

¹ Yesu sot arâpnâ, zen âimnâ Yerusalem kamân mâte opnâ Oliwa bâkñan takâwe. Baknâ topnân kamân zagât Betepage sot Betania tarâwet. Zoren takâm Yesunâ a zagât sanjonzâkom sâip, ² “Kamân ândi, zoren arit. Âi takâmñâ donji sigan nâi tâgân kinzap, zo muyageit. Donji zo a kwâkñan mân tâtatnâ, zo iraknâ. Zo muyagem olanj diim gâit. ³ Olanitâ a nâinâ wangât olanjabot sâm mâsikâziki itâ sâbabot, ‘Kembuniñngâren nep muyagiap. Oi kek pâi âburem gâbap.’” ⁴ Yatâ sâm dâzâkoi a zagât zet âim mirâ nâi sângânñan donji sigan nâi saane kiri olanâwet. ⁵ Olanitâ a nâmbutnândâ zikit mâsikâzikâm sâwe, “Wangât olanjabot?” ⁶ Sâne Yesunâ den sâip, zo dâzânngoitâ nângâne âkip. ⁷ Donji zo Yesugâren diim aritâ arâpnâ ziñâ hâmbâziñâ donji kwâkñan pane Yesunâ kwâkñan zâi tap arip. ⁸ A donbep patâ ziñâ hâmbâ

motziņ mâtâbân lîngat âiwe. Oi nâmbutņandâ gâlîngât sot lâkom ilumņâ mânîngâtņâ mâtâbân pam âiwe. ⁹ A ambân kâmut patâ, ziņâ Yesu mem oset kwâkņangâwe. Ziņâ itâ sâmbam diiwe, “Oe, Kembangât sâtkât gam niņgap, zâk sâmbam âlipņan kwâkņanganâ. ¹⁰ Sâkuniņâ Dawidiņâ kembu otziņgâm galem otziņgip, zo yatâ otņiņgâbap. Zorat sâtâre utnâ. Oe, Anutu u sumbemân.” ¹¹ Yatâ op âine Yesuņâ Yerusalem kamân takâm Anutugât tirik namin zarip. Zâimņâ kut ñâi ñâi ek naņgi mirâsiņ geibam oi gem arâpņâ diiziņgi Betania kamânân âiwe.

Wakum nakņâ ñâi Yesugât sâtkât hâlâlîngâsâip.

(Mt 21:18-19)

¹² Haņsâi Betania kamânân gâbâ gemņâ Yesu tepņangât oip. ¹³ Oi kârebân siņandâ egi wakum nak ñâi kiri egip. Eknâ bonņâ kinzap sâmbam âi kârui. Bonņâ orot narâk buņâ, zorat ilumņik kirip. ¹⁴ Yatâ eknâ nak zo itâ dukuip, “Gâgâren gâbâ bonņâ niniņâ zo a ñâiņâ mânâk nimbap.” Den yatâ sâi arâpņâ nîngâwe.

Yesuņâ tirik namâ hâlâlîngâ sâip.

(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

¹⁵ Zen Yerusalem kamânân zâiwe. Oi Yesuņâ tirik namin zâim a kut ñâi ñâi aņgâgwanğâ op kine moliziņgip. A nâmbutņâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap aņgâgwanğâ op kirâwe. Kât pâpanņâ zo kom giligâlak mem kembâ aņgâgwanğâ urâwe, zengât tâtatņâ zo kom kâbakņei gei zeip. ¹⁶ Oi tirik namin kut ñâi ñâi mân mem âim gabigât sâip. ¹⁷ Itâ sâmbam dâzîngoi, “Anutugât den kulem ñâi itâ ziap, ‘Namânâ zi a eluņ zengât ninâu namâ upap.’

Ziņâ ko utne kâmbu a zengât kât ki yatâ uap.”

¹⁸ A ambân zen Yesugât diņâ nîngâne imbaņâ oip, zorat Parisaio sot Kembangât gurumin den sâsâ a

kândâtzîngowe. Yatâ utne a sâtnâ ziņ Yesu dap op koindâ moik sâmbam kimuņâ miwe. ¹⁹ Nâtiksâi Yesu sot arâpņâ, zen kamân patâ zo birâm ba âiwe.

Kembu nîngâm pâlâtîng kwap ninâu sânat.

(Mt 21:20-22)

²⁰ Mirâ haņsâi wakum nak kiribân âi igâwe. Nak zo mom kirip. ²¹ Peteroņâ eknâ Yesu den sâip, zo nîngâm itâ dukuip, “Patâ, eknan. Wakum nak den dukuin, zo mom kinzap.” Sâi Yesuņâ itâ dâzîngoi, ²² “Nâ perâkņak dâzîngobâ. Zen Anutu nîngâm pâlâtîng kwâkņangâm ândibi. Zen um zagât mân opņâ nîngâm pâlâtîng bonņâ op ândibi. Zen yatâ op ândim bakņâ ândi dukubi, ²³ ‘Bakņâ, gâ âbîngum saruin gei.’ Yatâ sâne dinziņâ lubap. ²⁴ Zorat ko itâ sa nîngâne. Zen wan mo wangât nîngâm ninâu sâmbam, zo mârumbam mien sâmbam nîngâne âlip muyageziņgâbap.

²⁵ Zen ninâu sâmbam sâmbam a zengât tosa mem ândie oi ko birâbi. Yatâ utne ko Ibâziņâ sumbemân ândiap, zâkņâ yatik tosaziņâ birâbap. ²⁶ Zen a zengât tosaziņâ mân birâne ko sumbem Ibâziņangoot zengât tosaziņâ mân birbap.”

Yesu sot a sâtnâ âragwârâgu urâwe.

(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)

²⁷ Yesu sot arâpņâ, zen dum Yerusalem kamânân gawe. Puriksâmbam gamņâ Yesuņâ tirik namâ umņan âim gam kiri ko a sâtnâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot patârîpziņâ, zen Yesugâren gam mâsikâm itâ sâwe, ²⁸ “Gâ ziren kut ñâi ñâi opmat, zo ñâigât sâtkât opmat?” ²⁹ Sânetâ itâ mâburem dâzîngoi, “Nâ den kânok mâsikâziņga dâtnone ko nîngoot ñâigât sâtkât opman, zo dâzîngobat. ³⁰ Yohane too saņgon nep tuugip, zo ñâigât sâtkât nep tuugip. Anutugât sâtkât mo agât sâtkât? Zen sâne nîngâbâ. ³¹ Mâsikâziņgi zen dap

sânâ sâmb kwakñâ ziiñik itâ sâmb âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diñâ mân luuwe?’³² Agât sâtkât nep tuugip, yatâ sâindâ sâi ko a ziñ nângobe.” Wangât, zen a ambân zengât kenğât urâwe, zorat. A ambân zen aksik Yohanegât nângâne Propete oip.³³ Zorat ko ziñâ Yesu itâ sâmb dukuwe, “Nen mân nângen.” Sâne Yesuñâ itâ dâzânğoi, “Den zo dâtnoge sâi ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo dâzânğobam. Ka zen mân se, zorat nâ mân dâzânğobat.”

12

Nep galem a bâliñâ.

(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)

¹ Yesuñâ topkwapñâ den sumbuñâ nâi itâ sâmb dâzânğoi, “A nâiñâ waiñ tâk nep kârâm kâmirip. Kârâm kâmit dâmân pâit tuugip. Tuumñâ tâk keetñâ mândâlibapkât âmañ patâ tuum galem a zengât mirâ tuumñâ nep zo bitziñan pam hân nâin arip.² Âi ândei bonñâ orotñâ narâk oi kore a nâi sângongoi bonñâ nâmbutñâ mimbapkât arip.³ A zo âi taki galem a ziñâ gâsum kom moline bet bâsañ âburem arip.⁴ Ari ko kâlam mariñâ zâk kore a nâi sângongoi ari galem a ziñâ kâukñâ kunzit mem nâi nâi okñañgâwe.⁵ Kâlam mariñâ dum kore a nâi sângongoi ari kuwe. KUNETÂ mariñandâ yatigâk a donbep sângonzânğoi âinetâ galem a ziñ kâmbam mamuñ zânğowe. Oi nâmbutñâ sâbâ sâbâ zânğowe. Ka nâmbutñâ ko sâsengât zânğowe.⁶ Zânğonetâ nannâ kânok ândei, zo zikñâ nannâ. Umñâ zâkkâren kirip. Zâk bet itâ sâmb sângonguip, ‘Galem a ziñ hurat kwâkñañgâm mân kumbi.’⁷ Sâmb sângongoi ari galem a zen nannâ ekñâ âragum sâwe, ‘A zirânâ gâtâm kâlam mariñâ upap, zorat koindâ kâlam zi niñâ upap.’⁸ Yatâ sâmb gâsum kune moi kâmbarânâ kâlam âkñan pane zeip.

⁹ Oi kâlam mariñâ zâk dap upap? Zâk gamñâ galem a zânğom tâmbet

otziñgâm kâlamân galem a unakñâ zâmbanbap.¹⁰ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, zo sâlâpkum nângâme?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ek âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorânâ mem namin kwânângip.¹¹ Kembuñâ sâi yatâ âsageip. Niñâ egindâ mârâtñâ nâi uap.’”

¹² Yesuñâ den yatâ sâmb dâzânğoi ko patâziñâ gâsum tâk namin pânat sâmb nângâmñâ a ambân zengât kenğât urâwe. A patâ, zen itâ nângâm kwâkâwe. Den zo nengât sap sâwe. Oi gâsunam kwakñâ birâm âiwe.

A zen Yesu kâtkât mâsikâwe.

(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)

¹³ Yuda a sâtñâ, zen Parisaio a sot Herode arâp nâmbutñâ Yesugât diñâ saabigât sângonzânğowe.¹⁴ Sângonzânğone Yesugâren gam itâ sâmb dukuwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den sarâ mân sâmb bonñigâk sâmat. Gâ den nâi mân sâna gângonemap. Gâ a zâizâiñ gigin aksik Anutugât mâtâp âlip dâtnânğom kubikmat. Den nâi sâindâ nângâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?¹⁵ Kât pindâpindân mo mân pindâpindân, zorat dâtnânğo.” Yatâ sâne Yesuñâ sarâziñanğât topñâ ek nângâm dâzânğoi, “Zen wangât denñâ saanige? Kât nâi mem nine ikpâ.”¹⁶ Sâi ko kât nâi mem pindânetâ mâsikâziñgâm sâip, “Holi tobat zo nâigât?” Sâi ziñâ sâwe, “A kutâ Sisagât.”¹⁷ Sâne itâ sâmb dâzânğoi, “Sisagât siñgi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât siñgi, zo Anutu pindâbi.” Yatâ sâmb dâzânğoi zen diñâ mâtâsiwe.

Mom zaatzaatñanğât Yesu mâsikâwe.

(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)

¹⁸ Sadukaio a nâmbutñâ Yesugâren gawe. A zo ziñâ mom zaatzaat zo mân ziap sâmarâwe. Ziñâ gam sâwe.¹⁹ “Patâ, Mosenâ itâ sâmb kulemgui, “A nâi, zâk ambân memñâ katap

mân muyagem moi ko munḡandâ malânâ mem âtânḡḡat siḡi katep mimbap.”²⁰ Oi zorat sâindâ nânḡâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziḡâ kunḡâ ambân memḡâ murârâḡâ buḡ ândim moip.²¹ Moi ko munḡandâ malânâ zo mem yatigâk murârâ buḡ ândim moip.²² Moi munḡâ ḡâiḡâ malâ zorigâk mem moip. Yatigâk âtâ mun zo nâmburân zagât zen ambân zorigâk mem murârâziḡ buḡ mom nanḡâwe. Oi bet malâziḡâ zo moip.²³ Oi a nâmburân zagât zen aksik patâ ambân zo miwe, zorat ḡâtâm narâk patin zaatnetâ ambân zâk ḡâiḡât upap?”

²⁴ Sâne Yesuḡâ itâ sâm dâzânḡoip, “Zen den nânḡâm gulipkume. Anutugât den sot Anutugât imbanḡâ mân nânḡâme.²⁵ ḡâtâm mumuḡan ḡâbâ zaatḡâ a ambân dum mân mianḡâbi. Zen sumbem a yatâ op ândibi.

²⁶ Momḡâ zaatzaatḡḡḡât sâme, zorat dâzânḡobâ. Moseḡât ekabân den siḡi zi sâlâpkume mo buḡâ? Mose zâk nagân kârâp bâlam ekḡâ ari Anutuḡâ den itâ sâm dukuip, ‘Nâ Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât Anutu.’²⁷ Zorat sa nânḡânek Anutu zâk a buḡ urâwe, zengât Anutu buḡâ. Gwâlâ ândie, zengât Anutu. Zorat Abaram, Isaka sot Yakobo, zen mân buḡ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie. Zen ko den nânḡâm gulipkume.”

*Gurumin dengât Yesu masakâwe.
(Mt 22:34-40)*

²⁸ Yesu sot Sadukaio a den âragune ko Kembangât gurumin den galem a ḡâiḡâ Yesugât den zo nânḡi âlip oi itâ sâm mâsikip, “Kembangât gurumin den ikâ zorânḡâ ko kâukḡâ uap?”²⁹ Yatâ sâm mâsiki Yesuḡâ sâip, “Kembangât gurumin den patâ itâ ziap, ‘Isirae a ambân, zen nânḡânek. Anutu Kembuniḡâ kembu kânok.³⁰ Zorat um dâpkâ sot nânḡânḡḡâḡâ sot imbanḡâḡâ, zo Kembu Anutu zo hâlâluyâk pindâna zimban.’³¹ Den zorat torenḡâ itâ ziap, ‘ḡâ gikanḡât

otgimap, yatigâk a torenḡâ zengât otgibap.’ Anutugât gurumin den zagât zi patâ uabot. Gurumin den ḡâi mân ziap.”

³² Yatâ sâi Kembangât gurumin den galem aḡâ den zorik mâburem Yesu dukuip, “Patâ, ḡâ den zo sâna nânḡa âlip uap. Anutu, zâk kembu kânok. Oi ḡâi mân taap.³³ Oi zâk kânok nânḡânḡḡâ sot imbanḡâ hâlâlulu pindânat. Oi gikanḡât otgimap, yatik a toren zengât otgibap. Den zagât zirânḡâ kut zo zorânḡâ Kembu pindâpindâḡ zo wâlâp.”

³⁴ A zo yatâ sâi Yesuḡâ nânḡi âlip oi itâ sâm dukuip, “ḡâ Anutugât um topḡan gaat.” Sâi narâk zoren ḡâbâ Yesu den mâsikânam nânḡâne yâmbârei kenḡât op birâwe.

*Yesu zikḡak Kristogât mâsikâziḡḡip.
(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)*

³⁵ Yesu zâk tirik namin zâim a den siḡi âlip dâzânḡom itâ sâm mâsikâziḡḡip, “Kembangât gurumin den zorat galem a, zen itâ sâme, ‘Kristo, zâk Dawidigât kiunḡâ.’³⁶ Dapkat sâme? Tirik Kaapumḡâ Dawidi nânḡânḡḡâ pindi itâ sâip, ‘Kembuḡâ nânḡât kembu itâ sâm dukuip, “ḡâ âsannâ bongen ge tâtna kâsarâpkâ minduziḡḡa kiḡḡḡât kombân upi.” ’

³⁷ Dawidiḡâ Kristogât kembunâ sâipḡâ dap op Kristo zâk Dawidigât kiunḡâ uap?” Yesu zâk den yatâ sâm dâzânḡoi a kâmut patâ zen nânḡâm âkḡâle urâwe.

Yesuḡâ Kembangât gurumin galem a zengât girem dâzânḡoip.

(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Yesuḡâ den yatâ sâmḡâ den ḡâi itâ târokwap dâzânḡom sâip, “Zen Kembangât gurumin a zengât holi yatâ mân upi. Zen hâmbâ kârep mem ândim kamân sombemân âim a muyageziḡḡâne sâm âlip kwatziḡḡâbigât umziḡ kinmap.³⁹ Oi zen mâpâmâpâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâtnḡâ tâtarân tâtnat sâm nânḡâme.⁴⁰ A

yatâ zorânj ambân malâ zengât mirâ kut nâi nâi laj betziñan mime. Zen sarâ sâm ninâu kêrep sâm tosaziñ kwâarakume. A zo zen gâtâm tosaziñanjât haunâ yâmbâtñâ mimbi.”

Malâ nâiñâ kâtñâ tirik namin pâip.
(Lu 21:1-4)

⁴¹ Yesu zâk tirik namin tap ek tâi a ziñâ ga Kembangât siñgi kât pane giarip. Oi ko sikum a donjbepep zen ga kât imbanâ pane giarip. ⁴² Oi ambân malâ kanpitâ nâiñâ gam kât kuriñâ mâik zagât pâi giarip. ⁴³ Yesu zâk zo ekñâ arâpñâ minduziñgâm itâ sâm dâzânjoip, “Nâ perâkñak dâzânjobâ. Ambân malâ kanpitâ zâk kât paap, zirânâ a torenñâ walâziñgap. ⁴⁴ A nâmbutñâ zen kât patâ tâi torenñik pe. Ka ambân kanpitâ, zâk zemñanjip, zo aksik paap. Yenâk ândiap.”

13

Yesu âburem gâbapkât den sâip.
(Mt 24:1-44; Lu 21:5-36)

¹ Yesu zâk tirik namin gâbâ gem tâi arâpñâ zengâren gâbâ a nâiñâ itâ dukuip, “Patâ, eknan. Namâ tuutuunâ zo kât neulenâ âlipñâ hikpârâkñootñâ tuuwe.” ² Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Namâ patâ tâi eksat? Gâtâm kâsaziñ gam kom kândanje giligâlaksâm nanjâbap.”

³ Bet Yesu sot arâpñâ, zen Oliwa bâkñan zâi tap too nâmbutken tirik namâ zo ikne ândi tâip. Zoren tapñâ Petero sot Yakobo, Yohane sot Andrea, ziñâ Yesu mâsikâm sâwe, ⁴ “Dâtnânjo. Kut nâi sat, zo narâk ikâ zoren âsagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?”

⁵ Yesuñâ itâ topkwap dâzânjoip, “Um gulip kwâtziñgâbegât galem oranjâm ândibi. ⁶ A donjbepep muyagem gam sâbi, ‘Nâ Kristo. A bâliñan gâbâ mâkâziñgâbapkât sâsânj, zo nâ.’ Yatâ sâm a donjbepep mem um gulip kwatziñgâbi.

⁷ Oi zen kâmbam goorân mo kêrebân âsagei nânjâm umziñ mân

kengât upap. Kâmbam zo yatâ âsagibapkât sâsânjâ. Yatâ muyagem ze narâk kek mân âkâbap. ⁸ Hânñâ hânñâ a kâmutñâ kamutñâ, zen kâsa opñâ agom âibi. Oi hân nâin nâin wâriñ mimbap. Oi pu patâ âsageziñgâbap. Kut nâi nâi âsagibap, zo sâknam topkwâkwatñâ. ⁹ Ka zen ko galem oranjâm ândibi. Zen denân zâmbanbi sot mâpâmâpâse namin lapitziñgâbi. Oi zorik bunâ a patâ sot a kutâ zengâren diiziñgâm âine mâteziñan kinñâ nâgât topnâ sapsun ziñgâbi. ¹⁰ Oi narâk kâdom den siñgi âlip hân dâp a zengâren âibapkât sâsânjâ. Bet ko hânjât narâkñâ âkâbap. ¹¹ Oi a kutâ zengâren diiziñgâm âine den dap sânat sâm mân nanjâm kwâkâ upi. Narâk zoren Tirik Kaapumñâ umziñan den pâmbap, zorik sâbi. Yatâ opñâ den sânetâ zengât den mân upap. Zo Kaapungât den upap. ¹² Oi a ziñ itâ zo upi. Âtânñâ nâiñâ sâi munñâ gâsum kumbi. Ibâ nâiñâ sâi nanñâ gâsum kumbi. Murarâpziñ zen ibâ mam kâsa minziñgâm sâne zânjobi. ¹³ Zen nâgât kut siñginanjât op a ambân ziñâ um kâlak nânjâziñgâbi. Ka nâi zâk siñgi âlip mem kâtigem ândei narâk âki ko sumbem kamânân bagibap.

¹⁴ Gâtâm tâmbet tâmbet kâukñâ mân kinbap sâsânjan, zoren kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nânjâbi.) Yatâ âsagei ekñâ Yudaia hânân ândibiñâ barâ kâtikñan sârârâk kârâm âibi. ¹⁵ Nâi zâk sombemân tâpapñâ sikum mimbam mirâ umñan mân zâibap. ¹⁶ Nâi zâk nebân mo hibukñan ândibapñâ hâmbâ mimbam kamânân man âibap. ¹⁷ Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokñâ, narâk zoren zen dap upi? ¹⁸ Zen Kembangâren ninâu sâne nânji âiâiziñâ zo map narâkñan mân muyagibap. ¹⁹ Narâk zoren sâknam patâ âsagibap. Zo yatik Anutuñâ a muyageibân gâbâ mân âsageip. Oi dum mân muyagibap. ²⁰ Oi Kambu zâk narâk zo mân

mânângâri sâi a ambân aksik buŋ upe. Ka Kembuŋa a ambârâpŋa zengât op ko narâk mem pânkânok pâmbap.

²¹ A ziŋa Kristo ziren âsagiap, ândiren âsagiap, den yatâ sânetâ mân nângâbi. ²² Narâk zoren a sarâŋa âsagem nâ Kristo sâbi. Oi Propete sarâŋa âsagem kulem sen mârât muyaginetâ a um gulip kwatziŋgabi. Anutuŋa gâsum sâlâpzânŋoip, zo um gulip kwatziŋgânâ osibi. ²³ Kut nâi nâi zo mân âsagei kânŋan dâzânŋuangât umziŋ galem op ândibi.

²⁴ Sâknâ patâ narâkŋa zo âki mirâsiŋ sumunkumbap. Oi kâin âsakŋa buŋ upap. ²⁵ Sâŋgelak âkâm hânân gibi. Oi Anutuŋa sumbem mâŋgei olayaŋgâm imbaŋa buŋ upap. ²⁶ Oi a bonŋa, nâ âsakŋa imbaŋanoot unumunum kwâkŋan ga nikpi. ²⁷ Oi sumbem a sâŋgonzânŋua zen a ambân kâmut gakânâ hân giŋŋa toren toren gâbâreziŋgânetâ mindubi.

²⁸ Nak dâgap zorat top nângâbi. Zâk iinŋa burutuksâi maa narâk upâmap sâme. ²⁹ Oi yatigâk zen den dâzânŋuan, kut nâi nâi zo muyagem naŋgi itâ nângâbi, 'A bonŋa mâte otniŋgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.' ³⁰ Nâ perâkŋak dâzânŋobâ. A ambân ziren ândie, zen ândinetâ kut nâi nâi zo âsagem kwâkâbap. ³¹ Sumbem sot hân, zet buŋ upabot. Nâgât den ko mân buŋ upap.

³² A bonŋa nâ gâbat, zorat narâkŋa zen mân nâŋge. Sumbem a zen yatigâk mân nâŋge. Ninanŋoot mân nâŋgan. Ibânâ Anutu, zâk zikŋik nâŋgap.

³³ Zen narâk mân nâŋgegât galem oraŋgâm ninâu sâm ândibi. ³⁴ A nâiŋa mirâ sot nepŋa birâm kamân kârebân âibam kore a gakânâ nep sâm mânâŋgât ziŋgâbap. Kut nâi nâi galem upigât dâzânŋobap. Kore a nâiŋa mirâ mâtâbân tapŋa mirâ mariŋa gâbapkat galem ek tâpapakat dukubap. ³⁵ Zengoot yatik galem

oraŋgâm ândibi. Mirâ mariŋa, zâk nâtiksaî mo nâtik tânâmŋan mo haŋsâsâgât, mo haŋgât gâbap, zo mân nâŋge, gât ko san, zo op ândibi. ³⁶⁻³⁷ Zen uman zine ga muyageziŋgâbatkât zen sot buku toren itâ dâzânŋuan. Um wâgânâk ândibi."

14

Yesu kunam sâm kâtânŋ urâwe.

(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

¹ Yuda zengât kendon patâ Pasowa sot sii nalem om niniŋa narâkŋa sirâm zagât ombenân oi tirik namâ galem a zengât patârâpziŋa sot Kembugât gurumin a, zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtânŋ urâwe. ² Oi itâ sâwe, "Kendonân kâmbam laŋ muyagebapkat kegâk gâsunat."

Ambân nâiŋa Yesu too hitomŋoot saŋgorip.

(Mt 26:6-13; Yo 12:1-8)

³ Betania kamânân sâk bâlâ a nâi ândeip, kutŋa Simoŋ. Oi Yesuŋa zâkkât mirin zâi tâip. Zoren nalem nem tâi ambân nâiŋa too hitomŋoot âlipŋa, zo sâŋgânŋa patâ belonŋoot mem zâim karâpŋa kunzit Yesu kâukŋan lokei giarip. ⁴ Yatâ oi nâmbutŋa tarâwe, ziŋa itâ nâŋgâm um kâlak nâŋgawe, "Wangât tâmbetkuap?" ⁵ Zo sâŋgân patâ. Too hitomŋoot zorâŋa sâŋgân mem a kanpitâ ziŋgi dâp opap." Yatâ sâmŋa ambân zo den kârâpŋoot okŋaŋgawe. ⁶ Sâne Yesuŋa nâŋgâm itâ sâm dâzânŋoip, "Zen ambân den mân dukunek. Zen wangât sâm siŋan giname? Ambân zorâŋa âlip otnigap. ⁷ A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândine galem ot ziŋgânâ sâm âlip otziŋgâbi. Nâ ko zengâren narâk kârep mân ândibat. ⁸ Ambân zâk orotŋa dâp otnigap. Nâ mua hannobi, zorat sâknâ saŋgonsap. ⁹ Nâ perâkŋak dâzânŋobâ. Den siŋgi âlip hânŋa hânŋa sâne laŋ kârâm âibap, zo yatik ambân zi saŋgonigap, zorat den siŋgi sâne laŋ kârâm âibap."

Yuda, zâk Yesu tirâpzângobapkât dâzânngoip.

(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)

¹⁰ Yesugât arâp kiin zagât zengât oserân gâbâ Yuda Karioto kamânân goknâ zâknâ tirik namâ galem a patâ zengâren âim Yesu gâsubigât sapsun zingip. ¹¹ Yatâ sâi nângâm umziñâ âlip oi kât pindânam sâwe. Oi sâne nângâm Yesu tigâk tirâpzângobapkât ek molim ândeip.

Yesu sot arâpnâ, zen kendongât sii nalem niwe.

(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)

¹² Yuda zengât kendon patâ narâknâ oi râma gwamjâ kom om sii nalem om nemarâwe. Zorat narâk oi arâpnâ ziñ Yesu mâsikâm sâwe, “Sii nalem zo mirâ ikâ unat?” ¹³ Yatâ sânetâ Yesunâ a zagât itâ sâm sângonzâkoip, “Zet kamânân âim a nâi too âman lum âim tâi ekjâ molibabot. ¹⁴ Mirin zari zâi mirâ mariñ itâ dukuit, ‘Patâ zâk gâgât itâ sap, “Nâ sot arâpnâ mirâ umjâ ikâ zoren sii nalem ninat?” ’ ¹⁵ Yatâ sâm dukuitâ mirâ um patâ nâi kian tâtatnâ kubikkubiknâ tirâpzâkoi zoren sii nalem umbabot.” ¹⁶ Oi a zagât zet den zo lum kamânân âim Yesunâ sâip dâp muyagem sii nalem uwet.

¹⁷ Nâtiksâi Yesu sot arâp kiin zagât, zen mirâ zoren zâiwe. ¹⁸ Oi nalem nem tatne Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Zengâren gâbâ nâinâ kâsa dâzânngoi ga gâsunim nobi. A zo nâ sot nalem nem taap.” ¹⁹ Sâi arâp ziñ umziñâ bâliñ oi ziknik ziknik mâsikâm sâwe, “Gâ nâgât sâbat? Nâgât sâbat?” ²⁰ Yatâ sâne dâzânngoip, “A zengâren gâbâ nâinâ nâ sot nalem ârândân niet, zâkkât san. ²¹ A bonjâ nâgât Anutugât ekabân den ziap, zo yatâ upâman. Nâinâ sâi a bonjâ gâsunim nobi, Yei, a zo hâunâ ko tosa yâmbâtnâ mim-bap. A zo mam kâmbonjan gâbâ mân âsâgei sâi bâbâlan opap.”

Yesunâ nalem sot too zingip

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²² Nalem nem tatne Yesunâ nalem nâi mem sâiwap sâm namun arâpnâ itâ sâm zingip, “Zi sunumnâ. Mem ninek.” ²³ Yatâ sâm wain hâkop mem sâiwap sâm zingip aksik niwe. ²⁴ Nine itâ sâm dâzânngoip, “Gilâmnâ zi a donbep zengât opnâ hânân gibap. Zorat ko târotâroniñ op kâtigibap. ²⁵ Nâ perâknak dâzângobâ. Nâ wain too itârân nia âkap. Oi dum zagâtjan mân nemjâ Ibânangât um topnan zâim wain too mârâtnâ nâi nimbat.”

Gezemanê kâlamân âiwe.

(Mt 26:31-46; Lu 22:31-46; Yo 13:36-38)

²⁶ Mâpâmâpâse kepjâ nâi mem ko Oliwa bâknan zâiwe. ²⁷ Zâine Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Itârân zen aksik nângâm pâlâtânziñ lorei birânibi. Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

‘Nâ râma galem a kua râma zen sibinsâban op âibi.’

²⁸ Oi sa nângânek. Nâ mumunjan gâbâ zaatnâ ko Galilaia hânân âi kândom otzingâbat.” ²⁹ Yatâ sâi Peteronâ itâ dukui, “Zen aksik patâ nângâm pâlâtânziñ lorei birâgibi. Ka nâ ko yatâ mân otgibat.” ³⁰ Sâi ko Yesunâ itâ sâm dukui, “Nâ perâknak dâgobâ. Itârân nâtigân kuruk anâ sâp zagât mân diñsâi gâ sâp karâmbut kwâimbâniban.” ³¹ Yatâ sâi Peteronâ kâuk birânangâm sâip, “Gâ gomjâ na nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpnâ nâmbutnandâ den yatik sâwe.

³² Oi Gezemanê hânân âi takâm Yesunâ arâpnâ itâ sâm dâzânngoip, “Zen zi tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.”

³³ Yatâ sâmnâ Petero, Yohane sot Yakobo diizingi âine Yesu umjâ yâmbârei ken bet kakit oip. ³⁴ Yatâ oknanji dâzângom sâip, “Umnâ yâmbârei mumunâ otnigap. Zen ziren nâ sot tap um wâgân ândinek.”

³⁵ Yatâ sâm torengeñ âim si sângânjâ hânân gei tutukum sâknâm kâmut

zo mân muyagibapkât ninâu sâip.
³⁶ Oi itâ sâip, “O Ibânâ, gâ kut nâi nâi tuubam mân kwakmat, gât ko sâna sâknam kâmut zi buņ upap. Oi nâgât den buņâ, gâgât den kâtigibap.”

³⁷ Ninâu sâim âburem âi uman zine zingit Petero itâ sâim dukuip, “Gâ uman ziat? Gâ mâiktârâ nâi wâgân mân ândîban? ³⁸ Zen mâsimâsikâyân loribegât um wâgân tap ninâu sânek. Umņâ bâbâlaņ. Sâknâ ko yâmbâriap.”

³⁹ Yatâ dâzângom âi ninâu sâip. Den mârum ninâu sâip, zo yatik du ninâu sâip. ⁴⁰ Ninâu sâim âburem umanâk zine ga zingirip. Umanân gâbâ sen birâbirâ op zaatņâ dap yatâ dukube.

⁴¹ Oi dum âi ninâu sâim âburei sâp kârâmbut oi dâzângoip, “Zen umanâk zem te? Mârum narâk mâte uap. A bonņâ, nâ bâliņ mâme a zengât bitziņan âibâman. ⁴² Bâi, zatne âinâ. A sâi gâsumnim nobi, zo mâte otņingap.”

Kâsaziņâ Yesu gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

⁴³ Yesuņâ yatâ dâzângom kiri zorenâk arâp zengât kâmurân gok Yuda karioto kamânân gokņâ, zâknâ kâsa diiziņgi a kâmut patâ gawe. Tirik namâ galem a sâtņâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot patârâpziņ, zen a kâmut zo sângonzângone kâmbam sot sâu patâ mem gawe. ⁴⁴ Yudaņâ kânņan itâ sâim dâzângoip, “Lum mângansa ek ko zo gâsum diim âibi.”

⁴⁵ Yuda zâk ga takâm Yesugâren âim o patânâ sâim lum mângarip. ⁴⁶⁻⁴⁷ Oi Yesu arâpņâ zengâren gâbâ nâiņâ sâuņâ sâmbum a sâtņangât kore a nâi kindap kârâm kwâkip. ⁴⁸ Oi Yesuņâ itâ sâim mâsikâziņgip, “Zen nâgât dap nâņge? Zen nâgât nâņgâne kâmbam ku oi sâu kâmbamziņoot ga gâsânoge? ⁴⁹ Nâ zorat sa nâņgâne. Nâ sirâmņâ sirâmņâ tirik namin a den siņgi âlipņâ dâzângoman. Oi zoren mân

gâsânowe. Oi laņ otnine Kembangât ekabân nâgât den kulem ziap, zo kâtigibap.” ⁵⁰ Sâi arâpņâ zen aksik birâņangâm siņsururuņ âiwe.

⁵¹ A sigan nâi sângum kâu lapņâ Yesu sot gâi gâsuwe. ⁵² Gâsunetâ sângum kwâkâm pam sâk bârak arip.

Yesu tirik namâ galem a patâziņangât mirin diim âiwe.

(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵³ A kâmut, ziņ Yesu gâsum diim patâziņangât mirin âiwe. Zâkkât mirin tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen mindum tarâwe. ⁵⁴ Âine Petero zâk kândâtziņan bet moliziņgâm âim a patâziņangât poņ kâligen bageip. Bagimņâ galem a osetziņan tap kârâp nâņgâm tâip.

⁵⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a patâziņâ aksik mindum Yesugât den sâkņanâk sâim, kâmbamân pânâ den sâim kârûm tarâwe. Oi bonņâ mân muyagiwe. ⁵⁶ A donbepņâ Yesugât den sarâ nâi nâi sâim âiwe. ⁵⁷ Sânetâ a nâmbutņâ ziņâ den sarâ itâ sâwe. ⁵⁸ “Itâ sâi nâņgâwen, ‘Na tirik namâ zi kândanâ bitnandâ mân tuubat, yen dinnandâ sa sirâm karâmbut umņan âsagibap.’” ⁵⁹ Ka dinziņâ zo kânok buņâ. Den nâi nâi sâwe. ⁶⁰ Yatâ utne tirik namâ galem a zengât a patâņâ zaat kinņâ Yesu mâsikâm sâip, “Den se, zorat hâuņâ sâban mo mân sâban? A zi ziņâ gâgât den se, zo nâņgâna dap uap?” ⁶¹ Sâi Yesuņâ lâuņan mân mem diņ buņ kirip. Oi du a patâņâ mâsikâm sâip, “Gâ Kristo, Anutu sâim âlip kwâkņangâmen, zâkkât nanņâ mo nâi?”

⁶² Sâi ko Yesuņâ sâip, “Sat, zo yatâ. Oi nâi sa nâņgâne. Gâtâm a bonņâ, nâ imbâņâ mariņâ zâkkât âsanņâ bongen tapņâ sumbengât unumunum kwâkņan ga nikpi.”

⁶³ Yatâ sâi tirik namâ galem a zengât patâziņâ, zâk diņâ nâņgi kâlak oi hâmbâņâ mem mooloņ arâpņâ itâ sâim dâzângoip, “Den dum mân

sânat. ⁶⁴ Zâk Anutu hutkum sap. Zinjâ dap sâbi?” Yatâ mâsikâzingi zen aksik sâwe, “Mumuñangât sinji uap.”

⁶⁵ Yatâ sâmñâ a nâmbutñâ Yesu sinjan tâpkuwe. Oi nâmbutñandâ si sângânñâ kwâtepkum bitziñandâ kom sâwe, “Nâinâ gogap? Gâ Propete ândiat, zorat ko sâm muyage.” Yatâ sânetâ galem a zen bitziñandâ si sângânñan kuwe.

Peteronâ Yesu kwâimbânñajip.

(Mt 26:69-75; Lu 22:52-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Oi Petero zâk sombemân tâi tirik namâ galem a patâgât kore ambân ñâi gâip. ⁶⁷ Gâi ko Petero kârâp nângâm tâi ekñâ dukuip, “Gâ Nasarete gokñâ Yesu sot ândimat.” ⁶⁸ Sâi ko Peteronâ kwâimbâm sâip, “Gâ den zo dap sat? Sâna kwaksan.” Sâmñâ âkñan ari kurukñâ diñsâip. ⁶⁹ Ari kore ambân zâk dum ekñâ a kirâwe, zo itâ dâzânngoip, “A zi zâk zengât kâmurân gokñâ.” ⁷⁰ Sâi Peteronâ kwâimbâm birañjip. Mâik ñâi tap ko a tarâwe, zinjâ dukum sâwe, “Perâkñak gâ zengât kâmurân gokñâ. Gâ Galilaia gokñâ.” ⁷¹ Sâne Peteronâ kwâimbâm Anutu mâteñan sâm kâtigem sâip, “A kutñâ se, zo nâ mânâk ekman.” ⁷² Sâi zorenâk kuruk diñsâi sâp zagât oip. Oi Yesunâ mârur den itâ dukuip, “Kurukñâ sâp zagât mân diñsâi gâ kwâimbânina sâp karâmbut upap.” Peteronâ den zo nângâm umñâ bâlei isem bâlinj oip.

15

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-26; 23:1-5, 13-25; Yo 18:28-19:16)

¹ Hañsâi tirik namâ galem a patâ sot a patârâpziñâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot galem a nâmbutñâ, zen mindumñâ Yesugât den sâwe. Den sânetâ a nâmbutñâ zen Yesu gâsum bikñan saam diim âi Roma a kutâ Pilatogâren âi parâwe. ² Panetâ kiri Pilatonâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkanğât dâtno. ³ Gâ Yuda

zengât a kutâ?” Mâsiki Yesunâ sâip, “Sat, zo yatâ.” Sâi ko tirik namâ galem a patâ zinjâ Yesu den donjep sâm sinjan giwe. ⁴ Yatâ utnetâ Pilatonâ Yesu mâsikâm sâip, “Nângat? Zen gâgât den yâmbâtñâ sânetâ gâ den hâuñâ sâban mo mân sâban?” ⁵ Sâi Yesunâ den hâuñâ mân sâm den nâñ kiri Pilatonâ nângâm kwâkâm tâip.

⁶ Yuda zengât kendon patâ narâk dâp a tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok olañi arip. ⁷ A nâmbutñâ zen Roma a kutâgât âkonziñgi kâmbam kom a nâmbutñâ zângone tâk namin zâmbarâwe. Oi osetziñan a ñâi kutñâ Baraba. ⁸ Oi a ambân kâmut, zen a kutâgâren ga mindum kendon dâp sâne opmâip, yatâ upapkât dukuwe. ⁹ Dukune Pilatonâ mâsikâzingâm sâip, “Yuda zengât a kutâ olañsa ari nângâne dâp upap?” ¹⁰ Tirik namâ galem a patâ, zen Yesugât um kâlak nângânñangâm zâkkâren parâwe, zo nângâm mâsikâzingip. ¹¹ Sâi ko tirik namâ galem a zen a ambân kâmut zo itâ dâzânngowe, “Zen sâne Baraba olañbap.” Yatâ sâne dinziñâ luwe. ¹² Oi Pilatonâ dum mâsikâzingip, “Yatâ se, zorat ko Yuda zengât a kutâ sâme, zo dap okñangâbatkât se?” ¹³ Mâsikâzingi aksik patâ itâ sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁴ Sâne Pilatonâ sâip, “Wan tosgât?” Sâi zen aksik patâ lâuzinj mâtakâm den kâtik sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁵ Yatâ sâne Pilatonâ umziñâ âkâbapkât Baraba olañ zingip. Ka Yesu ko sâi inzutñâ lapitñâ poru nagân kune mumbapkât kâwali a bitziñan pâip.

Yesu kom mem ñâi ñâi okñangâwe.

(Mt 27:27-31; Yo 19:2-3)

¹⁶ Oi kâwali a zen Yesu mirin gâbâ diim ga kâwali a zengât namâ sângânñan dâmân kâligen bagiwe. Bagim sâne kâwali a aksik mindum gawe. ¹⁷ Oi kâwali a zengât hâmbâ kuriñ ñâi giñangâne giarip. Oi tâk sâtmam goñkom Yesu kâukñan pane giarip. ¹⁸ Yatâ opñâ pam diim sâwe,

“Oe, Yuda zengât a kutâ.”¹⁹ Den yatâ dukum kâukņan kom zâkkâren tâpkuwe. Siminziņ liim kwap sarâ sarâ mâpâsiwe.²⁰ Yatâ kom siņan gem kâwali hâmbâ kwâkâm zikņâ hâmbâ giņanņane giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.
(Mt 27:32-56; Lu 23:26-49; Yo 19:17-30)

²¹ Âi mâtâbân a ñai muyagiwe, kutņâ Simon, Kirene gokņâ. Alesande sot Rupu, zekât ibâ. Zâkņâ kamân mâigân gâbâ gâi kâwali a ziņ muyagem sâne Yesugât poru nak lugi âiwe.

²² Diim âim hân ñai kutņâ Goligata (niņ denân ko, kâuk siņit), zoren takâwe.²³ Zoren takâm waiņ too kâtik sot um gulip too mâpot pindânâ sâne birip.²⁴ Oi poru nagân kuwe. Kune kiri kâwali a zen hâmbâņâ minam wenzu pane muyageip dâp mem nanņgâwe.

²⁵ Mirâ haņsâi mirâsiņ dâp nâmburân kimembut oi ko kuwe.²⁶ Kune kiri kâukņan poru nagân den itâ kulemguwe, “Zâk Yuda zengât a kutâ.”²⁷ Oi kâmbam ku a zagât zâkom, ñai toren ñai toren zâkone kirâwet. (²⁸ Kembugât ekabân den itâ ziap, zo bonņâ oip. Den zo itâ, “Zâk bâliņ mâme a oserân pamņâ sâwe, ‘A zi zen bâliņ mâme a.’”)

²⁹⁻³⁰ A ambân mâtâbân âim gam mem ge kwâkwat den dukum sâwe, “Tirik namâņ kândaņâ sirâm karâmburâk tuum nanņgâbat sâin, zorat poru nagân gâbâ âkâm ge.”³¹ Tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesugât sâm, mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A ambân nâmbutņâ tâmbetagonam utnetâ tânzâņgomâip. Zikņanņgât ko kwaksap.³² Zâk Kristo, Isirae a neņgât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi ekņâ diņâ nâņgâm, nâņgâm pâlâtâņ kwâkņanņanât.” A zagât poru nagân zâkowe, zekoot yatik sâm bâliņ kwâkņanņgâwet.

³³ Mirâ bâkņan oi ñâtâtik muyagem hân dâp op ze mirâ oi âkip.³⁴ Mirâ oi Yesuņâ den sâm kambâņ sâip, “Eloi, Eloi, lama saba-tini (niņ denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birâniņgât)?”³⁵ Yatâ sâi a ambân kirâwe, nâmbutņâ ziņâ nâņgâm sâwe, “Zi nâņgânek. Elia konsap.”³⁶ Yatâ sâm a ñai sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem sum kapinņum ga winigâ too kâlakņoot Yesu lâuņan pamņâ bukurâp itâ sâm dâzâņgoip, “Nen tap iknâ. Eliaņâ perâkņak ga mâkâbap mo buņâ?”³⁷ Oi Yesu zâk donņep kambâņ moip.

³⁸ Moi ko tirik namin sâņgum patâ kinmâip, zo oloņ gei kwâkip.³⁹ Oi kâwali a zengât galem a, zâk mâte kin egi moi sâip, “A zi zâk perâkņak Anutugât nanņâ ândeip.”⁴⁰ Ambân nâmbutņâ kârebân kin ek nâņgâwe. Zengât oserân Maria Madala kamân gokņâ sot Maria Yakobo zâk sigan sot Yose, zekât mamzikņâ sot ambân ñai, kutņâ Salome. Zen ârândâņ kirâwe.⁴¹ Ambân zen mârum Yesu Galilaia hânân molim kore okņanņâm ândiwe. Oi zenâk buņâ. Ambân nâmbut ârândâņ Yesu molim Yerusalem kamânân gam ândiwe. Zen aksik ek kirâwe.

Yesu hanguwe.
(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁴² Mirâsiņ geibâ sâi Yuda zengât kendongât kut ñai ñai kubikkubik narâk oip.⁴³ Narâk zoren Yosepe Arimataia kamânân gokņâ, zâk gâip. Zâk a sâtnâ zengât kâmurân ândeipņâ Anutugât um topņan ândiândigât umņâ patâ kirip. Zâkņâ keņgât buņ Pilatogâren âim Yesugât kâmbârâņanņgât ninan sâm dukuip.⁴⁴ Dukui ko Pilatoņâ mârum muap mo taap sâmņâ kâwali a zengât galem a zo sâi gâi mâsikip, “Mârum muap mo taap?”⁴⁵ Oi kâwali a galem zâkņâ sâip, “Mârum muap.” Yatâ sâi Pilato zo nâņgâm Yosepeņâ mem hangubapkât sâip⁴⁶ Sâi Yosepeņâ sâņgum kâu ñai kwâlâm âim Yesu

kâmbârânâ poru nagân gâbâ kwâkâm sângumñâ kâpeip. Kâpim mem âim kât mâtâpnâ unakñan pâip. Kât mâtâp zo a nâinâ kârâm kubigip. Pamñâ kât patâ nâi mem kâbakñei âi kwârakuip. ⁴⁷ Maria Madala kamânân gokñâ sot Maria Yosegât mamñâ, zet ârândân egitâ hanguiip.

16

Yesu mumunjan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Yo 20:1-10)

¹ Yuda zengât kendon âki ko Maria Madala kamânân gokñâ sot Maria Jakobogât mamñâ sot Salome, zen Yesugât kâmbârân sanjonam too sot kelâk wârân âlipñâ, zo sângân miwe. ² Yuda zengât kendon âki ko mirâ hanjsâsâgât ambân karâmbut zo, zen zaatñâ Yesugât kwagân âine mirâsiñ takip. ³ Oi zen itâ âraguwe, “Nâinâ kât patâ zo mem pâi ko kât mâtâpnan baginat?” ⁴ Yatâ sâmñâ kwagân takâm igâwe. Kât patâ nâi zo kâbakñine zeip. ⁵ Kât mâtâp zo pâronsâm kiri ekñâ bagimñâ bongen a nâi hâmbânâ kâu tâi ekñâ pârâkpan imbanâziñ buñ oip.

⁶ Oi a zorânâ itâ sâm dâzângoip, “Mân kengât utnek. Zen Yesu Nasarete gokñâ poru nagân kuwe, zo iknam ge. Zâk zi mân ziap. Zâk zaatsap. Gebâkñik zi iknek. ⁷ Zen âimñâ Petero sot arâpnâ nâmbutñâ itâ sâm dâzângonek. ‘Zâk Galilaia hânân âi kândom otziñgâbap. Zen zoren âi ikpi.’ ”

⁸ Sâi ambân zen sânmziñ sâmbui kengât opñâ kwagân gâbâ gamñâ sârârâk kârâm âiwe. Oi umziñ kengât oi sinji zo a mân dâzân Rowe.

Yesunâ arâpnâ zengâren âsageip.

(Mt 28:16-20; Lu 24:13-49; Yo 20:11-23)

⁹ Yuda zengât kendon âki hanjsâsâgât Yesu zâk zaatñâ Maria Madala kamânân gokñâ muyagenanji. Mârumñan wâke nâmburân zagât ambân zorat umñan gei ândine Yesunâ moliziñgip.

¹⁰ Yesunâ âsagenanji arâpnâ ziñ

isem umbâlâ op zine ambân zo âi sinji dâzân goip. ¹¹ Arâpnâ zen Yesu zaatñâ ambân muyagenanji, den zo nângâmñâ nângâne bon buñ oip.

¹² Oi azatñâ kamân nâin âiram ar-itâ muyagezikâm zâkkât holi tobat nâi oi igâwet. ¹³ Muyageziki zet âburem âi arâp nâmbutñâ dâzân goitâ nângâne bon buñ oip.

¹⁴ Zorân bet arâp kiin kânok zen mindumñâ nalem nem tatne muyageziñgip. Muyageziñgâmñâ itâ sâm dâzân goip, “Zaarâwan, zorat den sinji dâzân gone zen wangât umziñ kâtik oi den zo nângâne bon buñ oip?” ¹⁵ Yatâ sâmñâ itâ sâip, “Zen hân dâp âim a ambân ândie, zo zen sinji âlipñâ dâzân gobi.

¹⁶ A nâinâ nângâm pâlâtân kwatnigi too sanjonanjanane zâk sumbengât sinji upap. Ka nângâm pâlâtân mân upap, zo ko sim kârâpkât sinji upap.

¹⁷ Nângâm pâlâtân kwatnim ândibi, zo imbanâ ziñga nâgât kutnâ sâm nep itâ tuubi. Wâke molibi sot den gându unakñâ nâi sâbi. ¹⁸ Zen mulum kâtik bitziñandâ gâsuziñgâne mân tâmbetzân gobi. Oi zen too nâi a ku, zo nine mân tâmbetzân gobap. Sisi mâsek zengât kâukziñan bitziñandâ gâsune âlip upi.”

Yesunâ sumbemân zarip

(Lu 24:50-53; Apo 1:9-11)

¹⁹ Kembu Yesu zâk den yatâ sâm dâzân goi ko Anutuñâ mem sumbemân zarip. Zoren Anutugât âsanñâ bongen tap ândiap. ²⁰ Oi arâpnâ zen ko âimñâ kamân dâp sinji âlipñâ sâm âiwe. A ambân zen sinji âlip den nângâne bon upapkât Kembunâ mam otziñgâm imbanâ ziñgi sen mârât top top tuunetâ mem kâtikñan pâip.

Zo yatik.

Yesugât den sinji âlipnâ Lukanâ kulemguip.

*Lukanâ Yesugât den sinji
kulemgum Teopilo pindip.*

¹ A donjeb, zen kut nâi nâi bonnâ osetniñan âsageip, zorat den sinji kulemguwe. ² Yesugât arâpnâ, zen zâk sot tapnâ kut nâi nâi zo ek nanngâmñâ dâzângone kulemguwe. ³ Oi nanngoot yatik topñan gâbik kut nâi nâi muyagem gâip, zo mulunâk sâm pitinikum nanngâm nanngâm, Teopilo a patânâ, gâgât den sinji zo kulemgubâman. ⁴ Oi zo sâlâpkum itâ nanngâm kwâtâtiban. Den sinji otgiwe, zo bonnâ.

*Anutugât sumbem a nâinâ
Sakariagâren âsageip.*

⁵ Herodenâ Yuda hânân a kutâ ândeip, narâk zoren Anutugât tirik namâ galem a nâi ândeip, kutnâ Sakaria. Zâk Abia zâkkât kâmurân goknâ. Ambinnâ Elisabete zâk Aaronçât kiurâpnâ zengâren goknâ. ⁶ Zet Anutu mâtenjan târârak ândiwet. Anutugât gurumin den aksik lum târâraknâ ândiwet. ⁷ Elisabete zâk kâpin ândeipkât murarâ buñ ândim a ambân sombâ urâwet.

⁸⁻⁹ Oi hilâm dâp tirik namâ galem a nâi tirik namin bagimñâ nalem wârânñoot kârâbân oi sei kâbak hitom âlipnâ zâimâip. Oi Sakaria ândei ko zâkkât a kâmut zo zen tirik namâ galem upigât narâknâ mâte oi tirik namin baginam wenzu pane muyageip dâp namin zâimarâwe. ¹⁰ Sakaria zâk tirik namin zâi om tâi a ambân donjeb zen âkñan tap Kembangâren ninâu sâm tarâwe. ¹¹ Kembangât sumbem a nâinâ zâkkâren âsageip. Sumbem a zo nalem kâbak uunâ kândâtñan bongen âsagem kirip. ¹² Âsagem kiri Sakaria eknâ pârâkpam kençât oip.

¹³ Yatâ oi ko sumbem a zorânâ itâ sâm dukuip, “Sakaria, gâ mân kençât ot. Kembangâ ninâuçâ nanngipkât ambingâ Elisabete kâmonâ op nangâ mimbap. Zâkkât kutnâ Yohane sâban. ¹⁴ Umgâ sâtâre upan. Âsagei a ambân donjebnâ umâlep nanngâbi. ¹⁵ Zâk Anutu mâtenjan patâ opnâ ândibap. Oi zâk mamnançât kâmbô kâligen ze Tirik Kaapumñâ topkwap umñan piksâbap. Zâk wainj sot too kâtiknâ mânâk nimbap. ¹⁶ Zâknâ den dâzânçoi Isirae a donjeb zen umziñ melânj Kembangât a upi. ¹⁷ Zâknâ Propete Elia yatâ Kaapum sot imbanâñoot op Kambu kore oknançâbap. A patâ zengât umziñâ melânj katep zengâren âi gâsubap. Oi a um kâtik zen umziñ melânj târârak zengât holi yatâ op ândibi. Zo yatik Kembangât sinji a ambân kubikziñgi ândibi.”

¹⁸ Sumbem anâ yatâ sâi Sakaria itâ mâburem dukuip, “Nâ sot ambinâ, net a ambân sombâ, zorat dap op gâgât den nannga bonnâ upap?”

¹⁹ Sâi sumben anâ itâ sâm dukuip, “Nanngâ. Nâ kutnâ Gabirie. Nâ Anutu mâtenjan kinman. Zâknâ sanngonnogi gem ga sinji den âlipnâ zi dâgogan. ²⁰ Zorat nanngâ. Dinnâ nanngâna mân bon uapkât zorat hâuñâ kopa op diñgâ buñ op ândina den dâgogan, zo bonnâ muyagibap.” ²¹ Sakaria zâk tirik namin narâk kârep tâi a ambân zen âkñan mambât tapnâ nanngâm kwâkâm tarâwe. ²² Yatâ utne Sakaria zâk gemñâ den dâzânçobam kwagip. Kwagi eknâ itâ nanngâwe, “Zâk tirik namin sen mârât eksap.” Yatâ nanngâne Sakarianâ bikñandik dâp otziñgip. Oi diñgâ buñ op ândeip. ²³ Yatâ op ândim gâi nep tuutuun narâknâ âki kamânân puriksâm arip.

²⁴ Oi bet ambinñâ kâmonâ oip. Oi kâin bâtnâmbut tik ândeip. ²⁵ Oi itâ sâip, “Kambu zâk sâi narâk ziren a ambân mâteziñan anunnâ buñ upap.”

Sumbem a nâinâ Maria muyagençgip.

²⁶ Kâin bâtnâmbut âki Kembuñâ sumbem a Gabirie sânḡongoi Galilaia hânân, Nasarete kamânân arip. ²⁷ Zoren ambân sigan nâi ândeip, kutñâ Maria. Maria zâkkât a sinḡi zo Dawidigât kiunnâ Yosepe. Zâkkât sinḡi sâne ândeip. ²⁸ Oi sumbem a zo Mariagâren muyagem itâ sâm dukui, “Kembuñâ umâlip otgibap. Gâ zorat sâtâre ot. Kembuñâ gâ sot ândiap.”

²⁹ Sumbem añâ yatâ sâm dukui nânḡi kwakmak oip. Umñan itâ nânḡip, “Den zo topñâ dapkât sap?”

³⁰ Yatâ nânḡi sumbem añâ itâ sâm dukui, “Maria, gâ mân kenḡât ot. Anutuñâ gegi âlip uat. ³¹ Nânḡâ. Gâ kâmbogâ op nangâ mimban. Zâkkât kutñâ Yesu sâban. ³² Zâknâ patâ oi sumbem mariñanḡât nanñâ sâbi. Kembu Anutuñâ sâkunñâ Dawidi, zâkkât gebâkñan pâmbap. ³³ Oi Isiraegât kiurâp, zenḡât a kutâ op ândibap. Op ko zâk narâk buñâ ândim zâibap.”

³⁴ Sâi Marianâ itâ sâm dukui, “Nâ a buñâ ândianân den sat, zo dap op âsagibap?”

³⁵ Yatâ sâi sumbem añâ den itâ mâburem pindip, “Tirik Kaapumñâ gâ sot gei tâpap. Oi sumbem mariñanḡât imbanḡandâ mamñâ tatgibap. Zorat nangâ zo Anutugât nanñâ sâbi.

³⁶ Oi nâi dâgoga nânḡâ. Bukugâ Elisabete, zâk ambân sombânñâ nanñâ mimbap. Elisabeteñâ kâmbonâ tâi kâin nâmburân kânok âkip. Zâk kâpin ambânñâ yatâ uap. ³⁷ Anutu zâk kut nâi nâi tuubam mân kwakmap.”

³⁸ Yatâ sâi ko Marianâ itâ sâm dukui, “Nâ Kembugât kore ambân. Zorat ko den sat, zo âlip otnibap.” Yatâ sâi sumbem añâ birânḡanḡâm arip.

Marianâ Elisabetegâren âi egip.

³⁹ Maria zâk mâik nâi ândim zaatñâ Yuda zenḡât barin kamân nâi tâip, zoren arip. ⁴⁰ Âi takâm Sakariagât

mirin zâim Elisabete sâm sâtâre okñanḡip. ⁴¹ Yatâ mânḡari nânḡi umñan katep seronkoip. Oi Tirik Kaapumñâ Elisabete umñan piksâi den kâtikñâ sâm itâ sâip, ⁴² “Bukunâ, Anutuñâ mâsop mingibap. Ambân nâmbut zenḡât mâsop yatâ buñâ. Walâm mingibap. Oi kâmbogâ kâligen muyagem ziap, zâk yatik mâsop miñanḡâbap. ⁴³ Opon, Gâ kembunḡanḡât mamñandâ nâgâren gaat. ⁴⁴ Gâ mânḡannina kâmbonan katep sâtâre op âim gâi nânḡan. ⁴⁵ Gâ Kembugât den nânḡana bon oip, zorat gâgât nânḡa sâtârenḡoot uap.”

Marianâ mâpâmâpâse den sâip.

⁴⁶ Oi Marianâ itâ sâip, “Nâ umnandâ Kembu sâm âlip kwâkñanḡan. ⁴⁷ Um dâpnandâ Anutu kubikkubiknâ sâm sâtâre okñanḡan. ⁴⁸ Nâ zâkkât kore ambân giginâ ua ko nâ mem zâi kwatnigap. Zorat a ambân zen sâm bâbâlan kwatnibi. ⁴⁹ Kembu zâk kâwaliñootñâ nâgâren kulem mârâtñoot kuap. Kutsinḡinâ hâlâluyâk ziap. ⁵⁰ Hurat kwâkñanḡame, zen um lumbenḡanḡât opñâ kisânḡoit, sâkurâpniñ zenḡâren gâbâ on galem otziñḡâm gâip. ⁵¹ Imbanḡanḡât opñâ a umziñanḡât zâizâinâ op ândime, zo zânḡom kâbakñei sinḡururuñ âime. ⁵² A kutâ zen ko kâbakñeziñḡi gineta a giginâ minziñḡâm zâi zâmbanmap. ⁵³ A ambân kâbâ kanpitâ, zo kâbâ kwatziñḡâmap. Oi sikumziñ patâ, a zo kâbakñeziñḡi bet bâsan âime. ⁵⁴ Oi Isirae kore a ambân gakânñâ um lumbenḡanḡât op tânzânḡoip. ⁵⁵ Sâkuninâ Abaram sot kiurâpñâ ândibi, zen um lumbenḡanḡât den dâzânḡoip. Zorat yatâ otniñḡip.” ⁵⁶ Oi Maria zâk kâin karâmbut Elisabete sot ândim kamânñan âburem arip.

Yohane âsageip.

⁵⁷ Elisabete zâk katep mimiñ narâk oi nanñâ meip. ⁵⁸ Katep âsagei ko kamârâpñâ sot torerâpñâ, zen Kembu umâlepñanḡât

bonñâ zâkkâren muyageipkât umâlip nânğâwe.

⁵⁹ Katep âsagei sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbunjan a ambân zen mindumñâ katep kwabâ kwâkñanğâwe. Oi ibânâ Sakariagât kutñâ pindânam sâwe. ⁶⁰ Sâne mamñandâ kwâkâzingâm sâip, “Buñâ. Kutñâ Yohane sânat.”

⁶¹ Sâi itâ dukuwe, “Torerâp zengâren kot yatâ zo mân ziap.”

⁶² Sâm kwâkâyânğâm Sakaria zâk nanñanğât kutñâ sâbapkât betñâ dâp okñanğâwe. ⁶³ Okñanğâne ekap nibigât bikñandâ dâp tuugi pindâne zitâ kulemguip, “Kutñâ Yohane.” Yatâ kulemguip zen ekñâ pârâk parâwe. ⁶⁴ Oi zorâñak nâmbâlamñâ puriksâi den sâm Anutu mâpâseip.

⁶⁵ Oi ko kamân toren toren a ambân tap âiwe, zo den zo nânğâne imbanja oip. Oi Yuda zengât barin ândiwe, zo zen sinji âragum nanğâwe. ⁶⁶ Oi zen den zo nânğâm itâ sâwe, “Katep zo lâmbatñâ dap upap?” Sâne Kembunja katep zo galem oi ândeip.

Sakarianja den sâm Kembu mâpâseip.

⁶⁷ Ibânâ Sakaria zâkkât umñan Tirik Kaapum piksâi mâpâmâpâse den itâ sâip, ⁶⁸ “Isirae a ambân nen Kembuniñâ Anutu mâpâsinâ. Zâkñâ arâpñâ nen niñgitñâ tâbaniñ miap. ⁶⁹ Oi kore anja Dawidi, zâkkât kiurâpñâ nenğâren gâbâ a ñai bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât sâi âsagiap. A zo zaat betniñan mimbap. ⁷⁰ Mârumñan sâi Propete gakârâp den kânñan sâwe, zorat dâp yatâ âsagiap. ⁷¹ Zâkñâ kâsa otniñgâme, zengât bitziñan gâbâ betniñan mimbap. Um kâlak otniñgâme, zengât bitziñan gâbâ gâbâreniñgâbap. ⁷² Sâkurâpniñâ zen sot um lumbegât târotâro oip, zo nânğâmñik otniñgâbapkât sâip. ⁷³ Kâsarâpniñâ zengâren gâbâ mâkâniñgâbapkât sâkuniñâ Abaram sâm kâtigenanğip. ⁷⁴⁻⁷⁵ Yatâ otniñgi sâkniñ sânduksâi um hâlâlu, um salek ândim ninâu sâm ândim munat.

⁷⁶ Oi katep, gâ sumbem mariñanğât Propete a op ândiban. Oi Kembu kândom okñanğâm mâtâp kârâm kubikpan. ⁷⁷ Oi Kembugât a ambân kâmut kubikkubik den dâzânğona nânğâm unziñ melânje Kembu zâk tosaziñ gulipkubap. ⁷⁸ Anutu zâk umñâ patâ nenğâren ziapkât sâi ñâtâtigân gâbâ hanşâbap. ⁷⁹ Mârum ñâtâtigân ândim munam urâwen. Irak ko âsakñâ niñgâbap. Âsakñâ âsagei lumbenjanğât mâtâp ekñâ lâñnat.”

⁸⁰ Oi katep zâk um sâkñâ lâmbarip. Oi mirâ kamân âtânjan ândei nep narâk mâte oi Isirae a ambân zengâren âsageip.

2

Yesu katep âsageip.

(Mt 1:18-25)

¹ Narâk zoren Roma zengât a kutâ Augusto zâkkât den itâ zeip, “A ambân hân dâp kutziñ kulemgum sâlâpkubi.” Nep zo mârumñan mân tuuwe. ² Kwirinio zâk Siria hânân a kutâ op ândei nep zo topkwarâwe. ³ A ambân ândiwe aksik kutziñâ kulmegunam utne kamân topziñan âiwe. ⁴ Yosepe zâk Dawidigât kiun, zorat Galilaia hânân Nasarete kamân birâm Yudaia hânân Dawidigât kamân Betelem, zoren zariñ. ⁵ Oi ambân sinjiñâ Maria, zâk zot kutzikñâ kulemgubâ sâi kâmbonoot diigi âiwet. ⁶ Âi takitâ Maria katep mimiñ narâkñâ oip. ⁷ Narâk oi kândom nanñâ memñâ sângumñâ kâpimñâ bâu patâ makaugât wanğâyân pâi gei zeip. A ambân zen zâk lomba mirâ piksâwegât kian kârumñâ makaugât wanğâyân pâitâ gei zeip,

⁸ Oi ñâtik zoren kamân nanğâmñan a nâmbutñâ râma galem tarâwe.

⁹ Galem tatnetâ Kembugât sumbem a ñaiñâ zengâren âsagei Kembugât âsakñandâ âsageziñgi kenğât donjep urâwe. ¹⁰ Oi sumbem a zorâñ itâ sâm dâzânğoiñ, “Zen mân kenğât utnek. Nânğânek. Nâ zengât den

sinji âlip mem gaan. A ambân zen zo nângâmñâ sâtâre upi. ¹¹ Itârân sirâm ziren kubikkubik mariñâ, Kambu Kristo, Dawidigât kamânân âsageziñgap. ¹² Oi sâm mânângât ziñga nângânek. Zen katep mâik ñâi sângumñâ kâpimñâ makau zengât nalem ninij wañgâyân ziap, zo âi ikpi.” ¹³ Den yatâ sâi zorenâk sumbem a kâmut patâ bukuziñgâren gemñâ Anutu itâ sâm mâtâsiwe, ¹⁴ “Anutu u sumbemân sâm âlip kwâkñangânâ. Zâkñâ hânân a buku otziñgap, zengâren um lumbe muyagibap.”

Râma galem a, zen Yesu âi igâwe.

¹⁵ Sumbem a, zen âburem zâine galem a zen itâ sâm âraguwe, “Nen Betelem kamânân zâim Kambuñâ den sap, zorat bonñâ iknâ.” ¹⁶ Yatâ sâm kek zâimñâ Maria sot Yosepe muyagezikâm katep mâik makau wañgâyân zeï igâwe. ¹⁷ Oi âimñâ a ambân sumbem anâ den sâip, zo dâzângowe. ¹⁸ Oi galem a zengât den nângâwe, zo nângâne imbânâ oip. ¹⁹ Mariañâ ko den zo nângâm kwâtâtem ândeip. ²⁰ Râma galem a, zen âburem âim sumbem agât den sot Yesu katep igâwe, zorat Anutugâren sâiwap sâm mâtâsiwe.

Simeon sot Hana, zekât den.

²¹ Yesu katep âsagem zeï sirâm nâmburân karâmbut oi kwabâ kom kutñâ Yesu sâwe. Mârum Maria mân kâmbon oi ko kot zo sumbem a ñâiñâ sapsun dukuip. ²² Mosegât den zeip, zo luwe. Mariañâ kendon ândimñâ Yosepe sot Yesu katep mem Yerusalem kamânân zâim mamñâ sot nanñâ, zet Mosegât den lum sâkzik salek upapkât Anutugâren lâmban uwet. ²³ Zorat Kambuñâ ekabân gurumin den ñâi itâ ziap,

²⁴ “Kândom narâpziñâ âsagine Kambuñâ sinji sâbi. Sâmñâ kembâ patâ zagât mo mâik zagât, zo mem Kambuñâ sinji sâm kom umbi.”

Oi zet Kambuñâ gurumin den zo wâratkum urâwet.

²⁵ Oi Yerusalem kamânân a ñâi ândeip, kutñâ Simeon. Zâk a târârak ândim Isirae a zengâren lumbeñâ muyagibapkât mambât ândeip. Oi Tirik Kaapumñâ umñan geï piksâm den itâ sâm muyagem pindip, ²⁶ “Gâ mân mona Kambu Kristo muyagei ikpan.” ²⁷ Oi Tirik Kaapumñâ okñangi tirik namin zari. Zari Maria sot Yosepe, zet Mosegât den lum Yesu katep mem zâiwet. ²⁸ Mem zaritâ Simeonñâ katep zo lumñâ Anutu itâ sâm mâtâseip, ²⁹ “O Kambu, den sâin, zorat bonñâ âsagiap. Zorat umnâ âlip oi mumbat. ³⁰ Sinnandâ kubikkubik a zi eksan. ³¹ Kubikkubik a zi hân dâp anâ ambânñâ ziñâ ikpigât muyagiat. ³² Zâkñâ kwakmak a ambân kamân ñâin ñâin ândie, zen âsakñâ ziñgâbap. Isirae a neñgât kutsiñginiñâ lum zaatpap.” ³³ Yesu katepkât yatâ sâi ibâ mamñâ zikñâ nângitâ imbanâ oip. ³⁴ Oi Simeonñâ Anutu âlip otziñgâbapkât sâm Maria itâ sâm dukuip, “Katep zirânâ Isirae a nâmbutñâ zâmbari gine nâmbutñâ ko lum zaatziñgâbap. Yatâ oi a nâmbutñandâ sâm bâlij kwâkñangâbi. ³⁵ Zo yatâ âsagei a donbep nângânângâziñgângât topñâ muyagibap. Oi gâ ko sâknam kâlakñâ nângâban.” Simeonñâ Maria den yatâ zo sâm dukuip.

³⁶ Oi ambân ñâi ândeip, kutñâ Hana, Panuegât bâratñâ. Aseregât kiurâp zengâren gokñâ. Katepñan gâbâ a mem zâk sot ândei kendon nâmburân zagât âki moip. ³⁷ Malâ ândim zari kendonñâ 84 oi sombâ oip. Ambân zo Propete ambân. Zâk tirik namin âsâbân ândimñâ nalem birâm Anutugâren ninâu nep tuum ândimâip. ³⁸ Ambân zorânâ narâk zoren tirik namin zâim katep ekñâ Anutu sâm âlip kwâkñangip. Yerusalem kamânân Kristo muyagibapkât mambât ândiwe, zen Yesu katepkât sinji dâzângoip.

³⁹ Maria sot Yosepe zet Kambuñâ gurumin den sâsânâ, zo op nanñam Galilaia hânân, Nasarete kamânân

puriksâm âiwet. ⁴⁰ Zoren ândeitâ Anutuñâ kâtep galem okñanñgi lâmbatñâ kâtigem nângânângânâ patâ oip.

Yesu katep kendongât Yerusalem kamânân zarip.

⁴¹ Maria sot Yosepe zet kendon patâ dâp Yerusalem kamânân zâimarâwet. Yuda zengât kendon patâgât zâimarâwet. ⁴² Oi Yesu katep kendonñâ kiin zagât oi kendongât zâizâiñ narâk mâte oi diigitâ ârândân zâiwe. ⁴³ Zâi ândine kendon âki Maria Yosepe, zet Yesu katep mân nângâm Yerusalem kamânân pâitâ ândei zikñâ puriksâwet. ⁴⁴ Puriksâm a oserân mârûm ariap sâmbâi mâtâbân buku torerâpzik zengâren kârûm ândeitâ nâtiksâip. ⁴⁵ Zengâren mân muyagemñâ âburem Yerusalem kamânân kârûm âiwet. Kârûm ândeitâ sirâm zagât âkip. ⁴⁶ Âki ko sirâm karâmbuñan tirik namin tâi muyagiwet. Zâk zoren Kembangât gurumin den zorat galem a, zengât oserân tap dinziñâ nângâm topñanñgât mâsikâziñgip. ⁴⁷ Oi a tarâwe, zen aksik nângânângânñgât sot diñanñgât nângâmñâ imbanâziñ buñ oip. ⁴⁸ Zengât oserân tâi ibâ mamñâ zet eknâ pârâk parâwet. Oi mamñandâ itâ sâmbâi dukui, “Katep, gâ wangât yatâ otnikat? Oi ibâgoot, net umbâlâ op kârûgim ândiet.” ⁴⁹ Sâi Yesuñâ itâ sâmbâi dâzâkoip, “Zet wangât kârûnim ândiabot? Nâ Ibânñgât nebân ândibatkat sâmbâi nigip. Zet zo dap yatâ mân nângabot?” ⁵⁰ Yatâ sâi den zo nângâm kwagâwet.

⁵¹ Oi ibâ mamñoot Nasarete kamânân âburem arip. Zoren sâtzik lum kore otnikâm ândei. Mamñâ mârûm zâkkât diñâ nângip, zorat nângâmñik ândei. ⁵² Yesu zâk nângânângâ sot sâknâ ârândân lâmbat ândei Anutu sot a, zen ek nângâne âlip oip.

3

*Yohane nep topkwâip
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Yo 1:19-28)*

¹ Tiberia Sisa zâk kendonñâ kiin bâtnâmbut Roma a kutâ op ândei Yohaneñâ nepñâ topkwâip. Narâk zoren Pontio Pilatonñâ Yuda hânân a kutâ ândei. Herodeñâ Galilaia hânân a kutâ op ândei. Zâkkât munñâ Pilipo, zâk Ituraia sot Trakaniti hânân a kutâ op ândei. Lisania zâk Abilene hânân a kutâ ândei. ² Narâk zoren Hanasi sot Kaipa, zet tirik namâ galem a zengât patâziñâ op ândiwet. A zo a kutâ sot a sâtnâ ândiwe. Narâk zorenâk Sakariagât nanñâ Yohane mirâ kamân âtânñan ândei Anutuñâ nep diñ sâmbâi pindip. ³ Nep diñ sâmbâi pindi Yodañ too nâmbut nâmbut âim gam ândim a ambân umziñ melânje too sanzonziñgi tosaziñâ buñ upapkât dâzânjom ândei. ⁴ Propete Yesaiñâ mârûm ekabân den nâi itâ sâmbâi kulemgui ziap, zorat bonñâ muyageip. Den zo itâ, “Mirâ kamân âtânñan a nâiñâ âsagem den patâ itâ sâmbâi muyagem ândiap, ‘Kembangât mâtâp kârâne târâk oik. ⁵ Sin dâwe, zo kârâm kwârakune gânduñ oik. Bak patâ sot mâik kârâm kubikne kelâlun oik. Mâtâp gâñgonâ, zo târâk op nanñgâbap. Bakñâ sinñâ kâpunñâ kârâm kubiknek. ⁶ Oi a ambân aksik Anutuñâ kubikkubikñâ, zo ikpi.’”

Yohaneñâ a den girem dâzânjoip.

⁷ Oi a ambân kâmut patâ Yohaneñâren âi too sanzonziñgâbapkât sâne dâzânjom sâip, “Mulungât kiurâp zen. Bâliñâziñanñgât hâuñâ takâziñgâbam uap, zo nâiñâ dâzânjoibâliñâziñâ birâbi?” ⁸ Zen umziñ melân orot mâme âlipñâ utnek. Oi umziñan itâ mân nângâbi, “Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpñoot mân otniñgâbap.” Nâ dâzânjoibâliñgânek. Anutu zâk sâmbâi sâmbâi sâi kât zirân âlip Abaramgât kiurâp upi.

⁹ Zorat sa nângânek Nak nâi bonnâ âlipnâ mân upap, zo ko marijandâ kârâm kârâbân umbamap. Nânga zo mârûm nak topnân pâi taap.”

¹⁰ Yatâ sâm dâzângoi a ziñ mâsikâm sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzângoip, ¹¹ “A nâi hâmbâ zâgât mem ândim a nâi hâmbâ buñ ândei nâi pindâbap. A nâi nalemgât yatâ upap.” ¹² Oi kât mimiñâ a, zen yatik gamñâ too sanjonziñgâbap kât mâsikâm sâwe, “Patâ, nen dap utnat?” ¹³ Sâne dâzângoip, “A kutânâ sâip, yatik mimbî. Walâmñâ mân mimbî.” ¹⁴ Oi kâwali a zen yatik gam sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzângoip, “Zen a lañ mân zângom sâkziñanâk sâm kut nâi nâiziñâ mân mimbî. Patâziñandâ kâtziñâ ziñgâbap, zorik nângâne âkâbap.”

Yohaneñâ Yesugât topñâ sâm muyageip.

¹⁵ A ambân zen Yohanegât um zagât opñâ umziñan itâ sâwe, “Zâk Kristo mot nâi.” ¹⁶ Sâne Yohaneñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ tooyâk sanjonziñgan. Ka kândâtñan nâi gam taap. Zâk kâwali nâi zemñângap. Zâk patâ. Nâ yatâ zorâñ irâ sikumñâ lañanga mân dap upap. Zâkñâ gamñâ Tirik Kaapum sot kârâp sanjonziñgâbap. ¹⁷ Zâk sombem gâbâgâbâriñoot gamñâ nalem gwapgwapñâ gâbârem mindubap. Oi nalem bonnâ kubikñâ mirâ umñan pâi tâpap. Iisâk ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

¹⁸ Yohaneñâ girem den zo sot den nâmbutñâ dâzângom ândeip.

¹⁹ Den yatâ dâzângom ândimñâ a kutâ Herode kwâkânangâm dukuip. Wangât, zâk munñangât ambân Herodia beknan meip sot bâliñâ nâmbutñâ oip, zorat op ko yatâ dukuip. ²⁰ Zorat kwâkñan Herodeñâ bâliñâ târokwap Yohane tâk namin pâip.

*Yohaneñâ Yesu too sanjorip.
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)*

²¹ Yohane tâk namin mân tâip, narâk zoren a donbep patâ Yohanegâren gane too sanjonziñgi ko Yesu zâk yatigâk ari sanjonñangip. Sanjori kin ninâu sâm tâi sumbem pâronñâi Tirik Kaapumñâ tobatñâ nii kembâ yatâ op zâkkâren gem gam kwâkñan pâip. ²² Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim birañmap. Gekñâ umnâ âlip opmap.”

*Yesugât sâkurâpñâ.
(Mt 1:1-17)*

²³ Yesu zâk kendon 30 upâ sâi nepñâ topkwâip. Oi a ziñâ zâkkât nângâne Yosepegât nanñâ oip. ²⁴ Yesugât âsenâ Eli, zâk Matatagâren gâbâ âsageip. Matata zâk Lewigât kiun. Lewi zâk Melikigât kiun. Zâk Yanaigât kiun. Zâk Yosepegât kiun. ²⁵ Zâk Matatiagât kiun. Zâk Amongât kiun. Zâk Nahumgât kiun. Zâk Esiligât kiun. Zâk Nagaigât kiun. ²⁶ Zâk Maatagât kiun. Zâk Matatiagât kiun. Zâk Simeingât kiun. Zâk Yosegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ²⁷ Zâk Yoanangât kiun. Zâk Resagât kiun. Zâk Serubabegât kiun. Zâk Salatiegât kiun. Zâk Nerigât kiun. Zâk Melikigât kiun. ²⁸ Zâk Adigât kiun. Zâk Kosamgât kiun. Zâk Elimadamgât kiun. Zâk Eregât kiun. ²⁹ Zâk Yosugât kiun. Zâk Eliesegât kiun. Zâk Yoringât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Lewigât kiun. ³⁰ Zâk Simeongât kiun. Zâk Yudagât kiun. Zâk Yosepegât kiun. Zâk Yonamgât kiun. Zâk Eliakimgât kiun. ³¹ Zâk Meliagât kiun. Zâk Menagât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Natangât kiun. Zâk Dawidigât kiun. ³² Zâk Yesegât kiun. Zâk Obedegât kiun. Zâk Boasigât kiun. Zâk Salagât kiun. Zâk Nasongât kiun. ³³ Zâk Aminadabagât kiun. Zâk Adamingât kiun. Zâk Aranigât kiun. Zâk Hezorongât kiun. Zâk Peresegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ³⁴ Zâk Yakobogât kiun. Zâk Isakagât kiun. Zâk Abaramgât kiun. Zâk Teragât

kiun. Zâk Nahogât kiun. ³⁵ Zâk Serukkât kiun. Zâk Reugât kiun. Zâk Pelekkât kiun. Zâk Ebergât kiun. Zâk Selagât kiun. ³⁶ Zâk Kenangât kiun. Zâk Apaksatkât kiun. Zâk Semgât kiun. Zâk Noagât kiun. Zâk Lamekkât kiun. ³⁷ Zâk Metuselagât kiun. Zâk Henokkât kiun. Zâk Yeretkât kiun. Zâk Malaleligât kiun. Zâk Kenangât kiun. ³⁸ Zâk Enosigât kiun. Zâk Setkât kiun. Zâk Adamgât kiun. Adam, zâk Anutugâren goknâ.

4

Satanjâ Yesu mâsikip.

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Tirik Kaapumjâ Yesu umjan piksâm oknangji Yodañ too birâm barin mirâ kamân âtânjan âi ândeip. ² Oi zoren nâtik sot sirâm 40 ândei Satanjâ mâsikâm ândeip. Oi narâk zoren nalem buñ ândimjâ tepnangât oip. ³ Tepnangât oi Satanjâ itâ sâm dukuip, "Gâ Anutugât nanjâ ândiat oi ko kât zirâñ sâna nalem oi ne." ⁴ Yatâ sâi ko Yesujâ itâ sâm dukuip, "Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, 'Anjâ nalemâk nem mân ândinat.'" ⁵ Sâi ko Satanjâ bak kârep nâin diim zâim hân dâp a kâmut kâmutjâ sot sikum kut nâi nâi âknâlenjoot, zo tirâpkoip. ⁶ Oi itâ sâm dukuip, "Imbanjâ sot kutsingizij patâ zemzingâm ariap, zo gâ gibat. Zo nâgât bitnan pâipkât nâi mo nâi pindâbâ sâm âlip pindâbat. ⁷ Zorat gâ umnâ topñan ga pindijsâna gâgât op nangâbap." ⁸ Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, "Den kulem nâi itâ ziap, 'Gâ Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Zâk kânok kore oknangâban.'" ⁹ Sâi Satanjâ Yerusalem kamânân tirik namâñ pum kwâknjan pâi kiri itâ sâm dukuip, "Gâ Anutugât nanjâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. ¹⁰ Den kulem nâi itâ zo ziap, zo nangâ, 'Anutu zâknâ sumbem arâp zengât bitziñan gâbanbap. ¹¹ Ziñâ bitziñandâ mingim geine kâtnâ mân gobap.'" ¹² Sâi Yesujâ itâ sâm

dukuip, "Den nâi itâ ziap, 'Kembu Anutugâ zâizâiñ mân oknangâban.'" "

¹³ Satanjâ den top topñâ sâm mâsikamjâ birâm narâk nâigât mambât ândeip.

Yesujâ Nasarete kamânân den dâzângoip.

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Tirik Kaapumjâ Yesu mam oknangji Galilaia hânân âbureip. Âburei den sinjiñâ kamân dâp nângâm nangâwe. ¹⁵ Oi kamân dâp mâpâmâpâse namin zâimjâ sinji âlip dâzângomâip. Dâzângoip a ambân ziñâ sâm bâbâlan kwâknangâwe.

¹⁶ Ândim âimjâ kamânjâ Nasarete, zoren âi yatik kendon nâin mâpâmâpâse namin zarip. Zâk kendon dâp yatâ opmâip. Namâ kâligen zâim den sâlâpkum zingâbam zaarip. ¹⁷ Zaari ko Propete Yesaia, zâkkât ekap pindâwe. Pindâne mâbâlakñem den itâ zeip, zo muyageip.

¹⁸ "Kembugât Kaapumjâ nâgâren ga tap nep itâ sâm nigip, 'A giginjâ sinji âlip dâzângoban. Tâk namin zâambarâwe, zo olanziñgâban. Sinziñ bâpsâsâñ sinziñ mem kubikziñgâban. A kâbakñezingâwe, zo luzingâban. ¹⁹ Kembu betniñan mimbapkât narâknâ mâte uap, zorat dâzângoban."

²⁰ Den yatâ sâlâpkumjâ Yesujâ ekap namuñ ekap galem a pindâm ge tâip. Tâi ko a mâpâmâpâse namin tarâwe, zen aksik patâ zâkkâren sen kwap Yesu igâwe. ²¹ Oi den itâ topkwap dâzângoip, "Kembugât den sâlâpkua nâñge, zo itârâñ bonjâ âsagiap." ²² Sâi zen diñâ nângâne kelâknjoot oi imbanâziñ buñ oip. Oi ko itâ sâwe, "A zi Yosepegât nanjâ, zo ka."

²³ Sâne itâ sâip, "Zen nâgât den sumbuñâ kom itâ sâbi, 'Gâ sisi mâsek kubikkubik a ândiat oi ko gikâ sâkkâ kubikpan. Kapenaum kâmânân a ambân kubikziñgâna sinjiñgâ nângâwen. Zo yatik kamângan tuuna

iknâ.’” ²⁴ Yatâ sâmnâ sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Propete nâi zik kamânñan nep tuugi nângâne yenñâ opmap. ²⁵ Oi perâknak dâzângobâ. Propete Elia ândei maa patâ kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok yatik kiri pu patâ âsagem hân dâp op zeip. Oi narâk zoren Isirae hânân ambân malâ donbep ândiwe. ²⁶ Ka Anutuñâ Elia sângongoi Sareta kamân Sidoñ hânân ambân malâ nâi ândeip, zâkkâren arip. ²⁷ Oi Propete Elisa ândeip, narâk zoren Isirae hânân sâk bâlâ a donbep ândiwe. Oi zengâren gâbâ nâiñâ mân âlip oi Naemañ, Siria hânân gok, zâk kânok âlip oip.

²⁸⁻²⁹ Yatâ sâm dâzângoi a ambân mâpâmâpâse namin tarâwe, zen kuk opñâ Yesu gâsum diim kamân kândâtñan âim bakñâ sim nâi kiribân pânâam urâwe. ³⁰ Pânâam utnetâ zâknâ puriksâm osetziñan gâbâ arip.

Yesuñâ Kapenaum kamânân nep tuugip.

(Mk 1:21-28)

³¹ Galilaia hânân kamân nâi tâip, kutñâ Kapenaum. Yesu zâk zoren âi takâm kendonân den sâm dâzângoip. ³² Den dâzângoi a ambân zen diñâ nângâmñâ itâ nângâwe, “Zâk sinji âlip mariñâ yatâ den imbanâñoot sâm dâtnânguap.” Yatâ nângâm imbanâziñ buñ oip. ³³ Oi mâpâmâpâse namin a wâkenjoot nâi tâip. Wâkenjâ Yesu ekñâ den yu kambâñ sâm sâip, ³⁴ “Yei, Yesu Nasarete gokñâ, wan otningâbam gaat? Gâ tâmbetnângobam gaat? Nâ topkâ nângan. Gâ Anutugât tirik a.”

³⁵ Yatâ sâi Yesuñâ den okñangâm sâip, “Gâ hirinsâmñâ ayân gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi wâkenjâ a lañ kâbakñei a ambân mâteziñan gei zeip arip. Oi a zo mân tâmbetkoip.

³⁶ Oi a zen ekñâ imbanâziñ buñ oi âragwârâgu op sâwe, “Den zi dap dap? Zâk imbanâ patânâ wâke den dâzângoi takâm âime.” ³⁷ Oi sinjiñâ kamân dâp lañ kârâm arip.

Yesuñâ Simonñ sibunñâ sot a nâmbutñâ kubikziñgip.

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸ Yesu zâk zaat mâpâmâpâse namin gâbâ gemñâ Simonñât mirin zarip. Zoren Simonñ sibunñâ mâsek okñangi sâknâ kârâp op zeip. Oi zâkkât opñâ Yesu dukuwe. ³⁹ Oi Yesuñâ gootñan âi kinñâ mâsek den dukui birânangip. Oi ambân zo zorenâk zaat nalem om zingâziñgâ oip.

⁴⁰ Mirâsiñ giari a ambân ziñâ bukurâpziñ sisi mâsek, zo Yesugâren diizingâm gane bikñâ kâukziñan pam mâsek mem sândukñan kwatziñgip.

⁴¹ Oi a ambân donbep wâkeziñâ molizingip. Wâke zen a zengâren gâbâ gam den kambânñâ sâm itâ sâwe, “Gâ Anutugât nanñâ.” Yatâ sânam utne mân sâbigât dâzângoip. Zen topñâ nângâne Kristo oip. Zo sap-subegât sâip.

⁴² Mirâ hanñsâi mirin gâbâ gemñâ a mân ândiândiñan, zoren arip. Oi a ambân zen kârûm âim muyagem zen sot ândibapkât angân kârâne itâ sâm dâzângoip, ⁴³ “Kamân toren toren zie, zoren âi Anutugât um topñan ândiândigât den sinji âlipñâ dâzângobat. Nâ nep zo tuubatkât sanñonnogi gewan.” ⁴⁴ Yatâ sâm Yuda zengât mâpâmâpâse namâ tap arip dâp den sinji âlip dâzângom ândeip.

5

Yesugât sâtñâ lum sarugât zuu donbep miwe.

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

¹ Narâk nâin Yesu Genesarete saru sâtñan âi kiri a ambân Anutugât den nângânâam ga minduñangâwe.

² Minduñangâne kiri wanğâ zagât saru sâtñan tâitâ egip. Wanğâ mâirâp, zen wanğâyân gâbâ gem irâ too sanñon kirâwe. ³ Yesuñâ wanğâ zo egip. Nâi Simonñât sinji, zorân zâim dukui wanğâ zo mâik nâi aline ari zoren kin sinji âlip sâm

kât pâpan mirânjan tâi ekñâ itâ sâmbâ dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.”²⁸ Sâi Lewi zâk zaatñâ kut ñâi ñâiñâ birâm Yesu molim arip.

²⁹ Lewiñâ mirânjan Yesugât sii nalembâ om kât mimiñ a donbep sot a nâmbutñâ sâi ârândân ga niwe.³⁰ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen gamñâ nângâne mân dâp oi Yesugât arâpñâ itâ sâmbâ mâsikâziñgawe, “Zen wangât kât mimiñ a sot bâliñ mâme a, zen sot nalembâ nie?”³¹ Sâne Yesuñâ nângâm itâ sâmbâ dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a zen a sâk gwâlâ zengâren nep mân tuume. A mâsekziñoot zengâren aimñâ nep tuume.”³² A ziinangât sâme, ‘Nen âlipñâ.’ Nâ zengât buñâ. Bâliñ mâme a diizinga umziñâ melânbigât gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiñangât den.

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Yesuñâ den yatâ sâi zen itâ sâmbâ dukuwe, “Yohane arâpñâ, zen nalembâ birâm ninâu sâmbâ ândime. Parisaio zengoot yatik upme. Ka gâgât arâpkâ, zen ko nalembâ too lañ nime.”³⁴ Yatâ sânetâ itâ sâmbâ dâzângoip, “A kutânâ arâpñoot ândei zen nalembâ mân birâm ândibi.”³⁵ Ândimñâ a kutâ betziñjan mine kârubi, narâk zoren ko umbâlâ op nalembâ birâm ândibi.”

³⁶ Yatâ sâmbâ den sumbuñâ torenñâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Ñâiñâ hâmbâ unakñan gâbâ mânangât hâmbâ sângiñan gâribap? Ñâi zo yatâ op sâi hâmbâ unakñâ zo tâmbetkubap. Oi hâmbâ irakñandâ sângiñan ari tobat ñâi opap.”³⁷ Oi waiñ too unakñâ hâkop sângiñan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiñ too unakñâ zorânâ hâkop sângiñâ kunziri waiñ sot hâkop ârândân buñ upabot.”³⁸ Zorat waiñ too unakñâ hâkop unakñan giari dâp upap.”³⁹ Oi ñâi zâk waiñ sângiñâ nemñâ umñâ oip, zâk unakñâ nem birâbap. Oi zâk itâ sâmbâ, ‘Sângiñâ nia naam uap.’”

6

Kendongât den.

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹ Kendon ñâin Yesu sot arâpñâ, zen kâlamân obândiwe. Âimñâ arâp zen segon bonñâ kânok kânok kwâkâm niwe.”² Yatâ utne Parisaio a ziñâ ziñgitñâ sâwe, “Zen wangât kendonân mân orotñâ ue?”³ Sâne Yesuñâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Dawidi sot arâpñâ nalembâ mom urâwe, zo sâlâpkume mo buñâ?”⁴ Dawidi zâk Kembugât namâ zoren zâimñâ Anutugât nalembâ hâlâlu sâsân, zo mem nemñâ arâp ziñgi niwe. Zo mân orotñâ. Nalembâ zo tirik namâ galem a ziinik nimbigât sâsân. A nâmbutñâ mân nimbigât sâsân. Dawidi sot arâpñâ zen nalembâ zo lañ niwe.”⁵ Yatâ sâmbâ sâip, “A bonñâ nâ kendongât mariñâ ândian.”

Yesuñâ kendonân a ñâi kubikñangip.

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Oi kendon ñâin Yesuñâ mâpâmâpâse namin zâim den siñgi âlip dâzângoip. Oi zoren a ñâi tâip, zâk bikñâ bongen humutñik.”⁷ Oi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen kendonân a ñâi kubigi ekñâ denân pânat sâmbâ ek tarâwe.”⁸ Oi Yesuñâ nângânangâziñjan ek a bik humutñik itâ sâmbâ dukuip, “Zaat mâteyâk kin.” Sâi zaat kirip.”⁹ Oi Yesuñâ a itâ sâmbâ dâzângoip, “Nâ mâsikâziñga sânek. Kendonân nep ikâ zorânâ âlip tuutuun? A kubikziñgâziñgân mo a tâmbetzângozângoñ?”¹⁰ Yatâ sâmbâ purikgurik op kin ziñgitñâ a zo itâ sâmbâ dukuip, “Bikâ târârak pa.” Sâi a zo yatâ oi bikñâ âlip oip.”¹¹ Oi zen zo ek nângâm kuk opñâ dap mo dap okñangânâ sâmbâ âraguwe.”

Yesuñâ a kiin zagât gâsuziñgip.

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Narâk zoren Yesu ninâu sâmbâ bâkñan zariñ. Nâtik Anutu ninâu dukum tâi hañsâip.”¹³ Hañsâi arâp minduziñgâm zengât oserân gâbâ a

kiin zagât gâsum sâlâpzângoip. Oi kutziñâ Aposolo sâip. ¹⁴ Kutziñâ itâ, Simon, kutñâ ñai Petero pindip. Zâk sot munñâ Andrea, Yakobo, Yohane, Pilipo, Batolomaio. ¹⁵ Mataio, Toma, Yakobo Alipaiogât nanñâ sot Simon Zelote. ¹⁶ Oi Yuda Yakobogât nanñâ sot Yuda Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpzângoi gâsuwe.

¹⁷ Yesunâ a zo diizingâm gem hân gâduñan ga kin Yesugât a ambârâpnâ donbep sot Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Tiro Sidon saru sâtnan zengâren gâbâ a ambân donbep, zen takâm diñâ nângâbigât sot mâsekziñ ku-bikziñgâbapkât zâkkâren minduwe. ¹⁸ Oi wâkeziñoot zo kubikziñgip. ¹⁹ Yesugât imbanânandâ zengâren ari kubikziñgip, zorat a ambân aksik sâkñan gâsunam urâwe.

Hâunâ minatkât den.

(Mt 5:1-12)

²⁰ Yesunâ arâpnâ zingit itâ sâip, “Kanpitâ ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen Anutugât kiñ topñan ândibigât singi ue. ²¹ Narâk itârân tepkât op ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zo zen gâtâm nalem nem âkon upi. Narâk ziren isem wej ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen gâtâm sâtâre op girân ândibi. ²² A ziñâ zen a bonñâ nâgât op um kâlak otziñgâm kâbakñeziñgâm sâm bâliñan kwatziñgâbi, zorat zengât nânga sâtârenoot uap. ²³ Yatâ otziñgâne narâk zoren umâlep op sâtâreyân kep kumbi. Wangât, gâtâm sumbemân sângân patâ mimbi, zorat. A mârumñan ândiwe, zen yatik Propete sâm bâliñ kwatziñgâwe.

²⁴ Ka narâk ziren sikumziñ patâ ândime, yei, zen wanñâ mem sândukñan kwatziñgâbap? ²⁵ Narâk itârân sii nalem gom sambe ândime, yei, zen gâtâm tepkât op ândibi. Narâk ziren umâlibân girân ândime, yei, zen gâtâm âigirâp muyagem ândibi. ²⁶ A ambân zen aksik sâm

âlipñan kwatziñgâme, yei, zen dap upi? A mârum ândiwe, zen propete sarânâ yatik sâm âlip kwatziñgâm ândiwe.”

Zen kâsarâpziñ buku otziñgâbi.

(Mt 5:38-48)

²⁷ “Dinnâ nângâm te, zen dâzângobâ. Zen kâsarâpziñ buku otziñgâbi. Um kâlak otziñgâme, zo ziñâ âlip otziñgâbi. ²⁸ Sâm bâliñan kwatziñgâme, zo ziñâ sâm âlipñan kwatziñgâbi. Bâliñ otgime, zengât op ninâu sâban. ²⁹ A ñai pâlomgâ kunziri toren pindâban. Nâiñâ hâmbâgâ kwâkñan mei kâligen mân anğân kârâban. ³⁰ Oi a ñaiñâ wan mo wangât sâi pindâban. Nâiñâ kut ñai zo bekan mei mâburem nibangât mân sâban. ³¹ A torenñâ ziñ âlip otgibigât nângâmat, yatigâk gângoot a torenñâ otziñgâban.

³² Zen a toren umziñâ gâsâzângone zengoot umziñâ gâsuziñgâmap. Zen yatâ upi, zo ko Anutunâ sângânñâ mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a, ziñ yatâ upme, zo ka. ³³ Zen buku otziñgâme, zoric otziñgâbi, zo ko Anutunâ sângânñâ mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a zen yatâ upme, zo ka. ³⁴ Kut ñai ñai a ziñgâm zorat hâunâ sâne ziñgâbi, zorat Anutunâ hâunâ mân ziñgâbap. Bâliñ mâme a zen bukurâpziñâ itâ sâm otziñgâme. ‘Gâtâm gângoot hâunâ mâburem niban.’ ³⁵ Zen ko walâm itâ upi. Zen kâsarâpziñ umziñandâ gâsâzângom buku otziñgâbi. Kut ñai ñai ziñgâm zorat hâunâ mân mimbi. Yatâ utnetâ Anutunâ sângânñâ patâ ziñgâbap. Ziñgi ko zen Kembugât nan bârat op ândibi. Kembunâ a gulipñâ sot bâliñ mâme a, zo âlip otziñgâmap. ³⁶ Sumbem Ibâziñandâ um lâklâk ândiap, yatigâk zengoot hânân um lâklâk ândibi.

³⁷ A torenñâ zengât top likuliku mân utne Anutugoot zengât topziñâ mân likubap. Gâ a torenñâ mem ge kwâkwat mân otziñgâna ko Anutugoot gâ mem ge kwâkwat mân otgibap. Zen a zengât tosa birânetâ

Anutuñâ zengât tosa yatik birâbap. ³⁸ Zen a kut nâi nâi zingâne Anutuñâ yatigâk kut nâi nâi donbep patâ zingâbap. Oi zorat dâp bunâ, walâm zingâbap. Zen a otzingâne Anutuñâ zo yatik zen otzingâbap.”

Den sumbuñâ dâzânngoip.

(Mt 7:1-5)

³⁹ Den sumbuñâ nâi itâ târokwap dâzânngoip, “A sen nâtâtik nâinâ a bukuñâ sen nâtâtik mâtâp tirâpkubap? Bunâ. Zet mâtâbân âim ârândân simân geibabot. ⁴⁰ Ekap namîn katep nâinâ kwâkâm pindâmap, zo mân walâbap. Ka katep zâk nângâm nângâm ândim kwâkâm pindâm ândibap, zâkkât holi yatâ upap.

⁴¹ Gâ wangât bukugangât siñan gwapgwap zo ek gikâ siñan nak sâmbañâ mân ek nângat? ⁴² Nak sâmbañâ siñan zeî dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap, ‘Buku, nângâna siñan gwapgwap ziap, zo mem pambâ.’ Gâ sarâ a. Gikâ siñan nak sâmbañâ ziap, zo mem pam ko bukugangât siñan gwapgwap mem pâna dâp upap.”

Nakkât topñâ.

(Mt 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ “Nak âlipñan bonñâ bâlinâ mân muyagemap. Nak bâlinan bonñâ âlipñâ mân muyagemap. ⁴⁴ Nakkât bonñandâ sapsuwap. Sângerân bolepp bonñâ âsagei minat mo? Zâlâliyân sam bonñâ muyagei mimbi mo? ⁴⁵ A âlipñandâ umñan gâbâ den âlipñâ sâmap. A bâlinandâ umñan gâbâ den bâlinâ sâmap. A umñan kut nâi nâi ziap, zo yatik lâunjan gâbâ kopgâmap.”

Mirâ tuutuugât den.

(Mt 7:24-27)

⁴⁶ “Zen wangât lâuzinandik Kembuniñâ, Kembuniñâ sâmñâ den dâzângoman, zo mân lume? ⁴⁷ Nâgâren gam dinnâ nângâm lume, zen mirâ tuutuun a nâi, zâkkâren dâpkwap sa nângânek. ⁴⁸ A zorân mirâ tuubam tandâ kârep esi giari

kât muyagem kwânângâm sâratkui kirip. Oi mirâ tuum nanji kiri map narâk oi pibâ patâ koi mirâ zo kâtikñâ tuugipkât kom osei kirip. ⁴⁹ Ka a dinnâ nângâm birâme, zen a nâi mirâ lolot tuugip, zo yatâ. A zo mirâ tuubam tandâ sarâ sarâ esi giari ko mirâ tuugip. Oi map narâkñâ oi pibâ patâ gamñâ mem sânsân tuugi kom giligâlak meip.”

7

Yesuñâ kore a nâi mâsekñoot kubigip.

(Mt 8:5-13)

¹ Yesu zâk a ambân den dâzângomñâ Kapenaum kamânân bageip. ² Zoren kâwali a patâzinâ zâkkât kore a mâsek op mumbam op zeip. Kâwali a patâ, zâk kore a zorat elun okñangip. ³ Zorat Yesugât den siñgi nângâm Yuda a patâ zinâ Yesu diine ga mâsek a kubikñangâbapkât sâm dâzânngoip. ⁴ Yuda a patâ Yesugâren gamñâ itâ sâm dukuwe, “Kâwali a patâ, zâk ândiândi târârak ândimapkât diñâ nângâban. ⁵ Zâk umñâ Yuda nenngâren kinmap. Mâpâmâpâse namâniñâ muyagibapkât zâkñak kâtigem kât pâi muyageip.”

⁶ Yatâ sâne Yesuñâ zen sot arip. Âimñâ mirâ mâte upâ sâi kâwali a zo bukurâpñâ sângonzânngoi Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Kâwali anâ itâ sap, ‘Gâ nâgâren mân gâban. Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. ⁷ Ninangât nânga mân dâp oi gâgâren gâbam kwaksan, gât ko gâ zorenâk tap ko denâk sâna kore anâ âlip upap. ⁸ Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziñ luman. Oi ombenan kore arâpnâ ândie. Oi zengâren gâbâ nâi âi sa âibap. Nâi ga sa gâbap. Oi kore anâ yatâ tuuban sa tuubap.’ ”

⁹ Yesuñâ den zo nângi imbanâ oi a ambân kâmut kirâwe, zengâren puriksâm itâ sâm dâzânngoip, “Nâ dâzângua nângânek. Isirae a zengâren nângâm pâlatân itâ nâi mân muyageman.” ¹⁰ Yatâ sâi ko kâwali

a bukurâpñâ zen âburem âim mirin zâim igâwe. Iknetâ kore a zo âlip oip.

Yesunâ katep nâi mumuñan gâbâ mângêip.

¹¹ Mâik nâi ândim Yesunâ kamân nâi kutñâ Naiñ, zoren ari arâpñâ sot a ambân kâmut patâ molim âiwe.

¹² Kamânân baginam utnetâ a mumuñâ nâi lum gawe. Ambân malâ nâigât nanñâ kânok, zâk moip. Zâk hangunam kamânân gâbâ a ambân donbep gem gawe.

¹³ Oi Kembunâ ambân malâ zo ekñâ umñâ nângâmñâ sâip, “Mân ise.” ¹⁴ Yatâ sâmñâ âi omboñan gâsui mem kine itâ sâip, “Katep, dâgoga zaat.” ¹⁵ Yatâ dukui mumuñandâ zaatñâ den den oip. Oi Yesunâ mamñâ pindip. ¹⁶ Oi a ambân, ziñâ zo ekñâ keñgât op Anutu mâpâsem itâ sâwe, “Propete patâ osetniñan âsagem ândiap.” Oi nâmbutñandâ itâ sâwe, “Anutu, zâk a ambân gakârâp galemniñ opmap.”

¹⁷ Oi zorat den sinjiñâ Yuda hânân sot kamân toren toren dâp op arip.

*Yesunâ Yohanegât den sâip.
(Mt 11:2-9)*

¹⁸ Yohane zâk tâk namin tâi arâpñâ zen Yesugât den sinji zo âi dukuwe.

¹⁹ Den zo nângâm azatñâ zagât Kembu itâ sâm mäsikâbabotkât sângonzâkoip, “Mârumñan Propete a ziñâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâi gâbapkât ek ândinat?”

²⁰ Sângonzâkoi Yesugâren âim itâ sâwet, “Yohane too sañgonziñgip, zâk itâ sâm sângonnâkuap, ‘A gâbapkât sâsânâ, gâ mo nâigât mambât ândinat?’”

²¹ Narâk zorenâk Yesu zâk a sisi mâsekziñoot sot sinziñ bâpsâsân a donbep kubikziñgip. A wâkeziñoot zo wâke moliziñgip. ²² Oi Yohanegât azatñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet âimñâ kut nâi nâi ek nângabot, zorat den sinji Yohane dukuit. Sinziñ bâpsâsân, zen ikme. Kinziñ bâliñâ, zen obândime. Um sâk bâlâ, zen âlipziñ upme. Kindapziñ bâpsâsân, zen den nângâme. Mumuñâ, zen zaatme. A ambân kanpitâ, ziñâ den

sinji âlipñâ nângâme. ²³ Nâi zâk nâgât nângi mân âkon opmap, zâkkât nânga sâtârenjoot upap.”

²⁴⁻²⁵ Oi Yohanegât azatñâ zet aritâ Yesunâ a amban ândiwe, zo Yohanegât topñâ itâ sâm dazanjoip, “Zen barâ kâtikñâ mirâ kamân âtânjan wan iknam âiwe? Zen gerâ nâi pibânñâ kom kâbakñei iknam âiwe? Mo a nâi hâmbânñâ neulenjoot iknam âiwe? Nânge. A hâmbâ neulenjoot mem ândime, zen a kutâ namin tâtat mâme âlip tapme. ²⁶ Mo Propete nâi iknam âiwe. Zorat nâ dâzângua nângânek. A igâwe, zo Propete nâmbutñâ zen yatâ bunâ. Zâk Propete a nâmbutñâ walâziñgip.

²⁷ Zâkkât den kulem nâi itâ ziap, ‘Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua kândom otgibap. Zâkñâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

²⁸ Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Ambânân gâbâ âsagiwe, zeñgâren gâbâ a nâiñâ Yohane mân walip. Ka Anutugât kiñ topñan a ândibi, narâk zoren a giginâ ândibi, ziñâ ko walâbi.”

²⁹ A ambân aksik sot kât mimiñ a, zen ârândân Yohanegât den nângâmñâ Anutugât den nângâne bon oi Yohaneñâ too sañgonziñgip. ³⁰ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen ko Yohanegât too birâm Anutugât den kândâtkune zeñgâren bon bun oip.

³¹ Yesunâ itâ sâip, “A narâk ziren ândie, zen ikâ zo zeñgâren dâpkwap sâbâ? Zen dap yatâ? ³² Zen katep yatâ ek birâ, nângâm birâ upme. Kâtep zen kamân sombemân tapñâ bukurâpziñâ itâ sâm dâzângome, ‘Nen kep meindâ zen wangât mân kue? Nen umbâlâ kep mem iseindâ wangât mân isie?’ ³³ Yohane too sañgonziñgip, zâk waiñ sot nalem mân nem ândei ekñâ sâwe, ‘Zâk wâkeñoot ândiap.’ ³⁴ Ka a bonñâ, nâñâ gamñâ nalem sot waiñ nem ândia nekñâ sâme, ‘Zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a zeñgât buku. Nalem sot waiñ nem mân birâmap.’”

35 Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ ko a ambârâpñâ ziñâ topñâ nângâm lum zaatne bonñâ âsagemap.”

Ambân nâinâ Yesu kinâ sanjorip.

36 Parisaio a nâinâ Yesu diim mirânan zari nalem nininâ tâtarân tâip. 37 Oi kamân zorat ambân lan mâman ambân nâi, zâk Yesu Parisaio gât mirin zari sinjinâ nângâmñâ too hitom âlip nâi belonoot mem zarip. 38 Oi Yesugât kândâtñan kin isei sinâ toonandâ Yesugât kinan giari kâuk sâmotñandâ sanjori âron oip. Kinan mânganñâ too wârânñâ âlip, zo sanjonñanñip.

39 Ambân zo yatâ oi Parisaio a Yesu diigip, zâkñâ ekñâ umñandâ itâ sâip, “Ambân zirat orot mâme bâlinâ. Yesu zâk Propete ândim sâi ko ambân zirat topñâ ek nângâbap.”

40 Yatâ nângi ko Yesunâ itâ sâm dukuip, “Simon, den nâi dâgoga nângâ.” Dukai sâip, “Patâ, sâna nângâbâ.” 41 Oi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Sikum a nâi a zagât kât tosa zikip. A nâi kât 5 handeret pindip. A nâi ko kât 50 pindip. 42 Oi hâuñâ pindârat sâm kâtzikñâ buñâ, zorat ko tosazik birip. Oi zekâren gâbâ nâinâ sikum patâ a zorat umñandâ gâsum biranñap? Gâ nâigât sat?”

43 Mâsiki Simonâ itâ sâip, “Kât donbep pindip zâkkât san.” Sâi Yesunâ itâ sâip, “Gâ âlip sat.” 44 Yatâ sâm ambângâren puriksâm Simon itâ sâm dukuip, “Ambân zi eksat? Mirâgan kopga ki sanjon too nâi mân gum paat. Ambân zâkñâ ko kinnâ sin toonandâ giari sanjonnim kâuk sâmotñandâ sanjori âron uap. 45 Gâ mân mângannigat. Ka ambân zâkñâ ko kinnan narâk kêrep mângannim taap. 46 Gâ kâuknan kelâk mân sanjonñigat. Ka ambân zorânñâ ko kinnan too hitom âlip sanjonsap. 47 Zorat dâgobâ. Ambân zâk umñâ gâsunim yatâ otnigap kât topñâ itâ nângâ. Zâk tosanñâ patâ ândeip, zo biran. Nâi zâk tosanñâ mâik nâi

birâbirânñâ, zâk âkñâlem mâik nâi tâkñanñâbap.” 48 Yatâ sâmñâ ambân itâ sâm dukuip, “Tosagâ biran.” 49 Yatâ sâi a nalem ârândân nem tarâwe, ziñ umziñandâ itâ nângâwe, “Zâk a dap dap yatâ, gât ko tosa birâbirânñanñâ sap?” 50 Oi Yesunâ ambân zo itâ sâm dukuip, “Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlip uat. Umgâ diim gei âi ândi.”

8

Ambân nâmbutñâ Yesu moliwe.

1 Narâk zorat kwâkñan Yesunâ kamân patâ sot kamân mâik, zeñgâren obândim Anutu um topñan ândiândigât den sinji âlipñâ dâzângom ândeip. Arâp kiin zagât, zen molim âiwe. 2 Oi ambân nâmbutñâ mârûm wâkezijnoot sot mâsekziñoot zo kubikziñip, zen molim âiwe. Zeñgâren gâbâ ambân nâi kutñâ Maria, Madala kamânân gok. Zâkkât wâke nâmburân zagât moliziñip. 3 Oi ambân nâi kutñâ Yoana. Herodegât galem a Kusa, zâkkât ambinñâ. Zet sot nâi kutñâ Susana sot ambân nâmbutñâ donbep, zen kât sikumziñâ zemziñip, zo zâk sot arâpñâ ziñgâne nalem kwâlâm nem ândimarâwe.

Keet pâpangât den.

(Mt 13:1-23; Mk 4:1-20)

4 Kamân kamânñâ a ambân Yesugâren mindunetâ den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzân goip, 5 “A nâi keet pâmbam nebân arip. Âimñâ keet maandeni nâmbutñâ mâtâbân gei ze a ziñ lân kunzirâwe. Oi nii ziñ ga nem nângâwe. 6 Keet nâmbutñâ hân sinjitan gei zeip. Oi hân toonâ buñanñâ kâmñâ takâm moip. 7 Keet nâmbutñâ hibuk osetñan gei zeip. Oi kâmñâ takâm kopgâi hibunâ takâm langi moip. 8 Keetñâ nâmbutñâ hân kelâkñan gei kâmñâ takâm zâim bonñâ imbanñâ âsageip. Topñâ nâigât keetñâ 1 handeret. Topñâ nâigât keetñâ 1 handeret. Bonziñâ yatâ

muyageip.” Den zo sâm kwâkâm den kâtiknâ sâip, “Njâi zâk kindapņootņâ den zi nângâbap.”

⁹ Arâpņâ den sumbuņâ zorat topņâ mâsikâne itâ sâm dâzângoip, ¹⁰ “Anutu um topņan bagibagiņâ, zorat den sumbuņâ zo ziņâ nângâm kwâtâtibigât sâsâņ. Ka a nâmbutņâ zen topņâ mân nângâbigât den sumbuņâ dâzângoman. Zorat ko, ‘Sennâ igikņâ, zo ikpi, ka mân ek kwâtâtibi. Kindapziņandâ den nanğâm mân nângâm kwâtâtibi.’

¹¹ Den sumbuņâ san, zo topņâ itâ. Anutugât dennâ keet yatâ uap. ¹² Keetņâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutņâ zo yatâ ândime. Den sinği âlip, zo nângâne Sataņņâ ga nângâm pâlâtâņ kwâkņanğâm sumbengât sinği upegât betziņan memap. ¹³ Keetņâ hân sinğitņan gei zeip, a nâmbutņâ zo yatik ândime. Zen den sinği âlip nângâm âkņâlem ândibi. Oi ko umziņan ândâņâ mân gâsuapkât narâk pânkânok mem ândine mâsimâsikâ gâbabân birâbi. ¹⁴ Keetņâ nâmbutņâ hibukņan gei zeip, a nâmbutņâ zo yatik ândime. Den sinği âlipņâ, zo nângâbi. Oi sâkkât kut njâi njâi zorat nângâne zâizâiņâ oi kât sot sikumgât sambe muyageziņgi den sinği âlipņâ, zo bonņâ mân opmap. ¹⁵ Keetņâ nâmbutņâ hân kelâkņan gei zeip, a nâmbutņâ zo yatik ândime. Zen den sinği âlipņâ nângâm umziņ kubik mem ândim kâtigem bonņâ muyagime.”

Kârâp âsakņanğât den.
(Mk 4:21-25)

¹⁶ “Zen kârâp sâumņâ âmaņ umņan pam kwârakume mo tâtatņâ gobetņan pâme? Zo buņâ. Âsakņâ zo kian tâtatņâ kwâkņan pane mirâ umņan âsakņâ âsagei a kopga mirâ umņan âlip ikpi. ¹⁷ Kut njâi njâi tik ziap, zo zem mân zimbap. Zo gâtâm âsagem nanğâbap. Kut njâi njâi kwârakwârakun ziap, zo zem

mân zimbap. Zo mâbâlakņibap. Zo mâbâlakņem kagibap.

¹⁸ A njâi, zâk den nângâm kwâtâtibap, Anutuņâ zâk nângânângâ âlip târokwap pindâbap. Ka a njâi mân nângâm kwâtâtei bekņan mem nanğâbap. Zorat den sinği zi kindap kwap nângâm biranği.”

Yesugât mamņâ murâpņâ.
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Narâk njâin a ambân kâmut patâ Yesu haamgum kine Yesugât mamņâ sot murâpņâ, zen gam Yesugâren âinam a ambân zeņgâren kwakņâ âkņan kirâwe. ²⁰ Yata utnetâ a njâiņâ ziņgitņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Mamğâ murâpkâ giknam âmbi ga sombemân kinze.” ²¹ Sâi Yesuņâ a ambân itâ sâm dâzângoip, “Mamnâ murâpnâ, zorat sa nângânek. Anutugât den nângâm lume, zen nâgât mamnâ murâpnâ.”

Yesuņâ sâi pibâ sot saru hirinğâwet.

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² Hilâm njâin Yesu sot arâpņâ wanğâyân zâiwe. Yesuņâ wanğâyân zâim itâ sâm dâzângoip, “Nen saru nâmbutken âinâ.” Sâi nângâne âiwe. ²³ Âimņâ Yesu umangât okņanği ge zeip. Uman zem tâi pibâ patâ koi saru bâliņ op toonņâ wanğâ kâligen giari saruyân geinam urâwe. ²⁴ Oi Yesu mângim itâ sâm dukuwe, “Patâ, nen saruyân geinamen.” Sânetâ zaatņâ saru sot pibâ den dâzâkoi hirinğâm ziwet. ²⁵ Oi keņgât op imbaņâziņ buj oi sâwe, “Opon, pibâ sot saru sot kut njâi njâi den dâzângoï diņâ lume. Zâk a dap yatâ?”

Yesuņâ wâke moliziņgi bâu umziņan geiwe.

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Galilaia hân birâm saru nâmbutken âim Gerasene a zeņgâren takâwe. ²⁷ Zoren âimņâ kârâkņan zari a njâi zâkkâren gâip. A zorat umņan wâke donğep ândine narâk kârep sâk bârak ândeip. Oi mirin mân zemâip. A zeņgât kwak kât

kiyân zânzeku op ândimâip. ²⁸ A zo Yesu eknâ den kâtik sâm hânân gei Yesu kinj topņan zem den itâ sâip, “Yesu, Anutu sumbem mariņangât nanņâ, gâ wan otnibam gaat? Narâk mân mâte uapkât sâknam patâ mân niban.” ²⁹ Yesuņâ wâke itâ sâm dukuip, “Wâke, gâ ayân gâbâ takâm âi.” Zorat op ko sâip. Wâkeņâ narâk dâp a zo mem âbabibi kwâkņanggi a ziņ gâsum tâk kâtikņâ kinj bikņâ saam galem op ândiwe. Oi wâkeņâ okņanggi tâk tiriktâruk mem barâ kâtikņan âi ândimâip.

³⁰ Oi Yesuņâ mâsikâm sâip, “Gâ kutkâ nâi?” Mâsiki sâip, “Nâgât kutnâ kâmut patâ.” Wangât, wâke doņbep zen a umņan ândiwe, zorat. ³¹⁻³² Hân zoren bâu kâmut patâ zen bâkņan gendâk nem ândiwe. Wâke zen moliziņgi simân geibegât wâke zen bâu umziņan geibigât Yesu dukuwe. Dukune nângâziņgi wâke zen ayân gâbâ takâm âiwe. ³³ Wâke zen a umņan gabâ takâm bâu umziņan geine bâu kâmut patâ zo sârârâk kârâm simân geim saru denġânân gei mom nanġâwe.

³⁴ Bâu galem a zen zo eknâ sârârâk kârâm kamânân sot nebân a ambân ândiwe, zorat den siņgi dâzângowe. ³⁵ Dâzângone a ambân zen a wâkeņoot ândeip, zo iknam gawe. A wâkeņoot ândeipņâ hâmbânņoot sot nângânângânņoot Yesu kinj topņan tâip. Oi eknâ keņgât op kirâwe. ³⁶ Kinetâ a ek nângâweņâ a wâkeņoot ândeipņâ âlip oip, zorat den siņgi dâzângowe. ³⁷ Oi Gerasene hânân kamân dâp a ambân, zen keņgât op Yesu zâk kamânziņâ zo birâm âibapkât dukune wanġâyân âburem zarip. ³⁸ A wâkeņoot ândeip, zâkņâ Yesu sot âibapkât sâi Yesuņâ itâ sâm kwâkânangip, ³⁹ “Gâ kamângan âimņâ torerâpkâ Anutuņâ kubikgigap, zorat siņgi dâzângom ândiban.” Sâi a zo puriksâm Yesuņâ kubikņangip, zorat siņgi kamânņan a ambân dâzângom nanġip.

Ambân katep nâi moi Yesuņâ

mângeip.

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ A zen Yesugât mambât ândine gâi eknâ sâtâre urâwe. ⁴¹ Oi mâpâmâpâse namâ galem a nâi kutņâ Yairo, zâk gamņâ Yesugât kinj topņan ge tap itâ sâm dukuip, “Gâ mirânan gâban.” ⁴² Zâkkât bâratņâ kânok, kendonņâ kiin zagât, zâk mumbam op zeipkât Yesu dukuip. Oi Yesuņâ nângâm ari a ambân doņbep mem oset kwâkņangâne âiwe. ⁴³ Osetziņan ambân nâi ândeip. Ambân zâk gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Oi kubikkubik a ziņâ kubik osiwe. ⁴⁴ Ambân zorâņâ Yesu kândâtņan âim hâmbâ murukņan weegip. Weegi zorâņak gilâmņâ kârâksâip. ⁴⁵ Oi Yesuņâ mâsikâziņgâm sâip, “Nâiņâ weenigap?” Sâi a ambân kwâimbâne Peteronâ itâ sâip, “Patâ, a ambân ziņâ mem oset kwatgim weegige, zo ka.” ⁴⁶ Yesuņâ itâ sâip, “Nâiņâ weenigi imbanânâ ari nângan.” ⁴⁷ Ambân zorâņâ topnâ muyagiap sâm ken bet sânsân opņâ Yesugât kinj topņan gei pindiņsâm tap mâsekņangât den sot hâmbâ murukņan gâsum âlip oip, zorat den siņgi sâm muyagei nângâwe. ⁴⁸ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Bâratnâ, nângâm pâlâtâņ kwatnigat, zorat op âlip uat. Umgâ diim gei âi.”

⁴⁹ Yesu yatâ sâm kiri mâpâmâpâse namâ galem a, zâkkât mirin gâbâ a nâi ga itâ sâip, “Bâratkâ muap, gât ko sâna patâņâ mân gâbap.” ⁵⁰ Yesuņâ den zo nângâm galem a itâ sâm dukuip, “Mân keņgât ot. Nângâm pâlâtâņ kwâtnina bâratkâ âlip upap.” ⁵¹ Yatâ sâmņâ mirin takâmņâ nâmbutņâ sâi kinetâ ko Petero sot Yohane sot Yakobo sot katep ibâ mamņâ, zeņak zâk sot zâiwe. ⁵² Oi a ambân âigirâp patâ doņbep isem zem tatne itâ sâm dâzângoip, “Mân isenek. Ambân katep zâk yen uman zem taap.” ⁵³ Sâi zen moip zo nângâm kâtigem girânangâwe. ⁵⁴ Oi Yesuņâ ambân

katep zo bikņan gâsum konsâm sâip, “Ambân, gâ zaat.”⁵⁵ Sâi zorâņak dâpņâ puriksâi zaarip. Zaari nalep pindâne nimbapkât den dâzângoip.⁵⁶ Ibâ mamņâ, zikņâ ek nâņgâm imbaņâzikņâ buņ oip. Yesuņâ zorat sinġi a ambân mân dâzâņgobigât dâzângoip.

9

Yesuņâ arâpņâ nep diņ sâm zingip.
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

¹ Yesu zâk arâpņâ sâi gane wâke molizingâbigât sot mâsek kubikzingâbigât imbâņâ zingip. ² Oi a ambân Anutugât um topņangât den dâzâņgom mâsekziņoot kubikzingâbigât sâņgonzângoip. ³ Den itâ sâm sâņgonzângoip, “Zen mâtâpkât tân sot irâ, nalep, kât mân mem âibi. Hâmbâ umņan sâkņan buņâ. Kânogâk mem âibi. ⁴ Kamân ñain âimņâ mirâ tapi, zorenâk tâtat mâme op gem âibi. ⁵ Kamân ñain âine zingit mân nâņgâne kinziņan gwapgwap lân gâbârine gei topziņâ ek nâņgâbi. Zen yatâ opņâ kamân zo birâm âibi.” ⁶ Yatâ sâm dâzâņgoi zen âiwe. Kamân toren toren âim a ambân den sinġi âlip dâzâņgom a ambân sisi mâsekziņoot kubikzingâm ândiwe.

Herodeņâ Yesugât sinġi nâņgip.
(Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)

⁷ A kutâ Herode, zâk Yesuņâ kut ñai ñai oip, zorat den sinġi nâņgâm kwagip. Wangât, a nâmbutņandâ itâ sâwe, zorat, “Yohane, zâk mu-muņan gâbâ zaatņâ ândim kut ñai ñai zo uap.” ⁸ Nâmbutņandâ Elia zaat ândiap sâwe. Ka nâmbutņandâ sâwe, “Zâk Propete sâņgiņâ ñainâ zaatņâ ândiap.” ⁹ Sânetâ Herodeņâ itâ sâip, “Nâņâ sandâ Yohane gâduņâ mânâņgârâwe, zo ko zi ñainâ oi sinġiņâ nâņgâman?” Yatâ sâm Yesu ikpatkât nâņgâm ândeip.

Yesuņâ a 5 tausen nalep zingip.
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Yo 6:1-13)

¹⁰ Aposolo zen âburem gam nep tuuwe, zorat Yesu dukum naņgâwe. Den sinġi zo dukunetâ Yesuņâ diizingâm Besaida zengât hânân ziinġik ândibigât âiwe. ¹¹ Âine a ambân zen sinġi nâņgâm molizingâm âiwe. Oi Yesugâren takâne buku otziņgi ândiwe. Ândinetâ Anutu um topņangât den dâzâņgom a sisi mâsekziņoot zo kubikzingip. ¹² Yatâ op ândinetâ mirâsiņ geibâ sâi arâpņâ kiin zagât, zen Yesugâren âim itâ sâm dukuwe, “Ziren mân ândiândiņan ândiengât a zâmbanna kamân toren toren âim mirâ sot nalep muyaginek.” ¹³ Yatâ sânetâ ko itâ sâm dâzâņgoip, “Wangât âibigât se? Ziinġak nalep zingânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nalep bânâmbut sot saru zuuņâ zagât yatiktâ ziap, zorat dap utnâ. Nen kamânân âimņâ a kâmut zi zengât nalep sâņgân minat?” ¹⁴ A donbep, 5 tausen yatâ ândiwegât den yatâ sâwe. Sânetâ itâ sâip, “A dâzâņgone tenġâ ñai 50, tenġâ ñai 50, yatâ ge tatnek.” ¹⁵⁻¹⁶ Sâi zen yatâ sâne tatne nalep bânâmbut sot saru zuu zagât, zo memņâ sumbemân ekņâ sâiwap sâm sonpam namuņâ arâp zingit zingâ kâsâpkum a zingâwe. ¹⁷ Oi zen aksik patâ nem âkon urâwe. Oi buputņâ zeip, zo sândune irâ kiin zagât piksâip.

Peteroņâ Yesugât topņâ sâm muyageip.

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Narâk ñain Yesu zâk ninâu nep tuum tâi arâpņâ zâkkâren âiwe. Oi Yesuņâ mâsikâzingip, “A ambân zingâ nâgât ñai sâme?” ¹⁹ Mâsikâzingi itâ sâm dukuwe, “Nâmbutņâ zingâ Yohane too sâņgonzingip sâme. Nâmbutņâ zingâ Elia sâme. Oi nâmbutņâ zingâ Propete sâņgiņâ ñai zaat ândiap sâme. Gâgât yatâ sâme.” ²⁰ Sâne mâsikâzingâm sâip, “Ka zen ko nâgât ñai sâme?” Sâi Peteroņâ sâip, “Gâ Anutugâren gokņâ. Bâliņan gâbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.” ²¹ Yatâ sâi a ambân zikņâ topņâ mân dâzâņgobigât sâm kâtigeip.

22 Oi itâ târokwap dâzânngoip, “A bonnâ, nâ sâknam patâ nânngâbat. Yuda zengât a patâ sot a sâtñâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen kâbakñenine Roma a kutâgâren aria none momñâ sirâm karâmbut tap zaatpat.”

*Yesu molim ândiândiñangât den.
(Mt 16:24-28; Mk 8:34-9:1)*

23 Yesu zâk a ambân aksik itâ dâzânngoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkziñangât den kândâtkum sirâmñâ sirâmñâ poru nakziñâ lum nâgât mâtâp lânbi. 24 Zen ândiândiziñ angân kârâbi, zo ko gulipzânngobap. Ka zen nâgât op ândiândiziñ birâbi, zo ko muyageziñgâbap. 25 Zen hângât kut ñâi ñâi aksik mem ândine ândiândiziñ koi moi wan wan bonñâ zemziñgâbap? 26 Zengâren gâbâ ñâi zâk kwâimbânibap mo dinnangât nânngi anunñoot upap, zo ko a bonñâ, nânñâ gâtâm Ibânâ sot sumbem a zengât âsakñâ sot a bonñâ nâgât âsaknoot gamñâ a yatâ zo kwâimbâziñgâbat. 27 Nâ perâkñak sa nânngânek. A zi kinze, zengât oserân gabâ nâmbutñâ mân mune Anutu um topñan ândiândiñangât narâk mâte oi ikpi.”

Yesuñâ sumbemgât holi tobatñâ meip.

(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)

28 Yesu den zo sâm nanngi sirâm nâmburân kârâmbut âki ninâu sâbam Petero sot Yohane sot Yakobo diiziñgi bâkñan zâiwe. 29 Zâi ninâu sâm tâi holi tobatñâ ñâi âsageip. Oi hâmbânñâ kâukom kwâtâteip. 30 A zâgât Yesu sot muyageitâ den sâm kirâwe, kutzikñâ Mose sot Elia. 31 Zet sumbem âsakzikñoot gam Yesu Yerusalem kamânân zâim ândim sot sumbemân zâibap, zorat den sâwe. 32 Oi Petero sot bukuzatñâ zen umangât otziñgi zemñâ zaat igâwe. Yesu âsakñânñoot sot a zagât zâk sot kiritâ ziñgirâwe. 33 Oi a zagât zo âiram oitâ Peteronñâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, mat ñâi ziren ândien. Silep karâmbut tuunâ. Gâgât ñâi,

Mosegât ñâi, Eliagât ñâi.” Zo mân nânngâm lanñ yatâ sâip.

34 Sâi sasa ñâi ge kwâtepzânngoip. Kwâtepzânngoi arâp zen kenngât op kirâwe. 35 Oi sasa kâligen gâbâ den zitâ muyageip, “Zi nannâ mem sâlâpkuwan. Zen diñâ nânngâm kwâtâtibi.” 36 Den zo nânngâmñâ iknetâ Yesu zikñik kiri igâwe. Oi arâpñâ zen zo igâwe, narâk zoren a mân dâzânngom ziñjik nânngâm ândiwe.

*Arapñâ ziñâ wâke molim osiwe.
(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)*

37 Hansâi bâkñan gâbâ gine a ambân kâmut patâ kândiñangâwe. 38 Zengâren gâbâ a ñâiñâ Yesu konsâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ dinnâ nânngâm nannâ eknan. Nâ nannâ kânok. 39 Nânngâ. Wâke ñâiñâ okñangi den kambân sâmap. Oi diim mem ñâi ñâi okñangi lepauñâ gemap. Oi wâke zorânñâ mân birânangâm kom mem ñâi ñâi okñangâmmap. 40 Oi arâpkâ molibigât dâzânngua zen molinâ sâm kwakñâ bire.”

41 Sâi Yesuñâ itâ sâm dâzânngoip, “O, a kâmut nânngâm pâlâtânziñ bun, narâk dabutâ zen sot ândim âkom diiziñgâm ândibat?” 42 Sâmñâ a zo itâ sâm dukuip, “Nânngâ diim ga.” Sâi Yesugâren diim âim tatne wâkenñâ okñangi hânân gei um gulip op zeip. Oi Yesuñâ wâke den dukui ari katep zo âlip oi ibânñâ pindip. 43 Oi a ambân zen Anutugât imbanñâ zo ekñâ âiwap parâwe.

*Mumbapkât den sapsum ziñgip.
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)*

Oi a ziñâ Yesu kut ñâi oip, zorat âiwap pam zine Yesu sot arâp ziñjik tap itâ sâm dâzânngoip, 44 “Den zi dâzânngua nânngânek. A bonñâ nâ a zengât bitziñan zâibat.” 45 Yatâ sâm dâzânngoi arâp zen den zo nânngâm topñâ mân nânngâwe. Den zorat topñâ nânngâbegât pâkekoip. Oi Yesu mâsikânam nânngâm kwakñâ birâwe.

A sâtnâ ândiândigât den.
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-40)

⁴⁶ Yesugât arâpnâ zengât osetziñan a nâinâ a sâtnâ ândibap, zorat sâm âraguwe. ⁴⁷ Âragune Yesuñâ nângânângâziñâ ek nângâm katep mâik nâi diim ga gootñan pâi tâi itâ sâm dâzângoip, ⁴⁸ “Nâinâ katep mâik itâ zo galem okñangâbap, zo ko nâ kore otnibap. Kore otnibap, zorânâ sângonnogip, zo yatik kore okñangâbap. Oi zengâren gâbâ a nâi gigiña op ândibap, zo ko Anutuñâ zâkkât a patâ sâbap.”

⁴⁹ Sâi Yohaneñâ itâ dukuip, “Patâ, nen a nâinâ gâgât kot sâm wâke molei iksen. Oi zâk neñ sot mân ândeipkât kwâkânanggen.” ⁵⁰ Sâi Yesuñâ sâip, “Mân kwâkânangâbi. Nepziñâ mân kândañbapñâ ko buku op betziñan mimbap.”

Samaria a ziñâ Yesu mirâ angân kârânangâwe.

⁵¹ Yesu sumbemân puriksâbam narâk mâte oi Yerusalem kamân âibam kâtigem arip. ⁵² Âibamñâ arâpnâ nâmbutñâ sângonzângoi kândom âiwe. Kândom âimñâ Samaria a zengât kamân nâin takâmñâ Yesugât mirâ nâin muyag-ibigât dâzângowe. ⁵³ Yesu zâk Yerusalem kamân âibap, yatâ nângâm mirâ angân kârâwe. ⁵⁴ Mirâ angân kârâne Yakobo sot Yohane, zet zo nângâm Yesu mâsikâm sâwet, “Kembu gâ nângâna sâitâ sumbemân gâbâ kârâp gei ziñgesibap.” ⁵⁵ Yatâ sâitâ Yesuñâ puriksâm kwâkâzikip. ⁵⁶ Oi kamân zo birâm kamân nâin âiwe.

Yesu molim ândiândiñangât den.
(Mt 8:19-22)

⁵⁷ Oi âine a nâinâ muyageziñgâm Yesu itâ sâm dukuip, “Gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ⁵⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hângotziñan zime. Ka a bonñâ, nâ ko isen korem zo buñ ândiman.” ⁵⁹ Oi Yesuñâ a nâi muyagem itâ sâm

dukuip, “Gâ ga molini.” Sâi a zorân itâ sâm dukuip, “Kembu, nângâna âi ibânâ hangum gâbat.” ⁶⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Birânandâ mumuñandâ ziñak hanagonek. Gâ ko âimñâ Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den sâna lañ kârâbap.”

⁶¹ A nâinâ ko Yesu itâ sâm dukuip, “Kembu, nâ moligibatkât otnigap. Gâ nângâna puriksâm âim torerâpnâ kândâtziñ kelikñâ gâbat.” ⁶² Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “A nâi kamân nâi âibamñâ mâtâbân âim um zagât op puriksâm kândâtñan ikpap, a yatâ zorân Anutu um topñan bagibagiñ, zorat dâp bunâ.”

10

Arâp donbep sinji âlip dâzângobigât sângonzângoip.

¹ Narâk zorat kwâkñan Yesuñâ arâp 70 gâsum sâlâpzângom nep diñ sâm ziñgip. Oi zikñâ kamân zo âibat sâip, zoren a zagât zagât sângonzângoip. ² Oi itâ sâm dâzângoip, “Kâlamân kut nâi nâi bonñâ donbep, ka nep tuutuun a bituk. Zorat zen nep mariñangât sâne nep a muyageziñgi nepñan âibi. Nebân âim bonñâ kwâkâm mimbi. ³ Zen âim itâ nângâbi. Râma gwamñâ zen wâu ulin zengât oserân mân sângonzângua âibe. Yata zo lañ zen sângonzânguan. ⁴ Zen irâ kipâke sot kât mân mem âibi. Oi mâtâbân âim a muyageiziñgâm zen sot kin den mân upi. ⁵ Mirâ nâin zâinam mâirâp itâ sâm dâzângobi, “Mirâ umñan lumbeñâ zimbap.” ⁶ Sânetâ mirâ zoren a nâi lumbeñangât sinji ândei lumbeñâ dinziñangât bonñâ zâkkâren muyagem zimbap. Buñ oi ko lumbeñâ dinziñâ, zorat bonñâ ziñan âburibap. ⁷ Mirâ zâibi, zoren tâtat mâme utne nalem ziñgâne nimbi. Nep a zen nep sângânñâ minetâ dâp upap. Mirâ lañ mân zâibi.

⁸ Kamân nâin âinetâ buku otziñgâm nalem ziñgâne nimbi. ⁹ Zoren a ambân sisi mâsekziñoot

kubikzingâm kamân mâirâp itâ sâmb dâzângobi, ‘Anutu um topñan ândiândiñ mâte otziñgap.’¹⁰ Ka kamân ñâin takâne zingit mân nângânângâ utne kamân sombemân kin itâ sâmb dâzângobi.¹¹ ‘Kinniñan zengât gwapgwap taap, zo lân gâbâreindâ zemziñgâbap. Zorat topñâ itâ nângâne. Anutu um topñan tâtatñâ mâte otziñgi bire.’¹² Zorat sa nângâne. Gâtâm den kubikkubik narâkñan Sodom kamân mâirâp, zen hâuñâ mem gei kwap otziñgâbap. Ka kamân zorat mâirâp, zen hâuñâ mem zâi kwap otziñgâbap.

¹³ Yei, Koraziñ kamân mâirâp, zen sâknam yâmbât nângâbi. Yei, Besaida kamân mâirâp, nep patâ zengâren muyageman, zo yatâ Tiro Sidon zengâren muyagei sâi ko mârum âgirâp patâ op umziñ melânbe.¹⁴ Zorat ko den kubikkubik narâkñan Tiro Sidon a ambân, zen hâuñâ mem gei kwap otziñgâbap. Ka Koraziñ sot Besaida kamân mâirâp, zen ko hâuñâ mem zâi kwap otziñgâbap.¹⁵ Oi Kapenaum kamân mâirâp, zen dap upi? Zen sumbemân zâibi? Buñâ. Zen simân geibi.”

¹⁶ Yatâ sâmbñâ Yesuñâ arâpñâ itâ sâmb dâzângoip, “Ñâi zâk zengât den nângâbapñâ nâgât den nângâbap. Ka ñâi zâk birâziñgâbapñâ yatik birâñibap. Oi ñâi zâk nâ kândâtnom birâñibapñâ sângonnogipñâ yatik kândâtkom birâñangâbap.”

Arâpñâ puriksâne Yesuñâ Ibânâ mâtâseip.

¹⁷ Yesugât arâp 70, zen âburem gam sâtâre op Yesu den sinji okñangâwe. Itâ sâmb ðukuwe, “Gâgât korân sâindâ wâke sot kut ñâi ñâi, ziñâ din-ñiñâ lume.”¹⁸ Yatâ sâmbñâ itâ sâmb dâzângoip, “Satañ zâk sumbemân gâbâ hânpan yatâ gei koi egâwan.¹⁹ Nânge. Zen mulum sot yanji sot Satañgât kut ñâi ñâi gakârâpñâ, zo lânne mân tâmbetzângobapkat imbanâ zingâwan.²⁰ Oi wâkenâ sâtziñ

lume, zorat zen mân sâtâre upi. Ka kutziñâ sumbemân kulemgui ziap, zorat sâtâre upi.”

²¹ Narâk zoren Tirik Kaapumñâ Yesu okñangi sâtâre op den itâ sâip, “Ibânâ, sumbem sot hân mariñâ, mâtâsegigan. Gâ a nângânângâziñangât nângâne patâ opmap, a yatâ zo ko ðingâ mem tik kwatziñgâmat. Ka a umziñangât nângânetâ katep opmap, zo ko ðingâ sapsun zingâmat. Oi nâ zorat mâtâsegigan. Gâ yatâ muyagem âibap sâmb kâtigein.”²² Yatâ sâmbñâ itâ sâmb dâzângoip, “Ibânandâ kut ñâi ñâi zo aksik nâgât bitnan pâip. A zen nanñâ topñâ mân nângâm kwâtâttime. Ibânâ, zâk zikñik nek topñâ nângâmap. Oi yatik a zen Ibânangât topñâ mân nângâm kwâtâttime. Nanñâ ninak nângâm kwâtâtiman. Oi nanñâ nâñâ a nâmbutñâ Ibanâ tirâpziñgua âlip nângâbi.”

²³ Yatâ sâmbñâ Yesuñâ arâpñâ zengâren puriksâmb itâ sâmb dâzângoip, “Zen kut ñâi ñâi sen pup tuuga ikse, zorat umâlip nângâbi.²⁴ Nâ dâzângua nângâne. Propete a sângiñâ sot a kutâ donbep, zen kut ñâi ñâi ikse, zo ek nângânam osiwe. Den sinji âlip zo nângânam urâwe. Oi mân nângâwe.”

A ñâiñâ kâsanâ buku okñangip. (Mt 22:35-40; Mk 12:28-31)

²⁵ Kembugât gurumin den zorat galem a ñâiñâ Yesu itâ mâsikip, “Patânâ, dap op ândiândi tâmbânangât sinji upat?”²⁶ Sâi Yesuñâ den hâuñâ itâ mâsikip, “Kembugât gurumin denân dap yatâ zei sâlâpkum nângâmat?”²⁷ Mâsiki sâip, “Gâ um dâpkâ sot imbanâgâ sot nângânângâgâ, zo Kembugâ Anutu hâlâluyâk pindâna zimbap. Oi gikangât otgimap, yatigâk a torenñâ zengât otgibap. Den yatâ zo ziap.”²⁸ Sâi Yesuñâ ðukuip, “Den âlip sat. Zorik lum ândiândi tâmbânangât sinji upan.”

²⁹ A zo a ambân mâteziñan zâizâin upam opñâ Yesu itâ mâsikip, “Oi ñâigât yatâ buku okñanğâbat?”

³⁰ Sâi Yesuñâ den sinği ñâi itâ okñanğip, “A ñâinğâ Yerusalem kamânân gâbâ Yeriko kamânân geibam mâtâbân arip. Ari ko a kâtik, kâmbu a, zen muyagem komñâ hâmbânğâ sot kut ñâi ñâi gakânğâ beknan mem birânğanğâne mâtâbân mumbam op zeip. ³¹ Zei tirik namâ galem a ñâinğâ mâtâbân âi ekñâ walâm arip. ³² Zâk ari ko tirik namâ galem zeñgât kore a ñâi, Lewigât kâmut zeñgâren gokñâ, zâkñâ yatik mâtâbân âim ek walâm arip.

³³ Oi Samaria hânân gokñâ, a ñâi mâtâbân âi ekñâ umñâ nânğip. ³⁴ Oi ekñâ zâkkâren âim useñâ kelâk sâñgon, wainğ too sanğon kâpeip. Oi donği kwâkñan pamñâ diim âi lomba namin pamñâ galem oip. ³⁵ Hañsâi âibamñâ lomba namâ galem a kât pindâm itâ sâip, ‘Gâ a zi galem okñanğâban. Kât gigan, zorat nânğâna mân dâp oi âburem gâbarân kât gibat.’ ”

³⁶ Yesuñâ den sinği yatâ sâm sâip, “A karâmbut zo zeñgâren gâbâ ñâi nânğâna a kuwe, zo buku okñanğip?” ³⁷ Mâsiki sâip, “Galem okñanğip, a zorânğ.” Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “Gâ âim yatâ op ândiban.”

Maria sot Mata, zekât den sinği.

³⁸ Yesu sot arâpñâ, zen âim kamân ñâin takâne ambân ñâi kutñâ Mata, zâkñâ sâi Yesu mirin zarip. ³⁹ Oi Matagât gatñâ ñâi ândeip, kutñâ Maria. Zâkñâ Kembugât kinğ topñan ge tâi den sinği âlip sâi nânğip. ⁴⁰ Matâ zâk nalem om kinğâ itâ nânğip, “Nep patâ zeï gatnâ mân betnan miap.” Yatâ nânğâm Yesugâren âimñâ sâip, “Kembu, gatnandâ birânigi ninak kore uan. Gâ dukuna ga betnan meik.” ⁴¹ Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “Mata, Mata, gâ kut ñâi ñâigât nânğâm kwâkâm kinzât. Nânğâ. Kut ñâi ñâi bâbâlanğ upan, zorânğ dâpñan. Maria zâk den

sinği âlip nânğâm taap. Zâk mân sa birâbap.” ⁴² (-)

11

Ninâugât Den.

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

¹ Yesu zâk hân ñâin âim ninâu sâm tâi arâpñâ zeñgâren gâbâ a ñâinğâ itâ sâip, “Kembu, Yohanenğâ arâp ninâu kwâkâm zinğip, zo yatik kwâkâm ninğâ.” ² Sâi Yesuñâ itâ sâm dâzânğoip, “Zen ninâu sânam itâ sâbi,

‘Ibâ, gâgât kutkâ hâlâlu zim-bap. Gâ gamñâ hân dâp um dap kembu otningâm ândimâmban. ³ Sirâm dâp nalem dâpniñan ninğâban. ⁴ Tosaniñ birâban. Neñgoot yatik a zeñgât tosazinğ birâmen, zorat. Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban.’ ”

⁵ Yatâ sâmñâ itâ târokwap dâzânğom sâip, “Zeñgâren gâbâ ñâinğâ ñâtik tânâmñan a bukuñâ konsâm dukubap, ‘Bukunâ, gâ nalem karâmbut ni. ⁶ Bukunâ ñâinğâ nânğâren gâi nalem pindâbam kâruan.’ ⁷ Yatâ sâi mirâ mariñâ, zâk mirinâk tap sâbap, ‘Gâ wangât uman gwâlâ kwâtñigat? Mirâ mâtâp doonğudoonğunğ sot katep uman zie. Zorat ko nâ mân zaat nalem gibat.’ ”

⁸ Yesu zâk yatâ sâmñâ sâip, “Nâ sa nânğânek. Mirâ mariñâ, zâk bukuñâ sâi mân nânğâm uman zim-bap, zo ko sâi âim âim ko zaatñâ kut ñâi ñâi sap, zo mem pindâbap. ⁹ Zorat nânğâ torenğâ ñâi dâzânğua nânğânek. Zen Kembugâren ninâu sâne ma ko kut ñâi ñâi zinğâbap. Zen kut ñâi ñâi kârum ma ko muyagibi. Zen mirâ hânğiyân kom kine ko mariñâ mirâ mâtâp mem pâmbap. ¹⁰ Ñâi zâk ninâu sâi ma ko bonğâ pindâbap. Ñâi zâk kârum manâ manâ ko bonğâ muyagibap. Ñâi zâk mirâ hânğiyân kom kiri ko mariñâ mâtâp mem pâmbap.

¹¹ Zeñgâren gâbâ a ñâinğâ nanğâ saru zuugât sâi mulum pindâbap?

12 Mo kuruk keetņangāt sāi yangi pindâbap? Zo buņâ. Zen a ambân bâliņâziņoot yatâ zorâņ murarâpziņ kut nâi nâi âlipņâ ziņgâme. 13 Ibâziņâ sumbemân walâwalâņandâ zen Tirik Kaapungât sânetâ walâm ziņgâbap.”

A ziņâ wâke molimoliņangât Yesu māsikâwe.

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

14 A nâi wâkenâ okņangi kopa oip. Oi Yesuņâ wâke molei a zo den âlip sâip. Yatâ oi a ambân ziņ ekņâ nângâne imbaņâ oip. 15 Ka a nâmbutņâ, zen zâkkât itâ sâwe, “Wâke zengât a kutâ Bezebulu, zâknâ imbaņâ pindi wâke moliziņgâmap.” 16 Sâne nâmbutņâ ziņâ Yesu top likuliku kulem nâi tuubapkât nângâwe. 17 Oi zâknâ umziņan ekņâ dâzâņgoip, “Hân nâin zoren kâmbam muyagem kamân dâp kâsa utne kamân zo kwamen zimbap. Mirâ nâin a âmbân ândie, zen kâsa op kâsâpagone mirâziņ kwamen zimbap. 18 Sataņ sot arâpņâ agonetâ nepziņ dap op kâtigem zimbap? Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebuluņâ mam okņangi wâke moliziņgâmap.’ Zorat san. 19 Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebuluņâ mam okņangi wâke moliziņgâmap.’ Zorat māsikâziņga sânek. Narâpziņâ zen ko nâiņâ imbaņâ ziņgi wâke moliziņgâme? Narâpziņâ zen sarâziņangât topņâ sâm muyagime. 20 Nâņâ ko Anutugât imbaņandâ wâke moliziņgâman. Zorat ko Anutugât um topņan ândiândigât narâk, zo mâte otziņgi mân nâņge.

21 A kâwaliņootņâ timbâ kâmbamņâ mem mirâ kamânņâ galem op ândei hâlâluyâk zimbap. 22 Oi a kâwaliņâ patâņâ gamņâ zâknak kâtigem kom sikum kut nâi nâi beknan memņâ kâsâpkubap.

23 Nâi zâk nâ buku mân otnibapņâ kâsa otnibap. Nâi zâk nepnâ on galem mân upapņâ kândaņbap.

24 Wâkenâ ayân gâbâ takâm hân a mân ândiândiņan âim tâtatņâ

kârubap. Kârum mân muyagemņâ sâbap, ‘Mirânâ birâm gâwan, zorenâk âburem dum âibâ.’ 25 Yatâ sâm âburem âi ikpap. A umņâ sanjon kubikkubikņâ zimbap. 26 Zo zei ekņâ a bukurâpņâ nâmburân zagât, zikņâ dâp yâtâ buņâ, bâliņ kâtikņâ, zo diiziņgi ga a umņanâk zo tâtat mâme upi. Oi a zâk mârûm bâliņâ ândeipņâ bet bâliņ op kwâtâtibap.”

27 Den yatâ sâm kiri a oserân gâbâ ambân nâiņâ den kâtikņâ den sâm sâip, “Ambân nâi mingimņâ nam gigip, zâkkât nâņga sâtâreņoot uap.” 28 Sâi Yesuņâ nângâm itâ sâip, “Ee. Ka nâņâ sa nângânek. A ambân Anutugât den nângâm lume, zengât nâņga sâtâreņoot uap.”

Kulemgât kâuk birâņangâne dâzâņgoip.

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

29 A ambân doņbep, zen zâkkâren mindunetâ topkwap den itâ sâm dâzâņgoip, “A ambân narâk ziren ândie, zo nângânâņgâziņ bâliņâ oi top lâkulâkugât kulem iknam kâuk birâme. Oi zen kulem nâi buņâ. Propete Yona, zâk Niniwe zengâren kulem oip, zo yatâ âsagei ikpi. 30 Mârûmņan Yona zâk Niniwe a zen bâliņâziņ kândâtkom Anutu mâte okņangâbigât girem den dâzâņgoip. A ambân narâk ziren ândie, zen yatâ upigât den dâzâņgoman. Nâ zengât kulem nâi op ândian. 31 Hân torengen mârûmņan ambân kutâ nâi ândeip. Den kubikkubik narâkņan ambân kutâ zorâņ zaatņâ a kâmut narâk ziren ândie, zengât bâliņâziņâ sapsugi hâuņâ mimbi. Zo yen buņâ. Ambân zo Salomogâren gâbâ nângânâņgâ âlipņâ mimbat sâm hân torengen gâbâ gâip. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian. Nâ Salomo wâlan. Ziņ wangât op nâgât den birâme. 32 Niniwe kamân mâirâpņâ, zen zo yatigâk den kubikkubik narâkņan zen zaatņâ a kâmut zi zengât bâliņâziņâ sapsune hâuņâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonagât den nângâm

umziņ melânâwe, zorat. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian, zirân Yona wâlan.

³³ Zen kârâp sâum mân tik pame. Âmaņ kâligen mân pam kwâarakume. Zo buņâ. Âsakņâ zo tâtatņâ kwâkņan pane mirâ umņan âsakņâ âsagei a zen zâim ikpi. ³⁴ Siņgâ zo sâkkaņgât âsakņâ. Siņgâ âlipņâ tâi ko sâkkâ zâk âsakņan tâpap. Ka siņgâ nâtâtik kâri ko sâkkâ nâtâtik muyagibap. ³⁵ Zorat ko zen galem oraņgâm ândibi. Umziņan nâtâtik muyagebapkât yatâ op ândibi. ³⁶ Zen um sâk nâtâtik buņâ. Âsakņik op naņgâbabân hâlâluyâk âsagem naņgâbap. Kârâp âsakņandâ âsagemap yatâ.”

Siņgi âlip sâkņik mân lubi.

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)

³⁷ Den zo sâm naņgâm ândei Parisaio a nâiņâ nalem nimbapkât sâi mirin zâim nalem nininjan tâip. ³⁸ Yesu zâk bikņâ mân saņgon zâi tâipkât Parisaio a zâk nâņgi mân dâp oip. ³⁹ Oi zorat Kambuņâ itâ dukuip, “Parisaio a zen hâkop sâkņik saņgonme. Umziņan ko on kâmbu sot bâliņâ piksâm ziap. ⁴⁰ Zen a nâņgânâņgâziņ buņ. Dap nâņge? Anutu zâk kut nâi nâi zorat sâkņâ muyageipņâ umņâ mân muyageip? ⁴¹ Zorat zen a kanpitâ zeņgât umziņ patâ zei kut nâi nâi âlipņâ, zo mem ziņgâm umziņâ salekkubap.

⁴² Yei, Parisaio, zen daņgât sot kâņgan, zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kambuņâ siņgi sâm pame. Zorat torenņâ den târârakņâ sot Anutugât umziņ patâ nâņgânâņgâ, zo birâme. Nâi lumņâ nâi lubi. Zo yatâ upi.

⁴³ Yei, Parisaio, zen mâpâmâpâse namin a sâtņâ tapmeyân mâte tâtnat sâme. A ambân sombemân sâm âlip kwatniņgâbigât umziņ patâ kinmap.

⁴⁴ Yei, Parisaio, zen a hanzâņgowe kwak yatâ hibuk op zei a zen mân ek kwâkņan âim game. Zen zo yatâ. Umziņan bâliņâ kârokņâ ziap.

Oi a ambân ziņâ sâkziņâ ikne âlip opmap.”

Propete a zâņgowe, zeņgât den.

⁴⁵ Yesu zâk den yatâ sâi Kambuņâ gurumin a nâiņâ sâtņan mem itâ sâip, “Patâ, gâ den yatâ sânanđâ Kambuņâ gurumin a neņgât den sâm bâliņ kwatniņgat uap.” ⁴⁶ Yatâ sâi. Yesuņâ hâuņâ itâ mâburem dukuip, “Yei, Kambuņâ gurumin den zorat galem a, zen kut nâi nâi yâmbâtņâ a kwâkziņan pam ziņ bet bâsaņ ândime.

⁴⁷ Yei, Sâkurâpziņ zen Propete zâņgowe, zeņgât kwagân kât kâsaget mindune kiri neule mot tuume. ⁴⁸ Yatâ op sâkurâpziņ zeņgât nâņgâne âlip oi ziņâ zâņgowe, zo zeņgât kwagân neule mot tuume.

⁴⁹ Zorat Anutugât nâņgânâņgâyân den nâi itâ muyageip, ‘Nâ zeņgâren Propete sot Aposolo sâņgonzâņgua gine nâmbutņâ zâņgom moliziņgâm a nâmbutņâ zâņgone mumbi.’ ⁵⁰ Oi zorat mârumņan a muya-muyagiņ narâkņan topkwap Propete zâņgone gilâmziņ geip, zorat tosa zo narâk zi ândie, zeņgâren mâkâbap. ⁵¹ Kâmbam zo mârumņan Abegâren gâbâ târokoi gam Sakaria, zâk tirik namin Kambuņâ siņgi nalem uuņâ zo naņgâmņan kuwe. Nâ perâkņak sa nâņgâne. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi zeņgâren mâkâbap.

⁵² Kambuņâ gurumin a zen nâņgânâņgâ âlipkât mâtâp dooņguwe. Mâtâp dooņgumņâ naņgo mem pâpan mem âiwe. Ziņak naņgoyân mân bagiwe. Oi a ambân baginam utne mâtâp pâke kwarâwe.”

⁵³ Den yatâ sâm ari Kambuņâ gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen topkwap ândei ândim yatâ op den sâi kâitkum mâsikâm âiwe. ⁵⁴ Oi lâuņan gâbâ den nâi nâņgâne bâliņâ oi denân pânatkât ek galem op ândiwe.

12

Yeusnâ Parisaio a sarâziņangât girem dâzângoip.
(Mt 10:26-27)

¹ Oi a ambân doņbep patâ Yesugâren mindum pâlâtâņ kin kiyân lân lân urâwe. Yatâ op kine topkwap arâp den itâ sâm dâzângoip, “Zen Parisaio zengât arik bâliņ zengâren âsagebapkât kârum ândibi. Sarâziņangât op san. ² Kut nâi nâi tik ziap, zo mân tik zimbap. Zo nâran mâbâlakņibap. Oi kut nâi nâi tik pâpanņâ, zo nâran kagibap. ³ Nâtigân den tik sâme, zo gâtâm maayân âsagibap. Mirâ umņan halop den sâme, zo gâtâm sombem kabâņan sâm muyagibi.”

Yesuņâ kenġât den dâzângoip.
(Mt 10:28-31)

⁴ “Bukurâpnâ, nâ itâ dâzângobâ. A sâkziņik zângobi, zengât mân kenġât upi. Zen um dâpziņ mân tâmbetkubi.

⁵ Nâigât kenġât upi, zorat dâzâņgua nâņġânek. Zâk gomņâ kâbakņei simân geibangât imbaņâ zemņangap, Anutu, zâkkât kenġât op ândibi.

⁶ Nii sâmbâlâle, zo sâņġân patâ buņâ. Kât kuriņâ mâiktârâ zagât pam bâtnâmbut mimban. Oi Anutu zâk zen pisuk patâ ziņġit naņġâmâp. ⁷ Zâkņâ a zengât kâukziņ sâmotņâ aksik teņġâziņ ek nâņġâm naņġâmâp, zorat kenġât buņ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buņâ. Zen a. Anutu zâk umņandâ gâsuziņġâmâp.

⁸ Oi nâi dâzâņgua nâņġânek. Nâi zâk a ambân mâteziņan sâm âlip kwatnimap, zo ko a bonņâ, nâ yatigâk Anutugât sumbem arâpņâ zengât mâteziņan sâm âlip kwâkņangâbat. ⁹ Oi nâi zâk a ambân mâteziņan kwâimbânibap, zo ko a bonņâ, nâņgoot yatigâk sumbem a mâteziņan kwâimbânangâbat.”

Kaapumġât den.
(Mt 12:32; 10:19-20)

¹⁰ “Nâi zâk a bonņâ nâ sâm bâliņ kwatnibap, zakkât bâliņâ zo âlip

birâbirâņâ. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâliņ kwâkņangâbat, zâkkât tosa zo Anutuņâ mân birâbat.

¹¹ Gâtâm mâpâmâpâse namâziņan mo a kutâ zengâren diiziņġâm âine den toren dap sânat sâm nâņġâ kwâkâ mân upi. ¹² Narâk zoren den sâbi, zo Tirik Kaapumņâ sapsum ziņġâbat.”

Kât sikumġât âkņâle mân upi.

¹³ A osetziņan ġâbâ a nâiņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, âtânâ zâk ibânaņġât bet boi zikņik mem ândiap, zorat ġâ dukunandâ kâsâpkum torenņâ nâ nibap.” ¹⁴ Sâi Yesuņâ itâ dukuip, “Nâiņâ nâ a sâtņâ mo a kutâ nâbaripkât nâġâren ga sat?” ¹⁵ Yatâ sâm den itâ târokwâip, “A nâmbutņâ kut nâi nâi patâ zemziņġap, zo ko ândiândi bonņâ mân ziņġâbat. Yatâ opņâ umziņ galem op ândibi. Zen kât sikumġât âkņâle mân op ândibi.”

¹⁶ Yatâ sâmņâ den sumbuņâ nâi itâ dâzângoip, “Sikum a nâigât kâlamņan gom sambe patâ zemņangip. ¹⁷ Oi umņandâ itâ nâņġip, ‘Nâ dap upat? Kut nâi nâi doņbep patâ zemniġap, zorat mirâņâ mân kinzap.’ ¹⁸ Yatâ nâņġâm sâip, ‘Itâ upat. Nâ nalep silep kâdanġ nilip patâ tuumņâ zoren âi pa tâpap. ¹⁹ Gomsambe zemniġapkât mulunâk tâi narâk kârep om nem zâibat. Zorat sâtâre kwâkņan ândibat.’ ²⁰ Yata sâi Anutuņâ itâ sâm dukuip, ‘O, a nâņġânâņġâġâ buņâ, nâtik ziren ândiândigâ bekan mimbat. Kut nâi nâi minduin, zo nâigât upap?’ ²¹ Zorat sa nâņġânek. Nâi zâk yatik Anutugât mân nâņġânâņġâ op zikņâ siņġi sikum kut nâi nâi mindui tâkņangâbat, zo ko Anutuņâ zo yatik okņangâbat. Anutuņâ a yatâ zo egi kanpitâ upap.”

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nâņġâm kwâkâm ândibi.
(Mt 6:25-34)

²² Yesuņâ arâpņâ itâ dâzâņgom sâip, “Zorat op dâzângobâ. Itâ mân

sâbi, 'Nen wan wan nem ândinat?' Mo sâkziŋaŋgât itâ mân sâbi, 'Nen wan wan mem ândinat?' ²³ Nalemŋâ bon buŋâ. Ândiândiŋâ bonŋâ. Sâk pâkeŋâ bonŋâ buŋâ. Sâkziŋandâ bonŋâ. ²⁴ Zen nii ziŋgit nâŋgâbi. Zen nep mân kêrâm kêmitme. Zen nalem mân mindune tâpmap. Oi laŋ Anutuŋâ nalem muyagem ziŋgâmap. Zen ko nii yatâ buŋâ. Zen a. Anutu, zâk umŋandâ gâsuziŋgâmap. ²⁵ Zen ândiândiziŋaŋgât nâŋgâm kwâkâm ko âlip ândine âi topŋan subap? ²⁶ Zen kut ŋâi mâik, zo âlip mân galem upme, zorâŋâ wâŋgât kut ŋâi ŋâi torenŋaŋgât nâŋgâm kwâkâ upme?

²⁷ Zen pâliŋpâliŋgât neulenâ âsagemap, zo ek nâŋgânek. Zâk hâmbâ nep mân tuumap. Oi sa nâŋgânek. A kutâ Salomo, zâk sikum patâ sot neule âlip zemŋaŋgip. Ka zâk hâmbâ neulenoot zo yatâ mân mem ândeip. ²⁸ Oi neule âlip, zo hibukŋan itârâŋ muyagei muka sâmbum pane kêrâbân simbap. Anutuŋâ sâi neule âlipŋâ muyagemap. Oi zengât sâk pâke mot mân muyagem ziŋgâbap sâme? Nâŋgâm pâlatâŋziŋ buŋâ, zen. Kembuŋâ ko âlip galem otziŋgâbap. ²⁹ Oi zen itâ mân nâŋgâbi, 'Nen wan wan nem ândinat?' Nalemgât nâŋgâ kwâkâ mân op ândibi. ³⁰ Um kêtik a ambân hân dâp, zen um nâŋgânâŋgâziŋ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziŋandâ wan wangât kwakse, zo ek nâŋgâmap. ³¹ Anutu um topŋan ândibi, zorat umziŋ pane zimbap. Yatâ utneta sâkkât kut ŋâi ŋâi aksik ziŋgâbap.

³² Râma gakânâ, zen keŋgât mân op ândibi. Ibâziŋâ zâk um topŋaŋgât siŋgi kwaziŋgip. ³³ Zen kut ŋâi ŋâi zemziŋgip, zo a ambân kanpitâ ziŋgâbi. Yatâ opŋâ sumbemân sikum bonŋâ, zinziŋâ, zo mimbi. Zoren kêmbu a ziŋ mân mimbi. Zoren wâsâsâŋ ziŋ mân tâmbetkubi. ³⁴ Kut ŋâi ŋâiziŋâ zemabân, zoren yatik umziŋ pane zemap."

Um wâgân ândiândigât den.

³⁵ "Zen petziŋ lapŋâ kêrâpziŋ sâune sei mambât ândibi. ³⁶ Kore a zen a kutâziŋandâ hân kêrebân gâbâ âburem gam hâŋgiyân koi mâtâp mem pambigât mambât ândibi. Zen yatâ op ândibi. ³⁷ A kutâ, zâk âburem gâi kore arâpŋâ um gwâlâ ândine muyageziŋgâm zengât nâŋgi sâtârenoot upap. Nâ perâkŋâk dâzâŋgobâ. Zâk nepkât pet lapŋâ nalem tap niniŋan zâmbari nalem nimbigât kore otziŋgâbap. ³⁸ A kutâ, zâk ŋâtik tânâmŋan mo haŋsâsâgât purikâsm gâi um wâgân ândine muyageziŋgâbap, zo ko âlip upap.

³⁹ Zen itâ nâŋgânek. Kamân ŋâigât a zen kêsa ŋâtik ziren takâbi, narâk zo yatâ nâŋgâm um wâgânâk ândim kamânziŋ galem upi. ⁴⁰ Oi a bonŋâ nâ puriksâbatkât narâkŋâ mân nâŋgâm ândie. Narâknâ mân nâŋgâm tâtne gâbat, zorat mambâtnim um wâgân ândibi."

Kore a bâliŋaŋgât den.

(Mt 24:45-51)

⁴¹ Yesu zâk den yatâ sâi Peteroŋâ itâ sâm mâsikip, "Kembu, gâ den alotŋâ zi niŋik mo ârândâŋ niŋaŋgât sat?" ⁴² Mâsiki Kembuŋâ den sumbuŋâ ŋâi itâ sâip, "A kutâ ŋâi zâk kore a gakârâpŋâ zengât galem a ŋâi pam itâ dukubap, 'Nâ âi ândia galem otziŋgâm ândim narâkŋan nalem dâpziŋanâk ziŋgâm ândiban.' Oi zâk dap ândei galem a nâŋgânâŋgâŋoot sot sât luluŋoot sâsâŋâ? ⁴³ Galem a zâk nep sâm pindâpindâŋ, zo dâŋgâk galem oi patâŋandâ gâbap, galem a yatâ zorat nâŋgi âlip upap. ⁴⁴ Nâ bonŋâ sa nâŋgânek. A kutâ zâkŋâ galem a zo patâ pam kut ŋâi ŋâi galem upapkât sâm pindâbap. ⁴⁵ Oi galem aŋâ umŋan itâ nâŋgâbap, 'Patânâ, zâk kêrebân âimŋâ kek mân gâbap.' Yatâ nâŋgâm kore a ambân zâŋgom mem ŋâi ŋâi otziŋgâbap. Otziŋgâmŋâ nalem om nem too kêtik nem um gulip op ândibap. ⁴⁶ A kutâŋâ gâbapkât mân nâŋgâm gulipmalip ândibap oi a kutâ zo gam

kom kâbaknei bâliņ mâme osetziņan âi ândibap.

⁴⁷ Kore a nâi zâk patâņangât den nâņgâm diņâ kwâkâbap, patâņâ zâk tâkņâ lapitpap. Oi hâuņâ mem zâi kwap pindâbap. ⁴⁸ Oi nâi zâk patâņangât den mân nâņgâm den kwâkâbap, zo zâk tâkņâ lapitpap. Zo hâuņâ mem gei kwap pindâbap. A nâi zâk kut nâi nâi yâmbâtņâ pindâpindâņ, zo boņâ yâmbâtņik muyagei dâp upap. Oi nâi zâk nep patâ sâp pindipņâ nep patâ zo tuugi dâp upap.”

Yesuņâ kârâp mem geip.
(Mt 10:34-36)

⁴⁹ “Nâ hânân kârâp ua sem kut nâi nâi bâliņâ sem pitinĳubapkât gem gâwan. ⁵⁰ Too saņgon niibi, zorat nâņgâm ândim umnâ yâmbâriap. ⁵¹ Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbeņ muyagibapkât geip,’ Yatâ buņâ. Nâ kâmbam âbâņgubapkât gewan. Nâ kâsâp zâņgobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. ⁵² Oi itârâņ topkwap itâ muyagibap. Mirâ nâigât a ambân bânâmbut, zen âbâņgum toren zagât toren karâmbut upi. ⁵³ Nannâ ibanâ, zet kâsâpagobabot. Oi mam bârat, zet kâsâpagobabot. Iran sibun, zet kâsâpagobabot.”

Kembugât kulem ikpi.
(Mt 5:25-26; 16:1-4)

⁵⁴ Yatâ sâmņâ a ambân aksik itâ sâm dâzâņgoip, “Mirâ sumunkoi zen itâ sâme, ‘Map gâbamac.’ Sâne map gâmap. ⁵⁵ Mirâ pitâyanĳâm zeikņâ sâme, ‘Maa upâmap.’ Sâne yatâ opmap. ⁵⁶ Sarâ a ambân, zen sumbengât tobatņâ ekņâ nâņgâme. Ka zen nâgât topnâ mân nâņgâm kwâtâttime.

⁵⁷ Zen wangât mâtâp târârak sot gâņgoņâ, zo mân kâsâpkum ek nâņgâme? ⁵⁸ Gâ buku nâi sot kâsâp op dinzikņâ zo kek kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ diņgâ top likuliku agâren sâi zâkņâ nâņgâm kâwali arâpņâ sâi gâsum diigim tâk

namin gâbanbi. ⁵⁹ Nâ perâkņak dâgobâ. Gâ yen mân gâban. Gâ zoren tap ko kâsagâ kât pindâna âkiyâk gâban.”

13

Umnij mân melâņindâ Anutu kâbakņeniņgâbap.

¹ Narâk zoren a nâmbutņâ ziņâ Yesu den siņgi itâ dukuwe, “Galilaia a nâmbutņâ, zen Anutugât siņgi sâp makau kom unam utnetâ Pilatonâ sâi kâwali arâpņâ ziņâ zâņgom naņgâwe. Zâņgone a gilâm sot makau gilâm, zo ârândâņ mâpotne giarip.” ² Den siņgi yatâ dukune itâ mâsikâziņgip, “Zen dap nâņge? Zengât tosaņâ Galilaia a nâmbutņâ zengât tosa walip, zorat tosaĳât op tâmbetzâņgoip? ³ Yatâ buņâ. A nâmbutņâ zen tosaziņoorâk ândie. Zen umziņ mân melâņbiyân yatigâk tâmbetagoibi. ⁴ Yerusalem kamânân a kiin nâmburân karâmbut Siloam mirâ kârep patâņâ kwâratzâņgoip. A kiin nâmburân kârâmbut zo tosaziņandâ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutņâ walâziņgip? ⁵ Yatâ buņâ. Nâmbutņâ zengât tosa ziap. Dâzâņgua nâņgânek. Zen umziņ mân melâņbiyân yatigâk tâmbetagoim kwâkâbi.”

⁶ Den zo sâm naņgâm Yesuņâ den sumbuņâ itâ sâip, “A nâiņâ nepņan nak koset nâi kâmiri lâmbarip. Oi mariņâ zâk bonņangât âi kârûmâip. ⁷ Yatâ opņâ nep galem a itâ dukum sâip, ‘Nâņgâ. Nâ nak zirat bonņâ kârûm ândia kendon patâ karâmbut âkap. Nak zo bonņâ mân opmap, zorat ko kârâban. Wangât hângât kelâkņâ yen mimbap?’ ⁸ Yatâ sâi ko galem aņâ itâ dukui, ‘Patâ, gâ birâna kendon kânok zi kirik. Oi nâņâ topņan hân kârâm pa pambâ. ⁹ Yatâ ua narâk nâin bonņâ âsagibap mo buņâ, zo iktat. Oi bon mân oi ek sâna kârâm pândat.’ ”

Yesuņâ kendonân ambân nâi kubiņgip.

10 Narâk nâin Yesuñâ mápâmâpâse namin zâim den sinji âlip dâzânngoip. 11 Oi mápâmâpâse namin zo ambân nâi tâip. Kendon patâ kiin nâmburân karâmbut umñan wâkenjâ okñanji ândeip. Wâkenjâ okñanji kândâtñâ pindiñsâm ândeip. Dap op winziksâm ândibap? 12 Yesuñâ ambân zo ekñâ itâ dukuip, “Ambân gâ winziksânangât san.” 13 Yatâ sâmñâ bikñandâ kâukñan pâi kândât winziksâi Anutu mápâseip. 14 Yesuñâ kendonân ambân zo kubigipkât mápâmâpâse namâ galem anjâ nânji bâlei kuk op sâip, “Nep mâme hilâm nâmburân kânok ziap. Zoren gane kubikziñgâbap.” 15 Yatâ sâi Yesuñâ itâ mâburem dukuip, “Sarâ a zen. Kendonân donji sot makâu gakârâpziñ too nimbigât diiziñgâm âime. 16 Ambân zi Abaramgât kiun. Sataññâ saagi kendon kiin nâmburân karâmbut yatâ op ândeip. Oi nânjâ kendonân kubiksan, zo nânngâne mân dâp uap?” 17 Yatâ sâi ko kâsa okñanngâweñjâ anjun urâwe. A ambân kâmut, zen ko kulem zorat umâlep patâ urâwe.

Kembugât den zo wakum keetñâ yatâ.

(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

18 Yesu zâk den itâ târokwap dâzânngoip, “Antugât sinji âlip zorat mâtâp, zo wanân dâpkwap sâbâ? 19 Zo wakum keetñâ yatâ. A nânjâ nepñan âi kendi kâmñâ takâm nak oip. Oi nii ziñjâ gamñâ bânranjan pam tapme.” 20 Oi itâ târokwap sâip, “Sinji âlipkât mâtâp, zo wanân dâpkwapâ? 21 Zâk sii dangât yatâ. Ambân nânjâ sii dangât naleman pam oi sei nalem naam donjeb op nanjip.”

Sumbemân bagibagiñangât den.

(Mt 7:13-14, 21-23)

22 Yesu zâk Yerusalem kamânân âibam âim kamân patâ sot kamân mâik mâigân sinji âlip dâzânngom arip. 23 Ari a nânjâ mäsikâm sâip, “Kembu, a bituktâ ziñjâ sumbemân zâibi, mo dap?” 24 Oi Yesuñâ

den nâi itâ dâzânngoip, “Mâtâp gâbâkñan bagibigât kâtigibi. Nâ dâzânngua nânngânek. A ambân donjeb patâ, ziñjâ mâtâp gâbâkñan baginam osibi. 25 Mirâ mariñjâ, nâ zaat hânji doongua hânngiyân kom itâ sâbi, ‘Kembu, mâtâp mem pânan.’ Sâne itâ dâzânngobat, ‘Nâ zen mân nânngâziñgan. Zen waniñ gok?’ 26 Mäsikâziñga zen hâuñjâ itâ sâm dâtnobi, ‘Nen gâ sot ândim too nalem niwen. Oi kamâniñangât sombemân den sinji âlip sâna nânngâwen.’ 27 Yatâ sâne itâ dâzânngobat, ‘Dâzânnguan zo, zen waniñ gok? Nâ mân nânngâziñgan. Bâliñ mâme a, zen birâninek.’ 28 Oi Abaram, Isaka, Yakobo sot Propete nâmbuñjâ Anutugât um topñan ândinetâ ziñgitpi. Ka zen ko âkñan ândimñâ umbâlâ op isem ândibi. 29 Oi hân mirâsiñ takâtakâñan sot geigeiñan sot hân toren toren, zobâ a ambân takâm Anutugât um topñan bagimñjâ sii nalem patâ nem sâtâre op zimbi. 30 Nânngânek. A bet, zeñgâren gâbâ nâmbutñandâ kâdom upi. A kâdom, zeñgâren gâbâ nâmbutñandâ bet upi.”

Herodegât den.

31 Narâk zoren Parisaio a nâmbutñjâ ziñ Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Herodenjâ gobat sapkât hân zi birâm âi.” 32 Sânetâ dâzânngoip, “Zen âburem âim wâu ulin zo nâgât itâ sâm dukubi, ‘Nânngâ. Nâ irâk sot muka wâke moliziñgâbat sot mâsek kubikziñgâbat. Hânñsâi mârâ nep tuuga âkâbap.’ 33 Itârân, muka sot mârâ mâtâp âibatkat sâsânjâ. Yerusalem kamânânâk Propete zânngome. Nâ zoren zaria nobi. Mân zaria sâi ko dap yatâ nobe?”

Yerusalem kamânngât den girem dâzânngoip.

(Mt 23:37-39)

34 Yatâ sâm sâip, “O Yerusalem kamân marirâp, zen Propete zânngome. Anutuñjâ kore a sânngonzânngoi zeñgâren gâne

kâtnâ mem zângome. Kuruknâ gwamârâp gâbâreziŋgâm abâtñandâ lâmbamzâŋgomap, yatigâk nânâ a ambân kâmut kinnâ topñan gâbâreziŋgâbâ sa birâanime. ³⁵ Nânġânek. Mirâ kamânziŋâ nânâ birâbat. Nâ sa nânġânek. Zen dum mân nek ândim itâ sâm nikpi, Kembugât sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâkñanġânâ.”

14

Kendonân Yesuñâ mâsek a ñâi kubikñanġip.

¹ Yuda zeŋġât kendon ñâin Parisaio a zeŋġât a sâtñâ ñâiñâ Yesu nalemgât diigi mirâñan zarip. Oi a nâmbutñâ zen zâk sot nalem ninam diñanġât dap sâbap sâm ek tarâwe. ² Oi a ñâi kiñ bik lâmbatlâmbat zoren zâi tâip. ³ Oi Yesuñâ ekñâ Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a mâsikâziŋgâm sâip. “Zen sânek. Kendonân a kubikkubikñâ, zo orotñâ mo mân orotñâ?” ⁴ Yatâ sâi hirînsâm kine Yesuñâ a zo bikñandâ gâsum kubikñanġâm sâŋgongui arip. ⁵ Ari ko itâ dâzânġoip, “Zeŋġâren gâbâ a ñâigât nanñâ mo makau kendonân lamân giari birâne tâpap mo sâmbune kopgâbap?” ⁶ Yatâ dâzânġoi den torenñâ dukunam kwakñâ birâwe.

Zen sâk mâme mân upi.

⁷ A nalem ninam diiziŋgi mirin zâiwe. Mirin zâim kian mâteyâk âi tatne Yesuñâ ziŋgitñâ itâ dâzânġoip, ⁸ “Gâ a ñâiñâ sii nalem om sâi gamñâ kian mâteyâk mân tâpan. Gâ kian mâteyâk âi tâtnandâ a pâtâ ñâi gâbap. ⁹ Gâi sii nalem mariñâ itâ dâgobap. ‘Zo zâkkât tâtat. Gâ âmbi âi.’ Dâgogi a yenñâ zeŋġât kian kândâtñan âi tap anun upan. ¹⁰ Nâiñâ sâi gamñâ a gigiñâ zeŋġât kianân tâpan. Tâtna sii nalem mariñandâ gekñâ itâ dâgobap, ‘Buku, gâ zâi kian mâteyâk tâtnan.’ Yatâ dâgogi a mâteziŋjan umâlep patâ nânġâban. ¹¹ Nâi zâk umñâ mem ge kwap

ândibap, zâk ko mem zaatzaatñâ. Ka ñâi zâk sâk mâme op ândibap, zo ko mem ge kwâkwatñâ.”

¹² Yatâ sâmñâ a diigip, zo itâ târokwap dukuip, “Gâ si nalem umbam buku, âtâ mun, torerâpkâ, kamârâpkâ mân diiziŋgâban. Wangât, zeŋgoot yatik narâk ñâin diigim hâuñâ mâkâne âkâbap, zorat. ¹³ Itâ upan. Sii nalem ona sei a gigiñâ sot kiñ bitziŋ bâliŋ sot sen ñâtâtik, a ambân yatâ zo diiziŋgâban. ¹⁴ Yatâ otna zeŋgoot hauñâ mân mâkâne tosâziŋâ yen zeï a târârakñâ zaatpi, narâk zoren Anutuñâ hâuñâ gibap.”

*Sii nalem patâġât den sumbuñâ.
(Mt 22:1-14)*

¹⁵ Sâi nalem ârândân nem tarâwe, zeŋġâren gâbâ a ñâiñâ itâ sâip, “Ñâi zâk Anutuġât um topñan nalem nim-bap, zâkkât ñanġa sâtâreŋoot uap.” ¹⁶ Sâi Yesuñâ den siŋgi ñâi itâ dukuip, “A patâ ñâi sii nalem oip. ¹⁷ Sii nalem unñâ narâk mâte oi kore a ñâi sâŋgongoi âi a zen zop kânñan sâsânġâ, zo itâ dâzânġoip, ‘Nalem mârum om kâtân tuugen. Ganek.’ ¹⁸ Sâm dâzânġoi zen kut ñâi ñâiyân tâbi sâm birâm tarâwe. Oi ñâi zâk sâip, ‘Nâ hân ñâi kwâlâwan, zo ikpam âibâman. Zorat gâ patâġâ dukuna nânġi mân bâliŋ upap.’ ¹⁹ Nâi zâk sâip, ‘Nâ makau bâzagât sâŋġân mewan, zo âi ziŋgitpâman. Zorat patâġâ dukuna nânġi mân bâliŋ upap.’ ²⁰ Nâi zâk sâip, ‘Nâ ambân mewangât mân gâbat.’

²¹ Yatâ sâne kore a âburem âi patânġâ dukui nânġâm kuk op itâ dukum sâŋgongui, ‘Gâ kamânân mâtâp patin sot mâik mâigân âim a ambân zo yatâ zo diiziŋgâna ganek.’ ²² Sâi kore a zâk yatâ opñâ patânġâ dukum sâip, ‘Patâ, gâ den sat, zo lukan. Oi mirâ zo mân pikse.’ Dukui patânġâ itâ dukuip, ²³ ‘Gâ dum âi kamân âkñan mâtâbân hibukñan âi gâsum diiziŋgâna ga mirânan piksâbi. ²⁴ Nâ itâ dâzânġua nânġânek. A

kândom zop dâzângowan, zen mânâk nimbi.’ ”

Yesu molimolinjagât den.
(Mt 10:37-38)

²⁵ A ambân kâmut patâ Yesu molim âine puriksâm itâ dâzângoip, ²⁶ “Nâi zâk nâgâren ga ândibâ sâm ibâ mamnâ sot ambin murarânâ sot âtâ munnâ ponânâ sot ândiândinâ, zen mân birâzingâbam upap, zâk nâgât a mân op ândibap. ²⁷ Nâi zâk ziknâ poru naknâ mân lum nâgât mâtâp lânjap, zâk nâgât a mân op ândibap.

²⁸ Zengâren gâbâ a nâi mirâ tubamnâ sângânjâ sâlâpkum kubik tuubap mo mân tuubap, zorat topnâ ek nângâbap. ²⁹ Oi yatâ mân opnâ kegâk mirânâ tandâ pâi giari kâtnâ kârum birâbap. Biri ko a ambân zinâ eknâ girânjanjâbi. ³⁰ Zen itâ sâbi, ‘A zi âsak op mirâ patâ tuubam op tandâ kwânângâm biri kinzap.’

³¹ A kutâ nâinâ a kutâ nâi kumbamnâ kegâk mân âibap. Zâk itâ nângâm kwâkâbap, ‘Nen a bituk ândiennâ ândi a donjap ândie. Zen âlip zângonot mo bunâ?’ ³² Zinjagât nângi gigin oi kâsa kârebân tatne kâwali a nâmbutnâ sângonzângoi zen âi lumbenagât den sâne lumben op ândibi.

³³ Oi yatik zengâren gâbâ nâinâ kut nâi nâinâ zo mân birâmjâ dabân nâgât a op ândibap? Zâk nâgât mân upap.”

³⁴ Yatâ sâmnâ den sumbuñâ nâi itâ sâip, “Sii zo naamnâ. Ka sigât naamnâ bun oi ko dap oindâ naamnâ dum upap? Zo bunâ. ³⁵ Sii bâlinjâ zo yatâ mo yatâ orotnâ, zo mân ziap. Zo yen lum pâindâ âibap. A nâi zâk kindapnootnâ den zi nângâbap.”

15

Râma galem agât den sinji.
(Mt 18:12-14)

¹ Kât mimiñâ a sot bâlinjâ mâme a, zen Yesugâren den sinji âlip nângânâmindumarâwe. ² Oi Parisaio a sot Kembangât gurumin den

zorat galem a, zen zorat nângâne bâlinjâ oi Yesugât itâ sâwe, “A zâk bâlinjâ mâme a zen sot tap nalem nemap. Man orotnâ zo opmap.”

³ Yatâ sâne Yesunâ den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, ⁴ “Zengâren gâbâ a nâigât râma 1 handeret ândibi. Oi zengâren gâbâ kânoktâ âi bun oi birâbap? Zo yatâ bunâ. Kâmut patâ 99 zo birâzingâm bun upap, zo kârubap. ⁵ Kârum ma muyagem umâlip op âkom âibap. ⁶ Âim bukurâp sot kamârâp dâzângom sâbap, ‘Sâtâre utnâ. Râmanâ bun oip, zo muyagian.’ ⁷ Nâ dâzângua nângânek. Zo yatigâk a 99 zen târâraknâ ândine sumbemân sâtâre patâ muyagibap. Ka bâlinjâ mâme a kânoknâ umnâ melâni zâkkât op sumbemân sâtâre patâ walâm yâmbâtnik muyagibap.”

⁸ Yatâ sâmnâ den nâi itâ târokwap sâip, “Dap nânge? Ambân nâinâ kât bâzagât mem ândibap. Mem ândei kât kânok gei bun oi birâbap? Bunâ. Zâk kârâp sâumnâ mirâ pitâm kârum ma muyagibap. ⁹ Kârum muyagemnâ ambân bukurâpnâ, kamârâpnâ zângonsâi gane itâ dâzângobap, ‘Kâtnâ bun oip, zo muyagian, gât ko sâtâre utnâ.’ ¹⁰ Zorat sa nângânek. Zo yatik bâlinjâ mâme a mo ambân kânok umnâ melâni Anutugât sumbem arâp zen sâtâre upme.”

A katep nâi tâmbetagobam oip.

¹¹ Yesunâ den sinji nâi itâ sâm dâzângoip, “A nâi nanzatnâ zagât ândiwet. ¹² Nan kwaknandâ ibânâ itâ dukuip, ‘Ibâ, gâ kât sot sikum nâgât sinji sâin, zo mem ni.’ Yatâ sâi kât sot sikum kâsâpkumnâ munñâ pindâm âtânjagât sinji pâi tâip. ¹³ Oi bet katep zâk sirâm bituktâ ândim sikum sot kât zo aksik mem ba hân kârebân arip. Zoren âi lanj ândim bâlinjâ top top opnâ kât sot sikum zo zoren zingâm nanjip. ¹⁴ Kât sot sikum zo bun oi ândim hân zoren pu patâ muyageip. Oi a zo dap upâ sâm

kwagip. ¹⁵ Hân mariņâ nâi zâkkâren ari sâi hibukņan âi bâu galem ândeip.

¹⁶ A zen nalem anġan kârânġâne yen tap tepņanġât opņâ bâu zeņġât nalem nimbam oip.

¹⁷ Yatâ opņâ nânġânânġânâ pâronșâi itâ nânġip, 'Ibânanġât nep a kâmut, zen nalem nem âkon op ândine nanņâ nâ zi tepkât mumbâman. ¹⁸⁻¹⁹ Zorat nâ kamânan âim ibânanġâren takâm itâ sâm dukubat, Ibânâ nâ bâliņ mâme a. Tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, ġât ko nâġât nangâ mân sâna ândibat. Yen sâna gâġât nep a op ândibat.'

²⁰ Yatâ sâm ibânanġâren arip. Ari ibânandâ kârebân ġâbâ ekņâ umņâ nânġâm sârârâk kârâm âi lum mânġarip. ²¹ Mânġari itâ dukuip, 'Ibânâ nâ bâliņâ mia tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, ġât ko nâġât nangâ dum mân sâna ândibat.' ²² Yatâ sâi ibânandâ kore a itâ dâzânġom sânġonzânġoip, 'Kek âi hâmbâ âlipņâ sot donet sot kipâke mem ga pindânek. ²³ Oi makau gwamņâ patâ diim gam kom une nem sâtâre utnat. ²⁴ Nannâ zâk moibân ġâbâ zaatsap. Zâk buņ oibân ġâbâ muyagem gaap.' Yatâ sâi sâtâre topkwap urâwe.

²⁵ Oi nan kunņâ zâk nebân ândieņâ puriksâmņâ kamân nanġâmņan ga kin kep kwamit nânġip. ²⁶ Zâkņâ sâi kore a nâi ġâi mâsikâmņâ sâip, 'Kep zo top dapkât?' ²⁷ Oi zâkņâ sâip, 'Mungâ gaap. Gaapkât ibâġandâ sâi makau gwam patâ kom uen.' ²⁸ Yatâ dukui nan kunņâ zâk kuk opņâ kamânân man bageip. Ibânandâ nânġâm kamân ġinņan ġeim um lumbeņ den dukuip. ²⁹ Yatâ dukui mân nânġânânġâ op kin itâ dukuip, 'Nânġat. Nâ kendon patâ donġep kore otġim ândim sâtkâ luman. Yatâ ândia ġâ noniņ gwamņâ mân nina nâ sot bukurâpnâ nen kom om nem sâtâre urâwen. ³⁰ Ka bet katepkâ, zâk laņ ambân zen sot ândim kât sikumġâ tâmbetkum gulipkum nanġip. Zâk yatâ zorân

âburem ġâi sânandâ makau gwam patâ kom nie.'

³¹ Sâi ibânandâ itâ dukuip, 'Nannâ, ġâ narâk dâp nâ sot ândim ġâmatņâ kut nâi nâi nâġâren ziap, zo ġâġât siņġi op nanġap. ³² Ka mungâ ko moipņâ zaatsap. Oi zâk buņ oipņâ dum muyagiap, zorat ko sâtâre oindâ dâp upap.' "

16

Kât galem a bâliņanġât den.

¹ Yesuņâ arâpņâ den siņġi nâi itâ sâm dâzânġoip, "Sikum a patâ nâiġât kât sikum galem a nâi ândeip. A zorat itâ sâne patânâ nânġip, 'Galem a, zâk mem gulipkuap.' ² Yatâ sâne sâi ġâi dukuip, 'Nâ ġâġât den sâne nânġan. ġâ yatâ zorânâ dum zagâtņâ mân galem ândiban. Ekapkâ mem ġâna kât sikumġât topņâ ikpâ.'

³ Sâi galem a zo umņan itâ sâip, 'Galem a nep zo betnan mei dap upat? Nâ imbanâ buņâ. Nep kârâm kâmitpatkât âkon uan. Nâ kanpitâ ândibatkât âkon uan. (Wanġât, Yuda zeņġâren a kanpitâ zen ândim oletziņġamarâwe, zorat op sâip.) ⁴ Irabot nânġan. Patânâ moliniġi a patânanġât sikum tosa miwe, zeņġâren âi buku ua sâne zeņġât mirin ândibat.' ⁵ Yatâ sâm patânanġât tosa miwe, kânok kânok zânġonsâi gawe. Oi zâkņâ a nâi mâsikâm sâip, 'Patânanġât tosa ġâgâren dabutâ ziap?' ⁶ Mâsiki zâkņâ sâip, 'Kelâk âmanân pâpanņâ 1 handeret.' Sâi itâ sâm dukuip, 'Ekap zi mem 50 kulemġu.' ⁷ A yatâ sâmņâ a nâi mâsikip, 'Patânanġât tosa ġâgâren dabutâ ziap?' Sâi itâ sâip, 'Sibit keetņâ 1 handeret.' Sâi itâ dukuip, 'Ekap zi mem 80 kulemġu.'

⁸ Yatâ oi patânâ nânġâmņâ galem a bâliņâ zorat nânġânânġâ, zo nânġi imbanâ oi sâm âlip kwâkņanġip." Yesuņâ yatâ sâmņâ târokwap itâ sâm dâzânġoip, "Um kâtik a, zen kut nâi nâi utnam nânġânânġâziņ patâ zeï upme. Sumbemġât siņġi a, zen yatâ zo mân zemziņġap.

⁹ Zorat dâzângua nângânek. Zen zo yatik hângât kât sikum bâliņâ zi a zen zingâne buku otzingâbi. Yatâ utne gâtâm hângât sikum buņ oi narâk patin, zen âlip sumbem kamânân ândibigât sâsânâ. Oi sumbem kamânân ândiândiņ âlip ândibi.”

Kut nâi nâi bonņâ sot yenņâ, zorat den.

¹⁰ A nâi zâk kut nâi nâi yenņâ dânbân galem upap, zâkņâ kut nâi nâi bonņâ patâ zo âlip galem upap. Nâi zâk kut nâi nâi yenņâ mem gulipkubap. Zâkņâ yatik bonņa mem gulipkubap. ¹¹ Zen hângât kât sikum dân mân galem upi, zo ko dap yatâ kut nâi nâi bonņâ zingâbap? ¹² A zengât kut nâi nâi giwe, zo dân mân galem otna gikâ sinji zo dap yatâ gibap?

¹³ Kore a nâiņâ a patâ zagât zekât kore âlip mân upap. Zâk nâigât umņâ kiri nâi ekņâ âkon upap. Zen yatigâk Anutugât nep sot sikumgât nep, zo dap yatâ mâtakâzikâm mem ândibi?”

Yesuņâ Parisaio a girem dâzângoip.

¹⁴ Yesuņâ den zo sâi Parisaio a zen kât sikumgât âkņâle zeipkât diņâ kândâtkom girânâwe. ¹⁵ Utne itâ dâzângoip, “Zen a zengât mâteziņan nen a târârakņâ sâme. Ka Anutuņâ ko umziņangât topņâ ekmap. A ziņâ kut nâi ikne âlip opmap, zo ko Anutuņâ egi bâliņ opmap.

¹⁶ Kembangât gurumin den sot Propete zengât den zem gam Yohanegâren gâip. Zorat kwâkņan Anutu um topņan ândiândiņ, zorat den sinji âlip, zo âsagem laņ kârâm ariap. A ambân den sinji zo nângâm baginam kâtigime.

¹⁷ Hân sot sumbem, zet buņ utâ sâm buņ upabot. Ka Kembangât gurumin den zo mân buņ upap.

¹⁸ A nâi, zâk ambin birâm nâi mimbap, zâk târotârozik mânângât tosa patâ mimbap. A nâi, zâk ambân birâbirân zo mimbap, zâk yatigâk tosa patâ mimbap.”

A patâgât den.

¹⁹ “Sikum a patâ nâi ândeip. Zâk hâmbânâ neule âlip sângân zâizâiņ zo mem ândeip. Oi sirâmņâ sirâmņâ sii nalem âlipņâ zo nem sâtâre op ândeip. ²⁰ Oi a kanpitâ nâi ândeip, kutņâ Lasaro. Zâkkât sâkņâ zo useyâk. Zâkņâ patâgât mirâ mâtâp bagibagiņan zemâip. ²¹ Zâk a patâgât mirin gâbâ nalem buputņâ gâi nimbapkât nângâm ândeip. Sâknam nângâm zem tâi wâu ziņâ gam useņâ nâmbâlapkumarâwe.

²² A kanpitâ zo yatâ op ândimņâ moip. Oi Anutugât sumbem a, ziņâ ge diim zâi Abaramgât um topņan pane ândeip. Bet sikum a zo moi hanguwe. ²³ Zâk simân gei sâknam patâ nângâm ândim sinâ pâi zari Lasaro zâk Abaram um topņan tâi egip. ²⁴ Ekņâ konsâm sâip, ‘O Abaram sâkunâ, nekņâ umgâ bâliņ oi Lasaro sângonguna sâlâpņandâ tooin pam sâmbum gem nâmbâlamnan pâi sânduksâik. Na ziren kârâbân sâknam patâ nângâm ândian.’

²⁵ Sâi Abaramņâ itâ dukuip, ‘Katepnâ, nângâ. Gâ hânân âkņâle kwâkņan ândeip, zo mârûm âkip. Oi Lazaro zâk umbâlâ ândeip, zo mârûm âkip. Zâk zorat umâlebân ândiap. Ka gâ ko sâknam kwâkņan ândiat. ²⁶ Osetniņan sim patâ kinzap, gât ko zibâ zengâren dap op gibi? Oi zengâren gâbâ zi dap op kopgabi?’

²⁷ Sikum a patâ, zâk itâ sâip, ‘Ibânâ, nâi dâgoga nângâni. ²⁸ Ândi nâgât kamânân murâpnâ bânâmbut ândie. Zen sâknam kamân ziren gabegât Lasaro sângonguna âim girem den dâzângobap.’

²⁹ Sâi Abaramņâ sâip, ‘Buņâ. Mose sot Propete, zengât den girem ziap, zo nângâbi.’ ³⁰ Sâi ko sâip, ‘Ibânâ Abaram, yatâ buņâ. Zengât den nângâm umziņ mân melânbi. Ka a nâiņâ mumuņan gâbâ zaat sâi ko umziņ melânbe.’

³¹ Sâi itâ sâm dukuip, ‘Zen Mose sot Propete zengât den birâmeyân mu-

muñan gâbâ ñâiñâ zaat ai dâzânḡoi yatik birâbi.’ ”

17

Bâliñanḡât nep mân tuubi.

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Yesuñâ arâpñâ den itâ sâm dâzânḡoi, “Bâliñanḡât nep tuutuñ, zo muyagibap. Dap yen zimbat? Ka a ñâi zâk bâliñanḡât nepñâ tuubap, yei, zâk dap upap? ² Ñâi zâk a giginâ ñâi okñanḡi bâliñâ upap, zo ko tosa yâmbât mimbap. Mârumñan kât sumun yâmbât patâ ḡandun saamñâ saruyâm ḡari sâi ko zo bâbâlñ opap. Zen galem oranḡâm ândibi.

³ Bukugâ ñâi bâliñâ oi kubikñanḡâban. Otna umñâ melâñi tosanâ birâban. ⁴ Oi sirâm kânogân tosa nâmburân zagât muyagem sâp nâmburân zagât gam sapsuubap, ‘Buku yatâ otḡim umñâ bâliñ uap, Zâk yatâ sâi tosanâ birâban.’ ”

Nânḡâm pâlatânḡât den.

⁵ Aposolo zen Kembu itâ sâm dukuwe, “ḡâ nânḡâm pâlatânḡiñâ târokwap niñḡâban.” ⁶ Sâne Kembuñâ itâ dâzânḡoi, “Nânḡâm pâlatânḡiñ bonñâ mâiktârâ, mundo keetñâ yatâ, zemziñḡi wakum nak ândi, zo sâmbuyanḡâm saruyân gei kinbapkat dukune sâtziñ lubap.”

Anâ Kembuḡât nep tuum tâpâkumen.

⁷ Yatâ sâmñâ itâ sâip, “Zenḡâren ḡâbâ a ñâi, zâkkât kore anâ nep tuum ândim mo râma galem ândim ñâtiksâisâi ḡâi itâ dukubap? ‘ḡâ mirin zâi tâtna nalem om ḡibâ.’ ⁸ Yatâ buñâ. Itâ dukubap, ‘ḡâ sâñgum kâu lapñâ nalemnâ om pâna nia ḡikâ bet om nimban.’ ⁹ Nep a zo nep sâm pindip, zo tuugi nânḡi âkip. Dabân sâm âlip kwâkñanḡâbap? ¹⁰ Zenḡât topziñ yatâ ziap. Zen Anutuñâ nep sâm ziñḡip, zo op nanḡâm itâ sâbi. ‘Nen kore a kwakmak. Nep sâm niñḡip, zorigâk tuumen.’ ”

Yesuñâ a kubikziñḡi âi mân nânḡâwe.

¹¹ Yesuñâ Yerusalem kamânân âibam Galilaia sot Samaria osetziñan arip. ¹² Kamân ñâin zari sâk bâlâ a bâzagât ziñâ ekñâ âkñanâk kin den sâm itâ sâwe, ¹³ “O patâ Yesu, nenḡât umḡâ bâliñ oik.” ¹⁴ Sâne ziñḡitñâ itâ dâzânḡoi, “Zen âim sâkziñâ tirik namâ galem a tirâpzanḡone ikpi.” Sâi zen âim tatne useziñ soḡei sâkziñ âlip oip. ¹⁵ Oi zenḡâren ḡâbâ a kânokñâ useñâ soḡei ekñâ puriksâm ḡâip. Puriksâm den kâtik sâm Anutu mâpâseip. ¹⁶ Zâkñâ Yesu kiñ topñan gei zem tap sâiwap sâip. A zo Samaria hânân gokñâ. ¹⁷ Yesuñâ itâ sâip, “A bâzagât kubikziñan. Nâmbutñâ a nâmburân kimembut âlip ue, zo ikâ? ¹⁸ Zenḡâren ḡâbâ a ñâi âburem gam Anutugâren sâiwap mân se? Birâm âine ḡâ kamân ñâin gokñandâ ḡikik ḡaat?” ¹⁹ Yatâ sâm Samaria a zo itâ dukuip, “ḡâ nânḡâm pâlatânḡanḡât âlip uat, ḡât ko zaat âi.”

Yesu takâbapkat den.

(Mt 24:23-28, 37-41)

²⁰⁻²¹ Parisaio a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Anutu um topñan tâtatñâ, narâk ikâ zoren muyagibap?” Sâne itâ sâm dâzânḡoi, “Anutugât um topñan tâtatñâ, zo senñâ mân igikñâ, ḡât ko itâ mân sâbi, ‘Ziren âsagiap mo ândiren âsagiap.’ Nânḡânek. Anutu um topñan tâtatñâ, zo osetziñan âsagem ziap.” ²² Yesuñâ arâpñâ itâ dâzânḡoi, “ḡâtâm narâk ñâin, zoren a bonñâ âsagibatkat narâkñâ iknam upi. Zo mân ikpi. ²³ Narâk zoren a nâmbutñandâ sâbi, ‘O, ziren nenḡâren âsagiap. Hân ândiren zenḡâren âsagiap.’ Yatâ sânetâ mân âibi. Oi nânḡâne mân bon upap. ²⁴ Hânpan zâk hân muruk toren toren âsagem nanḡâmap, zo yatik a bonñâ nânḡât narâknan âsagei a aksik nikpi. ²⁵ Kândom ko a narâk ziren ândie, zen a bonñâ nâ kândâtnone sâknam patâ nânḡâbat.

26 Noa ândeip, narâk zoren kut nâi nâi urâwe, zo yatik a bonnâ nâgât narâk zo mâte oi yatâ upi. 27 Noa ândeip, narâk zoren a zen sii nalem sot too kâtik nem seron kwap ândiwe. Ambân anngawangâ urâwe. Yatâ op mân nângâm ândine Noa sot narâpnâ zen wangâyân zâine too uurup takâm gwâkâzingip. 28 Loti ândeip, narâk zoren yatik urâwe. Nalem sot too kâtik nem seron kwap ândiwe. Kut nâi nâi anngawangâ urâwe. Nep kârâm kâmit mirâ nep tuuwe. 29 Yatâ op ândine Lotinâ Sodom kamân birâm ari narâk zoren sumbemân gâbâ kârâp sot kât kârâpnâ sot sumbem tipnâ gem gâi kamân zoren a ambân buņ op nângâwe. 30 A bonnâ nâgâ âsagibat, narâk zoren a yatik upi.

31 Narâk zoren a nâi sombemân tâpapnâ sikum mimbapkât mirin mân zâibap. Nâi zâk nebân ândibapnâ zâk kamânân mân âburibap. 32 Zen Loti âmbinngâgât den singi nângâbi. 33 Nâi zâk ândiândinâ anngân kâri guli-pagobap. Nâi zâk ândiândinâ biri muyagenngâbap.

34 Nâ dâzângua nângânek. Nâtik zoren a zagât, zet mirâ nâin uman zeitâ nâi mem, nâi birâbat. 35 Ambân zagât, zet nalem sobem tâitâ nâi gâsum, nâi birâbat. 36 (A zagât nebân kiritâ nâi mem, nâi birâbat.)”

37 Yesu zâk den zo sâm nanngi arâpnâ zinâ mâsikâm sâwe, “Kembu, ikâ zoren âsagibap?” Sâne itâ dâzângoip, “Bâu mo zuu kârokâ nâi zei zoren nii keņ zinâ ninam min-dume.”

18

Top likuliku agât den singi.

1 Yesugât a, zen umzin mân âkon op narâk dâp ninâu sâm ândibigât Yesunâ den singi itâ sâm dâzângoip, 2 “Kamân nâin top likuliku a nâi ândeip. Zâk Anutu sot a mân hurat kwâtzingip. 3 Oi kamân zorenâk ambân malâ nâi ândeip. Zâk narâk

dâp a sâtnangâren âim itâ dukumâip, ‘Gâ betnan mem kâsanâ nekât den kubikpan.’ 4 A sâtnâ zâk malâ zâkkât den birâmâip. Ândimnâ umnandâ itâ sâip, ‘Nâ Anutu mo a hurat mân kwâtzingâman. 5 Ka malâ zâk narâk dâp sâm gamapkât beknan mimbâ. Beknan mân mia sâi ko âsâban nâgâren gâi sâknâ âkon opap.’” 6 Kembu zâk den zo sâm nangâm sâip, “A sâtnâ bâlinandâ den sâip, zo nângâm kwâtâtibi. 7 Anutugât a ambân gakârâpnâ, zen nâtik sirâm dâp konsâm ninâu sâme, zo mâkâzingâbap. 8 Zâk mân ândei kârep oi kegâk betzinan mimbap. A bonnâ nâgâ gâtâm âburem gam hânân a ambân nângâm pâlâtânzinoot muyagezingâbat mo buņâ? Zorat umzin galem op ândibi.”

Parisaio a sot kât mimiņâ ninâu sâwet.

9 A nâmbutnâ, zen ândiândizinngât nângâne târarak oi a toren zengât nângâne mân dâp opmap. A yatâ zo, zengât den sumbuņâ nâi itâ sâip, 10 “A zagât, zet Anutu mâpâsiram tirik namin zâiwet. Nâi zâk Parisaio, nâi ko kât mimiņ a nâi. 11 Parisaio a zâk kin ziknangât nângi zari ninâu itâ sâip, ‘O Anutu, a nâmbutnâ zen kâmbam kume. Kâmbu upme. Bâlinâ top top upme. Nâ zen yatâ buņâ. Kât mimiņâ a ândiren zi itâ buņâ. Oi nâ zorat sâiwap dâgogan. 12 Sirâm nâmburân zagât zorat umnan sirâm zagât nalem birâm zorat kendon ândiman. Oi kut nâi nâi memnâ bâzagârân gâbâ kânok zo gâgât singi sâm pâman.’ Yatâ sâm ninâu sâip. 13 Kât mimiņ anâ ko tutukunan kin anun op pindiņsâm kin itâ sâm ninâu sâip, ‘O Anutu, nâ bâlin mâme a. Nâ a bâlinâ zorat gâ mân birâniban.’ Zâk yatâ sâm ninâu sâip.”

14 Yesunâ yatâ sâm nâ itâ sâip, “Nângânek. Kât mimiņ a zâk Anutunâ tosanâ biri mirânan arip. Ka Parisaio zâk tosanâ zemngâgip. Nâi zâk ziknangât nângi zari Anutunâ kâbaknangâbap. Nâi zâk

ziknangât nângi gigiņ oi Anutuņâ mem zaatnangâbap.”

Yesuņâ katep mâsop minziņgip.
(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Ambân ziņ murarâpziņ di-izingâm Yesugâren âim bikņâ gâsuziņgâbapkât sâne arâpņandâ ziņgitiņâ keņgât minziņgâwe. ¹⁶ Yatâ utne Yesuņâ arâpņâ zângonsâi gane itâ dâzângoip, “Zen birâne katep mâik zen nâgâren ganek. Mân pâke kwatnek. Zi yatâ zo, zen Anutu um topņangât siņgi kwatziņgâziņgâņ. ¹⁷ A ambân ziņ umziņ diim gei katep yatâ upi, zen Anutu um topņan ândiândigât siņgi upi. Ka nâi zâk katep yatâ mân upap, zâk mân bagibap.”

Sikum a nâiņâ Yesugâren gâip.
(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Oi sikum a nâiņâ Yesu mâsikâm sâip, “Patâ âlipņâ, nâ dap op ândiândi tâmbâņangât siņgi upat?” ¹⁹ Sâi Yesuņâ sâip, “Nâgât âlipņâ wangât nonsat? Âlip mariņâ Anutu kânok. ²⁰ Oi gâ Kembugât gurumin den nângâmat. Zo itâ. Ap ambin, zet mân birâyanğâbobot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. Gâ bukugangât sârân sâsâņ mân sâban. Ibâ mamgâ hurat kwatzikâm sâtzik luban.” ²¹ Sâi sikum a zâk itâ sâip, “Zo katepnan gâbik topkwap op gâwan. Nâi mân bira ziap.” ²² Sâi Yesuņâ den zo nângâm itâ sâm dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ kut nâi nâi tatgigap, zo aksik pam kât mem a kanpitâ ziņgâban. Yatâ op sumbemân sikumgoot upan. Oi ga nâ sot pâlâtâņ op moliniban.” ²³ Yatâ dukui a zo sikum patâ zemņangipkât umņâ bâliņ oip.

²⁴ Yatâ oi Yesuņâ eknâ itâ sâip, “A kât sikum patâņâ Anutu um topņan bâginam kwakpi. ²⁵ Bâu patâ kamele, zâk kuup mâtâpņan bagibap, zo yâmbâtnâ. Ka a sikumņootņâ Anutugât um topņan bagibagiņ, zo yâmbâtnâ walâwalân.” ²⁶ Sâi nângâm kirâwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Zo

yatâ zorâņ dap yatâ sumbemân baginat?” ²⁷ Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzângoip, “Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuņâ mâtâpņâ âlip muyagemap.”

²⁸ Sâi Peteroņâ itâ dukuip, “Nen kut nâi nâiņâ aksik kândâtkom gâ moligiwen.” ²⁹⁻³⁰ Sâi Yesuņâ itâ dâzângoip, “Nâ perâkņak dâzângobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk Anutu um topņan ândiândiņangât opņâ kamânņâ mo ambâ murarâpņâ mo âtâ murâpņâ, mo ibâ mamzatņâ kândâtzanğobap, zo ko narâk ziren hâuņâ doņbep mimbap. Oi narâk patin ândiândi tâmbâņâ mimbap.”

Yesu zâk mumbapkât siņgi dâzângoip.

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Yesu zâk arâpņâ sâi gane itâ sâm dâzângoip, “Nâņge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi Propete a, zen a bonņâ nâgât den kulemguwe, zorat bonņâ âsagibap. ³² Nâ um kâtik a zengât bitziņan zaria den sâm sinnan gem sâm bâliņ kwatnim sâknan tâpkubi. ³³ Oi inzutņâ lapitnim none mumbat. Mom sirâm karâmbut tapņâ mumuņan gâbâ zatpat.” ³⁴ Yesuņâ yatâ sâm dâzângoip zen kwagâwe. Den zo topņâ mân nângâm, nângâne kwakmak oip.

Yesuņâ Yeriko kamânân a sen nâttatik nâi kubigip.

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Yesu zâk âim Yeriko kamân mâte oip. Oi matâp giņņan a sen nâttatik nâi nalem sot kât, zorat oletziņgâm tâip. ³⁶ A kâmut patâ zen mâtâp zoren âine kinziņ kwamit nângâm mâsikâziņgi sâwe, ³⁷ “Yesu, Nasarete gokņâ gaap.” ³⁸ Sâne nângâmņâ den kâtikņâ sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiun, nâgât umgâ bâliņ oik.” ³⁹ Yatâ sâi a kândom âiwe, ziņâ den hirînsâm tâpapkât dukuwe. Oi zâkņâ den zo nângâm tâttâlim den kâtikņâ den sâip, “Gâ Dawidigât kuinņâ, nâgât umgâ bâliņ oik.” ⁴⁰ Sâi Yesuņâ nângâm mâtâbân kinņâ sâip,

“Zen nâgâren diim ganek.” Sâi sâne sen nâtâtiknâ zâkkâren gâi mâsikâm sâip, ⁴¹ “Nâ dap otgibatkat sat?” Sâi sen nâtâtiknâ sâip, “Nâ sinnâ âlip upapkât nânğan.” ⁴² Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Sinğâ mânângârik. Nânğâm pâlâtâņ kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” ⁴³ Sâi zorenâk sinğâ egip. Oi Yesu molim âimnâ eknâ Anutu mâpâseip. A ambân zinğâ zo eknâ Anutu mâpâsiwe.

19

Sakaioğat den sinği.

¹ Yesu zâk Yeriko kamân bagim âim tâip. ² Kamân zoren a nâi ândeip, kutnâ Sakaio. Zâk kât mimiņ a zengât a sâtņâ. Oi sikum mot donbep zemņanğip. ³ A zorâņ Yesu ikpamnâ okņanğip. Oi zâk a pânkânok, gât ko a ambân mindune osetziņan kin Yesu ikpam kwagip. ⁴ Yatâ op sârârâk kârâm âi a walâziņgâm Yesu ikpam wakum nak kwâkņan zâi tâip. Yesu zâk mâtâp zorik gam âibam oip. ⁵ Oi Yesu zâk nak zorat topņan âi sinğâ pâi zari eknâ itâ dukuip, “Sakaio, gâ kek gem ga. Nâ itârâņ gâgât mirin ga tâpat.” ⁶ Sâi yatigâk gem gam umâlip opņâ Yesu diim mirâņan arip. ⁷ Oi a zen zo eknâ nânğâm bâliņ kwap sâwe, “Zâk wangât bâliņ mâme a zirat mirin zâi taap? Zâk mân orotņâ uap.” ⁸ Oi Sakaioņâ kin Kembu itâ dukuip, “Kembu nânğâ. Kât sikumnâ kâsâpkum torenņâ a kanpitâ ziņgâbat. Oi a nâmbutņâ kât walâm betziņan mewan, zo yatik nânğâ hâuņâ mem zâi pam walâm ziņgâbat.” ⁹ Sâi ko Yesunâ arâpņâ itâ sâm dâzânğoi, “A zi Abaramgât kiunņâ. Zâk sot ambin murarâņâ, zen itârâņ sumbengât sinği ue. ¹⁰ A bonņâ nâ a tâmbetagoagoņan gâbâ kubikziņgâbam gem gâwan. Kubikziņga sumbengât sinği upi.”

A kât ziņgâziņgâņanğat den sumbuņâ.

(Mt 25:14-30)

¹¹ Yesu sot arâpņâ, zen âim Yerusalem kamân goot goot utne a ambân Yesu moliwe, ziņ itâ sâwe. “Anutu um topņan ândiândigât narâknâ mâte uap.” ¹² Sâne zorat Yesunâ den sumbuņâ itâ sâm dâzânğoi, “A patâ nâiņâ hân kârebân âim kot patâ mem kamânân âburibat sâm ba arip. ¹³ Âibam kore arâp bâzagât minduziņgâm kât ekap kânok kânok ziņgip. Ziņgâm itâ dâzânğoi, ‘Zen kât ekap zi mem nep tuunetâ laņ kâri gâbat.’ ¹⁴ Dâzânğom ari kamân zorat mâirâpņâ, zen zâkkât âkonziņgipkât kore a sâņongune âimnâ a kutâ patâgâren âim itâ dukuwe, ‘Mân kembu otņiņgâbapkât nânğan.’ ¹⁵ A patâ zo ari ko a kutâ zâk laņ hân galem sâm pindi âbureip. Âburem gamņâ kore a kât ziņgip, zo gabi sâi mindum gawe. Ganetâ itâ mâsikâziņgip, ‘Kât ziņgâwan, zo mem nepņâ tune dabutâ âsagiap?’ ¹⁶ Sâi a nâiņâ gamņâ sâip, ‘Patâ, kât ekap kânok nigin, zorâņ târokwap bâzagât âsagiap.’ ¹⁷ Sâi patâņâ itâ dukuip, ‘Gâ âlip uat. Gâ kore a âlipņâ, gât ko kamân bâzagât zengât galem a op ândiban.’ ¹⁸ Yatâ sâi kore a nâiņâ gam sâip, ‘Patâ, kât ekap nigin, zo mem nepņâ tuuga bâtnâmbut âsagiap.’ ¹⁹ Sâi itâ dukuip, ‘Âlipņâ. Gâ kamân bâtnâmbut zengât galem a op ândiban.’ ²⁰ Sâi kore a nâiņâ gamņâ sâip. ‘Kât ekap nigin, zo hâmbânğâ kâpim pa ziap. ²¹ Nâ gâgât topkâ itâ nânğan. Gâ a bâliņâ. Gâ kut nâi nâi mân tuum a nâmbutņâ ziņ tuune muyagei mimbatkât sâmat. Gâ gikak nep mân kârâm kâmitmat. Nâmbutņandâ tuune bon mimbatkât sâmat. Zorat gâgât kenğat op kâtkâ dâņâk pa taap.’ ²² Sâi patâņâ itâ sâm dukuip, ‘Kore a bâliņâ gâ. Gikak den sat, zo mâburem dâgobâ. Gâ nâgât itâ nânğâmat. Nâ a bâliņâ. Ninak kut nâi nâi mân muyagem meman. Oi ninak nep mân kârâm kâmitņâ nâmbutņandâ kârâm kâmitne bon oi nimbatkât sâman. ²³ Gâ topnâ

yatâ nângâm kât giwan, zo kât a zingâna nepnâ tuune âburem ga târokwap membam.’²⁴ Sâmñâ a kirâwe, zo itâ dâzângoip, ‘Zen kât ekap pindâwan, zo beknjan mem bâzagât mem ândiap, zâk pindânek.’²⁵ Oi zinjâ sâwe, ‘Zâk bâzagât mem ândiap, zo ka.’²⁶ Sâne sâip, ‘Nâ dâzângua nângânek. Nâi zâk kut nâi pinda mem ândei târokwâknjanğâbat. Oi nâi zâk kut nâi pinda mân mem ândei, zo beknjan mia yen ândibap.’²⁷ Kâ kâsarâpnâ zi mân galemnângobap sâwe, zo minzingâm gamñâ mâtenanâk zângom nanğânek.’ ”

Yesu zâk dongi kwâknjan Yerusalem kamânân zarip.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Yo 12:12-19)

²⁸ Yesu zâk den sâm kwâkâm Yerusalem kamân zâibam zarip. Oi kândom otzingâm zarip.²⁹ Âimñâ Oliwa bâknjan âim Betepage sot Betania kamân mâte otzingip. Oi arâp zengâren gâbâ a zagât sângonzâkom itâ sâip,³⁰ “Kamân nâmbutken, zoren arit. Âimñâ dongi sigan tâgân saane kinzap, zo muyagibabot. Zo anâ kwâknjan mân tâtatnâ, zo unâknâ. Oi zo olan diim gâit.³¹ Olanjitâ a nâinâ wangât miabot sâi itâ dukubabot, ‘Kembuniñanğâren nep muyagei zirat sap.’ ”³² Sâi azatnâ zet sâip dâp âi muyâgiwet.³³ Dongi olan kiritâ mâirâpnandâ mâsikâzikâwe, “Wangât olanşâbot?”³⁴ Sâne zikñâ sâwet, “Kembunâ nep muyagei zirat sap.”³⁵ Yatâ sâm Yesugâren diim aritâ hâmbâziñ dongi kwâkan pamñâ Yesu aline dongi kwâknjan zâi tâip.³⁶ Zâim ari hâmbâziñ mâtâbân lânğat âiwe.³⁷ Oliwa bâknjan gâbâ giari a ambân kâmut gakânâ, zen kulem top top tuugi igâwe, zorat sâtâre op kep mem Anutu sâm âlip kwâknjanğâwe.³⁸ Oi itâ sâwe, “Oe, a kutâniñâ zâk Kembugât sâtkât gaap. Zâk sâm âlip kwâknjanğâm sâñâ. Oe, u sumbemân Anutu sâm âlip kwâknjanğânat. Sumbemân

lumbenâ zimbap.”³⁹ Sâm âine Parisaio a nâmbutnandâ a osetziñan kin itâ dukuwe, “Patâ, arâpkâ sâna birânek.”⁴⁰ Sâne sâip, “Nâ dâzângua nângânek. Zen hiriñsâne sâi ko kât zinj den sâm mâpâsenibe.”

Yesuñâ Yerusalem kamângât iseip.

⁴¹ Yesu zâk âimñâ Yerusalem kamân mâteyâk ek kin umbâla op iseip.⁴² Isemñâ Yerusalem mâirâp zengât itâ sâip, “Lumbenâ ândim sâi ek nângâbe? Sinziñ bâpsâsân, gât ko mân ek nânge.⁴³ Gâtâm narâk nâin kâsaziñâ gamñâ kamânziñ doongum ândine kwakpi.⁴⁴ Mirâ kamânziñ kom kindiñkândañ tuum zinjâ sot murarâpziñâ zângom mem nâi nâi otzingâne mirâ kamân kwamen zimbap. Wangât, Kembuziñâ nâ zengâren ga mân nek nângâwe, zorat kut nâi nâi zo muyageziñğâbat.”

Yesuñâ tirik namâ hâlâlu sâip.

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Yo 2:13-22)

⁴⁵ Den zo sâm nanğâm tirik namin zarip. Zari kut nâi nâi anğâgwangâ op kine itâ sâm molizingip,⁴⁶ “Namâ zirat Kembugât den kulem nâi ziap, ‘Namânâ zi ninau namâ upap.’

Ka zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki yatâ uap.”⁴⁷ Sirâmñâ sirâmñâ Yesuñâ tirik namin zâim den sinji âlip dâzângom ândei. Oi tirik namâ gâlem a sot pâtârâpziñâ, zen kune buñ upapkât den sâm kâtân urâwe.⁴⁸ Yatâ sâne a ambân yennâ, zen aksik Yesugât diñâ nângâne imbanâ opmâip, zorat patârâpziñâ zengâren kwagâwe.

20

Yesu sot a sâtnâ, zen den âraguwe.

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Narâk nâin Yesuñâ tirik namin a den sinji âlip dâzângom kiri tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a sot galem a, zen itâ dukuwe,² “Gâ dâtnânğo. Nâigât sâtkât kut nâi nâi zo opmat? Nâinâ yatâ upan sâm gigipkât opmat?”³ Sâne

Yesunâ dâzânngoip, “Nânngoot den nâi mâsikâzinga dâtnonek. ⁴ Yohane too sanjon nep tuugip, zo nâigât sâtkât tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” ⁵ Yatâ sâi zen ziiṅak itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât tuugip sâindâ sâbap, ‘Zen wangât diṅâ mân luwe?’ ⁶ Mo agât sâtkât tuugip sâindâ a ziṅâ kâtnâ nânngobi. Zen Yohanegât nânngâne propete bonṅâ opmâip, zorat.” ⁷ Zorat opṅâ Yesu itâ dukuwe, “Nen Yohanegât topṅâ mân nânngen.” ⁸ Sâne itâ dâzânngoip, “Zo sâne sâi ko nânngoot nâigât satkât opman, zo dâzânngobam. Ka zen mân se, zorat mân dâzânngobat.”

*Waiṅ nep galem a bâliṅâ.
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

⁹ Yesunâ a ambân den sumbuṅâ nâi itâ sâm dâzânngoip, “A nâiṅâ waiṅ tâk nep kârâm kâmirip. Kâmitṅâ galem a zâmban hân kârebân âi ândeip. ¹⁰ Oi bonṅâ mimiṅ narâkṅâ mâte oi kore a nâi bonṅâ nâmbut mimbapkât sângongui arip. Âi taki galem a ziṅâ kom molinetâ bet bâsaṅ gâip. ¹¹ Âburei mariṅandâ dum kore a nâi sângongui arip. Sângongui ari yatigâk kom moline bet bâsaṅ âbureip. ¹² Oi mariṅandâ dum kore a nâi sângongui arip. Ari yatigâk kom eksâne âbureip. ¹³ Yatâ utnetâ waiṅ kâlam mariṅandâ sâip, ‘Zi dap upat?’ Mariṅangât nannâ nâi ândeip, zo zikṅâ nannâ kânok. Oi umṅâ zâkkâren kinmâip. Mariṅandâ itâ sâip, ‘Nâ itâ upat. Nâ nannâ zi sângongua ari ek âlip hurat kwâkṅangâbi.’ ¹⁴ Oi galem a zen nannâ ekṅâ âragwârâgu op sâwe, ‘Zâkṅâ zi gâtâm kâlam mariṅâ upap, zorat ko koindâ kâlam zi nenṅât siṅgi upap.’ ¹⁵ Yatâ sâmṅâ mem kâbakṅem âi kune moip. Yatâ utne kâlam mariṅâ zâk dap yatâ otziṅgâbap? ¹⁶ Nânge. Zâkṅâ ga galem a zânngoi mune kâlamṅan galem a uṅakṅâ zâmbanbap.” Yesunâ yatâ sâi a ambân zen nânngâm itâ sâwe, “Oponṅ, zo nenṅâren zo yatâ mân âsagibap.”

¹⁷ Sâne Yesunâ zingitṅâ sâip, “Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, zo topṅâ dapkât?

‘Mirâ tuutuunṅ a, zen kunkun nâi ekṅâ âkon op birâwe. Kembunṅâ kunkun zorânṅâ mem namin kwânânṅip. ¹⁸ A nâi zâk kunkun zorânṅ komṅâ sâkṅâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorânṅ a nâi kwâkṅan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’ ”

¹⁹ Yatâ sâi Kembugât gurumin den zorat galem a sot tirik namâ galem a patâ, zen sirâm zorenâk gâsunam urâwe. Oi a ambân zenṅât kenṅât op birâwe. Zen itâ nânngâwe, “Yesunâ den sumbuṅâ sâip, zo nenṅât op sâip.”

²⁰ A patâ, zen Yesu gâsum kumbigât a sângonzângone tik ek molim ândiwe. A zo ziṅâ târârak holi yatâ ândim Yesu denṅâ sâkṅanâk sâm diim a kutâgâren âi pânâam urâwe. ²¹ Den sâm mâsikâ okṅangâm sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nânngâmen. Gâ den târârak dâtnânngomat. Oi patâ walâzingâm den mân sâmat. Oi Anutugât mâtâp ziap, zo bonṅanâk sâm kusikṅan pâmat. ²² Zorat sâna nânngânâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotṅâ mo mân orotṅâ?” ²³ Sâne Yesunâ sarâziṅangât topṅâ nânngâm sâip, ²⁴ “Zen kât nâi mem tirâpnone ikpâ. Zoren nâigât holi tobat ziap?” Sâi ziṅâ sâwe, “Roma a kutâ Sisagât holi tobat.” ²⁵ Yatâ sâne dâzânngom sâip, “Sisagât siṅgi, zo Sisa pindâbi. Anutugât siṅgi, zo Anutu pindâbi.” ²⁶ Yatâ sâi zen diṅâ zo saanam a ambân mâteziṅan kwagâwe. Zorat den hâuṅâ mân sâm diṅâ mâpâsiwe.

*Mom zaatzaatṅangât Yesu mâsikâwe.
(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)*

²⁷ Zen âine Sadukaio a nâmbutṅâ zen Yesugâren gawe. A zo ziṅâ momṅâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. ²⁸ A zo ziṅ gam Yesu itâ sâm mâsikâwe, “Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulemguip, ‘A nâiṅâ

ambân memñâ katepnâ mân âsagei ândim moi munñandâ malâ zo mei âtânangât sinji katep muyagibap.’
 29 Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâzin ambân mem kiun buñ ândim moip.
 30 Moi munñandâ malâ zo mem yatik kiun buñ ândim moip. 31 Moi munñâ nâinâ yatik malâ zo meip. Yatik yatik âtâ mun nâmburân zagât, zen ambân kânok zo mem kiurâpzin buñ mom nângâwe. 32 Munetâ bet ambân malâzin zo moip. 33 Oi a nâmburân zagât zen ambân kânok zo miwegât mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo nâigât ambân upap?”

34 Sâne Yesuñâ itâ sâmbân dâzângoip, “Hanân zi a ambân miyanğame.
 35 Narâk patin ko Anutuñâ nângâzini dâp oi ândiândi kâtikkât zaatpi, a ambân zen dum mân mianğabi. 36 Zen mumuñan gâbâ zaatñâ dum mân mumbi. Zen Anutugât nan bârarâp op Anutugât sumbem arâp yatâ op ândibi. 37 Mumuñan gâbâ zaatpi, zo Moseñâ kârâp nak topñan âsagei egibân den zo sâmbân muyageip. Zâk Kembangât den itâ sâmbân kulemguip, ‘Zâk Abaram sot Isaka sot Yakobo zengât Anutu.’ Nâ zorat sa nângânek. 38 Anutu zâk mom buñ urâwe, zengât Anutu buñâ. Zâk wâgân ândie, zengât Anutu. Anutuñâ zengât nângi aksik patâ wâgân ândie.”

39 Yesu zâk yatâ sâmbân dâzângoi Kembangât gurumin den zorat galem a nâmbutñandâ sâwe, “Patâ gâ den sâna âlip uap.” 40 Yatâ sâi ko narâk zoren gâbâ zen dum mâsikânam kengât op birâwe.

*Yesu zikñak Kristogât mâsikâziniğip.
 (Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)*

41 Yesuñâ itâ sâmbân mâsikâziniğip, “Kristo, zâk Dawidigât kiun sâme, zo dapkât? 42 Dawidi zikñak Psalm ekabân den nâi itâ sâmbân kulemguip, ‘Kembu zâk nâgât kembu itâ sâmbân dukuip. 43 “Nâgât âsannâ

bongen tâtna kâsarâpkâ min-duziñga kiñgangât kombân upi.”’

44 Dawidiñâ Kristogât kembunâ sâip, zorân dap op kiunñâ uap?”

Kembangât gurumin a, zengât den girem sâip.

45 Oi a ambân mâteziñan arâpnâ itâ sâmbân dâzângoip, “Kembangât gurumin a yatâ mân ândibi. 46 Zen hâmbâ kârep mem ândine a zin sombemân muyageziñgâm sâmbân âlip kwatziñgâbigât umzin kinmap. Oi mâpâmâpâse namin sot nalem ninin namin a sâtnâ tâtarân tâtnat sâme. 47 A yatâ zorân ambân malâ zengât mirâ kut nâi nâi lañ mime. Oi a ambân mâteziñan ninâu kârep sâmbân tosazin kwâarakume. A zo zen gâtâm tosaziñangât hâuñâ yambâtñâ mimbi.”

21

Ambân malâ nâinâ kâtñâ tirik namin pâip.

(Mk 12:41-44)

1 Yesuñâ sinâ pâi ari egi sikum a zinâ Kembangât sinji kât pane giari egip. 2 Oi ambân malâ kanpitâ nâi, zorân gam kât kuriñâ zagât pai giari egip. 3 Yatâ oi Yesuñâ ekñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzânğobâ. Ambân malâ kanpitâ, zâk kât paap, zorânâ walâziñgap. 4 Sikum a zen mamñâ âmbi ze ko nâmbutñik pe. Oi ambân kanpitâ, zâk kâtñâ pam nanğâm yenâk ândiap.”

Wesâk muyagibap.

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

5 A nâmbutñâ zen tirik namâgât den itâ sâwe, “Kât neulenoot âlipñâ tuune hikpârâkñoot kirip.” Zo ek sâmbân kine Yesuñâ dâzângoip. 6 “Narâk nâin kâsaziñâ gam namâ neulenoot zi kândañne giligâlâksâm buñ op nanğâbap.”

7 Oi zinâ sâwe, “Patâ, sat, zo narâk ikâ zoren muyagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?” 8 Sâne Yesuñâ itâ

sâip, “Um gulip kwatziŋgâbegât gasâziŋ kârâm ândibi. A donbepŋâ gam itâ sâbi, ‘Nâ Kristo. Bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbapkât sâsân, zo nâ.’ Nâmbutŋâ itâ sâbi, ‘Nârâkŋâ mârûm mâte uap.’ Yatâ sâne a yatâ zo zengât den nâŋgâne bonŋâ buŋ upap. ⁹ Oi kâmbamgât den siŋgi nâŋgâm mân kengât upi. Kut ŋâi ŋâi yatâ zo âsagibapkât sâsân. Oi yatâ muyagem ze narâk kek mân âkâbap.”

¹⁰ Yatâ sâm sâip, “Hânŋâ hânŋâ, kâmutŋâ kâmutŋâ, zen kâsa op zimbi. ¹¹ Wâriŋ patâ mimbap. Pu sot mâsek patâ muyageziŋgâbap. Oi sumbêmân wesâk imbânŋâ muyagibap.”

Den siŋgi âlipkât kâmbam muyagibap.

¹² “Yatâ mân âsagei zen gâsuziŋgâm zâŋgom moliziŋgâbi. Oi gâsâzâŋgom mâpâmâpâse namin sot tâk namin zâmbânbi. Oi a kutâ sot a galem, zengâren diiziŋgâm âibi. Zo nâgât kot mem ândiegât yatâ otziŋgâbi. ¹³ Oi narâk zoren nâgât topnâ, zo sapsûm ziŋgâbi. ¹⁴ A zengât mâteziŋan kin den dap sânat sâm mân nâŋgâm kwâkâ upi. ¹⁵ Ninak den nâŋgânâŋgâ âlipŋâ ziŋga kâsarâpziŋâ zen dinziŋâ nâŋgâmŋâ mân kumbi.

¹⁶ Oi zorik buŋâ. Ibâ mam, âtâ mun, torerâp sot bukurâpziŋâ, ziŋâ sâne gâsuziŋgâm zâŋgobi. Oi zengâren gâbâ a nâmbutŋâ mumbi. ¹⁷ A donbep zen kutsiŋginanŋât opŋâ um kâlak otziŋgâbi. ¹⁸ Yatâ otziŋgâne nânâ galem otziŋga kâukziŋ sâmot ŋâi mân buŋ upap. ¹⁹ Zen kâtigem âim ândiândiziŋ muyagibi.”

Yerusalemgât den.

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ Kâsarâpziŋ zen gam Yerusalem kamân haamgune sâbi, ‘Kamâniŋ patâ kândaŋne kwamen zimbapkât narâkŋâ mâte uap.’ ²¹ Oi Yudaia hânân ândibiŋâ zen sârârâk kârâm ba barâ kâtikŋan âibi. A ambân Yerusalem kamânân ândibiŋâ

yatigâk sârârâk kârâm âibi. A ambân kamân âkŋan ândibiŋâ Yerusalem kamânân mân zâibi. ²² Narâk zoren tosaziŋâ hâuŋâ mâkâbapkât narâk muyagibap. Oi Kembugât den ekabân ziap, zo bonŋâ muyagibap.

²³ Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokŋâ, zen dap upi? A kâmut zi zengâren tosagât hâuŋâ Kembuŋâ sâknam patâ ziŋgâbap. ²⁴ Oi kâsa ziŋâ a ambân nâmbutŋâ kâmbamŋâ zâŋgom nâmbutŋâ diiziŋgâm hân toren toren âine zengât kore a ambân op ândibi. Oi hân ŋâin gâbâ um kâtik, ziŋ gam Yerusalem kamân kiom patâ tuum ândine narâkziŋ âkâbap.”

Narâk patâgât den.

(Mt 24:29-35; Mk 13:24-32)

²⁵ “Bet mirâsiŋ sot kâin sâŋgelak sen pupŋâ muyagibap. Muyagei a ambân kâmutŋâ kâmutŋâ, zen kwakmak upi. Oi saru âbâŋgum kwatmit patâ muyagei nâŋgâne kwakmak oi kengât upi. ²⁶ Oi Anutunâ sumbem mângei olayanŋâm imbanŋâ buŋ upap. Oi a ambân, ziŋ kut ŋâi ŋâi muyagibap, zorat nâŋgâm kwâkâmŋâ kengât opŋâ munam op kinbi. ²⁷ Oi a bonŋâ nâ unumunum kwâkŋan imbanŋâ âsakŋânoot ga nikpi. ²⁸ Kut ŋâi ŋâi zo âsagei kâkpm ekŋâ itâ sâbi, ‘Gâsuniŋgâbapkât narâk mâte uap.’”

²⁹ Yesuŋâ yatâ sâm den sumbuŋâ ŋâi itâ târokwap dâzânŋoip, ³⁰ “Zen dâgap nak ekŋâ topŋâ itâ sâme, ‘Ilum burutuksâi maa narâk upâmap.’” ³¹ Yatik kut ŋâi ŋâi san, zo muyagei ekŋâ sâbi, ‘Anutu um topŋan ândiândiŋ, zorat narâk mâte uap.’

³² Nâ perâkŋak dâzânŋobâ. A kâmut zi ândie, zen mân mune kut ŋâi ŋâi san, zo muyagibap. ³³ Hân sot sumbem buŋ upapot. Nâgât den zo ko mân buŋ upap.”

Um wâgân ândibi.

(Mk 13:33-37)

³⁴ “Sii nalem nem kut ŋâi ŋâi yenŋanŋât nâŋgâm ândine um

nângânângâziñ buñ oi narâk patâgât mân nanğâm ândine muyagei pârâkpam lâu taktak upegât gasâziñ kârâm ândibi. ³⁵ Narâk patâ zo hân dâp a aksik dâpziñ oi muyagibap. ³⁶ Zorat zen um wâgân ândim ninâu sâm ândine Kembuñâ imbânâ zinggi kut ñai ñai âsagibapkât sâsânâ, zo âsagei ândine a bonñâ nâ takâm ga mâtenan kâtigem kinbi.” Yatâ sâm dâzânğoi.

³⁷ Yesu zâk sirâmân tirik namin den singi âlip dâzânğom ândeip. Oi mirâ ñâtiksâi birâziñgâm Oliwa bâkñan zâi zemâip. ³⁸ Mirâ hanşai a ambân aksik zâkkât den nânğânam tirik namin zâiwe.

22

Yudañâ Yesu tirâpzânğobapkât sâip.

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Yo 11:45-53)

¹ Yuda zeñgât kendon patâ kutñâ Pasowa, narâkñâ mâte oip. ² Tirik nama galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen a ambân zeñgât keñgât op, dap op Yesu koindâ mumbap sâm mâtâp kâruwe.

³ Yatâ op ândine Sataññâ Yesugât a ñai kutñâ Yuda, Karioto kamânân gokñâ, zâkkât umñan giarip. ⁴ Giari tirik namâ galem a patâ sot kâwâli a zeñgât galem a patâ zeñgâren âim tirâpzânğoi gâsubigât dâzânğoi. ⁵ Oi zen nânğâm umziñ âlip oi sângânñâ kât pindâbigât sâwe. ⁶ Sâne dinziñâ lum sâm kâtigem Yesu tigâk tirâpzânğobam ek kârûm ândeip.

Yesu sot arâpñâ, zen kendon patâgât nalem niwe.

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Yo 13:21-30)

⁷ Kendonân nalem nininñâ narâk oip. Narâk zoren râma gwamñâ kom gaam omarâwe. ⁸ Oi Yesuñâ Petero sot Yohane itâ sâm sângonzâkoip, “Zet âim Pasowa kendongât nalem om kâtân tuubabot.” ⁹ Sâi zikñâ itâ sâm mâsikâwet, “Mirâ ikâ zoren

undat?” ¹⁰ Sâitâ itâ sâm dâzâkoip, “Nânğit. Zet kamânân zâim a ñai egitâ too âmañoot muyagem mem mirin zari molim zâibabot. ¹¹ Zâim mirâ mariñâ itâ dukubabot, ‘Patânâ gâgât itâ sap, “Mirâ umñâ ikâ zoren nâ sot arâpñâ Pasowa nalem ninat?”’ ¹² Sâitâ zâkñâ mirâ umñâ patâ ñai kian tâtatñâ kubikkubikñâ, zo tirâpzâkoi zoren nalem om kâtân tubabot.” ¹³ Zet âim Yesuñâ sâip dâp muyagiwet. Oi zoren Pasowa nalem om kâtân tuuwet.

Pasowa nalem nem waiñ too zinggi niwe.

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Yo 13:21-26; 1 Kor 11:23-26)

¹⁴ Nalem nininñâ narâkñâ oi ko Yesu sot arâpñâ zen nalem ninam zâiwe.

¹⁵ Zâine Yesuñâ itâ sâip, “Sâknam narâk mâte oi nalem zi zen sot nimbatkât otnigap. ¹⁶ Nâ sa nânğânek. Pasowa nalem dum mân nem ândia Anutu um topñan zorat bonñâ, zo âsagibap.”

¹⁷ Yatâ sâmñâ waiñ hâkop mem sâiwap sâm itâ sâip, “Zi mem nem anğânek. ¹⁸ Nâ dâzânğobâ. Waiñ too dum mân nem ândia Anutugât um topñan ândiândiñ, zo muyagibap.”

¹⁹ Den yatâ sâmñâ nalem ñai memñâ sâiwap sâm mamuñ itâ sâm zingip, “Zi sunumnâ. Zo zeñgât singi san. Nâgât nânğâm itâ nem ândibi.”

²⁰ Nalem nine waiñ too hâkop mem zingâm sâip, “Hâkop ziren târotâroniñ irakñanğât gilâmnâ taap. Gilâmnâ zo, zeñgât op hânân gibap.

²¹ Oi nânğânek. A kâsarâpnâ zeñgât berân nâbanbap, zâkñâ nâ sot tâtarân nalem ârândân mem nem tet.

²² A bonñâ, nâ mâtâp sâm nininñâ, zorik âibat. Ka a ñai tirâpzânğoi gâsunibi, yei, zâk hâuñâ yâmbâtñâ mimbap.” ²³ Yatâ sâi arâpñâ zen kâmutziñan gâbâ ñaiñâ yatâ upap sâm mâsikâyanğawe.

Arâp zen den sârek âraguwe.

(Mt 20:25-28; Mk 10:42-45)

²⁴ Yesu arâpñâ, zen osetniñan gâbâ ñaiñâ patâniñâ upap sâm den sârek

âraguwe. ²⁵ Utne Yesunâ itâ sâmb dâzânngoip, “Hân a kutâ, zen kore a gâsâzângome. A zâizâin, zen a yenñandâ sâmb âlip kwatziŋgâme. ²⁶ Ka zengâren yatâ mân âsagibap. Zengâren a patânâ mâikkât holi yatâ upap. Oi a sâtñandâ kore a yatâ op ândibap.

²⁷ Zen sânek. Ikâ zorân zâizâinâ? Nalem yen tap niniñâ, zorân zâizâin mo nalem uunâ, zorân zâizâin? Yen tap nimbap, zo zâizâinâ nângâme. Nânâ ko zengât oserân kore a yatâ op ândian. ²⁸ Nâ hânân sâknam nângâm ândia nâ sot tap ek ândie. ²⁹ Oi Ibânandâ imbanâ nigi a ambân zengât patâziŋ op ândibat. Zen zo yatik a ambân zengât a sâtñâ op ândibigât sâmb ziŋgan. ³⁰ Zorat nânâ sa zen nâ sot nalem nem sâtâre op a kembu tâtarân tap Isirae a kâmut kiin zâgât, zengât den sâmb kwâkâbi.”

Yesunâ Petero girem den dukuip.
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Yo 13:36-38)

³¹ Yesunâ itâ sâip, “Simon, Simon, a zen kopi mândâlem kubikñâ sâknâ birâme, zo yatik gâ Satangât bikñan zâibangât sap. ³² Oi nânâ ko nângâm pâlâtânğâ lorem buŋ opapkât ninâu san, gât ko âburemñâ bukurâpkâ tânzânğoban.”

³³ Sâi Peteronâ itâ dukuip, “Kembu gâ tâk namin mo gone mumban, zo âlip nâ yatik otnibi.” ³⁴ Oi Yesunâ sâip, “Petero, nâ dâgoga nângâ. Kurukñâ diŋ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.”

³⁵ Yatâ sâmb sâip, “Nânâ sângonzânğua kât sot irâ, ki pâke buŋ âim zorat kârue?” Oi ziŋâ sâwe, “Yatâ buñâ.”

³⁶ Sâne itâ târokwap dâzânngoip, “Nârâk ziren ko a nâi zâk kât zemñangap oi mem âibap. Nâi zâk irâ kat zemñangap oi gorem âibap. Nâi zâk kâmbangât sâmb patâ buŋ oi hâmbânğâ kwâkâm ziŋgi sâmb nâi pindâne mem âibap. ³⁷ Nâ sa nângânek. Propete ziŋ nâgât den kânñan itâ kulemguwe, ‘Zâk bâliŋ mâme a zengât oserân pam itâ sâwe,

‘A zi, zen bâliŋ mâme a.’ Den zo bon upap. Oi nâgât den sâsân, zo aksik patâ bon op nanğâbapkât narâk mâte uap.” ³⁸ Sâi arâpñâ ziŋâ dukuwe, “Kembu eknan. Kâmbangât sâmb patâ zagât mien.” Sâne sâip, “Âlipñâ.”

Gezemanê kâlamân âiwe.
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Yesu zâk nâtik dâp opmâip, yatâ op Oliwa bâkñan zari arâpñâ zen molim âiwe. ⁴⁰ Zoren takâm Yesunâ arâpñâ itâ dâzânngoip, “Zen mâsimâsikâyân loribegât ninâu sânek.” ⁴¹ Yatâ sâmb kât lum pândâ âimap, yatâ âim simin liim kwap itâ sâmb ninâu sâip, ⁴² “Ibânâ, nângânim sâknam kâmut zi betnan mena buŋ oik. Oi nâgât den buñâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

⁴³ Yatâ sâi sumbemân gâbâ sumbem a nâinğâ gem gam imbanâ pindâm mem kâtikñan kwâkñangip. ⁴⁴ Umñan sâknam doŋbep patâ oi kâtigem ninâu sâip. Oi obakoi, obak zorân hânân gei gilâm yatâ oip.

⁴⁵ Ninâu sâmbñâ zaatñâ arâpñâ zengâren âim ziŋgirip. Zen umbâlânğâ mem lotñan kwatziŋgi uman ziwe. ⁴⁶ Zine Yesunâ ziŋgit sâip, “Zen wangât uman zie? Zen mâsimâsikâyân loribegât zaatñâ ninâu sânek.”

Yesu gâsuwe.
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Yo 18:3-12)

⁴⁷ Yatâ sâmb kiri a kâmut patâ gawe. Oi arâpñâ zengât bukuziŋğâ, kutñâ Yuda, zâkñâ kâdom otziŋgi Yesugâren gawe. Yuda zâk lum mânğanbapkât Yesugâren gâip. ⁴⁸ Gâi Yesunâ itâ sâmb dukuip, “Yuda, Gâ wangât a bonğâ nâ lum mânğanim sâna gâsuninam ue?”

⁴⁹ Oi Yesugât a gâkânğâ, zen kut nâi nâi muyagibâ sâi ekñâ sâwe, “Kembu sâna nângâm nen zânğonâ?”

⁵⁰ Yatâ sâmbñâ zengâren gâbâ nâinğâ tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kindapñâ kârâm kwâkip. ⁵¹ Oi Yesu zo ekñâ sâip, “Zen birânek.” Yatâ sâmb a zo kindapñâ mem târokwâip.

⁵² Tirik nama galem a sot kâwâli a sot a kâuknâ, zen gâsunam gane itâ sâmbâsikâzingip, “Zen nâgât dap nânge? Nâgât nângâne kâmbam ku a oi lingip kâlâuzinoot mem ga gâsânoge?” ⁵³ Nâ zorat sa nângâne. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin zen sot ândiman. Oi zoren mân gâsânowe. Ka zi zengât narâk uap sot nâtâtik mariñangât narâk uap.”

Peteronâ Yesu kwâimbip.

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Yo 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ A ziñ Yesu gâsum diim âim tirik namâ galem a patâgâren diim zâiwe. Oi zâkkât mirin Peteronâ bet molizingâm arip. ⁵⁵ Oi kâwali a zen dâmân kâligen âim kârâp om nângâm tatne Petero zâk bagim osetzinân tâip. ⁵⁶ Tâi ko kore ambân nâinâ ga ekñâ sâip, “A zi zâk sot ândimap.” ⁵⁷ Sâi Peteronâ kwâimbâm sâip, “Ambân, nâ zâk mân ekman.” ⁵⁸ Yatâ sâmbâik nâi tâi a nâinâ ekñâ sâip, “Gâ zâkkât kâmurân gokñâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ sat, zo nâ buñâ.”

⁵⁹ Mâik nâi tâi a nâinâ ga ekñâ sâmbâkâtigem sâip, “Perâkñak, a zi zâk sot ândimap. Zâk Galilaia gokñâ.” ⁶⁰ Sâi Peteronâ sâip, “A, gâ den sâna kwaksan.” Yatâ sâi narâk zorenâk kurukñâ diñ sâip. ⁶¹ Oi Kembunâ puriksâm Petero egi Petero zâk Kembunâ den mârûm sâip zo nângip, “Kuruk diñ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.” ⁶² Den zo nângâm umñâ bâlinj oi âkñan âi girâp patâ iseip.

Yesu a patâgât mirin kut nâi nâi okñangâwe.

(Mt 26:59-68; Mk 14:53-65; Yo 18:19-24)

⁶³ Yesu galem op kirâwe, zen Yesu den sâmbâ sinan gem dukum kuwe. ⁶⁴ Si sângân kwâtepkum komñâ itâ sâwe, “Gâ Propete ândiat oi ko a nâinâ gogap, zo kutñâ sâna nângânâ.” ⁶⁵ Oi den bâlinjâ nâmbutñâ dukuwe.

⁶⁶ Yatâ op kine mirâ hanjâi a patâ sot tirik namâ galem a patâ

sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen aksik mindum sâne Yesu diim zâine den itâ dukum sâwe, ⁶⁷ “Dâtnânge. Gâ Kristo ândiat oi ko sapsûm niñgâ.” Sâne itâ dâzângeop, “Nâ topnâ sâmbâ muyagia sâi ko mân nângâbe. ⁶⁸ Nâ mâsikâzinga sâi ko den torenñâ mân dâtnobe. ⁶⁹ Lan sa nângâne. Narâk zi a bonñâ nâ Anutu imbanâ mariñâ, zâkkât âsan bongen tâpatkât narâk mâte uap.” ⁷⁰ Sâi nângâm a aksik patâ itâ mâsikâm sâwe, “Gâ Anutugât nanñâ?” Sâne zâkñâ sâip, “Zo se, zo.” ⁷¹ Sâi itâ sâwe, “Wangât dum den nep tuunat? Zikñâ lâunjan gâbâ gâi nângen.”

23

Yesu Pilato sot Herode, zekâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Yo 18:28-38)

¹ Oi a zen aksik patâ zaat Yesu diim Pilatogâren âiwe. ² Zâkkât mâtenjan kin itâ sâmbâ sinan giwe, “A zirat topñâ itâ ziap. Zâk a donbep um gulip kwatzingâmop. Oi Roma a kutâ Sisagât kât mân pindâbigât dâzângeop. Oi zikñangât itâ sâmap, ‘Nâ Kristo, a kembu.’”

³ Sâne Pilatonâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkangât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesunâ sâip, “Sat, zo.”

⁴ Sâi Pilatonâ tirik namâ galem a sot a gam kirâwe, zen itâ dâzângeom sâip, “Nâ a zirat tosanâ kâruan.” ⁵ Oi zen kâtigem sâwe, “Zâk perâkak a ambân den mân orotñâ dâzângeoi hâninñâ dâp op lanj kârip. Zâk Galilaia hânân topkwap op gam Yudaia hânân gam ziren yatik opmap.”

⁶ Yatâ sânetâ Pilatonâ mâsikâzingâm sâip, “Zo Galilaia gokñâ?” ⁷ Zâk ziñ yatâ sâne Pilatonâ nângâm Yesu zâk Herodegât nebân gokñâ sâmbâ sângongui Herodegâren diim âiwe. Herode zâk Yerusalem kamânân ândeip.

⁸ Herode zâk Yesu ekñâ umñâ âlip oip. Herode zâk Yesugât sinji nângâm ikpam op ândeip. Oi kut

nâi tuugi ikpatkât nângâm ândeip.
⁹ Oi zâkñâ Yesu den topñâ topñâ sâ mäsikip. Mäsiki ma hâuñâ mân mâburem dukuip. ¹⁰ Oi tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen kâtigem den sâ sinan gem kirâwe. ¹¹ Herode sot kâwali arâpñâ, zen Yesu sinan gem den gân okñangâwe. Oi Herodeñâ sâi Yesu a kembangât hâmbâ nâi giñangâne giari âburem diim Pilatogâren âiwe. ¹² Oi sirâm zoren Herode sot Pilato, zet buku urâwet. Mârum ko kâsa kâsa op ândiwet.

¹³ Pilatonâ tirik namâ galem a patâ sot a kâukñâ sot a yenñâ sâi gawe. ¹⁴ Gane itâ sâ dâzângoip, “Zen itâ sâ a zi nâgâren diim ge, ‘Zâk a umziñan gemap.’ Oi nâñâ zengât mâteziñan topñangât kârua buñ uap. ¹⁵ Herode zâk yatik mäsiki buñ oi sângongoi diim ge. Nânge. Tosañandâ mumbapkât sinji mân uap. ¹⁶ Zorat sa kâwali a ziñâ tâkñâ lapitne olañbat.” ¹⁷ Pilato zâk Yuda zengât kendon dâp tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok kânok olañ ziñgâmâip.

¹⁸ Sâi a kâmut ziñ den kâtik sâ sâwe, “Zâk buñ oik. Baraba ko olañ niñgâ.” ¹⁹ Baraba zâk sot a nâmbutñâ, zen a kutâgât âkonziñgi kamân pâtin kâmbam kom a nâmbutñâ zângone mune tâk namin zâmbarâwe. ²⁰ Oi Pilatonâ Yesu olañbamñâ dâzângoip. ²¹ Dâzângoi zen den yu kambâñ sâ sâwe, “Poru nagân moik. Poru nagân moik.” ²² Sâne Pilatonâ kwâkâziñgi sâp karâmbut oi sâip. “Wan to sagât? Nâñâ nânga tosanandâ mumbapkât sinji mân uapkât sandâ tâkñak lapitñâ birâne âibap.” ²³ Sâi zen kâtigem den kâtik sâ ziwe, “Poru nagân moik.” Sâ gulipmalip utne Pilatonâ dinziñâ lugip. ²⁴ Den sâwe, zo bon upapkât Pilatonâ sâ kwâkip. ²⁵ Oi dinziñâ lum kâmbam ku a tâk namin tâip, a zo olañ ziñgip. Ka Yesu ko mumbapkât sâ kwâkâm kâwali a zengât bitziñan pâip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Yo 19:17-37)

²⁶ Yesu diim mâtâbân âim a nâi muyagiwe, kutñâ Simon, Kirene hânân gokñâ. Zâk nebân gâbâ gâi gâsumñâ Yesugât poru nak kwambenân pane lum Yesugât kândâtñan arip.

²⁷ A ambân donbep patâ molim âiwe. Ambân nâmbutñâ, zen umbâlâ op isem wenñâ molim âiwe. ²⁸ Yatâ utne Yesuñâ puriksâm itâ sâ dâzângoip, “Yerusalem ambân, zen nâgât mân isenek. Ziiñâ sot murarâpziñâ, zengât isenek.

²⁹ Nângânek. Gâtâm, narâk nâin itâ sâbi, ‘Ambân zen kâpin ândiwe sot ambân murarâpziñ buñ sot ambân sigan, zengât nângindâ âlip upap.’ ³⁰ Narâk zoren bakñâ zengât itâ sâbi, ‘Zen âbângum ge kwâratnângonek.’ Oi bakñâ mâik zo yatik, ‘Ge kwâratnângonek.’ ³¹ Kut nâi itâ zo nak wâgân okñange. Nak aronñâ, zo dap okñangâbi?”

³² Oi bâliñ mâme a zagât di-izikâm zâk sot zâkonam âiwe. ³³ Oi âimñâ hân nâi kutñâ kâuk sinji, zoren takâm Yesu poru nagân kuwe. Kâmbam ku a zagât, zo ârândâñ zâkowe. Yesu zâk tânâmñan, bâliñ mâme a zet toren toren kwânângâziñgâwe. ³⁴ Utne Yesuñâ ninâu itâ sâip, “Ibânâ, a zi ziñâ kut nâi nâi ue, zi topñâ mân nângegât tosâziñ birâ.” Sâi kâwali a zen hâmbâñangât opñâ wenzu pâne âsageip dâp miwe. ³⁵ A donbep patâ, zen Yesu ek kirâwe. Oi patâziñâ ko mem ge kwâkwat den dukum sinan gem kirâwe. Itâ sâwe, “A nâmbutñâ tâmbetagonam utne tânzângoip. Zikñangât ko kwaksap. Zâk Anutugât Kristo sot Anutuñâ gâsum sâlâpkuip oi ko gem gâik.” ³⁶ Kâwali a zen yatigâk dukuwe. Zen winiga too kâlakñâ pindâm sâwe, ³⁷ “Gâ Yuda zengât a kuta op ândiat oi ko poru nâgân gâbâ âkâm ge.”

38 Yesugât poru nagân den nâi itâ kulemguwe, “Zi Yuda zengât a kutâ.”

39 Bâliņ mâme a nâi poru nagân kin betziņan mem Yesu dukum sâip, “Gâ yatâ zo Kristo? Gikâ sâkkâ mâkâna gei nekât sâknikņâ mâkâ.” 40 Yatâ sâi bâliņ mâme a nebutņandâ dukum sâip, “Net kâmbangât siņgi ârândân uenņâ Anutugât keņgât mân op sat? 41 Net tosanikņangât dâp ot-nike. Ka a zi ko bâliņâ mân oip.”

42 Yatâ sâmnâ Yesu dukuip, “Yesu, gâ kembu imbanġagoot ândim, gâ nâgât nâņgâban.” 43 Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkņak sa nâņgâ. Itârâņ gâ nâ sot sumbem kamân âlipņan, Paradisi, zoren ândiban.”

44 Oi mirâ bâkņan oi mirâ sumunkom zeī nâtâtik muyagem hân dâp oi mirâ oi âkip. 45 Oi tirik namin sâņgum patâ nâi kirip, zo tânâmņan oloņ gei kwâkip.

46 Oi Yesu den kâtik den sâm sâip, “Ibânâ, bikan um dâpnâ paan.” Yatâ sâm moip.

47 Oi kâwali a galem, zo ek nâņgâm Anutu sâm âlip kwâkņangâm sâip, “A zi perâkņak tosanâ buņâ. Hâlâlu a.”

48 A ambân zo mindum kirâwe, zen ekņâ umbâla opņâ âiwe.

49 Yesu zikņâ a ambârâp sot Galilaia hânân gâbâ ambân molim gâwe, zen âkņan kin igâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Yo 19:38-42)

50 A nâi ândeip, kutņâ Yosepe. Kamânņâ Yudaia hânân tâip, kutņâ Arimataia. Zâk Yuda a sâtnâ zengât kâmurân gokņâ. Oi a zo a târârakņâ. 51 A sâtnâ zen Yesu kunam sâne nâņgi mân dâp oip. Zâkņâ Anutu um topņan ândiândiņ, zo âsagibapkât nâņgâm ândeip. 52 A zorâņ Pilatogâren âimņâ Yesugât kâmbârâņangât dukuip. 53 Oi Pila-tonġâ nâņgâņgi Yesugât kâmbârâņ mâkâmņâ sâņgum kâuņâ kâpimņâ kât mâtâpņan pâi zeip. Kât mâtâp zo aņâ kendâm kubigâwe. Zo uņakņâ. Zoren mârum a mân zâmbârâwe.

54 Yuda zengât kendongât kubikku-bik narâkņâ oip.

55 Oi ambân nâmbutņâ Yesu sot Galilaia hânân gâbâ gawe, zen Yosepe molim ikne Yesu kâmbârâņâ kwagân ga pâip. 56 Oi kut nâi nâi zo ek nâņgâm kamânân âburem too sot kelâk wârân âlipņâ mem kubigâwe. Oi Yuda zengât kendonân Mosegât gurumin den lum kendon tarâwe.

24

Yesu mumuņan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Yo 20:1-10)

1 Kendon âki ko mirâ haņsâbâ sâi ambân zen kelâk sot too hitom âlip, zo mem Yesugât kwagân âiwe. 2 Âi takâm igâwe. Kât patâ zâk kâbakņine mâtâp pâronsâm kirip. 3 Oi kâligen bagim Kembu Yesugât kâmbârâņ kârum mân muyagiwe. 4 Kârumņâ imbanġaziņ buņ oi keņgât op kin a zagât, hâmbâzikņâ âsakņâ tobat nâi yatâ, zet ambân âiwe, zengât umziņ topņan kirâwet. 5 Oi ambân zen keņgâtziņangât op pindiņsâm kine a zagât zorâņ itâ dâzâņgowet, “Zen wangât wâgân ândiap, zâkkât mumuņâ zengâren kârue? 6 Zâk ziren mân ziap. Zâk zaatsap. Mârum Galilaia hânân ândim den itâ dâzâņgoip, zo nâņgânek, 7 ‘A bonņâ nâ bâliņ mâme zengât bitziņan zaria none momņâ sirâm karâmbut tap zaatpat.’”

8 Yatâ sâitâ ambân zen den zo nâņgâwe. 9 Zen kwagân gâbâ âburem kamânân gam arâpņâ sot a ambân nâmbutņâ den siņgi zo dâzâņgowe. 10 Ambân kwagân âiwe, kutziņâ Maria, Madala kamânân gok sot Yoana sot Maria, Yakobogât mamņâ. Zen aksik Aposolo den siņgi zo dâzâņgowe. 11 Aposolo zen den so nâņgâne bon buņ oi mân nâņgâm kwâtâtiwe. 12 Ka Petero zâk zaatņâ sârârâk kârâm kwagân arip. Âimņâ pindiņsâm egip. Egi sâņgum kwamenâk zeī egip. Oi kut nâi nâi âsageip, zorat nâņgâ kwâkâ opņâ kamânân âbureip.

*A zagât Emausi kamânân âiwet.
(Mk 16:12-13)*

13 Sirâm zorenâk Yesugât a ambârâp zenngâren gâbâ a zagât, zet Emausi kamânân âiram âiwet. Kamân zo kêrep bunâ, goot goot. 14 A zagât zet mâtâbân âim kut nâi nâi âsageip, zorat den sâam âiwet. 15 Sâam âim tâitâ Yesunâ âim muyageziki ârândân âiwe. 16 Zet sinzik mân ânângâripkât mân ek nângâwet.

17 Yatâ oitâ mâsikâzikâm sâip, “Zet wan den âragum gam tabot?” Sâi zet si sângânziknâ umbâlâ tobat op kirâwet. 18 Oi zekâren gâbâ a nâi kutnâ Keleopa, zâknâ sâip, “Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik den sinji nânge. Gâ kânoknâ kamân nâin gok, gât ko mân nângâm ândiat?”

19 Sâitâ mâsikâzikâm sâip, “Wan wan âsageip?” Sâi zet sâwet, “Yesu Nasarete goknâ, zâkkât sinji. Zâk Anutu mâtenan Propete patâ ândimnâ nep patâ tuum den imbanângoot dâtnângomâip. Yatâ op ândei a ambân, nen zâkkât nângindâ imbanâ oip. 20 Ka tirik nama galem a patâ sot a patâ, zen mumbapkât sâam kwâkâm a kutâgâren pane sâi poruyân kuwe. 21 Nen ko zâkkât itâ nângâm ândiwen. Zâknâ Isirae a bâlinan gâbâ olaņningâbap. Sâam nângâm ândeindâ kune moi sirâm karâmbut âkap. 22 Oi itârân nenngâren gâbâ ambân nâmbutnâ den dâtnângone um kuņkuņ uen. Zen hanngât kwagân âim kâmbârânâ mân muyagem gam itâ se, 23 ‘Sumbemgât kâwali a zagât, zet muyageningâm Yesu zaatsap sâam dâtnânguabot.’ 24 Oi den zo nângâm nenngâren gâbâ a nâmbutnâ, zen ambân zin se, yatik âim muyagie. Oi ziknâ ko mân ikse.”

25 Yatâ sâam dukuitâ Yesunâ dâzâkoip, “Propete zen den sâam kulemguwe, zo zen wangât um kâtik ândim mân nângâm kwâtâtiwe? 26 Propete zen Kristo sâaknam nângâm nâ sumbem âsakņan

bâgibapkât sâam kulemguwe. Anutunâ nângip, yatik âsageip.” 27 Yatâ sâam nâ Mose sot Propete, zen zâkkâren kwap kulemguwe, zorat topnâ sâam muyagem zikip.

28 Oi âim Emausi kamânân takâwe. Takâne Yesu zâk âibam oip. 29 A zagât zo anngân kârânangâwet. Oi itâ sâwet, “Mirâ mârur nâtiksap. Net sot tâpan.” Sâitâ zet sot ândibapkât nângâziki mirin zâiwe. 30 Nalem ninam ge tapnâ nalem mem sâiwap sâam mamun zikip. 31 Yatâ oi sinziknâ ânângâri ek nângâwet. Ek nângitâ zobâ buņ op arip. 32 Oi zet itâ âragum sâwet, “Mâtâbân den dâtnâkom sinji âlipkât topnâ dâtnâkoi umnik âbânguap.”

33 Yatâ sâam nâ zaat Yerusalem kamânân âburem âiwet. Âimnâ arâpnâ sot bukurâpzinâ mindum tatne muyagezingâwet. 34 Muyagezingitâ itâ sâam dâzâkowe, “Kembu zâk perâknak zaatnâ Simon muyagenangip.” 35 Oi zet yatigâk mâtâbân Kembunâ muyagezikâm mirin nalem ziki igâwet, zorat den sinji dâzângowet.

Yesu zâk arâp muyagezingip.

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Yo 20:19-23)

36 Arâp zen zorat den sinji sâam tatne Yesu zâk osetzinan muyagem kin nâ itâ sâam dâzângoip, “Umzin diim gei ândinek.” 37 Zen ek nâ pârâkpam kenngât op sâwe, “Wâkenâ muyagem gaap.” 38 Sâne dâzângoip, “Zen wangât kenngât op um zagât ue? 39 Kin bitnâ iknek. zi ninak kinzan. Nâ sâknâ sunum-noot. Gâsunim iknek. Wâke zen yatâ zo bunâ.” 40 Den yatâ sâam gutnâ kin bikņan zo tirâpzingoip. 41 Oi sâtâre op dinâ mân nângâm pârâkpam tatne mâsikâzingâm sâip, “Nalem nâi zenngâren taap?” 42 Sâi saru zuunâ nâi oot sisinâ pindâwe. 43 Pindâne mem mâtezinan kin neip. 44 Oi itâ sâam dâzângoip, “Nâ zen sot ândim itâ dâzângom ândiwan. Mosegât den sot Propete zenngât

ekabân sot Psalm ekabân nâgât den kulemguwe, zo bonjâ op nanjâbap.”⁴⁵ Oi Kembangât ekabân den ziap, zo sapsun zingî nângâm umziŋ pârônŋsâip.⁴⁶ Oi itâ sâm dâzânŋoip, “Kristo nâgât itâ kulemguwe. Nâ sâknâm nângâm momjâ sirâm karâmbut tap zaatpat.⁴⁷ Zorat ko kutsingînâ a hân dâp zengâren ari umziŋ melânje Kembangât tosaziŋ birâbap. Nep zo Yerusalem kamânân topkwap tuubi.⁴⁸ Zen kut nâi nâi âsageip, zorat singî a ambân dâzânŋom ândibi.

⁴⁹ Oi nângânek. Ibânandâ kut nâi zo zengât singî sâm kâtigeip, zo sângongua gibap. Zorat zen kamân zi mân birâm mambât ândine ubâ imbanâ sângongua zengâren gibap.” (Zo Tirik Kaapum gibapkât sâip.)

Yesu zâk sumbemân zarip.

(Mt 16:19-20; Apo 1:9-12)

⁵⁰ Oi kamânân gâbâ diizingâm âi Betania kamân gootjan âim bikjâ pam mâsop minzingip.⁵¹ Mâsop minzingâm zâmbam sumbemân zarip.⁵² Oi zen sâtâre op Yerusalem kamânân âburem âiwe.⁵³ Âburem sirâm dâp tirik namin zâim Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkŋanŋawe.

Zo yatik.

Yesugât singi âlip Yohaneñâ kulemguip.

Yesu zâk Anutugât sât.

¹ Hân mân muyageibân sât zâk ândeip. Sât zâk Anutu sorâk ândeip. Oi zâk Anutuyâk op ândeip. ² Topkwâkwatñâ zo zâk Anutu sot ândim gâip. ³ Sât zo Anutuñâ sâi kut ñâi ñâi aksik muyageziñgip. Kut ñâi ñâi, zo zâk buñâ mân muyageip. ⁴ Sât zâk ândiândigât mariñâ ândeip. Ândiândi zorâñ a zengât âsakñâ op âsageziñgip. ⁵ Njâtâtikñâ âsakñâ kwârakubam osim gâip.

⁶ Anutuñâ kore a ñâi muyagei ândeip, kutñâ Yohane. ⁷ A zâkñâ âsakñangât den sâm muyagei a aksik âsakñâ mariñâ nângâm pâlâtâñ kwâkñangâbigât Anutuñâ sângongoip. ⁸ A zo, zâk âsakñâ mariñâ buñâ. Zâk yen âsakñâ mariñangât den sâm muyageziñgâbam âsageip. ⁹ Âsakñandâ narâk zoren muyagem ândeip. Oi zâkñâ a kamân dâp âsageziñgâmap. Zâk âsakñâ bonñâ uap.

¹⁰ Anutugât sât zâk hânân muyageip, zâkñak mârum Anutugât sâtkât sâm hân muyageip. Oi gem gam muyagei hân a ziñâ ekñâ topñâ mân nângâwe. ¹¹ Zikñâ hânân gem gâi a ambân gakârâpñâ buku mân okñangâwe. ¹² Ka nâmbutñandâ buku okñangâwe, zen Anutugât nan bârarâp upigât imbanñâ ziñgip. Nâmbutñâ zen zâkkât kutñâ nângâm, nângâm pâlâtâñ kwâkñangâme, zen zo yatâ otziñgâmap. ¹³ Anutugât nan bârarâp zo, zen a sep gilâmân gâbâ mân âsagime mo a dengât mân âsagime. Zen Anutuñâ sâi âsagime.

¹⁴ Sât zâk a opñâ âsagem osetniñan ândeip. Âsagei nen neule âsakñâ igâwen. Âsakñâ zo egindâ Anutu Ibâgât nanñâ kânok, zâkkât âsakñâ

oip. Zâkñâ tânzângozângonñ sot den bonñâ, zo mem gem gâip.

¹⁵ Zâkkât topñâ Yohaneñâ sâm muyagem itâ dâzângoip, “Nâ zâkkât itâ dâzângowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândia ândim gâip, zorat zâk patâ op walânim ândiap.” ¹⁶ Zâkñâ tânnângom âim ândimap. ¹⁷ Moseñâ girem den Anutugâren gâbâ mem niñgip. Yesu Kristo, zâk ko tânnângonângo sot den bonñâ mem niñgip. ¹⁸ A niñâ Anutu mânâk igâwen. Ka nanñâ zâk Anutuyâk op ândeipñâ Ibâñangât âsan topñan tâpmapñâ den siñgiñâ mem ge sâm muyageniñgip.

Yohaneñâ zikñâ topñâ sâm muyageziñgip.

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lu 3:15-17)

¹⁹ Yerusalem kamânân gâbâ Yuda a ziñâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kore a nâmbutñâ sângonzângone Yohanegâren gam, gâ wan a ñâi, sâm mâsikâm sânetâ topñâ dâzângoip. ²⁰ Zâk topñâ mân kwâimbâm itâ sapsun dâzângoip, “A bâliñan gâbâ mâkâziñgâbapkât mârum sâsâñ, nâ zâk buñâ. Nâ Kristo buñâ.” ²¹ Sâi ziñâ mâsikâm sâwe, “Gâ Propete Elia?” Sânetâ sâip, “Nâ zâk buñâ.” Sâi sâwe, “Gâ Propete gâbapkât sâwe, zo?” Sâne dâzângoip, “Buñâ.” ²² Oi ziñâ sâwe, “Gâ wan a ñâi? Sângonnângone gen, zo zengâren âi dap sâm dâzângonat? Gikangât dap sâmat?” ²³ Sâne dâzângom sâip, “Propete Yesaianñâ mârumñan den sâm kulemgoip, zo nâgâren bonñâ uap. Den zo itâ, ‘Barâ kâtik, mirâ kamân âtâñan a ñâiñâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, “Kembugât mâtâp kârâm kubiknek.” ’”

²⁴ Sâi Parisaio a ziñ sângonzângone gawe, zen Yohane itâ mâsikâm sâwe, ²⁵ “Gâ Kristo buñâ, Elia buñâ, Propete zo buñâ oi wangât too sañgonziñgâmat?” ²⁶ Sâne Yohaneñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ tooyâk sañgonziñgâman. Ka osetziñan a ñâi muyagem ândiap, zo mân ek

nânge. ²⁷ Zâk kândâtñan gam taap. Zâk kâwali ñai zemñangap. Nâ yatâ zorân irâ sikumñâ gorem aria mân dâp upap.”

²⁸ Kut ñai ñai zo Betania kamânân Yodañ too nâmbutken muyageip. Zoren Yohaneñâ too sanjonziñgâm ândeip.

Yohaneñâ Yesugât topñâ sâm muyagem dâzânngoip.

²⁹ Hañsâi Yesu gâi Yohaneñâ ekñâ a itâ sâm dâzânngoip, “Iknek. Râma gwamñâ Anutugâren gâbâ gok, zâk hân dâp a zenğât tosaziñ zâkkât kwâkñan zâibap. ³⁰ Zâkkât op itâ dâzânngowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândiwanân zâk ândeip. ³¹ Zorat zâk patâ op walânim ândiap. Mârum nâ zâkkât topñâ mân nânğawan. Isirae a den siñgiñâ dâzânğua nânğâbigât gamñâ too sanjonziñgâm ândiwan.”

³² Yohane zâk yatâ sâm sâip, “Nâ Kaapumñâ nii kembâ yatâ opñâ zâkkât kwâkñan ge tâi egâwan. ³³ Nâ mârum mân ek nânğa sanjonnogip, Anutu, zâkñâ itâ sâm dâtnogip, ‘Kaapumñâ a kwâkñan ge pâmbap, zâkñâ Tirik Kaapum sanjonziñgâbap.’ ³⁴ Yatâ âsagei ekñâ itâ dâzânğuan. Zi Anutugât nanñâ.”

Yesuñâ a nâmbutñâ gâsuziñgip.

³⁵ Mirâ hañsâi Yohane sot azatñâ, zen zorenâk âi kirâwe. ³⁶ Kinetâ Yesuñâ zoren gâi Yohaneñâ ekñâ azatñâ itâ dâzâkom sâip, “Egit. Ândiren zi râma gwamñâ, Anutugâren gâbâ gok.” ³⁷ Sâi zet den zo nânğâm Yesu kândâtñan molim âiwet. ³⁸ Aritâ Yesuñâ puriksâm zikitñâ sâip, “Zet wan kârum gabot?” Yatâ sâi zikñâ ziiñ denân sâwet, “Raboni (niñ denân ko, Patâ), gâ mirâ ikâ zoren ândiat?” ³⁹ Sâitâ dâzâkoip, “Ga egit.” Sâi zet zâk sot âi ândiwet. Mirâsiñ geibâ sâi zet zâk sot âi ândeitâ ñatiksâip. ⁴⁰⁻⁴¹ A zagât gawet, zekâren gâbâ a ñai kutñâ Andrea, Simoñ Peterogât munñâ. Zâkñâ zorenâk âim âtânâ muyagem

itâ sâm dukuiip, “Net a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Kristo, zâk muyagiet.” ⁴² Yatâ sâmñâ Yesugâren diigi âiwet. Oi Yesuñâ ekñâ itâ sâip, “Gâ Simoñ Yohaneğât nanñâ. Kutkâ Kepa san (niñ denân ko, kât kâtikñâ).”

Pilipo sot Natanae Yesugât a urâwet.

⁴³ Mirâ hañsâi Yesu zâk Galilaia hânân âibam Pilipo muyagemñâ itâ sâm dukuiip, “Gâ târokwatnim molini.” ⁴⁴ Pilipo zâk Besaida kamânân gok. Andrea sot Petero, zet zo gokñik. ⁴⁵ Pilipoñâ Natanae muyagem itâ sâm dukuiip, “A zirat Moseñâ gurumin den ekabân kulemgop. Mârum Propete a zen yatik kulemguwe. A zâk muyagien, zâk Yesu, Yosepegât nanñâ, Nasarete kamânân gokñâ.” ⁴⁶ Sâi Natanaeñâ itâ mâbureip, “Nasarete kamânân dap yatâ a patâ âsagibap?” Sâi Pilipoñâ itâ sâm dukuiip, “Ga eknan.” ⁴⁷ Yatâ sâi Natanaeñâ Yesugâren ari ekñâ sâip, “A zi Isirae a bonñâ. Umñan sarâ mân ziap.” ⁴⁸ Yatâ sâi Natanaeñâ mâsikâm sâip, “Dap yatâ opñâ topñâ nânğat?” Sâi Yesuñâ sâip, “Pilipoñâ mân diigigi wakum nak topñan kina geksan.” ⁴⁹ Sâi Natanaeñâ itâ sâm dukuiip, “Patâ, gâ perâkñak Anutugât nanñâ. Gâ Isirae nenğât a kutâ patâ.” ⁵⁰ Oi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Gâ wakum nak topñan taat, nânğâ zo dâgoga nânğâm ko nânğâm pâlâtân otnigat? Ek nânğat, zo yennâ. Kut ñai ñai patâ ek nânğâm zâiban.” ⁵¹ Yatâ sâmñâ sâip, “Nâ perâkñak dâgobâ. Sumbem pâronñâ Anutugât sumbem a, zen a bonñâ nâgâren zâim gine ziñgitpi.”

2

Yesuñâ sâi toonñâ waiñ oip.

¹ Sirâm zagât âki Kana kamânân, Galilaia hânân a ambân zagât mâpotzikânam sii nalem mine gâip. ² Yesugât mamñâ Maria, zâk zoren âi taki ko Yesu sot arâpñâ, nen zop

sâsânan âiwen. ³ Zoren mindum nalem sot wain nem tâindâ wain buñ oip. Buñ oi Yesu mamñandâ dukum sâip, “Wainziñâ buñ uap.” Sâi Yesuñâ itâ sâmb dukuip, ⁴ “O ambân, gâñâ nâ mân dâtnoban. Ninak nâñgâbat dâp upat. Nâgât narâk, zo gâtâm mâte upap.” ⁵ Yatâ sâi mamñandâ kore a ambân itâ sâmb dâzângoip, “Den sâbap, zo lum kwâtâtibi.” ⁶ Oi mirâ zoren âmañ kârep patâ nâmburân kânok tâip. Yuda a zen âsâbân kin bitziñ too sanjonñâ nalem nemarâwe. Oi mirâ dâp âmañ yatâ kin ândeip. ⁷ Oi Yesuñâ kore a ambân itâ sâmb dâzângoip, “Too aam ga âmañân lokine giarik.” Sâi zen yatâ utne âmañ nâmburân kânok zo too piksâm nanqip. ⁸ Yatâ utne ko itâ sâmb dâzângoip, “Itârân zen torenñâ aam nalem galem agâren âinek.” ⁹ Yatâ sâi zen aam galem agâren âine toonâ wain oi nalem galem anâ nemñâ wain zo wain gâbâ mie sâmb kwagip. (Kore a zen too âmañân aam lokine giarik, zenak waingât topñâ nâñgâwe.) Nalem galem anâ a ambân meip, zo konsâi gâip. ¹⁰ Gâi itâ sâmb dukuip, “Kândom wain naamñâ zingâne bet umziñ gulip upâ sâi wain naam buñâ, zo zingâmen. Gâ ko purikgurik opñâ wain naamñâ kwarakuna ze bet muyagiat. Zo âlip uat.”

¹¹ Yesu zâk yatâ op Kana kamânân, Galilaia hânân sen mârât nep topkwapñâ tuugip. Oi imbanânñagât topñâ, zo mem kâkñan pâip. Oi arâpñâ nen zo ekñâ nâñgâm pâlâtân kwâkñanñagâwen.

¹² Oi Yesu zâk Kana kamânân gâbâ Kapenaum kamânân ari mam murâpñâ sot arâpñâ molim âiwen. Sirâm nâmbutñâ nen zoren ândiwen.

Yesu zâk Kembangât tirik namin zarip.

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

¹³ Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte upâ sâi

Yesuñâ Yerusalem kamânân zarip. ¹⁴ Yerusalem kamânân âi takâm tirik namin zari a donbep zen râma, makau sot kembâ anğâgwanğâ utne a nâmbutñâ zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap anğâgwanğâ op kirâwe. ¹⁵ Yatâ utnetâ Yesuñâ zingitñâ tâkñâ mem a sot râma makau zângom molizingi âine kât nep tuuwe, zengât kât mem lokim tâtatñâ kom kâbaknei giarik. ¹⁶ Oi kembâ mem kirâwe, zen itâ sâmb dâzângoip, “Zen Ibânangât namin kut ñai lan utne anğâgwanğâ namâ uap. Kut ñai ñaiziñ mem âinek.” ¹⁷ Yesuñâ yatâ oi arâpñâ nen Kembangât ekabân den kulem ziap, zo nâñgâwen. Den zo itâ,

“Gâgât namâgât opñâ umnâ kârâp siap.”

¹⁸ Oi Yuda a ziñâ itâ sâmb mâsikâm sâwe, “Gâ yatâ uatñâ top likuliku kulem ñai tuuna iknâ.” ¹⁹ Sâne Yesuñâ itâ sâmb dâzângoip, “Zen tirik namâ zi kândañne nâñâ sirâm karâmbut umñan tuum nanğâbat.” ²⁰ Yatâ sâmb dâzângoi sâwe, “Patârâpniñâ, zen tirik namâ zi kendon 46 tuum ândine âkip. Oi gâñâ sirâm karâmbut umñan tuum nanğâbat sâmb sat?” ²¹ Ka Yesu zâk sâkñanğât op namin dâpkwap sâip. ²² Yesu ândim moi Anutuñâ mângei zari arâpñâ nen den zo nâñgâwen. Oi namâgât sâip, zo sot Kembangât ekabân zâkkât den nâmbutñâ ziap, zorat nâñgindâ bonñâ oip.

Yesu zâk a nengât topniñ ek nâñgâmap.

²³ Yesu zâk kendonân Yerusalem kamânân top likuliku kulem nâmbutñâ tuugi a ambân pisuk, ziñâ ekñâ zâkkât nâñgâne bonñâ oip. ²⁴ Yesu zâk a zengât topziñ ek nâñgâmap, zorat op ko a zengâren mân arip. ²⁵ Zâkñâ a ñaigât topñâ ek nâñgâbam a ñaigâren mân mâsikâm nanqip. Zâk zikñak umziñan ek nâñgâm nanqip.

3

Yesu sot Nikodemo den den urâwet.

¹ Parisaio a n̄ai ândeip, kutn̄a Nikodemo. Zâk Yuda a zengât a patâ, zengât buku op ândeip. ² A zorâj n̄atigân Yesugâren gam itâ sâm dukui, "Patâ, nen gâgât topkâ n̄angen. Gâ a patâ, Anutugâren gâbâ gâin. Gâ sen mârât kulem top top tuumat, zorat itâ n̄angan. Anutuñâ gâ sot mân ândei sâi ko mân tuubat."

³ Sâi Yesuñâ mâburem dukui, "Nâ perâkñak dâgobâ. N̄ai zâk âsaâsagin uñakñâ mân âsagem ândibap, zo ko Anutugât um topñan mân bagibap."

⁴ Sâi Nikodemoñâ pârâkpan itâ sâm mâsikip, "A n̄ai mârûm patâ opñâ dap op âsaâsagin uñakñâ âsagibap? Zâk mam kâmbonjan âburei dum zagâtñâ mimbapkât sat?"

⁵ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, "Nâ perâkñak dâgoba. N̄ai zâk Kaapum sot too umñan mân âsagibapñâ Anutugât um topñan mân bagibap. ⁶ Agât kâmboyân âsaâsagin, zâk ayâk. Ka a n̄ai, zâk Kaapumñâ umñan muyamuyagin, zâk Kaapumgâren gokñâ. ⁷ Zen âsaâsage uñakñâ âsagibigât sa n̄angâna mân kwakmak upap. ⁸ Pibâ zâk lañ komap. Oi kwamitñâ n̄angâme. Ikâ gâbâ gâmap, oi ikâ âi âkâmap, zo zen mân n̄angâme. Oi n̄ai zâk Kaapumgâren muyageip, zâkkât topñâ yatâ."

⁹ Sâi Nikodemoñâ mâburem itâ sâm dukui, "Zo dap op yatâ orotñâ?"

¹⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui. "Gâ Isirae a zengât a sâtñandâ kwaksat? ¹¹ Nâ perâkñak dâgobâ. Nen kut n̄ai n̄ai ek n̄angâmen, zo dâzângomen. Oi zen ko dinniñâ birâme. ¹² Nâ hânân Anutuñâ nep tuumap, zorat topñâ dâzângua mân n̄angâme. Oi sumbemân nep tuumap, zorat topñâ dâzângua dap dabân n̄angâne âkâbap? ¹³ A zengâren gâbâ n̄aiñâ sumbemân mân zarip. Ka a bonñâ nâ sumbemân gâbâ gem gâwan. Nâ kânok sumbemân gâbâ gem gâwan.

¹⁴ Mârûm mirâ kamân kâtikñan Mosenâ mulum dâp tuum nagân mândip. Zo yatik narâk zi a bonñâ, nâ nagân nom kwânângânibigât sâsân. ¹⁵ Oi a zen n̄angâm pâlâtâj kwatnibiñâ ândiândi kâtik muyagibi.

¹⁶ Anutu zâk a zengât umñâ donbep gâsui nanñâ kânok, nâ sângonnogi gâwan. Oi zen nâ n̄angâm pâlâtâj kwatnimñâ mân tâmbetagobi. Zen nâ n̄angâm pâlâtâj kwatnim ândiândi kâtik muyagibigât sângonnogi gewan.

¹⁷ Nanñâ nâ a zengât tosaziñangât sâm kwâkâbatkât buñâ. A tânzângobatkât Anutuñâ sângonnogi gem gâwan.

¹⁸ Oi n̄ai zâk n̄angâm pâlâtâj kwatnibapñâ zâkkât tosagât hâuñâ mân mimbap. Ka n̄ai zâk nanñâ nâ mân n̄angâm pâlâtâj kwatnibapñâ tosa hâuñangât siñgi op zimbap. Wangât, zâk Anutu nanñâ kânok, nâgât mân n̄angâm pâlâtâj kwatnigip, zorat. ¹⁹ Hâuñangât topñâ itâ ziap. Âsakñâ n̄ai hânân ga a ziñ n̄atâtikkât n̄angâne bonñâ oi âsakñâ nâ kândâtnowe. Orot mâmezîñ bâlîñâ zeip, zorat yatâ urâwe.

²⁰ N̄ai zâk bâlîñâ opmapñâ âsakñâ kândâtkomap. Bâlîñandâ âsakñan muyagei ikpegât âsakñan mân gâmap. ²¹ N̄ai zâk den bonñâ lubapñâ âsakñâ mâte upap. Oi kut n̄ai n̄ai opmap, zo Anutugât sâtikât opmap, zorat topñâ muyagibap."

Yohanenâ Yesugât topñâ sâm muyageip.

²² Yesu sot arâpñâ, nen Yerusalem kamân birâmñâ Yudaia hân torenñan âi ândiwen. Zoren Yesu sot arâpñâ niñâ a ambân too sanjonziñgâm ândiwen. ²³ Yohane ko zâk hân n̄ai kutn̄a Aenon, Salim kamân nanñamñan zoren a too sanjonziñgâm ândeip. Zoren too donbep zeipkât a zen zoren mindum gane sanjonziñgip. ²⁴ Narâk zoren Yohane tâk namin mân parâwe.

²⁵ Yuda a n̄ai sot Yohanegât arâp, zen bitziñ too sanjonsañgon

zorat topnâ sâmb âraguwe. ²⁶ Oi zinjâ Yohanegâren gam itâ sâmb dukuwe, “Patâ, gâ Yodaŋ too nâmbutken ândina a nâi muyagei topnâ dâtnânŋoin. Zâk narâk ziren ga a too sanŋonziŋgi a doŋbepnâ zâkkâren arie.” ²⁷ Sâne Yohanenâ itâ sâmb dâzânŋoip, “Anutuŋâ a nâi kâwali mân pindi zikŋak dabân yatâ mimbap? ²⁸ Nâ itâ sâmb dâzânŋowan, zo dap op kwâimbâbi. A bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât mârumbâsân, nâ zâk buŋâ. Nâ Kristo buŋâ. Nâ kândom okŋanŋâm gaan. ²⁹ Ambân siŋgi sâmb pindâwe, zâkŋâ ambân mariŋâ. Oi ambân mem âkŋâlê patâ oi bukuŋandâ nânŋâm beŋŋan mem umâlep patâ upap. Nâ yatâ op umâlep nânŋâbatkât narâkŋâ zo mâte uap. ³⁰ Zâkkât ko zâizâiŋ. Nâgât ko diim gibap.”

³¹ Ubâ geipnâ walâniŋgâmap. Hânân gokŋandâ hânŋât siŋgi uen. Nen hânŋât kut nâi nâi zorat den sâmben. Ka zâk ko sumbembân gâbâ geipnâ walâniŋgâmbap. ³² Kut nâi nâi ek nânŋip, zorat siŋgi sâmbap. Oi a zen zâkkât diŋâ birâmbê. ³³ Ka a nâmbutnâ zinj diŋâ nânŋâm, zen itâ nânŋâbi, “Anutuŋâ sâi kâtikâtiŋiŋ ândiap, zâk diŋâ zo tângumap.” ³⁴ Anutuŋâ a sâŋgonguip, zâk Anutuŋât denâk sâmbap. Oi a yatâ zo ko Anutuŋâ Kaapumŋâ imbanâ pindâmap. ³⁵ Anutu Ibânŋandâ nanŋanŋât umŋâ gâsui zâkkât bikŋan kut nâi nâi zo aksik pam nanŋip. ³⁶ Nâi zâk nanŋâ nânŋâm pâlâtânŋ kwâkŋanŋâm ândiap, zâk narâk ziren ândiândi kâtik mârumbâsân muyagiap. Oi nâi zâk nanŋâ kândâtkom diŋâ birâmbê ândibapnâ ândiândi kâtik mân muyagibap. Buŋâ. Anutuŋâ kuk okŋanŋi tap zâibap.

4

Yesuŋâ Samaria ambân nâi sot den den oip.

¹ Parisaio a, zen Yesuŋât itâ nânŋâwe, “Zâkŋâ a gâsâzânŋom

too sanŋonziŋgap, zo Yohanegât kâmut walâziŋge.” ² Den zo yen sâmbê. Yesu zikŋak a too mân sanŋonziŋgip. Zâk yen sâi arâpnâ niŋâ too sanŋonziŋgâwen. ³ Oi Kembuŋâ den zo nânŋâm Yudaia hân birâmbê Galilaia hânân arip. ⁴ Samaria hân mâtâp arip.

⁵ Âimŋâ Samaria hânân kamân nâi kutnâ Sika, zoren takip. Kamân zorat nanŋâmŋan hân nâi zeip. Mârumbâsân Yakobonâ hân zo nanŋâ Yosepe pindip. ⁶ Too lâmb nâi zoren zeip, kutnâ Yakobogât too lâmb. Oi Yesu zâk mâtâp kârep âimŋâ loreip. Oi mirâ bâkŋan oi zoren takâm lâmb ginŋan ge tap nânŋip. ⁷⁻⁸ Yesu arâpnâ, nen nalem sâŋŋân minam kamânân ârindâ Yesu zâk zikŋik tâi Samaria ambân nâiŋâ too aabam gâip. Gâi Yesuŋâ itâ sâmb dukuip, “Too nâi aam nina nimbâ.” ⁹ Dukuip ambân zorânŋ sâip, “Gâ Yuda anâ, wangât Samaria ambân nânŋâren toogât sat? Zo mân orotnâ.” Zo Yuda sot Samaria a buku buku mân op ândiwegât ambân zorânŋ den yatâ sâip. ¹⁰ Sâi Yesuŋâ itâ sâmb dukuip, “Gâ Anutuŋâren gâbâ kut nâi gâbap, zo sot nânŋât topnâ mân nânŋat. Nânŋâm sâi ko nânŋâren oletnina too takâtakânŋ gibam.” ¹¹ Sâi ambân zorânŋ itâ sâmb dukuip, “Too lâmb zi kârep. Gâ too aap âmanŋ buŋgât too takâtakânŋ ikâ gâbâ aaban? ¹² Sâkuniŋâ Yakobonâ too lâmbniŋâ zi esip. Oi zâk sot narâpnâ sot râmba makau gakârâpnâ, zen too zirik nem ândiwe. Gâ Yakobo walâmb too takâtakânŋ muyagibam sat?” ¹³ Sâi Yesuŋâ itâ sâmb dukuip, “Too zi sâmbumŋâ nem zagât nem ândibi. ¹⁴ Nâgât too ko nemŋâ umgâ sâmbuksâbap. Nâi zâk too zo nimbapnâ toogât mân nânŋâm ândibap. Nânŋâ too zo a nâi pinda umŋan too takâtakânŋ muyagem zeia zo ândiândiŋ kâtikŋâ ândibap.” ¹⁵ Sâi ambânŋâ diŋanŋât topnâ mân nânŋâm kwâkâmbâ itâ sâip, “Patâ, gâ too zo nina nem toogât zagât mân nânŋâbat. Oi ziren âsâbânŋ toogât

gâman, zo birâbat.”

¹⁶ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Âi apkâ sâna kândiangâm gâit.”
¹⁷ Sâi ambânñâ sâip, “Nâ apnâ buñâ.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ apkâ buñâ, zo âlip sat. ¹⁸ Gâ a bâtnâmbut mem birâzingin. Oi irabot miat, zo apkâ buñâ. Zorat gâ den perâkñak sat.” ¹⁹ Sâi ambânñâ itâ sâip, “Patânâ, gâ nâgât topnâ dap yatin nângat? Nâ irabot zi nângan. Gâ Propete a nâi ândiat. ²⁰ Zorat sâna nângâbâ. Sâkurâpninâ, zen bakñâ ziren Anutu mâpâsem ândiwe. Ka Yuda a zen ko Yerusalem kamânân Anutu mâpâsem ândinat sâm sâme.”

²¹ Oi Yesunâ ambân itâ sâm dukuip, “Ambân, gâ dâgoga nângâ. Narâk nâi mâte upâmap. Narâk zoren bakña ziren mo Yerusalem kamânân zorenâk buñâ. Zoren mo zoren âlipñâ. ²² Samaria a, zen topñâ mân nângâm mâpâsime. Yuda a, nen ko topñâ nângâm mâpâsimen. Oi Anutunâ kubikkubikniñâ, zo Yuda a neñgâren pâip.

²³ Narâk nâi mâte upap. Oi zi mârum mâte uap. Zoren kâmut gakârâpnâ bonñâ, zen Kaapum sot op umziñandâ Anutu mâpâsibi. Ibâ zâk a yatâ zo mâpâseñangâbigât nângâmop. ²⁴ Anutu zâk Kaapum mân igikñâ. Zorat zâk mâpâsime, zen Kaapum sot opñâ mâpâsime. Yatâ upi, zo ko mâpâmâpâse bonñâ.”

²⁵ Sâi ambânñâ itâ sâm dukuip, “Nâ nângan. A bâliñan gâbâ mâkâningâbapkât mârum sâsân, zâk gâbap. A zo muyagemñâ kut nâi nâi zorat sâm muyagem niñgâbap.”

²⁶ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “A zo, nâ.”

²⁷ Yatâ sâm tâi arâpnâ nen gawen. Gam ambân sot den âraguwet, zorat nângâm imbanâniñ buñ oip. Wangât ambân sot den uat sâm mâsikânâ nângindâ yâmbârei birâwen. ²⁸ Oi ambân zâk too âmañ birâm sârârâk kârâm âim kamânân âim a ambân itâ sâm dâzânngoip, ²⁹ “Zen gam a nâi zi iknek. Nâ kut nâi nâi orâwan, zo aksik sâm muyagem nanğap.

A bâliñan gâbâ mâkâningâbapkât mârum sâsân, zo zi motñâi.” ³⁰ Oi kamânân gâbâ â ambân pisuk, zen Yesugâren gawe. ³¹ Gam tatne Yesu arâpnâ niñ itâ sâm dukuwen, “Patâ, nalem ne.” ³² Sâindâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nalem tobat nâi zemnigap, zo mân nânge.” ³³ Zo yatâ sâi arâpnâ niñ itâ âraguwen, “Nalem zo nâiñâ mem ga pindap?” ³⁴ Sâindâ Yesunâ itâ sâm dâtnânngoip, “Sanğonogip, zâkkât den lum nepñâ tuuman, zorân nalemnâ uap.

³⁵ Zen itâ nângâme, ‘Kâin kimembut âki kâlamân nalem bonñâ muyagibap.’ Ka nânâ dâzânğua nângânek. Zen zaat kâlam zi iknek. Bon muyamuyagiñ narâk mâte uap. (A ambân kamânân gâbâ gam tarâwe, zeñgât op sâip.) ³⁶ Nâi zâk nalem bonñâ mem mindubapñâ, zorat sângân mibap. Oi bonñâ zo ândiândi kâtikkât siñgi upap. Oi nep kârâm kâmerip sot bon mem zarip, zet ârândân sâtâre upabot. ³⁷ Oi den nâi Kembedgât ekabân ziap, zo kâtigibap. Den zo itâ,

‘Nâiñâ nep kârâm kâmitmap. Nâiñâ ko bonñâ mei zâibap.’

³⁸ Nânâ zen mân kârâm kâmirâweyân bonñâ mimbigât sâm ziñgâwan. Mârum a nâmbutñâ nep zo tuum ândinetâ bonñâ muyagei zen yen galem op bonñâ mem ândie.”

³⁹ Samaria ambân zo zâk kamârâp itâ sâm dâzânngoip, “A zi kut nâi nâi orâwan, zorat topnâ pisuk sâm muyagiap.” Den zorat a ambân donbepñâ Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁴⁰ Yesunâ arâpnâ nen den dâtnânğom tâi a ambân ziñ kamânân gâbâ gam Yesugâren takâm zen sot ândibapkât dukuwe. Sânetâ ko sirâm zagât zen sot ândeip. ⁴¹ Yesunâ siñgi âlip dâzânğoi donbep patânâ nângâmñâ, nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁴² Oi zen ambân zo itâ sâm dukuwe, “Kâdom gâgât dengât op nângâm pâlâtân kwâkñanğen. Irak ko niñak diñâ nângâm itâ nângâm kwâtâtien.

Zâk perâkñak a hân dâp nenğat kubikkubik a op ândiap.”

Yesuñâ katep ñâi mâsekñoot kubigip.

⁴³ Yesu zâk sirâm zagât ândimñâ Galilaia hânân arip. ⁴⁴ Yesu zâk zikñak itâ sâip, “Propete a ñâigât kut-singinâ kamân toren toren lañ kârâm âimap. Kamârâpñâ zinjâ ko zâkkât nângâne yenñâ opmap.” ⁴⁵ Yesuñâ Galilaia hânân taki Galilaia a zinjâ buku okñangâwe. Zen mârumñan Yerusalem kamânân âine kendon patin nepñâ tuugi igâwe, zorat yatâ okñangâwe.

⁴⁶ Kana kamânân Galilaia hânân mârum sâi toonñâ wainj oip, zoren dum âi takip. Kapenaum kamânân a sâtñâ ñâi ândeip, zâkkât nanñâ mâsek op zeip. ⁴⁷ Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ âburem Galilaia hânân gaap sâne a sâtñâ zorânñâ nângâm Kana kamânân âimñâ Yesu muyagem nanñâ mumbam op zeip, zo kubikñangâbapkât dukuip. ⁴⁸ Oi Yesuñâ itâ sâi dukuip, “Nâ sen pup kulem mân tuuga dap op dinnangât nângâne bon upap?” ⁴⁹ Oi a sâtñâ zorânñâ itâ sâip, “Patâ, nannâ mombapkât kek gâban.” ⁵⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâi dukuip, “Gâ yen âi. Nangâ ko âlip uap.” Yatâ sâi a zo Yesugât den nângi bon oi arip. ⁵¹ Zâk mâtâbân ari kore a zinj gam sâwe, “Nangâ mârum âlip op taap.” ⁵² Sâne âlip oip, zorat narâkñangât mâsikâzinjâ sâwe, “Muka mirâ bâkñan, zoren sâkñâ sânduksâip.” ⁵³ Yatâ sâne a sâtñâ zâk topñâ itâ nângip, “Narâk zoren Yesuñâ sângonnom sâip, ‘Nangâ âlip uap.’” Oi zikñâ sot a ambân kâmut gakârâpñâ, zen Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁵⁴ Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ Galilaia hânân âburem âi sen mârât nep tuugi sâp zagât oip.

5

Yesu zâk Betesida too dengân sâtñan a ñâi kubigip.

¹ Yuda zengât kendon patâ ñâi mâte oi Yesu zâk Yerusalem

kamânân zariip. ² Oi Yerusalem kamânân poñ kâtikñâ kirip, zoren mâtâp ñâi kirip, zorat kutñâ râma zengât mâtâp. Mâtâp zorat nanğâmñan too dengân ñâi zeip, kutñâ Betesida. Zorat sâtñan mirâ bâtnâmbut tâip. ³⁻⁴ Mirâ zoren a mâsekziñoot sot sen ñâtâtik sot kin bitzinj bâlinjâ sot sâkziñ giginjâ, zen zem ândiwe. (Kembugât sumbem a ñâinñâ narâk ñâin ñâin gem ga toin geim golanjoip. Yatâ oi mâsek a ñâi kândom toin giarip, zâk mâsek okñangip, zo bunj oip.) Zorat zen too kwamit oi nângânat sâi mambâtmarâwe. ⁵ Oi zoren a ñâi zeip. Zâk kiñ bikñâ bâlinj oi zem tâi kendonñâ 38 âkip. ⁶ Yesu zâk a zo ekñâ narâk kârep ziap sâi mâsikâm sâip, “Gâ sâkkâ âlip upapkât otgigap?” ⁷ Sâi ko sâip, “Patâ, ñâinñâ ândim too kwamitsâi toin diinim gei nâbanbap? Oi ninak geibâ sa a ñâinñâ walânim kek geimap.” ⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâi dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ lum âi.” ⁹ Sâi zorenâk sâkñâ âlip oi zaatñâ isen koremgâ mem arip. Sirâm zoren Yuda a zengât kendon narâk oi Yesuñâ a zo kubigip.

¹⁰ Zorat Yuda a nâmbutñâ zinj a âlip oip, zo itâ dukuwe, “Itârânñâ kendonân isen koremgâ lum ariat, zo mân orotñâ. ¹¹ Sânetâ itâ sâi dâzânjoip, “Kubikniğapñâ itâ dâtnogap, ‘Gâ isen koremgâ mem âi.’” ¹² Sâi mâsikâm sâwe, “Isen koremgâ mem âi sâi dâgogap, zâk kutñâ ñâi?” ¹³ Sâne kubikñangip, zorat kwagip. Oi Yesu zâk a kâmut kirâwe, zengât oserân gâbâ tik arip. ¹⁴ Bet Yesuñâ a zo tirik namin muyagem girem den itâ dukuip, “Gâ sâkkâ âlip uap. Oi kut ñâi ñâi yâmbâtñâ muyagegibapkât bâlinjâ dum zagâtñâ mân upan.” ¹⁵ Sâi a zo Yesu ek nângâm âi Yuda a sâtñâ itâ sâi dâzânjoip, “A kubikniğap, kutñâ Yesu.”

¹⁶ Yesu zâk kendonân nep yatâ tuugipkât Yuda a sâtñâ, zinj kâsa minjângâwe. ¹⁷ Yatâ utne Yesuñâ itâ sâi dâzânjoip, “Ibânâ Anutu, zâk

nep tok tuum ândim gâmap. Oi nâ yatik nep tuum taan.”¹⁸ Yesu zâk kendonân a kubigip sot Anutugât ibânâ sâip, zorat Yuda a sâtnâ ziñ nângâne bâliñ oi Anutu hutkum sap sâm kunam sâm kâtigiwe.

Yesu zâk hâuñangât den sâm kwâkâbapkat imbanâ zemñangap.

¹⁹ Yesu zâk itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkñak dâzângua nângâne. Nannâ nâ ninâ umgât nep mân tuuman. Ibânâ zâk nep tuugi ekñâ yatik tuuman. Ibânâ zâk tuumap, zo yatik nannâ nânâ tuuman.”²⁰ Ibâ zâk nannâ nâ nek umñâ nâgâren kinmapkat nep tuumap, zo yatik tirâpnomap. Oi nep zi ikse, zorik bunâ. Nep zâizâinâ tirâpnogi zen ekñâ nângâne imbanâ upap.²¹ Zo itâ. Ibâ zâk a mumuñâ mângizingi zaat ândime. Nannâ nanâ yatik a mumuñâ nâi mângibâ sâm mângibat.²² Ibâ zâk nannâ nâ a zenğât topziñ sâm kâkñan kwatziñgâbatkât nep zo sâm nigip.²³ Zen Ibâ hurat kwâkñangâme, zo yatik nannâ nâ hurat kwatnibigât yatâ oip. Nâi zâk nannâ nâ mân hurat kwatnibapñâ Ibânâ sângonnogip, zâk mân hurat kwâkñangâbap.

²⁴ Nâ perâkñak dâzângua nângâne. Nâi zâk dinnâ nângâbapñâ sângonnogip zo zâk nângâm pâlâtân kwâkñangâbap. Oi a zo ândiândiñ kâtikñâ mem ândiap. Zâk mumuñâ kândâtkum ândiândiñ kâtikñâ muyagiap. Zâk tosañangât hâuñâ mân mimbap.

²⁵ Nâ perâkñak dâzângua nângâne. Narâk zi mâte uap, zoren a sâkziñ wâgân umziñ mumuñ ândie, zen Anutu nannâ ninâ den nângâm umziñ kubikañgi ândiândi kâtik mâte op ândibi. Oi yatigâk narâk nâi mâte upabân a mumuñâ zo, ziñâ Anutu nannâ nâgât dinnâ nângâm zaat ândiândi kâtik ândibi.²⁶ Ibâ zâk ândiândi mariñâ ândiapkât nannâ nâ ândiândi mariñâ op ândibatkat sâm nigip.²⁷ Oi nâ a bonñâ ândiangât a tosañ hâuñangât den sâm kwâkâbatkât sâm nigip.²⁸ Zen

den zo nângâne mân kwakmak upap. Narâk nâi mâte upap, narâk zoren a mumuñâ hanzângone zie, zen nannâ nâgât den nângâmñâ gwâlâ op zaat nanğâbi.²⁹ Ândiândi âlip ândiwenâ dinnâ nângâm zaatñâ ândiândi kâtik mem ândim zâimambi. A nâmbutñâ ândiândi bâliñ ândiwenâ zaatñâ tosañangât hâuñâ mimbi.

³⁰ Nâ ninâ umgât nep yatâ zo âlip mân tuubat. Ibânangât sâtkât hâuñangât den sâm kwâkâman. Zo yatâ op hâuñangât nep tuuga dâp upap. Zo ninâ den bunâ, sângonnogip, zâkkât den.”

Anutuñâ nannangât topñâ sâm muyagemap.

³¹ “Ninak topnâ sâm muyagia mân dâp upap.³² Topnâ a nâinâ sâm muyagemap. Oi nâ nângan, topnâ sâm muyagei bonñâ uap.

³³ Zen Yohanegâren sâm mâsikâne nâgât den bonñâ sâm muyageip.³⁴ Oi anâ topnâ sâm muyagibigât mân sâman. Zen topnâ nângâm ândiândigât mâtâp lânbigât sâman.³⁵ Yohane zâk kârâp âsakñâ patâ op âsageziñgip. Zen zâkkât âsakñâ zo ek âkñâlem mâik nâi ândiwe.

³⁶ Nâgât topnâ sâm muyagemap, zo Yohane yatâ bunâ. Zo tobat nâi. Nepnâ tuuman, zorân topnâ sâm muyagemap. Ibânandâ nep sâm nigip, zo tuumñâ bonñâ muyageman. Yatâ op ândia topnâ muyagemap.³⁷ Ibânâ sângonnogip, zâk zikñâ topnâ sâm muyageip. Zen ko den lâunjan gâbâ gâi mân nângawe. Zen holi tobatñâ mân igawe.³⁸ Zen nâgât den nângâm mân nângâm pâlâtân kwatnige, zorat topñâ itâ. Zen sângonnogip, zâkkât diñâ umziñan mân pane zemap.³⁹ Zen Kembugât ekabân itâ nângâm sâlâpkume, ‘Ândiândi kâtikkât mâtâp zoren ze kârûm muyaginâ.’ Oi zorân nâgât topnâ sâm muyagemap.⁴⁰ Oi zen den zo sâlâpkumñâ nâgâren gam ândiândi kâtik muyagime? Bunâ. Nâgâren mân game.

41 Nâ anâ sâmb âlip kwatnibigât mân sâmban. 42 Zengât topziñ zîtâ nângan. Umziñ Anutugâren mân kinmap. 43 Nâ Ibânangât sâtkât zengâren gewan. Ga ko zen buku mân otniwe. Gâtâm a nâinâ zikñâ umgât gâi zâk buku okñangâbi. 44 Zen ziñak sâmb âlip kwarangâm ândime. Kembuniñ kânok, zâkñâ sâmb âlip kwatziñgâbapât mân nângame. Oi dabân nângâm pâlâtân kwatnibi? 45 Zen nâgât itâ mân sâbi, 'Zâk Ibâgâren neñgât sâmb bâlip kwâpap.' Yatâ bunâ. Zen Mosegâren pâlâtân upme. Ka Moseñâ zen sâmb bâliñ kwatziñgâbap. 46 Wangât, Moseñâ den kulemguip, zo nâgât op kulemguip, zorat. Zen zâkkât den nângâm sâi nâgât den nângâbe. 47 Ka zen Mosegât den birâmñâ nâgât den dabân nângâbe?"

6

Yesuñâ a 5 tausen nalem ziñgip.
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

1 Yesuñâ den yatâ sâmb nanngâmñâ Galilaia saru kutñâ nâi Tiberia, zo walâm nâmbutken arip. 2 Ari a ambân donbepñâ a sisi mâsek kubikziñgi igâwegât molim âiwe. 3 Yesu zâk arâpñâ nen diiniñgi barin zâi tarâwen. 4 Narâk zoren Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oip. 5 A ambân donbep patâ gane Yesuñâ ziñgitiñâ Pilipo mâsikâm sâip, "Nalem ikâ gâbâ sângân mem a ambân donbep patâ ziñgindâ dâpziñ upap?" 6 Yesu zâk zo yatâ zo upat sâmb nângi ze yen mâsikip.

7 Oi Piliponâ itâ sâmb dukuip, "Kât 2 handeret yatâ zorân kwâlâm ziñgindâ mân dâpziñ upap." 8 Sâi arâpñâ neñgâren gâbâ a nâi kutñâ Andrea, Simoñ Peterogât munñâ, zâkñâ itâ sâip, 9 "Katep nâi ziren ândiap. Zâkñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât tâkñangap. Oi a ambân donbep patâ zirânâ ziñgindâ dâpziñâ mân upap." 10 Sâi Yesuñâ sâip, "A ambân dâzângone mindum

ge tatnek." Oi zoren hibuk hân langaat zeip, zorat kwâkñan a tengâziñ 5 tausen yatâ zorân ge tarâwe.

11 Yesuñâ nalem zo memñâ sâiwap sâmb a tarâwe, zo kâsâpkum ziñgip. Oi saru zuu zo yatik kâsâpkum ziñgip. 12 Nalem nem âkon opñâ Yesuñâ arâpñâ itâ sâmb dâtnângoip, "Buputñâ zen bâliñ opapât sândunek." 13 Oi nen nalem bâtnâmbut zorat buputñâ sânduindâ irâ kiin zagât piksâip.

14 A amban zen sen mârât mân igikñâ, zo ekñâ sâwe, "Propete patâ a neñgâren âsagibapât sâsân, zo perâkñak a zi." 15 Oi zen Yesu haamgunñâ bitziñandâ gâsum a kutâ kwânângânam utne ziñgit nângâm birâziñgâm zikñik barin zarip.

Yesuñâ saru kwâkñan lân lân arip.
(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

16 Mirâ nâtikisâisâi arâpñâ nen saru sâtñan geiwen. 17 Geimñâ Kapenaum kamânân âinam wanngâyân zâiwen. Oi mirâ nâtikisâi ko ârindâ Yesu zâk zikñik zoren tâip. 18 Oi pibâ kâtikñâ koi saru âbânngoi âiwen. 19 Oi nen sak birâm kom aleindâ ari saru tânâmñan ârindâ Yesu zâk saru kwâkñan lân lân âim wanngâ gootñan gâi ekñâ pârâkpam kenngât urâwen. 20 Yatâ oindâ Yesuñâ nângonsâm sâip, "Ninak gaan. Mân kenngât utnek." 21 Yesu wanngâyân kopgâbapât sâtâre urâwen. Kopgâi zorenâk hân âinam sâwenân, zo âi takâwen.

A zen Yesu kulem sen mârâtkât opñâ dukuwe.

22 A kâmut patâ, zen saru nâmbutken zine hanngâyân. Hanngâyân itâ sâwe, "Muka nâtikisâi wanngâ kânok tâi iksen. Zoren arâpñâ Yesu pam ziñjik arie." 23 Zo yatâ nângâm tatne Tiberia hânân gâbâ wanngâ nâmbutñâ Kambuñâ nalem ziñgip, zoren takâwe. 24 Takâne a ambân zen Yesu sot arâpñâ kâruziñgâm wanngâyân zâim Kapenaum kamânân âi kâruziñgâwe.

²⁵ Zen saru nâmbutken âim kârum muyagemnâ itâ sâmb dukuwe, “Patâ, gâ dâunjan zi gâin?” ²⁶ Mâsikâne itâ sâmb dâzânngoip, “Nâ perâknak sa nângânek. Nâ top liku kulem tuuga ikme, zorat bujâ. Nalem zingâ nem âkon urâwe, zorat molinige. ²⁷ Nalem nemnâ ândim mumbi, zorat umziņ mân pane zimbap. Nalem nem ândiândi kâtik ândibi, zorat umziņ pane zimbap. A bonjâ, nâ Anutu Ibânandâ nalem zo zingâbatkât gâsum sâlâpnogip. Nâ ândiândi kâtik kât nalem, zo zingâbat.” ²⁸ Sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Sânan. Anutuņâ wan nep tuum ândinat kât nângâmap?” ²⁹ Sâne Yesuņâ itâ sâmb dâzânngoip, “A sângonnogip, nâ nângâm pâlâtân kwatnibi, zo Anutugât nep.” ³⁰ Sâi den itâ sâmb dukuwe, “Gâ top likuliku kulem nâi tuuna ekņâ nângâm pâlâtân kwatginat. Wan nep nâi tuuban? ³¹ Sâkurâpnîņ, zen Mose sot mirâ kamân kâtikņan ândim nalem kutņâ Mana, zo nem ândiwe. Oi zorat den kulem nâi itâ ziap, ‘Sumbemân gâbâ nalem zingâ nem ândiwe.’”

Nalem sumbemân gâbâ gem gâip, zorat den.

³² Oi Yesuņâ itâ sâmb dâzânngoip, “Perâknak sa nângânek. Sumbemân gâbâ nalem bonjâ, zo Moseņâ mân muyagem zingip. Ka Ibânandâ sumbemân gâbâ nalem bonjâ zingâmap. ³³ Nâ sumbemân gâbâ gem hân a ândiândi muyagem zingâman. Nâ Anutugâren gâbâ nalem bonjâ uan.” ³⁴ Sâi itâ sâmb dukuwe, “Kembu, gâ narâk dâp nalem zo niņgâmâmban.” ³⁵ Sâne itâ sâmb dâzânngoip, “Ândiândigât nalem ko nâ. Nâi zâk nâgâren ga pâlâtân upap, zâk nalemgât mân mumbap. Oi nâi zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zo ko toogât mân nângâbap.

³⁶ Nâ itâ dâzânnguan. Zen nâ neknâ mân nângâm pâlâtân kwatnime. ³⁷ Ka Ibânandâ nâgât

zingâ sâip, a ambân zo zen ko nâgâren gam nanjâbi. Oi a ambân ziņ nâgâren gane mân molizingâbat. ³⁸ Sumbemân gâbâ gewan, zo ninâ den lubatkât bujâ. Sângonnogip, zâkkât den lubatkât gewan. ³⁹ Ibânandâ a ambân nâgâren zâmbanmap, a zo zen tâmbetagobegât galemziņ uandâ hângât narâk âkâbabân zoren hâlâluyâk mângizingâ zaatpi. Sângonnogip, zâkkât den zo yatâ ziap. ⁴⁰ Nanjâ nâ neknâ nângâm pâlâtân kwatnibi, zo ko ândiândi kâtik ândibi. Ibânangât den zo yatâ ziap. Oi nâi narâk patin mângizingâ zaatpi.”

Yesu zâk ândiândi kâtik kât nalem

⁴¹ Yesu zâk sumbemân gâbâ nalem bonjâ, zo nâ sâipkât Yuda a sâtnjâ, ziņ nângâm bâliņ kwâknangâwe. ⁴² Oi itâ sâwe, “A zi zâk wangât itâ sap, ‘Nâ sumbemân gâbâ gewan.’ Topņâ nângâmen. Zâk Yesu, Yosepegât nanjâ.” ⁴³ Sâne Yesuņâ itâ dâzânngom sâip, “Zen mân nângâne bâliņ oik. ⁴⁴ A nâi zik umgât nâgâren gâgan, zo mân taap. Ibâ sângonnogipņâ sâi âlip nâgâren gâbap. Oi nâ a itâ zo narâk patin mumuņan gâbâ mângibat. ⁴⁵ Propete zengât ekabân den itâ ziap, ‘Anutu zikņak a zingâ âlip dâzânngoi nângâbi.’

Nâi zâk Ibânandâ zingâ âlip dukui nângâbap, zâk nâgâren gam târokwatnibap.

⁴⁶ A zen Ibâ mân igâwe. Anutugâren gâbâ gem gâwan, nâ ninak Ibâ egâwan. ⁴⁷ Nâ perâknak dâzânngua nângânek. Nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnimapņâ ândiândi kâtik miap. ⁴⁸ Ândiândi kâtik kât nalem nâ. ⁴⁹ Sâkurâpziņâ, zen mirâ kamân kâtikņan nalem kutņâ Mana, zo nem ândimņâ mom nanjâwe. ⁵⁰ Ka sumbemân gâbâ nalem nemnâ mân mumuņâ, zo ko nâgâren ziap. ⁵¹ Nâ sumbemân gâbâ ândiândigât nalem

mem gewan. Nalem zo nâ. Zorat nâi zâk nâgâren gâbâ nalem zo nem ândiândi kâtiknangât sinji upi. Sâknandâ nalem uap. Zo a zinjâ ândiândi muyagibigât zingâbat.”

⁵² Yuda a sâtjâ ziiñak itâ âragumjâ sâwe, “A zirânâ dap op sunumjâ niñgi ninatkât sap?” ⁵³ Sâne Yesujâ itâ sârnâ dâzangoi, “Nâ perâknak dâzanguan. Zen a bonjâ nâgât sunum sot gilâm mân nimbi, zo ko umziñan ândiândi mân muyagibap.

⁵⁴ Nâi zâk nâgât sunumnâ sot gilâmnâ nimbapjâ ândiândi kâtik mimbap. Oi narâk patin mumujan gâbâ mâgia zaatpap. ⁵⁵ Nâgât sunumnâ, zo nalem bonjâ. Nâgât gilâmnâ, zo too bonjâ. ⁵⁶ Nâi zâk nâgât sunum sot gilâm nimbapjâ, zâk nâ sot pâlâtân op ândibap. Oi nâ zâk sot pâlâtân op ândibat.

⁵⁷ Ândiândi marijâ, Anutu Ibâ, zâknâ sângonnogi gewangât Ibânangât op ândiman. Oi nâi zâk nâ nini-bapjâ nâgât op ândiândi muyagem ândibap. Umjandâ nâ sot pâlâtân upapjâ sumbengât sinji upap.

⁵⁸ Sumbemân gâbâ nalem, zorat topjâ itâ ziap. Sâkurâpziñ Mana nalem niwe, zo yatâ bunâ. Zen nemjâ ândim muwe. Kâ nâgâren gâbâ nalem zo nimbap, zâk ândim zâimâmbap.” ⁵⁹ Yesu zâk Kapenaum kamânân mâpâmâpâse namîn ândim den zo dâzangoi.

Yesu zâk ândiândi kâtikkât den mem gem gâip.

Yesu zâk ândiândi kâtikkât den mem gem gâip.

⁶⁰ Yesugât a ambârâpjâ, neñgâren gâbâ donbepjâ den zo nângâm sâwe, “Den zi nângindâ yâmbâtjâ uap. Den zirat topjâ dap yatâ nângânat?” ⁶¹ Oi sârnâ âkon utne Yesujâ umziñan ek nângâm itâ sârnâ dâzangoi, “Den zi nângâne bâliñ uap?” ⁶² A bonjâ nâ âburem ândiwanân zaria nângâne dap upap? ⁶³ Sâkkât sunum zorân ândiândi muyagemap, zo mân ziap. Ândiândi muyagemap, zo Kaapungât nep. Den dâzanguan, zo Kaapum sot

ândiândigât den. ⁶⁴ Oi zengâren gâbâ a nâmbutjandâ mân nângâm pâlâtân kwatnime.” A Yesugât den birâbi, zo kânñan nângip. Oi a Yesu tirâpzanjoi gâsum kumbi, zo yatik kânñan nângip. Zorat den yatâ dâtnangoi.

⁶⁵ Oi den nâi itâ târokwap sâip, “Zorat itâ dâzanguan. Ibânandâ a nâi imbanjâ mân pindi ko dap op nâgâren gam nâ sot pâlâtân upap? Yatâ zo mân taap.”

⁶⁶ Narâk zoren a ambân kâmut gakârâpjâ, neñgâren gâbâ donbepjâ zâk sot ândiândiñangât âkon op birânangâm âiwe.

Peteronjâ Yesugât topjâ sârnâ muyageip.

⁶⁷ Yatâ utne Yesujâ arâp kiin zagât itâ sârnâ mâsikâniñgi. “Zen yatik nâbam ânam se?” ⁶⁸ Sâi Simonjâ Peteronjâ itâ sârnâ dukui, “Kembu, nen gâ birâgim nâigâren âinat? Gâ kânokjâ ândiândi kâtikkât den mem ândiat. ⁶⁹ Nen gâ nângâm pâlâtân kwatgimjâ itâ nângâmen. Gâ tirik a. Anutugâren gâbâ gâin.” ⁷⁰ Yatâ sâi Yesujâ itâ sârnâ dâtnangoi, “Nâ a kiin zagât, zen gâsum sâlâpzanjowan. Oi dap yatâ zengâren gâbâ a nâinjâ Satangât a uap?” ⁷¹ Zâk Yuda, Simonjâ nanjâ, Karioto kamânân gok, zâkkât nângâm sâip. Yuda zâk arâp kiin zagât neñgât kâmurân gokjâ. Oi zâknâ ândim Yesu tirâpzanjoi kâsarâpjâ zinjâ gâsum kuwe.

7

Yesugât murâpjâ, zen mân nângâm pâlâtân kwâknangâwe.

¹ Kwâknan Yerusalem kamânân Yuda a sâtjâ zinjâ Yesu kunam den sâne Yesujâ zorat sinji nângâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân âim gam ândeip. ² Yatâ oi Yuda zengât hâmbâ silep kendon mâte oip. ³ Yesu murâpjâ, zinjâ itâ dukuwe, “Gâ hân zi birâm Yudaia hânân âimjâ kulem top top tuumat, zo ândi âi tuuna kâmut gakârâpkâ zinjâ ikpi. ⁴ A nâi, zâk

patâ upâ sârn nepnâ tik mân tuumap. A mâteziñan tuumap. Gâ nep zo yatâ tuubat sârnatkât âi a kârnurân nep tuuna ikpi.”⁵ Murâpnâ zen mân nânngâm pâlatân kwâknangâm yatâ sârn. ⁶ Sârn Yesunâ itâ sârn dâzânngoip, “Narâk ziren zo mo zo utnâ sârn âlip upi. Ka nâgât narâk ko gâtâm mâte upap. ⁷ A zinjâ zen um kâlak mân nânngâziñgâbi. Nâ ko ândi mâmanziñ bâliñâ, zo sap-suga um kâlak nânngânige. ⁸ Zen ziñjik kendonân zâinek. Narâknâ mân mâte uap. Narâk ziren mân zâibat.”⁹ Yatâ sârnñâ Galilaia hânân ândeip.

Yesu zâk kendon patâgât Yerusalem kamânân zarip.

¹⁰ Yesu murâpnâ, zen kândom âinetâ bet zâk zikñik Galilaia hân birâm Yerusalem kamânân tigâk zarip. ¹¹ Oi kendon narâk oi Yuda a zen Yesu kârnurnâ mâsikâyangâm sârn, “Zâk ikâ taap?” ¹² A yenñandâ zâkkât den halop donbep sârn. Oi nâmbutñandâ itâ sawe, “Zâk a âlipnâ.” Sârn nâmbutñandâ kwâkâm sârn, “Buñâ. Zâk a um gulip kwatziñgârn.” ¹³ Oi Yuda a sâtnâ zengât kenñgât op Yesugât sinji den muyap mân sârn.

Yesunâ Anutugâren gâbâ den mem gâip.

¹⁴ Kendon tânâmñan Yesu zâk tirik namin zâimñâ a Kembugât den sârn dâzânngoip. ¹⁵ Den yatâ sâi Yuda a zen imbanâziñ buñ oi itâ sârn, “Zâk ekap namin mân zaripnâ den topñâ zi ikâ gâbâ nânngâm sap?” ¹⁶ Yatâ sârnêtâ Yesunâ itâ dâzânngom sâip, “Nâ den dâzânngoman, zo ninan gâbâ buñâ. Sângonnogip, zâkkât den. ¹⁷ Den Anutugâren gâbâ mo ninan gâbâ, zo Anutu sâtnâ lubapñâ den zirât topñâ nânngâbap. ¹⁸ Nâi zâk zik umgât sâbap, zâk sâknâ mem zâizâiñ upap. Ka nâi zâk nep mariñangât sâtare muyagibapñâ nep tuubap, zâkkât itâ nânngâbi, ‘Zâk sarâ buñâ. Den bonñâ sârn.’ Oi nâ zo yatâ sârn.

¹⁹ Mosenâ gurmin den sârn muyagem ziñgip. Oi zen gurumin den zo mân lum kwâtâttime. Yatâ opñâ zen wangât nâgât denân kwap sârn nonam se.” ²⁰ Sâi a zen itâ sârn, “A ikâ zorân gobigât se? Gâgât itâ nânngen. Gâ wâkegoot ândim um gulip op sat.” ²¹ Sârn Yesunâ dâzânngom sâip. “Nâ nep kânok tuuga, zo ek pârnâkpnam kwakmak ue. ²² Sa nânngânek. Mosenâ narâpziñ kwabâ kwatziñgâbigât sârn ziñgip. (Oi zo Mosenâ mân top-kwâip. Sâkurâpninândâ mârurn nâi topkwarârn.) Oi nep zo tuutuunâ mâte oi kendonân tuume. ²³ Mosegât gurumin den, zo birânetâ bon buñ opapñâ kendonân narâpziñ kwabâ kwatziñgârn. Nâ ko kendonân a kin bik mumun sâknâ kubiksa âlip uap, zorat wangât kuk otnige? ²⁴ Zen den sâknik mân sârn. Nânngâm sâlâpkum ko bonñâ sârn.”

Yesugât op itâ sârn, “Zâk Kristo mo a nâi?”

²⁵ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutñandâ itâ sârn, “A kunam sârn, zo zirâ mo? ²⁶ Zâk a ambân mâteziñan zi den muyap sâi patârâpninândâ mân sârn kwâkârn. Zen topñâ nânngârn a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapñâ mârurn sâsân, zo mo dap? ²⁷ Buñâ motñâi. A zirat muyamuyagiñangât topñâ nânngen. Ka nâi gâbâpñâ sâsân, zo âsagei zâkkât topñâ mân nânngânat.” ²⁸ Yatâ sârn Yesunâ tirik namin kin den patâ itâ sârn dâzânngoip, “Ikâ gâbâ gâwan, zo âlip nânngen sârn. Ka nâ ninâ umgât mân gewan. Bonñâ mariñâ, Anutu, zâknâ sângonnogi gem gâwan. Oi zen zâk mân ek nânngârn. ²⁹ Nâ ko zâknâ sângonnogi zik um topñan gâbâ gewan, gât ko nânñâ zâkkât topñâ nânngâm kwâtâtian.”

³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi tâk namin pârnam sârn. Oi kukuñangât narâknâ, zo mân mâte oipñâ yâmbârn birârn. ³¹ Oi a yenñâ zengâren gâbâ donbepñâ Yesu nânngâm pâlatân kwarârn. Oi itâ

sâwe, “A patâ gâbapkât sâsân, zâk a zirân kulem tuumap, zo walâm tuubap? Buñâ. A zi aksik tuum nanngâm.”

Kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sângonzângowe.

³² A zen den yatâ zo tik sâne Parisaio zen nângamñâ tirik namâ galem a sot âragumñâ kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sângonzângowe.

³³ Yesuñâ itâ dâzângom sâip, “Nâ narâk pânkânok zen sot ândimñâ sângonnogip, zâkkâren zâibat. ³⁴ Oi zen kârunim mân muyagenibi. Âi ândibarân dap op gabi?” ³⁵ Yatâ sâi Yuda a zen itâ sâm âraguwe, “A zirân ikâ ari kârunatkât sap. Yuda a bukurâpnij Grik a hân toren toren zen sot ândie, zengâren âibam sap? Mo zâk Grik a zengâren âim den dâzângobam sap? ³⁶ ‘Kârunim âim mân muyagenibi. Âibarân zen mân gabi.’ Den zo wangât sap?”

Yesu zâk Kaapum niñgâbapkât sâip.

³⁷ Yuda zengât kendon sirâm boiñâ mindumindu patâ utne Yesuñâ zaat kin den patâ dâzângom sâip, “Nâi zâk toogât nângâmñâ nâgâren ga nim-bap. ³⁸ Oi nâi zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zâkkât umñan too sinñâ takâm zimbap. Kembangât ekabân den yatâ kulemgune ziap.” ³⁹ Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwen, nen Kaapumgât sinji kwatniñgâm yatâ sâip. Yesu zâk narâk zoren Kaapumñâ mân niñgip. Wangât, zâk sumbem âsakñâ umñan mân âburem zârip, zorat mân niñgip.

A ambân zen Yesu topñangât sâm kâsâpagowe.

⁴⁰ A nâmbutñâ zen den zo nângâm Yesugât itâ sâwe, “Perâkñak, zâk Propete gâbapkât mârur sâsân.”

⁴¹ Nâmbutñandâ itâ sâwe, “A bâlijan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârur sâsân, Kristo, zi zâk.” Nâmbutñandâ ko kwâkâm sâwe, “A patâ zo, zâk dap op Galilaia hânân muyagibap?”

⁴² Kembangât ekabân den nâi itâ ziap. Kristo zâk a kutâ Dawidigât kamân, Betelem, zoren âsagibap.” ⁴³ A zen Yesugât yatâ sâm kâsâpagowe. ⁴⁴ Oi nâmbutñandâ tâk namin pânat sâm yâmbârem birâwe.

A sâtñâ zinj Yesu mân nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.

⁴⁵ Kâwali a zen tirik namâ galem a sot Parisaio zengâren âburinetâ itâ sâwe, “Zen wangât Yesu mân gâsum diim ge?” ⁴⁶ Sâne kâwali a zinjâ sâwe, “Zâk den sâmap, zo yatâ a nâiñâ mân sâmap.” ⁴⁷ Sâne Parisaio a zinj itâ sâm dâzângowe, “Zen a yennâ yatik um gulip kwatziñgap? ⁴⁸ A sâtñâ sot Parisaio a, nengâren gâbâ nâi zâk sot pâlâtân uap? ⁴⁹ Zo buñâ. A yennâ, zen ko Kembangât gurumin den mân nângame, zen simgât sinji.”

⁵⁰ Yatâ sânetâ bukuzinjâ nâi kutñâ Nikodemo, mârur Yesugâren arip, zâkñâ itâ sâm dâzângoip, ⁵¹ “A nâiñâ zikñâ topñâ mân sâi dap yatâ hâuñangât den sâm kwâkânat? Nen yatâ mân utnatkât gurumin den ekabân den nâi ziap.”

⁵² Yatâ sâi ko bukurâpñandâ Nikodemo den kârâpñoot itâ sâm dukuwe, “Gâ a zo yatik Galilaia hânân gokñâ? Kembangât ekabân sâlâpkum itâ nângâban, ‘Galilaia hânân Propete nâi mân âsagibap.’”

⁵³ Oi zen kâsâpagom mirâziñan âim nanngâwe.

8

Lañ mâman ambân nâi Yesugâren diim âiwe.

¹ Yesuñâ Oliwa bâkñan zâi zeip.

² Mirâ hanjâi zobâ âburem tirik namin zari a ambân donbepñâ zâkkâren minduwe. Yesuñâ ge tapñâ Kembangât den sâm dâzângoip.

³ Oi Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen mâtâp ambân nâi a sot ândei muyagem diim Yesugâren gam pam haamgum kin sâwe, ⁴ “Patâ, ambân zi a lañ zen sot ândei muyagem gâsum diim gen.

⁵ Oi Mose zâk ambân itâ zo kâtnâ zângone mumbigât sâmb gurumin den ekabân kulemgum niŋgip. Oi gâŋâ ambân zâkkât dap nâŋgat?”

⁶ Zo yatâ mâsikâne den dap mo dap sâi nâŋgâm denân pânâmb sâwe. Sâne Yesu zâk pindiŋsâm bikŋandâ hânân kulemgum tâip. ⁷ Kulemgum tâi mâsikâm zagât zagât utnetâ zaatnâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Zengâren gâbâ a nâi tosaŋâ buŋâ, zâknâ kâtnâ topkwap koi ko kumbi.” ⁸ Yatâ sâmb du pindiŋsâm hânân kulemgum tâip.

⁹ A gawe, zen den zo nâŋgâm patâziŋâ kândom ari kânok kânok ari ari âim naŋgâwe. Ambân zâk zikŋik Yesugât mâtenŋan kiri Yesu zâk oksâm zaat mâsikâm sâip. ¹⁰ “Ambân, a zen ikâ arie? Nâiŋâ hâuŋaŋgât den sâmb siŋgan giap?” ¹¹ Sâi ambânŋâ sâip, “Kembu, buŋâ.” Sâi itâ sâmb dukuip, “Nâ yatigâk, nâ gâ mân sâmb siŋgan gian. Zorat gâ âi ândim bâliŋâ du zagât mân upan.”

Yesu zâk a hân dâp nenŋât kârâp âsakhâ op ândiap.

¹² Yesuŋâ a den dum dâzâŋgoip. Itâ sâmb dâzâŋgoip, “Hân dâp a zengât kârâp âsakhâ op ândian. Oi nâi zâk nâ molinibapŋâ, zâk nâitâtigân mân ândibap. Zâk ândiândi âsakhâ tâkŋaŋgi ândibap.” ¹³ Sâi Parisaio a ziŋâ itâ sâmb dukuwe, “Gâ gikak topkâ sâmb muyagiat, zorat nâŋgindâ bon mân uap.” ¹⁴ Sâne Yesuŋâ sâip, “Ninak topnâ sapsuga bon buŋ mân opmap. Wangât, Nâ ikâ gâbâ gâwan sot ikâ âi ândibat, zorat topnâ nâŋgâm den sâmban. Zen ko zo mo zorat ârândâŋ kwakme. ¹⁵ Zen sâkŋik ekŋâ umŋan bonŋâ zo mân ikme. Oi zen laŋ sâmb. Nâŋâ ko zengât topziŋ mân sâmban. ¹⁶ Oi zengât topziŋ sâbat, zo ko bonŋâ upap. Nep zo ninik mân tuubat. Ibâ sâŋgonnogip, zâknâ betnan mei nep zo tuubat. ¹⁷ Zengât gurumin den ekabân den nâi itâ ziap,

‘A zagât, zikŋâ a nâigât topnâ sâitâ nâŋgâne bon upap.’

¹⁸ Nâ ninâ topnâ sâmb muyagia Ibânâ sâŋgonnogip, zâkoot yatik sâmb muyagemap.”

¹⁹ Yesu zâk den yatâ sâi mâsikâm sâwe, “Ibâgâ ikâ?” Sânetâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Zen nâgât topnâ mân nâŋgâmb. Zen nâgât topnâ nâŋgâm sâi ko Ibânâŋgât topnâ yatik nâŋgâmb.”

²⁰ Yesuŋâ den zo tirik namâ umŋâ nâi kâtnâ pânpan, zoren kin den dâzâŋgoip. Oi zâk mumbapkât narâknâ mân mâte oipkât dabân gâsum tâk namin kek pambe?

Aŋâ hânân gok, Yesu zâk Sumbemân gokŋâ.

²¹ Yesu zâk den târokwapŋâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Nâ zâmbam aria zen kârunimŋâ tosaziŋoot ândim mumbi. Nâ âibat, zoren zen dap op gabi?”

²² Zo yatâ sâi ko Yuda a ziŋâ sâwe, “Nâ âi ândia zen mân gabi, den zo wangât sap? Zâk zikŋâ agoyaŋgâm mumbapkât sap?” ²³ Sânetâ Yesuŋâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Zen âmbiren gokŋâ. Nâ ko uren gokŋâ. Zen hân ziren gokŋâ. Nâ ko hân zi gokŋâ buŋâ. ²⁴ Nâ zorat opŋâ dâzâŋguan, Zen tosaziŋoot ândim mumbi. Nâ ândim gâwanŋâ ândim zâibat. Zen zo mân nâŋgâm simbitkubi, zo ko tosaziŋ zemziŋgi mumbi.”

²⁵ Sâi ziŋâ mâsikâm sâwe, “Bâi, gâ wan a nâi?” Sâne Yesuŋâ dâzâŋgom sâip. “Topnâ dâzâŋgom gâwan, zo bonŋâ. ²⁶ Nâ zengât tosa sot hâuŋaŋgât den donbep mem ândian. Sâŋgonnogipŋâ den bonŋâ sâmbap. Oi nâ den zâkkâren nâŋgâwan, zorigâk a ambân dâzâŋgoman.”

²⁷ Den zo Ibânâŋgât op sâmb dâzâŋgoi zen mân nâŋgâm kwâtâtiwe.

²⁸ Sâmbŋâ Yesuŋâ târokwap itâ dâzâŋgom sâip. “Zen a bonŋâ nâ nagân mândânibi, narâk zoren topnâ nâŋgâm biranbi. Oi ninâ umgât kut nâi nâi mân opman. Ibânandâ den sâmb dâtnogip, zorik sâmban, zo nâŋgâm kwâtâtibi.

²⁹ Oi sâŋgonnogip, zâk nâ sot

ândiap. Nâ kut nâi nâi opman, zo egi âlip opmap, zo ko zâk mân birânimap.”³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi a donbepnâ nângâmñâ, nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.

Yesugât den mem ândim dumun buñ utnat.

³¹ Yesunâ Yuda a nângâm pâlâtân kwâkñangâwe, zen itâ sâm dâzânngoip, “Zen nâgât den lum ândim arâpnâ bonñâ upi.³² Opñâ nâgât den bonñâ, zo nângâne mâkâzingi dumunziñ buñâ, hâlâluyâk ândibi.”³³ Yesunâ yatâ sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Nen Abaramgât kiurâp. Nen a zengât kore mân op ândiwen, zorat wangât sat? ‘Dumun buñ ândibi.’”³⁴ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ perâkñak dâzânguan. Nâi zâk bâliñ opmap, zâk bâliñangât kore a upap.³⁵ Kore a, ziñâ patâziñangât mirin tâtat mâme mân upi. Narâpnâ ko Ibâgât mirinâk ândim zâimambi.³⁶ Zorat nâ nanñandâ olanziñga, zen perâkñak dumun buñ ândibi.

³⁷ Zen Abaramgât kiurâp, zo nângan. Oi zen nâgât denñâ umziñan mân giari nonam se.³⁸ Nâ Ibânañgâren kut nâi nâi ek ândiwan, zorat sâman. Zen ko ibâziñangâren kut nâi nâi nângâwe, zo upme.”³⁹ Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen sâkuniñ Abaram.” Sâne Yesunâ dâzânngoip, “Zen Abaramgât kiun ândim sâi zâkkât orot mâme yatâ upe.⁴⁰ Anutugâren gâbâ den bonñâ nângâwan, zo dâzângoman. Oi ziñâ nonam se. Kut zo yatâ zo Abaramñâ mân oip. Zen Abaramgât narâpnâ buñâ. Ibâziñâ, zâk nâi.⁴¹ Zen ibâziñangât orot mâme upme.” Yatâ sâi ziñâ sâwe, “Nen a lanñan gâbâ mân âsagiwen. Ibâniñ Anutu kânok.”⁴² Sâne Yesunâ sâip, “Ibâziñ Anutu sâi ko nâ buku otnibe. Nâ Anutugâren gâbâ gewan. Ninâ umgât mân gewan. Zâkñâ sângonnogi gewan.

⁴³ Zen dap op ândine dinnandâ umziñan mân geimap? Nâ den sa

zen kindapziñ angân kârâme, zorat ko yatâ upme.⁴⁴ Zen ibâziñ Satan. Zâkkât den lubigât umziñ kinmap. Zâk mârum nâi a tâmbetagoagon nep tuum ândim gaap. Zâk den bonñâ kândâtkoipkât umñan den bonñâ nâi mân ziap. Zâk sarâ a sot sarâ mariñâ. Zorat zâkkât orot mâmeñâ zo sarâ opmap. Zen zo yatik umziñan den bonñâ mân gei ziap.⁴⁵ Zorat nâ den bonñâ dâzângua dinnâ birâme.

⁴⁶ Zengâren gâbâ a nâi nâgât tosa âlip sâbap? Buñâ. Nâ den bonñâ sâman. Zen wangât nâgât dinnâ birâme?⁴⁷ Nâi zâk Anutugât siñgi upapñâ diñâ nângâbap. Zen Anutugât siñgi mân ândimeñâ diñâ birâme.”

Yesugât den mem ândim mân mutnat.

⁴⁸ Sâi Yuda a sâtnâ, ziñ kuk op itâ sâm bâliñ kwâkñangâwe, “Nen gâgât dap sânat? Gâ neñgât kâmurân gok buñâ. Gâ Samaria a. Wâkenâ umgan giari ândiat.⁴⁹ Gâgât topkâ yatâ sâindâ dâp upap.” Sâne Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ wâkenâ mân otnimap. Nâ Ibânâ sâm bâbâlan kwâkñangâman. Zen ko nâ mem ge kwatnige.⁵⁰ Nâ kutsiñginangât opñâ mân dâzângowan. Kutsiñginangât den dâzângobap, zo nâi ândiap. Zâkñâ nâgât kutsiñgi, zo mem zâi pâmbap.

⁵¹ Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nâi zâk nâgât den mem ândiap, zo mân mumbap.”⁵² Yatâ sâi Yuda a ziñâ itâ sâwe, “Wâkenâ otgimap, zo perâkñak. Abaram moip. Oi Propete zen yatigâk muwe. Oi gâ itâ sat, ‘Nâi zâk nâgât den mem ândibapñâ mân mumbap.’”⁵³ Sâkuniñâ Abaram, zâk patâ moip. Oi gâ zâk walâbam sat? Oi Propete a, zen yatâ muwe. Gâ wangât sâkkâ mem zâi paat?”

⁵⁴ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Ninak sâknâ mem zâi pa sâi ko bon buñ opap. Ibânâ ândiap, zâkkât Anutuniñ sâme, zâkñâ kutsiñginâ mem zâi pâmap.⁵⁵ Zen zâkkât topñâ mân nânge. Nâñâ ko zâkkât topñâ nângâm kwâtâtian. Nâ mân ek

nângan sa sâi ko a sarâ zen yatâ opap. Nâ zâk nângânângan. Oi zâkkât diñâ mem ândiman.

⁵⁶ Sâkunziñâ Abaram, zâk nâgât narâk mâte oi ikpapkât sâtâre op ândeip. Zorânâ ândim muyagia sâtâre pâtâ oip.” ⁵⁷ Yatâ sâi Yuda a ziñ sâwe, “Gâ kendongâ 50 mân ândeinñâ Abaram egâwan sat?” ⁵⁸ Sâne Yesunâ itâ sâk dâzânngoip, “Nâ perâknjak dâzânngobâ. Nâ Abaram mân âsagei ândiwannâ ândim gaan.” ⁵⁹ Yatâ sâi Anutu hutkum sap sâk kâtnâ mem kunâ sâne Yesunâ tikpam tirik namin gâbâ geip.

9

A sen nâtâtik, zâkkât den siñgi.

¹ Yesu zâk mâtâbân âim sen nâtâtik a nâi muyageip. A zo mam kâmbonjan gâbâ âsagem sen nâtâtik op ândim gâip. ² Yesunâ a zo muyagei arâpnâ niñ Yesu mâsikâm sâwen, “Patâ, nâigât tosgât yatâ muyageip? Zikñâ mo ibâ mam zekât?”

³ Sâindâ Yesunâ itâ sâk dâtnânngoip, “Yatâ bunâ. Zikñâ mo ibâ mam zekât tosgât bunâ. Anutu imbanânngât topñâ zâkkâren muyagibapkât yatâ âsageip. ⁴ Sirâmân nep tuumen. Kâ nâtiksâi ko nep mân tuumen. Narâk zi sirâm yatâ oi sângonnogip, zâkkât nep âlip tuum ândinat. Kwâknjan nâtâtik muyagei nep zo dap dap yatâ tuubi? ⁵ Nâ hânân ândibat dâp hân a zengât âsakñâ op ândibat.”

⁶ Yesu zâk yatâ sâmnâ hânân tâpkum hân banet mem golanjukum sen nâtâtik zo siñan sanjorip. ⁷ Itâ sâk sanjorip, “Gâ Siloam too dengânân âi too sanjonnân.” (Siloam zo Yuda denân. Niñ denân ko sângongoip sâmen.)

⁸ Yatâ opñâ kamârâpnâ ziñâ a zo ekñâ mâsikâyângâm sâwe, “Nalemgât oletniñgâmap, zi zâk mo nâi?” ⁹ Sâne nâmbutñandâ sâwe, “Zi zâk.” Oi nâmbutñandâ sâwe, “Zâk bunâ. Zâkkât tobat yatâ a nâi.” Yatâ sâne zikñak sâip, “Nâ ko zi.” ¹⁰ Sâi

mâsikâm sâwe, “Dap op siñgâ âlip uap?” ¹¹ Sâne itâ sâk dâzânngoip, “A nâi kutñâ Yesu, zâknâ hânân tâpkum hân banet mem golanjukum sinnan sanjonnâ itâ sâk dâtnogip, ‘Gâ Siloam dengânân âi too sângon.’ Oi nâ âi too sanjonsa sinnâ âlip oi eksan.” ¹² Yatâ sâi mâsikâm sâwe, “A zo ikâ ândiap?” Sâne zâknâ sâip, “Nâ mân ek nângan.”

A siñâ âlip oip, zorat Parisaio ziñ den sâwe.

¹³ A sen nâtâtik op ândimñâ âlip oip, zo diim Parisaio a zengâren âiwe. ¹⁴ Oi Yesunâ banet golanjukum siñâ sanjorip, zo Yuda zengât kendonân oip. ¹⁵ Zorat Parisaio a, ziñâ a zo mâsikâm sâwe, “Gâ dap op siñgâ âlip uap?” Sâne itâ sâk dâzânngoip, “Zâk banet mem sinnan sanjori nâ âi too sanjonsa sinnâ âlip uap.” ¹⁶ Parisaio zengâren gâbâ nâmbutñandâ itâ sâwe, “A zo Anutugâren gokñâ bunâ. Zâk Kembugât gurumin den kom mâtâp wâlap. Zâk kendonân nep tuugap.” Sâne nâmbutñandâ sâwe, “Zâk bâliñ mâme a ândim sâi nep itâ zo mân tuubap.” Parisaio a, ziñ yatâ sâk âragum kâsâpagowe.

¹⁷ Oi a siñ bâpsâsânj kubigip, zo mâsikâm sâwe, “Siñgâ kubiksap, zorat gâ dap nângat?” Sâne zâknâ sâip, “Zâk Propete.” ¹⁸ Sâi Yuda a zen a zo sen nâtâtik ândimñâ âlip oip, zorat nângâne bonñâ mân oi sâne ibâ mamñâ, zet gawet. ¹⁹ Gâitâ mâsikâzikâm sâwe, “Nanzikñâ sen nâtâtik muyageip, zi mo? Zâk dap op siñâ âlip uap?”

²⁰ Sâne ibâ mamñâ, zik itâ sâwet, “Zâk nannikñâ, zo nângat. Sen nâtâtik âsageip, zo nângat. ²¹ Ka dap opñâ siñâ âlip uap, zo mân nângat. Nâiñâ kubiksap, zo mân nângat. Zâk katep bunâ. Mârum lâmbarip, zorat ziñjak mâsikâne topñâ dâzânngoik.”

²² Ibâ mamñâ, zet Yuda a sâtnâ zengât kengât opñâ yatâ sâwet. Yuda a zengât a sâtnâ, ziñ den itâ sâk ândiwe, “Nâi

zâk Yesugât itâ sâbap, ‘A bâlijan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârur sâsân, zâk zo. Zâk Kristo.’ A yatâ zo mâpâmâpâse namin mân zâibapkât pâke pânat. A yatâ zo kâbakņeņgindâ neņgât kâmurân mân tâpap.”²³ Zorat opņâ ibâ mamņâ zet keņgât op itâ sâwet, “Zâk katep buņâ. Zâk mârur lâambarip, zorat ziņâ mâsikâne topņâ sâik.”

²⁴ A sen nâtâtik op ândeipņâ âlip oip, zo dum diim gamņâ itâ dukuwe, “Anutu mâteņan kin sarâ mân sâban. Nen a zorat topņâ nânġen. Zâk bâliņ mâme a.”²⁵ Yatâ sânetâ ko a zorân itâ sâm dâzânġoip, “A zo bâliņâ mo âlipņâ, zo mân nânġan. Sen nâtâtik ândiwannâ sinnâ âlip uap, zo nânġan.”²⁶ Sâi dum mâsikâwe, “Dap otġigap? Dap op siņġâ mânânġâtsap?”

²⁷ Sâne a zorân itâ sâm dâzânġoip, “Nâ mârur dâzânġuan. Zen wangât kisanâ dâzânġobatkât se? Zen zâkkât a utnam se?”²⁸ Yatâ sâi ziņâ siņan gem dukuwe, “Gâ zâkkât a. Nen ko Moseġât arâpņâ.”²⁹ Mose zâk Anutuņâ den dukuip, zo nânġen. Ka a zi ikâ mo ikâ gâbâ âsagem ġâip, zo mân nânġen.”³⁰ Sâne a zorân den itâ mâburem dâzânġoip, “A zi sinnâ mânânġâtsap, zâkkât topņâ kârune nânġa imbanâ uap.”³¹ Nen itâ nânġâmen, ‘Anutuņâ bâliņ mâme a mân betziņan memap. Nâi zâk hurat kwâkņanġâm diņâ lugi beķnan mimap.’³² Mârur hân âsageibân gâbâ a nâi zâk mam kâamboņan gâbâ sen nâtâtikņâ âsagem kubikkubikņâ mân âsagei nânġâwen.”³³ Oi a zo Anutuġâren gâbâ mân ġâip sâi nep itâ zo dap yatâ tuubap?”³⁴ Sâi den kârâpņoot itâ sâm dukuwe, “Gâ bâliņ mâme sot laņ mâman a zeņġâren gâbâ âsageinņâ dap yatâ nen den topņâ dâtnânġuat?” Yatâ sâm kom kâbakņine ârip.

Yesu kândâtkom um nâtâtik ândiândiņ.

³⁵ A zo kâbakņine ari Yesuņâ nânġip. Oi a zo muyageņanġâm itâ sâm mâsikip, “Gâ a bonņâ nânġâm pâlâtân kwâkņanġat mo?”³⁶ Sâi a zorân sâip, “Patâ, sat, zo a nâi? Zo tirâpnona ekņâ nânġâm pâlâtân kwâkņanġâbat.”³⁷ Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Gâ eksat. Den dâġogan, zo nâ.”³⁸ Sâi a zorân sâip, “Kembu, nâ nânġâm pâlâtân kwatġigan.” Yatâ sâmņâ um topņan pindiņsâm mâpâseip.

³⁹ Oi Yesuņâ sâip, “Nâ topziņ sâm muyagibatġât hânân ġewan. Zorat a ziinġanġât nânġâne ġiġiņâ oi sinniņ nâtâtik sâme, zen sinziņ ânânġât âsakņan bâġim ândibigât gem ġâwan. Oi a ziinġanġât nânġâne zâizâiņ oi sinniņ âlipņik sâme, zen nâtâtigân baġim ândibigât gem ġâwan.”⁴⁰ Yatâ sâi Parisaio a ârândân ġirâwe, zen nânġâmņâ sâwe, “Nen sen nâtâtik nânġonsat?”⁴¹ Sâne Yesuņâ sâip, “Zen sen nâtâtik ândim sâi tosaziņ buņ ândibe. Ka ziinġak sâme, ‘Nen sinniņ âlipņâ.’ Zorat tosaziņ zemziņġap.”

10

Râma zen mariziņanġât den nânġâme.

¹ Yesuņâ den sumbuņâ nâi itâ sâip, “Nâ perâkņak dâzânġua nânġâneķ. Nâi zâk râma zeņġât poņ durubit zo birâm nâin ġâbâ lonġiņ baġibap, zâk kâmbu a op kut nâi nâi laņ memap.”² Nâi zâk poņ durubirân ġâbik baġibap, zâk ko râma zeņġât ġalem a.”³ Zâk ġâi mâtâp ġalem a ekņâ mâtâp mem pâmbap. Oi râma ziņâ diņâ tobat nânġâbi. Oi râma ġalem a zo râma kutziņan zânġonsâm poņan ġâbâ diiziņġâm âibap.”⁴ Râma ġakârâpņâ diiziņġâm ġei kândom ari molim âibi. Diņ tobatņâ nânġâmegât molim âibi.”⁵ Ka a nâi ġâi diņ tobatņâ mân nânġâmņâ mân molibi. Buņâ. Zen keņġât op birâm âibi.”⁶ Yesuņâ den sumbuņâ yatâ sâi Yuda a ziņ den zorat topņâ mân nânġâwe.

Yesu zâk galem a âlipnâ.

⁷ Yatâ utne Yesunâ dum dâzângom sâip, “Perâknak dâzângua nângânek. Râma zengât zâizâinangât mâtâp, zo nâ. ⁸ Nâ mân âsagia âsagiwe, zo kâmbu a. Zen kut nâi nâi lan mime. Zen ganetâ râma zen zengât den mân nângâwe. ⁹ Mâtâp nâ. Nâi zâk nâgâren gam bagibap, zâk mân tâmbetagobap. Zâk bagimgagim nalem muyagem nem ândibap.

¹⁰ Kâmbu a zen ga râma kâmbu mem zângom tâmbetzângobigât game. Nâ ko râma ziņ ândim ândiândi âlip muyagem ândim kwâtâtibigât gâwan. ¹¹ Nâ râma galem a âlipnâ. Galem a zâk galem otziņgâm ândim râma gakânâ tâmbetagobegât ândiândinâ birâbat. ¹² Râma galem a bâliņâ, mariņâ buņâ, kât nep tuutuunangât anâ dâņ galemziņ mân opmapnâ wâu kâtiknâ gâi zâmbam âibap. Oi wâu kâtiknâ gamnâ râma ziņgâm molziņgi siņsururuņ upi. ¹³ A zo râma galem a bâliņâ. Zâk râma zengât girem mân upap. A zo kât mimbapkât nep tuumap. ¹⁴ Nâ ko râma galem a âlipnâ ândiman. Ibâ sot nâ âņak nângâm ândimet. ¹⁵ Zorat dâp op nâ kâmurâpnâ zen sot âņak ândimen. Zorat na râma zengât opnâ ândiândinâ birâbat. ¹⁶ Oi râma kâmut nâin nâin ândie. Zen poņ zi goknâ buņâ. Oi ninak ârândân diiziņgâm ga dinnâ nângâbi. Oi râma zen kâmut kânok sot galem a kânok yatâ muyagibap. ¹⁷ Râma zengât op ândiândinâ birâbat, zorat Ibânandâ umņandâ gâsunimap. Nâ ândiândinâ birâmņâ dum mimbat. ¹⁸ Ândiândinâ zo a ziņ nonam dinnâ sâne mân birâbat. Buņâ. Ninak nângâm birâbat. Ninak birâbat sot mimbatkât imbanâ zemnigap. Yatâ upatkât op Ibânandâ sâm nigip.”

¹⁹ Yesu zâk yatâ sâip, zorat Yuda a zen nângâm den sâm kâsâpagowe. ²⁰ Oi a donbepnâ itâ sâwe, “Wâkeņâ okņangi um gulip uap. Den sâi wangât nâņge?” ²¹ Nâmbutņandâ itâ sâwe, “A wâkeņootnâ ândim sâi den

itâ mân sâbap. Mo wâke nâinâ a sen nâtâtik zen âlip kubikziņgâbap?”

Yuda a sâtnâ, ziņ Yesu kâsa okņangâwe.

²² Yuda a ziņ tirik namâņ mârurum mâsop miwe, zorat kendon narâknâ mâte oip. ²³ Map paten narâknan mâte oip. Oi Yesu zâk tirik namin âim mindumindugât um patâ nâi kutnâ Salomo, zoren âim gam kirip. ²⁴ Oi Yuda a ziņ eknâ mindum haamgum kin itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât topkâ kwâimbâna um zagât upmen? A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârurum sâsâņ, gâ a zo ândiat oi ko sâm muyagem dâtnângo.”

²⁵ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ mârurum sâm dâzângua mân nângâwe. Ibânangât sâtkât nep tuuman, zorâņ topnâ sâm muyagemap. ²⁶ Ka zen nâgât râma mân op ândiegât dinnâ mân nângâme. ²⁷ Râma gakânâ ândie, zen ziņgit holiziņ nângâman. Oi ziņâ dinnâ nângâme. Dinnâ holiņâ nângâm mâtâbân molinime. ²⁸ Oi ândiândi kâtik muyagem ziņga mân tâmbetagom ândim zâibi. Oi nâgât bitnan gâbâ a nâinâ mâkâmâkâņ, zo mân taap. ²⁹ Ibânandâ nâgâren zâambarip, zâk a sot kut nâi nâi aksik walâziņgâm ândiap. Oi nâinâ Ibânangât bikņan gâbâ mân mâkâbap. ³⁰ Nâ sot Ibâ, net orot mâmeniknâ kânogâk ziap.”

³¹ Yatâ sâi Yuda a ziņ kât dum mem kunam urâwe. ³² Yatâ utnetâ Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Nep âlipnâ top topnâ Ibânâ mam otnigi tuuga igâwe. Oi ikâ zorat op kâtņâ nonam se?”

³³ Sâi Yuda a, ziņâ sâtnan mem itâ dukuwe, “Nep âlip tuumat, zorat buņâ. Gâ ayâk ândiatnâ Anutu hutkum gikangât nâ Anutu sat. Zorat op gonam sen.” ³⁴ Yatâ sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Kembugât gurumin den ekabân Kembugât den nâi itâ ziap. Zo sâlâpkum nângâme mo buņâ? Den zo itâ, ‘Nâņâ sâwan, Zen Anutu yatâ.’”

³⁵ (Oi Kembangat den kulem gulip-kum nâi sâsân, zo mân taap.) Anutugâren gâbâ den zengâren gâip. Zengât op zen Anutu yatâ sâip. ³⁶ Zorat zen wangât itâ se, 'Gâ Anutu hutkum sat.' Anutu nâ gâsum sâlâpnom sângonnogi gewan. Zorat op nâ Anutugât nan nâ sa wangât zen den se?

³⁷ Nep tuuman, zo iknetâ Ibânangât dâp mân opmap oi ko birânim nâgât den zorat nângâne bon bu n oik. ³⁸ Mo iknetâ Ibânangât dâp uap, zo ko dinnangât bu nâ, nep-nangât op nâ itâ nângâbi. Ibânandâ nâ sot tâpmap. Oi nâ zâkkâren gâbâ gewan, zorat top nâ nângâbi."

³⁹ Yesu nâ den yatâ sâi ko tâk namin pânâp dum sâne birâzingâm arip. ⁴⁰ Birâzingâm nâ Yoda n too nâmbutken Yohane nâ mâruman too san gonzingâm ândeip, zoren âi ândeip. ⁴¹ Zoren âi ândei a don bep patâ zîj Yesugâren ga mindum itâ sâwe, "Yohane zâk sen mârât top top, zo mân tuugip. Ka gâgât den sâip, zo bon op nangap." Oi zoren a ambân don bep nâ Yesu nângâm pâlatân kwâknangâwe. ⁴² (-)

11

Lasaro moip.

¹ Betania kamânân a nâi ândeip, kut nâ Lasaro. Zâk sot ponâzat nâ Maria sot Mata, zen kamân zo gok nâ. ² Marianâ mâruman Kambu too wârân nâ âlip nâ zorân san gon ko kâuk sâmot nandâ kinâ sângori âron nâ oip. Zâkkât munnâ Lasaro, zâk mâsek op zeip. ³ Mâsek op zeip ponâzat nâ zet Yesugâren den itâ sâp paitâ arip, "Kambu, gâ nângâ. Umgandâ gâsumap, a zo mâsek op ziap." ⁴ Den zo paitâ ari Yesu nâ nângâm nâ itâ sâip, "Mâsek zorat bon nâ mumbapkât bu nâ. Anutu sâp âlip kwâknangâbigât âsagiap. Anutu nan nâ nâgât imbanâ âsagei ek nâ hurat kwatnibi."

⁵ Mata sot gat nâ sot Lasaro, zengât Yesu nâ um nâ tâip. ⁶ Oi mâsekât

sinji nângâm nâ sirâm zagât kamân zoren ândeip. ⁷ Sirâm zagât ândim nâ arâp nâ itâ sâp dâtnangoip, "Gane Yudaia hânân âburem âinâ."

⁸ Sâi arâp nandâ itâ sâwen, "Patâ, mâruman Yuda a zîj kâtnâ gonam urâwe. Wangât dum zoren âinat kât sat?" ⁹ Sâindâ Yesu nâ dâtnangom sâip, "Mirâ han sâp zeip kek mân nâ tâtiksâbap. Nep nâ hânân tuum kwâkâbat kât narâknâ mân mâte uap. Nâi zâk sirâmân mâtâbân ari kut nâi nâi zim bap, zorân mân kom subap. Zâk âsak nân kut nâi nâi ek nângâm âibap. ¹⁰ Nâi zâk nâ tigân mâtâbân âim âsak nâ kâruman âi kom subap."

¹¹ Yatâ sâp nâ den itâ târokwap dâtnangoip, "Bukuni nâ Lasaro, zâk uman ziap. Nâ âi mângibat." ¹² Yatâ sâi ko arâp nâ ni nâ itâ sâwen, "Uman zem nâ âlip upap." ¹³ Yesu zâk mumunangât den sum bu nâ sâi nen umangât nângâwen. ¹⁴ Zorat Yesu nâ sâp kusik nân kwap dâtnangoip, "Lasaro muap. ¹⁵ Nâ zoren mân âi ândia muap, zorat zengât um nâ âlip uap. Zen nângâm pâlatân kwatnim kwâtâtibigât yatâ âsagiap. Bâi, zi zâkkâren âinâ." ¹⁶ Sâi ko Yesugât arâp nengâren gâbâ a nâi Toma, zâk boobo a konsâmarâwen, zâknâ bukurâp nâ itâ sâp dâtnangoip, "Nen zâk sot ârândân arindâ a sâtnâ zîj nângonetâ munat."

Yesu zâk zaat zaat sot ândiândi mari nâ.

¹⁷ Lasaro moi kât mâtâp nân pane sirâm kimembut zeip Yesu âi takip. ¹⁸ Betania kamân zo Yerusalem kamân nangâm nân tâip. ¹⁹ Zobâ Yuda a don bep Mata Maria muzik nâ moip, zorat sângân ninam Betania kamânân âi tarâwe. ²⁰ Oi Yesu gaap sâne Mata zâk nângâm ari Maria ko mân nângâm mirin tâi Matanâ mâtâbân âi Yesu muyageip.

²¹ Muyagem nâ itâ sâp dukuip, "Kambu, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap. ²² Oi irabot zi gâgât nângan. Gâ wan mo wangât

Anutugâren ninâu sâna nângâgibap.”
 23 Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Mungâ mumunjan gâbâ zaatpap.” 24 Sâi Matajâ itâ dukum sâip, “Narâk patâ, zaatzaat narak, zoren zaatpap, zo ko nângan.” 25 Sâi Yesunâ dukuip, “Zaatzaat sot ândiândi marijâ, nâ. Zorat nâinjâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zâk momjâ zaat ândiândinj kâtik ândim zâibap. 26 Oi nâi zâk wâgân ândim nângâm pâlâtân kwatnibap, zâk mumu kâtik mân mom ândiândi kâtik ândim zâibap. Gâ den zo nângâna bon uap?”

27 Sâi Matajâ sâip, “Zo nângan. Oi gâgât itâ nângan. A bâlijân gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, zo gâ. Anutugât nannâ hânân gibapkât sâsânjâ, zo gâ. Zorat umnandâ nângâm pâlâtân kwatgigan.”

Yesu umjâ bâlei iseip.

28 Den Yatâ sâm birâm âi gatjâ Maria muyagem den halobân itâ sâm dukuip, “Patânikjâ gaap. Oi gâgât sap.” 29 Sâi Marianâ nângâmjâ kârâpnoorâk zaat Yesugâren arip. 30 Yesu zâk kamânân mân takâm Mata muyageip, zoren kirip. 31 Marianâ kek zaatjâ ari Yuda a ambân zâk sot tap um diim gigi den dukum tarâwe, zen kwagân âibam ariap sâm molim âiwe.

32 Maria zâk âim Yesu ekjâ kinjâ topjan ge pindijsâm itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap.” 33 Yatâ sâm iseip Yuda a ambân molim âiwe, zen bekjan mem isewe. Isene Yesunâ zingitjâ umjâ bâlij oip.

34 Yesu zâk mâsikâzingâm sâip, “Ikâ zoren hanguwe?” Sâi zinjâ sâwe, “Kembu, gâ zi ga eknan.” 35 Sâne Yesu zâk iseip. 36 Oi Yuda a zinjâ ekjâ sâwe, “Iknek, zâknjâ umjandâ gâsum biranjmap.” 37 Nâmbutjandâ itâ sâwe, “A sen nâtâtik sinjâ mânângâripjâ a zi âlip kubigi mân mombap?”

Lasaro zaarip.

38 Yesunâ umjâ bâlij oi kwagân âi takip. A zo kât mâtâpjan pane ze kât pâtâ mem mâtâpjan pam doonguwe. 39 Zorat Yesunâ itâ sâip, “Kât mem kâbakjinek.” Sâi a mumunâ zorat ponânjâ, Matajâ itâ sâm dukuip, “Kembu, sirâm kimembut ziap, zorat mârûm kârok uap.” 40 Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Den dâgogan, zo mân nângat? Gâ nângâm pâlâtân kwatninandâ Anutu imbanjângât topjâ muyagei ikpan.”

41 Yatâ sâi ko kât mem kâbakjine ari Yesunâ sinjâ sumbemân ekjâ itâ sâip, “Ibânâ, gâ ninâunâ nângat, zorat sâiwap san. 42 Gâ narâk dâp ninâunâ nângâmat, zo nângan. Nâ a zi kinze, zen topnâ nângâbigât itâ san. Gâjâ sângonnona gewangât umzinjandâ nângâm pâlâtân kwatnibigât den yatâ dâgogan.”

43 Yatâ sâmjâ den kâtik sâm konsâip, “Lasaro, gâ gem ga.” 44 Sâi mumunandâ zaat gâip. Oi mârûm kinjâ bikjâ sângum kâpiwe. Si sângânjâ kâpiwe, zorat Yesunâ dâzânngoip, “Sângum olanj birânek.”

Yesu mumbapkât sâm kâtân urâwe.

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

45 Yuda a ambân Maria sot gawe, zengâren gâbâ donjbejnâ Yesu kut nâi nâi oip, zo ekjâ nângâm pâlâtân kwarâwe. 46 Nâmbutjandâ ko Parisaio zengâren âim Yesunâ kut nâi nâi oip, zorat den sinji sâm dâzângowe.

47 Oi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio, zen den so nângâm sâne a sâtnjâ mindune itâ dâzângom sâwe, “A zi kulem top top tugapkât dap utnat? 48 Nen ek mân nângânângâ utnat, zo ko a pisuk patâ zinj zâkkâren âimjâ nengât a kutâ sâne Roma a zinj kuk opjâ gam nângone mom nanjindâ tirik namâ zi kândanbe.”

49 Yatâ sâne zengât buku nâi kutjâ Kaipa, narâk zoren tirik namâ galem a patâ ândeip, zâknjâ itâ sâip, “Zen um nângânângâzinj bunj ândie. 50 Zen itâ mân nânge. A kâmut nen

mom nangâbemgât nengât hâuniñâ a kânokñâ moi âlip upap.”

⁵¹ Den zo zik umgât mân sâip. Kendon patâ zorat umñan zâk tirik namâ galem a patâ zengât patâziñâ ândeipkât Anutuñâ sâi kânñan den zo sâip. (Yesu zâk perâkñak Yuda a kâmut, zengât op mumbapkât sâm pindâpindân. ⁵² Oi Yuda a zengârâk buñâ, Anutugât nan bârarâp hân dâp ândie, zen aksik minduziñgi kâmut kânok ândibigât sâm pindâpindân.)

⁵³ A patâñâ Yesugât op yatâ sâipkât narâk zoren gâbâ a sâtnâ zen Yesu kunam den sâm mâtâp kârum ândim gawe. ⁵⁴ Zorat Yesu zâk mulukñem tik ândeip. Zâk mirâ kamân kâtik nangâmñan kamân ñai tâip, kutñâ Epraim, zoren arâpñâ diiniñgi âi ândiwen.

⁵⁵ Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kamân mâik mâigân gâbâ a donbep patâ, zen Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Pasowa kendongât um sâkziñ kubiknam zâiwe. ⁵⁶⁻⁵⁷ Mârum tirik namâ galem a sot Parisaio a, ziñ den itâ sâm dâzângowe, “Ñaiñâ Yesugât tâtat mâmenâ ek nangâmñâ ga dâtnângoik. Dâtnângoi gâsum tâk namin pânat.” Yatâ sâwegât kendon patâ mâte oi Yesu kârumñâ tirik namin zâi kin itâ mâsikâyangâm sâwe, “Zen dap nânge? Yesu zâk kendonân gâbap mo buñâ?”

12

Marianâ Yesu too wârân âlip sanjorip.

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Pasowa kendon ombenjan sirâm namburân kânok zeï Yesuñâ Betania kamânân arip. Kamân zoren mârum Lasaro mumuñan gâbâ mângei zaarip. ² Oi zoren Yesu sii nalem om pindâne Matañâ tokim pâi Lasaro ârândân tap niwe. ³ Tatnetâ Marianâ kwâip belo ñai too wârânñâ âlipñâ, sângân zâizâiñ, zo mem Yesu kiñan sângonñâ kâuk sâmotñandâ âron meip. Oi mirâ zo itom âlipñâ gam

zeip. ⁴ Oi arâpñâ nengât buku ñai Yuda, Karioto kamânân gok (Zâk narâk ñain Yesu tirâpângoi gâsum kuwe.), zâkñâ itâ sâip, ⁵ “Too wârân âlip, zorânâ sângân kât 3 handeret yatâ mem a kanpitâ ziñgi dâp opap.” ⁶ Zâk a kanpitâ zengât mân nangâm sâip. Zâkñâ mindum kât pâpanñangât irâ, zo zâkñâ galem op ândeip. Kât panetâ tik kâmbu memâip, zorat op sâip.

⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnângoip, “Birânek. Ambân zo den mân dukunek. Too hitom âlip, zo sâknâ sanjori mua hanobi, zorat opñâ kânñan sanjonnigap. Zâk âlip uap. ⁸ A kanpitâ, zen âsâbân zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk karep mân ândibat.”

A sâtnâ ziñ Lasaro kumbigât sâm kâtân urâwe.

⁹ Yesu zâk Betania kamânân ândei Yuda a donbep zâkkât ziñgi nangâm zoren âiwe. Zen Yesuyâk iknam mân âiwe. Lasaro mumuñan gâbâ mângeip, zâk ârândân iknam âiwe. ¹⁰⁻¹¹ Yuda a donbepñâ Lasarogât den ziñgi nangâmñâ Yesu nangâm pâlâtân kwâkñangâwe. Yatâ urâwegât tirik namâ galem a patâ, ziñ Lasaro Yesu sot ârândân zâkonam den nep tuuwe.

Yesu Yerusalem kamânân zari sâtâre op diiwe.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)

¹² Mirâ hanjsâi a donbepñâ kendongât Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Yesu gam taap sâne ziñgi nangâwe. ¹³ Den yatâ nangâm sâtâre op gâmalem sot gâlângât iinnâ namuñ mem mâtâbân muyaginam âiwe. Âi muyagem pam diim itâ sâwe, “Oe, Kembangât sâtkât gam niñgat. Nen sâm âlip kwatgigen. Gâ Isirae nengât a kutâ.”

¹⁴ Yesu zâk dongi sigan muyagem kwâkñan zâi tâi arip. Zorat Kembangât ekabân den ñai itâ ziap, zorat dâp oip. Den zo itâ,

15 “Yerusalem kamân, Sion mâirâp, zen mân kenġât utnek. Iknek. A kutâ patâziņ gaap. Zâk doņġi sigan zorat kwâkņan gaap.”

16 Narâk zoren arâpņâ nen den zorat topņâ mân nâņġâwen. Yesu momņâ zaat sumbemân zarip, zoren itâ nâņġâwen, “Zo zâkkât op kulemguwe. Oi zâkņâ zo yatik oip.”

17 Mârum Yesu zâk Lasaro konsâi kwagân gâbâ ġâi ġâwe, zen den siņġi zo a nâmbutņâ dâzâņġowe. 18 Oi sen mârât zorat siņġi nâņġâwenâ a doņbepņâ ġâmalem sot ġalaņġât iinņâ namuņ mâtâbân âi muyagiwe. 19 Oi Parisaio a, ziņâ ziņġitņâ bukurâpziņ mindum târâwe itâ sâm dâzâņġowe, “Nâņġânek. Zen den nep tuune a doņbep patâ zâkkârâk op naņġe. Oi zâkņak walâniņġi kwaksen.”

Grik a nâmbutņâ, ziņ Yesu iknam gawe.

20 A kendongât Yerusalem kamânân gawe, zeņġât oserân Grik a nâmbutņâ ârândâņ ândim Anutu mâte okņanġâwe. 21 Zen Pilipo, Besaida kamân Galilaia hânân gokņâ, zâkkâren âi itâ sâm dukuwe, “Patâniņâ, Nen Yesu iknatkât ot-ningap.” 22 Sâne Pilipoņâ nâņġâm Andrea dukui ârândâņ Yesugâren âi den zo sâm dukuwet. 23 Dukoitâ Yesuņâ itâ sâip, “A bonņâ, nâ sumbem âsakņânâ muyagibatkât narâk mâte uap. 24 Perâkņak dâzâņġua nâņġânek. Segon keetņâ, zâk hânân gei yen mân zimbap. Hânân gei momņâ bonņâ doņbep muyagibap. Ka keetņâ hânân mân giari sâi bon buņ opap. Hânân giari bonņâ doņbep muyagibap. 25 Nâi zâk hânân ândiândiņâ buku okņanġi gulip okņanġâbap. Nâi zâk hânân ândiândiņâ kâsa okņanġâbap, zâk ândiândi kâtik muyagibap. 26 Nâi zâk nâġât kore ândibâ sâm nâņâ mâtâp ândiwan, zorat dâp ândim molinibap. Yatâ op ândibapņâ nâġâren gam nâ sot ândibap. Nâi zâk kore otnibap, zâk Ibânandâ sâi a patâ op ândibap.”

Yesu zâk mumbapkât den sâm muyageziņġip.

27 “Itârâņ umnâ yâmbâriap. Oi dap sâbat? Itâ sâbat? Ibâ narâk ziren sâknam âsagenibap, zo sâna mân âsagibap. Yatâ mân sâbat. Wangât, narâk ziren sâknam itâ zo âsagenibapkât gewan, zorat. 28 Zorat Ibânâ ġâ sâna kutsiņġigangât kutkâ neule âsakņoot âsagibap.” Yesuņâ yatâ sâi ko sumbemân gâbâ den nâi itâ geip, 29 “Neule âsakņâ sa muyageip, zo dum sa muyagibap.” Oi a kâmut patâ kirâwe, ziņâ itâ sâwe, “Zi sumbem kârâp.” Oi nâmbutņanda itâ sâwe, “Sumbem a nâiņâ den dukuap.”

30 Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņġoip, “Den zo ninanġât buņâ. Zeņġât op muyagiap. 31 Narâk ziren hânġât a kutâ Satan kâbakņiņiņ. Oi a ambân tosaziņanġât hâuņâ mimbigât sâm kwâkâkwâkâņ.

32 Nâ nagân nom mem zaat kwânâņġânine ko hân dâp a diizinga nâġâren gabi.” 33 Zo mumuņanġât dap yatâ mumbap, zorat den sum-buņâ zo sâip.

34 Sâi a kâmut kirâwe, zen itâ dukuwe, “Nen gurumin den sâlâpkum itâ nâņġâmen. A bâliņan ġâbâ mâkâniņġâbapkât sâsân, zâk âsagemņâ mân mom ândim zâimâmbap. Oi ġâņâ itâ sat, ‘A bonņâ nagân nom mem kwânâņġâniibi.’ A bonņâ, zâk dap yatâ?”

35 Sâne Yesuņâ itâ mâburem dâzâņġoip, “Kârâp âsakņandâ narâk pânġânok osetziņan âsageziņġâm ândibap. Oi zen nâtiâtikņâ kâpizâņġobapkât kârâp âsakņâ zemziņġi zâk mâte okņanġâm ândibi. A nâi nâtiâtigân âibap, zâk dap op mâtâpņâ ikpap? 36 Zorat âsakņâ zemziņġi nâņġâm pâlâtâņ kwâkņanġâne kâmut ġakârâpņâ upi.” Yesu zâk den yatâ sâmņâ tik âi ândeip.

Yuda a doņbep, zen um kâtik op Yesu kândâtkuwe.

³⁷ Yesu zâk a ambân mâteziñan sen mârât kulem top top tuugi ekñâ mân nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ³⁸ Zo Propete Yesaiagât den kâtigibapkât yatâ urâwe. Zâk mârumñan den itâ sâm kulemgoip,
 “Kembugât den sinji sâindâ mân nângâme. Zorat Kembugât imbanâ, zo dap op zengâren muyagibap?”

³⁹ Oi Yesugât den mân nângâwe, zorat Propete Yesaianâ Kembugât den nâi itâ sâm kulemguip,

⁴⁰ “Zâk otziñgi sinziñ nâtâtiksâi umziñ kâtigeip. Zo zen sinziñandâ ek nângâbegât. Oi umziñandâ nângâm kwâtâtibegât. Oi umziñ melânne kubikziñgâbamgât.”

⁴¹ Yesaianâ Yesugât sumbem âsakñâ, zo ekñâ zâkkât yatâ sâip.

⁴² A sâtnâ zengâren gâbâ donbepñâ Yesugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. Oi zo sapsune Parisaio ziñ nângâbegât kwâimbâwe. Mâpâmâpâse namin zâine kâbakñeziñgâbegât yatâ urâwe. ⁴³ Zen a ziñâ sâm âlip kwatziñgâbigât yatâ urâwe. Anutunâ sâm âlip kwatziñgâbap, zorat nângâne yennâ oip.

Yesugât den zo topniñ sâm muyagibap.

⁴⁴ Yesunâ den kâtikñâ sâm itâ sâip, “Nâi zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zo nâyâk bunâ. Sângonnogip, zâk ârândân nângâm pâlâtân kwâkñangâbap. ⁴⁵ Oi nâi zâk nâ nikpap, zo yatik sângonnogip, zo ikpap. ⁴⁶ Nâ kârâp âsakñandâ hânân gewan, zorat nâi zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibapñâ nâtâtigân mân ândim zobâ gâbap. ⁴⁷ Nâi zâk dinnâ biri nânâ hâuñangât mân sâbat. Nâ a zengât tosgât hâuñâ ziñgâbatkât bunâ. Nâ kubikziñgâm tânzângobatkât gewan. ⁴⁸ Nâi zâk kândâtnom dinnâ biri nâiñâ tosanangât den sâm kwâkâbap. Den sâman zo, zâkñâ narâk patin

tosanangât topñâ sapsubap. ⁴⁹ Nâ den zo ninâ umgât mân sâman. Ibâ sângonnogip, zâkñâ sapsumnigi sâman. ⁵⁰ Oi nâ nângan. Ibânangât diñâ lum ândiândi kâtikñâ muyagibi. Den sâman, zo Ibânandâ sâip dâp sâman.”

13

Yesunâ arâpñâ kinziñ sanjorip.

¹ Pasowa kendon narâk mâte oi Yesunâ zikñangât itâ nângip, “Hân birâm Ibânangâren zâibatkat narâk mate uap.” Yatâ nângâm hânân arâpñâ umñandâ gâsuniñgâm ândeipñâ yatâ otniñgâm ari ma ko narâkñâ âkip.

² Oi nâtiksâisâi nalem ninam minduindâ Sataññâ mârûm Yuda, Simonçât nanñâ, Karioto kâmânân gokñâ, zâkkât umñan den itâ pâip, “Yesu a sâtnâ tirâpziñgona ekñâ gâsubi.” ³ Yesu zâk itâ nângip, “Ibânâ, zâk kâwali âksik patâ nigip. Oi nâ Anutugâren gâbâ gewan. Oi nâ âburem Anutugâren zâibat.” ⁴ Yatâ nângâm nalem nem tarâwenân gâbâ zaat hâmbâ kwâkâm pam sângum mem lâip. ⁵ Oi too aam âmanân lokei giari topkwap kore a yatâ op arâp kinniñ sanjorip. Oi sângumñâ sanjori âronñâ oip. ⁶ Yatâ otniñgâm Simonç Peterogâren ari itâ sâm dukuiip, “Kembunâ, gâ gikak kinnâ sanjonbam uat?”

⁷ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuiip, “Nâ uan zi topñâ mân nângat. Gâtâm ko nângâban.” ⁸ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuiip, “Kinnâ mânâk sanjonban.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukuiip, “Nâ mân sanjongiga gâ dabân nâgât sinji a upan?” Yesunâ um sanjonsanjon, zorat op den zo sâip. ⁹ Peteronâ den zorat topñâ mân nângâm itâ sâm dukuiip, “Kinnigâk mân sanjonban. Sâknâ aksik sanjonban.”

¹⁰ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuiip, “Nâi zâk too sanjonñâ mâtâbân obândim ko kinik sanjori salekkubap. Oi zen yatik salek ue. Ka osetziñan gokñâ nâi, zâk zengât dâp mân ândiap.”

11 A sâtnâ zengâren âi tirâpzângeoi gâsubi, zorat op nângâm itâ sâip, "Osetziñan goknâ nâi zâk zengât dâp mân ândiap."

Kinziñ sañgorip, zorat topnâ sâm muyageziñgip.

12 Kinniñâ too sañgonnâ hâmbâ mem gwagori giari ge tap itâ sâm dâtnângeoi, "Nâ kinziñ sañgonsan, zorat topnâ sa nângânek. 13 Zen nâgât Patâ sot Kembu sâme. Zo âlip sâme. Nâ yatâ ândian. 14 Nâ Kembuziñ op ândim kinziñ sañgonsan. Ziñak yatik kinziñ sañgonsañgon op kore orañgâm ândine âlipnâ upap. 15 Tirâpzângeuan, zo yatik op ândibi. 16 Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Kore añâ patânâ walâm ândiândiñ, zo mân taap. Yatigâk nâgât kore anâ, zâk nâ mân walânibap. 17 Zen den zi nângâm yatingen ândine zengât nânga sâtâreñoot upap. 18 Nâ zengât pisuk patâ mân san. A nâgât lig-aap zorarâk san. Nâ ikâ zo gâsum sâlâpzângeowan, zo nângan. Kembugât ekabân den nâi ziap, zo bon upap. Den zi itâ, 'Nâi zâk nâ sot nâlem nimhap, zâkñâ tikootnandâ nobap.'

19 Zo mân muyagei kânñan dâzânguan. Oi bet muyagei Kembunâ kândom dâtnângeoi sâm nâgât topnâ nângâm kwâtâtibi. 20 Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nâ a nep sâm pinda tuum ândei nâiñâ a zo dâñ galem op ândibapnâ zâk yatik kore otnibap. Kore otnibapnâ sañgonnogip, Anutu, zâk yatik kore okñañgâbap."

Yesunâ Yuda sâm muyageip.

(Mt 26:21-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

21 Yesunâ den yatâ sâmñâ um bâliñ oi itâ sâm muyageip, "Nâ perâkñak sa nângânek. Zengâren gâbâ a nâiñâ sâi gâsânobi." 22 Yesunâ den yatâ sâi arâpnâ niñ nâigât sap sâm niñâ senân senân âñagâwen. 23-24 Oi nâñâ Yesugât um topñan târâwan. Nâ Yesunâ umñâ gâsunimâip, nâgâren

Simon Peteronâ bikñandâ dâp op sâip, "Mâsikâna dâgogik. Nâigât sap?" 25 Peteronâ yatâ oi nâñâ Yesu gootñan âimñâ sâwan, "Kembu, gâ nâigât sat?" 26 Sa Yesunâ sâip, "Nalem mem sirogân pam pinda nimhap, a zorat san." Yatâ sâmñâ nalem memñâ sirogân pam Yuda, Simon nannâ, Karioto kamânân gok, zo pindi neip. 27 Nei ko Sataññâ umñan giarip.

Oi Yesunâ Yuda itâ sâm dukuip, "Kut nâi upam nângat, zo kek upan." 28 Den yatâ dukui arâp nâmbutnâ, nen den zorat topnâ mân nângindâ âkip. 29 Oi itâ nângâwen, "Zâk kât mindumindun galem ândiapkât yatâ sap. Zâk kendongât nalem kwâlâbap kât sap mo a kanpitâ kât ziñgâbap kât sap." 30 Oi Yudañâ nalem zo nemñâ zaat âkñan nâttâtigânak arip.

Yesunâ neule âsakñâ âsagibap kât sâip.

31 Yudañâ ari Yesunâ arâpnâ nâmbutnâ nen itâ sâm dâtnângeoi, "A bonñâ nâgât neule âsakñâ âsagiap. Oi nâgât opñâ Anutugât neule âsakñâ ârândân âsagiap. 32 A bonñâ, nâ Anutugât neule âsakñâ muyagiangât Anutu zâk zikñak a bonñâ nâgât neule âsakñâ muyagibap. Narâk mân kêrep oi kek muyagibap. 33 Katep gakârâpnâ, nâ narâk pânkânok zen sot ândibat. Oi bet kêrunibi. Oi Yuda a dâzângowan, yatik zen dâzângobâ. Nâ âibat, zoren âlip mân gabi. 34 Oi zi gurumin den unakñâ dâzângobâ. Ziñak buku orañgâm ândibi. Nâñâ buku otziñgâm gâwan, zo yatik orañgâm ândibi. 35 Zen yatâ op ândine a ziñâ ziñgitnâ itâ nângâbi, 'Zen buku orañgâm ândiegât topziñâ itâ nângen. Zen Yesugât kâmut gakârâpnâ.' "

Yesunâ Petero um den dukuip.

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)

³⁶ Yesu zâk den yatâ sâi ko Peteronjâ mäsikâm sâip, “Kembu, gâ ikâ âiban?” Sâi Yesujâ sâip, “Nâ âibarân, zo narâk ziren mân gâban. Gâtâm ko gâban.” ³⁷ Sâi Peteronjâ itâ sâm dukuip, “Nâ wangât itârân mân gâbat? Nâ gâgât op ândiândinâ bira buj upap.” Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip. Gâ nâgât opnjâ ândiândigâ birâna buj upapkât sat, zorat nâ perâkñak dâgobâ. Gâ ñatik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kuru anjâ dijsâbap.” ³⁸ (-)

14

Yesujâ sumbemân mirâ kianjin kubik ândiap.

¹ Oi Yesujâ itâ sâm dâtnânngoip, “Zen nângâm kwâkâ sot umbâlâ mân upi. Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm, nâ yatik nângâm pâlâtân kwatnibi.” ² Ibânangât kamânân mirâ donbep taap. Yatâ zo mân zei sâi ko dâzângobam. ³ Nâ âim mirâ kianjin kubikñâ âburem ga diizinga nâ sot âi ândibi. ⁴ Âibatkat mâtâp, zo nânge.”

⁵ Sâi Tomanjâ itâ sâm dukuip, “Gâ ikâ zoren âiban? Zo nen mân nângen. Zorat dap op mâtâp zo ek nângânat?” ⁶ Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “Ibâgâren âiâin mâtâp, zo nâ. Nâ walânim Ibâgâren âiâin, zo mân taap. Den bonjâ sot ândiândi marijâ, nâ. ⁷ Zen nâ nikpi, zo ko Ibânâ ikpi. Narâk ziren ko Ibânâ ekñâ topnjâ nânge.”

⁸ Yatâ sâi arâpnâ nenngâren gokñâ, a ñai kutñâ Pilipo, zâkñâ itâ sâm dukuip, “Kembu, Ibâgâ tirâpnângona ekñâ nângindâ âkâbap.” ⁹ Yatâ sâi ko Yesujâ itâ sâm dukuip, “Pilipo, nâ narâk kârep zen sot ândiman, zoren nâ mân nekmata? Ñai zâk nekmapijâ Ibâ ekmap. ¹⁰ Zorat wangât itâ sat?, ‘Gâ Ibâgâ tirâpnângona iknâ.’ Ibâ sot net pâlâtân op kânok uet, zo nângat? Den dâzângoman, zo ninâ umgât mân dâzângoman. Ibânandâ nâgât umnan ândim dijâ sâmap sot nepnjâ tuumap. ¹¹ Ibâ sot net pâlâtân

op kânok. Den zo nângâne bon upap. Den zo lâunandâ sa nângâne mân dâp uap oi ko nep tuuman, zo iknetâ bon oi nâ nângâm pâlâtân kwatnibi.”

Tirik Kaapum gibapkât den sâip.

¹² “Nâ perâkñak sa nângâne. Ñai zâk nângâm pâlâtân kwatnibapnjâ nâ nep tuuman, zo yatik tuubap. Oi zorik bujâ, walâm tuubap. Wangât, nâ Ibânangâren zâim zo Kaapumnâ sângongua zengâren gem ga lâmbamzângobap, zorat. ¹³ Zen nâgât korân sâm ninâu sâm ândine nângâzingâbat. Zo yatâ ua ko nanjâ nâgât opnjâ Ibâ sâm âlip kwâkñangâbi. ¹⁴ Zen nâgât korân sâm wan mo wangât ninâu sâne zingâbat.

¹⁵ Umziñandâ nâ gâsunimap oi ko sâtnâ lum ândibi. ¹⁶ Oi nânjâ Ibâgâren ninâu sa ñai sângongoi gem mam otzingâbap. Zâk narâk dâp zen sot tâtat mame opmâmbap. Zo Kaapungât op san. ¹⁷ Kaapum, zâk den bonngât marijâ. Den singi âlipnjâ birâme, zo ko zen Kaapum sot mân upi. Zen mân ikme sot topnjâ mân nângâme. Zen ko âlip ikme. Zâk zen sot ândiap. Oi umziñan ândimâmbap.

¹⁸ Nâ zâmbam âi ândia mandu yatâ mân ândibi. Nâ zengâren âburem gâbat. ¹⁹ Narâk pânkânok ziap. Zo âki a singi âlipnjâ birâme, zen mân nikpi. Zen ko nikpi. Nâ ândiândi kâtik ândian. Zen nâgât op yatik ândiândi kâtik ândibi. ²⁰ Narâk zoren nâ sot Ibânâ pâlâtân uet, zo nângâbi. Oi nâ zen sot pâlâtân uen. Nâgât yatâ nângâbi. ²¹ Ñai zâk umñandâ gâsunibap, zâk dinnâ lum ândibap. Oi umñandâ gâsunibap, zo ko Ibânandâ buku okñangâbap.”

²² Yesu zâk yatâ sâi Yuda, Karioto kamânân gok bujâ, Yuda ñainjâ mäsikâm sâip, “Kembu, gâ wangât op topkâ nenngâren sapsun um kâtik a zengâren mân sapsun sat?” ²³ Sâi Yesujâ den itâ mâburem dukuip, “A ñainjâ umñandâ gâsânobapnjâ dinnâ lum ândibap oi ko Ibânandâ umñandâ gâsubap. Oi Ibâ net

zâkkâren gam tâtat mâme utat. ²⁴ Nâi zâk dinnâ mân lubap, zâk umñandâ mân gâsunibap. Oi den sâman, zo ninan gâbâ buñâ. Zo Ibâ sângonnogip, zâkkât den.”

²⁵ Yesu zâk yatâ sâmñâ itâ sâip, “Nâ zen sot ândim den zo dâzângoman. ²⁶ Gâtâm Tirik Kaapum gamñâ mam otziñgâm kut ñâi ñâi zorat topñâ sapsuziñgâm ândibap. Oi den nâñâ dâzângowan, zo dum dâzângobap. Ibânâ nâgât sâtkât op Tirik Kaapum sângongoi gem mam otziñgâm ândibap.

²⁷ Nâgât bet sâwât, zo um lumbenâ ziñgan. Um kâtik a zengât lumbenâ, zo buñâ. Ninâ zo ziñgan. Zorat nângâ kwâkâ sot kençât, zo mân upi. ²⁸ Nâ itâ dâzângua nângâwe. Nâ âimñâ du zengâren âburem gâbat. Zen umziñ nâgâren sângongune sâi ko nâ Ibâgâren zâibat, zo nângâm umâlep upe. Ibâ zâk nâgât patâ ândiapkât yatâ upe. Nâgât imbanânandâ Ibâgât imbanâ ombenjan, zorat. ²⁹ Oi zo mân âsagei kânñan dâzânguan, zorat kut ñâi ñâi zo âsagei ko nângâm pâlatânziñ kâtigibap.

³⁰ Nâ zi den kârep mân târokwap dâzângobat. Hângât a kutâ Satañ, zâk tâmbetnobam gâbapkat narâk mâte uap. Ka zâk tâmbetnobapkat imbanâ mân tâkñangap. ³¹ Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zorat op ko Ibânandâ nep diñ sâm nigip, zo wâratkum ândiândinâ birâbat. Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zo a ziñ nângâm simbitkubigât yatâ upat. Bâi, zen zaatne âinâ.”

15

Yesu zâk waiñ nak, nen bâranñâ.

¹ Nâ waiñ nak topñâ âlipñâ. Ibânandâ ko waiñ nep mariñâ. ² Nâgâren gâbâ bâranñâ ñâi mân bon oi mânângât pâmbap. Bâranñâ ñâi bon oi kubikñangâm bonñâ patâ upapkat galem upap. ³ Zen siñgi âlipñâ dâzângowan, zorâñ kubikziñgi salek op ândie. ⁴ Zen nâ sot

pâlâtân utne nâ zen sot pâlatân op ândibat. Waiñ bâranñandâ topñoot mân târoyagom zikñigâk bonñâ mân upap. Zen yatik nâ sot mân pâlatân opñâ bonziñ mân upi.

⁵ Waiñ nak topñâ nâ. Zen ko bâranñâ. Nâi zâk nâ sot pâlatân oi nâ zâk sot pâlatân ua bonñâ donbep patâ upap. Ka zen birânim kut ñâi utnam kwakpi. ⁶ A zen nâ sot pâlatân op mân ândine birâziñgâbat. Oi waiñ bâranñâ mânângât pane moi mindumñâ kârâbân une semap, zo yatâ otziñgâbi.

⁷ Zen ko nâ sot pâlatân op dinnâ mem ândimñâ wan mo wangât sâne muyagem ziñgâbat. ⁸ Zen bonziñâ patâ op nâgât arâp bonñâ op ândine a ziñ ziñgitne âlip oi Ibânâ sâm âlip kwâkñangâbi. ⁹ Ibânandâ umñandâ gâsânomap, zo yatik umnandâ zen gâsuziñgap. Zen nâgât den, zo nângâm ândine umnandâ gâsuziñgi ândibi. ¹⁰ Nâ Ibânangât den luga umñandâ gâsânogi ândiman. Zen yatigâk nâgât den lune umnandâ gâsuziñgi ândibi. ¹¹ Nâgât sâtâre, zorâñ zengâren donbep âsagem zim-bapkat den zi dâzânguan. Zen sâtâre kwâkñan ândibigât san.

¹² Nâgât den kâtik itâ dâzângoman. Nâñâ umnandâ gâsâzângomap, yatik ziñak umziñandâ gâsâyagom ândibi. ¹³ Nâi zâk bukurâpñâ tâmbetagobegât ândiândiñ biri buñ upap, a zo bukurâpñâ umñandâ gâsâzângom biranmap. A nengât orot mâme, zorâñ zâkkât buku orot âlip zo mân walâbap. ¹⁴ Nep diñ sâm ziñgan, zo tuune ziñgitsa buku bonñâ upi. ¹⁵ Nâ narâk ziren topkwapñâ kore a mân sâm zângonsâbat. Zen nâgât bukurâpnâ ue. Kore anñâ patâñangât umñan den zemap, zo mân nângâmap. Nâñâ kut ñâi ñâi Ibânangâren nângâwan, zo pisuk patâ sapsuziñgâwangât zengât nânga bukurâpnâ ue.

¹⁶ Ziñâ nâ mân gâsum sâlâpnowe. Nâñâ zen gâsum sâlâpzângowan. Oi âi nâgât orot mâmenâ, zo mem ândim

ziren sot sumbemân bonḡâ muyag-
ibigât sâḡ zingâwan. Oi zinjâ bonz-
injâ muyagine narâk dâp zemâmbap.
Yatâ op nâgât kot sâḡ Ibâgâren wan
mo wangât op ninâu sâne zingâbat.
17 Nâgât den kâtik zi dum dâzâḡobâ.
Umziḡandâ gâsâyagom ândibi.”

*Yesu birâḡaḡgâwe, yatik arâḡḡâ
birâḡiḡgâbi.*

18 Yesu zâk itâ dâtnâḡgom sâip,
“Um kâtik a zinj kâsa otziḡgânetâ
ko itâ nâḡgâbi, ‘Kembu yatik
kâsa okḡaḡgâwe.’ 19 Zen hâḡgât
siḡgi ândine sâi buku otziḡgâbe.
Nâ zengât oserân gâbâ gâsum
sâlâpziḡgua kândâtziḡgowegât
kâsa otziḡgâme. 20 Nâ den itâ
dâzâḡgowan, zo nâḡgâbi, ‘Kore aḡâ
patâḡâ walâm ândiândiḡ, zo mân
taap.’ A zinj kâsa otniwe, zo yatik
zen kâsa otziḡgâbi. Zen nâgât
den nâḡgâwe sâi yatik zengât den
nâḡgâbe. 21 Sâḡgonnogip, Anutu, zâk
mân ek nâḡgâmegât nâgât op yatâ
otziḡgâbi.

22 Nâ um kâtik zengâren mân
gemḡâ den dâzâḡgowan sâi ko
tosaziḡ buḡ ândibe. Ka nâ gem ga
dâzâḡgua tosaziḡâ zo dap yatâ sâḡ
kwâarakubi? 23 Nâi zâk kâsa otni-
bapḡâ Ibânâ yatik kâsa okḡaḡgâbap.
24 Nâ osetziḡan nep patâ tuuwan, a
zinj mân tuume yatâ. Zo mân tuuga
sâi tosaziḡ buḡ ândibe. Kâ nâ gem
ga ko nekḡâ nâ sot Ibânâ laḡ kâsa
otnikâme. 25 Yatâ utnetâ Kembugât
ekabân den ziap, zo nâgâren bon
uap. Den zo itâ.
‘Nâ bâliḡâ mân ua ko laḡ kâsa ot-
nige.’

26 Nâ Ibâgâren âburem âimḡâ,
mam otziḡgâbap, Kaapum, den
bonḡâ mariḡâ, zâk sâḡgongua gem
gam topnâ sâḡ muyageziḡgâbap.
27 Zen nâ nep topkwarâwanân gâbâ
nâ sot ândim gawe, zorat zo yatik
topnâ sap sum ândibi.”

16

1 “Zen nebân kin loribegât yatâ
sâḡ dâzâḡguan. 2 Zen mâpâmâpâse

namin aḡgân kârâziḡgâbi. Perâkḡak,
narâk ḡâi mâte upap, zoren a
zinj nen Anutugât nep tuunâ sâḡ
zâḡgone mumbi. 3 Zen Ibânâ sot
nâ, nekât topnik mân nâḡgegât yatâ
upi. 4 Nâ den kânḡan dâzâḡguan,
zorat bonḡâ muyagei itâ sâbi,
‘Kembuḡâ mârum dâtnâḡgoip, zo
muyagiap.’ Nâ mârum zen sot tâpat
sâḡ mân dâzâḡgowan. Nârâk zi ko
dâzâḡguan. 5 Itârâḡ sâḡgonnogip,
Anutu, zâkkâren âibâ sa zengâren
gâbâ a ḡâiḡâ mân mâsikâniḡap,
‘Gâ ikâ âiban?’ 6 Âibam ua narâkḡâ
dâzâḡguan, zorat umziḡ bâliḡ uap.”

Kaapumḡâ a topziḡ sapsuḡap.

7 “Nâ perâkḡak sa nâḡgânek.
Âburem zâibat, zo zengâren bonḡâ
muyagibapkât zâibat. Nâ mân zaria
sâi Tirik Kaapum mân gem ga mam
otziḡgâbap. Ka nâ zâim sâḡgongua
gem gâbap. 8 Zâk gem ga a zengât
bâliḡâziḡâ sot târârak ândiândiḡ
sot hâuḡâ mimbi, zorat sapsuḡ
ziḡgâbap. 9 Tosaziḡaḡgât topḡâ
itâ nâḡgâbi. Zen nâ mân nâḡgâm
pâlâtâḡ kwatnime. 10 Târârak
orotḡaḡgât itâ nâḡgâbi. Nâ
Ibâgâren âburem zaria mân nikpi.
11 Hâuḡaḡgât den sâsâḡ, zorat itâ
nâḡgâbi. Hân zirat a kutâ Satan,
zâk tosaḡaḡgât hâuḡâ mimbapkât
mârum sâḡ kwâkâm pindap.”

Kaapum zâk diiniḡgâḡap.

12 Yesu zâk yatâ sâḡḡâ itâ sâḡ
dâtnâḡgoip, “Den doḡbep ziap.
Nârâk ziren zo dâzâḡgua dap op
nâḡgâm nâḡgâbi? 13 Kaapum, den
bonḡâ mariḡâ, zâk gem gam den
bonḡâ dâzâḡgobap. Zik umgât
den zo mân sâbap. Den nâgâren
gâbâ nâḡgâbap, zo yatik sapsuḡ
ziḡgâbap. Oi kut ḡâi ḡâi gâtâm
âsagibap, zo sapsuḡ zingâbap.
14 Den zo ninan gâbâ mem sâḡ
muyagem zinj kutsiḡḡinâ lum
zaatpi. 15 Ibâgâren den bonḡâ ziap,
zorat mariḡâ nâ. Zorat op itâ san,
Nâgâren gâbâ den mem muyagem
ziḡgâbap.”

Yesu zâk âburem gâbap.

¹⁶ “Narâk pânkânok ziap, zo âki aria kârunibi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap. Zo âki ga nikpi.” ¹⁷ Yesu zâk yatâ sâi arâpnâ nâmbutñâ nen kwakmak op itâ âraguwen, “Den itâ sâp, ‘Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi.’ Oi den ñai itâ sap, ‘Ibâgâren zâibat.’” ¹⁸ Yatâ sâmñâ sâwen, “Narâk pânkânok zo, zo wangât sap? Nen kwaksen.”

¹⁹ Mâsikânam oindâ Yesuñâ ningit umniñan ek nângâm itâ sâm dâtnângoip, “Nâ itâ dâzânguan. Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi. Zen den zorat âragum te?” ²⁰ Nâ perâkñak dâzângobâ. Um kâtik, ziñ none mua ko arâpnâ âgirâp isem umbâlâ utne a um kâtik, ziñ sâtâre upi. Zen ko umbâlâ op ândibi. Ka umbâlâ upi, zorat hâuñâ sâtâre upi. ²¹ Ambân ñai zâk katep mimbam sâknam patâ nângâbap, zorâñ katep âsagei sâknam buñ oi sâknamgât nelâmkoi katepkât sâtâre upap. ²² Zen yatigâk narâk ziren umbâlâ op ândibi. Ândine mumuñan gâbâ zaat ziñgitsa ko umâlep upi. A zen umâlep zo mân kune buñ upap.

²³ Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâ mumuñan gâbâ zaatsa zen kut ñai ñaigât mân kwakñâ mâsikânibi. Wangât, zen wan mo wangât Ibâgâren sâne kutnangât op muyagem ziñgâbap, zorat. ²⁴ Ândim gawe, zoren kut ñai ñaigât nâgât korân mân ninâu sâwe. Narâk zi ko sâtâre kwâkñan ândibigât wan mo wangât ninâu sâne Ibânâ zâk muyagem ziñgâbap.”

Yesugât kot mem ândim ninâu sânat.

²⁵ “Den sâm gâwan, zo sum-buñik dâzângowan. Narâk ñai mâte upabân den sumbuñâ mân dâzângobat. Ibâgât topñâ, zo

muyabâk dâzângobat. ²⁶ Narâk zoren ziñak kutnâ mem ândim ninâu sâne Ibâ zâk âlip nângâziñgâbap. Nâ wangât kut ñai ziñgâbapkât dukubat. Ibâ zâk ninâuziñâ wâratkum âlip ziñgâbap. ²⁷ Nâ Ibâgâren gâbâ gewan, zo nângâm umziñâ gâsânomapkât Ibâ zâk yatik umñandâ gâsâzângomap. ²⁸ Nâ Ibâgâren gâbâ hânân gewan. Oi hân zi birâm Ibâgâren âburem zâibâman.”

²⁹ Yesu zâk yatâ sâi arâpnandâ itâ sâm dukuwen, “Zi den sumbuñâ mân sâp, muyap dâtnânguat. ³⁰ Zorat itâ nângen. A ziñâ mân mâsikâgine gâ gikak kut ñai ñai zo nângâm nangâmat. Gâ Anutugâren gâbâ gâin, zo nâgâm kwâtâtien.” ³¹ Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen irabot zi nângâm kwâtâtie?” ³² Narâk ñai ziap, zo mâte oi nâ birânim siñsururuñ op mirâziñan âibi. Oi nâbane ninik mân ândibat. Ibâ, zâk nâ sot ândimap.

³³ Nâgât um lumbe zengâren zim-bapkât yatâ dâzânguan. Zen hânân sâknam kwâkñan ândibi. Ka nâñâ tâmbetzângobegât imbanâ zo kuan. Zorat umâlep op ândinek.”

17

Yesuñâ zikñangât ninâu sâip.

¹ Yesu zâk den zo sâmñâ siñâ sumbemân ekñâ itâ sâip, “Ibâ, âburibatkât narâkñâ mâte uap. Gâ nangâ, nâgât neule âsaknâ sâna âsagibap. Nângoot yatik gâgât neule âsakñâ sa âsagibap. ² Gâ nangâ nâ hân dâp a zengât mariziñ nâbarin. A nâgâren zâmbarin, ândiândi kâtik muyagem ziñgâbatkât sâp nigin. ³ Oi ândiândi kâtik zorat topñâ itâ ziap. Gâ Anutu bonñâ kânok sot sângonnogin, Yesu Kristo, net a ziñâ nikit net sot pâlatâñ utne ândiândi kâtik muyagem ziñgârat.

⁴ Nâ hânân ândim nep sâp nigin, zo tuum kwâkandâ neule âsakkâ muyagiap. ⁵ O Ibâna, hân mân muyageinân gâ sot sumbemân neule

âsakñanoot ândiwan, zo yatik narâk ziren mâburem nina mem ândibat.”

Yesunâ arâpnâ zengât ninâu sâip.

⁶ “Hânân a donbep zengâren gâbâ nâgât sinji sâm gâsum sâlâpzângoin, zo sinji dengâ sapsun zingâwan. Zo gâgât sinji ândinetâ nâgât sinji sâin. Oi zen gâgât den nângâm mem ândie. ⁷ Kut nâi nâi zemnigip, zo gâgâren gokñik. Zo zen nânge. ⁸ Den nigin, zo zingâ nângâm umziñan gei ziap. Oi nâ gâgâren gâbâ gewan, zo nângâm kwâtâtie. Gikak nep diñ sâm nigin, zo nânge.

⁹ Nâ zengât op gâgâren ninâu san. A um kâtik zengât op mân san. A nigin zo, zengât op ninâu san. Zen gâgât sinji ue. ¹⁰ A ambân nâgât sinjiñâ gâgât sinji. Gâgât sinji zorâñ nâgât sinji. Oi umziñan nâgât âsakñâ muyagem ziap.

¹¹ Nâ hânân ândiandinâ ândia âkap. Zen ko hânân zi târokwap ândinetâ nâ gâgâren gâbâman.

Ibâ hâlâlu, kutkâ nigin, zorat kutsingiganğât imbanandâ pait saazingâna hâlâlu ândibi. Oi zen um kânok op ândibi. Net um kânok ândimet yatik zen um kânok ândibi. ¹² A nigin, zen sot ândim kutsingiganğât imbanandâ lâmbamzângua ândiwe. Nep diñ zo sâm nigip. Oi dâñ galem otzingâ mân tâmbetagoewe. Gâgât den kulem bon upapkât simgât sinji, zâk kânok tâmbetagoip. ¹³ Zi gâgâren gâbam hânân den yatâ dâgoga nâgât sâtâre, zo zengâren ari sâtâre kwâkñan ândibi.

¹⁴ Gâgât den zo zingâ mem ândine hângât sinji a, ziñâ kâsa otzingâwe. Nâ hângât sinji mân ândiman. Arâpnâ zen yatâ hângât sinji mân ândimegât yatâ otzingâwe. ¹⁵ Arâpnâ hânân gâbâ diizingâm zâibangât mân san. Bâliñâ mariñandâ tâmbetzângobapkât san. Gâñâ galemziñ upangât san. ¹⁶ Nâ hângât sinji bunâ. Zen yatigâk hângât sinji bunâ. ¹⁷ Gâgât den bonñâ umziñan pâna âsagei târarak op

ândibi. Gâgât denñâ, den bonñâ. ¹⁸ Gâñâ sângonnona hânân gem nep tuuwan, zo yatik sângonzângua zen um kâtik zengâren nep tuubi. ¹⁹ Zen umziñâ gâgâren pambigât zo yatik nâñâ umnâ gâgâren paan.”

Yesunâ kâmut gakârâpnâ nenğât ninâu sâip.

²⁰ “A zi kinze, zengârâk mân ninâu san. Den sinji âlip sâne nângâm pâlâtân kwatnibi, zengât sot ârândân ninâu sân. ²¹ Zen um kânok op ândibigât dâgogan. Ibâ, gâ nâgât umgâ kinmap. Nâñâ umnâ gâgâren kinmap. Zo yatik ziñâ nekâren umziñâ kinmap. Oi umziñandâ gâsâyagom ândibi. Yatâ utnetâ ko um kâtik a zen gâ sângonnona gewan, zo nângâm kwâtâtibi. ²² Net um kânok ândimet, zo yatik um kânok op ândibi. Zo yatâ ândibigât neule âsakñâgâ nigin, zo zingâwan. ²³ Nâ umnandâ gâsâzângua gâ yatik umgândâ gâsânona umziñ kânok op kwâkâbap. Zen yatâ ândine um kâtik zen gâñâ sângonnona gewan, zo nângâm biranñi. Oi umgandâ nâ kâpinom yatik zen kâpizângomat, zo nângâm biranñi.

²⁴ Ibâ, A nigin, zo biken nâ sot ândibigât dâgogan. Oi zen biken nâ sot ândim neule âsakñânâ ikpigât dâgogan. Neule âsaknâ zo umâlepkanğât op hân mân muyageinân nigin.

²⁵ O Ibâ, târarak mariñâ, um kâtik a zen topkâ mân nângâwe. Nâ ko topkâ nângâman. Oi kâmut gakârâpnâ, zen gâñâ sângonnona gewan, zo nângâme. ²⁶ Nâ gâgât den sinji sâm muyagem zingâwan. Oi sâm muyagem zingâm zâibat. Oi umgâ gâsânomap, zo yatik umgandâ zen gâsâzângoi nâ yatik umnandâ gâsuzingâ ândibat.”

18

Yesunâ Gezemane kâlamân ari gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu

22:47-53)

¹ Yesu zâk den zo sâm nanngâm arâpnâ diiningi Yerusalem kamânân gâbâ gemnâ Kidoron too nirem hân nâi nak kâlam nâi zeip, zoren zâiwen. ² Yesu sot arâpnâ, nen zoren âsâbân mindumarâwengât Yuda zâk kâlam zo ekmâip. ³ Zoren ândeindâ Yuda zâk tirik namâ kâwali a sot a sâtnâ nâmbutnâ diizingi gawe. Kembangât namâ galem a patâ sot Parisaio a, zinj sângonzângone gawe.

⁴ Oi Yesu zâk kut nâi nâi oknangâbi, zo nângâm arâpnâ nâmbamnâ âi mâsikâzingip, “Zen nâi kârum ge?” ⁵ Sâi zinjâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân goknâ.” Sâne itâ sâm dâzângoip, “Nâ zi.” Oi Yuda zâk kâwali a zen sot kirip. ⁶ Yesunâ sâip, “Nâ zi.” Sâm dâzângoi kândât kândât âim ge kom ziwe.

⁷ Yatâ utne du zagâtnâ mâsikâzingip, “Zen nâi kârum ge?” Sâi zinjâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân goknâ.” ⁸ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ mârûm dâzânguan. Nâ ko zi. Nâ kârûnim ge oi ko arâpnâ zi birâzingâne âibi.” ⁹ Yatâ oi mârûm den itâ sâip, zo bon oip, “A nigin, zen galem otzinga mân tâmbetagowe.”

¹⁰ Oi Simon Peteronâ sâu mem ândeip, zo inzurân gâbâ sâmbum tirik namâ galem a, zâkkât kore a kindap bongen kârâm kwâkip. Kore a zorat kutnâ Maiko. ¹¹ Yatâ oi Yesunâ Petero itâ sâm dukui, “Sâugâ inzurân pâna giarik. Dapkât uat? Dap nângat? Sâknâm Ibânandâ nâgât singi sâip, zo birâbat?” ¹² Oi kâwali a sâtnâ sot Yuda zengât a sâtnâ, zen Yesu gâsum biknâ saawe. ¹³ Saamnâ Hanasigât mirin diim zâiwe.

Narâk zoren a nâi kutnâ Kaipa, zâk Kembangât tirik namâ galem a zengât patâzinâ op ândeip. Kaipa zâk Hanasigât bâratnâ meip. ¹⁴ Kâipa zâk mârûm Yuda a sâtnâ itâ sâm dâzângoip, “A kâmut nen tâmbetagobemgât a kânoknâ nenngât hâuniâ moi âlip upap.”

Petero zâk Yesu kwâimbânangip.

(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lu 22:55-57)

¹⁵ Yesu diim âine Simon Petero sot bukujâ nâi, zet bet molizingâm âiwet. Oi bukujâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângâmâip. Zorat Yesu molim âim ârândân dâmân kâligen bagiwe. ¹⁶ Petero zâk ko pait âknan mâtâbân kirip. Oi Bukujâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângi ândeipkât mâtâp galem ambân dukoi mâtâp mem pâi Peteronâ pait umnan bageip. ¹⁷ Mâtâp galem ambân, zorân Petero eknâ itâ sâm dukui, “A ândiren zirat arâpnâ zengât kâmurân goknâ, gâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Nâ bujâ.” ¹⁸ Sâi kore a sot kâwali a, zen paten op kârâp om nângâm kinetâ Petero zâk yatik osetzingan kârâp nângâm kirip.

Tirik namâ galem a patâ zâk Yesu sâm mâsikâ oknangip.

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

¹⁹ Tirik namâ galem a patânâ Yesu dinâ sâip sot arâpnâ gâsuzingip, zorat sâm mâsikip. ²⁰ Mâsiki Yesunâ den itâ melân dukui, “Nâ den muyap sâman. Tirik namin sot mâtâpâpâse namin Yuda a zinj mindune dâzângoman. Nâ tik mân sâman. ²¹ Zorat gâ wangât nâ mâsikânigat? Den dâzângua nângame, zo mâsikâzingâna dinnâ zo dâgone nângâ.”

²² Yatâ sâi kâwali a kirâwe, zengâren gâbâ a nâi Yesugât pâlomnan komnâ itâ sâip, “Gâ tirik namâ galem a patâ wangât den yatâ zo dukuat?” ²³ Sâi Yesunâ itâ sâip, “Den gângonâ san oi ko zorat topnâ sâna nângâbâ. Nâ den târârak sa wangât nogat?” ²⁴ Yesugât biknâ saane kiri Hanasijâ sâi tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe.

Peteronâ Yesu kwâimbi sâp karâmbut oip.

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

25 Oi Simon Petero, zâk kârâp nânghâm kiri mâsikâm sâwe, “Arâpnâ zengâren goknâ nâi, gâ?” Sâne kwâimbâm sâip, “Nâ buñâ.” 26 Sâi tirik namâ galem a patâgât kore a nâi Peteronâ kindapnâ kârâm kwâkip, zâkkât torenñandâ itâ sâip, “Gâ kâlamân zâk sot ândina geksan.” 27 Yatâ sâi Peteronâ dum kwâimbi zorenâk kuruknâ diñsâip.

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.
(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

28 Yuda zengât hânân a kutâ nâi ândeip, kutnâ Pilato. Zâk Roma zengât kâmurân goknâ. Hañgât nâtiknâ Yesu zâk Kaipagât mirin gâbâ diim gem a kutâgâren âiwe. Pasowa kendongât sâkziñ kubikkubik narâk oip, zorat itâ nânghâwe, “Hân nâin goknâ, zorat ko zâkkât namin zâinat, zo ko Anutuñâ niñgiri mân dâp upap.” Yatâ sâmnâ a kutâgât namin mân zâiwe. 29 Sombemân kine a kutâ Pilatonâ mirâ gwenduin âi kin mâsikâziñgip, “A zi wan tosgât diim ge?” 30 Sâi ziñâ sâwe, “A zi bâliñ mâme mân ândei sâi gâgâren mân diim gabem”

31 Sâne Pilatonâ itâ sâmnâ dâzânngoip, “Wangât nâgâren diim ge? Ziñâ gurumin den ziap. Zo wâratkum ziñak sâmnâ kwâkânek.” Sâi Yuda a sâtnâ, ziñ itâ sâwe, “Nen muñan zâmbanzâmbanñangât mâtâp doonguwe. 32 Sâna poru nagân kumbigât nânghen.” (A poru nagân zañgonzânngoñ, zo Roma a zo ziñâ opmarâwe.) Yatâ sânetâ Yesu zikñak poru nagân kune mumbapkât den mârûm sâip, zo kâtigeip.

33 Pilatonâ namâ kâligen âim konsâi Yesu ari sâmnâ mâsikip, “Gâ perâkñak Yuda a zengât a kutâ?”

34 Sâi Yesuñâ itâ sâmnâ dukuip, Den zo gikâ umgât sat mo a nâmbutñandâ dâgone sat?” 35 Sâi Pilatonâ itâ sâmnâ dukuip, “Nâgât dap dap nânghat? Nâ Yuda a? Gikâ kâmut sot patârâpkâ, zen nâgâren gâbanse. Gâ wan tosa oin?”

36 Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâmnâ dukuip, “Nâ a kutâ ândiândi, zo ândian. Oi ko holinâ nâi yatâ ândian. Nâ hân a kutâ zen yatâ ândia sâi arâpnâ ziñ kâmbam mem galem otnine Yuda a ziñ mân gâsunim gabe. Nâ a kutâ holinâ nâi yatâ ândian.” 37 Sâi Pilatonâ sâmnâ mâsikip, “Gâ gikangât nâ a kutâ ândian sat?” Sâi Yesuñâ sâip, “Sat, zo. Nâ a kutâ op hânân ge den bonñâ sâmnâ muyagibatkat âsagiwan. Nâi zâk dinnâ nânghâm lubap, zo ko den bonñangât buku upap.” 38 Sâi Pilatonâ sâip, “Den bonñâ, zo dap dap?”

Pilato zâk Yesu mumbapkât sâmnâ kwâkip.

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Yatâ sâmnâ gwenduyân âi kin Yuda a itâ sâmnâ dâzânngoip, “Nâ a zirât tosanâ kâruan. 39 Zengât orot mâme mâtâpnâ nâi ziap. Zen Pasowa kendonân sânetâ a tâk namin ândine zengâren gâbâ nâi olañ ziñgâman. Oi zi nânghâne dâp oi Yuda a kutâziñâ olañ ziñga ândibap.” 40 Yatâ sâi Yuda a zen zâk den sâmnâ kambânâ sâwe, “Zâk buñâ. Baraba olañ niñgâban.” Baraba zâk kâmbu kambâm a tâk namin pane ândeip.

19

1 Pilatonâ Yesu diim namin zâimñâ sâi kâwali a ziñâ Yesu inzut kupñootnâ lapirâwe. 2 Zen lapitnâ itâ sâwe. “Gâ nâ a kutâ sâmat, zorat a kutâgât pindok sot hâmbâ zi hutgonamen.” Yatâ sâmnâ tâk sâtmam gonkom kâukñan pane giarip. Oi hâmbâ kuriñâ, a kutâgât hâmbâ giñangâne giarip. 3 Yatâ opñâ um topñan âi kin siñan gem sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” Yatâ sâmnâ bitziñandâ si sângânñan kuwe.

4 Oi Pilatonâ Yuda a zengâren dum âi itâ sâmnâ dâzânngoip, “Zen iknek. Nâ zengâren diim gandâ ziñak topñâ nânghânek. Nâ tosanâ kâruan.” 5 Oi Yesu zâk kâukñâ kâpiwe sot hâmbâ kuriñâ, zo sot gem ga kiri Pilatonâ tirâpânngom sâip, “A zi iknek.” 6 Sâi

tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen ekñâ den kambân sâwê, “Zâk poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ sâip, “Nâ tosanâ kâruangât ziinjak mem poru nagân kunek.”⁷ Sâi Yuda a ziñ itâ sâwê, “Zikñangât nâ Anutugât nanñâ sâmap. Zâk Anutu hutkum sâmap. A yatâ zo mumbigât gurumin dinninjan ziapkât mumbap.”

⁸ Yuda a sâtnâ, ziñâ Yesu zâk zikñangât nâ Anutugât nanñâ sâmap sânetâ Pilatonâ zo nângâm kenğatñangât oip. ⁹ Oi Yesu diim mirâ kâligen âim mâsikâm sâip, “Gâ ikâ gâbâ âsagein?” Sâi Yesuñâ den hâuñâ mân sâip. ¹⁰ Yatâ oi Pilatonâ itâ sâwê dukui, “Gâ den mân dâtnobam uat? Nânâ sa ândiban. Nânâ sa poru nagân mumban. Zorat imbanâ niwe, zo nângat?”

¹¹ Sâi Yesuñâ itâ sâwê dukui, “Gâ yen sâi nâgât den mân sâbat. Nâgât den sâbangât Anutuñâ ubâ imbanâ gigipkât sat. Oi zorat nâbanse, a zorat tosazin gâgât zo walâwalân.” ¹² Sâi Pilatonâ den zo nângâm Yesu olanbat sâwê mâtâp kâruip. Kârui Yuda a ziñ den sâwê kambân sâwê, “Gâ a zo olanâ a kutâ patâniñâ Româ kamânân ândiap, kutñâ Sisa, zâkkât buku mân op ândiban. Wangât, a zi zâk zikñangât nâ a kutâ sâmap. Zâk Sisa kâsa okñangâmap, zorat.”

¹³ Yatâ sâne Pilatonâ den zo nângâm sâi Yesu diim gine den sâwê kwâkâkwâkân tâtatñan tâip. Oi tâtatñâ zorat Yuda a ziñâ ziin denân Gabata sâmarâwê. (Niin denân ko a patâ zengât kian kâtnâ tuutuun.) ¹⁴ Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kut nâi nâi kubikkubik narâk oi mirâ bâkñan oi Pilatonâ tapñâ Yuda a itâ sâwê dâzângoip, “Iknek. Zi a kutâziñâ, zo ka.” ¹⁵ Sâi zen den sâwê hoñsâwê, “Zâk buñ oik. Zâk buñ oik. Poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ mâsikâm sâip, “A kutâziñâ sa poru nagân kumbigât se?” Sâi Tirik namâ galem a patâ

ziñâ den itâ dukuwe, “Nengât a kutâ nâi buñâ, Sisa kânok.”¹⁶ Sâne Pilatonâ nângâziñgâm Yesu poru nagân kumbigât ziñgip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

¹⁷ Kâwali a, zen Yesu gâsum poru nak pindâne lugi hân nâi kutñâ kâuk sinjit (Yuda zengât denân Goligata), zoren âiwe. ¹⁸ Zoren diim âim poru nagân kuwe. Oi bâliñ mâme a zâgât, nâi toren, nâi toren poru nagân zâkom kwânângâzikâm Yesu osetzikñan kwânângâwê.

¹⁹ Pilatonâ sâi Yesugât kâuk kwâkñan nagân den itâ kulemgue, “Yesu Nasarete kamânân gokñâ, Yuda zengât a kutâ.” ²⁰ Den zo Yuda denân, Roma denân sot Grik denân kulemgue. Yesu kuwe, hân zo kamân gootñan zeipkât a ambân donbepñâ âim gam den zo sâlâpkuwe. ²¹ Yuda zengât tirik namâ galem a patâ, ziñ Pilato itâ sâwê dukui, “Yuda zengât a kutâ mân kulemgue. Itâ kulemgue. Zikñak itâ sâip, ‘Nâ Yuda zengât a kutâ.’” ²² Yatâ sâne Pilatonâ sâip, “Sâ kulemgue, zo yatik zeik.”

²³ Kâwali a kimembut, ziñ Yesu poru nagân komñâ sâk pâke umñangât sâkñangât, zo mem kâsâpkum angâwê. ²⁴ Hâmbâ umñan zorat itâ sawe, “Zo mânângârindâ bâliñ opap.” Yatâ sâwê wenzu pam ikne muyageip dâp miwe. Yatâ utnetâ Kembangât ekabân den kulemgue, zo bon oip. Den zo itâ, “Hâmbânâ kwâkñan kâsâpkum miwe. Hâmbâ umñan ko zorat wenzu pam ikne muyagei miwe.”

Kâwali a zen yatâ urâwê.

²⁵ Yesugât poru topñan ambân kirâwê, zo kutziñâ itâ. Mamñâ sot mamñangât gatñâ. Maria, Kelopagât ambinñâ sot Maria, Madala kamânân gokñâ. ²⁶ Yesu mamñâ sot anâ nâ umñandâ gâsunimap, net nikiri kiritâ mamñâ itâ sâwê dukui, “Nangâ zi eknan.”

27 Yatâ sâmnâ nâ itâ dâtnogip, “Mamgâ zi eknan.” Yatâ sâipkât narâk zorenâk Yesu mamnâ diiga nâgât mirin topkwap tâtat mâme oip. Oi yatâ ândim gâip.

Yesu moip.

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

28 Yesunâ nepnâ âkap nângâm Kembangât ekabân den ziap, zo bon upapkât den itâ sâip, “Toogât otnigap.” 29 Oi hâkop nâi umnan winiga too kâlaknâ zeip. Zoren âi saru kâmon zoren pam sâmbum kikerân sum kapiņkum lâunjan pane neip. 30 Yesu zâk too zo nemnâ itâ sâip. “Mârum âkap.” Yatâ sâmnâ kâuk pindiņsâi kaapumnâ taki moip.

31 Yuda zengât kendon patâgât kubikkubik narâk oi itâ nângâwe, “A zen kendonân poru nagân kinetâ mân dâp upap.” (Kendon zo Yuda zengât kendon patâ.) Yatâ nângâm Pilatogâren âi dukuwe, Kâwali a zen a poru nagân kirâwe, zengât soozij siņit kom namuņne mumbigât sot kâambarânziņâ mâkâm hanzângobigât Yuda a nângâziņgip. 32 Oi kâwali a zen bâliņ mâme a zagât zo soozik siņit kom namuņâwe. 33 Yatâ opnâ Yesugâren ga igâwe. Zâk mârum moip. Yatâ eknâ soonâ siņit mân kom namuņâwe. 34 Kâwali a nâiņâ Yesu parâmņan kâlâunâ sum kwâpârâņgi gilâm sot too gem gâip. 35 Nâ zo egâwangât perâkņak san. Nâ nâņgan, den zo bonnâ. Zorat zen nângâne bon upap.

36 Kembangât ekabân mârum itâ kulemguwe, zo bon upapkât urâwe. Den zo itâ, “Zen siņitnâ mân kom namuņbi.”

37 Oi Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Zen sum pâroņ parâwe, zâkkâren sen kwap ikpi.”

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

38 Kwâkņan Yosepe, Arimataia kamânân goknâ, zâknâ Pilatogâren

âimnâ Yesugât kâambarân mâkâbapkât sâip. Sâi Pilatonâ nângâņgi âi kâambarân mem ârip. (Mârum Yosepe zâk Yesugât a ândeip. Ka zâk Yuda a sâtnâ zengât kenngât op zo muyap mân sâm ândeip.) 39 Oi a nâi mârum nâtigân Yesugâren gâip, kutnâ Nikodemo, zâk kelâk hitom âlip top nâi zagât mâporâwe, irâ patâ kât mimiņ yâmbâtnâ, zo yatâ zo mem âim Yosepe beknjan meip. 40 Beknjan mei Yesugât kâambarân sanņonâ sâņgum kâu sot kelâk hitom âlipnâ, zorâņ kâpiwet. Yuda a ziņ yatâ opmarâwe. 41 Oi Yesu kuwe, hân zorat giņņan nak kâlam nâi zeip. Zoren kât mâtâp kwâpârâņgâne zeip. Zoren a nâi mârum mân zâambarâwe. Narâk zoren Yuda zengât kendon patâ mâte oipkât Yesugât kâambarân zo pânkânogân zo parâwet. 42 (-)

20

Yesu mumuņan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

1 Yuda zengât kendon âki hanngât nâtiknâ Maria, Madala kamânân goknâ, zâk Yesugât kwagân arrip. Âi takâm egi kât patâ mâtâp mârum dooņguwet, zo kâbakņine zeip. 2 Yatâ eknâ sârârâk kârâm âim Simoņ Petero sot Yohane, nâ Yesunâ umņandâ gâsunimap, net muya-genikâm dâtnâkom sâip, “Kembangât kâambarân, zo kwagân gâbâ mem arie. Oi ikâ âi pe, zo nen mân nâņgen.”

3 Yatâ sâi Petero sot bukuņâ nâ, net mirin gâbâ gemnâ kwagân âiwet. 4 Mâtâbân sârârâk kârâm âim nâņâ Petero walâm kek âim kândon takâwan. 5 Âi takâm kât mâtâpņan mân bagim yen pindiņsâm eksa sâņgumâk zeï egâwan. 6 Simoņ Petero, zâk bet gamnâ kât mâtâpņan bagim sâņgumâk zeï egip. 7 Sâņgum nâi Yesugât kâuknâ kâpiwet, zo zeï egip. Sâņgum zo sâņgum nâmbut zen sot mân zeip. Zikņik kâpiyagom zeip. 8 Yatâ zeï kândon kwagân âi

takâwan, nânâ bagimnâ yatik ek, zaatsap zo bonnâ sârn zo nânngâwan.

⁹ Ombeñan ândiwenân Yesu munjan gâbâ zaatpakât Kembangat ekaban den ziap, zo mân nânngâm kwâtâtiwen. ¹⁰ Yatâ eknâ a zagât net kamânân âburem âiwet.

Yesu zâk Maria Madala kamânân gok, zâkkâren muyageip.
(Mk 16:9-11)

¹¹ Maria zâk kwak sâtnan kin iseip. Isem tap ko pindijsâmnnâ kwagân egip. ¹² Egi sumbem a zagât hâmbâzik kâukâu Yesu mârum zeibân zo tâitâ zikirip. Nâi zâk kâuknâ zeibân, nâi kinâ zeibân tarâwet. ¹³ Oi ziknâ sâwet, “Ambân, gâ wangât isem taat?” Sâitâ zâknâ sâip, “Kembunangât kâambarâñ mem nânin âine kâruan.” ¹⁴ Yatâ sârn puriksârn Yesu ziknâ egip. Egip, zo Yesu holiñâ mân ek nânngip.

¹⁵ Oi Yesunâ mâsikâm sâip, “Ambân, gâ wangât isiat? Nâi kârum taat?” Oi Marianâ a zo kâlam mariñandâ kinzap nânngâm itâ sârn dukuip, “Patânâ, gâ kâambarâñ mem nânin âi paat oi ko sâna nânngâm âi mimbat,” ¹⁶ Sâi Yesunâ sâip, “Maria.” Sâi puriksârn Yuda denân Raboni sâip (niñ denân ko, Patânâ).

¹⁷ Yesunâ itâ sârn dukuip, “Irabot Ibâgâren zâibâman. Ibâgâren mân zariangât gâ mân gâsum angnân kâraniban. Gâ âi bukurâpnâ itâ sârn dâzânngo, ‘Nâgât Ibâ, zengât Ibâ, nâgât Anutu, zengât Anutu, zâkkâren zâibâman.’” ¹⁸ Maria, Madala kamânân goknâ, zâk âburem kamânân âimnâ arâpnâ itâ sârn dâtnânngoip, “Nâ Kembu eksan.” Yatâ sârnñâ Yesunâ den sâip, zo arâpnâ dâtnânngoip.

Arâpnâ zen mirâ kâligen mindune zengâren muyageip.

(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹ Sirâm zoren nâtiksaî arâpnâ nen Yuda a sâtnâ zengât kenngât op mirin mindum mân gabigât mirâ mâtâp doongumnnâ tarâwen. Tâindâ Yesu zâk osetniñan âsagem kin itâ sârn

dâtnânngoip, “Um lumbe zengâren zimbap.” ²⁰ Yatâ sârnñâ biknâ toren toren sot parâmnnâ, zo tirâpnânngoip. Oi arâpnâ nen Kembu eknâ umniñ âlip oip. ²¹ Yesunâ dum zagâtnâ dâtnânngoip, “Um lumbe zengâren zimbap. Ibânandâ sângonnogip, yatik nânngoot zen sângonzânnguan.” ²² Yatâ sârnñâ waatniñgâm sâip, “Tirik Kaapum minek.” ²³ Zen a zengât tosaziñ birânetâ buñ upap. Ka tosaziñ zimbapkat sâne zemziñgâbap.”

Tomagât den sinji.

²⁴ Yesu arâp kiin zagât, nengâren goknâ nâi kutnâ Toma (Zâk booboo a konsâwen.) zâk nânin âi ândei Yesugât arâpnâ, nen minduindâ muyageniñgip. ²⁵ Oi bet a bukurâpnâ nen sinji zo Toma itâ sârn dukuwen, “Nen Kembu iksen.” Yatâ sâindâ Tomanâ itâ sârn dâtnânngoip, “Ninak sinnandâ eknâ biknan gutnâ sâlâpnandâ pamnâ parâmnnan gâsum dinziñâ nânnga bon upap.”

²⁶ Yatâ sâi ko bet ândim nânngâ kânok zoren Yesu arâpnâ, nen Toma sot ârândân mindum mirâ mâtâp doongumnnâ tarâwen. Tâindâ Yesunâ osetniñan muyagem kin itâ sârn dâtnânngoip, “Um lumbe zengâren zimbap.” ²⁷ Yatâ dâtnânngomnnâ Toma itâ dukuip, “Toma, sâlâpkâ ziren pânân. Bitnâ gâsum ek. Bikâ pam parâmnnan weenan. Oi gâ um zagât mân op nânngâm pâlâtân kwatni.” ²⁸ Sâi Tomanâ sâip, “Gâ Kembunâ sot Anutunâ.” ²⁹ Sâi Yesunâ dukuip, “Gâ neksatkât nânngâm pâlâtân kwatnigat? A zen mân neknâ nânngâm pâlâtân kwatnime, zengât nânnga sâtârenngoot uap.

Ekap zirat topnâ.

³⁰ Yesunâ arâpnâ nen sot tap kulem top top tuugip, torenñâ zo ekap ziren mân kulemguwan. ³¹ Den kulemguwan, zo itâgât kulemguwan. Zen sâlâpkum nânngâm Yesu zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkat mârum sâsân,

Anutugât nannâ. Den zo nângâne bon upap. Oi ziknâ nângâm pâlâtân kwâknanngâm kutsinnganngât opnâ ândiândi kâtik mimbi.

21

Arâpnâ saruyân ândine zengâren âsageip.

¹ Ândim Yesunâ arâp nengâren dum muyageningip. Tiberia saruyân itâ muyageningip. ² Simon Petero, Toma (booboo a), Natanae, Kana kamân Galilaia hânân goknâ, Zebedaiogât nanzatnâ Yakobo sot munnâ nâ sot arâpnâ nâmbutnâ zengâren gâbâ a zagât. A yatâ zo mindum ândiwen. ³ Ândeindâ Simon Peteronâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ saru zuu mimbam âibâman.” Sâi ninâ sâwen. “Nen ârândân.” Sâmngâ âi wanngâyân zâim nâtik zoren zuugât nep tuum ândim mân muyagiwen.

⁴ Sâruyân ândeindâ mirâ hanngâbam oi Yesunâ sagân ga kirip. Kiri Yesu tobatnâ mân ek nângâwen. ⁵ Oi Yesunâ mâsikâningâm sâip, “Katep, zen zuu nâi mie?” Sâi ninâ sâwen, “Buñâ.” ⁶ Sâindâ itâ sâm dâtnânngoip, “Irâ zo bongen pane giari saru zuu donbep sândubi.” Sâi irâ pâindâ giari saru zuu donbep patâ gam geine sâmbum osiwen.

⁷ Yesu umngandâ gâsunimap, nânâ Petero itâ dukuwan, “Zo Kembu.” Sa Petero zâk Kembu kutnâ nângâm nepkât sângumâk lap ândeipkât hâmbânâ mem hurâgum saruyân pâtan arip. ⁸ Nen kârebân mân ândiwen. Sak gootnan ândiwen. Arâpnâ nâmbutnâ, nen wanngâyâk sâtnan âinam zuu sot irâ, zo diingindâ tâi âiwen.

⁹ Sagân zâimngâ kut nâi nâi itâ muyagiwen. Kârâp sisiñan saru zuu sot nalemm sem zeip. ¹⁰ Âi takindâ Yesunâ itâ sâm dâtnânngoip, “Zuu mie, zo torenngâ mem ganek.” ¹¹ Sâi Simon Petero, zâk wanngâyân zâim zuu irâ zo sâmbui sagân gâip. Oi irin zo zuu patâ patâ donbep 153 yatâ,

zo ziwe. Oi irâ zo mân âmbârângip, zorat nângindâ metnâ oip.

¹² Yesunâ itâ sâip, “Zen ga nalemm ninek.” Sâi arâpnâ nen dap yatâ mâsikâbem, “Gâ nâi.” Nen Kembu zo nângâwen. ¹³ Oi Yesunâ nengâren gamngâ nalemm sot zuu kâsâpkum ningip.

¹⁴ Zo Yesu mumunngan gâbâ zaatnâ muyageningip sâp karâmbut oip.

Yesunâ Petero sâp kârâmbut den sâm mâsikip.

¹⁵ Hanngât nalemm neindâ ko Yesunâ Simon Petero itâ sâm mâsikip, “Simon, Yohanegât nannâ, Bukurâpkâ zi, zen umzingandâ gâsânome. Gânâ walâzingâm umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteronâ sâip, “Kembu, Nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesunâ dukuip, “Gâ râma gwamngâ gakârâpnâ galem otzingâban.”

¹⁶ Yatâ sâm dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nannâ, gâ perâknak umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteronâ sâip, “Kembu, nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesunâ dukuip, “Râma gakârâpnâ zengât galem otzingâm ândiban.”

¹⁷ Yatâ sâm dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nannâ, gâ perâknak nâgât otgimap?” Yesunâ sâp karâmbut den yatâ sâi ko Petero umngâ bâlei sâip, “Kembu, gâ kut nâi nâi zo nângâm nângamat. Oi nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesunâ sâip, “Gâ râma gakârâpnâ galem otzingâm ândiban.”

¹⁸ Nâ perâknak dâgobâ. Gâ sigan ândim zoren mo zoren âibam otgigi âimâin. Oi bet ko gâ sombâ opnâ bikâ pâna kâsarâpkâ zing saagim gobi.” ¹⁹ (Yesunâ zo yatâ sâm Petero mumbapkât den dukuip. Mumbap, zoren a zingâ eknâ Anutu sâm âlip kwâknanngâbigât nângâm sâip.) Den yatâ sâm dukuip, “Gâ molini.”

²⁰ Oi Petero zâk puriksâm a Yesu umngandâ gâsunimap, nâ kândâtnan ga negip. Mârum Yesu mân mom arâpnâ nen sot nalemm neip, narâk zoren nâ Yesu gootnan

âi itâ mäsikâwan, “Kembu, nâinâ sâi gäsâgobi?”²¹ Oi nâ bet ga Peteronâ nekñâ Yesu nâgât mäsikâm sâip, “Kembu, a zirân dap upap?”²² Mäsiki Yesunâ itâ sâm dukuip, “Zâk ândei nâ puriksâbat mo zâk ândim mumbap, zorat gâ zâkkât wangât sat? Gâ yen ga molini.”²³ Yatâ sâi ko arâpnâ sot bukurâpziñ Yohane nâgât itâ sâm gulipkuwe, “A zo mân mumbap.” Ka Yesu zâk nâgât yatâ mân sâip. Zâknâ itâ sâip, “Zâknâ ândei âburibat mo ândim mumbap, zorat gâ wangât zâkkât sat?”

Yohanegât bukurâpnâ den murukñâ kulemguwe.

²⁴A zorân kut nâi nâi zo ek nângâm sâm muyagem ekap zi kulengoip. Zâk kwembiñ den kulengoip. Oi nen zâkkât itâ nângâmen, “Diñâ zo bonñâ.”

²⁵Yesunâ kut nâi nâi donbep oip, zo ekabân mân kulemguwen. Zo ekabân kulemgum nanğindâ sâi hân zi piksâi a ziñ mân sâlâpkum nângâbe.

Zo yatik.

Aposolo zengât den siŋgi Lukanjâ kulemgoip.

*Yesujâ Tirik Kaapum zingâbat
sâm sumbemân zariip.*

(Mk 16:19-20; Lu 24:53)

¹ O Teopilo, nâ mârûm den kulemgum giwan, zo Yesu nep tuugip sot siŋgi âlip sâip, zorat den siŋgi otgiwan. ² Zâkñâ nepñâ topkwap tuum âim sumbemân zâibapkât narâkñâ mâte oi Tirik Kaapumñâ okñanji Aposolo mârûm gâsum sâlâpzângoipñâ nep diŋ sâm zingip. Den zo dâzângom nanji Anutuñâ diim sumbemân zariip. Zorat den siŋgi mârûm kulemguwan. ³ Zâk sâknam nângâm mom zem zaatñâ arâpñâ zen sot sirâm 40, zorat umñan âsageziŋgâm ândeip. Zen nângâm pâlatân kwâkñanğâbigât âsageziŋgâm ândeip. Anutu um topñan ândiândiñanğât den dâzângom ândeip. ⁴ Oi zen sot tapñâ den itâ sâm dâzângoip, “Zen Yerusalem kamân mân birâbi. Ibânandâ kut ñâi zingâbap, zorat mambât ândibi. Zorat den itâ sâm dâzângowan. ⁵ Yohane zâk too sanjonziŋgip. Ka narâk mân kêrep oi nânjâ Tirik Kaapum sanjonziŋgâbat.”

⁶ Yatâ sâi mindum ândiwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Kembu, gâ narâk ziren kâsarâpniñâ moliziŋgâna Isirae niñak dum a kutâ op ândinat?” ⁷ Sâne itâ sâm dâzângoip, “Ibâ, zâk ziñâ narâkñâ nângâbigât mân sâip. Ibâ, zâk kâwali imbanjanğât opñâ narâk zo pâip. Ziñâ zo mân nângâbi. ⁸ Zâkñâ Tirik Kaapum sângongoi zengâren gem gam imbanjâ ziŋgi zen nâgât den siŋgi sâsâñ a upi. Yatâ opñâ Yerusalem kamânân sot Yudaia hânân sot Samaria hânân sot hân kêrebân aksik, nâgât den siŋgi zengâren sâne lañ kêrâm âibap.”

⁹ Den yatâ sâi iknetâ sumbemân zariip. Zari unumunumñâ ga doongoi mem zari mân igâwe. ¹⁰ Oi sumbemân zari arâpñâ zen tok ek kine a zagât hâmbâzik kâukâu, zet zengâren âsagem kirâwet. ¹¹ Oi itâ sâm dâzângowet, “Galilaia gokñâ, zen wangât sumbemân ek kinze? Anutuñâ Yesu mem sumbemân zariap. Yesu zariap, zo yatik âburem gibap.”

Arâp zen âburem ninâu nep tuuwe.

¹² Aposolo zen Oliwa bâkñan gâbâ gem âburem Yerusalem kamânân âiwe. Bakñâ zo Yerusalem kamân gootñan taap. ¹³ Kamânân âimñâ mirâ tâpmarâwe, zoren zâiwe. A kutziñâ itâ, Petero, Yohane, Yakobo, Andrea, Pilipo, Toma, Batolomaio, Mataio, Yakobo Alipaogât nanñâ, Simoñ Zelote sot Yuda Yakobogât nanñâ. ¹⁴ A zo aksik um kânok op ninâu sâm ândiwe. Yatâ utne Yesu mamñâ Maria sot ambân nâmbutñâ sot Yesu murâpñâ, zen aksik betziñan mem ândiwe.

Yudagât gebâkñan a ñâi muyagiwe.

¹⁵ Narâk zoren Yesu a ambân kâmurâpñâ ândiwe, 120 yatâ, zorân mindum tarâwe. Oi Peteroñâ zaat den itâ sâm dâzângoip, ¹⁶ “Bukurâp, Yudañâ kâsa diiziŋgi Yesu gâsuwe. Zorat mârûmñan Tirik Kaapumñâ Dawidigât umñan den pâi den zo sâm Kembangât ekabân kulemgoip. Zo dap op yen zembap? ¹⁷ Yuda zâk niñan gokñâ. Nen sot nep ârândân meip. ¹⁸ Oi a zorân kâmbamgât sângânñâ mem hân ñâi kwâlip. Zoren âi hânân gei kom kâmbon kunziri zem tip gem nanji. ¹⁹ Den siŋgi zo Yerusalem a ambân ziñ aksik nângâm hân zorat kutñâ Akedama sâwe (niñ denân ko kâmbam hân). ²⁰ Psalm ekabân den itâ kulemgune ziap,

‘Zâkkât mirâ kamân kwamen zim-
bap. Zoren a ñâi mân ândibap.’

Oi den ñâi itâ ziap,
‘Zo a ñâiñâ gebâkñan kinbap.’

21 Oi a nâmbutņâ nen sot ândimņâ Kembu Yesuņâ nep tuugip, zo ek nanġâwe. 22 Oi Yohanennâ too sanġonņanġi nepņâ topkwâip, narâk zoren zâkkâren târokwap ândeindâ ândim sumbemân zarip. Oi a zo zengâren gâbâ a nâi, zâk betniņan mei Yesu mom zaarip, zorat den sinġi sâindâ laņ kârâbap.”

23 Peteroņâ yatâ sâi a zagât muyagezikâwe. Nâi kutņâ Yosepe Basaba sâmarâwe, kutņâ nâi Yusito. Oi a nâi ko kutņâ Matia. 24 Muyagezikâm itâ sâm ninâu sâwe, “O Kembu, a zengât umziņâ ek nângâmat. A zagât zi, zekâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkuat, zo tirâpnângona iknâ. 25 Yudaņâ Aposolo nepņâ kwâkâm mâtâp bâliņan arip, zorat nâiņâ zâkkât gebâkņan ândibap.” 26 Ninâu yatâ sâmņâ wenzu pane Matiagât âsagei Aposolo kiin kânok târokwatziņgip.

2

Tirik Kaapum gem gâip.

1 Yuda zengât kendon nâi kutņâ Pentekos narâk oi Yesugât a ambârâpņâ zen mirâ kânogân mindum tarâwe. 2 Tatne sumbemân gâbâ kwamit nâi pibâ patâ kwamit yatâ kwamiragom geip. Gemņâ mirâ tarâwe, zoren zâi piksâip. 3 Zen tap iknetâ kârâp bâlam yatâ âsagem âbângum kâukziņan ge tap arip. 4 Oi Tirik Kaapumņâ umziņan gei piksâm imbaņâ ziņgi den gându nâi nâi sâm âiwe.

5 Narâk zoren Yerusalem kamânân a hân dâp ga ândiwe. A zo, zen Anutu mâpâsemarâwe. 6 Oi a donġbep patâ zen kwamit zo nângâm mindune Aposolo zen dinziņâ dâp sâne nângâm kwakmak op kirâwe. 7 Oi imbaņâziņ buņ oi itâ sâwe, “A den se, zen aksik Galilaia a. 8 Dap op den yatâ sâne nângindâ dinniņâ yatâ uap? 9 Nen zi Mende a, Pata a, Elam a, Mesopotamia hânân gok, Yudaia hânân gok, Kapadosia hânân gok, Ponto hânân gok, Asia hânân gok.

10 Pirigia hânân gok, Pampilia hânân gok, Aigita hânân gok, Libia hânân Kirene zengât kamân goot goot, zoren gok. Nâmbutņâ nen Roma kamânân gok. 11 Oi nen Isirae sot kamân nâin gâbâ Anutu mâpâsimen. Nâmbutņâ nen Keret a sot Arabia a. Nen yatâ zorâņ ândimņâ dinniņâ dâp Anutu kut nâi nâi âlipņâ oip, zorat sinġi sâne nângen.” 12 A zen yatâ sâm imbaņâziņ buņ oi kwakmak op kin âragum sâwe, “Zi topņâ dap yatâ?” 13 Oi a nâmbutņandâ mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A zi too kâtik nem um gulip op se.”

Peteroņâ zorat topņâ dâzânġoip.

14 Petero zâk bukurâpņâ kiin kânok, zen sot kin den kâtikņâ itâ sâm dâzânġoip, “Yerusalem kamân mâirâp sot Yuda a nâmbutņâ, zen aksik nâ den sa kindap kwap nângânek. 15 A zi kinze, zengât itâ se, ‘Too kâtik nemņâ um gulip ue.’ Yatâ buņâ. Mirâ mân kâtigei nen dap op too kâtik nimbem. 16 Zorat Propete Yoelenâ den nâi itâ sâm kulemġoip. Den zo bonņâ muyagiap,

17 ‘Anutuņâ itâ sap, “Gâtâm hângât narâk âkâbâ sâi nâ Kaapumnâ a ambân aksik ziņġâbat. Ziņġa ko nan bârarâpziņâ zen Propete ziņâ den sâme, zo yatâ sâbi. A sigan, ziņâ kut nâi nâi sen mârât ikpi. A ambân sombâ, ziņâ uman bonņâ nângâbi. 18 Narâk zoren kore a ambân gakânâ Kaapum ziņġa Propete a yatâ op den sâbi. 19 Oi nâ sa sumbemân sen pup kulem muyagibap. Ombenâ hânân top lâkulâku kulem muyagibap. Gilâm sot kârâp sot kâbak, zorâņ hân kwârakubap. 20 Mirâsiņ sumunkumbap. Kâin siņâ kuriņkom gilâm yatâ upap. Oi Kembugât narâk mâte upap. Kembugât narâk âlipņâ âsakņoot muyagibap. 21 Oi narâk zoren nâi zâk Kembu

konsâbap, zâk bâlijan gâbâ mâkâbap.” ’ ’ ”

Peteronjâ Yesugât topnjâ sâm kâkjan kwâip.

²² Yatâ sâmjâ Peteronjâ itâ sâip, “Isirae a, nâ dâzângua nângânek. Anutuñâ Yesu Nasarete kamânân gokñâ mam okñanji osetnijan ândim nep patâ sot sen mârât kulem tuugip. Zâk Anutugâren gâbâ gâip. Nep tuugip, zorânjâ topnjâ sâm muyagei igâwe. ²³ Mârum Anutuñâ zâkkât nângi zeipkât mâtâp zo sâm pindip, zo yatik zen kut nâi nâi okñanjam Kembangât gurumin den kukun a zingâne ai poru nagân kune moip. ²⁴ Ka Anutuñâ mumunjangât tâk olañ diim sumbeman zarip. Mumunandâ dap yatâ anjan kârâbap? ²⁵ Zorat Dawidinjâ zâkkât den kânjan sâm itâ kulemguip,

‘Nâ Kembu mâteyâk ek ândiwan. Zâknâ âsâban bitnâ bongen tâi mân loribat. ²⁶ Zorat ko umnâ âlip oi nâmbâlamnandâ sâm sâtâre okñanjam. Sâknandâ mom zaatpakât mambât ândibat. ²⁷ Anutuñâ, Gâ mân birânbân, zorat ko mumunjâ zengâren mân ai ândibat. Gâ tirik agâ mân birânbân, zorat ko momjâ mân alâgibat. ²⁸ Gâ ândiândij mâtâp tirâpnogin. Mâtegan ândia otninandâ sâtâre kwâkjan ândibat.’ ”

²⁹ Peteronjâ yatâ sâmjâ itâ sâip, “O bukurâpnâ, nâ sâkuniñâ Dawidi, zâkkât den sapsun zingâbâ. Zâk moi hanguwe. Oi kwakñâ ek nângâm ândime. ³⁰ Zâk Propete a ândim itâ nângip, ‘Anutu zâk kiurâpnâ zengâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkoi nâgât a kutâ tâtarân tâpakât sâm kâtigeip.’ ³¹ Zo nângâm Kristo zaatzaatjangât itâ sâip, ‘Zâk mumunjâ zengâren ândibapakât Anutuñâ mân birâbap. Momjâ sâknâ mân alâgibat.’ ³² Oi Anutuñâ Yesu mângei zaari sinninandâ igâwen. ³³ Oi Anutuñâ Yesu âsanjâ bongen a kutâ kwânângi tâi Tirik Kaapum sinji

kwatningip. Yesunâ zo mem ninji kwamit nângâm ikse. ³⁴ Dawidinjâ sumbeman mân zarip op ko lan den itâ sâip,

‘Kembunâ nâgât kembu itâ sâm dukuip, “Nâgât âsannan tâtnan. ³⁵ Tâtna kâsarâpkâ minduzingâ kinganngât kombân upi.” ’

³⁶ Isirae a aksik patâ itâ nângâbi. Yesu poru nagân kuwe, zâk Anutuñâ Kembu sot a bâlijan gâbâ mâkâningâbapakât mârum sâsan, Kristo, kwânângi ândiap.”

A donbep umziñ melânje too sangonzingâwe.

³⁷ Peteronjâ den yatâ sâm dâzângoi nângâm umziñ bâlij oi Petero sot bukurâpnâ itâ sâm mâsikâzingâwe, “Bukurâpnij, nen dap oindâ dâp upap?”

³⁸ Sâne Peteronjâ itâ sâm dâzângoip, “Umziñ melânje Yesu Kristogât korân too sangonzingindâ tosazij buñ upap. Yatâ utne Anutuñâ Tirik Kaapum zingâbap. ³⁹ Ziiñâ sot kiurâpziñâ sot kârebân ândie, Kembu Anutuñâ diizingâbap dâp, Tirik Kaapum zengât sinji sâsan, zo zingâbap.”

⁴⁰ Petero zâk den yatâ sâm den târokwap den girem itâ sâm dâzângoip, “Zen bâlij mâme a osetnijan gâbâ gane Anutuñâ gâsuzingâbap.” ⁴¹ Sâi sirâm zoren a ambân 3 tausen yatâ, ziiñâ Peterogât den nângâm umziñâ gâsui too sangonzingâne Yesugât kâmut, zengâren târokwarâwe.

Ninâugât âsâban mindumarâwe.

⁴² Oi Aposolo, zen sinji âlip dâzângone nângâm ândiwe. Oi umziñâ gâsâyagom ninâu sot nalemgât âsâban mindumarâwe. ⁴³ Oi Aposolo ziiñ Yerusalem kamânân sen mârât kulem top top tuumarâwe. Oi a ambân, zen aksik kenngât op nângâwe. ⁴⁴ Yesu nângâm pâlatâñ kwâkñanngâwe, zen kut nâi nâiziñâ kânogâk zeip. ⁴⁵ Oi hân sot sikumziñ

pane sângân mem a giginâ kâsâpkum zingâmarâwe. ⁴⁶ Zen sirâmñâ sirâmñâ um kânok op tirik namin zâi mindumarâwe. Oi mirâziñan nalem ârândân nemarâwe. Oi nalem zo sâtâreyân nemarâwe. ⁴⁷ Oi Anutu sâm âlip kwâkñangâwe. Yatâ utne a ambân, zen zingit umâlep urâwe. Oi Kembu zâk sirâmñâ sirâmñâ a ambân Yesugât kâmurân târokwatzingâmâip.

3

Peteronâ a ñai kubigip.

¹ Sirâm ñain mirâ oi, ninâu sâsân narâk oi Petero sot Yohane, zet tirik namin zâiwet. ² Oi a ñai mam kâmbonj kâligen gâbâ kiñ bâliñâ âsageip, zâk lum gawe. A zo bukurâpnâ sirâmñâ sirâmñâ lum tirik namâ mâtâp âlipñâ, hikpârâkñoot, zoren pane kât sikumgât oletzingâmâip.

³ Oi Petero sot Yohane zet tirik namin zâiram oitâ zikitñâ oletzikip. ⁴ Oletziki zet ek kin Peteronâ itâ sâm dukuip, “Gâ net nikit.” ⁵ Peteronâ sâi kât niram sabot sâm sen kwap zikirip. ⁶ Yatâ oi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Kât sikum mân zemnigap. Kut zi kânok zemnigap, zo gibâman. Yesu Kristo, Nasarete gokñâ, zâkkât sâtkât dâgoga zaat âim ga.” ⁷ Yatâ sâm bikñâ bongen gâsum zaarip. Yatâ oi zorâñak kiñ bâliñ zo winziksâi zaat kirip. ⁸ Zaat âim gam kin ko zet sot ârândân tirik namin zâiwe.

A kiñ bâliñ zo pâtan âim gam Anutu sâm âlip kwâkñangip ⁹ Anutu sâm âlip kwâkñangi a aksik zen ek nângâwe, zen itâ sâwe. ¹⁰ “A zo tirik namâ mâtâp âlipñâ, hikpârâkñoot, zoren tap oletzingâmâp.” Oi a zo kubikñangip, zorat ekñâ imbanâziñ buñ oip. ¹¹ Oi Petero, Yohane zekâren târokwatziiki a aksik patâ tirik namâ umñâ ñai kutñâ Salomo, zoren zekâren mindumñâ sâlâpziñan zim kirâwe.

Peteronâ a sinji âlip dâzângoip.

¹² Zen mindum kine Peteronâ zingitñâ den itâ sâm dâzângoip, “Isirae a, zen wangât a zirat opñâ nikit kinze? Zi niikñâ imbanan mân kubikset. Zen dap nânge? Târâraknikñangât Anutunâ kubiksap? ¹³ Yatâ buñâ. Abaram, Isaka, Yakobo sot sâkurâpnij, zengât Anutu, zâkñâ kore anâ Yesu sumbemân a kutâ kwânângi ândiap. Oi zen Yesu gâsum a sâtnâ zingâne Pilatogâren diim âine olanbat sâip. ¹⁴ Olanbat sâi zen kândâtkuwe. Tirik sot târârak a zo kândâtkum kâmbam a ñai olanbapkât sâwe. ¹⁵ Ândiândij mariñâ kuwe. Kune moi Anutunâ mângei zaari igâwen. ¹⁶ Oi kiñ bâliñ a ikme zi Yesu kutñâ konsaitâ a zi kubikñangi sâkñâ âlip oi ikse. Yesugâren nângâm pâlâtân oitâ âlip op zaatsap.

¹⁷ Bukurâpnâ, nâ nângan. Zen sot patârâpziñâ, zen Yesu topñâ mân nângâm kuwe. ¹⁸ Yatâ utnetâ Kristo sâknam nângâm moip, zorat Anutunâ mârumñan Propete a zengât lâuyân den pâi sâm kulemguwe. Anutunâ sâi den kulemguwe, zorat bonñâ âsageip. ¹⁹ Oi zen umziñâ melân ândiândi sângiñâ kândâtkune tosaziñ birâbap. Oi Kembuñâ umziñ mem sândukñan kwatziñgâbap.

²⁰ Kembu Yesu Kristo zingâbap. Zâk zengât sinji sâm gâsum sâlâpkoip. ²¹ Zâkñâ sumbemân ândei kut ñai ñai âsagem nanğâbapkât narâk mâte upap. Zorat Anutunâ mârumñan den Propete gakârâpñâ lâuziñan pâi sâwe. ²² Mose zâk den itâ sâip,

‘Kembu Anutunâ bukurâpziñ zengâren gâbâ Propete ñai, nâ yatâ, muyagem den dâzângoi nângâbi. ²³ Oi ñai zâk zâkkât den kwâkâbap, zo Anutunâ kom nanğâbap. A zo Anutu a gakârâp zengât oserân mân ândibap.’

²⁴ Oi Samue sot Propete a nâmbutñâ ândim gawe, zen kut ñai aksik narâk ziren âsagiap, zorat

den sâmb kulemguwe. ²⁵ Zen ko Propete a ândiwe, zengât kiurâp. Sâkurâpziņ zen sot Anutuņâ târotâro oip. Zen târotâro zorat umņan ândie. Anutuņâ târotâro zo Abaram itâ dukum muyageip, 'Nâ kiurâpkâ mäsop minziņgâbat. Mäsop zorâņ hânņâ hânņâ a dâpziņ upap.'

²⁶ Anutuņâ kore aņâ Yesu sâņgongoi gem muyageip. Zen orot mâme bâliņâziņâ birâbigât gem gâip. Zâkņâ diiziņgi bâliņâziņâ birânetâ mäsop minziņgâbap."

4

Petero sot Yohane tâk namin zâparâwe.

¹ Petero sot Yohane, zet a den dâzâņgom kiritâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kâwali a sâtņâ sot Sadukaio a, zen ârândâņ zekâren gawe. ² Zet a siņgi âlip dâzâņgowet. Yesu zâk mumuņan gâbâ zari a ambân aksik yatâ zaatpi, zorat den sâitâ a sâtņâ zen nâņgâne bâliņ oip. ³ A sâtņâ zen gâsuzikâm mirâ mârumb nâtiksaipkât tâk namin zâpane zeitâ haņsaip. ⁴ Oi Peteroņâ siņgi âlip sâi nâņgawe, zengâren gâbâ doņbep ziņâ zo nâņgâne bon oi Yesugât kâmurân târokwatne a aksik tenġâziņâ a 5 tausen yatâ urâwe.

Peteroņâ Yesugât kutņâ sâmb muyageip.

⁵ Haņsaï a sâtņâ sot a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yerusalem kamânân minduwe. ⁶ Tirik namâ galem a patâ Hanasi sot Kaipa, Yohane, Alesande sot a ambârâpziņâ zen sot minduwe. ⁷ Mindum sâne Petero sot Yohane dizikâm osetziņan âi zâpane kirâwet. Kiritâ itâ mäsikâzikâwe, "Nâiņâ imbaņâ ziki kulem zi tuugabot? Nâigât sâtkât uabot?"

⁸ Oi Petero zâk kiri Tirik Kaapumņâ umņan piksaï itâ sâmb dâzâņgoip, "Galem a sot a ambân zengât patârâpziņâ, nâ sa nâņgâne. ⁹ Net kiņ bâliņ a beķņan miet, zorat

mäsikânike? A zi dap op âlip uap sâmb, zorat op mäsikânike? ¹⁰ Mäsikânike, gât ko sapsuga zen sot Isirae a aksik zen nâņgâne. Zen Yesu Kristo, Nasarete kamânân gokņâ poru nagân kune moi Anutuņâ mumuņan gâbâ mâņgei zaat ândiap. Zâkkât imbaņâņgât opņâ a zi âlip op mâteziņan kinzap. ¹¹ Yesu zâk mirâ kunkun nâi yatâ uap. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, 'Mirâ tuutuun a zen kunkun nâi ekņâ âkon op birâwe. Kembuņâ kunkun zorâņâ mem namin kwânâņgi kunkun patâ kâtikņâ op kinzap.'

¹² Kubikkubik zo zâk zikņik kubikniņgâbap. A nâigât korân sâmb orotņâ, zo hânân mân ziap."

Kembugât den lubi.

¹³ Oi Petero sot Yohane, zet a mâteziņan kin mân keņġât op den sâmb kiritâ a ziņ zekât itâ nâņgawe, "Zet ekap namin mân zâiwet." Zo nâņgâm imbaņâziņ buņ oip. Oi zet mârumb Yesu sot ândiwet, zo zikit nâņgawe. ¹⁴ Oi kiņ bâliņ kubigâwet, zorâņ zet sot kiri ekņâ zorat den sâmb mâburinam kwagâwe.

¹⁵ Den kârumb sâne âkņan gei kiritâ ziņak den itâ sâmb âraguwe, ¹⁶ "Nen a zâgât zi dap otzikânâ. Zet sen mârât kulem nâi muyageitâ Yerusalem kamânân a ambân aksik zen siņgizik nâņge. Zo mân sâmb kwârakunat. ¹⁷ Oi den zo kamân dâp laņ kâri nâņgâbegât sâmb keņġât otzikindâ a ambân den mân dâzâņgobabot." ¹⁸ Yatâ sâmb sâne zaritâ itâ sâmb dâzâkowe, "Zet Yesugât kot sâmb a ambân mân dâzâņgobabot."

¹⁹ Yatâ sâne Petero sot Yohane zet den itâ melâņ dâzâņgowet, "Ziņak nâņgâm iknek. Zengât den lum Anutuġât den birânat, zorat Anutuņâ nâņgi dap upap? ²⁰ Kut nâi nâi ek nâņgawen, den zo mân tik pânat."

²¹ Yatâ sâitâ sâmb keņġât den dâzâkom zâpane âiwet. Kamânân a ambân zen sen mârât kulem zo ek nâņgâm Anutu sâmb âlip

kwâknaŋgâwegât a sâtŋâ ziŋ zengâren kwakŋâ Petero sot Yohane kut zo laŋ mân otzikâwe. ²² A kubigâwet, zo kendonŋâ 40 yatâ ândim gâi kubigâwet.

Yesugât kâmut zen mindum ninâu sâwe.

²³ Petero sot Yohane mindu-minduyân gâbâ gem bukurâpziŋ zengâren âim tirik namâ galem a patâ sot a ambân zengât a patâ, ziŋâ den dâzâkowe, zo aksik dâzâŋgom naŋgâwet. ²⁴ Yatâ sâitâ a ambân den zo nâŋgâm umziŋ mindum Anutugâren den itâ sâwe, “Kembu, gâ hân sumbem mariŋâ. Gâ sumbem sot hân, saru sot kut ŋâi ŋâiziŋoot muyageziŋgin. ²⁵ Sâna Tirik Kaapumgâ zâkŋâ sâkuniŋ kore agâ Dawidi, zâkkât umŋan den pâi itâ sâip,

‘Um kâtik zen wangât den sârek op kwamitage? A zen wangât den bon buŋ se? ²⁶ Hânŋâ hânŋâ a kutâ ga kinze. A patâ mindum kinze. Kembu sot a bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbâpkât sâsâŋ, Kristo, kâsa otzikânam ga kinze.’”

²⁷ Yatâ sâmŋâ itâ sâwe, “Perâkŋak kamân ziren tirik kore agâ kwânâŋgin. Herode sot Pilato sot um kâtik a sot Isirae a sâtŋâ, zen zâk kâsa okŋaŋgânam minduwe. ²⁸ Mârum gikak nâŋgâm yatâ upi sâin, zo yatik urâwe. ²⁹ Oi Kembu, zi ko sâm keŋgât dinziŋâ ek nâŋgâm kore arâpkâ imbaŋâ niŋgâna keŋgât buŋ gâgât den sâm ândinat. ³⁰ Nen Yesugât korân sâindâ ko sisi mâsek a kubikziŋgâm sâna kulem top top muyagibap.”

³¹ Yesugât kâmut, zen yatâ ninâu sâm tatne ko mirâ mindum tarâwe, zo sânsânsâip. Oi Tirik Kaapumŋâ umziŋan piksâi keŋgât buŋ, lâu bâbâlaŋâk a ambân Anutugât den dâzâŋgowe.

Yesugât kâmut zen um kânok op ândiwe.

³² Yesugât kâmut zen um kânok op ândim kut ŋâi ŋâi zemziŋgip, zorat nâgât, gâgât mân sâwe. Kânogâk zemziŋgip. ³³ Oi Aposolo zen Kembu Yesu mumuŋan gâbâ zaarip, zorat den siŋgi imbaŋâŋoot dâzâŋgom ândiwe. Anutuŋâ imbaŋâ ziŋgâm tânzâŋgoip. ³⁴ Zengât oserân gâbâ ŋâi sii nalemgât kârukâru mân urâwe. A hânziŋoot sot mirâziŋoot, zen zo pam kât memŋâ Aposolo zengâren parâwe. ³⁵ Oi Aposolo ziŋâ kât zo mem kâsâpkum a ambân kwakmarâwe, zo ziŋgâm ândiwe.

³⁶ Oi a ŋâi ândeip, kutŋâ Yosepe. Aposolo ziŋâ kutŋâ ŋâi Banaba sâwe (niŋ denân ko bet mâme a). Zâk Lewigât kiun, Kipiro hânân gokŋâ. ³⁷ A zorâŋâ hânŋâ pâi mine kât aksik mem Aposolo zengâren pâip.

5

Anania sot Sapira, zekât siŋgi.

¹ A ŋâi ândeip, kutŋâ Anania. Zâkkât ambinŋâ Sapira, zâk sot sâm nâŋgâm hânziŋgâ pâitâ mem sâŋgân zikâwe. ² Ananiaŋâ sâŋgân mem torenŋâ tik pam torenŋigâk Aposolo zengâren pam, zi aksik sâip. ³ Pâi Peteroŋâ itâ sâm dukuip, “Anania, gâ wangât Sataŋŋâ umgan giari Tirik Kaapum kâitkum hânŋât sâŋgânŋâ torenŋâ tik paat? ⁴ Hânŋât sâŋgân mân mena zemgibap. Mo kât mem gikâ mimbâ sâm âlip membat. Gâ wangât umgandâ kâitgogi yatâ uat? Gâ a mân kâitkuat. Anutu kâitkuat.” ⁵ Yatâ sâi Anania zâk den nâŋgâm kin zorâŋak hânân gei zem moip. Oi zâkkât siŋgi nâŋgâwe, zen keŋgât urâwe. ⁶ A sigân, zen kâambarâŋâ mem kâpim lum âi hanguwe.

⁷ Narâk mân kârep oi ambinŋâ zâk siŋgi mân nâŋgâm gâip. ⁸ Gâi Peteroŋâ itâ sâm mâsikip, “Hânŋât sâŋgânŋâ kât itik miwet?” Sâi zâkŋâ sâip, “Zo yatik miwet.” ⁹ Sâi Peteroŋâ itâ sâm dukuip, “Zet wangât den saamŋâ Kembangât Kaapum kâitkuabot? Nâŋgâ. Apkâ hangue, zen mâtâbân ga kinze. Zen yatigâk

gâ mingim âi hangobi.” ¹⁰ Yatâ sâi zorenâk kin topnân gei zem moip. A sigan zinjâ mirin gam muyagem lum âi apnâ nanngâmnan hanguwe. ¹¹ Oi Yesugât kâmut sot a ambân nâmbutnâ zen sinji zo nângâm kenngât donjêp urâwe.

Aposolo zinj kulem top top tuuwe.

¹² Aposolo zen a zenngâren sen mârât kulem top topnâ tuum ândiwe. Oi Yesugât kâmut zen tirik namâ umnâ nâi kutnâ Salomo, zoren um kânok opnâ mindumarâwe. ¹³ Mindunetâ a nâmbutnâ hurat kwatzingâm târokwatzingânâ kenngât op birâwe. ¹⁴ Ka a ambân kâmut kâmutnâ, zen Kembu nângâm pâlâtân kwâknangâm Yesugât kâmut zenngâren târokwatzingâwe. ¹⁵ A ambân zen bukurâpzinâ sisi mâsekziñoot helânân pam luzingâm âi mâtâbân itâ sâm zâmbârâwe, “Peteronâ mâtâbân âim gâi sândoknandâ zenngâren ari âlip upi.” ¹⁶ Oi Yerusalem kamân nanngâm nanngâm a ambân ândiwe, zen gam minduwe. A ambân mâsekziñoot sot wâkeziñoot diizingâm gane âlip op nanngâwe.

Anutugât sumbam anâ Aposolo tâk namin gâbâ diizingip.

¹⁷ Oi kut nâi yatâ âsagei tirik namâ galem a patâ sot arâpnâ sot Sadukaio a, zen um kâlak nângâm Aposolo gâsuzingâwe. ¹⁸ Gâsuzingâm tâk namâ patin zâmbârâwe. ¹⁹ Zâmbane zinetâ nâtigân Kembedugât sumbem a nâinâ ga hânghi mem pam diizingâm gem itâ sâm dâzânngoip, ²⁰ “Zen tirik namin zâim a ambân ândiândi unaknangât den dâzânngom kinbi.” ²¹ Yatâ sâm dâzânngoi nângâm hanngât tirik namin zâim a ambân sinji âlip dâzânngowe. ²² Oi tirik namâ galem a patâ sot arâpnâ, zen Isirae a sâtnâ aksik minduzingâne gawe. Oi a nâmbutnâ sanngonzânngom tâk namin âi Aposolo diizingâm gabi sâwe. A zo tak namin âi a kâruzingâmnan mân muyagezingâm âburem gam sâwe, ²³ “Nen âimnâ namâ hânghi kâtiknâ

kiri iksen. Oi galem a zen hânghiyan kinze. Oi hânghi mem pam bagim a kâruzingindâ buñ ue.”

²⁴ Den yatâ sânetâ tirik namâ kâwali a sot tirik namâ galem a patâ, zen den zo nângâne kwakmak oip. ²⁵ Utnetâ a nâinâ ga sâip, “Nângânek. A tâk namin zâmbanse, zen tirik namin a den dâzânngom kinze.” ²⁶ Sâi Tirik namâ kâwali a patâ sot arâpnâ zen Aposolo gâsuzingânâ âiwe. A zinjâ kuk op kâtnâ zânngobegât kenngât op mulunâk diizingâm gawe.

Aposolo zen minduminduyân kenngât buñ den sâwe.

²⁷ Minduminduyân diizingâm zâmbane kinetâ tirik namâ galem a patânâ itâ sâm dâzânngoip, ²⁸ “Mârum den kâtiknâ dâzânngowen. A zorat korân a ambân den mân dâzânngobi. Oi yatâ sâindâ Yerusalem kamânân lan kârip. A kuwe, zorat tosa nenngâren pânâ sâme.”

²⁹ Sâi Petero sot Aposolo nâmbutnâ, zen den itâ mâburem dukuwe, “A den lum Anutugât den birânat, zo ko mân dâp upap. ³⁰ Zen Yesu poru nagân kune moip. Oi sâkurâpnij zenngât Anutu, zâknâ mângei zaarip. ³¹ Zaari Anutunâ âsan topnân bongen pam a sâtnâ patâ sot kubikkubiknâ kwânângip. Oi Isirae a ambân, zen umzin melânne tosazin gulipkubapkât sâmap. ³² Kut nâi nâi zo igâwen. Oi zorat sinji den nen sot Tirik Kaapum, ninâ sâmen. Tirik Kaapum Anutunâ sât lulu gakârâp zingâmap.” ³³ Den yatâ sâm dâzânngoi kuk opnâ Aposolo zânngonam urâwe.

Parisaio a nâinâ bukurâp girem den sâm dâzânngoip.

³⁴ Oi minduminduyân Parisaio a nâi tâip, kutnâ Gamalie. Zâk gurumin dengât kubikkubik a oi a ambân zin hurat kwâknangâwe. Zâknâ oksâm kin Aposolo sâi diizingâm geiwe. ³⁵ Oi bukurâpnâ itâ sâm dâzânngoip, “Isirae a, zen a zi kut nâi nângâmnik otzingâbi. ³⁶ Mârum

a n̄ai kutn̄a Teuda, z̄akn̄a n̄a a kut̄az̄in̄a s̄ai a 4 handeret yat̄a z̄akk̄at a ur̄awe. Oi z̄ikn̄a k̄ambam z̄igi ar̄ap z̄in̄a sinsururuᅇ ur̄awe. ³⁷ Oi bet a s̄al̄apz̄angoz̄angon̄ nar̄akn̄an Galilaia gokn̄a, a n̄ai kutn̄a Yuda, z̄akn̄a a kut̄a kunat s̄ai a n̄ambutn̄a ar̄apn̄a ur̄awe. Ka a zo moi ko ar̄apn̄a zen siᅇsururuᅇ ur̄awe. ³⁸ Zorat den d̄az̄angua n̄anḡanek. Zen a zi bir̄az̄inḡane āndinek. Zen den sot nep zo z̄iᅇ umz̄in̄anḡat upme oi ko bon buᅇ upap. ³⁹ Ka Anutuḡaren ḡab̄a oi ko m̄an buᅇ upap. Oi zen Anutu k̄asa miᅇanḡabeḡat.”

Aposolo lapitz̄inḡawe.

⁴⁰ Zo yat̄a s̄am d̄az̄angoi n̄anḡane d̄ap oi s̄ane Aposolo mirin z̄aine t̄akn̄a lapitz̄inḡawe. Z̄angomn̄a Yesuḡat kot m̄an d̄az̄angobiḡat s̄am s̄angonz̄angowe. ⁴¹ S̄angonz̄angone s̄at̄are op āiwe. Yesuḡat a, zen Yesuḡat op lapitz̄inḡawe, zorat minduminduȳan ḡab̄a gem s̄at̄are op āiwe. ⁴² Oi sir̄am̄n̄a sir̄am̄n̄a tirik namin sot a mirin Yesu Kristoḡat siᅇgi ālip m̄an bir̄am d̄az̄angom āndiwe.

6

S̄akk̄at nep, zorat a ḡasum s̄al̄apz̄angowe.

¹ Nar̄ak zoren Yesuḡat k̄amut doᅇbep muyagem t̄arokwat̄inḡawe. Oi nalem k̄as̄apkum Yuda a amb̄an n̄ambut Grik den s̄amar̄awe, zenḡat oser̄an amb̄an mal̄a n̄ambutn̄a zen nalem m̄an niᅇḡawe s̄anet̄a a Grik den s̄amar̄awe, zen n̄anḡane m̄an d̄ap oip. Oi a Yuda den s̄amar̄awe, zen sot den s̄arek s̄am āraguwe. ² Yat̄a utne Aposolo kiin zaḡat zen Yesuḡat ar̄apn̄a k̄amut minduz̄inḡam it̄a s̄am d̄az̄angowe, “Nen Anutuḡat den s̄as̄an̄ nep zo bir̄am nalem nep tuugind̄a m̄an d̄ap upap. ³ Zorat a bukur̄apniᅇ osetz̄in̄an ḡab̄a zen a n̄ambur̄an zaḡat, a n̄anḡan̄anḡaz̄in̄oot sot Kaapum̄n̄a umz̄in̄an piks̄as̄an̄ zo z̄iᅇgitne ālip oi ḡasum s̄al̄apz̄angonat. Nep zi

z̄iᅇgind̄a tuum āndibi. ⁴ Nen ko nin̄au sot den siᅇgi s̄as̄an̄, zorat neb̄ak tuum āndinat.” ⁵ Zen den yat̄a s̄ane zen aksik n̄anḡane d̄ap oi a it̄a ḡasum s̄al̄apz̄angowe. Setepano, z̄ak n̄anḡam p̄al̄at̄an̄oot sot um̄ᅇan Tirik Kaapum piks̄am zeip. Oi Pilipo, Porokoro, Nikano, Timon̄, Pamena sot Nikolau, Antiokia kam̄an̄an gok. Z̄ak h̄an n̄ain gokn̄and̄a Yuda zenḡaren t̄arokw̄aip. ⁶ A zo diiz̄inḡane Aposolo zenḡaren āi kine bitz̄in̄a k̄aukz̄in̄an pam nin̄au s̄awe. ⁷ Oi Anutuḡat den̄n̄a laᅇ k̄ar̄am ari Yerusalem kam̄an̄an Yesuḡat k̄amut zen t̄arokw̄ai t̄arokw̄ai op āiwe. Oi tirik nam̄a galem a zenḡaren ḡab̄a doᅇbepn̄a den siᅇgi ālip n̄anḡam luwe.

Setepano den s̄akn̄an̄ak s̄awe.

⁸ Anutuᅇn̄a Setepano t̄angum imban̄a pindi a zenḡaren sen m̄ar̄at kulem top top tuum arip. ⁹ Oi a n̄ambutn̄a zen z̄ak sot den āraguwe. A zo zen m̄ap̄am̄ap̄ase nam̄a n̄ai kutn̄a Libertene, zoren mindumar̄awe. A zen Kirene a, Alesandiria a, Kilikia a, Asia a. A yat̄a zor̄an̄ Setepano sot den āraguwe. ¹⁰ Tirik Kaapum̄n̄a Setepano den n̄anḡan̄anḡa ālip pindi den ālipn̄a s̄ai den h̄auᅇn̄a m̄abur̄inam kwaḡawe. ¹¹ Kwakn̄a a n̄ambutn̄a tiḡak it̄a s̄am d̄az̄angowe, “Setepanoḡat it̄a s̄abi. ‘A z̄ak Mose sot Anutu s̄am b̄aliᅇ kwatz̄iki n̄anḡawen’” ¹² S̄ane yat̄a utnet̄a a yen̄n̄a sot a s̄at̄n̄a sot Kembuḡat gurumin den zorat galem a, zen den zo n̄anḡam̄n̄a kuk opn̄a Setepano kom ḡasum a s̄at̄n̄a mindumindu patin diim āiwe. ¹³ Oi Setepanoḡat den sar̄a s̄abiḡat a muyagez̄inḡane Setepanoḡat den sar̄a s̄am it̄a s̄awe, “A zi z̄ak tirik nam̄a sot Kembuḡat gurumin den s̄am b̄aliᅇ kw̄apmap. ¹⁴ Z̄ak it̄a s̄ai n̄anḡawen, ‘Yesu, Nasarete kam̄an̄an gokn̄a, z̄akn̄a tirik nam̄a zi kom k̄andan̄a gurumin den Mosen̄a s̄aip, zo k̄andan̄ap.’” Yat̄a s̄awe. ¹⁵ Oi minduminduȳan t̄ar̄awe zo, zen

Setepano iknetâ si sânghânjâ sumben a yatâ oip.

7

Setepanojâ sâkurâpziñ zengât sinji sâm dâzânjoip.

¹ Tirik namâ galem a patâ, zâkñâ Setepano mâsikâm sâip, “Den se, zo bonjâ?” ² Sâi Setepanojâ itâ sâip, “Bukurâpnâ sot ibârâpnâ, den sa nângânek. Sâkuniñâ Abaram, zâk Haran kamânân mân âim Mesopotamia hânân ândei âsakñâ mariñâ, Anutuñâ zâkkâren âsagem itâ sâm dukuip, ³ ‘Gâ hân topkâ sot torerâpkâ birâzingâm nânjâ hân ñâi tirâpgobat, zoren âi ândiban.’ ⁴ Abaram zâk den zo nângâm Kaidai hânñâ birâm Haran kamânân âi ândeip. Zoren ândei ibânjâ moi Anutuñâ diim gâi Yuda hânân zi ga ândeip. ⁵ Anutuñâ diim ga hân ñâi mân pindi galem oip. Buñâ hân murukñâ ñâi mân pindip. Ka hân zo zâk sot kiurâp zengât sinjiyâk sâm pâip. Zâk kiun buñ ândeip, zo ko Anutuñâ lañ yatâ sâip.

⁶ Oi Anutuñâ den itâ sâip, ‘Kiurâpziñ zen hân ñâin kendon 4 handeret umñan kore a op ândibi. Zoren hân mâirâpnâ zen sâknam zingâne ândibi. ⁷ Kiurâpziñâ zen kore op ândine nâ hân mâirâp hâuñâ zingâ kiurâpziñ zen zâmbam hân ziren ga nâ mâpâsenim ândibi.’ ⁸ Oi Anutuñâ Abaram târotâro pindi kwabâ kwarangip. Oi nanjâ Isaka âsagem sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbuñan kwabâ kwâkñangip. Isakanjâ Yakabo yatik kwabâ kwâkñangip. Yakobo zâk narâpnâ kiin zagât yatik otzingip.

⁹ Oi sâkurâpniñâ zen munziñâ Yosepe, zâkkât um kâlak nângâm kât minam Aigitâ a zingâwe. Aigitâ a zen Aigita hânân diim âine Anutuñâ zâk sot ândeip. ¹⁰ Anutuñâ Yosepe sâknam kâbâ yâmbât kwâkñan gâbâ mâkâm Aigita a kutâ Parao, zâkkât mâteñan nângânângâ âlipñâ pindâm tângoï Paraonjâ a ambân gakârâpnâ

aksik galem otzingâbapkât gâsum sâlâpkoi. ¹¹ Gâsum sâlâpkoi ândei pu patâ muyagem Aigitâ hânân sot Kanaan hânân dâp op zeip. Oi sâkurâpniñ nalemgât kârukâru op ândiwe. ¹² Oi a nâmbutñandâ Aigitâ hânân nalem ziap sâne Yakobo zâk nângâm narâp sânghonzânjoï âiwe. ¹³ Oi du zagâtñan âine Yosepe zâk topñâ âtârâpnâ sapsun zingip. Oi a kutâ Parao, zâk Yosepe torerâp gawe, zorat sinji nângip.

¹⁴ Oi Yosepenjâ sâi ibânjâ Yakobo sot torerâpnâ aksik, a ambân tengâziñ 75 yatâ, zen Aigita hânân âiwe. ¹⁵ Yakobo zâk Aigitâ hânân âi ândim moip. Oi narâpnâ zen zoren mom nanjâwe. ¹⁶ Munetâ kâmbârânziñâ Sikem hânân minzingâm âi hanzângowe. Hân zo Abaramñâ mârurnan Sikem kamânân Hemo kiurâp, zengâren kwâlîp. Zoren hanzângowe.”

Mosegât sinji dâzânjoip.

¹⁷ “Oi Anutuñâ Abaram kânñan den sinji dukuip, zo âsagibapkât narâkñâ mâte oi Aigita hânân Isirae a ambân donbep âsagem lañ kârâm ândiwe. ¹⁸ Yatâ op ândine Aigita a kutâ ñâi âsageip. Zâk Yosepegât sinji mân nângip. ¹⁹ Oi a kutâ zorânjâ sâkurâpniñ kâitzângom sâknam kwatzingip. Oi katep mâik gakârâpziñâ, zen mumbigât sâi âkñan zâmbane zem muwe. ²⁰ Narâk zoren Mose âsageip. Katep zo Anutuñâ egi holi tobat âlipñâ oip. Ibâ mam zet mirin tik mem ândine kân karâmbut âkip. ²¹ Oi âkñan pane ândei Parao bâratñandâ muyagemñâ mem nannâ sâm galem oi lâmbarip. ²² Parao arâp zen Aigitâ zengât nângânângâ kwâkâm pindâne nângâm kâtigem kut ñâi ñâi zorat topñâ sâi nângâne imbanjâ oip. Oi nep top topñâ tuubam mân kwagip.

²³ Ândei kendon patâ 40 oi Isirae a bukurâp zingitpam arip. ²⁴ Âi egi Aigita a ñâinjâ Isirae a ñâi kom tâi ekñâ bukuñâ bekuñan mem Aigita

a zo koi moip. ²⁵ Oi itâ nângip, 'Bukurâpnâ nâgât itâ nângâbi. Nâ bukurâpnâ Paraogât bikñan gâbâ mâkâziñgâbatkât Anutuñâ sâmbâ nigip.' Ka bukurâpnâ zen mân nângâwe.

²⁶ Sirâm nâin Moseñâ ai egi Isirae a zagât agom tâitâ muyagezikâm kwâkâzikâm itâ sâmbâ dâzâkoip, 'A zagât, zet buku bukuñâ. Wangât kâsa uabot?' ²⁷ Sâi a kâmbam topkwap bukuñâ koip, zorânâ Mose mem kâbakñem itâ sâmbâ dukuip, 'Nâinâ gâ neñgât a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' ²⁸ Muka Aigita a nâi koin, zo yatik nâ nobam sat?' ²⁹ Oi Mose zâk den zo nângâm keñgât opñâ sârârâk kârâm ai Midian hânân ai hân mâirâp zen sot ândeip. Zoren ambân mem nanzatñâ minzikip.

³⁰ Oi kendon 40 âki ko mirâ kamân âtânâ, a mân ândiândinjan, bakñâ Sinai zorat topñan ândei sumbem a nâinâ nak topñan kârâp bâlamân âsageñangip. ³¹ Moseñâ zo ekñâ wanñâ yatâ uap sâmbâ ikpam ari Kembugât diñâ itâ âsageip. ³² 'Nâ sâkurâpkâ zeñgât Anutu. Abaram, Isaka sot Yakobo, zeñgât Anutu.' Sâi Mose zâk sâmbâ sâmbui pindiñsâm kirip. Zo ikpam keñgâtñangât doñbep oip. ³³ Yatâ op kiri Anutuñâ itâ sâmbâ dukuip, 'Hân lânsat, zo tirik hân. Zorat opñâ ko kipâkegâ kwâkâm pânân. ³⁴ Arâpnâ Aigita hânân sâknâm patâ kwatziñgâne isem umbâlâ utne nângâm betziñan mimbam gian, gât ko gâ sângongoga Aigita hânân âiban.'

³⁵ Sumbem anâ Mose yatâ dukuip. Isirae a zen mârum Mose birâñangâm itâ dukuwe, 'Nâinâ gâ a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' Ka Anutuñâ a zo a kutâ sot betziñan mimiñ a upapkât sâmbâ sângongoip. Sumbem a nâinâ kârâbân muyagem nep zo sâmbâ pindip. ³⁶ Oi sângongoi ai Aigita hânân gâbâ diiziñgâm gâip. Zâk Aigita hânân sot saru kuriñan sot mirâ kamân kâtikñan sen mârat kulem top top tuum ândei kendon 40

âkip. ³⁷ Oi Moseñâ Isirae a itâ sâmbâ dâzângoip, 'Anutu zâk bukurâpziñâ zeñgât oserân gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem ziñgâbap.' ³⁸ Yatâ sâip. Oi zâkñagâk mirâ kamân kâtikñan sâkurâpniñ zen sot ândei Sinai bâkñan sumbem a nâinâ den zinzin kâtikñâ Anutugât lâunjan gâbâ mem pindip. Mose sot sâkurâpniñ zen Anutugâren gâbâ ândiândigât den nângâmñâ den zo mem niñgâwe.

³⁹ Oi sâkurâpniñ zen Mosegât diñâ kâbakñem birâm Aigita hânân âburinam umziñ patâ kirip. ⁴⁰ Zen Aaron itâ sâmbâ dukuwe, 'Gâ lopio sobim niñgâna, zorân kâdom otningâne âinat. Mose zâk Aigita hânân gâbâ diiziñgâm gâip, zâk ai buñ oip mo dap?' ⁴¹ Yatâ sâmbâ makau dâpñâ lopio sobim zâkkât siñgi sâmbâ nalem om sâmbâ âlip kwâkñangâwe. Bitziñandâ tuuwe, zorat sâtare opñâ zâkkât siñgi sâmbâ sii nalem uwe. ⁴² Yatâ utne Anutuñâ birâziñgi umziñ gulip oi kâin sângelak mâpâzeziñgâwe. Oi zorat Propete zeñgât ekabân den itâ ziap,

'O Isirae mâirâp, zen kendon patâ 40 mirâ kamân âtânâ, hân mân ândiândinjan ândim nâgât siñgi zuu mo nalem kom om nemarkâwe? Buñâ. ⁴³ Zen Moloko lopiogât hâmbâ silep lum âim ândiwe. Oi lopio Repangât sângelak dâp mem ândiwe. Lopio zo mâpâsinam sobiwe, gât ko Babilon kamân kândâtñan zâmbanbat.'

Anutugât hâmbâ silep.

⁴⁴ Setepanonâ Propetegât den sâmbâ itâ sâip, "Mirâ kamân âtânâ, hân mân ândiândinjan sâkurâpniñâ zeñgâren Anutugât hâmbâ silep taziñgip. Silep zo Anutuñâ Mose dâpñâ tirâpkoi yatik tuugip. ⁴⁵ Sâkurâpniñ zen silep zo mem gane Yosuanâ diiziñgi hân ziren ga takâwe. Anutuñâ hân mâirâpñâ zo moliziñgi âine sâkurâpniñ zen hân zi mem hâmbâ silep ziren

kwânângâne kiri ândine Dawidi âsageip. ⁴⁶ Anutuñâ Dawidigât nâñgi âlip oi Dawidinâ Isiraegât Anutu, zâkkât namâ tuubapkât ninâu sâip. ⁴⁷ Oi zikñak buñâ. Salomonâ Anutugât namâ tuugip. ⁴⁸ Ka u sumbemân patâ, zâk a betñâ tuutuunjan, zoren tâtat mâme mân opmap. Zorat Propete ñâi zâk den itâ sâm kulemguip,

⁴⁹ Anutuñâ itâ sâip, ‘Sumbem zo tâtatnâ. Zoren tap a ambân zengât kembu op galem otziñgâman. Hân ko kinnâ lân tâtatnâ. Zorat dap yatâ namânâ tuune dâp upap? Nâ ikâ zoren tâtat mâme upat? ⁵⁰ Nâ bitnandâ hân sot kut ñâi ñâi, zo muyagewan.’ ”

Setepanoñâ den kâtik sâm dâzângoi kuwe.

⁵¹ Sâmñâ Setepanoñâ a kâmut zo itâ sâm dâzângoip, “Zen ko umziñ kâtik. Um nâñgânângâziñ mân pâronsap. Sâkurâpziñ opmarâwe, zo yatik op Tirik Kaapungât diñâ kwâkâme. ⁵² Sâkurâpziñâ zen Propete aksik sâknam kwatziñgâwe. Perâkñak, Propete zen târârak marinâ muyagibapkât den kânñan sâwe, zo aksik zângowe. Oi târârak marinâ zâk âsagem ândim gâi zen ekñâ neñgât a kutâ buñâ sâmñâ kuwe. ⁵³ Mârum sumbengât anâ gurumin den Anutugâren gâbâ mem ziñgip, ka zen den zo birâm, mân luwe.”

⁵⁴ Setepanoñâ yatâ sâm dâzângoi nâñgâm kuk op kunam urâwe.

⁵⁵ Tirik Kaapumñâ Setepano umñan piksâi sumbemân egi Anutugât âsakñâ sot Yesu Anutugât âsanñâ bongen kiri ekñâ itâ sâip, ⁵⁶ “Sumbem pâronsâi a bonñâ zâk Anutugât bik bongen kiri eksan.”

⁵⁷⁻⁵⁸ Yatâ sâi zen den kwamit patâ sâmñâ kindapziñ doongum zâkkâren mindum âim mem kâbakñem geim kamân âkñan geim kâtnâ kuwe. Oi a mâtenâ, zen hâmbâziñ kwâkâm a sigan ñâi kutñâ Saulo, zâkkât kiñ topñan parâwe. ⁵⁹ Oi Setepano kâtnâ

kune Kembu itâ konsâm sâip, “O Kembu Yesu, gâ um dâpnâ me.” ⁶⁰ Yatâ sâm siminñâ liim kwap sâip, “Kembu, gâ a noge zi, zengât tosâ birâ.” Yatâ sâm moip.

8

¹ Kune Saulonâ nâñgi âlip oip.

Yesugât kâmut topkwap kâsa otziñgâwe.

Narâk zoren Yuda a ziñ Yerusalem kamânân Yesugât kâmut kâsa otziñgâwe. Otziñgânetâ siñsururuñ op Yudaia sot Samaria hânân âim nanngâwe. Aposolo ziiñik Yerusalem kamânân ândiwe. ² Oi a târârak nâmbutñâ zen Setepano hangum âigirâp urâwe. ³ Saulonâ ko Yesugât kâmut kâsa otziñgâm mirânâ mirânâ zâim a sot ambân gâsum diiziñgâm tâk namin zâmbarip.

Pilipoñâ Samaria hânân nep tuugip.

⁴ Yesugât kâmut siñsururuñ op âiwe zo, zen kamân dâp ândim den siñgi âlip dâzân gom ândiwe. ⁵ Oi Pilipo zâkñâ Samaria zengât kamân ñâi gamñâ Kristogât siñgi âlip sâm dâzân goip. ⁶ A donbep zen mindum diñâ nâñgâm âkñâliwe. Oi sen mârât kulem top top tuugi igâwe. ⁷ Zâkñâ wâke donbep moliziñgip. Wâke zen a umñan gâbâ den kâtik sâm gem âiwe. Oi kin bitziñ mumuñâ zo donbep kubikziñgip. ⁸ Oi zorat kamân zoren sâtâre patâ urâwe.

⁹ Kamân zoren a ñâi ândeip, kutñâ Simon. Zâkñâ zikñangât nâñgi zâizâiñ oi kware suña tuugi Samaria a zen ekñâ imbanâziñ buñ oip.

¹⁰ Oi a zâizâiñ, gigin zen zâkkât nâñgâne zâizâiñ oi itâ sâwe, “A zi Anutugât kâwali murukñâ ñâi zâkkâren ziap.” ¹¹ Oi kwarenandâ

um gulip kwatziñgipkât narâk kârep zâkkâren mindum ândiwe.

¹² Ândinetâ Pilipoñâ ga Anutugât um topñan ândiândiñâ sot Yesu Kristogât den siñgi âlip sâm dâzân goi a ambân zen zorat nâñgâne bon oi Pilipoñâ

too sanjonzingip. ¹³ Yatâ utne Simon yatik sinji âlip nângi bon oi too sangone Pilipogât um topnan ândeip. Oi Piliponâ sen mârât kulem top top tuugi egi imbanâ oip.

Petero sot Yohane, zet Samaria hânân âiwet.

¹⁴ Samaria hânân a ambân zen Anutugât den nângâm mem umzinan gine, zorat sinji Yerusalem kamânân ari Aposolo zen nângâwe. Nângâm Petero sot Yohane sângonzâkone zengâren âiwet. ¹⁵ Âi takâm a ambân zen Tirik Kaapum mimbigât ninâu sâwet. ¹⁶ Ombejan Tirik Kaapumjâ zengâren mân gâip. Zen Yesugât korânâk sâm yen too sanjorâwe. ¹⁷ Petero sot Yohane zet bitziknâ kâukzinan pâitâ zen Tirik Kaapum sot urâwe.

Simon Tirik Kaapum sângân mimbam sâip.

¹⁸ Aposolo zagât zet bitziknâ a ambân kâukzinan pâitâ Tirik Kaapum sot utne Simonjâ eknâ kât mem itâ sâm dâzâkoip, ¹⁹ “Zet imbanâ zo yatik nâ nigitâ bitnâ a kâukzinan pa Tirik Kaapum mimbi.”

²⁰ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Ga Anutonjâ imbanâ yen zingâzingân zo kwâlâbam sat, zorat kâtkâ sot gikâ ârândân sim kârâbân gei tâmbetagobabot. ²¹ Anutonjâ um sarâgâ eksapkât zirânâ gâgât sinji mân uap. ²² Gâ nângânângâgâ bâlinjâ zo birâm umgâ melân ninâu sâban. Kembunâ tosagâ birâbapkât ninâu sâban. ²³ Gâ bâlinangât kâlaknâ umgan piksâm ziap. Bâlinandâ saagigap.”

²⁴ Sâi Simonjâ itâ sâip, “Ziknak nâgât opnâ Kembangâren ninâu sâitâ den sat, zo bonnâ mân muyagenibap.” ²⁵ Petero sot Yohane zet Kembangâ den dâzângom nângâm Yerusalem kamânân âiram âburiwet. Âburem Samaria hânân kamânjâ kamânjâ den sinji âlip dâzângom âiwet.

Piliponâ Aperika a nâi sinji âlip sâm dukuip.

²⁶ Kembangâ sumbem a nâinjâ Pilipogâren muyagem itâ sâm dukuip, “Gâ zaat âi. Yerusalem kamânân gâbâ Gasa kamânân geime, mâtâp zoren âi.” (Mâtâp zo hân a mân ândiândinjan ziap.) ²⁷⁻²⁸ Yatâ sâm dukui Piliponâ zaatnâ arip. Mâtâbân âi a nâi egip. Aitiopai hânân ambân kutâ nâi ândeip, kutnâ Kandake, zâkkât a sâtnâ nâi. Zâk kât sikum galem a. Zâknâ Anutu mâpâsibam Yerusalem kamânân âimnâ puriksâm gâip. Zâk a lalanâ kwâknan tap ari egip. Egi âim tap Propete Yesaiagât ekabân den zeip, zo sâlâpkum tâip. ²⁹ Yatâ oi Kaapumjâ Pilipo itâ sâm dukuip “Gâ zâkkâren âinan.” ³⁰ Sâi Piliponâ zâkkâren sârârâk kârâm ari a sâtnâ zâk Propete Yesaiagât den sâlâpkoi nângâm itâ sâm mâsikip, “Den sâlâpkuat, zorat topnâ nângat?”

³¹ Sâi zâknâ sâip, “Nâi mân dâtnone ninak dap yatâ nângâbat?” Yatâ sâmnâ sâi Piliponâ zâi zâk sot tâip.

³² Den sâlâpkoi, zo itâ, “Zâk râma yatâ oi diim âi kunam urâwe. Anâ râma gwamjâ gâsum sâmot mânângâri dinj buj tâpmap, zo yatâ dinj buj oip. ³³ Zâkkât nângâne giginâ oi den nebân pamnâ den sâknâk sâwe. Hânân ândiândinjâ buj oip. Oi kirâpnâ dap yatâ sâlâpzângom nângâbe.”

³⁴ Oi a sâtnâ zâk Pilipo itâ sâm mâsikip, “Gâ sâna nângâbâ. Propete zâk nâigât yatâ sap? Ziknangât sap mo a nâigât sap?”

³⁵ Sâi Pilipo zâk Propetegât den zobâ topkwapnâ Yesugât den sinji âlip sâm dukuip. ³⁶ Yatâ op âim tooyân takâwet. Oi a sâtnandâ itâ sâip, “Too ziap. Zi âlip sa sanjonniban?”

³⁷ Sâi Piliponjâ sâip, “Gâ den san, zo nângâna bon oi âlip sanjongibat.” Sâi den itâ mâburem dukuip, “Itâ

nângan. Yesu Kristo, zâk Anu-
tugât nannâ. Zâk nângâm pâlâtân
kwâknanjan.”

³⁸ Yatâ sâmnâ kore a dukui
biosi saagi a sâtnâ sot Pilipo
ârândân toin geiwet. Geim Piliponâ
sanjonnanjip. ³⁹ Oi toin gâbâ
kopgâtâ Kembangât Kaapumâ
Pilipo mem ari a sâtnâ zâk dum
mân eknâ sâtâre op mâtâbân arip.
⁴⁰ Pilipo, zâknâ ko Asido kamânân
taki igâwe. Oi zâk kamânâ
kamânâ den sinji âlip dâzângom
Kaisarea kamânân arip.

9

Kembunâ Saulo muyagenanjip. (Apo 22:4-16; 26:9-18)

¹ Saulo zâk Kembangât a ambârâpnâ
kâsa otzîngâm zângobatkât umnâ
kârâp oip. Oi âi tirik namâ
galem a patâgâren sâip. ² Âi sâi
Damasiko kamânân Yuda a zengât
mâpâmâpâse namâ galem a, zengât
ekap kulemgum pindip. Pindi âim
Damasiko kamânân a ambân zen
Yesugât mâtâbân nep tuum ândiwe,
zo gâsuzîngâm saazîngâmâ di-
izîngâm Yerusalem kamânân gâbam
arip. ³ Zâk âimnâ Damasiko kamân
mâte oi sumbemân gâbâ âsaknandâ
gem gâm zâkkâren âsagem nanjip.
⁴ Âsagei hânân gei kom den nâi itâ
nângip, “Saulo, Saulo, gâ wangât
nom ândimat?” ⁵ Sâi Saulonâ
mâsikâm sâip, “Kembu, gâ nâi?” Sâi
zâknâ sâip, “Gâ nom ândimat. Nâ
Yesu. ⁶ Gâ zaat kamânân âina nep
tuuban, zorat a nâinâ dinâ dâgobap.”

⁷ Oi a zâk sot âiwe, zen dinzîj buj
oi kirâwe. Zen den zo ko nângâwe.
Ka a ko mân igâwe. ⁸ Oi Saulo zâk
zaatnâ sinâ ikpâ sâm egi nâttâtik oip.
Yatâ oi bukurâpnâ zen biknan gâsum
Damasiko kamânân zâiwe. ⁹ Oi sirâm
karâmbut umnan sinâ nâttâtik kâri
tap too nalem mân neip.

Ananianâ Saulo too sanjonnanjip.

¹⁰ Damasiko kamânân Yesugât
kâmurân gok a nâi ândeip, kutnâ

Anania. Oi Kembunâ umânân
muyagem konsâip, “Anania.” Sâi
Ananianâ sâip, “Kembu, nâ zi.” ¹¹ Sâi
Kembunâ itâ sâm dukui, “Gâ kamân
mâtâp kutnâ târârak, zoren âim a
nâi kutnâ Yuda, zâkkât mirânjan
zâim zoren a nâi kutnâ Saulo, Taso
kamânân gok, zâk muyagiban. Zâk
zoren ninâu sâm ziap. ¹² Oi uman nâi
itâ eksap. A nâi kutnâ Anania, zâknâ
zâkkâren gamnâ sinâ ânângâtpapkât
biknâ kâuknan paap.”

¹³ Kembu zâk den yatâ sâi Anania
zâk itâ sâip. “Kembu, nâ a zorat
a donbepnâ sâne nângâman. Zâk
arâpkâ Yerusalem kamânân donbep
tâmbetzângoip. ¹⁴ Oi ziren yatigâk
kutkâ gonsâmen zo, nen yatik gâsum
saaningâbapkât tirik namâ galem a
patânâ ekap kulemgum pindâwe.”

¹⁵ Sâi Kembunâ itâ sâm dukui,
“Gâ lanj âi. A zo gâsum sâlâpkuan.
Zâknâ a kâmut nâin nâin sot a
kutâzinâ sot Isirae a zengâren nâgât
den sinji dâzângom ândibap. ¹⁶ Yatâ
oi kutsînginangât opnâ sâknam
nângâbap, zorat tirâpkubat.”

¹⁷ Oi Anania zâk âim mirin
zâim biknâ Saulo kâuknan pamnâ
sâip, “Saulo bukunâ, Kembu
Yesunâ mâtâbân muyagegigip, zâknâ
sângonnogi gaan. Gâ sinâ ânângâri
Tirik Kaapumâ umgan piksâbapkât
sap.” ¹⁸ Yatâ sâi zorenâk sinjan gâbâ
sâknâ senânâ yatâ gem gei sinâ âlip
egip. Yatâ oknanji zaari aritâ too
sanjonnanjip. ¹⁹ Yatâ oi Saulonâ
nalem nemnâ kâtigeip.

Saulo zâk sinji âlip nep topkwâi kâsa oknanjâwe.

²⁰ Saulo zâk Yesugât kâmut
Damasiko kamânân ândiwe, zen sot
mâik nâi ândeip. ²¹ Oi narâk zoren
Yuda zengât mâpâmâpâse namin
zâim Yesugât sinji sâm muyagem itâ
sâm dâzângoip, “Yesu, zâk Anutugât
nannâ.” Yatâ sâm dâzângoi nângâwe,
zen aksik imbanâzîj buj oi itâ
sâwe, “Yerusalem kamânân Yesugât
kutnâ zo konsâne lanj kâri a zo
tâmbetzângom ândeip. Ziren yatigâk

gam saam diizingâm tirik namâ galem a patâ zengâren âibapkât gâip. Zorân dap op purikgurik uap?”

²² Oi Saulo zâk kâtigem sâip. “Yesu, zâk a bâlijan gâbâ mâkâzingâbapkât mârûm sâsân, Kristo.” Yatâ sâm zorat den topnâ sâm muyagem dâzângoip. Oi Damasiko kâmânân Yuda a ândiwe, zen dijnâ zo nângâm kwakmak urâwe.

²³ Yatâ oi ândimnâ Yuda a zen Saulo kunam sâm kâtân urâwe. ²⁴ Dijnâ sâne Saulonâ den zo nângâm ândei Yuda a zen hilâm nâtik kamân mâtâp galem op kunam op ândiwe. ²⁵ Yatâ utne Yesugât kâmut zinâ nâtigân Saulo mem âim kamângât pañ kâtiknâ saasaanâ, zoren irin gem mem pane âkñan gem arip.

²⁶ Âimnâ Yerusalem kamânân takâmñâ Yesugât arâp zengâren târokwâpatkât sâi zen zâkkât kenjât urâwe. Zâk Yesugât a oip, zorat nângâne bon mân oip. ²⁷ Oi Banabanâ Paulo buku okñangâm Aposolo zengâren diim arip. Zengâren âimnâ Kembunâ Saulo mâtâbân muyagenangâm den dukuip sot Damasiko kamânân Saulonâ Yesugât den sinji sâm muyageip, zorat den sinji sâm dâzângoip. ²⁸ Zorat kwâkñan Saulo zâk Yerusalem kamânân zen sot tâtat mâme oip. ²⁹ Oi Saulo zâk Kembugât korân lân kâtigem a zen sot Yesugât topnâ sâm âraguwe. Oi Yuda a Grik den sâmarâwe, zen sot den âragum den sârek âraguwe. Oi a zo zinâ kâsa okñangâm kunam urâwe. ³⁰ Oi Saulogât bukurâpnâ zen den zo nângâm diim Kâisarea kamânân âi pane Taso kamânân arip.

Yesugât kâmut lumbenân ândiwe.

³¹ Oi Yesugât kâmut Yudaia hânân Galilaia hânân sot Samaria hânân ândiwe, zengâren lumbenâ zeip. Lumbenâ ândim, kâtigem ândim zâimnâ Kembu hurât kwâkñangâm urunçâm ândiwe. Oi Tirik Kaapumñâ mam otziñgi kâmut donjep urâwe.

Peteronâ a nâi kubigip.

³² Petero zâk kamânñâ kamânñâ âim gam Yesugât kâmut Lida kamânân ândiwe, zengâren takip. ³³ Zoren a nâi egip, kutnâ Ainea. A zo kiñ bik mumunâ oi zem ândei kendon patâ nâmburân karâmbut oip. ³⁴ Peteronâ itâ sâm dukuip, “Ainea, Yesu Kristonâ kubikgigap. Zaatnâ isengâ gikak kubik.” ³⁵ Sâi zorenâk oksâm zaarip. Yatâ oi Lida sot Saron kamân mâirâp zo igâwe, zen umziñ melân Kembugât a urâwe.

Peteronâ Tabita mângep.

³⁶ Yope kamânân Yesugât kâmurân ambân nâi ândei, kutnâ Tabita. Grik denân ko kutnâ Doka sâmarâwe. Ambân zo a ambân betziñan mem kut nâi nâi âlipnâ op ândei. ³⁷ Narâk zoren ambân zo mâsek opnâ moip. Moi ko kâambarânâ too sanjon mem mirâ umnâ nâin zâi pane zeip. ³⁸ Lida kamân sot Yope kamân, zo goot goot tarâwet. Oi narâk zoren Petero zâk Lida kamânân ândei zorat Yesugât kâmut Yopa kamânân ândiwe, zen den sinji nângâm a zagât sângonzâkone Peterogâren âi itâ sâm dukuwet, “Gâ diigigitâ nenjât kamânân kek âinâ.”

³⁹ Sâitâ Peteronâ zen sot ârândân âiwe. Âi Yope kamânân takâm mirâ kâambarân zeibân diim zâiwet. Zoren ambân malâ zen haangum isem tap Tabita gwâlâ ândim hâmbâ mot gârim zingip, zo Petero tirâpkuwe. ⁴⁰ Peteronâ sâi ambân zo aksik geine simin liim kwap ninâu sâip. Ninâu sâm nanjâm kâambarân mâte okñangâm itâ sâip. “Tabita, gâ zaat.” Sâi sinj kârum Petero ekñâ zaat tâip. ⁴¹ Peteronâ bikñan gâsui zaat kirip. Zaat kiri Peteronâ sâi ambân malâ sot Yesugât kâmut zen ga igâwe. ⁴² Oi zorat sinji Yope kamânân lanj kârâm ari donjepnâ Kembugât a ambân urâwe. ⁴³ Oi Petero zâk a nâi kutnâ Simon, zâk bâu sâkziñ lâkum tuumap, zâkkât mirin tâtat mâme op ândei.

10

Sumbem a nâinâ Konelio muyageņgip.

¹ Kaisarea kamânân Roma kâwali a kâmut zen ândiwe. A kâmut zo zengât kutziņâ Italia sâmarâwe. A nâi kutņâ Konelio, zâkņâ kâwali a kâmut zo zengât a sâtņâ ândeip. ² Zâk sot a ambârâpņâ, zen Anutu hurât kwâkņangâm mâpâseņangâm ândiwe. Zâkņâ a ambân kanpitâ kât nalem zingâmâip sot Anutugâren ninâu sâm ândeip.

³ Konelio zâk yatâ opņâ sirâm nâin mirâ oi uman nâi itâ egip. Anutugât sumbem a nâinâ zâkkâren gam itâ sâm dukuip, “Konelio.” ⁴ Konsâi tâpâk ekņâ keņgâtņangât op sâip, “Kembu, dapkât sat?” Sâi ko sâip, “Ninâugâ sot orot mâmegâ Anutuņâ egi âlip oip. ⁵ Zorat Yope kamânân kore a sângonzângona âi a nâi kutņâ Simon, kutņâ nâi Petero, zâk diim gabi. ⁶ Zâk sot tâip zo bâu sâkziņ lâkum tuumap, kutņâ Simon. Zâkkât mirâ saru sâtņan taap. Oi Petero zâk zorenâk ândiap.”

⁷ Sumbem anâ den yatâ dukum ari zorenâk kore a zagât sot kâwali a nâi sângonzângoip. Kâwali a zo Anutu mâpâsemâip. ⁸ Den sinġi zo dâzângomņâ Yope kamânân sângonzângoip âiwe.

Petero zâk uman egip.

⁹ A zen âim mâtâbân ziwe. Haņsâi zaat kamân goot goot utne mirâ bâkņan oi Peteroņâ ninâu sâbam mirin zarip. ¹⁰ Zâi ninâu sâmņâ tepņangât oi nalem une sei zâk uman zem, uman nâi itâ egip. ¹¹ Sumbem mâtâp pâroņsâi sumbemân gâbâ isen patâ nâi muruk toren toren kimembut zoren saam pane geip. ¹² Umņan zuu, mulum mot, nii top top sot kut nâi nâi ziwe. ¹³ Oi den nâi itâ Peterogâren geip, “Petero, gâ kom gaam ne.” ¹⁴ Yatâ sâi Peteroņâ sâip, “Kembu, nâ mân upat. Nii zuu bâliņâ mo mân nininâ, zo mân neman.” ¹⁵ Sâi ko den dum âsageip, “Anutuņâ

kut nâi nâi âlipņâ sâm paap, zo bâliņâ mân sâban.” ¹⁶ Kut nâi zo sâp karâmbut muyagei dum buranġoot sâmbune sumbemân zarip.

¹⁷ Oi Petero uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Konelio arâp zen gamņâ Simonġât mirâņâ kârum âim muyagem mirâ sombemân kirâwe. ¹⁸ Kinņâ mâsikâm sâwe, “Simon, kutņâ nâi Petero, zâk mirâ ziren tap?” ¹⁹ Yatâ sâne Petero zâk uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Kaa-pumņâ itâ sâm dukuip, “A karâmbut gamņâ gâ kârugige, gât ko gâ geimņâ zen sot âibam keņgât mân upan. ²⁰ A zo nâņâ sângonzângua ge.”

²¹ Oi Peteroņâ den zo nângâmņâ zengâren geimņâ sâip, “Wangât nâgâren ge?” ²² Sâi a ziņâ dukuwe, “Kâwali galem a patâ Konelio, zâk Anutu hurat kwap târârak ândimap. Yuda a zen zâkkât nângâne a âlipņâ opmap. Sumbem kore a nâinâ zâkkâren âsagem gâ mirâņan diigim arindâ dingâ nângâbapkât sâip,” ²³ Yatâ sâne Peteroņâ nângâm sâi mirin zâine nalem zingip. Haņsâi zâk sot Yope kamânân gokņâ a nâmbutņâ zen sot âiwe.

Peteroņâ Koneliogât mirin zâim den sâm dâzângoip.

²⁴ Zen mâtâbân âi zem Kaisarea kamânân takâwe. Konelio, zâk a ambârâpņâ sot bukurâpņâ min-duziņgi mambâtziņgâm tatne gawe. ²⁵ Gamņâ Petero zâkkât mirin zari Konelio zâk kiņ topņan gei zem mâpâseip. ²⁶ Zei Peteroņâ mem za-atņâ itâ sâm dukuip, “Zaat. Nâ a, gâ yatâ.” ²⁷ Yatâ sâm mirâ umņan âim a ambân kâmut patâ muyageziņgâm itâ sâm dâzângoip, ²⁸ “Zen Yuda a neņgât topniņâ nângâme. Nen a kamân nâin gokņâ zen sot buku opņâ tâtat mâme mân upmen. Gurumin denân den nâinâ mâtâp zo dooņgoi ziap. Nâ ko Anutuņâ zingiri mân dâp opmap mân sâbatkât Anutuņâ umanân nii zuu bâliņâ sot mân nininâ buranġoot saam pâi gei tirâpnogip. ²⁹ Zorat a ziņâ nâgâren

ga dâtnone nâ mân kwaksan. Oi zi diiniwe, zorat sâne nângânâ.”

³⁰ Yatâ sâi Konelionâ itâ sâm dukuip, “Sirâm kimembut ombenjan mirâ oi nâ mirin tap ninâu sâm ta a nâi hâmbânâ âsaknjânot nâgâren muyagem itâ sâm dâtnogip, ³¹ ‘Konelio, Anutuñâ ninâugâ sot orot mâmegâ nângi âlip uap. ³² Zorat gâ Yope kamânân a sângonzângona âi Simon, kutñâ nâi Petero, zâk diim gabi. A nâi bâu sâkziñ lâkum tuumap, kutñâ Simon, zâkkât mirin tâtat mâme uap. Mirânâ saru sâtñjan taap.’ ³³ Oi nâ zorat a sângonzângua gâgâren âiwe. Gâ nâgât den lum gaatkât umnâ âlip uap. Oi Anutuñâ den dâgogip, zo sâna nângânatkât Anutugât mâtenjan mindum ten.”

Peteronâ Konelio sot arâpnâ sinji âlip sâm dâzângoip.

³⁴ Petero zâk topkwapñâ itâ sâm dâzângoip, “Itârân nâ itâ ek nângan. Anutu zâk a kâmut nâi buku otziñgâm a kâmut nâin kândâtzângom mân opmap. ³⁵ A kâmutñâ kâmutñâ zengâren gâbâ nâmbutñandâ hurâtkwapñâ târâarak ândine, zengât nângi âlip opmap.

³⁶ Anutu zâk Isirae a den ningip, zo itâ. Yesu Kristo, zâk a nengât Kambu. Anutuñâ zâk sângongoi gem lumbenangât den dâtnângoip, zo nânge. ³⁷ Yohane zâk too sanjonziñgâbapkât den dâzângoip, narâk zoren Yesugât den sinji âlip zo Galilaia hânân topkwâi Yudaia hânân arip. ³⁸ Oi Yesu, Nasarete kamânân gokñâ zo ko Anutuñâ imbanâ sot Tirik Kaapum pindi hân muruk toren toren âim sisi mâsek a âlip kwatziñgip. Oi a ambân Satanñâ saaziñgip, zo aksik olañziñgip. Anutuñâ tângoi nep zo tuugip. ³⁹ Oi Yuda a nengât hânân sot Yerusalem kamânân kut nâi nâi tuum arip, zo ek nângâwen. Oi a sâtñâ ziñ gâsum poru nagân kune moip. ⁴⁰⁻⁴¹ Mom zei sirâm karâmbut oi Anutuñâ kwagân gâbâ mângaip.

Mângei nengâren âsageniñgip. Zorat mâruman Anutu zâk sinji kwatniñgip. A nâmbutñâ zengâren mân âsagei igâwe. Zâk mumujan gâbâ âsagei nalem sot too ârândâñ niwen.

⁴² Oi Anutuñâ Yesu a mumuñâ sot gwâlâ nengât den sâm kwâkâkwâkân a kwânâñgip. Oi nen den zo a ambân dâzângonatkat nep diñ sâm ningip. ⁴³ Oi a ziñ nângâm pâlâtâñ kwâkñangâbi zo, zengât tosa gulipkubap. Den zo Propete ziñ sapsum nanngâwe.”

Tirik Kaapumñâ a hân nâin gokñâ zengâren geip.

⁴⁴ Petero zâk den yatâ sâm kiri nângâm tarâwe aksik zengâren Tirik Kaapum gem gâip. ⁴⁵ Oi Yuda a Yesugât kâmurân gâbâ Petero sot âiwe, zen Anutuñâ a hân nâin gokñâ Tirik Kaapum ziñgip, zo ekñâ imbanâziñ buñ oip. ⁴⁶ A hân nâin gokñâ, zen den gându unakñâ sâm Anutu sâm âlip kwâkñangâwe. ⁴⁷ Oi Peteronâ itâ sâip, “Nen Tirik Kaapum sot urâwen, yatigâk Tirik Kaapum âsageziñgap. Zorat too sanjonsanjon zo a ziñ angân kârâne mân dâp upap.” ⁴⁸ Yatâ sâi ziñâ Yesu Kristogât korân sâm too sanjonziñgâwe. Too sanjonziñgâne Petero mân âibapkât sânetâ hilâm nâmbut zen sot tâip.

11

Yerusalem kamânân Peteronâ den sinji sâm dâzângoip.

¹ Aposolo nâmbutñâ sot Yesugât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen kamân nâin gokñandâ Anutugât den nângâm luwe, zorat sinji nângâwe. ² Oi Petero zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a nâmbutñâ Mosegât gurumin den zorik zimbapkât kâtigiwe, a zo ziñâ Petero oip, zorat nângâne mân dâp oip. ³ Oi Petero itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Mosegât gurumin den kom a mân kwabâ kwârangâwe, zen sot den op nalem nein?”

4 Oi Peteronjâ kut nâi nâi âsageip, zorat topnjan gâbâ itâ sâmbâ dâzângom nanjip, 5 “Nâ Yope kamânân ninâu sâmbâ ândim uman itâ egâwan. Isen patâ nâi muruk toren toren kimembut saam sumbemân gâbâ pane gem umnâ topnjan zeip. 6 Gem gâi umnjan itâ egâwan. Zuu top top, kamângât sot ulin, mulum mot sot nii umnjan ziwe. 7 Oi nâgâren den nâi itâ gâip, ‘Petero, gâ zaat kom gaam ne.’ 8 Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, yatâ bunâ. Zuu bâlinâ mo mân nininâ mân nemân.’ 9 Yatâ sa sumbemân gâbâ den zagâtjâ itâ muyageip, ‘Anutunâ kut nâi nâi zo âlipnâ sap, zo gâjâ ekjâ bâlinâ mân sâban.’ 10 Yatâ muyagei sâp karâmbut oi isenjoot sumbemân zarip. 11 Kut nâi nâi zo zari Kaisarea kamânân gâbâ a karâmbut nâ mirâ ândiwanân, zoren gawe. A karâmbut zo patâzinâ zâk sângonzângoi gawe. 12 Gane Kaapumjâ itâ sâmbâ dâtnogip, ‘Gâ zen sot âibam kenjât mân upan.’

Oi âibâ sa Yesugât kâmurân gâbâ a nâmburân kânok nâ sot âiwen. Âi takâm kâwali a sâtnâ, zâkkât mirin zâiwen. 13 Zarindâ den sinji itâ sâmbâ dâtnângoip, ‘Nâgât mirin sumbem a nâinâ muyagem kin itâ sâmbâ dâtnogip, “Gâ Yope kamânân kore a sângonzângona âi Simonj, kutjâ nâi Petero diim gabi. 14 Zâknâ gamjâ gâ sot a ambârâpkâ, zen Kembugât sinji upigât den dâzângobap.”’ 15 Oi nâ sinji âlipnâ dâzângua mârur Tirik Kaapum nenjâren geip, zo yatik zenjâren geip. 16 Oi nâ zo ekjâ Yesunâ den dâtnângoip, zo nângâwan. Den zo itâ, ‘Yohanenâ too sanjonzingip. Nânâ ko Tirik Kaapum sanjonzingâbat.’ 17 Oi nen Kembuninâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâindâ Kaapumjâ ninjip, zo yatik zen utne zinjip. Oi ko nâ dap yatâ Anutu kwâknanjâgâbam?”

18 Yatâ sâmbâ dâzângoi nângâmjâ umzin diim gei Anutu sâmbâ âlip kwâknanjâm itâ sâwe, “Oponj, Anutunâ a kamân nâin gok umzin

melânji ândiândinj kâtikkât sinji upigât kwatzingip.”

Den sinji âlip Antiokia kamânân arip.

19 Setepano komjâ Yesugât kâmut zângonetâ sinjururu op kamân toren toren âiwe. Nâmbutjandâ Poinike, Kapiro sot Antiokia kamânân âiwe. Âi ândim kamân zoren Yuda a ândiwe, zorik sinji âlip dâzângom ândiwe. 20 Oi Kapiro sot Kirene kamânân gok ândiwe, zen Antiokia kamânân âimjâ hân nâin gok Kembu Yesugât den sinji dâzângowe. 21 Oi Kembunâ imbanâ zinj a ambân donjeb patâ zen den sinji âlipnâ nângâm umzin melânj Kembu nângâm pâlâtân kwâknanjâwe.

22 Zorat den sinji Yerusalem kamânân ari Yesugât kâmut zen Banaba sângongune Antiokia kamânân arip. 23 Âi takâmjâ Kembunâ kubikzingip, zo ekjâ umjâ âlip oip. Oi Kembugâren pâlâtân op kâtigem kinbigât den dâzângoip. 24 Banaba zâk a âlipnâ sot nângâm pâlâtânoot. Tirik Kaapumjâ umnjan piksâm zeip. Oi kamân zoren a ambân donjeb zen Kembugât a urâwe.

25 Oi Banaba zâk Saulo muyagibam Taso kamânân arip. 26 Âi muyagem diigi Antiokia kamânân âiwet. Zoren kendon patâ nâigât umnjan zoren Yesugât kâmut zenjât minduminduyân a donjeb Yesugât den sinji dâzângom ândiwet. Antiokia kamânân Yesugât kâmut a zo zenjât kutzinâ Kristo a sâmbâ muyagiwe.

Kât pane arip.

27 Narâk zoren Propete nâmbutjâ zen Yerusalem kamânân gâbâ Antiokia kamânân âiwe. 28 Oi zenjâren gâbâ a nâi kutjâ Agabo. Zâk Kaapumjâ oknanji hân dâp pu patâ muyagibap, zorat den kânjan sâip. (Roma zenjât a kutâ Klaudio ândei pu zo âsageip.) 29 Oi Yesugât kâmut zen den so nângâm kât

zemzingip dâp mindumñâ Yudaia hânân bukurâpziñ ândiwe, zengâren pane âibapkât sâwe. ³⁰ Oi kât muyagiwe, zo Banaba sot Saulo zikâne mem Yerusalem kamânân âi Yesugât kâmut, zengât galem a zingâwet.

12

Herodenâ Yakobo kom Petero tâk namin pâip.

¹ Narâk zoren a kutâ Herodenâ Yesugât kâmut a nâmbut zângom tâk namin zâambarip. ² Oi zâkñâ sâi arâpñâ Yohanegât âtânâ Yakobo gâsum sâunâ kârâne moip. ³⁻⁴ Yatâ oi Yuda a zen ekñâ umziñ âlip oi Herodenâ zo ekñâ sâi arâpñâ zen Petero gâsune Yuda zengât kendon nâi kutñâ Pasowa mâte oi tâk namin pane kâwali a kiin nâmburân kânok, zen galem upigât sâm ziñgip. Herodenâ itâ nângip, “Pasowa kendon âki Petero diim ga a mâteziñan sa kumbi.” ⁵ Oi Petero zâk tâk namin tâi Yesugât kâmut zen âsâbân zâkkât op Anutugâren ninâu sâmarâwe.

Sumbem a nâinâ Petero muyagenangp.

⁶ Oi Herode zâk Petero mukan a ambân tirâpzângom kumbatkât sâip, nâtik zoren kâwali a zagât zikñâ Petero tâk kâtikñâ zagât saam galem op mem ziwet. Oi kâwali a nâmbutñâ, zen namâ mâtâbân galem kirâwe. ⁷ Oi Kembangât sumbem a nâi namâ kâligen muyagem kiri âsakñandâ namâ umñan âsagei sumbem anâ Petero gângemunñan gâsum mângimñâ sâip, “Kek zaat.” Sâi tâk kâtik Petero bikñan tâip, zo siksâm geip. ⁸ Oi sumbem anâ itâ sâm dukuip, “Inzutkâ lapñâ kipâkegâ mem pâna giarik.” Yatâ oi sumbem anâ du zagâtñâ sâm dukuip, “Hâmbâgâ pâna giari molini.” ⁹ Sâi Peteronâ molim âimñâ itâ nângip, “Zi uman eksan.” Sumbem anâ oip, zo nângi yenñâ oip. ¹⁰ Oi zet mâtâp zagât walâm mâtâp patin takitâ hângi zo zikñak mem pam kirip. Oi geim mâtâbân mâik nâi

âimñâ sumbem a zorân pamñâ buñ op arip.

¹¹ Oi Petero zâk nângânângânâ pâronñâ itâ sâip, “Zi nângan. Kembu zâk sumbem a sângongoi Herode sot Yuda a, zengât bitziñan gâbâ mâkânigap.” ¹² Yatâ nângâm âim Yohane Mareko, zâkkât mamñâ Maria, zâkkât mirin takip. Zoren a ambân donbepñâ mindum ninâu sâm tarâwe. ¹³ Oi Peteronâ mirâ hângiyân âi kom kiri kore ambân nâi kutñâ Rode, zâk nâinâ kwap sâmñâ gâip. ¹⁴ Gamñâ Peterogât diñ tobat nângâm sâtâre op hângi mân mem pam âburem mirâ kâligen âimñâ Petero ga kinzap sâm dâzângoip. ¹⁵ Yatâ sâm dâzângoi nângâm sâwe, “Gâ umgâ gulip uap.” Zâkñâ ko kâtigem sâip, “Zâk perâkñak ga kinzap.” Sâi zen sâwe, “Zo zâkkât sumbem anandâ ga kinzap.”

¹⁶ Oi Petero zâk kom kiri mâtâp mem pam zikñâ ekñâ imbanâziñ buñ oip. ¹⁷ Oi zen den birâbigât bikñandâ dâp oi den birâne Kembunâ tâk namin gâbâ olañ diim gâip, zorat den sinji dâzângoip. Dâzângomñâ sâip, “Yakobo sot buku nâmbut nâgât den sinji dâzângonek.” Ya sâm dâzângomñâ zâmbam mulukñem nâin tik arip.

Anutunâ Herode hâunâ pindip.

¹⁸ Hañsâi kâwali a zen Petero kârumñâ dap op buñ uap sâmñâ kwagâwe. ¹⁹ Oi Herodenâ kârum muyagibigât sâi kârumñâ mân muyagine kâwali a zen Petero galem urâwe, zo zângone mumbigât sâip. Oi Yudaia hân birâm Kaisarea kamânân âi ândeip.

²⁰ Herode zâk narâk zoren Tiro Sidon kamân zagât zengât kâsa otziñgip. Oi kamân zorat mâirâpñâ zen mindum den sâm kubiknam Herodegât a sâtnâ nâi kutñâ Bilasto den dukune buku otziñgip. Zen Herodegât hânân nalememarâwe, zo buñ opapkât lumbenâ den dukuwe.

21 Oi Herode zâk den mâburem dâzângobapkât narâk mâte oi Herode zâk hâmbâ neule âlipnâ pam a kutâgât tâtatnjan tap a ambân den dâzângoip. 22 Den dâzângoi a aksik den kwamit patâ sâm itâ sâwe, “Den zo a den buñâ. A zo Kembu patâ.” 23 Herode zâk den zo nângâm mân kwâkâzingipkât Kembugât sumbem a nâinâ zorenâk koip. Oi nane zinâ umjan bagim zine moip.

24 Anutugât dennâ ko lâmbatnâ lan kârâm sambâlem zeip.

25 Oi Banaba sot Saulo zet Yesugât kâmut Antiokia kamânân ândiwe, zinâ nep diñ sâm zikâwe, zo Yerusalem kamânân tuum nanngâm Antiokia kamânân âburiram Yohane Mareko diigita ârândân âiwe.

13

Banaba sot Saulo, zet sinji âlip nebân âiwe.

1 Antiokia kamânân Yesugât kâmut, zengâren Propete nâmbutnâ ândiwe. Kutzinâ itâ Banaba sot Simoñ (Zak a sumun konsâmarâwe.), Lukio Kirene kamânân goknâ sot a nâi kutnâ Manaen. Zâk a kutâ Herode tâlanâ. Zet ârândân ândim lâmbarâwet. Oi nâi Saulo. 2 Oi sirâm nâin zen mindum Anutu mâpâsinam nalem birâm mâpâsem ândine Tirik Kaapumnâ den itâ sâm dâzângoip, “Zen Banaba sot Saulo nep diñ sâm zikâwan, zo tuubotkât sângonzâkonek.” 3 Sâi nalem birâm ninâu sâmnâ bitzinâ kâukziknjan pam sângonzâkone âiwe.

Kware a Elima, zâkkât den sinji.

4 Tirik Kaapumnâ yatâ opnâ sângonzâkoi zet âi Seleukia kamân saru sâtnjan âi takâwet. Zo takâm wanngâyân zâim âi Kapiro hân saru tânâmnan âi takâwet. 5 Oi zoren kamân patâ kutnâ Salami, zoren âi takâm Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâi Anutugât den sinji âlip sâm dâzângowet. Yohane Mareko zâk zet sot âim betziknjan mem ândeip.

6 Oi hân torengen gâbâ gamnâ Papo kamânân takâwe. Zo gam Yuda a nâi, kware a sot propete sarânâ ândeip, kutnâ Bara-Yesu, zâk muyagiwe. 7 A zâk galem a nâi kutnâ Seregio Paulo zâk sot pâlatân op ândeip. Oi Seregio Paulo zâk a nângânângânoot. Zâk Anutugât den nângâbapkât Paulo sot Banaba diiziki mirânan zâiwet. 8 Diiziki kware a Elima (Kot zo kware a zorat sâmarâwe.), zâknâ Saulo sot Banaba kâsa otzikip. Galem a zâk sinji âlipnâ mân nângâbapkât sâip.

9 Yatâ oi Saulo, kutnâ nâi Paulo sâmarâwe, zâkkât umjan Tirik Kaapum piksâi Elima itâ sâm dukuip, 10 “Satanngât nanngâ, gâ. Gâ kut nâi nâi târârak, zorat kâsanâ. Umjan sarâ sot bâlinâ piksâm ziap. Gâ Anutugât mâtâp târârak zo doongumat. Zo narâk ikâ zoren birâban? 11 Zorat Kembu imbanngânngât kulem ikpan. Gâ sinngâ nâtatik kâri narâk ziren âsaknâ mân ek ândiban.” Yatâ sâi zorenâk sinâ nâtatik kâri gâsum birâbirâ op a nâi biknjan gâsum diibapkât sâip. 12 Âsagei galem a zo eknâ Kembugât sinji âlip, zorat nângi imbanâ oi nângâm pâlatân kwâip.

Paulonâ Antiokia kamân nâin, zoren âim sinji âlip sâm dâzângoip.

13 Paulo sot arâpnâ zen Papo kamân birâm wanngâyân zâimnâ âim Pampilia hânân, Perege kamânân takâwe. Zoren Yohane Mareko zâpam Yerusalem kamânân âbureip. 14 Oi zen ko Perege kamânân gâbâ âimnâ Pisidia hânân Antiokia kamân nâin, zo takâwe. Zoren ândim Yuda zengât kendon oi mâpâmâpâse namin zâi tarâwe. 15 Oi mâpâmâpâse namâ galem a zen gurumin den sot Propete a zengât ekabân den sâlâpkumnâ itâ dâzângowe, “A bukuzatnijnâ zekâren den nâi ziap oi ko sâitâ nângânâ.”

16 Sâne Paulo zâk zaatnâ hirinsâbigât biknandâ dâp opnâ itâ sâm dâzângoip, “Isirae a sot a

nambutnâ Anutu mâpâsime, zen ak-sik den dâzângua nângânek. ¹⁷ Isirae neŋgât Anutu, zâk sâkurâpniŋâ gâsum sâlâpzângone Aigitâ hânân âi ândim kâmut patâ urâwe. Anutugât imbaŋândâ zobâ diizingâm gâip. ¹⁸ Oi zen hân a mân ândiândiŋan diizingâm ândei kendon patâ 40 âkip. Narâk zoren zâkkât den kwâkâne mân birâzingâmâip. ¹⁹ Oi Kanaan hânân a kâmut nâmburân zagât zângomŋâ hân zo sâkurâpniŋ zingŋi zen hân zo kâsâpkum mem ândiwe. ²⁰ Ândine kendon patâ 450 yatâ âkip. Oi Kanaan hânân ândinetâ den kubikkubik a muyageziŋgi ândine Propete Samue âsageip.

²¹ Narâk zoren a kutâgât sâne Anutuŋâ Benyamin kiurâp zeŋgâren gâbâ Kisi nannâ Saulu zingŋip. Zâkŋâ a kutâ op galem zângoi kendon patâ 40 yatâ ândiwe. ²² Oi Anutuŋâ zâk kâbakŋei zâkkât gebâkŋan Dawidi a kutâ kwânâŋip. Oi zâkkât den itâ sâip, 'Nâ Yesegât nannâ Dawidi muyagian. Zâk eksa a âlipŋâ uap. Nep diŋ sâm pindâbat, zo tuum naŋgâbap.' ²³ Oi Dawidigât kiurâpŋâ zeŋgâren gâbâ Isirae a neŋgât kubikkubik a muyagibapkât sâip. Zo bon upapkât Anutuŋâ sâi Yesu âsageip.

²⁴ Yesuŋâ nep topkwap mân tuugi Yohaneŋâ Isirae a ambân umziŋ melânŋe too sâŋgonziŋgâbapkât dâzângom ândeip. Zo yatâ a ambân kubikziŋgŋip. ²⁵ Oi Yohane zâk nep zo tuum naŋgâm itâ sâip, 'Nâgât itâ sâme. A gâbapkât sâme, zo nâ. Nâ a zo buŋâ. Zikŋâ bet gam taap. Zâk patâ oi nânâ zâkkât irâ sikum goribat zo ko mân dâp upap.'

²⁶ A bukurâpnâ, Abaramgât kiurâp zen sot a nambutnâ Anutu mâpâsime, nânâ den sa nângânek. Kubikkubik den zi neŋgât op geip, ziap. ²⁷ Yerusalem mâirâp sot a sâtnâ ziŋâ Yesu ekŋâ topŋâ mân nângâm mumbapkât sâwe. Zen yatâ utnetâ Propete a zeŋgât den kânŋan sâsâŋ kendon dâp sâlâpkume, den

zo kâtigeip. ²⁸ Zen Yesu tosaŋangât kârum mân muyagem laŋ sâne Pilatoŋâ koi moip. ²⁹ Oi Kembugât ekabân den zeip, zo op naŋgâm poru nagân gâbâ mâkâm kât mâtâpŋan âi parâwe. ³⁰ Ka Anutuŋâ mumuŋan gâbâ mânŋei zaarip. ³¹ Oi zâk sot Galilaia hânân gâbâ Yerusalem kamânân ârândâŋ âiwe, zeŋgâren sirâm nambutnâ muyageziŋgâm ândeip. Muyagei igâwe, zen ko zâkkât siŋgi sâsâŋ a opŋâ a ambân dâzângom ândie.

³² Nen umâlep den dâzângonam gen. Anutuŋâ sâkurâpniŋâ kut ŋâi ŋâi siŋgi dâzângoip, zorat bonŋâ âsagiap. ³³ Anutuŋâ Yesu mânŋei neŋgâren bonŋâ muyagiap. Zorat umâlep den dâzângonam gen. Psalm daŋgon zagât, zoren den itâ kulemguwe, 'Gâ nâgât nannâ. Irak gasum sâlâpgogan.'

³⁴ Yesu mumuŋan gâbâ mânŋei zaarip. Oi Yesu zâk mân mom alâgibap, zorat Anutuŋâ den itâ sâip, 'Nâ Dawidigât siŋgi sâwan, zorat bonŋâ zinzŋi kâtik, zo ziŋgâbat.'

³⁵ Oi Psalm ekabân den ŋâi itâ ziap, 'Gâ tirik agâ mân birânina mom alâgibat.'

³⁶ Dawidigât nângâme. Zâk Anutuŋâ nep diŋ sâm pindip, zo arâp zeŋgâren tuum âim moip. Moi sâkurâp zeŋgât kwagân hângune alâgeip. ³⁷ Ka Dawidigât kiunnâ Yesu, zâk ko mân alâgeip. Anutuŋâ mumuŋan gâbâ mânŋei zaarip."

³⁸ Yatâ sâmŋâ Pauloŋâ itâ sâm dâzângoip, "A bukurâpnâ, dâzângua nângânek. Bâliŋâ guligulipkuŋ, zo a zorâŋ muyageipkât zorat den mâte otziŋgap. ³⁹ Mosegât gurumin den, zo bâliŋâziŋ gulipkubam oseip. Yesugâren nângâm pâlatâŋ kwatne bâliŋâziŋâ zo gulipkubap. ⁴⁰ Propete zeŋgâren den itâ zo kâtigibapkât itâ dâzânguan,

⁴¹ 'A zen den nângâm kwâkâkwâkânâ zeŋgâren nep top ŋâi tuubat.

Ziñâ zorat nângâne bon buŋ upap. Zen kut ñâi zo ekñâ kwakñâ mumbi.’ ”

⁴² Oi Pâulo sot Banaba zet mápâmápâse namin gâbâ geitâ kendon ñâin yatik dâzângobabotkât sâwe. ⁴³ Oi minduminduyân gâbâ gem Yuda a donbep sot kamân ñâin gâbâ Anutu mápâsemarâwe, zen aksik Paulo Banaba zet sot âim den utne Paulo sot Banaba zet zen Anutugât lumbenjan ândibigât dâzângowet.

⁴⁴ Bet kendon ñâin mâte oi kamân zorat mâirâp a topñâ topñâ zen aksik minduyangâm Anutugât den nângânam gawe. ⁴⁵ Mindum gane Yuda a ziñâ ziŋgitñâ nângâm bâliŋ kwatziŋgâm Paulogât den mem gei kwarâwe. Oi sâm bâliŋ kwâkñangâwe.

Paulonâ Yuda a kândâtzângom hân ñâin gokñâ siŋgi âlip dâzângoip.

⁴⁶ Yatâ utnetâ Paulo sot Banaba zet den keŋgât buñâ itâ sâm dâzângowet, “Yuda a zen Anutugât den kândom dâzângonatkat sâsâŋ. Ka Yuda a zen kândâtkomñâ ândiândigât siŋgi mân utnatkât se, gât ko zâmbamñâ hân ñâin gok zen siŋgi âlip dâzângonat. ⁴⁷ Kambu zâk zorat itâ sâm dâtñangoip, “Zen hân toren toren a zeŋgât âsakñâ zâambarâwan. Oi a zen Anutugât mâtâp ekñâ zoren âi ândibi.’ ” ⁴⁸ Yatâ sâitâ hân ñâin gokñâ zen den zo nângâm umziŋ âlip oi Kembugât den sâm bâbâlaŋ kwârâwe. Oi ândiândi kâtikkât siŋgi urâwe, zen den zo nângâne bon oip. ⁴⁹ Oi hân zoren Kembugât den laŋ kârâm arip.

⁵⁰ Yuda a ziñâ kamân zorat a sâtñâ sot ambân sikumziŋoot zen Anutu mápâsemarâwe, zo den dâzângone um kâlâk op Paulo sot Banaba kâsa otzikâm molizikâne âiwet. ⁵¹ Âiram kinziŋjan gwapgwap tuugitâ gei kândâtzângom Ikonioŋ kamânân âiwet. ⁵² Aritâ Yesugât kâmut kamân birâwet, zo zen umziŋjan Tirik

Kaapum piksâm zeï sâtâre kwâkñan ândiwe.

14

Ikonioŋ kamânân den siŋgi âlip sâwet.

¹ Oi Ikonioŋ kamânân takâm yatigâk Yuda a zeŋgât mápâmápâse namin zâimñâ siŋgi âlipñâ imbanâŋoot sâm dâzângowet. Dâzângoitâ Yuda a sot hân ñâin gok donbepñâ Yesugât kâmut urâwe.

² Yuda a nâmbutñâ zen ko siŋgi âlip zo kândâtkom a hân ñâin gokñâ den dâzângonetâ Kristogât kâmut kâsa otziŋgâwe. ³ Zet zoren narâk kârep ândim Kembugâren nângâm pâlâtâŋ kwap siŋgi âlip keŋgât buŋ sâm ândiwet. Kembuñâ imbanâ ziki sen mârât kulem top top tuum ândiwet. ⁴ Kamân zorat a zen kâsâpagom nâmbutñâ zen Yuda zeŋgât a utne nâmbutñâ zen Aposolo zekât a urâwe. ⁵ Oi Yuda a sot hân ñâin gokñâ zen Aposolo kâtñâ zâkonat sâm mindum gawe. ⁶⁻⁷ Gâne nângâm kamân zo birâm Likaonia hânân âiwet. Oi zoren Listera sot Derebe kamânân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âi den siŋgi âlip dâzângom ândiwet.

Listera kamânân Paulo sot Banaba bem zâkonsâwe.

⁸ Listera kamânân a ñâi tâip. Zâk kiŋ toren toren mom zeip. Zâk mam kâmbonjan gâbâ zo yatâ muyagem mân lân âim gâmâip. ⁹ Zâk zo zem tâi Paulonâ den siŋgi âlip sâi ek tâi Paulonâ ekñâ itâ nângip, “A zo sâkñâ âlip upapkât nângâm pâlâtâŋ âlip zemñâŋgap.” ¹⁰ Yatâ nângâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Gâ kiŋgandâ lân zaat kin.” Sâi a zo pirindiŋ zaat âim gâip.

¹¹ Oi a kâmut patâ zen Paulonâ sen mârât kulem tuugip, zo ekñâ Likaoonia denân itâ sâwe, “Bem zagât zet a osetniŋjan ga ândiabot.” ¹² Oi Banaba zâk bem ñâi kutñâ Dia, zâkkât kutñâ pindâwe. Oi Paulo zâk den sâsâŋ a oipkât bem ñâigât kutñâ Hemesi pindâwe. ¹³ Kamân zoren Diagât

namâ nâi kirip. Namâ zorat galem anjâ, zâkñâ sâi makau sot neule mem gam kamân mâtâbân namâ tâibân a zinjâ aksik a zagât, zekât sinji makau kom unam urâwe.

¹⁴ Oi Aposolo Paulo sot Banaba zet zo nângâm pârâkpam hâmbâzik mem ginbololon mem a osetziñan âim den kwamit patâ itâ sâwet, ¹⁵ “O a ambân, zen dap ue? Net a yenñâ, zen yatâ. Net den sinji âlipñâ dâzângoram get. Zen Bem lopio sot kut nâi nâi bon buñ zo kândâtzângom Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât den nângâbigât sâmet. Zâkñâ hân sot sumbem sot saru sot kut nâi nâi top topñâ muyageziñgip.

¹⁶⁻¹⁷ Oi ândim gawe, narâk zoren a zen nângâziñgi umziñangât ândiândi mâtâp muyagem ândiwe. Oi ziñgit mân kubikziñgip. Topñâ nângâbigât buku otziñgâm sâi map sot maanñâ sambe muyageziñgi nem seronkwap ândiwe.”

¹⁸ A zagât zo den zo yatâ sâmñâ kwâkâziñgâm den imbanñâ sâitâ zekât sinji nalemem unat sâm urâwe, zo birâwe.

Paulo kâñjâ kuwe.

¹⁹ Zo ândeitâ Antiokia kamânân gâbâ sot Ikonion kamânân gâbâ Yuda a nâmbutñâ, zen gam Listera kamân mairâp zen sot den sâm saam Paulo kâñjâ kuwe. Kune mom zeï muap sâm diim kamân ginñan geï parâwe. ²⁰ Oi zoren zeï Yesugât kâmut zen gam haamgum kine Paulonñâ zaat kamânân arip.

Hañsâi Paulo sot Banaba zet Derebe kamânân âiwet. ²¹ Oi kamân zoren den sinji âlip sâitâ a ambân donbep patâ zen nângâm Yesugât kâmut urâwe. Yatâ op mâtâp âiwet, zorik puriksâm Listera, Ikonion sot Antiokia kamânân âburem gawet. ²² Antiokia kamânân gamñâ Yesugât kâmut nângâm kâtigibigât den dâzângomñâ itâ sâwet, “Nen sâknam kwâkñan ândim Anutu um topñan ândiândiñ, zoren takânat.” ²³ Oi Yesugât kâmut dâp galem a mem

sâlâpziñgom nalemem birâmñâ zengât opñâ Kembangâren ninâu sâwe. Galem a zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. Oi Aposolo zet Kambu zâkkâren zâmbarâwet.

²⁴ Oi Pisidia hân walâm âim Pampilia hânân takâwet. ²⁵ Zoren takâm Perege kamânân den sinji âlip dâzângomñâ Atalia kamânân geiwet. ²⁶ Zoren geï wangâyân zâim âim Antiokia kamânân âiwet. Kamân zoren mârurnan Yesugât kâmut zen Anutugât um lumbeñan zâpan nep diñ sâm zikâne nep topkwap tuum âiwet. ²⁷ Zoren takâmñâ a ambân minduziñgâm Anutonñâ galem otzikâm hân nâin gokñâ mâtâp mem ziñgi nângâm pâlâtânziñoot urâwe, zorat den ziñgi sâm dâzângowet. ²⁸ Narâk kêrep zo Yesugât kâmut zen sot ândiwet.

15

Paulo sot Banaba zet dengât Yerusalem kamânân zâiwet.

¹ Ândine Yudaia hânân gâbâ a nâmbutñâ Antiokia kamânân gam Yesugât kâmut itâ sâm dâzângom ândiwe, “Zen Mosegât gurumin den mân lum kwabâ mân kwarangâbi zo ko Kembangât sinji mân upi.” ² Yatâ sânetâ Paulo sot Banaba zen sot den kwâkâyangâwe. Yatâ op den itâ sâwe, “Paulo sot Banaba sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutñâ ziñâ Aposolo sot Yesugât kâmut zengât galem a Yerusalem kamânân ândiwe, zengâren den zo mem âibi.”

³ Yatâ sânetâ Yesugât kâmut ziñâ Paulo sot Banaba sot a nâmbut sângonzângone âiwe. Âimñâ Poinike sot Samaria hânân kamânñâ kamânñâ a hân nâin gokñâ ziñ Anutugât a urâwe, zorat den sinji dâzângom âiwe. Dâzângone Yesugât kâmut zen nângâm umâlep patâ urâwe.

⁴ Yerusalem kamânân takâne Aposolo sot Yesugât kâmut sot zengât galem a, zen sâm sâtâre otziñgâwe. Anutonñâ tânzâkoi nep tuugitâ bon

oip, zorat den singi dâzângowe. ⁵ Den singi zo dâzângone Yesugât kâmurân a nâmbutnâ Parisaio zengât kâmurân gâbâ zen itâ sâwe, “Kamân nâin goknâ zen kwabâ kwarangâbi. Oi zen Mosegât gurumin den lubigât sâm dâzângobi. Zen zo yatâ mân utne Yesugât kâmurân ândine mân dâp upap.”

Peteronâ den sâm dâzângoip.

⁶ Aposolo sot Yesugât kâmut zengât a sâtnâ, zen den zo sânam minduwe. ⁷ Mindumnâ den âragune ko Peteronâ zaatnâ itâ sâm dâzângoip, “A bukurâpnâ, a hân nâin gok singi âlip dâzângowan, zo Anutuñâ mârurnan nâ gâsum sâlâpnogi dâzângua nângâm Yesugât kâmut urâwe, zo nânge. ⁸ Oi Anutu zâk a umziñ ekmap, zâknâ Yuda nen Tirik Kaapum niñgip, yatikgâk a hân nâin goknâ ziñgi igâwen. ⁹ Zen zâk nângâm pâlâtân kwatne umziñ sanjon kubik, nen otniñgip, zo yatik otziñgip. ¹⁰ Zen wangât Anutu walânam ue? Kut nâi nâi yâmbâtnâ zo nen sot sâkurâpniñâ lum osiwen. Zo yatikgâk hân nâin gok Yesugât kâmut zengât kwâkziñan pânat sâm se? ¹¹ Yatâ buñâ. Nen itâ nângen. Yuda a sot hân nâin goknâ Kembu Yesu um lâklâkñangât op zâkkât singi uen.”

¹² Yatâ sâi a kâmut mindum tarâwe, zen aksik den zo nângâm den buñ tarâwe. Tatne Banaba sot Paulo zet Anutuñâ nepzikiñâ galem op hân nâin zengâren kulem top top tuugip, zorat den singi otziñgâwet.

Yakobonâ den sâm dâzângoip.

¹³ Zet dâzângom nanjitâ Yakobonâ den itâ sâm dâzângoip, “A bukurâp, den sa nângânek. ¹⁴ Mârurnan Anutuñâ hân nâin gok zengâren gâbâ kâmut nâi zâkkât singi upigât di-iziñgip. Zorat singi Simonâ sâi nângen. ¹⁵ Zorat Propete zengât ekabân Kembangât den nâi itâ ziap,

¹⁶ ‘Nâñâ gâtâm âburem Dawidigât silep bâliap, zo kubikpat.

¹⁷ Siñitnâ sândum kubik tuubat. Oi a ambân zen Kembu noonsâm kârunim mâte otnibi. Hân nâin goknâ zen nâgât singi sâwan, zen yatik upi.

¹⁸ Kembu zâk den yatik sâip. Zo mârurnan sâm muyageip.’

¹⁹ Oi zorat nâñâ itâ san. Niñâ hân nâin goknâ zen Anutuñâ a upi, zen kut nâi nâi yâmbâtnâ mân ziñgânat. ²⁰ Ka zen nalem bem mo lopiogât singi kwatne zo mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zuu bâu gilâm sot sunum gilâmñoot zo mân nimbi. Kut nâi nâi zo birâbigât ekap kulemgum ziñgânat. ²¹ Mosegât gurumin den zo mârurnan gâbâ sâkurâpniñandâ topkwap kamân dâp mâpâmâpâse namin sâlâpkum nângâm ândimen sot zâkkât den zo kamân dâpniñ sâm gawen. Zorat nen gurumin den zorat mân sânat.”

Yerusalem kamânân gâbâ ekap pane Antiokia kamânân arip.

²² Oi Aposolo sot a sâtnâ sot Yesugât a kâmut, zen zorat nângâne dâp oi zengâren gâbâ a zagât muyagezikâwe. Nâi kutnâ Yuda, kutnâ nâi Basaba sot a nâi kutnâ Sila. Zet Yesugât kâmurân a sâtnâ urâwet. Zet Paulo sot Banaba zet sot ârândân Antiokia kamânân âibigât sanjonzâkowe. ²³ Oi ekap nâi itâ kulemgum zikâne mem âiwet.

“O bukurâpniñâ, bukurâpziñâ Aposolo sot galem a, nen ekap zi kulemgum pen. Oi hân nâin gok Antiokia kamânân sot Siria sot Kilikia hânân ândie, zengât sâtâre opñâ ekap zi pen. ²⁴ Nen mân nângindâ ziren gabâ a nâmbutnâ zengâren gam den nâi dâzângone kwakmak urâwe. ²⁵ Yatâ utnetâ nen nângâm umniñ kânok oi a zagât mem sâlâpzâkoindâ bukuzatniñâ Paulo sot Banaba zet sot zengâren ge. ²⁶ Paulo sot Banaba zet Kembu Yesu Kristo, zâkkât

opnâ ândiândiziknâ buŋ up-
apkât mân kenġât op nebân
âiwet. ²⁷ Oi zagât Yuda sot
Sila sâŋgonzâkoindâ ekabân
den ziap, zo lâuziknjan gâbâ
nâŋgâbi. ²⁸ Tirik Kaapum
sot nen nâŋgâm kut nâi nâi
yâmbâtŋan mân târokwâtnat.
Zo yatâ zo ko zingânam sen, zo
itâ. ²⁹ Zen nalembem lopigât
siŋgi sâne zo mân nimbi.
Gilâm sot zuu gilâmziŋoot mân
nimbi. Ap ambin zet mân
birâyânġâbabot. Zen den zo
lum âlip ândibi. Zo yatik.
Kelikmelik ândibi.”

Yuda sot Sila âburiwet.

³⁰ Oi a ambân kâmut, zen a zo
sâŋgonzâŋgone Âiwe. Âim Antiokia
kamânân takâm Yesugât kâmut
minduziŋgâm ekap zo zingâwe.
³¹ Zingâne mem sâlâpkum nâŋgâm
umziŋ âlip oip. ³² Oi Yuda sot Sila
zet Propete ândiwetnâ den doŋbep
sâm dâzâŋgoitâ a ambân umziŋ âlip
oi Kembugât den luluyân kâtigiwe.
³³ Oi narâk nâi zet zen sot ândimnâ
âiram oitâ bukurâpzik zen um
lumbe den dâzâkom sâŋgonzâkone
âburiwet. ³⁴ Sila zâk zen sot ândibat
sâip.

*Paulonâ nebân âibam Sila diigi
âiwet.*

³⁵ Paulo sot Banaba zet Antiokia
kamânân târokwap ândiwet. Zet
sot a doŋbep zen Kembugât den a
ambân dâzâŋgom ândiwe. ³⁶ Ândim
Paulonâ Banaba itâ sâm dukuip,
“Net kamânŋâ kamânŋâ âim Kem-
bugât den dâzâŋgowet, zoren âim
bukurâpniŋâ dap yatâ ândie, zo âi
zingit nâŋgârat.” ³⁷ Yatâ sâi Ban-
aba zâk Yohane Mareko diiŋŋitâ
ârândân âibigât sâip. ³⁸ Mareko
zâk mârûm zet sot âim Pampilia
hânân zâpamŋâ âbureipkât Paulonâ
zâk sot âibam nâŋgi mân dâp oip.
³⁹ Oi Paulo sot Banaba zet den
sârek op kâsâpagom Banaba zâk
Mareko diim waŋġâyân zâim Kipiro
hânân âiwet. ⁴⁰ Paulonâ ko Sila

gâsui Yesugât a kâmut ziŋâ Kem-
buŋâ galemzik upap sâm zâpane
âiwet. ⁴¹ Âimnâ Siria sot Kilikia
hânân kamânŋâ kamânŋâ Yesugât
kâmut sâm kâtiknjan kwatziŋġawet.

16

*Paulo Listera kamânân âi Timoteo
diigi âiwet.*

¹ Paulo sot Sila zet âimnâ Derebe
sot Listera kamânân takâwet. Oi
Listera kamânân Yesugât kâmurân
a nâi ândeip, kutnâ Timoteo. Mamnâ
Yuda ambân, Yesugât kâmurân gok.
Ibânġâ Grik a. ² Yesugât kâmut Listera
sot Ikonioŋ kamânân ândiwe, zen
Timoteogât nâŋgâne âlipnâ oi Paulo
dukuwe. ³ Dukunetâ Paulonâ zâk
sot ândibapkat dukuip. Oi hân zoren
Yuda a ândiwe, zen katep zorat ibânġâ
Grik a zo nâŋgâwe. Paulonâ zengât
opnâ Mosegât gurumin den lum
kwabâ kwâkŋanġip. ⁴ Oi Yesugât
kâmut kamânŋâ kamânŋâ ândiwe,
zen den Aposolo ziŋ sâm ekabân
kulemguwe, zo lubigât dâzâŋgom
âiwe. ⁵ Yatâ op tuunetâ Yesugât
kâmut kamânŋâ kamânŋâ, zengâren
nep tuum âine nâŋgâm pâlâtânziŋ
kâtigeip. Oi sirâm dâp a ambân
Yesugât kâmurân târokwatziŋgâm
âiwe.

Paulonâ Makedonia a nâi egip.

⁶ Oi Asia hânân siŋgi âlip sâm âinâ
sânetâ Tirik Kaapumŋâ pâkekoi Pi-
rigia sot Galatia hân walâm âiwe.
⁷ Âimnâ Misia hân ginŋan takâm Bi-
tinia hânân âinâ sâne Yesugât Kaa-
pumŋâ mân âibigât sâip. ⁸ Oi Misia
hân muruknjan âim Taroa kamânân
takâwe. Kamân zo saru sâtnjan
tâip. ⁹ Zoren takâm nâtigân Paulonâ
uman nâi itâ egip. Mâkedonia a
nâi muyagem itâ sâm dukuip, “Zen
Makedonia hânân gam tânnâŋgobi.”
¹⁰ Paulonâ uman zo egi itâ sâwen,
“Anutu zâk Makedonia hânân âi den
siŋgi âlip dâzâŋgonatkât sap.” Yatâ
sâm âinam urâwen. (Taroa kamânân
Luka, nâŋġâ Paulo sot Sila sot Timoteo
târokwatziŋġawan.)

Lidia Kembugât ambân oip.

¹¹ Oi wanğâyân zâim Taroa kamân birâm Samorake hân saru tânâmņan takâwen. ¹² Hajsâi wanğâyân âimņâ Neopoli kamânân takâm wanğâyân gâbâ gem Pilipi kamânân âiwen. Kamân zo Makedonia hân zoren kamân patâ nâi. Roma a ziņâ kamân marinâ op ândiwe. Kamân zoren sirâm nâmbutņâ ândiwen. ¹³ Ândeindâ Yuda a zengât kendon oi kamân âkņan too nâi zeip. Zoren itâ sâm geiwen, “Ziren Yuda a ziņâ ninâu sâme, zorat kabâ nâi ziap mo bunâ? Gei iknâ.” Yatâ sâm geimņâ ambân mindum tatne muyageziņgâm ge tapņâ den siņgi âlip dâzâņgowen.

¹⁴ Zengât osetziņan ambân nâiņâ Anutu mâpâsem ândeip, kutņâ Lidia. Ambân zo Tiatira kamânân gokņâ. Zâkņâ sâņgum neulenoot pâi kwâlâmarâwe. Ambân zo Kembuņâ okņangi umņâ pâroņsâi Paulogât den nâņgâm kwâtâteip. ¹⁵ Oi zikņâ sot a ambârâpņâ too saņgonziņgindâ itâ sâm dâtnâņgoip, “Zen nikne nâņgâm pâlâtâņnoot uangât nâgât mirin zâi tâtat mâme upi.” Yatâ sâm kâtigem diiņiņgi zâiwen.

Paulo sot Sila tâk namin zâparâwe.

¹⁶ Narâk zoren ninâu sânam giarindâ kore ambân nâi muyageniņgip. Ambân zo wâkeņoot ândimņâ a kwâkņan ândim zâibi, zorat topņâ nâņgâm dâzâņgoi mâirâpņâ kât sikum ziņgâmarâwe. ¹⁷ Ambân zorâņâ muyageniņgâm nen sot Paulo moliniņgâm den itâ sâip, “A zi ziņâ Anutu u patâgât kore a ândim Kembugât mâtâp, zorat dâzâņgom ândie.” ¹⁸ Den zorik sirâmņâ sirâmņâ sâm zari Paulo den zo nâņgâm âkonzigi âburem wâke itâ sâm dukui, “Nâ Yesu Kristogât sâtkât dâgoga ambân umņan gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi takâm arip.

¹⁹ Oi ambân zo patârâpņâ zen kât sikum memarâwe, zorat mâtâp dooņgoip, zo nâņgâm Paulo sot Sila

gâsuzikâwe. Oi diizikâm kamân sombemân Roma a sâtnâ mâteziņan zâparâwe. ²⁰ Zâpanņâ Roma a sâtnâ itâ sâm dâzâņgowe, “Zet Yuda aņâ neņgât kamânân gam den sâitâ bâliņâ uap. ²¹ Zet mân orotņâ upi sâm ândiabot. Roma a neņgâren yatâ zo mân upmen, zo uabot.” ²² Oi a kâmut patâ kirâwe, zen um kâlak nâņgâzikâne a sâtnâ ziņâ sâne kâwali a ziņâ hâmbâzik kwâkâm lapitzikâwe. ²³ Doņbep lapitzikâm tâk namin zâpamņâ galem a zâk hâņgi dooņgum dâņ galem otzikâbapkat dukuwe. ²⁴ Dukune tâk namâ tânâmņan umņâ nâin, zoren zâpam kinziņâ nagân saaziki ziwet.

Tâk namâ galem aņâ Kembugât a oip.

²⁵ Nâtik tânâmņan Paulo sot Sila zet Anutu mâpâsem kep mem tarâwet. Yatâ oitâ a tâk namin tarâwe, zen kwamit nâņgâm tarâwe. ²⁶ Oi wâriņ patâ mem namâ zo mem sânsân pâi mâtâp aksik pâroņsâip. Oi tâk namin tarâwe, zengât bitziņan tâk olaiyaņgip. ²⁷ Oi tâk namâ galem a, zâk umanân gâbâ nâņgâm zaat egi mâtâp pâroņsâm kiri tâk namâ a âim naņge sâm petņan zemba sâmbum sâkņâ tâmbetkubam oip. ²⁸ Yatâ upâ sâi Paulonâ den kambâņ sâm sâip, “Sâkkâ mân tâmbetku. Nen aksik zi hâlâluỹâk ten.” ²⁹ Sâi galem a zâkņâ âsakņangât sâi pindâne namâ kâligen zâim sânam sâmbui Saulo sot Sila kinzik topņan ge zeip. ³⁰ Zemņâ namâ umņan gâbâ diizikâmņâ mâsikâzikâm sâip, “Patâzatnâ, Nâ dap op Kembugât a upat?”

³¹ Oi zet itâ sâm dukuwet, “Gâ Kembu Yesu Kristo nâņgâm pâlâtâņ kwap Kembugât siņgi upan. A ambârâpkâ zen yâtik.” ³² Yatâ sâm zâk sot a ambârâp Anutugât den dâzâņgoip. ³³ Nâtik zorenâk galem aņâ diizikâm mârur kâmbamņâ zâkone use oip, zo saņgonzikâwe. Oi zikņâ sot a ambârâpņâ too saņgonziņgâwet. ³⁴ Oi zet mirâņan

diizikâm zâim nalem zikip. Oi zâk sot a ambârâp Anutugâren nângâm pâlatâtj kwarâwe, zorat umziñ âlip oip.

Paulo sot Sila tâk namin gâbâ gem gawet.

³⁵ Hansâi a sâtnâ zen kâwali a sângonzângoi âim tâk namâ galem a itâ dukuwe, “A zagât zo olanzikâna arit.” ³⁶ Oi galem a zorâñ nângâm Paulo itâ sâm dukuip, “Nâ olanzika âibabotkât a sâtnâ den pane gaap. Zorat zet gemñâ âim um lumbenjan ândibabot.”

³⁷ Sâi Paulonâ kâwali a itâ sâm dâzângoip, “Net Roma a bonñâ op ândiet. Den nebân mân nâpanñâ lan a mâteziñan kâmbamñâ lapitnikâm tâk namin nâparâwe. Oi net tik âiratkât se? Zo yatâ buñâ. Zi- inâ a ambân mâteziñan diinikâm âi nâpâne âirat.”

³⁸ Paulo zâk den yatâ sâi kâwali a ziñâ âburem âi a sâtnâ dâzângone zen a zagât zo Roma a bonñâ op ândiwet, zo nângâm pârâkparâwe.

³⁹ Pârâkparâm zekâren gamñâ um lumbe den dâzâkom tâk namin gâbâ diizikâm gei kamânziñ birâm âibabotkât dâzâkowe. ⁴⁰ Oi zet tâk namin gâbâ gem Lidiañ mirin zâim Yesugât kâmut ziñgit Kembangâren kâtigem ândibigât dâzângomñâ âiwet.

17

Paulo sot Sila zet Tesalonike kamânân âiwet.

¹ Paulo sot Sila zet Ampipoli sot Apolonia kamân walâm Tesalonike kamânân takâwet. Zoren Yuda zengât mâtâmâtâpâse namâ ñai tâip.

² Oi Paulo zâk op ândeip, yatâ op Yuda zengât kendonân mâtâmâtâpâse namin zâimñâ zen sot den sinji âlip âraguwe. Nep mâme karâmbut yatâ op ândeip. Zâk Kembangât den ekabân den topñâ dâzângom itâ sâip.

³ “Kristo zâk sâknâm nângâm mom zaatpapkât den Kembangât ekabân ziap. Oi Yesu kutñâ dâzângoman, zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât

mârum sâsâñ. Zâk Kristo.” ⁴ Yatâ sâm dâzângoi zengâren gâbâ nâmbutñâ zen den zo nângâne bon oi Paulo sot Sila zekâren târokwarâwe. Oset- ziñan Grik a donbep ziñâ Kembangât den sinji mârumñan nângâm Anutu mâtâsem ândiwe sot ambân zâizâinâ nâmbutñâ zen târokwatziñgâwe.

⁵ A ambân donbepñâ utnetâ Yuda a zen nângâm um kâlak nângâziñgâm zen den kwamit patâ sâm Yasongât mirin Paulo sot Sila tarâweyân âi minduwe. Mindumñâ a zagât gâsuzikâm mindumindu patin zâpanam sâwe. ⁶ Paulo sot Sila mân muyagezikâmñâ Yason sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutñâ gâsuziñgâm a sâtnâ zengâren diiziñgâm âiwe. Âimñâ itâ sâwe, “A zen hânñâ hânñâ ândim den bâliñ dâzângom a um gulip kwatziñgâme, a zorâñâ neñgâren ge. ⁷ Gane Yasonâ sâi mirânjan tâtat mâme urâwe. Zen Roma a kutâgât den kom a kutâ unakñâ muyagiap, kutñâ Yesu sâme.” ⁸ Yuda a ziñâ den yatâ sâne kamân a sot a sâtnâ zen Yason sot bukurâpñâ kâsa otziñgâm den kwamit patâ sâwe. ⁹ A sâtnâ zen Yason sot bukurâpñâ tâk namin mân zâibigât sâm sângân mine zâmbane âiwe.

Paulo zâk Berea kamânân sinji âlip sâm dâzângoip.

¹⁰ Nâtiksâi Yesugât kâmut zen kenñât op Paulo sot Sila sângonzâkone Berea kamânân âiwet. Zoren takâm Yuda zengât mâtâmâtâpâse namin zâi den sinji âlip dâzângowet. ¹¹ Kamân zoren Yuda a zen a âlipñâ. Zen Tesalonike a yatâ buñâ, gât ko den sinji âlipñâ nângâm âkñâliwe. Dinziññâ zo bonñâ mo sarâ sâm sirâm dâp Kembangât den ekabân sâlâpkum nângâwe. ¹² Oi zengâren gâbâ donbepñâ Yesugât kâmut urâwe. Oi Grik a ambân patâ nâmbutñâ, ziñâ zengâren târokwârâwe.

¹³ Paulonâ Berea kamânân Anu- tugât den sâi sinji Tesalonike

kamânân ari Yuda a ziņ nângâwe. Nângâm Berea kamânân âim kâsa otzikâbigât a ambân dâzângowe. ¹⁴ Yatâ utne Yesugât kâmut zen zo nângâm zorenâk Paulo sot a nâmbutņâ sângonzângone saru sâtnņan geiwe. Ka Sila sot Timoteo zet kamân zoren ândiwet. ¹⁵ Oi a zen Paulo diim âi Ateņ kamânân pane itâ sâm dâzângoip, “Zen âi sâne Sila sot Timoteo zet kek gâbabot.” Sâi a zen âburem âiwe.

A zen Paulogât den birâwe.

¹⁶ Paulo zâk Ateņ kamânân Sila sot Timoteo, zekât mambât ândim eņ lopio doņbep tatne ziņgit umņâ kârâp oip. ¹⁷ Oi Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a nâmbutņâ zen Anutu mâpâsemarâwe, zen sot âraguwe. Oi sirâmņâ sirâmņâ kamân sombemân a muyageziņgâm siņgi âlip dâzângoip.

¹⁸ Kamân zoren a nângânângâziņ patâ, Epikue a kâmut sot Stoike a kâmut, zengâren gâbâ a nâmbutņâ zen Paulo sot den âraguwe. Oi nâmbutņandâ Paulogât itâ sâwe, “A zi nângânângâņâ buņ den laņ sap. Zâk wan wan den sâm taap?” Nâmbutņandâ itâ sâwe, “Zâk lopio uņakņangât den sap.” Paulo zâk Yesugât den sot mom zaatzaatņangât den sâi zen yatâ sâwe. ¹⁹⁻²⁰ Yatâ sâm mindumindu sombemân diim zâimņâ sâwe, “Den uņakņâ sat, zo nângânatkât sen. Den mârâtnâ, zorat topņâ sapsuna nângânâ.” ²¹ Ateņ kamân mâirâp sot kamân nâin gokņâ zen sot ândiwe, zen den uņakņâ nângânâ den âragum ândiwe.

Pauloņâ Kembugât topņâ dâzângoip.

²² Paulo zâk Areo den sâsân sombemân kin a itâ sâm dâzângoip, “Ateņ mâirâp, nâ topziņ ek nângan. Zen lopio doņbep sobim bimbi kwatziņgâme. ²³ Nâ kamânziņan âim gam lopiopiņâ ekņâ lopiogât nalem pâpanņan den itâ zei sâlâpkuwan, ‘Nalem pâpanņâ zi bem lopio nâigât

siņgi, kutņâ mân nângen.’ Mân nângâm mâpâsime, zorat topņâ dâzângobâ.

²⁴ Anutu zâk hân muyagem kwâkņan kut nâi nâi pâip. Zâk hân sot sumbem zorat mariņâ. Zo namâ a betņâ tuutuun, zoren tâtat mâme mân opmap. ²⁵ A zengât kut nâi nâi tuume, kut zo mân kârumap. Zâkņak a ândiândiniņâ sot Kaapum sot kut nâi nâi zo niņgâmap. ²⁶ A hânân ândien zo sâi a kânokâren gâbâ muyagem laņ kârâm hânân a kâmutņâ kâmutņâ muyagem laņ kârâm âiwen. Oi muyagem âinat, narâk sot daņgon zo zâkņak sâm niņgip. ²⁷ Nen umniņandâ Anutu kârum âim muyaginatkât yatâ oip. Zâk kârebân buņâ, gootniņan a hutnângon ândiap. Den nâi itâ ziap, ²⁸ ‘Nen zâkkât ândiândiņ umņan ândim kut nâi nâi upmen.’

Zengâren gâbâ a nâmbutņandâ zitâ sâwe,

‘Nen zâkkâren gâbâ âsagiwen.’

²⁹ Anutugât nângindâ lopio yatâ mân upap. Lopio kât âlipņâ a bitziņandâ sobime. Oi nen Anutugâren gâbâ muyagiwennâ nângindâ Anutu zâk lopio yatâ mân upap. ³⁰ Mârumņan kwakmak ândiwen. Anutuņâ niņgitņâ birâm ândeip, zorat narâk âkip. Irak ko a aksik umniņ melâņnatkât sap. ³¹ Zâk narâk pâip, zo ziap. Zoren hânņâ hânņâ topniņâ sâm muyagemņâ hâuņâ niņgâbap. Oi a nâi, zâk nep zo tuubapkât gâsum kwânângip. Oi hân a aksik zâkkât nângindâ bon upapkât mumuņan gâbâ mâņgei zaat ândiap.”

³² Paulo zâk mumuņan gâbâ zaatzaat, zorat den sâi nâmbutņâ ziņ mem gei kwâkwat den sâwe. Oi nâmbutņâ ziņâ sâwe, “Den zo narâk nâin ko sâna nângânat.” ³³ Yatâ utnetâ Pauloņâ zâmbam arip. ³⁴ A nâmbutņandâ Paulogâren pâlâtâņ op Yesugât siņgi urâwe. Oi zengât osetziņan kamân zorat a sâtnâ zengât kâmurân gok kutņâ Dionisio.

Oi ambân nâi kutnâ Damari sot nâmbutnâ ândiwe.

18

Paulonâ Korinti kamânân sinji âlip nep tuugip.

¹ Paulonâ Ateņ kamân birâm Korinti kamânân arip. ² Zoren Yuda a nâi muyageip, kutnâ Akwila. Zâk Ponto hânân goknâ. Oi ambinnâ Pirisila zâk sot Italia hânân ândeitâ Roma a kutâ Kalaudio, zâknâ Roma kamânân Yuda a ambân tarâwe, zo molizingip. Oi zet zo birâm Korinti kamânân âiwet. ³ Paulo zâk zekât mirin zâri tâtat mâme urâwe. Wangât, zet nep ârândân tuumarâwet, zorat zekâren zari tarâwe. Zengât nep ko hâmbâ silep tuumarâwe. ⁴ Yuda zengât kendon dâp Paulo zâk mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a sinji âlip dâzângoip nâmbutnâ zen Yesugât kâmut urâwe.

⁵ Oi Sila sot Timoteo zet Makedonia hânân gâbâ gâitâ Paulo sinji âlip nep zorarâk nângâm ândeip. Zâknâ Yuda a itâ sâm kâtigem dâzângoip, “A bâliņan gâbâ mâkâningâbapkât mârurum sâsân, Kristo, zâk Yesu.”

⁶ Yatâ sâi Yuda a zen diņâ birâm kâsa okņanņgâne zâknâ hâmbânjan gwapwap koi gei itâ sâm dâzângoip, “Tâmbetagoi, tosa zo nâgât buņâ. Ziņâ upap. Zorat nâ kândâtzângom hân nâin gok zengâren âibat.”

⁷ Yatâ sâm a nâi kutnâ Titeo Yusito, zâk Grik anâ Yuda a zen sot ândim Anutu hurat kwâkņanņgâm ândeip, zâkkât mirâ zo Yuda zengât mâpâmâpâse namâ ginņan kirip. Paulonâ zâkkât mirin âi tâtat mâme oip. ⁸ Mâpâmâpâse galem a kutnâ Kirispo, zâk sot a ambârâpņâ zen aksik sinji âlip nângâm Kembugâren nângâm pâlâtâņ kwâkņanņgawe. Oi Korinti a zengâren gâbâ doņbepņâ sinji âlip nângâm Yesugât kâmut utne too saņgonzîņgawe.

⁹ Paulonâ nâtik nâin uman egi Kembuņâ itâ sâm dukuip, “Gâ mân kenġât otnan. Sinji âlip sâm mân birâban. Sâmņik ândiban. ¹⁰ Nâ

galem otgiga anâ mân gobi. Kamân ziren nâgât sinji a doņbep ândie.”

¹¹ Yatâ sâm dukui Paulonâ kamân zorat a Anutugât den dâzângom ândei kâin kiin nâmburân karâmbut âkip.

Paulo sâkņanâk sâne a sâtņandâ dinziņ birip.

¹² Oi Galion zâk Grik hânân a sâtņâ patâ op ândei Yuda a zen um kânok opņâ Paulo kâsa okņanņgâm gâsum diim a sâtņanņgâren âiwe. ¹³ Diim âim Paulogât itâ sâm dukuwe, “A zi zâk Anutugât gurumin den komņâ mâtâp uņakņan âim Anutu mâpâsibigât sâmap.”

¹⁴ Yatâ sâne Paulonâ den hâuņâ sâbam oi Galionâ Yuda a itâ sâm dâzângoip, “O Yuda a, a zi bâliņ op tosa patâ muyagei sâi dinziņâ nângâbam. ¹⁵ Zen sâkurâpziņâ zengât den kâtik sot den nâmbutnâ âragum diim ge, zorat nâ mân kubikpat. Ziņak kubikpi. Zo nâgât nep buņâ.”

¹⁶ Yatâ sâm molizingi gem âiwe. ¹⁷ Oi a zen aksik patâ mâpâmâpâse galem a kutnâ Sostene gâsum lumņâ a sâtņanņgât mâtenan kom mem nâi nâi utne zîņgitņâ mân nângânâņgâ oip.

Paulo zâk âburem Antiokia kamânân arip.

¹⁸ Paulo zâk Korinti kamânân ândim zâim Yesugât kâmut kândâtziņ kelik Siria hânân âibam arip. Pirisila sot Akwila zet zâk sot ârândân âiwe. Kenkereai kamânân takâm kâukņâ mânâņgârip. Zorat mârurumņan Anutu mâtenan den sâm kâtigem kâukņâ mân mânâgât ândeip. ¹⁹ Zobâ waņġâyân zâim Epeso kamânân takâm kâsâpagowe.

Oi Paulonâ mâpâmâpâse namin zâim Yuda a zen sot den sinji âlip âraguwe. ²⁰ Oi zen sot ândibapkât sâne itâ sâm dâzângoip, ²¹ “Anutuņâ sâi nâ du zengâren âburem gâbat.” Yatâ sâm kelikmelik otziņgâm waņġâyân zâim Epeso kamân birâm arip. ²² Âimņâ Kaisarea kamânân takip. Zoren takâm Yesugât kâmut

kândâtziņ kelik den dâzângom Antiokia kamânân âburem arip. ²³ Paulo zâk Antiokia kamânân mâik nâi ândim zâmbamņâ sinġi âlip nebân du arip. Oi Galata sot Pirigia hânân kamânņâ kamânņâ Yesugât kâmut ândiwe, zo sâm kâtikņan kwatziņgâm arip.

Apolo zâk Epeso sot Korinti kamânân sinġi âlip nep tuugip.

²⁴ Oi Epeso kamânân Yuda a nâi gâip, kutņâ Apolo. Zâk Alesandiria kamânân gok. A zo nângânângânâ patâ. Zâk Kembugât den ekabân sâlâpkum nângâm naņġip. ²⁵ A zo Kembugât topņâ zo dukune nângâm naņġip. Too saņġon nep ko Yohanegârâk nângipņâ Yesugât sinġi imbaņâņoot dâzângom ândeip. ²⁶ Zâk Yuda a zeņġât mâpâmâpâse namin zâim sinġi den keņġât buņ, lâu bâbâlaņ sâm dâzângoip. Zoren sinġi âlip sâi Pirisila sot Akwila zet nângâm buku okņangâm diim âi Anutugât den nâmbutņâ dukum naņġawet.

²⁷ Oi Apolo zâk Grik hânân âibâ sâi Yesugât kâmut zen ekap nâi kulemgum Yesugât kâmut Grik hânân ândiwe, zeņġât pindâne mem arip. Ekap zoren den itâ zeip, “Zen a zi buku okņangâbi.” Den yatâ kulemgum pindâne arip. Âimņâ Korinti kamânân takâm Anutuņâ tângoï Yesugât kâmut itâ betziņan meip. ²⁸ Kembugât den ekabân gâbâ Yuda a den dâzângom sâip, “A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârûm sâsâņ, Kristo, zâk Yesu.” Zâkņâ minduminduyân den yatâ sâm Yuda zeņġât den zo mem ge kwatziņgip.

19

Pauloņâ Epeso kamânân Yohane arâp muyageziņgip.

¹ Apolo zâk Korinti kamânân ândei Pauloņâ hân mâtâp âim Epeso kamânân takâm Yohanegât arâp nâmbut muyageziņgip. ² Oi mâsikâziņgâm sâip, “Zen Kembugât

den sinġi âlip nângâm, nângâm pâlâtâņ kwapņâ Tirik Kaapum sot urâwe mo buņâ?” Sâi ziņâ sâwe, “Buņâ. Tirik Kaapum ândiap, zorat sinġi mân nângâwen.” ³ Sâne itâ sâm mâsikâziņgip, “Zen nâigât korân too saņġonziņgâwe?” Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen Yohanegât too saņġonziņgâwe.”

⁴ Sâne Pauloņâ itâ sâm dâzângoip, “Yohane zâk a umziņ melâņbigât too saņġonziņgâm itâ sâm dâzângoip, ‘A nâi bet gâbap, zen zâk nângâm pâlâtâņ kwâkņangâbi.’ Den zo Yesugât op sâip.” ⁵ A zen den so nângâne Kembu Yesugât korân too saņġonziņgâwe. ⁶ Too saņġonziņgâne Pauloņâ bikņâ kâukziņan pâi Tirik Kaapum zeņġâren gei Kembugât den gându uņakņan sâwe. ⁷ A yatâ urâwe, zen kiin zagât yatâņâ urâwe.

Pauloņâ sinġi âlip nep sot sen mârât kulem top top tuugip.

⁸ Paulo zâk Yuda a zeņġât mâpâmâpâse namin âsâbâņ zâimņâ keņġât buņ sinġi âlip dâzângom ândei kâin karâmbut âkip. Anutugât um topņan ândiândiņangât den sâm bâbâlaņ kwap dâzângoip. ⁹ Oi a nâmbutņâ zen um kâtik opņâ Yesugât den kândâtkom a ambân mâteziņan den bâliņâ sânetâ Pauloņâ birâziņgip. Oi Yesugât kâmut, zenâk diiziņgâm sirâmņâ sirâmņâ a nâi kutņâ Tirano, zâkkât mirin minduziņgâm zen sot âraguwe. ¹⁰ Kendon patâ zagât umņan zo yatâ op ândei Yuda a sot Grik a Asia hânân ândiwe, zen aksik Kembugât topņâ nângâwe.

¹¹ Oi Anutuņâ Paulo mam okņanġi sen mârât kulem nâi nâi tuugip. ¹² Zorat a zen Paulogât hâmbâ mot mem ândeip, zo mem mâsekziņoot zeņġâren mem âine gâsune sâkziņ âlip urâwe. Yatâ utne wâkeņâ a umziņan gâbâ takâm âiwe.

Kware suņa a ândiwe.

¹³ Oi Yuda a nâmbutņâ sâgân sâmbu opņâ hânņâ hânņâ âim gam

ândim zâizâin op Kembu Yesugât kot zo sâm wâke molizingânat sâm wâkeziñoot itâ sâm dâzângowe, “Yesu kutsiñgînâ Paulonâ sâmap, zâkkât korân sa âiban.”¹⁴ Yuda zengât tirik namâ galem a patâ nâi kutnâ Sikewa, zâkkât narâpnâ nâmburân zagât, zen Paulo eknâ yatâ urâwe.¹⁵ Yatâ op sâne wâkenâ den itâ sâm dâzângoip, “Yesu sot Paulo zo nângâzikan. Zen ko waniñ goknâ?”¹⁶ Wâkenâ yatâ sâi a wâkeñoot zo kâwali imbanâ mem zângom mem kâbakgwâbakne otzingâm hâmbâzin mem giñbololon meî sâk bârak sot gilâmziñoot mirin gâbâ pâtan âiwe.¹⁷ Zorat den siñgi Epeso kamânân Yuda a sot Grik a zen zo nângâm kenngât urâwe. Oi Kembu Yesugât kutnâ sâm âlip kwâkñangâwe.

¹⁸ Oi Yesugât kâmut, zengâren gâbâ donbep patânâ gam mâruman gâbâ kware suña op gâwe, zorat den siñgi sâm kâkñan parâwe.¹⁹ Kware suñagât ekap mem ândiwe, zo mem a mâteziñan kârâp une seip. Oi ekap zorat sângânñâ sâlâpkum mâpotne kât ekap 4 tausen yatâ oip.²⁰ A ziñâ yatâ utnetâ Kembugât denñâ imbanâ mem kâtigemñâ lan kârâm arip.

Paulonâ Yerusalem kamânân âibam oip.

²¹ Paulo zâk nep zo tuum nanngi Kaapumñâ okñangi Makedonia sot Grik hân âi walâzikâm Yerusalem kamânân âibatkat sâip. Oi itâ sâip, “Nâ Yerusalem kamânân âim âburem Roma kamânân âibat.”²² Oi âibam berân mâme nep a zagât Timoteo sot Erasto sângonzâkoi Makedonia hânân kâdom op âiwet. Zâk zikñik zoren mâik nâi ândeip.

Atemis bem loppio, zâkkât kwamit patâ urâwe.

²³ Narâk zoren Epeso kamânân um kâtik a zen siñgi âlipkât den kwamit patâ urâwe.²⁴ Zoren kâtnâ loppio tuutuunâ a nâi ândeip, kutnâ Demeterio. A zorânâ Atemis loppio namâ dâpnâ mâik mâik kâtnâ

tuugi a ziñâ sângân mine zâk sot nep arâpnâ kât donbep muyagiwe.²⁵ Oi Demeterionâ nep a gakârâpnâ minduzingâm itâ sâm dâzângoip, “A, zen nânge. Nepniñâ zorânâ kât sikum muyageningâmap.²⁶ Oi a nâi ga ândiap, kutnâ Paulo. Zen zâkkât topnâ nânge. Zâknâ Epeso kamânân gok sot Asia hânân kamân dâp a donbep um gulip kwatzingâm itâ sâm dâzângomap, ‘A betnâ loppio tuutuunâ, zo bon buñâ.’²⁷ Zâk yatâ oi a ambân zen nepniñangât nângâne giginâ upap. Bemniñâ Atemis zâkkât kutnâ gigin oi namânâ zi gâugâu gâsubap. Oi Asia hânân sot hân nâmbutnâ a aksik patâ zen zâk mâpâsime, zo dap op buñ upap?”

²⁸ Demeterionâ den yatâ sâm dâzângoi nângâm umziñan kuk op den yu kambân sâm itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutnâ patâ.”²⁹ Yatâ sâm den kwamit patâ utne kamân mâirâp zen aksik den kwamit patâ opnâ mindumindu sombemân âiwe. Oi Makedonia a zagât Paulo sot âiwet, kutziknâ Gaio sot Aristako, zet gâsuzikâm diizikâm âiwe.³⁰ Oi Paulonâ siñgi nângâm zaat sombemân âibam oi Yesugât kâmut ziñâ angân kârânangâwe.³¹ Oi kamân zorat a sâtnâ nâmbutnâ Paulo buku okñangâm ândiwe, zen Paulo sombemân mân âibapkat den pane arip.

³² Mindumindu kabânan a ambân nâmbutñandâ den nâi sâne nâmbutñangoot nâi sâne den gulip oi donbep ziñâ den topnâ mân nângâwe.³³ A zen yatâ op kine Yuda a zen, zengât bukuziñâ kutnâ Alesande mem aline a osetziñan kin den dâzângobam op den mân sâbigât bikñandâ dâp tuugip.³⁴ Yatâ oi a zen a ândopnâ, Yuda goknâ ek nângâmñâ zen aksik patâ den yu kambânâ itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutnâ patâ.” Zen narâk kârep den zo sâm kirâwe.

³⁵ Yatâ utne den galem a gamñâ sâi hiriñsâne itâ sâm dâzângoip,

“Epeso mâirâpñâ, kamân zirat Atemis patâniñgât namâ sot lopio sumbemân gâbâ gem geip, zorat galem a ândien. Zo a ambân zen aksik nânge. ³⁶ Gât ko zen umziñ diim gei kut ñâi ñâi lañ mân upi. ³⁷ A sâkziñanâk se, zen lopioniñgât namin âim kut ñâi ñâi mân tâmbetkuwe. Zen Atemis mân sâm bâliñ kwâkñange. ³⁸ Oi Demeterio sot nep a gakânâ, zen a ñâigât tosa muyagibi, oi ko den sapsusun narâkñan a sâtñâ zengâren sâne kubikpi. ³⁹ Zengâren den ñâi ziap, oi ko a sâtñâ zengât mindumin-duyân mem âibi. ⁴⁰ Zen itârâñ den lañ sânetâ kâmbam muyagibam uap. Zorat a kutânâ nenñgât nângei mân dâp oi kubikniñgâbap.” ⁴¹ Den galem a zorânâ den yatâ sâm dâzângeoi kâsâpagom âiwe.

20

Paulo zâk Makedonia sot Grik hânân arip.

¹ Den kwamit patâ buñ oi Paulonâ Yesugât kâmut diizingâm den dâzângeomñâ kândâtziñ kelikñâ Makedonia hânân arip. ² Hân zoren âim Yesugât kâmut kâtigibigât den donbep dâzângeomñâ walâzingâm Grik hânân arip. ³ Zoren kâin karâmbut ândim saruyân geim wañgâyân zâim Siria hânân âibâ sâi Yuda a ziñâ kunam sipkune wañgâ birâm Makedonia hân mâtap arip.

⁴ Oi a itâ zorân zâk sot âiwe. Berea kamânân gok Sopate, zâk Piroregât nanñâ. Tesalonike kamânân gok Aristako sot Sekundo sot Derebe kamânân gok Gaio sot Timoteo sot Asia hânân gok Tikiko sot Toropimo. ⁵ A yatâ zorân kândom âi Taroa kamânân mambâtningâm ândiwe. (Pilipi kamânân nâ Luka Paulo kândiangâm betniñan sâne âiwen.) ⁶ Oi Yuda zengât nalemm niniñgât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo âki Pilipi kamânân gâbâ wañgâyân zâim âim tâindâ sirâm bâtnâmbut oi Taroa

kamânân takâwen. Zoren sirâm nâmburân zagât ândiwen.

Paulonâ Taroa kamânân katep ñâi mumuñan gâbâ mângeip.

⁷ Sirâm nâmburân kânokgât kendonân nen nalemm ninam minduwen. Paulo zâk hañsâi âibat sâm den dâzângeom kiri ma ñâtik tânâmñâ oip. ⁸ Mirâ umñâ tarâwen, zoren kârâp âsakñâ donbep seip. ⁹ Oi katep ñâi kutñâ Eutiko, zâk Paulonâ den sâi nângeam tap mâtap mâigân gâbâ uman nelâmkoi zem hânân gei koi ze mem zaatne moip. Oi mirâ zo kârep patâ. Um karâmbut kwâkñan topñan. Zoren kwâkñan gâbâ gei koip. ¹⁰ Paulonâ geimñâ katep zo kwârakum lumñâ itâ sâm dâzângeoi, “Âgirâp mân utnek. Zâk umñâ mângim ziap. Mân muap.” ¹¹ Yatâ sâmñâ mirâ umñan zâim nalemm kâsâpkum nemñâ zen sot âragum tatne hañsâip. Hañsâi zâmbam arip. ¹² A zen katep zo diim mirâziñan zâim umziñ âlip oip.

Paulonâ Milete kamânân arip.

¹³ Nâmbutñâ nen Paulonâ sâi wañgâyân zâim Aso kamânân kândom âiwen. Paulo zâk hân mâtap âim Aso kamânân wañgâyân zâibam oip. ¹⁴ Oi ko Aso kamânân âim muyageningâm wañgâyân zâi niñgiri ârândân âiwen. Âimñâ Mitilene kamânân takâwen. ¹⁵ Zobâ sirâm ñâin âim Kio hân walâwen. Zobâ sirâm ñâin Samo kamânân takâwen. Zobâ sirâm ñâin Milete kamânân âi takâwen. ¹⁶ Paulo zâk Yerusalem kamânân kek âibat sâm Epeso kamânân mân âim Milete kamânân arip. Asia hânân ândei Yuda zengât kendon Pentekos, zorat narâk walâbapkât op Yerusalem kamânân kek âibatkat sâip.

Epeso kamânân gâbâ Yesugât kâmut galem a gâne den dâzângeoi.

¹⁷ Milete kamânân gamñâ Paulonâ a sâñgonzângeoi Epeso kamânân âim Yesugât kâmut zengât galem a diizingâne gawe. ¹⁸ Gane Paulonâ

itâ sâmb dâzânngoip, “Nâ Asia hânân gam zengâren nep tuum gâwan. Zo topñan gâbâ nângâm nanje. ¹⁹ Nâ a ginñandâ Kembangât kore op ândiwan. Oi Yuda zen kâsa ot-ninetâ sâknam kwâkñan ândim isem ândiwan. ²⁰ Oi den dâzânngobatkât ñâi mân ziap. Zen âlip upigât den sinji âlipñâ sombemân sot mirin aksik dâzânngowan. ²¹ Oi Yuda a sot Grik a, zen umziñ melânâ Anutu mâtenjan Kembuniñâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñanngâbigât dâzânngowan.

²² Irak ko Kaapumñâ umnan saam diinigi Yerusalem kamânân âibâman. Zoren aria kut ñâi ñâi otnibi, zo mân nângan. ²³ Ka Tirik Kaapumñâ itâ tirâpnogap. Zoren aria tâk namin nâbane tap sâknam nângâbat. ²⁴ Nâ ândiândinangât nângâm kenngât mân uan. Nâ ândiândinâ mân angnân kârâbat. Kembu Yesuñâ nep diñ sâmb nigip, zoric tuum âibatkat nângan. Anutu um lumbeñangât den sinji sa lañ kârâbapkat nep diñ sâmb nigip.

²⁵ Oi ñâi sa nângânek. Nâ Anutu um topñan ândiândigât den sinji dâzânngom osetziñan ândia nikme, zo dum zagâtñâ sângânâ mân nikpi. ²⁶ Itârân dâzânngua nângânek. Zengâren gâbâ ñâi tâmbetagobap, zorat tosa nâgâren mân zimbap. ²⁷ Wangât, nâ Anutugât den sinji âlip zo aksik dâzânngowan. Ñâi mân birâwan, zorat tosa nâgâren mân ziap. ²⁸ Zen ziñak galem orangâm kâmut gakâziñâ galemziñ upi. Tirik Kaapumñâ zo zengât galem a sâmb zâmbarip. Kembangât kâmut zo Yesu zâkñâ gilâmñandâ kwâlâziñgip, zen galem otziñgâm ândibi.

²⁹ Nâ itâ nângan. Nâ birâziñgâm aria a nâmbutñâ zen wâu ulin yatâ tâmbetzânngonam gabi. ³⁰ Oi osetziñan gâbâ a nâmbutñâ muyagemñâ zen a nâmbutñâ zengât a upigât den bâliñ sâmb um gulip kwatziñgâbi. ³¹ Zorat zen galem orangâm ândibi. Kendon patâ karâmbut zorat umñan sirâm ñâtik zo girem den dâzânngom

isem gâwan. Zen zorat nângâm ândibi. ³² Oi nâ Anutugâren zâmbansan. Zen Anutugât lumbeñâ den zo nângâm ândibi. Yatâ utne Anutuñâ tânzânngoi bonñâ muyagibi. Yatâ opñâ a ambân mem kubikziñgip, zen sot opñâ bonñâ muyagibi.

³³ Nâ a ñâigâren kât sikum mot mân mimbatkat sâwan. ³⁴ Ninâ sot arâpnâ nenngât bitnandâ tuuga muyagei mem nem ândiwen, zo âlip nângé. ³⁵ Nâ mâtâpñâ dâzânngom nanngâwan. Zen nep kâtigem tuune kât mot muyagei a ambân kanpitâ zo ziñgâbigât mân kwakpi. Mâtâp zo tirâpzânngowan. Oi yatik opñâ zen Kembu Yesu den itâ sâip, zo nângâm ândibi. Den zo itâ, ‘Kut ñâi ñâi mimiñ, zo âlipñâ. Ka kut ñâi ñâi ziñgâziñgân, zorân umâlep zâizâiñ.’”

³⁶ Paulo zâk den yatâ sâmb dâzânngom simin liim zen sot ninâu sâip. Ninâu sâi isemñâ lum kândât kelikñâ pane arip. ³⁷⁻³⁸ Oi itâ sâmb dâzânngoip, “Zen dum zagâtñâ sângânâ mân nikpi.” Yatâ sâi umziñ bâliñ oi zo yatâ lum kândâtñâ kelikñâ diim wangâyân âi parâwe.

21

Paulo Yerusalem kamânân âibam wangâyân zarip.

¹ Oi nen zâmbamñâ tântân âimñâ hân ñâi kutñâ Koo, zoren takâwen. Mirâ hañsâi Rodo hânân âim zobâ Patara kamânân âi takâwen. ² Kamân zoren wangâ ñâi Poinike hânân âibam op tâi zoren zâiwen. ³ Zobâ âimñâ Kipro hân egindâ yangâgen tâi ek walâm âiwen. Âi Siria hânân âim Tiro kamânân takâwen. Zoren wangânñâ sikum pam tâip. ⁴ Pam tâi nen kamânân zâi Yesugât kâmut muyageziñgâm sirâm nâmburân zagât tarâwen. Oi Tirik Kaapumñâ otziñgi Paulonâ Yerusalem kamânân mân âibapkat sâwe. ⁵ Zoren ândeindâ wangâ âiâiñ narâk oi a ambân sot katep zen

aksik diiningâm kamân âkñan sagân geiwen. Geimñâ simin liim ninâu sâwen. ⁶ Ninâu sâmñâ âbânañgâm zen kamânân zâine nen wangâyân zâiwen.

Propete Agabonâ Paulogât den sâip.

⁷ Oi Tiro kamânân gâbâ Tolemaio kamânân takindâ wangâyân âiâinâ zo âkip. Yesugât kâmut nâtik kânok zen sot ziwen. ⁸ Hañsâi kamân zo birâm Kaisarea kamânân âi takâm Pilipogât mirin zâiwen. Pilipo zâk mârûm a nâmburân zagât nalem kâsâpkum zingâmarâwe, zengât kâmurân gok. Zâkkât mirin zâiwen. ⁹ Zâkkât bârarâp kimembut sigan ândiwe. Zen Propete yatâ op Kembangât den sâmarâwe.

¹⁰ Oi sirâm nâmbutñâ zoren tâindâ Yuda hânân gâbâ Propete nâi kutñâ Agabo, zâk nenğâren gâip. ¹¹ Gamñâ Paulogât inzutñâ memñâ zikñâ kin bik saamñâ itâ sâip, “Tirik Kaa-pumñâ itâ sap, ‘Inzut zi marinâ zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a zinâ itâ okñangâm kamân nâin gok zengât bitziñan pambi.’”

¹² Den yatâ sâi nen sot kamân mâirâp nen aksik Paulo Yerusalem kamânân mân zâibapkât sâwen. ¹³ Dukuindâ itâ sâip, “Zen wangât isem umbâlâ otnige? Nâ Kembu Yesugât op mumbatkât mân kenğât uan.” ¹⁴ Den dukuindâ mân nângâm kâtigei birâm itâ sâwen, “Kembangât den kâtigibap.”

Paulo zâk Yerusalem kamânân zariip.

¹⁵ Narâk zo âki Yerusalem kamânân zâinatkat kubikangâwen. ¹⁶ Oi Kaisarea kamânân gâbâ Yesugât kâmut zengâren a nâmbutñâ zinâ diiningâm Nason zâkkât mirin nâmburâwe. Nason zâk mârûmñan Kembangât a oip. Zâk Kipiro gokñâ. ¹⁷ Oi zobâ âi Yerusalem kamânân takindâ Yesugât kâmut nâmbutñâ zinâ sâtâre op buku otningâwe.

¹⁸ Hañsâi Paulo sot nen ârândân Yakobogâren âiwen. Zâi tâindâ

Yesugât kâmut galem a zen gawe. ¹⁹ Gane Paulonâ bitziñ kom Anutuñâ mam okñangi kamân nâin gok zengâren nep tuugip, zorat den sinji dâzangom nanğip.

Paulo zâk zengât den nângip.

²⁰ Paulonâ den sinji dâzangom nanğip nângâm Anutu sâm âlip kwâkñangâmñâ itâ sâm dukuwe, “Bukuniñâ Paulo, nângat. Yuda a donbep patâ Yesugât kâmut op ândie. Zen aksik Mosegât gurumin den lum kâtigie. ²¹ Gâgât den itâ gâi nângâme, ‘Yuda a hân nâin âi ândie, zen Mosegât den birâbigât dâzangomap. Zen murarâpziñâ mân kwabâ kwatziñgâbigât dâzangomap. Sâkurâpniñangât gurumin den, zo mân lubigât sâmap.’ ²² Kamân ziren Yuda anâ gâgât yatâ nângâme, gât ko dap utnat?

Gâ Yerusalem kamânân gaat, zorat sinji nângâm nanğabi. Nângâmñâ mindubi. ²³ Gât ko nen den nâi dâgogindâ zo upan. Nenğâren a kimembut ândie. Zen Anutu mâtenan den sâm kâtigem kâukziñ mân mânangât ândime. ²⁴ Oi gâ zengâren târokwatgigindâ sii nalem kwâlâna om kâukziñ mânangâtpi. Gâ yatâ otna a ambân zen gek itâ nângabi, ‘Zâkkât den nângâwen, zo bon buñâ. Zâk gurumin den lum ândimap.’ ²⁵ Hân nâin gokñâ zin Yesugât kâmut urâwe, zengât den itâ sâwen, ‘Zen nalem bem lopiogât sinji sâne mân nimbi. Zuu gilâm sot zuu gilâmziñoot mân nibi. Ap ambin, zet mân birâyanğâbabot.’ Zo yatâ sâm kâtigiwen.”

²⁶ Yatâ sâne Paulo zâk dinziñâ nângâm a kimembut zengâren târokwaip. Hañsâi too sanğonñâ tirik namin zâiwe. Sâkziñ kubikangâm Anutugât sinji nalem pânâ utnetâ Paulonâ tirik namâ galem a zorat dukuip.

Paulonâ tirik namin zari gâsuwe.

²⁷ Nep mâme nâi âkâkânjan Paulonâ tirik namin zâi tâi Asia

hânân gâbâ Yuda a nâmbutnjâ ziņâ zâk ekņâ a aksik kâsa okņangânat sâm gâsuwe. ²⁸ Gâsumņâ den kâtikņâ sâm sâwe, “O Isirae a, ga betniņan minek. A zirâņ hânņâ hânņâ ândim Yuda a kâsa otningâmņâ Mosegât den sot tirik namâ zorat mem gei kwâkwat den sâm dâzâņgomap. Oi tirik namâniņan Grik a diiziņgi zâine mân dâp uap.” ²⁹ Paulo zâk Epeso kamânân gokņâ Toropimo, Yuda a buņ, zâk sot kamânân âim gâitâ ekņâ zorat sarâ itâ sâwe, “Pauloņâ tirik namin diim zâim geip.”

³⁰⁻³¹ Paulo zâk yatâ oip sâne kamân mâirâp ziņ aksik umziņ bâliņ oi zaatņâ mindum gawe. Oi a nâmbutņandâ Paulo gâsum diimņâ tirik namin gâbâ âkņan giwe. Diim gine mâtâp dooņguwe. Paulo gâsumņâ kune mumbapkât utne siņgi zo Roma kâwali a galem zâkkâren ari itâ nâņgip, “Yerusalem a zen aksik kâsa gâsâyague.” ³² Den yatâ nâņgâmņâ zorâņak kâwali a galem patâņâ arâņņâ sâtņâ sot yen gâsuziņgi sârârâk kârâm âiwe.

Oi Yuda a zen Paulo kom tatne kâwali a galem patâ sot kâwali a, zen gane ziņgit birâwe. ³³ Oi kâwali a galem patâņâ ga Paulo bitziņan gâbâ betziņan mem sâi tâk kâtikņandâ saawe. Oi Paulogât topņâ sot kut ñâi ñâi oip, zorat mâsikâziņgip. ³⁴ Mâsikâziņgi a ambân zen den ñâi sâne nâmbutņandâ den laņ gulip sâwe. Yatâ sâne den zo top mân nâņgâm sâi kâwali a ziņ gâsu diim namâziņan âiwe. ³⁵ Oi Paulo tiregân gâi a doņbep patâ ziņâ mindum mâtâp dooņguwe. Dooņgune kâwali a ziņâ Paulo gâsum bitziņâ kwâkņanâk mem namin zâiwe. ³⁶ A aksik patâ moliziņgâm gam den yu kambâņ sâm itâ sâwe, “A zo kune buņ oik.”

³⁷ Paulo diim namin baginâ sâne Pauloņâ kâwali a galem dukum sâip, “Nâņgânina den ñâi dâgobâ.” Sâi kâwali a galemņâ sâip, “Gâ dap op Grik denân sat? ³⁸ Mârûmâk Aigita a

ñâiņâ a kutâ kunat sâmņâ a 4 tausen diiziņgi hân a mân ândiândiņan âiwe. Gâ a zo mo ñâi?” ³⁹ Yatâ sâm mâsiki Pauloņâ itâ sâip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamân patâ, zo gokņâ. Gâ nâņgânina den ñâi dâzâņgobâ.” ⁴⁰ Oi nâņgânanggi Paulo zâk tiregân kin a den hiriņsâbigât bikņandâ dâp oi zen hiriņsâne Yuda ziņ denân itâ sâm dâzâņgoip.

22

Pauloņâ Yuda a Yerusalem kamânân den dâzâņgoip.
(Apo 9:3-19; 26:12-18)

¹ “Bukurâpnâ sot patârâpnâ, nâ den sa nâņgâne.” ² Paulo zâk yatâ sâm Yuda a ziņâ denân dâzâņgoi hiriņsâm den mân sâm tarâwe. ³ Oi târokwap dâzâņgoip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamânân muyagewan. Oi kamân ziren ga ekap namin ândim lâambarâwan. A patâ Gamalie, zâkkât um topņan ândia sâkurâpniņangât gurumin den zo kwâkâm nigî nâņgâwan. Oi zen itârâņ ue, zo yatik nâ Anutugât gurumin den kâtigem lum ândiwan. ⁴ Oi Yesugât kâmut zi buņ upi sâm nâ kâsa otziņgâm a sot ambân aksik saaziņgâm tâk namin zâmbam ândiwan. ⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, zen nâgât topnâ âlip nâņge. Zen bukurâpniņ Damasiko kamânân ândime, zeņgât ekap kulemgum nine itâ sâm âiwan, ‘Ândi a ambân Yesu nâņgâm pâlâtâņ kwapme, zen gâsuziņgâm diiziņgâm Yerusalem kamânân ga hâuņâ sâknam ziņgâbi.’

⁶ Yatâ sâm mâtâbân âim mirâ bâkņan oi Damasiko mâte ua sumbemân gâbâ kârâp âsakņâ patâ nâgâren âsageip. ⁷ Âsagei hânân gei zemņâ den itâ muyagei nâņgâwan, ‘Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat? ⁸ Oi nâņâ sâwan, ‘Kembu, gâ ñâi?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Gâ nom ândimat. Nâ Yesu Nasarete gokņâ.’ ⁹ A nâ sot ândiwe, zen kârâp âsakņik igâwe. Den ko mân

nângâm kwâtâtiwe. ¹⁰ Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, Nâ dap upatkât sat?’ Sa Kembunâ itâ sâm dâtnogip, ‘Zaat Damasiko kamânân âiban. Zoren âina a nâinâ nep tuubangât dâgobap.’ ¹¹ Oi kârâp âsaknâ patâgât sinnâ bâpsâipkât eksandâ nâtâtiksâi bukurâpnâ zen bitnan gâsunine Damasiko kamânân âiwen.

¹² Kamân zoren a nâi ândeip, kutnâ Anania. Zâknâ gurumin den lum ândeip. Yuda a zoren ândiwe, zen zâkkât nângâne a âlipnâ oip. ¹³ A zorân nâgâren ga itâ sâm dâtnogip. ‘Bukunâ Saulo, gâ singâ ânângârik.’ Sâi zorenâk sinnâ ânângâri egâwan. ¹⁴ Oi den itâ sâm dâtnogip, ‘Sâkurâpninangât Anutu, zâk mârûm zâkkât nepnâ tuubangât gâsum sâlâpgogip. Gâ Anutugât kore mâman a târârak Yesu ikpangât sot diñâ nângâbangât sâip. ¹⁵ Gâ kut nâi egin sot zâkkât singi den, zo a ambân aksik dâzângoban. ¹⁶ Oi zi wangât mambât yen ândiat? Gâ zaat Yesu bimbi kwâknangâna too sângongiga Yesunâ tosagâ gulipkubap.’ ¹⁷ Yatâ opnâ mâik nâi tap nângâm ko Yerusalem kamânân âburem gam tirik namin zâim ninâu sâm umanân Yesu egâwan. ¹⁸ Eksa itâ dâtnogip, ‘Kamân zirat a, zen gâgât lâuyân gâbâ nâgât den singi nângâm birâbi. Zorat gâ kek Yerusalem kâmân birâm âi.’ ¹⁹ Sâi nâ den hâuñâ itâ dukuwan, ‘Kembu, nâ arâpkâ mâpâmâpâse namin muyagezingâm gâsuzingâm zângom tâk namin zâmbam ândiwan. Oi zo kamân zirat marinâ âlip nânge. ²⁰ Oi gâgât den sâsân a Setepano kunam hâmbâziñ kwâkâm kinnâ topnan pamñâ kune nânga âlip oip. Oi nâ zengât hâmbâ galem orâwan. Oi zo kamân zirat a ambân nângâm nangegât gâgât singi âlip dâzângobat.’ ²¹ Yatâ sa Kembunâ itâ dâtnogip, ‘Gâ zaat kubikanğana hân nâin gok zengâren sângongoga âiban.’”

Paulo tâknâ lapitnâ sâm birâwe.

²² A zen kindap kwap Paulonâ hân nâin goknâ ziñâ Anutugât singi upigât sâi nângâne mân dâp oi den yu kambân sâm itâ sâwe, “A zo kune moik. A yatâ zo zâk ândei mân dâp upap.” ²³ A ziñâ zo yatâ sâm yu kambân hâmbâziñ kwâkâm suundum sot mâpot pane zâim geip. ²⁴ Kâwali a galem patânâ sâi arâpnâ Paulo diim namâ kâligen zâiwe. Oi zoren a zen wangât den donbep se sâmñâ zorat topnâ sâm muyagei nângânat sâm tâknâ lapitpigât sâm ziñgip. ²⁵ Oi zen tâknâ lapitnamñâ inzutnâ saane ko Paulonâ a sâtnâziñâ itâ sâm mâsikip, “Zen dâp yatâ Roma a diñâ mân nângâmñâ tâknâ lapitne dâp upap?” ²⁶ Yatâ sâi a sâtnâziñandâ patâgâren âi dukum sâip, “Dap utnat? A zi Roma a bonñâ.” ²⁷ Sâi kâwali a zengât galem a patâ, zâknâ Paulogâren âi mâsikâm sâip, “Gâ sâ. Gâ perâknak Roma a?” Sâi Paulonâ sâip, “Zo perâknak.” ²⁸ Sâi Galem a patânâ itâ sâip, “Nâ a yennandâ kât donbep pamñâ Roma a orâwan.” Sâi ko Paulonâ sâip, “Nâ âsaâsaginâ Roma a.” ²⁹ Yatâ sâi Paulo lapitnam urâwe, zo birâwe. Oi kâwali a zengât galem a patâ, zâk den zo nângâm wangât yatâ uan sâm pârâkpm kengât oip.

³⁰ Hañsâi kâwali a zengât galem a patâ, zâknâ Yuda a wangât sâm Paulo nângâm bâliñ kwâknange sâm zorat topnâ nângâbat sâm tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ sâi aksik mindunetâ Paulo tâknâ olañ diim gâi minduminduyân pâip.

23

Paulo zâk a sâtnâ zengât minduminduyân den sâip.

¹ Paulo zâk a sâtnâ sen tâpâk ziñgit itâ sâm dâzângoip, “A bukurâpnâ, Anutugât mâtenan târârak ândim gâwan. Anunnangât mân opman.”

² Yatâ sâi ko tirik namâ galem a patâ Anania, zâknâ a ziñâ lâunjan kumbigât sâip. ³ Sâi Paulonâ itâ

sâm dukuip, “Sâkkâ ko tobat âlipnâ. Umgâ ko bâlinâ. Gâ Anutuñâ gobap. Gâ Mosegât gurumin den lum nâgâren den kubikkubik tuubam sat. Ka Mosegât gurumin den kom nobigât dâzânguât.”⁴ Yatâ sâi a kirâwe, zen Paulo itâ sâi dukuwe, “Gâ wangât Anutugât tirik namâ galem a patâ zo sâi bâlin kwâkñangât?”⁵ Sâne Paulonâ itâ dâzângoip, “Bukurâp, zâk a patâ ândiap, zo mân nângâm den zo san. Kembangât ekabân den nâi itâ kulenguwe, ‘Gâ a ambân zengât galem a mân sâi bâlin kwâkñangâban.’ Nâ den zo nângâman.”

⁶ Oi a sâtnâ kâmut tarâwe, zen nâmbutnâ Sadukaio a ândiwe. Nâmbutnâ ko Parisaio a ândiwe. Paulo zâk zo ek nângâm den mem zâi pam itâ sâi dâzângoip, “A bukurâpnâ, nâ Parisaio a. Sâkurâpnâ zen Parisaio a ândiwe. Parisaio a nen momnâ zaatnat sâmen. Momnâ zaatzaatnâ, den zo luman, gât ko denân nâbanse.”

⁷ Den yatâ sâi Parisaio a sot Sadukaio a, zen den sâi kwâkâyangâne kâsâp muyageip.⁸ Sadukaio a zen mumunjan gâbâ zaatzaat sot sumbem a sot um dâp zo mân ziap sâmarâwe. Ka Parisaio a zen kut nâi nâi zorat nângâne bon opmap.⁹ Oi zorat minduminduzijan den sârek patâ âraguwe. Yatâ opnâ Parisaio a zengât kâmurân gâbâ Kembangât gurumin den galem a nâmbutnâ zen zaatnâ den kârâpnoot itâ sâwe, “Nen a zi egindâ tosanâ buñ uap. Sumbem a mo a tabânâ zinâ den dukuwe oi ko dap sânat?”

¹⁰ Oi den kârâpnoot âragunetâ kâwali a galem a patâ zâk Paulo kumbegât kenngât op sâi arâpnâ kâmut zinâ geim Paulo osetzijan gâbâ gâsum diim namâzijan zâiwe.

¹¹ Nâtik zoren Kembangât muyagem Paulo gootjan kin itâ sâi, “Gâ mân kenngât ot. Ziren Yerusalem kamânân nâgât den sinji sâi muyagiat, zo yatik Roma kamânân sâi muyagiban.”

Yuda a nâmbutnâ Paulo kunam sâwe.

¹² Hanjsâi Yuda a nâmbutnandâ den itâ sâi saawe, “Nen nalem birâm yenâk ândinat. Paulo kom ko nem ândinat.” Yatâ sâi Anutu mâtenjan den zo sâi kâtigiwe.¹³ A tenngâziñ 40 yatâ zorân den zo sâwe.¹⁴ A zo zengâren gâbâ nâmbutnandâ tirik namâ galem a patâgâren âim itâ sâwe, “Nen nalem birâm ândimnâ Paulo kom nalem ninatkât sâi kâtigien.¹⁵ Zorat gâ sot a sâtnâ zen kâwali a patâgâren den itâ pane âibap, ‘Gâ Paulo sângonguna gâi zâkkât dinâ sâi kubiknat.’ Oi dinzinâ nângâm Paulo sângongoi mâtâbân gâi kunat.”

Paulo biitnandâ kâmbamgât den sâi muyageip.

¹⁶⁻¹⁷ Oi Paulogât biitnandâ kâmbamgât den zo nângip. Nângâmñâ kâwali a zengât namin bagim aninâ dukuip. Dukui ko Paulonâ kâwali a zengât a sâtnâ nâi konsâm itâ dukuip, “Gâ kâtep zi kâwali a patâgâren diim âina den nâi dukubap.”¹⁸ Sâi a zorân kâtep zo diim patângâren âim itâ dukuip, “A tâk namin taap, kutnâ Paulo, zâknâ noonsâm dâtnogi kâtep zi diim gaan. Kâtep zirân den nâi dâgobap.”¹⁹ Yatâ sâi dukui kâwali a galem patânâ kâtep bikñan gâsum diim ginñan âim mâsikâm sâi, “Den dap dâtnoban?”²⁰ Mâsiki kâtepñâ itâ sâi dukuip, “Yuda a zen gâgâren den pane gâbapkât den saage. Mukan Paulo minduminduzijan diim âine topnâ sâi muyagibapkât dâgobi.²¹ Dâgone dinzinâ mân nângâban. A 40 yatâ zorân Paulo kunam se. Zen nalem birâm ândim Paulo kom nalem ninatkât se. Oi zen Paulo kunam mâtâbân mambât te.”²² Kâtep zorân den yatâ sâi kâwali a galemñâ den itâ sâi sângongoip, “Gâ den dâtnogat, zo a nâi mânâk dâzângoban.”

Kâwali a zinâ Paulo Kaisarea kamânân diim âiwe.

23 Oi kâwali a galem a patânâ kâwali a sâtnâ zagât diizikâm itâ sârnâ dâzâkoip, “Zet sâitâ kâwali a ki mâtâp âiâinâ 2 handeret sot kâwali a bâu biosi kwâkñan âiâinâ 70 sot liŋgip kâlâu a 2 handeret zorânâ kubikangâm nâtikkât narâk nâmburân kimembut, narâk zoren Kaisarea kamânân âibi. 24 Oi Paulogât bâu biosi nâi kwâkñan tâpapkât kubikpi. Oi mulunâk galem okñangâm Roma a kutâ Pelikigâren diim âibi.”

25 Oi Kâwali a galem a patânâ Pelikigât ekap nâi itâ kulemgop,

26 “Klaudio Lisia, nânâ a kutâ âlipñânâ Peliki, gâgât ekap zi kulemguan. 27 Kâwali a ziŋ a nâi diim ge. Zo Yuda a ziŋ kune mumbam oi a zo Roma a nângâmñâ sa kâwali anâ sot âimñâ bitziŋan gâbâ mâkâwen. 28 Oi denân parâwe, zorat topñâ nângâbat sârnâ a sâtnâ minduminduyân diim âiwan. 29 Diim âim ziŋangât gurumin den sârne itâ nângâwan. Kut nâi nâi oip, zorân kâmbam mo tâk namin tâtat, zorat dâp mân uap. 30 Oi a nâmbutñâ ziŋâ Paulo sipkum kunam utne gâgâren sângogua gaap. Oi den sâkñanâk sârne, zen sângonzânua gâgâren gam diñâ dâgobi.”

Ekap yatâ zo kulemgum kâwali arâpñâ ziŋgâm mem âibigât sâip.

31 Oi Kâwali a zen patâgât den lumñâ nâtigân Paulo diim âim Antipatri kamânân takâwe. 32 Hañsâi kâwali a nâmbutñâ kamânziŋan puriksâne kâwali a biosi kwâkñan tâtat ziŋjik diim âim Kaisarea kamânân takâwe. 33 Takâm a kutâ ekap pindâm Paulo yatik bikñan parâwe. 34 A kutânâ ekap zo sâlâpkum Paulogât hân topñangât mâsikip. Zâk Kilikia hânân gokñâ nângâm itâ sâip, 35 “A denân gâbanse, zen gane narâk zoren den kubiknat.” Yatâ sârnâ kâwali a zenngât bitziŋan

pâi diim Herodegât den kubikkubik namin pam galem urâwe.

24

Yuda a Kaisarea kamânân Paulogât den sâgânâk sâwe.

1 Sirâm bâtnâmbut âki tirik namâ galem a patâ Anania, zâk sot galem a nâmbutñâ sot a nâi kutñâ Teatulo, zen Kaisarea kamânân geim Paulogât den sârnâ Roma a kutâgâren âiwe. 2 Âine a kutañâ sâi Paulo diim gane Teatulonâ Paulo tosanñangât den itâ sârnâ muyageip, “A kutâ âlipñâ Peliki, gâ âlip galem otniŋgâna lumbeŋ ândimen. Oi Yuda a kâmut nen zi betniŋan mena ândiândi âlip ândien. 3 Gâ kârnân dâp âlip galem otniŋgâmat, zorat nângindâ âlip opmap.

4 Oi den sa kârep opapkât nângânina den pânkânok dâgobâ. 5 A zirat nângindâ bâliŋ opmap. Yuda a hânñâ hânñâ den dâzârŋgom um gulip kwatziŋgâmap. A zo Nasarete gokñâ sarâ agât arâpñâ, zenngât a sâtnâ ândiap. 6 Zâkñâ tirik namin âim mem bâliŋ kwapâ sâi gâsuwen. 7 Niŋñâ gurumin den lum kubiknam oindâ Kawali a galemñâ Lisia, zâk sot arâpñâ ga diim âiwe. 8 Oi denân parâwen, nen gâgâren gânatkât sâip. Oi nen den dâgogen, zorat gikak mâsikâm topñâ nângâban.”

9 Den yatâ sâi Yuda a ziŋñâ beknjan mem zorik sâwe.

Paulonâ Peliki mâteŋan den torenñâ sâip.

10 Oi Pelikiñâ bikñâ dâp oi Paulonâ itâ sâip. “Gâ Yuda nenngât hân ziren a kutâ op narâk kârep ândim gâin, zorat umâlîbân den sâbat. 11 Nâ Yerusalem kamânân Anutu mâpâsibam op zâim ândia sirâm kiŋ zagât uap. Den zorat um zagât op a zi mâsikâziŋgâna dâgonek. 12 Nâ tirik namin mo mâpâmâpâse namin mo sombemân a ambân zen sot sârek den mân âragoindâ niŋgirâwe. 13 Oi a zirânâ den se, zorât bonñâ mân tirâpgobi.

14 Oi n̄ai d̄agoga n̄anḡa. M̄at̄ap uṅakṅa bir̄ame, zorik āndim s̄akur̄apn̄a zenḡat Anutu m̄ap̄aseman. Ka Moseḡat gurumin den sot Propete zenḡat den kulenguwe, zorat n̄anga bonṅa opmap. 15 Oi ḡat̄am Anutuṅa a orot m̄ameziṅ b̄aliṅa sot ālipṅa, nen mumuṅan ḡab̄a m̄anginiṅgi zaatnat, zo n̄anḡam āndime. Zo yatik n̄a n̄anḡam āndiman. 16 Yat̄a opṅa galem oraṅḡam āndim Anutu sot a zenḡat m̄ateziṅan aṅun m̄an op āndiman.

17 Yat̄a op h̄an k̄areb̄an āndim bukur̄apn̄anḡat k̄at mem Yerusalem kam̄an̄an ḡawan. 18 K̄at zo mem gam tirik namin z̄aim kubikaṅḡam ta muyageniwe. Zoren a k̄amur̄an mo kwamit pat̄a, zoren m̄an tar̄awan. 19 Asia h̄an̄an ḡab̄a Yuda a n̄ambutṅa zen tar̄awe. Oi a zo ziṅa n̄aḡat tosa n̄ange oi ko ḡaḡat m̄ategan ga s̄am muyaginek. 20 Mo a s̄atṅa mindumunduȳan n̄aṅa den sa tosa n̄ai muyagiwe oi ko a zi ziṅa ḡaḡat m̄ategan sapsunek. 21 N̄a a minduminduȳan den k̄anok s̄awan. Zo n̄anḡane m̄an d̄ap oip. Zo ko den k̄atik s̄am it̄a s̄awan. Mom zaatzaatṅa den zo s̄aman, zorat n̄ambutṅand̄a den̄an n̄abanet̄a kinzan.”

22 Paulon̄a den yat̄a s̄ai ko Roma a kut̄a Peliki, z̄ak Pauloḡat den zo m̄an s̄am kw̄ak̄am biri zeip. Wanḡat, z̄ak m̄at̄ap uṅakṅa zorat den siṅi n̄anḡip, zorat it̄a d̄az̄angoip, “K̄awali a galem a Lisian̄a Yerusalem kam̄an̄an ḡab̄a ḡai ko zenḡat den s̄am kw̄ak̄abat.” 23 Yat̄a s̄amṅa k̄awali a s̄atṅa it̄a s̄am dukuip, “Ḡa s̄ane ar̄apk̄a zen Paulo galem op k̄asa m̄an okṅaṅḡabi. Bukur̄apṅa, zen kut n̄ai n̄ai mem ga pind̄anam utne m̄at̄ap m̄an dooṅgubi.”

Paulo z̄ak kendon pat̄a z̄aḡat t̄ak namin t̄aip.

24 Sir̄am n̄ambutṅa zo tapṅa Peliki z̄ak ambinṅa, Yuda gokṅa, kutṅa Durusila, z̄ak sot tapṅa Paulo s̄ai ḡam Kristo Yesu n̄anḡam p̄al̄at̄an kw̄akwatṅaṅḡat d̄az̄akoip. 25 Oi Paulon̄a t̄ar̄arak āndiāndiṅ sot

ākṅaṅleḡat kendon āndiāndiṅ sot h̄auṅa mimiṅaṅḡat nar̄akṅa, zorat den s̄ai Pelikiṅa kenḡat opṅa Paulo it̄a s̄am dukuip, “Ālip āi āndina nenṅat kab̄a n̄ai muyagei ko sa ḡaban.” 26 A kut̄a zo Paulo k̄at nibap s̄am nar̄ak d̄ap s̄ai ḡai z̄ak sot den den op āndeip. 27 Oi kendon zaḡat āki a kut̄a n̄ai kutṅa Porikio Pesto, z̄ak Peliki h̄aukw̄aip. Oi Peliki z̄ak Yuda a amb̄an umziṅ ālip upapk̄at Paulo t̄ak namin̄ak bir̄aṅaṅḡam arip.

25

Yuda a zen Pestoḡaren ga Pauloḡat den s̄awe.

1 Peston̄a nep zo mem sir̄am kar̄ambut tap Kaisarea kam̄an̄an ḡab̄a Yerusalem kam̄an̄an zariṅ. 2 Zai taki tirik nam̄a galem a sot Yuda a z̄aiz̄aiṅ, zen z̄akk̄aren gamṅa Pauloḡat den dukuwe. 3 Z̄ak n̄anḡaziṅḡam s̄ai Paulo Yerusalem z̄aibapk̄at s̄awe. (Oi zen ziṅak m̄at̄ab̄an Paulo tik tap kunat s̄am, s̄am k̄at̄aṅ ur̄awe.) 4 S̄anet̄a Peston̄a it̄a s̄am d̄az̄angoip, “Paulo z̄ak Kaisarea kam̄an̄an t̄ak namin taap. Oi zoren āburem geib̄aman. 5 Pauloḡat tosa s̄anam zenḡaren ḡab̄a a s̄atṅa, ziṅa n̄a sot ār̄and̄aṅ geimṅa s̄abi.”

6 Yat̄a s̄amṅa sir̄am n̄ambur̄an kar̄ambut mo b̄azaḡat yat̄a zo Yerusalem kam̄an̄an tap ko Kaisarea kam̄an̄an giarip. Zoren taki mir̄a haṅs̄ai den s̄as̄aṅ namin z̄aimṅa s̄ai Paulo diim z̄aiwe. 7 Paulon̄a zari Yuda a Yerusalem kam̄an̄an ḡab̄a gawe, zen haamgumṅa tosaṅaṅḡat opṅa den doṅbep s̄am kir̄awe. Den s̄awe, zorat bonṅa n̄ai m̄an muyageip. 8 S̄ane Paulon̄a dinziṅa mem gem it̄a s̄aip, “Yuda a zenḡat gurumin den sot tirik nam̄a sot Roma a kut̄a pat̄a, zen m̄an s̄am b̄aliṅ kwatziṅḡaman.”

9 S̄ai Peston̄a Yuda a umziṅ ālip upapk̄at Paulo m̄asik̄am s̄aip, “Ḡa dap n̄anḡat? Ḡa diigim Yerusalem

kamânân zâim zoren diŋgâ sâm kwâkâbâ?”

¹⁰ Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “Buŋâ. Nâgât den ziren sâm kwâkâban. Roma a kutâ patâ Sisagât namâ zi. Gâ gikâk nâgât topnâ nângat. Nâ Yuda a mân bâliŋ otziŋgâwan. ¹¹ Nâ tosa patâ muyagem sâi ko nobâ sâna sâknâ mân aŋgân kârâbam. Zen nâgât sâknanâk se, gât ko zengât bitziŋan mân nâbanban. Zorat Roma a kutâ patâ Sisa dinnâ sâm kwâkâbapkât san.” ¹² Yatâ sâi Pesto sot arâpŋâ zen mindum den âragumŋâ Pestonâ Paulo itâ sâm dukuip,

“A kutâ patâgât sat, zorat a kutâ patâgâren âiban.”

A kutâ Agripanâ Pestogâren gâi Paulogât den dukuip.

¹³⁻¹⁴ Sirâm nâmbutŋâ âki a kutâ Agripa sot ponâŋâ Beanike zet Kaisarea kamânân geim Pesto buku okŋaŋgâm sirâm nâmbutŋâ zâk sot tâtat mâme oitâ Pestonâ Paulogât den siŋgi a kutâ itâ sâm dukuip, “Pelikiŋâ tâk namâŋan a ŋâi pam ari zi taap. ¹⁵ Oi nâ Yerusalem kamânân zariandâ Yuda a zengât tirik namâ galem a sot a zâizâiŋ zen nâgâren mindumŋâ a zo kua mumbapkât sâwe. ¹⁶ Oi nâ den torenŋâ itâ sâm dâzâŋgowan, ‘Roma a nen dengârâk op a kâmbamân mân zâmbanmen. Oi nen itâ upmen. A toren toren minduziŋgindâ torengoot sâi torengoot sâi yatâ sâme.’

¹⁷ Yatâ dâzâŋgua zen gane haŋsâi den namin zâim Paulo sot Yuda a minduziŋgâwan. ¹⁸⁻¹⁹ Oi Yuda a ziŋâ zâkkât bâliŋâ ŋâi sâbi sa ko zen Yuda a ziŋaŋgât gurumin den, zorat âragwârâgu urâwe. Oi a mumuŋâ ŋâi Yesu, zâkkât den mem ândiwe. A zorat Paulonâ itâ sâmap, ‘Zâk zaat ândiap.’ ²⁰ Nâ den zorat kwakŋâ Paulo Yerusalem kamânân zari diŋgâ sâm kwâkâbatkât dukuwan. ²¹ Dukua Paulo zâk Roma a kutâ patâŋâ diŋgâ kwâkâbapkât sâip. Oi Roma a kutâgâren âibapkât tâk

namin mambât ândiap.” ²² Pestonâ yatâ sâm dukui Agripanâ sâip, “Nâ a zorat diŋgâ nanŋâbatkât otnigap.” Sâi Pestonâ itâ sâip, “Âlip. Mukan diŋgâ nângâban.”

Paulonâ a kutâ Agripagât mâteŋan kirip.

²³ Mirâ haŋsâi Agripa sot Beanike zet a kutâ neulezikŋoot den namin zâiwet. Oi kâwali a patâ sot kamân zorat a zâizâiŋ, zen molizikâne ârândâŋ zâiwe. Zâinetâ Pestonâ sâi Paulo diim zâiwe. ²⁴ Diim zâine Pestonâ den itâ sâip, “A kutâ Agripa sot a nen sot zi te, zen dâzâŋgua nângânek. A kinzap, zirat opŋâ Yuda a pisuk Yerusalem kamânân sot ziren, zen zâkkât tosaŋgât den sâm den kwamit patâ itâ sâwe, ‘Zâkŋâ ândei mân dâp upap.’ ²⁵ Zen yatâ sâwe. Nâ ko tosaŋâ kârua kâmbamgât siŋgi mân uap. Oi Roma a kutâ patâgât sâipkât zâkkâren sâŋgongua âibap. ²⁶ Oi zâkkât tosa mân muyagemŋâ a kutâ patâgât ekap kulemgubâ sâm kwaksan. Zorat a zi, zengâren sot a kutâ Agripa, gâgât mâteŋan ga kinzap. Oi zâkkât topŋâ sâi nângindâ diŋgâ ekabân kulemguandâ âibap.

²⁷ Nâ tâk namâ a ŋâi tosaŋaŋgât den mân kulemgum yenâk Roma kamânân sâŋgongua ari mân dâp upap.”

26

Paulonâ Agripa sot Pesto, zekât mâtezikiŋan den sâip.

(Apo 9:3-19; 22:6-16)

¹ Agripanâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gikak topkâ sâna nângânâ.” Sâi Paulonâ bikŋâ pamŋâ den itâ sâm dâzâŋgoip, ² “Yuda a ziŋâ denân nâbanse, zorat torenŋâ a kutâ Agripa mâteŋan sâbatkât umnâ âlip uap. ³ Gâŋâ Yuda a nengât orot mâmeniŋâ sot kut ŋâi ŋâi upmen, zo topŋâ nângâm nanŋat. Nângânina den siŋgi kârep patâ sa mân âkon upan.

4 Nâ katepnan gâbâ Yerusalem kamânân bukurâpnâ osetziṅan ândia orot mâmenâ zo ek nâṅgâwe. 5 Zen nâgât topnâ ek naṅgâweṅâ mân se. Nâ Parisaio a zeṅgât oserân ândim lâmbarâwan. Sâkurâpniṅ zeṅgât gurumin den zo lum ândim kâtigewan. 6 Nâ tâk namin zeman, zo ṅaiṅât buṅâ. Anutuṅâ âse sâkurâpniṅâ zeṅgât den ṅai sâk kâtigeip. Den zo itâ. Nen ândim momṅâ zatnat. 7 Den zo bonṅâ upapkât Isirae a kâmut kiin zagât, zen ṅatik sirâm sâk ândime. Nâ den zorat op nâṅgâm ândia Yuda a ziṅâ denân nâbarâwe. 8 Anutuṅâ a mumuṅâ mângziṅgâmap. Zen wangât zo nâṅgâne mân orotṅâ yatâ uap?

9 Nâ mârumṅan itâ nâṅgâm ândiwan. Yesu, Nasarete gokṅâ sot arâpṅâ kâsa otziṅgâm sa buṅ upigât nepnâ tuum ândiwan. 10 Yerusalem kamânân nep zo tuum ândim Yesugât a doṅbep tâk namin zâmbam ândiwan. Tirik namâ galem a patâ, ziṅâ kâmbam sot tâk namin zâmbanbatkât nep diṅ sâk nine ândiwan. A zâṅgonatkât den sâne den zo tângum sâmarâwan. 11 Yuda a zeṅgât mâpâmâpâse namâ dâp a ambân Yesugât kutṅâ sâk bâliṅan kwapigât zâṅgom sâknam ziṅgâm gâwan. Oi nâ um kâlak otziṅgâm hân ṅain ṅain âi zâṅgom sâknam ziṅgâm gâwan.

12 Yatâ ua tirik namâ galem a patâ ziṅâ nep zo nine Damasiko kamânân âiwan. 13 Mâtâbân aria mirâ bâkṅan oi sumbemân gâbâ kârâp âsakṅâ âsagem gem nâ sot bukurâpnâ âsageniṅip. O a kutânâ, mirâsiṅ zerâmap, zo tobat ṅai. Zi âsakṅâ patâ, mirâsiṅ zo walip. 14 Yatâ muyagei nen hânân gei zeindâ Yuda denân den ṅai itâ nâṅgâwan, 'O Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândiat? A ṅaiṅâ wauṅâ dumunân pam diim âibam oi hârâṅsâm tâpap zo ko sâknam nâṅgâbap. Zo yatâ sâknam nâṅgâm ândiat.' 15 Oi nâṅâ itâ sâwan, 'Kembu, gâ ṅai?' Sa itâ

dâtnogip, 'Nom ândimat. Nâ Yesu. 16 Gâ zaat kinan. Nâ kore anâ gâsum sâlâpgobam muyagegigan. Kut ṅai ṅai eksat sot kut ṅai ṅai gâtâm tirâpgobat, zorat siṅgi a ambân dâzâṅgom ândiban. 17 Nâ Yuda a zeṅgât bitziṅan sot hân ṅai a zeṅgât bitziṅan gâbâ mâkâgim ândibat. 18 Nâ sâṅgongoga zeṅgâren âi siṅgi âlipṅaṅgât nep tuuna umziṅ âburibap. Zen ṅatâtik ek birâm âsakṅan bagibi. Sataṅṅâ zaaziṅgi ândie, zo birâṅaṅgâm Anutugât a upi. Oi tosaziṅ gulipkoi nâṅgâm pâlâtâṅ kwatniwe, zeṅgât kâmurân bagim sumbemgât siṅgi upi.' Zâk yatâ sâk dâtnogip.

19 A kutânâ Agripa, nâ sumbemân gâbâ den nâṅgâwan, zo lum ândiwan. 20 Zo ko kândom Damasiko kamânân dâzâṅgowan. Oi kamân zo birâm Yerusalem kamânân âim dâzâṅgowan. Zobâ Yudaia kamânṅâ kamânṅâ âi dâzâṅgowan. Oi hân ṅain gokṅâ, zeṅgâren âi nep tuuga umziṅ melâṅâ Anutu sot pâlâtâṅ op târârak ândibigât dâzâṅgowan. 21 Yatâ op ândiwan, zorat Yuda a ziṅâ tirik namin gâsunim mumbatkât nowe. 22 Oi Anutu zâk betnan mei siṅgi âlip sâwannâ sâk ândiman. Oi a zâizâiṅâ sot gigiṅâ zo dâp kânok dâzâṅgom ândiman. Mârumṅan Mose sot Propete ziṅâ bet a ṅai muyagibapkât kânṅan sâwe, zorik sâk ândian. 23 Den zo itâ. Kristo zâk sâknam nâṅgâm mumbapkât sâsâṅâ. Oi mumuṅâ zeṅgâren gâbâ kândom op zaatṅâ zâkkât den zo Yuda sot hân ṅain gok, zeṅgât âsakṅâ upap. Oi nâ den zo sâman."

24 Paulonâ yatâ dâzâṅgom tâi Pestonâ den kambânâ sâip, "Paulo, umgâ gulip oi den laṅ sat? Ekap doṅbep sâlâpkum ândina umgâ gulip oip." 25 Sâi Paulonâ itâ sâk dukuip, "A kutâ âlipṅânâ, nâ umnâ mân gulip oi san. Nâ den san, zo bonṅâ sot târârakṅâ. 26 Den san, zorat topṅâ a kutanâ âlip nâṅgap. Oi zâkkâren aksik dukum nâṅgan. Kut ṅai ṅai zo tik mân muyageip, zorat a kutâ

mân kwaksap. ²⁷ A kutâ Agripâ, gâ Propete zengât den nângâna bon uap? Gâ nângâm kwâtâtiat. Zo nângan.”

²⁸ Yatâ sâi Agripanâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gâ sâna mân kêrep oi Kristo a opam.”

²⁹ Sâi Paulonâ itâ sâip, “Gâ sot a nâmbutnâ zi tap den zi sa nânge, zen Kembunâ betziņan mei nâ yatâ upigât san. Ka nâ tâk namin saanine ândian, zorat mân san. Den sinji âlipkât op san.”

³⁰ Yatâ sâi a kutânâ Agripa sot Pesto sot Beanike sot a nâmbutnâ, zen zaat namin gâbâ gem âiwe. ³¹ Âi kinņâ âragum sâwe, “A zi kâmbam mo tâk namâgât sinji mân oip.”

³² Sâne Agripanâ Pesto itâ dukuip, “A zi zâk Roma a kutâ patâ Sisanâ diņâ kwâkâbapkât mân sâip sâi ko gâ olaņna âi yen ândibap.”

27

Paulo diim Roma kamânân âinam waņgâyân zâiwe.

¹ Italia hânân âinatkat sâne Roma kâwali a sâtnâ kutnâ Yulio, zâknâ Paulo sot tâk namâ a nâmbutnâ diizingi waņgâyân zâiwe. (Luka nâ zen sot âiwen.) ² Waņgâ zo Adramitenjai kamânân gâbâ gâip. Zo Asia hân murukņan kamân tap arip, zoren âibapkât sâsân. Waņgâ zoren zâim Makedonia a nâi kutnâ Aristako, Tesalonike kamânân gok, zâk sot âiwen. ³ Mirâ haņsâi Sidon kamânân takâm Yulionâ Paulo buku okņanņâm nângânņangi kamânân âimņâ bukurâņņoot nalem niwen. ⁴ Oi zobâ arindâ pibânâ gam mem kâbakņei Kapiro hânân âim hân kândâtnan âiwen. ⁵ Oi Kilikia sot Pampilia zengât saru mâtâp âimņâ Mila kamânân, Likia hânân takâwen.

⁶ Zoren waņgâ nâi tâip. Zo Alessandria kamânân gâbâ gâip. Zorânâ Italia hânân âibam oi Kâwali aņâ sâi zoren zâiwen. ⁷ Zâimņâ mulun âim Kirido kamân gootņan takâwen. Oi Pibânâ mem kâbakņeniņgi kamân

zo birâm Keret hânângen âiwen. ⁸ Salimone kamân goot goot âim nep patâ tuum âimņâ Lasea kamân gootņan saru biknâ nâi tâip, zoren takâwen. Kutnâ waņgâ tâtat âlip.

Paulogât den nângâm tâtâlim âiwe.

⁹ Saruyân narâk kêrep arindâ Yuda zengât kendon narâknâ âki pibâ narâknâ mâte oip. Zorat Paulonâ girem den dâzâņgom sâip. ¹⁰ “Bukurâp, zi dum âinatkat nânga âlip âinatkat dâp mân uap. Nen âinarân irâ sikumâk buņâ, nen ârândân waņgâ bâliņ oi sâruyân tâmbetagonemgât umnâ gwârâ uap.”

¹¹ Yatâ sâi kâwali a sâtnâ Yulionâ Paulogât den birâm waņgâ mariņâ sot galem a, zekât dinzik lugip. Oi saru biknâ zoren map pibâ gâi waņgânâ tâpapkât dâp mân oip. ¹² A doņbepņâ zorat Keret hânân saru biknâ nâi kutnâ Poinike, zoren âi tâindâ pibâ narâk âki âinatkat sâwe. Saru biknâ zoren pibâ patâ mân komap.

Saruyân geinam urâwe.

¹³ Oi pibâ bâbâlaņ mirâ toren gâbâ gâi umziņ âlip oi kela sâmbune kopgâi Keret hân nângâm âiwen. ¹⁴⁻¹⁵ Âim tâindâ pibâ patâ yuarânâ ga mem kâbakņei hân zo birâm mâtâp tâpkoi osim birâwen. ¹⁶ Yatâ opņâ hân nâi kutnâ Kaunda, zorat nângâmņan ârindâ bamin zo saruyân geibam oip. ¹⁷ Oi nep patâ tuum sâmbuindâ kopgâip. Oi waņgâ âbâņgubapkât tâk doņbep kâpim saawen. Oi saruyân kât nâi kirip, kutnâ Sirita, zoren âibemgât pibâgât isen diigindâ gei pibânâ kom kâbakņei mâtâp gulip âiwen. ¹⁸ Pibâ imbanâ kom zeipkât haņsâi sikum mem pane saruyân gi- arip. ¹⁹ Sirâm karâmbuņan waņgâgât kut nâi nâi mem pane saruyân gi- arip. ²⁰ Sirâm nâmbutņan pibâ doņbepņâ koi mirâsiņ sot sâņgelak mân muyagei ekņâ umniņ keņgât oi tâmbetagonamen sâm nângâwen.

Paulonâ um âlip kwatziņgip.

21 Oi a zen nalem birâm narâk kârep yen ândine Paulonâ osetziñan kin itâ sârn dâzângoip, “Bukurâp, zen nâgât den nânngâwe sâi ko Keret hânân ândibem. Oi sikum kut nâi nâi tâmbetkuwen, zo mân muyagebap. 22 Zen mân kenngât utnek. Anâ mân buñ utnat. Wanngâ ko tâmbetagobap. 23 Nâtigân Marinâ kutnâ konsâm mâpâseman, Anutu, zâknâ sumbem kore anâ sângongui gem ga nâgâren muyagem itâ sârn dâtnogap, 24 ‘Paulo, gâ kenngât mân ot. Gâ Roma a kutâ patâgât mâtenan takâ kinban. Oi itâ nânngâ. Anutuñâ gâ galem otgigi gâ sot a wanngâyân te, zo mân tâmbetagobi.’ 25 Zorat bukurâp, zen umziñ âlip oik. Nâ Anutugât um zagât mân opman. Nâ itâ nânngan, ‘Den dâtnogap, zo bon upap.’ 26 Wanngânâ hân nâin âi komnâ âbânngubap.” 27 Adria saruyân lañ gulip ândim tâindâ ma sirâm kiin kimembut oi nâtik tânâmñan wanngâ galem a ziñâ hân gootñan gen sârn nânngâwe. 28 Yatâ nânngâmñâ tâk dâp pane saruyân giari kârepñâ a kânok yatâ oip. Oi mâik nâi âim du pane giari kârepñâ kiin bâtnâmbut yatâ oip. 29 Oi kât kwâkñan zâibap sârn kenngât op wanngâ tipñan kela patâ kimembut saam pane giari mirâ hanngâbapkât mambât tarâwe. 30 Tapñâ wanngâ galem a zen kenngât op wanngâ birâm âinam bamin mem pane saruyân giari den sarâ itâ sâwe, “Nen wanngâ sângânñan kela yâmbât saanamen.” 31 Yatâ utnam utne Paulonâ kâwali a sâtnâ sot arâpnâ itâ sârn dâzângoip, “Wanngâ galem a zen âine nen saruyân geim nanngânat.” 32 Dâzânngoi kâwali a zen bamingât tâknâ mânânngâtne saruyân giari birâwe. 33 Mirâ hanngâbapkât mambât tapñâ Paulonâ a aksik nalem ninatkat itâ sârn dâtnânngoi, “Zen umziñ kenngât oi nalem mân nem ândine sirâm kiin kimembut âkap. 34 Gât ko nalem nimbigât sa mân kwâkâbi. Nalem nem ko kârâkñan zâi ândibi. Sâkziñ mân tâmbetagobi.

Zen hâlâuyâk op ândibi.” 35 Yatâ sâi egindâ nalem nâi memnâ Anutugâren sâiwap sârn namuñ neip. 36 Nei eknâ umniñ bâbâlan oi nen aksik nalem niwen. 37 A wanngâyân tarâwen ko tenngâniñ 276 yatâ zorân tarâwen. 38 Nen nalem nem âkon opñâ wanngâ kâligen gâbâ nalem mem pâindâ saruyân giari wanngâ bâbâlan op kopgâip

Wanngânâ saru sâtnan âbânngoi.

39 Mirâ hanngâ hân nâi eknâ kwagâwen. Waniñ gien sâwen. Oi saru biknâ nâi kâtnâ buñ eknâ zorat sâtnan zâinat sârn urâwen. 40 Galem a ziñâ kelagât tâknâ mânânngâtne saruyân giari tâk olanâ pibâgât isen nâi saane zarip. 41 Wanngâ âimnâ hân murukñan zâim wanngâgât sângânñandâ hânân sum kâtigei saruyân wanngâ tipñan kom namuñip. 42 Wanngâ âbânngoi kâwali a ziñâ tâk nâma a zen âibegât zânngonam sâwe. 43 Patâziñandâ Paulogât op kwâkâziñgip. Oi sâi nâmbutñandâ saru lâbânngum âiwe. 44 Ka nâmbutnâ ombonñ sot nak sâmbanngâ kwâkñan âiwe. Zo yatâ opñâ nen aksik saru sâtnan takâm zâiwen.

28

A aksik Melite hânân zâiwe.

1 Nen hâlâuyâk sagân zâimnâ tâunan zo kutnâ Melite sâne nânngâwen. 2 Hân mâirâp ziñâ buku otniñgâm map pateñ op zeï kârâp sândum une sei nânngâwen. 3 Paulonâ kârâp tâmbânngoot zo mem pâi sei kârâp zorat umñan gâbâ mulum kâtik kopgam Paulo sâlâpñan zim kâtigem kirip. 4 Oi kamân mâirâp zen zo eknâ âragum sâwe, “A zi kâmbam a. Saruyân mân buñ op kopgap, zorat hânngâ muyagenngap.” 5 Paulonâ ko mulum zo kwititapkoï kârâbân geim Paulo mân tâmbetkoip. 6 Yatâ oi hân mâirâp zen biknâ lâmbatpap mo kek mumbap sârn mambât ek tarâwe. Narâk kârep ek tatne buñ oi itâ nânngâwe, “A zi ko bem lopio.”

Paulonâ a sisi mâsekziṅoot kubikziṅgip.

⁷ Kamân ândiwen, zorat naṅgâmṅan a kutâziṅ tâip, kutṅâ Popilio. Zâkkât mirâ kamân zo zeip. Oi a zorâṅ on galem otniṅgi zâkkât mirin sirâm karâmbut ândiwen. ⁸ Zoren ândeindâ Popilio ibânâ mâsek op sâk kârâp taki umân bâba oip. Oi Paulonâ nâṅgâm mirin zâim bikṅâ kâukṅan pam ninâu sâm kubikṅaṅgip. ⁹ Yatâ oi hân zorat mâirâp zen a ambân mâsekziṅoot zen siṅgi nâṅgâm ganetâ kubikziṅgâmâip. ¹⁰ Oi zorat hâuṅâ a zen umâlip op galem otniṅgâne âinam oindâ mâtâpkât kut ṅâi ṅâi betniṅan miwe.

Paulonâ waṅgâ ṅâin zâim Roma kamânân arip.

¹¹ Hân zoren ândeindâ kâin karâmbut âki waṅgâ ṅâin zâiwen. Waṅgâ zo Alesandiria kamânân gok. Sâṅgânṅan lopi boobo zagât sobine kirâwet. Nen ândiwen, zoren waṅgâ zoren tâi map pibâ narâk âki zâiwen. ¹² Âim Siraku kamânân takâm sirâm karâmbut tarâwen. ¹³ Zo birâm haangum Region kamânân takâwen. Sirâm ṅâin mirâ toren gâbâ pibâ ga kâbakṅeniṅgi ṅâtik sirâm zagât âimṅâ Puteoli kamânân takâwen. ¹⁴ Zoren takâm waṅgâyân gâbâ gem gam Yesugât kâmut muyageziṅgâm sirâm nâmburân zagât zen sot ândiwen. Oi zobâ Roma kamânân âiwen. ¹⁵ Yesugât kâmut Roma kamânân ândiwe, zen neṅgât siṅgi nâṅgâm Apio kamânân âine kândiaṅgâwen. Oi nâmbutṅâ mirâ karâmbut, zoren kândiaṅgâwen. Oi Paulonâ ziṅgitṅâ umâlep nâṅgip.

Paulonâ Yuda a den dâzâṅgoip.

¹⁶ Roma kamânân takâm a sâṅṅandâ sâi Paulo tâk namin mân parâwe. Kâwali a ṅâiṅâ Paulo diim âi mirin pam galem oip. A nâmbutṅâ ko tâk namin zâmbarâwe.

¹⁷ Zoren ândeij sirâm karâmbut âki Paulonâ sâi Yuda a sâṅṅâ zen gane itâ sâm dâzâṅgoip, “Bukurâpnâ, Nâ Yuda a bukurâpniṅâ kwerâziṅ mân

sâwan. Sâkurâpniṅ zengât den mân kowan. Oi zen laṅ Roma a zengât bitziṅan nâbane Yerusalem kamânân tâk namin nâbarâwe. ¹⁸ Roma a ziṅâ topnâ sâmṅâ nobigât tosanâ kârum birâniṅam urâwe. ¹⁹ Ka Yuda a zen mân birâniṅbigât kâtigine Roma a kutâ patâṅâ dinnâ sâm kwâkâbâpkât sâwan. Nâ Yuda a bukurâpnâ zengât um kâlak mân nâṅgâwan. ²⁰ Oi nâ zorat ziṅgitṅâ zen sot den utnatkât sa ge. Isirae a nen momṅâ zaatzaat den zo nâṅgâm ândimen. Den zorat tâkṅâ saanine ga ândian.”

²¹ Yatâ sâm dâzâṅgoi sâwe, “Ândiren Yuda hân topniṅan ândie, zen gâgât den ṅâi mân kulemgum niṅge. Zoren gâbâ a ṅâi mân gam sâm bâliṅ kwatgigi nâṅgâwen. ²² Zorat den mem ândiat, zo gikak sâna nâṅgânatkât sen. Oi mâtâp uṅakṅâ zorat itâ nâṅgâmen. Hân dâp a ambân, ziṅâ sâm bâliṅ kwâtziṅgâwe.”

²³ Yatâ sâm narâk ṅâi parâwe. Zo mâte oi Yuda a aksik Paulogât mirin mindune Anutugât um topṅan ândiândiṅaṅgât den haṅgât topkwap dâzâṅgom tâi ṅâtiksaip. Oi Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zo Yesugâren bonṅâ âsageip. Zorat den dâzâṅgoip. ²⁴ Oi a nâmbutṅâ zen diṅâ nâṅgâwe. Oi nâmbutṅandâ diṅâ birâwe.

²⁵ Oi den sâm kâsâpagone Paulonâ itâ sâm dâzâṅgoip. “Tirik Kaapumṅâ Propete Yesaia den dukui sâkurâpniṅ den itâ sâm dâzâṅgoip,

²⁶ ‘Gâ âi a kâmut zi itâ dâzâṅgonan, “Kindapziṅandâ den nâṅgânâṅgâṅ, zo nâṅgâbi. Ka umziṅandâ ko mân nâṅgam kwâtâtibi. Sinziṅandâ igikṅâ, zo ikpi. Ka zorat topṅâ zo mân ek kwâtâtibi. ²⁷ A ambân kâmut zen zi um kâtik. Kindapziṅ bâpsâsâṅâ. Sinziṅandâ mân ek kwâtâtibi. Umziṅandâ mân nâṅgâm kwâtâtibi. Oi umziṅ mân melâṅne ko nâ dap yatâ kubikziṅgâbat.” ’

²⁸ Zorat nâ dâzângua nângânek. Anutuᅇâ kubikkubik mâtâp muyageip, zo a hân ᅇâin gok zenᅇgât sinᅇi uap. Zen nângâm âkᅇâlîbi.”

²⁹ Yatâ sâm dâzânᅇoi Yuda zen ziiᅇak den sâm mâsikâyanᅇâm âiwe.

Paulo Roma kamânân kendon patâ zagât ândeip.

³⁰ Oi Paulonâ Roma kamânân mirâ ᅇâi kwâlâm zoren kendon patâ zagât ândeî a ziᅇâ zâkkâren âim ândiwe. ³¹ Âinetâ Anutugât um topᅇan ândiândigât den dâzânᅇom Kembu Yesu Kristo, zâkkât topᅇâ keᅇgât buᅇ dâzânᅇom ândeip.

Zo yatik.

Roma zengât ekap Paulonâ kulemguip.

Paulo nepnangât topnâ.

¹ Paulo nâ, Yesu Kristonâ kore a gâsunim Aposolo sâam nim Anutugât sinji âlip den sa laŋ kârâbapkât gâsum sâlâpnogip.

² Den sinji zo muyagibapkât Anutunâ sâam kâtigemnâ mâruman Propete a sâam muyagemzinji Kembangât ekabân kulemguwe.

³ Kulemgune nannâ Yesugâren âi sugip. Nannâ Yesu, zâk a kutâ Dawidigât kiurâp zengâren gâbâ muyageip.

⁴ Yesu zâk Anutugât nannâ op um salek sot hâlâlu oi Anutunâ nannangât topnâ imbanâŋoot itâ muyageip. Mumunan gâbâ mângei zaarip. Mângei zaatnâ kembu patâniŋâ ândiap.

⁵ Yesu Kristo, zâk kembuniŋandâ tânomnâ aposolo nep sâam nigip. Oi hân dâp a sinji âlip dâzângua nângâm lum Kembu Yesugât kâmut upigât nângâm sâip.

⁶ Oi a nâmbutnâ zen ziinjik bunâ. Zen sot ârândân Roma a zin Yesu Kristogât arâp upigât diizingip. Zorat nep zo zengâren yatâ tuubatkât sâam nigip.

Roma kamânân ândie, zen Anutugât sinji op ândibigât sot um târârak ândibigât gâsuzinji.

⁷ Anutu umnandâ gâsuzinji ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Ibâniŋ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoŋgon sot um lumbe, zo zengâren zimbap.

Paulonâ Roma kamânân âi Kembangât sinji a zingitpatkât sâip.

⁸ Roma a zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkŋangâm ândime, zorat sinji hân dâp ari nângâne âlip opmapkât zengât op sâiwap sâaman. Yesu Kristonâ tânzângoipkât sâiwap sa Anutugâren zâimap.

⁹ Nannangât sinji âlip sâam umnandâ Anutu kore okŋanga topnâ nângâmap, zâkkât

mâtenan den zi sa nângâne. Nâ ninâu sâaman dâp zengât op sâaman.

¹⁰⁻¹¹ Nâ zen zingitpatkât otnimap. Zo yatâ zeî ândim gâwan. Narâk zi ko kut nâi nâiŋâ saanigi tâpman. Anutunâ nângi dâp oi mâtâp muyagem nigî zengâren gâbatkât dukuman. Nâ gamnâ tânzângua Kaapumnâ imbanâ nâi zinji kâtigem ândibigât sâaman.

¹² Nâ itâ sâbâ. Zengâren ga nângâm pâlâtangât bonnâ tirâpagom tânagonat.

¹³ Oi bukurâpnâ, topnâ kârubegât itâ dâzângobâ. Nâ a kâmut nâmbutnâ zengâren opman, zo yatik Roma zengâren gamnâ nep tuum bonnâ muyagibatkât sâaman. Oi gabâ sandâ kut nâi nâi nâmbutnandâ saanigi tâpman.

¹⁴ Nânâ saru a sot barâ a, a nângânângâziŋoot sot kwakmak ârândân sinji âlip dâzângobatkât sâam nigip.

¹⁵ Zorat Roma kamânân a zen sinji âlip dâzângobatkât umnandâ bâbâlan opmap.

Nângâm pâlâtangât op ândiândi mimbi.

¹⁶ Nâ sinji âlipkât nânga anunŋoot mân opmap. Wangât, zo Anutugât imbanâŋoot, zorat. Sinji âlip zo nângâm Kembangâren nângâm pâlâtân kwapi dâp tânzângom bâliŋan gâbâ mâkâzingâbap.

Yuda a sot hân nâin gok zen ârândân.

¹⁷ Sinji âlibân Anutugât mâtenan târâraknâ utnatkât mâtâp ziap. Zâknâ nângâm pâlâtânziŋoot zo mâtâp zoren diizingâbap. Oi zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Nângâm pâlâtân kwâkŋangâm tosazin bun urâwe zo, zinâ ândiândi mimbi.”

A zinâ Anutu birâm nâtâtigân bagiwe.

¹⁸ A Kembu kândâtkom bâliŋ upme, zen bâliŋ utne zorânâ den bonnangât mâtâp zo doongumap. Bâliŋ mâme a zin yatâ upmegât Anutu kukŋangât bonnâ sumbemân gâbâ zengâren muyagem zemap.

19 Anutuņâ hâuņâ zingâmap, zorat topņâ itâ. Anutugât topņâ zo muyap zeî nângâme. Anutu zikņak topņâ muyagem zingâmap. Hân muyageibân gâbâ a ziņ Anutugât topņâ itâ ek nângâm gawe. Anutu zâk aņâ mân igikņâ. 20 Oi zâk imbanâņoot kembu patâ op ândiap. Hân muyagem kut nâi nâi top top muyagem pâip, zorâņ topņâ muyagei âlip ek nângâme. Zorat a zen Anutu kândâtkomņâ bâliņ utne hâuņâ zingi ko dap op den hâuņâ sâbi?

21 A zen Anutu ândiap nângâm, mân ândiap tobat oi hurat mân kwâkņangâwe. Oi mân sâm âlip kwâkņangâwe. Oi zen nângânângâziņan bâliņâ top top muyagem um kâtik utne nâtâtikņâ kâpizâņgoip. 22 Oi a ziņ nen nângânângâniņoot ândien sâweņâ kwakmak op ândiwe. 23 Yatâ otziņgi zen Anutu ândiândiņ kâtik, âsakņâ mariņâ, zâk mân hurat kwâkņangâm a sot nii, zuu, mulum, kut nâi nâi buņ orotņâ zorat lopio sobem hurat kwatziņgâwe. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren zo yatik op ândie.

24 A zen yatâ utne Anutuņâ zingit birâziņgi umņâ sâkkât âkņâle top top nângâm bâliņâ op um sâkziņ mem bâliņ kwap piuriyâunzabân bagiwe. 25 Zen Anutugât topņâ nângâm kândâtokom sarâ mâte okņangâwe. Oi mariziņâ birâm kut nâi nâi muyageip, zo hurat kwâkņangâm kore okņangâwe. Nen ko itâ nângen. Kut nâi nâi muyageziņgi zorat Anutu, zâk sâm âlip kwâkņangâm ândeindâ dâp upap. Perâkņak.

26 A zen Anutu kândâtkuwegât birâziņgi âkņâle bâliņâ muyageziņgi. Oi ambân zen Anutuņâ ap ambin ândiândi mâtâp sâip zo birâm ambân torenņâ ândiândi bâliņan bagiwe. 27 Oi a zen yatigâk ap ambin ândiândiņ birâmņâ umziņan âkņâle bâliņangât kârâpņâ sei a torenņâ sot bâliņ top top muyagiwe. Oi bâliņâziņangât hâuņâ um sâkziņ tâmbetagowe.

28 Zen Anutugât topņâ nângâm mân hurat kwâkņangâm utne zâkņâ birâziņgi umziņ gulip oip. 29-30 Oi kut nâi nâi bâliņâ top topņâ donbep urâwe. Bâliņâ sot laņ orotņâ, ziņâ umziņan siksâuk oi sikumgât âkņâle, kâmbam, kâsa, sarâ, um kâlak, zo yatâ op ândiwe. A umân pâpan, sarân sâsâ, Anutu kâsa okņangâme, zâizâiņ, sâk mâme, bâliņangât mâtâp muyagime. Ibâ mam zengât den kwâkâme. 31 Um nângânângâziņ buņ ândime. Um lâklâk buņ ândime. A lumbenâ buņâ, buku orot buņâ ândime. 32 Kut nâi nâi yatâ opņâ tâmbetagobi. Anutugât den yatâ ziap, zo nângâm tâtâlim laņ upme. Oi zorik buņâ. A nâmbutņâ utnetâ tânzângome. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren yatik op ândie.

2

Gâtâm âlipņâ sot bâliņâ zorat sângân minat.

1 Zorat a, gâ dap op topkâ sapsuban? A nâmbutņandâ tosa muyagine hâuņangât den sâm gikâ sâm muyagemat. A nângâm bâliņ kwatziņgâmat, zo yatigâk gâ opmat. 2 Oi Anutuņâ a yatâ upme, zen hâuņâ ziņgi dâp uap. Zo yatâ nângâmen. 3 A, gâ nâmbutņâ zengât tosa sâm muyagem yatik opmat. Gâ dap nângat? Nâ Anutuņâ hâuņâ mân nibap, yatâ sâm opmat? 4 Kembuņâ lumbenâ patâ otgimņâ hâuņangât den kek mân sâi gâ wangât zorat nângâna yenņâ opmap. Gâ umgâ melâņbangât Anutuņâ lumbenâ otgimap, zo âkon opmat? 5 Gâ umgâ kâtikņâ. Umgâ mân melâņna tosgâ kârâp yatâ kwâkņan kwâkņan pam zari kârâp simbap narâkņan, narâk patin, Anutuņâ sâi simbap. Narâk zoren Anutu kukņangât bonņâ âsagegibap. 6 Anutuņâ a orot mâmeninangât dâp hâuņâ niņgâbap. 7 A nâmbutņâ kut nâi nâi âlipņâ tuume, zen sumbemân neule âsakņâ sot ândiândi kâtik muyaginam kâtigime. Zen hurat

kwatziŋgâm ândiândi kâtik ziŋgâbap. ⁸ A nâmbutŋâ zinjâ op, zâizâinj opŋâ den bonŋâ kwâkâm kut ŋâi bâliŋâ mem ândime, zeŋgâren Anutu kukŋaŋgât bonŋâ muyageziŋgâbap. ⁹ Bâliŋ mâme a Yuda a sot hân ŋâin gok, zen aksik sâknam yâmbât muyageziŋgâbap. Yuda a kândom muyageziŋgâbap. Bet ko hân ŋâin gokŋâ muyageziŋgâbap. Wangât, Yuda zen Kembangât den kândom nâŋgâwe, zorat. Hân ŋâin gok zen bet nâŋgâwe. ¹⁰ Târârak ândibi, zen aksik Yuda a sot hân ŋâin gok zen neule âsakŋâ sot lumbenâ muyageziŋgâbap. Yuda a zen kândom. Hân ŋâin gok zen bet. Yuda a sot hân ŋâin gok zen âlipŋâ sot bâliŋâ utne hâuŋâ dâbâk otziŋgâbap. ¹¹ Kembuŋâ hâtubâtu mân otniŋgâbap.

Anutuŋâ a hân ŋâin gokŋâ zeŋgât umziŋan gurumin den pâip.

¹² A Mosegât gurumin den mân nâŋgâm bâliŋ upme, zen aksik gurumin den mân nâŋgâm tâmbetagobi. A gurumin den nâŋgâm ândim bâliŋ upme, zen aksik Anutuŋâ gurumin dengât dâp hâuŋaŋgât den sâbap. ¹³ A gurumin den kindapŋâ yen nâŋgâme, zen Anutuŋâ ziŋgiri târârak mân upme. Ka a nâŋgâmŋâ lum kwâtâttime, zeŋgât târârakŋâ sâm ziŋgâbap. ¹⁴ Hân ŋâin gokŋâ Mosegât gurumin den mân nâŋgâwe, zen umziŋaŋgât gurumin den lum Mosegât gurumin den mân nâŋgâweŋâ gurumin denziŋoot upme. ¹⁵ Yatâ utnetâ gurumin den umziŋan pâip, zorat top muyagemap. Gurumin den umziŋan pâip, zorâŋâ um nâŋgânâŋgâziŋâ purikgurik op tosaziŋaŋgât den sâm kwâkâziŋgâmap mo lumbenâ den âlip sâmap. ¹⁶ Zo narâk patâgât siŋgi yatâ opmap. Narâk zoren Anutuŋâ sâi Yesu Kristoŋâ umniŋan kut ŋâi ŋâi ziap, zorat topŋâ sâm muyagibap. Nâ siŋgi âlipkât den sâm muyagem yatik sâman. Oi Yesu

Kristo, zâk sâman dâp yâtik topziŋ sâm muyagibap.

Yuda a nâmbutŋâ, ziŋ Kembangât den zo sâkŋak mem ândiwe.

¹⁷ Gâ gikaŋgât nâ Yuda a sâm Mosegât a op ândina gurumin denŋâ koremgâ oi pam zemat. Oi itâ sâm sâk mâme opmat, “Nâ Anutugât târotâroyân ândian. Oi Anutugât den nâŋgâman. ¹⁸ Oi gurumin den kwâkâm niwe, zo nâŋgâm kwâtâtiman.” Gikaŋgât yatâ nâŋgâm zâizâinj opmat. Zi upan, zo mân upan, zo nâŋgâm sâlâpkumat. ¹⁹ Oi gikaŋgât itâ sâmat, “Nâ sen bâp âlipŋaŋgât mâtâbân diiziŋgâbat. Oi ŋâtâtigân ândie, zen âlip âsakŋâ ziŋgâbat. ²⁰ Oi kwakmak a zo âlip kubikziŋgâbat. Oi katep umâlep den sâm kwâkâm ziŋgâbat. Wangât, nâ den kâtik sot den bonŋâ zorat topŋâ nâŋgâman, zorat.” ²¹ Gâ gikaŋgât yatâ nâŋgâm ândimatkat den ŋâi mâsikâgibâ. Gâ a nâmbutŋâ kwâkâm ziŋgâmatŋâ gikâ umgâ mân kubikmat, zo wangât yatâ opmat? Gâ a nâmbutŋâ kâmbu mân upi sâm dâzâŋgomŋâ gikâ kâmbu opmat. Kâmbu zo wangât opmat? ²² Ap ambin mân birâyanaŋgâbabot dâzâŋgom gikâ ambingâ yatik birâmat, zo ka. Gâ Yuda a opŋâ itâ nâŋgâmat, “Nen lopio gootŋan arindâ Anutuŋâ niŋgiri mân dâp upap.” Yatâ nâŋgâm a nâmbut zen lopio mân hurat kwapigât sâm dâzâŋgom gikâ lopio namin gâbâ kut ŋâi ŋâi kâmbu mema, zo ka. ²³ Gâ Anutugât gurumin den nâŋgâm zâizâinj opmatŋâ den kâtik kona a nâmbutŋâ ziŋâ gekŋâ Anutu sâm bâliŋ kwapme, zo ka. ²⁴ Zorat ko Kembangât ekabân zeŋgât den ŋâi itâ kulemguwe.

“Zen bâliŋ utne hân ŋâin gokŋâ zen ziŋgitŋâ yatik Anutu sâm bâliŋ kwâkŋaŋgâme.”

Kaapungât tobatŋâ umân zei bonŋâ sâsâŋ.

25 Gâ sâkkan Anutugât den kâtik lum kwabâ kwatgiwe oi ko den kâtik zo luna bon upap. Den kâtik zo kona kwabâ kwatgiwe, zo yennâ uap. 26 Oi zorat torenjâ ziap. A hân nâin gok nâi kwabâ mân kwâkñangâwe, zâk den kâtikñâ lugî kwabâ kwâkñangâwe, zo yatâ âlip upap. 27 Oi kwabâ mân kwâkñangâne ândimñâ den kâtikñâ nep tuubapñâ nepñâ zâkkât topñâ sapsubap. Oi Yuda a den kâtikñâ nângâmñâ mân lume, zengât topziñ yatik sapsubap. 28 Nâi zâk kwabâ kwâkñangâne gurumin den mân lumap, zâkkât dap dap sânat? Zâk Yuda a bonjâ? Buñâ. 29 Sâgân den kâtikñâ tobat mem ândiandinj, zo bonjâ buñâ. A nâi umñandâ bâliñâ birâm Kembugât sinji ândimap, zâkkât Yuda a bonjâ sânat. Umân Kaapumñâ nep tuumap, zo bonjâ. A yatâ zorat a ziñâ buñâ, Anutunâ nângi âlip oi sâm âlip kwâkñangâbap.

3

Bâliñâniñandâ Anutugât den mân mem gei kwâpap.

1 Yuda a nen hân nâin gok zen sot dâbâk upmen mo? Kwabâ kwatniñgâwe, zo yennâ? 2 Yatâ buñâ. Yuda a, nen Anutunâ diñâ niñgip. Nen Anutunâ sinji den top top dâtnângoi zorat mariñ urâwen. 3 Oi dap yatâ? Yuda a nâmbutñâ zen Anutugât den nângâm kândâtkume, zorat itâ sânat? “Lolotziñandâ Anutunâ sâi kâtigemap, zo koi gibap?” 4 Buñ kâtikñâ. Anutu zâk sâi kâtigemap. Ka a nen dinniñâ sarâ sot bon buñ sâmen. Neñgât yatâ sâsâñ. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâm kubikna a ziñ nângâne âlip upap. Gâ sâm kwâkâna a zen diñgâ mân kwâkâbi.”

5 Bâliñ oindâ Anutunâ târâkñangât topñâ sâm muyagemap kât dap sânat? Itâ sânat? “Top yatâ ziap kât Anutunâ zobâ hâuñâ niñgi mân dâp

upap.” Yatâ buñâ. 6 Zo agât den. Anutunâ târâk mariñâ ândiap, zorat Anutunâ a bâliñâniñangât hâuñâ niñgi dâp upap. 7 Oi den toren ko den sarânandâ Anutugât den bonjâ tângoi kutsiñiñangât wangât nâ bâliñ mâme a sâm hâuñâ nibap?” 8 Oi wangât itâ mân sâmen? “Nen bâliñ oindâ Anutunâ bonjâ muyagibap.” A nâmbutñâ ziñ neñgât yatâ sâme. Sâm sâtniñan sâme. Den bâliñâ yatâ zo sâm mâtâp zo lâñme zo, zen ko hâuñâ ziñgi dâp upap.

A aksik gulip urâwe.

9 Yuda a nen a nâmbutñâ walâziñgâm tobat nâi ândien mo? Yatâ buñâ. Yuda a sot hân nâin gok nen aksik bâliñangât kore upmen. 10 Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A zengâren gâbâ nâi târâkñâ mân ândiap. 11 Nâiñâ itâ mân sâmap, ‘Nâ Anutugât topñâ nângâbâ.’ 12 A zen pisuk Kembugât mâtâp birâm bâliñan âiwe. Zengâren gâbâ nâiñâ âlip mân opmap. 13 Gânduziñan gâbâ kuk kalâm âsagem takâmap. Nâmbâlamziñâ puriksâi sarâ den kopgâmap. Lâuziñâ mulum kâtikñâ yatâ. 14 Lâuziñan den bâliñâ sot um kâlak den piksâm ziap. 15 Kâmbangât bâbâlan op âime. 16 A tâmbetzângom âim tâmbetagome. 17 Lumbenangât mâtâp zorat kwakme. 18 Zen Anutugât kenjât mân op ândime.”

19-20 Den zo gurumin den ekabân ziap. Oi nen itâ nângâmen. Gurumin den zo a ambân aksik neñgât op sâi umñan ândien. Nen dap op gurumin den lum ândim Anutu mâtenñan târâk utnat? Gurumin den, zorâñ tosaniñ sâm muyagemap. Zo a aksik neñgât topniñ sâm muyagei dap op hâuñâ sânat? A aksik neñgât tosaniñ Anutugâren ziap.

Yesunja suupniņ meip, zorat nāngām pālātāņ kwākņangām tosaninja buņ upap.

²¹ Mosegāt gurumin dennā mân tânnāngomap. Ka narāk ziren gurumin den yen zei Anutugāt mâteņan tosa buņ utnatkāt Anutuņâ mâtâp muyageip. Mâtâp zo gurumin den sot Propete zeņgāt ekabân siņņinā kânņan sām kulemguwe. ²² Yesu Kristo nāngām pālātāņ kwākņangindâ tosanin buņ oi ândiândinā mâtâp zo neņgāt siņņi uap. Zo a topņâ topņâ neņgāt matâp kânok. Mâtâp nâi mân ziap. ²³ Nen aksik patâ bâliņ urâwengāt Anutuņâ niņņiri mân dâp oip. Anutugāt âsakņâ neulenā takânatkât mân uen. ²⁴ Ka Yesu Kristo zâk sâņgânniņ mem suupniņ meipkât Anutuņâ sâņgân buņ tânnāngom hâlâlu minniņip. ²⁵ Zâkņâ nanņâ sâņgongoi gem gâi a ambân mâteziņan kune moi gilâmņandâ bâliņâniņ saņgorip. Oi zen zâkkâren nāngām pālâtāņ kwākņangâm ândibiņâ tosaziņ buņ ândibi. Bâliņâ op gawe, zorat tosaziņ Anutuņâ umâlipņangāt pâi zeipkât Yesu mumuņan bagei Anutugāt mâteņan tosanin buņ orotņangāt mâtâp muyageip. ²⁶ Yesu nāngām pālâtāņ kwākņangâm, zen tosaziņ buņ upme. Zorat topņâ narāk ziren muyagibapkât Anutuņâ yatâ oip. Anutu, zâk hâlâlu mariņâ ândiap. Oi zorat topņâ zo muyap pâi ziap.

Nāngām pālâtāņ kwākņangâmengāt op tosanin buņ op ândinat.

²⁷ Oi âlip zâizâiņ utnat? Buņâ. Zâizâiņâ zo kândaņip. Wangāt kândaņip? Nen orot mâme âlip op ândim tosa buņ uen? Buņ kâtikņâ. Nen yen nāngām pālâtāņ kwākņangindâ tosanin buņ kwatniņip, zorat. ²⁸ Nen itâ nânģen. A nen gurumin den luluniņangāt buņâ. Nāngām pālâtāņgāt op tosanin buņ upmen.

²⁹ Zen dap nânģe? Anutu zâk Yuda a neņgāt Anutuyâk? Buņâ, Zâk hânņâ hânņâ neņgāt Anutu.

³⁰ Zâk Anutuniņ kânok ândiapkât Yuda a sot hân nâin gokņâ ârândâņ nāngām pālâtāņgāt op tosanin buņ minniņgâmap. ³¹ Oi yatâ sām nāngām pālâtāņgāt op gurumin den kândaņmen? Buņâ. Gurumin den zo tângumen.

4

Abaram sot Dawidi, zet Anutu nāngām pālâtāņ kwākņangitâ toszak birip.

¹ Gurumin den zorat nāngâm sâkunnin Abaram, zâkkât dap sânat? ² Zikņâ orot mâmeņangāt op tosaņâ buņ oip? Zo yatâ oip sâi Anutugāt mâteņan sâkņâ mem zâi pâmbap. ³ Ka Kembangāt den nâi itâ ziap, “Abaramņâ Anutu nāngâm pālâtāņ kwākņangip, zorat opņâ Anutuņâ zâkkât nânģi tosaņâ buņ oip.”

⁴ Zorat itâ sa nāngânek. Nâi zâk nep tuum sâņgân mei, zorâņ yen pindâpindâņ zo yatâ buņâ. Nepkât sâņgân uap. ⁵ Oi nâi ko ândiândi târârakņangāt nep mân tuumņâ bâliņ mâme zeņgāt tosa birâmap, Anutu, zâkkâren nāngâm pālâtāņ kwâpâp zo ko Anutuņâ nāngâm pālâtāņangāt op nânģi tosaņâ buņ upap. ⁶ Marumņan a kutâ Dawidi, zâk yatik Anutuņâ a nâi orot mâme âlip nep mân tuugi tosaņâ birâbap, zâk sâm âlip kwākņangâm itâ kulemgop,

⁷ “Kembuņâ tosaziņ birip sot bâliņâziņ gulipkoip, zen sâtâre upi. ⁸ A nâi zâk Kembuņâ zâkkât nânģi tosaņâ buņ opmap, zâk sâtâreņoot upap.”

Abaramņâ nāngâm pālâtāņangāt opņâ hân aņâ aņâ kândom otniņip.

⁹ Sâtâre den zi kwabâ kwatniņgâwe, Yuda a neņgârâk? Mo a hân nâin nâin gokņâ zeņgāt sot ârândâņ uap? Kembangāt ekabân Abaramgāt den nâi ziap. Zo sâlâpkum nāngâmen. Zâk Anutuņâ nāngâm pālâtāņangāt op tosaņâ

birip. ¹⁰ Narâk ikâ zoren tosanâ buŋ miŋaŋgip? Kwabâ kwatne ândeibân mo yen ândeibân tosanâ buŋ miŋaŋgip? Zo yen ândeip, narâk zoren tosanâ buŋ miŋaŋgip. ¹¹ Zâk kwabâ mân kwâkŋaŋgâne ândim Anutu nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgi tosanâ birip. Nâŋgâm pâlatâŋgât undip zo bet sâkŋan pindip. Abaram zâk yatâ opŋâ kwabâ mân kwâtziŋgâne ândim Anutu nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâne tosaŋi buŋ oip, zengât kâukŋâziŋ op ândeip. ¹² Oi kwabâ kwâtningâne ândim nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâm ândiwen, nengât kâukŋâ oip. Zâk nâŋgâm pâlatâŋgât mâtâp lânjip. Mâtâp zorik kiunnâ kiunnâ Abaram zâk kâukniŋâ sâindâ dâp upap.

¹³ Anutuŋâ Abaram sot kiurâpŋâ hân patâ ŋiŋi kwâtziŋgip, zo gurumin den lulunŋgât buŋâ. Nâŋgâm pâlatânŋgât op tosanâ birâm yatik oip. ¹⁴ Oi ŋiŋi kwatziŋgip, zo gurumin den lume, zengât oi sâi nâŋgâm pâlatâŋgât mâtâp sot Anutuŋâ Abaram den dukuip, zo bon buŋ opap. ¹⁵ Gurumin den buŋâ oi sâi ko tosaŋgât hâuŋaŋgât den mân muyagebap. Gurumin denŋâ tosaŋgât hâuŋaŋgât den muyagemap. Zorat a gurumin den lulunŋgât mâtâbân lân ândimŋâ tosaŋi buŋ mân upi. Buŋâ. Kembu kukŋaŋgât bonŋâ zengâren muyagibap.

¹⁶ Anutuŋâ sâm kâtigem kut nâi nâi ŋiŋi kwatningip, zo nâŋgâm pâlatânŋiŋgât op muyagibap. Zo bon buŋ mân upap. Zinziŋ kâtik zem zâimâmbap. Wangât, zo umâlipŋaŋgât op tânzâŋgozâŋgoŋ, zo pindi Abaramgât kiurâp nengâren bon oip. Gurumin den lume, zenâk buŋâ. Abaramŋâ nâŋgâm pâlatâŋgât mâtâp lânmen, nen aksik Abaramŋâ Anutugât mâtenan sâkunniŋâ uap. ¹⁷ Anutuŋâ Abaram den nâi dukumŋâ sâm kâtigeip. Den zo Kembugât ekabân kulemguwe. Zo itâ ziap,

“Nâŋgâ gâ a kâmutŋâ kâmutŋâ zengât ibâziŋ upangât sâm giwan.”

Abaram zâk den zo nâŋgâm Anutu nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâm itâ nâŋgip, “Anutu zâk mumuŋan gâbâ mânginiŋgâbâ sâm mânginiŋgâbap. Oi kut nâi nâi mân ziap, zo sâi muyagibap.” Abaram zâk yatâ nâŋgip.

Abaram nâŋgâm pâlatânŋâ zâizâiŋ zemŋaŋgip.

¹⁸ Abaram zâk a kâmut donbep zengât ibâ upap. Den zo nâŋgâm itâ mân sâip, “Nâ sombâ op kiunnâ buŋ ândiangât dap yatâ kiurâpŋâ âsagibi?” Buŋâ. Yatâ mân sâip. Kembugât den zorat bonŋâ âsagibapkât mambât ândeip. Den itâ sâm dukuipkât, “Kiurâpkâ donbep patâ yatâ muyagibi.” ¹⁹ Oi zâk kendonŋâ 1 handeret oip. Sâkŋâ patkip oi Sera zâk kâpin ândim sâkŋâ âron oip, zo ekŋâ nâŋgâm pâlatânŋaŋgât um zagât mân oip. ²⁰ Anutuŋâ ŋiŋi den dukuip, zo nâŋgi mân bon buŋ oip. Nâŋgâm pâlatâŋgât kâtigem Anutugât nâŋgi zari sâtâre okŋaŋgip. Zâk itâ nâŋgâm ândeip. ²¹ “Anutuŋâ kut nâi muyagibapkât sâip, zorat bonŋâ âlip muyagibap.” ²² Abaram zâk nâŋgâm pâlatân zemŋaŋgipkât Anutuŋâ nâŋgi tosanâ buŋ oip.

²³ Anutuŋâ nâŋgi tosanâ buŋ oip, den zo Abaram zikŋaŋgârâk mân kulemgoip. Nengât ârândân kulemgoip. ²⁴ Kembuniŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mângiŋeip, Anutu, zâk nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgindâ nengât yatik nâŋgi tosaŋi buŋ utnat. ²⁵ Anutuŋâ sâi Yesu kune tosaŋiŋgât op moip. Oi tosaŋi buŋ upapkât mumuŋan gâbâ zaarip.

5

Yesuŋâ lumbeŋâ muyageipkât sâtâre utnat.

¹ Yesu Kristonâ suupniŋ mem moipkât nen nâŋgâm pâlatâŋgât op tosaŋi buŋ urâwengât Yesu Kristogâren pâlatân op Anutu sot lumbeŋ

op ândimen. ² Yesuñak mâtâp mem niñgipkât Anutuñâ tânnânḡoi ândien. Oi gâtâm zâk sot ândeindâ Anutugât imbañangât âsakñâ âsagei mem ândinat, zorat nânḡâm ândim sâtâre upmen. ³ Oi zorik buñâ. Sâknam ândiândiniñangât sâtâre upmen. Oi itâ nânḡâmen. Sâknamân ândimñâ umniñ mân loribap. ⁴ Oi yatâ ândeindâ Anutuñâ niñgiri âlip upap. Nen nânḡâm pâlatân sot ândim Anutuñâ kut ñâi ñâi neñgât sinji sâip, zorat nânḡâm um bâbâlañ op mambât ândinat. ⁵ Nen zo yatâ ândimñâ bonñâ minat. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ umniñan pâip. Kaapum zâk den itâ sâm muyageniñgâmap, “Anutugât umñandâ doñbep gâsuniñgâm tânnânḡomap.”

⁶ Mârum nen imbañâ buñ ândiwengât târârak mân ândiwen. Oi narâkñâ mâte oi Kristo zâk bâliñ mâme a neñgât op moip. ⁷ Nen itâ nânḡâmen. A târârak ñâigât hâuñâ op mumuñâ, zo a neñgâren mân taap. A âlipñâ ñâigât op mumuñâ, zo ko muyagibap mo dap? ⁸ Nen bâliñ op ândeindâ Anutu nen umñandâ doñbep gâsuniñgip. Anutuñâ umâlipñangât opñâ Kristo sânḡongoi gem hâuñiñâ moip. ⁹ Zâk neñgât op moipkât itâ nânḡâm kwâtâtimen, “Tosaniñ buñ urâwen. Anutu kukñangât bonñâ muyamuyagiñ narâkñan Anutuñâ tosaniniñangât hâuñâ mân niñgâbap.”

¹⁰ A nen mârum Anutu kâsa okñangâm ândiwen. Oi nârâk zoren nanñandâ neñgât op moip. Oi zorik buñâ. Neñgât op moipkât diiniñgi nen Anutu sot buku urâwen. Oi zorik buñâ. Zâkñâ walâm ot-ningâbap. Zâk sot buku op ândeindâ nanñandâ ândim bâliñan bagibemgât tânnânḡobap. ¹¹ Oi zorik buñâ. Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkñâ lumbeñâ muyagem Anutu sot târokwatniñgi buku buku ândien. Zorat nen Anutu sâm âlip kwâkñangâmen.

*Adamñâ mumuñ muyageip.
Yesuñâ ândiândi muyageip.*

¹² Zorat itâ nânḡânâ. A kânok Adam, zâkkât opñâ bâliñâ hânân muyageip. Oi bâliñangât op mumuñâ muyageip. Oi a aksik zeñgâren zarip. Wangât, a aksik zen bâliñ urâwe, zorat zeñgâren arip. ¹³ Mârum Mosegât gurumin den mân muyagei bâliñandâ kândom muyagem zeip. Oi narâk zoren Mosegât gurumin den mân muyageipkât bâliñâ yen zem gâip. Anutuñâ tosaziñ mân sâlâpkoip. ¹⁴ Ka bet gurumin denñâ muyagei a ziñ tosaziñ ek nânḡâwe. Adam zâk bâliñ oi mumuñandâ topkwap a ândim gawe, zen a kutâ otziñgâm ândim gâi Mose muyageip. Adamgât tobat mân urâwe, zeñgâren lañ ârip. Adam zâk mumuñangât kâukñâ oipñâ bet ñâi ândiândigât kâukñâ muyagibapkât sâsân, Yesu, zâkkât dâp oip. Ka topzik ñâi ñâi.

¹⁵ Anutu umâlipñangât tânzânḡozânḡon, zorân den ku zorat dâp buñâ. Zorân wâlâp. A aksik patânâ Adamgât den kuñangât opñâ mom nanḡâwe. Oi Anutugât tânzânḡozânḡon, zo a kânok Yesu Kristogât tânzânḡozânḡonangât op Adamgât den ku walâmñâ a doñbep tânnânḡoip. ¹⁶ Kembugâren gâbâ tânzânḡozânḡon sot toren Adam den kuñangât bonñâ, zet topzik ñâi ñâi. A kânokkât tosanâ simgât sâm kwâkâkwâkân muyageip. Ka Kembugâren gâbâ tânzânḡozânḡonandâ tosa doñbep birâm tosaniniñ buñ muyageip. ¹⁷ A kânok Adam den kuñangât op mumuñâ muyagemñâ imbañâ mem a kutâ otziñgip. Ka Kembugâren gâbâ tânzânḡozânḡonandâ walâm tâtalek oi a doñbep nen tosaniniñ buñ orot, zo mem umniñan mem gimennâ a kânok Yesu Kristo, zâkkât opñâ ândiândiyân a kutâ op ândinat.

¹⁸ Zorat itâ. Mârum a kânok Adam, zâkñâ bâliñ oi a aksik simgât sinji urâwen. Oi bet zo yatik a kânokñâ târârak ândei Yesugât sinji a nen doñbep tosaniniñ buñ oi ândiândi

muyagiwen. ¹⁹ Akânok Adam, zâknâ bâliņ oi a donbep niņâ bâliņ mâme a ambân urâwen. Zo yatik a kânok Kristo, zâk sât lulu ândeipkât a donbep nen Anutugât mâtenjan târârak op kinat. ²⁰ Adamņâ bâliņ oi bâliņâ hânân muyageip. Bâliņâ gwâlântensâbapkât sot bâliņangât topņâ muyagibapkât Mosegât gurumin den muyageip. Oi bâliņâ muyagem zari Anutugât sinji tânzângożânngoņandâ walâm zarip. ²¹ Den san, zo itâ. Bâliņandâ mumuņâ muyageip. Muyagemņâ a ambân a kutâ otziņgâm ândim gâip, zo yatik tânzângożânngoņandâ a kutâ op tosa buņ minniņgâm ândiândi kâtigân nâmbanbap. Kembuniņâ Yesu Kristo neņgât op moipkât yatâ muyagibap.

6

Yesugât mumuņan târokwatniņgip.

¹ Bâliņâ hânân muyagei Kembugâren gâbâ tânzângożânngoņandâ walâm tâtalek oip, zorat dap sânat? “Anutugât tânzângożânngoņandâ laņ kârâbapkât bâliņ donbep op ândinat.” ² Yatâ sânat? Kutsiņiņâ laņ kârâbapkât yatâ utnat? ³ Yatâ buņâ. Kristo sot muwen. Too saņgonniņgâwe, narâk zoren Yesu Kristogâren târokwarâwen. Nen Yesugât mumuņan târokwarâwen. Zo nâņgâme mo? Zo yatâ oi dap op bâliņan târokwap ândinat? ⁴ Zo yatâ nen too saņgonniņgâne Kristo sot ârândâņ mom hanagowen yatâ uap. Oi Kristogât ibâ, Anutu, zâk imbaņandâ Kristo mumuņan gâbâ mâņgei zaarip, ândiap. Nen yatik wâgân op ândiândi uņakņâ ñai muyageniņgi ândinat.

⁵ Nen mumuņangât tobat op târokwarâwengât zaatzaatņangât, zo yatik op târokwâtnat. ⁶ Niņangât itâ nâņgâmen. Um sâņgiņâ Yesu sot ârândâņ poru nagân kuwe. Zo um sâkniņan bâliņangât imbaņâ koi gibapkât sot bâliņangât kore mân op ândinatkât. ⁷ Nâi zâk

moi bâliņangât tâknâ olanbap. Oi nen yatik Kristogât mumuņan târokwarâwengât bâliņangât tâknâ mân saaniņgi ândinat.

⁸ Itâ nâņgâmen. Kristo sot muwenņâ hânân sot sumbemân zâk sot ândinat. ⁹ Kristogât itâ nâņgâmen. Anutuņâ zâk mumuņan gâbâ mem zaaripkât dum zagâtņâ mân mumbap. Mumuņandâ Kristogât a kutâ dum zagâtņâ mân upap. ¹⁰ Yesu moip, zâk bâliņâniņangât op sâp kânok moi âkip. Oi Anutuņâ Yesu mumuņan gâbâ mâņgei zaatņâ Anutugât kutsiņgi laņ kârâbapkât nep tuum ândiap. ¹¹ Oi zengât yatik. Ziņangât nâņgânetâ bâliņâziņangât zâk sot muwe yatâ uap. Oi Yesu Kristo, zâk sot pâlâtâņ op zaat Anutugât arâp ândie. Yatâ nâņgâbi.

Bâliņangât kore mân utnat.

¹² Bâliņandâ sâkziņan a kutâ upâ sâi mân nâņgâbi. Oi sâkziņandâ âkņâle bâliņangât aleziņgi zo yatik mân nâņgâbi. ¹³ Oi um sâkziņâ zo bâliņangât kore opapkât um sâkkât kendon ândibi. Zen mumuņan gâbâ mâņgiziņgipkât um sâkziņâ Anutugâren pane zimbap. Târârak ândibigât yatâ upi. ¹⁴ Zen Mosegât gurumin dengât mâtâbân mân ândie. Buņâ. Gurumin denņâ mân tânzângomap. Yesu Kristogât op Anutugât tânzângożânngoņ mâtâbân ândime. Zorat op ko bâliņandâ a kutâ mân otziņgâbap.

Sinji âlipkât nep a op ândinat.

¹⁵ Oi zi dap orot? Anutugât tânzângożânngoņan bageindâ gurumin dengât pâkeņâ siriksâipkât bâliņ utnat? Yatâ buņâ. ¹⁶ Zen itâ nâņge mo? A kutâ um sâkziņâ zâkkâren pam kore okņangâbiņâ, zâkkât kore a op nepņâ tuubi. Bâliņandâ a kutâziņ oi zâkkât kore a op ândim mom tâmbetagobi. Mo Kembu zâk a kutâziņ oi sât luluņ op, zâkkât kore a op ândim âlip upi. ¹⁷ Zen bâliņangât kore op ândiwe, zo âkip. Oi zi sinji âlip kwâkâm ziņgâwe dâp

umziņ nāngāmņâ lume, zorat Anutu sām âlip kwapi. ¹⁸ Zen bâliņan gâbâ mâkâziņgâm olaņziņgi târârak ândiândiņanġât kore a op ândie. ¹⁹ Um nāngânāngâziņ lotņanġât ayân kut nâi ziap, zoren dâpkwap den zi dâzâņguan. Zen mârumņan um sâkziņâ pane âkņâle bâliņâ sot bâliņâ zorat kore oi laņ ândiwe. Oi narâk ziren um sâkziņ Kembedgâren pane ândiândi târârakġât kore oi um hâlâlu op ândibi.

²⁰ Zen bâliņanġât kore op ândiwe, narâk zoren târârakġât kore mân ândiwe. ²¹ Oi narâk zoren wan bonņâ muyagiwe? Kut nâi nâi urâwe, zorat narâk ziren nāngâne aņunņoot opmap. Oi itâ nāngâmen. A kut nâi nâi yatâ zo upme, zen zorat sâņgân mem mom tâmbetagoġi. ²² Zen ko Kembedgâ bâliņanġât dumun olaņi Anutugât kore a op ândie. Oi bonņâ, um hâlâlu mie. Oi bet ândiândi kâtik muyagiġi. ²³ Bâliņanġât kore upme, zen bâliņanġât hâuņâ tâmbetagoagoņ zo mimbi. Ka Anutu um âlipņanġât ziņgâziņgâņ zo ândiândi kâtik. Oi nen Kembediņâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwap ko ândiândi kâtik zo miwen.

7

Kaapumġât mâtâp uņakņan ândinat.

¹ Bukurâpnâ, Moseġât gurumin den nāngâme, zeņġât op san. Zen itâ nāngâme? “Gurumin den luluņâ zo mumuņan âkâmap.” ² Zorat ambân nâi aņņâ wâgân ândei birâbirâņ, zo mân taap. Gurumin denân den nâi yatâ ziap. Aņņâ moi ko ap ambin zekât sâm zikâzikâņ, zo âkâbap. ³ Ambân nâi, zâk aņņâ wâgân ândei birâm nâi sot ândei laņ mâman ambân sâbi. Ka ap ambin ândeitâ aņņâ moi ko gurumin denņâ saazikip, zo ânāngâtpap. Oi ambân zo a nâi mimbap, zo ko laņ mâman yatâ mân upap.

⁴ Bukurâp, zeņġât topziņâ yatigâk ziap. Kristo zâk moip. Oi zen

mumuņan târokwap mune gurumin dengât tâkņâ ânāngârip. Oi mumuņan gâbâ kândom zaarip, zâkkât siņgi urâwe. Nen Anutu kore okņanġâm ândim kwâtâtinatkât yatâ muyageip. ⁵ Ândiândi sâņgiņâ ândiwen, narâk zoren gurumin denņâ bâliņanġât âkņâlegât kârâp waari sâkniņan nep tuugip. Yatâ otiņgi tâmbetagoagoņanġât mâtâbân ândiwen. ⁶ Zi ko Yesu sot moindâ gurumin sâņgiņanġât tâkņâ zo ânāngârip. Oi gurumin dengât mâtâp sâņgiņâ mân lân, Kaapumġât mâtâp uņakņâ lân Anutu kore okņanġâmen.

Bâliņandâ kâitnāngomap.

⁷ Oi zi dap sânat? Moseġât gurumin den zo bâliņâ? Zo buņâ. Gurumin den buņâ sâi ko nâ bâliņanġât topņâ mân nāngâbam. Gurumin denân den nâi itâ sapsun niņgâmap, “A nâigât kut nâi nâi laņ mimbat sâm mân ek âkņâliban.” ⁸ Bâliņandâ tâmbetnobam gurumin denân mâtâp itâ muyageip. Umnâ kâitkui a nâmbutņâ zeņġât kut nâi nâi laņ mimbat sâm ek âkņâlem ândiwan. Den kâtik zo mân zei sâi bâliņâ yen zembap. ⁹ Nâ mârumņan gurumin den mân nāngâwan, narâk zoren tosanāngât topņâ mân nāngâm laņ ândia bâliņandâ mân nogip. Ka bet gurumin den muyageniġi bâliņandâ umnan laņ kâri topņâ itâ nāngâwan, “Um mumuņ yatâ op ândian.” ¹⁰ Gurumin denņâ otniġi ândim zâibatġât sâsâņ, zorâņak mâburei kâmbamnâ oip. ¹¹ Bâliņandâ gurumin denân mâtâp muyagemņâ kâitnogi gurumin denņâ nogi mowan. ¹² Oi zo itâ. Gurumin den zo âlipņâ sot tosaņâ buņâ. Mâbâņgum nâi nâi sâwe, zo tosa buņ sot târârak âlipņâ.

¹³ Gurumin den âlipņandâ nogi mowan? Yatâ buņâ. Bâliņandâ nogip. Bâliņandâ gurumin denân mâtâp muyagem nogi mowan. Bâliņanġât topņâ muyagibapġât bâliņandâ nogi mowan. Bâliņanġât

nângindâ sumunja uap. Nen bâlijanğat topja yatâ nângânatkât gurumin denja sâi mowan.

Um sâknian bâlijanđâ nep tu-umap.

¹⁴ Nen itâ nângâmen. Gurumin den zo Anutugâren gokja. Nâ ko hânân gokja. Bâlijanđâ sângânâ mei zâkkât kore op ândian. ¹⁵ Orot mâmenanğat nânga kwakmak opmap. Nâ kut nâi upam, zo birâm mân opman. Oi kut nâi âkon opman, zo opman. ¹⁶ Gurumin denân pake den ziap, zorat nânga âlip opmap. Kut nâi âkon opman, zo opja gurumin den âlipja zorat topja muyageman. ¹⁷ Yatâ opman, zo ninâ umğat buja. Bâlijanđâ um sâknan zem kaitnogi opman. ¹⁸ Nâ topnâ itâ nângan. Sâk sunumnanğat umjan âlipjanđâ mirâ kamân mân meip. Kut nâi âlipjanğat zo sâman. Ka bonja mân muyageman. ¹⁹ Kut nâi âlipja upat sâmja mân opman. Nâ kut nâi bâlijanđâ zo mân upat sâm zorâjak opman. ²⁰ Nâ bâlijanđâ mân upat sâm zorâjak opman. Zo itâğat. Zo ninak buja. Bâlijanđâ um sâknan mirâ kamân meipkât yatâ opman.

²¹ Den san, zo itâ. Nâgâren itâ muyagemap. Kut nâi âlip upâ sa bâlijanđâ mâte otnimap. ²² Nâ umnandâ Anutugât den nângâm âkjaleman. ²³ Oi sâknan ko bâlijanđâ ziap, zo um nângânângânâ den ziap, zâk sot kâsa opmabot. Bâlijanđâ um sâknan ziap, zorâja kâtigem saanigi zâkkât tâk namâjanğat a opman. Bâlijanđâ tâmbetnobam sâknanâk ândimap.

²⁴ Yei, a umbumamburuk. Nâinâ tânnângom um sâknan bâlijanğat imbanâ koi gibap? ²⁵ Anutugât sâtkât Yesu Kristonâ tânnobap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkjanğabat.

8

Kaapumğat den lum mâtâp unjak lânjat.

Nâgâren itâ muyagemap. Nâ ninak um nângânângânandâ Anutugât gurumin den zo kore okjanğaman. Sâknandâ ko bâlijanğat kore okjanğaman.

¹ Ka Yesu Kristo sot pâlâtân op ândimen, nengâren bâlijanğat hâuja sâm kwâkâkwâkân mân muyagibap. ² Nen Yesu Kristo sot pâlâtân oindâ Kaapumja ândiândi muyagem ningâmap. Kaapum zâkja bâlijanğat sot mumujan gâbâ mâkâningip. ³ Mârum um sângiñninandâ gurumin den zorat imbanâ mem gei nengâren kubikkubik nep tuum oseip. Zorat Anutunâ itâ op um sângiñninanğat imbanâ koi geip. Nanja sângongoi bâlijanđâ nengât sâk yatâ opja nengât bâlijanğat suup meip. ⁴ Gurumin den lum târarak ândiândin, zorat Kembuja nângi âlip opmap. Oi um sângiñjanğat mâtâp buj, Tirik Kaapumğat mâtâp lânmen, nen Kaapumğat imbanan den sinji âlip zo lum ândinatkât Kristonâ um sângiñjanğat imbanâ koi geip.

⁵ A ândiândi sângiñjanğat mâtâp lânme, zen um nângânângâzin hânğat kut nâi nâi zoren pane zemap. Kaapumğat mâtâp lânme, zen ko um nângânângâzin Kaapumğâren pane zemap. ⁶ Um sângiñjanğat nângâm ândime, zen tâmbetnobi. Ka Kaapumğat nângâm ândimen, nen ândiândi sot lumbeja muyaginat. ⁷ Um sângiñjâ nângânângân, zorâj Anutu kâsa okjanğamap. Oi Anutugât gurumin den komap. Zo dap op lubap? ⁸ Oi um sângiñjâ ândime, Kembuja zengât orot mâmezinâ zorat nângi mân dap opmap.

⁹ Zen ko Anutugât Kaapumja umzinan ziap, zo ko mâtâp sângiñjan buja, Kaapum sot ândim mâtâp unjan urun sâm ândime. Zen Kaapumğat mâtâban ândime. Oi zen Kaapumğat a ambân sâsân. Nâi zâk Kristogât Kaapumja zâkkât umjan mân zimbap oi ko Kristogât

singi mân upap. ¹⁰ Zen ko mârûm umziñandâ bâliñangât mumuñ yatâ op ândiwe. Ka Kristo sot pâlâtân utne um dâpziñâ tosa buñ minziñgipkât ândiândi kâtik muyagem ândie. Kristogât Kaapum umziñan ândiap. ¹¹ Zen dap nânge? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap mo buñâ? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap oi ko Anutuñâ Yesu mumuñan gâbâ mângeip, zo yatik Kaapumñâ um dâpziñ mu-muñan gâbâ mângezîngâm ândiândi zîngâm ândibap.

Kaapum sot op Anutugât nan bârarâp utnat.

¹² Bukurâpnâ, Nen um sânziñangât kore a mân utnat. Um sânziñandâ wan niñgâmapkât hâuñâ mâkâm zâkkât mâtâbân âinat? ¹³ Zen um sânziñangât mâtâp ândibi zo ko tâmbetagoobi. Ka Kaapumgât imbanâyân sâkkât den kumbi, zo ko ândim ândiândi âlip ândibi.

¹⁴ Anutugât Kaapumñâ âkom diiniñgi ândimen, nen Anutugât nan bârarâp ândien. ¹⁵ Anutuñâ Kaapum niñgip, zo kore arâp op keñgât utnatkât buñâ. Nen Anutugât nan bârarâp op ândinatkât niñgip. Kaapumñâ um bâbâlan kwatniñgi Anutu itâ sâm konsâm mâpâsimen, “Aboñ.” (Yuda denan Abba sâme. Niñ denân ko Aboñ sâmen.) Nen umniñandâ itâ nânngâm kwâtâtimen, “Nen Anutugât nan bârarâp op ândien.” ¹⁶ Yatâ nânngindâ Kaapumñâ umniñan tâtât mâme op den zo yatik sâm muyageniñgâmap. ¹⁷ Oi itâ nânngâmen, “Zâkkât nan bârarâp ândienñâ Anutugât kut ñâi ñâi galem utnat. Nen Kristo sot ârândân galem utnat. Hânân ziren zâkñâ sâknâm nânngip, zo yatik sâknâm kwâkñan ândinat oi ko zâk sot âsak âlipñan bagim ândinat.”

A umniñ âlip oi kut ñâi ñâi yennâ zo yatik âlip upap.

¹⁸ Sumbemân Anutugâren gâbâ kut ñâi ñâi âsakñâ neulenoot walâwalân

muyageniñgâbap. Oi narâk ziren sâknâm sot umbâlâ ândien, zo dâpkua mân dâp upap. Sâknâm zirat nânnga yennâ yatâ uap. Wangât, sumbemân kut ñâi âsakñâ neulenoot donbep muyaginat, zorat. ¹⁹ Anutuñâ gâsuniñgâm nan bârarâp sâm âsakñâ neulenij muyagibapkât a sot kut ñâi ñâi Anutuñâ muyageniñgip, nen zorat mambât ândien. ²⁰ Kut ñâi ñâi yennâ hânân ziap, zo gukupitñâ yen zimbapkât sâm zîngip. Ziiñâ umgât buñâ. Anutuñâ yatâ sâi muyageip. Ka zo zîziñ kâtik zimbigât mân sâm zîngip. ²¹ Zorat kut ñâi ñâi yennâ hânân zen mumuñangât dumun zo olan Anutugât nan bârarâp nen sot târokwap neule âsakñâ mimbi.

²² Nen nânngâmen. Kut ñâi ñâi zo zen mârûmñan gâbâ narâk zo mâte upapkât mambât ândim sâknâm nânngâm ândim gawe. ²³ Oi zenâk buñâ, nen ârândân yatik mambât ândim sâknâm nânngâm ândimen. Anutugât nan bârarâp nen um sâkniñ kubikñâ minniñgâbapkât mambât ândimen. Nen sumbemân gâbâ Kaapumñâ niñgip. Kâdom Kaapumñâ niñgip. Bet ko kut ñâi ñâi niñgâbap. ²⁴ Nen Anutuñâ um sâkniñ kubikñâ minniñgâbapkât um bâbâlan op mambât ândinatkât diiniñgip. Bonñâ muyagei sâi zorat mân mambâtpem. ²⁵ Bonñâ muyagiap oi ko dap yatâ zorat mambât ândinat? Bonñâ mân muyagei ikmengât umñâ nânngâm mambât ândimen. ²⁶ Kaapum zâk lolotniñangât op betniñan memap. Nen yatâ mo yatâgât ninâu sâindâ dâp upap, zo mân nânngâmengât Kaapumñâ betniñan mem, yaak mem, anñâ mân sâsânñâ, den zo yatâ neñgât op Anutugâren sapsu-map. ²⁷ Anutugât Kaapumñâ neñgâren nep zo yatâ tuubapkât op sâm pindip. Oi Kaapumñâ Anutugât umñan den ziap, zo nânngâm Anutuñâ tânnânngobapkât den dukumap. Oi Anutu zâk um igikñâ Kaapumgât umñan den ziap, zo nânngâmap.

Anutu zâk nenġâren nep topkwâip, zo tuum ma tuum nanġâbap.

²⁸ Nen itâ nânġâmen. Wan mo wannâ muyageniġâm, zo Anutuġâ kubigi tânnânġomap. A umniġandâ Anutu ġâsum ândimen, nenġâren yatâ otniġâm. Nen zâkġâ diiniġâbam nânġi zeipkât diiniġip, nenġâren yatâ otniġâm. ²⁹ A mârûm diiniġâbam nânġip, nen nanġanġât tobat utnatkât sâip. Oi a donġbepġâ nanġanġât murâp op ândeindâ Yesuġâ âtâniġ upap. Oi nen zâkkât tobat op ândinatkât sâip. ³⁰ Anutuġâ a kânġan nânġâniġip dâp, nen diiniġâm tosanġi buġ minniġip. Tosanġi buġ minniġip dâp, nen âsakġâ neule zo nen niġip.

Kut nâi nâiġâ Anutugât bikġan ġâbâ mân mâkâniġâbap.

³¹ Den zorat topġâ dap dap ziap? Anutuġâ buku otniġâm galem otniġâm ândei kâsanġandâ dap op tâmbetnânġobap? ³² Anutuġâ nanġâ mân anġân kârip. Nenġât op sângongoi gem moip. Zorat dap nanġe? Yatâ oipġâ kut nâi nâi torenġâ niġâbap mo mân niġâbap? Niġâbap.

³³ Anutuġâ buku otniġâm tânnânġoip, zorat a ikâ zorân Anutugât a ambân ġâkârâpġâ denân nâmbanbap? Anutu zikġak tosanġi buġ minniġip, zorat a ikâ zorân nen tosanġanġât hâuġâ minatkât sâbap. ³⁴ Yesu Kristoġâ nenġât op moip. Oi moibâk buġâ. Zâk mumuġan ġâbâ zaat Anutu âsan bongen zâi tap nenġât op Anutu den dukumap.

³⁵ Kut nâi ikâ zorân Kristogât bikġan ġâbâ mâkâniġâbap? Sâknam mo umbâlâ, kâmbam mo pu mo kanpitâ? Kut nâi yatâ zo dap op Kristogât bikġan ġâbâ mâkâniġâbap. ³⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, zorat dâp otniġâme. Den zo itâ, “Kembu, ġâġât op sirâmġâ sirâmġâ nânġome. Râma kom gaame, zengât tobat yatâ otniġâme.”

³⁷ Oi kut nâi yatâ zorân mân mem lot kwatniġâbap. Buġâ.

Yesuġâ umġandâ ġâsânânġomapkât imbanġâ niġi zâkkâren kâtigem ândim walâmen. ³⁸ Zorat nâ itâ nânġan. Mumuġâ mo ândiândiġâ, sumbem a mo bâliġanġât a kâukġâ, narâk ziren ziap mo bet muyagibap, zorân mo kut nâi nâi imbanġoot, zorân Yesu Kristo zâkkât bikġan ġâbâ mânâk mâkâniġâbap. ³⁹ Anutu umġandâ ġâsuniġgapkât kut nâi ubâ ġâip mo âmbibâ kopġâipġâ, kut nâi zorân mo zorân Kembuniġâ Yesu Kristo, zâkkât bikġan ġâbâ mân mâkâniġâbap.

9

Paulo zâk Yuda a bukurâpġâ, zengât op sâknam nânġip.

¹ Nâ Kristogât a op sarâ mân sâm den bonġâ sa nânġânek. Kaapumġâ umnan den ziap, zorat nânġi bon uap. ² Yuda a torerâpġâ zengât op umbâlâ op sâknam nânġâm ândiman. ³ Yuda a bukurâpġâ, sâk torerâpġâ, zen Kembugât siġi upigât opġâ ninak Kristogât dâmân kâligen ġâbâ ġiġiġanġât nânġa âlip bâbâlâ opap. ⁴ Zen itâ sâme, “Nen Isirae. Anutuġâ narâpġâ ġâsuniġip. Oi imbanġâ âsakġâ tirâpnânġoip. Anutuġâ nen sot târotâro op gurumin den sapsun niġip. Oi mâte okġanġanatkât mâtâp tirâpnânġoip. Oi kut nâi niġâbap, zorat siġi den kânġan kesap pâroġ den dâtnânġoip. ⁵ Nen Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât kiurâpziġâ.” Yuda a bukurâpġâ zen ziiġanġât yatâ nânġâm sâme. Oi nen nânġen. A bâliġan ġâbâ mâkâniġâbapkât mârûm sâsânġ, Kristo, zâk a sâk mem muyageip. Zo Yuda a zengât kâmurân muyageip. Zorat a sot kut nâi nâi nenġât Kembu, Anutu, zâk sâm âlip kwâkġanġindâ ândim zâimâmbap. Zo perâkġak.

Siġi âlip mem ândie, zen Anutugât arâp bonġâ.

⁶ Isirae a nâmbutġâ Kembugât mâtâp walâm um kâtik ândinetâ

zingit nângi Anutugât den zo lor-eip mân sânat. Isiraegâren gâbâ muyagiwe, zengâren gâbâ nâmbutnâ zengât Isirae a bonnâ mân sâsân. ⁷ Oi yatigâk Abaramgât kiurâp torennâ zen kiurâp bonnâ mân urâwe. Oi zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Isakagât kiurâp zenak Abaramgât singi upi.”

⁸ Den zorat topnâ itâ ziap. Sâknâ Abaramgâren gâbâ muyagiwe, zen aksik patânâ Anutugât nan bârarâp urâwe? Bunâ. Singi den umnjan muyagiwe, zenak Abaramgât kiurâp bonnâ sâsân. ⁹ Kembunâ singi den Abaram itâ sâm dukuip, “Kendon nâi âki âburem ga ambingâ Sera zâknâ nanâ mimbap.”

¹⁰ Oi zorik bunâ, Rebekagâren yatik muyageip. Rebekânâ sâkunninâ Isaka, zâk sot ândim katep zagât kâmbokoip. ¹¹⁻¹² Oi katep zagât mân muyagem âlip mo bâlinâ zo mân oitâ Anutunâ zekât op mamziknâ itâ sâm dukuip, “Âtânandâ munngât kore a op ândibap.”

Zo ko Anutugât den kâtigibapkât nângâm ziknak mem kâsâpzâkom den zo sâip. ¹³ Katep zagât zet orot mâmeziknâ eknâ mân sâip. Kânjan nângâzikâm yatâ sâip. Zorat den nâi Kembangât ekabân itâ ziap, “Na Yakobogât otnigap. Ka Esau ko âkonngap.”

Anutu zâk ândiândininngât bunâ, um lâklâknngât op galem otningâmap.

¹⁴ Anutunâ nâi kâsa oknngâm nâi buku oknngip, zorat dap sânat? ¹⁵ “Zo bâlinâ.” Yatâ sânat? Bun kâtiknâ. Zâknâ den nâi Mose itâ sâm dukuip, “A nâi birânngâbâ sâm âlip birânngâbat. Ka a nâi tângubâ sâm âlip tângubat. Lumbe oknngâbâ sâm âlip oknngâbat.”

¹⁶ Zorat a umgât mo a orot mâmegât mân sâsân. Anutu um lâklâknngât tânzânngozânngon sânat. ¹⁷ Anutunâ a kutâ Parao den dukuip, zo Kembangât ekabân itâ kulemuwe, “Nâ gâgâren imbanânâ sâm muyagia kutsinginâ hân dâp âibapkât sâm kwânângâgiwan.”

¹⁸ Oi zorat Anutugât itâ nângânat, “Zâk a nâi tângubâ sâm tângubap. A nâi um kâtik oik sâi kâtigibap.”

¹⁹ Nâ yatâ sa itâ sâm mâsikâniban? “Yatâ op ko Anutu zâk wangât a nenngât nângi bâlin uap. Anutunâ den nâi sâi anâ kwâkâbapkât dâp bunâ.” ²⁰ Den yatâ zo sânanâ itâ mâsikâgibat, “Gâ wangandâ Anutu den dukuban. Âmanâ dap op âman tuutuun a itâ dukubap, ‘Gâ wangât yatâ zo muyagenigin.’”

²¹ Âman tuutuun a, zâk dengop mem toren a zengât âman tuubap. Oi torennâ mem wâu, bâu zengât tuugi nângindâ bâlin upap?

²² Oi Anutu zâk âman kuknngât bonnâ zorat singi, zo bet kuzit birâbapkât nângi ziap. Âman zo zengâren kâmbam muyagem kuknngât bonnâ sot imbanânâ muyagei a ambân ikpigât tuubap. Nen zorat dap sânat? ²³ Oi âman nâmbutnâ tânzânngobapkât singi, zen kubikzingâm sumbemân âsak neulejan tengâ kwatzingâbapkât kânjan nângi ziap. Âman zo zengâren neule âlipnâ gom sâmba zingâbapkât diizingâm ândiap. ²⁴ Yuda ayâk bunâ. Hân nâin goknâ ârândân âman um lâklâknngât op zâkkât singi utnatkât diiningâmap. ²⁵ Zorat Propete Hoseagât ekabân dinâ itâ ziap,

“Kembunâ itâ sap, ‘A kâmut marizin mân orâwan, zen nâgât singi sâbat. Oi umnandâ mân gâsâzânngowan, zo umnandâ gâsâzânngobat. ²⁶ Oi a zengât nâgât arâpnâ bunâ dâzânngowan, zengât itâ sâbi,

‘Zen Anutu ândiândinangât nan bârarâp op ândie.’”

²⁷ Oi Propete Yesaianâ den kâtik sâm Isirae a zengât itâ sâip,

“Isiraegât kiurâp zen saruyân sak ziap, zo yatâ donbep muyagibi. Ka zengâren gâbâ bituktânâ Kembangât sinji upi.”

²⁸ Kembangât itâ nângâmen. Kembu zâk a zengât sâm kwâkâmngâ kegâk hâungâ zingâm nangâbap.

²⁹ Zorat Propete Yesaianâ den nâi itâ sâip,

“Sumbem kâwali a zengât Kembu, zâk mân nângâniñgi sâi ko kiurâpniñ buñ upe. Mirâ kamânziñ zo Sodom sot Gomora zengât tobat yatâ upe.”

(Anutuñâ kamân zagât zo zikiri bâliñ oitâ sâi kârâpñâ zikesem nangip.)

Yuda a zinj târârak utnâ sâm osiwe.

³⁰ Oi zi dap sânat? Zitâ sânat. Hân nâin gokñâ, zinj târârak mân ândimngâ tosanin buñ utnâ sâm tosazin buñ urâwe. Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkngangâm tosazin buñ urâwe.

³¹ Yuda a zen ko Mosegât gurumin den lum târârak utnat sâweñâ gurumin den zo lum osiwe.

³² Zen târârak mân urâwe, zo itâgât. Zen nângâm pâlâtânziñ buñâ. Zen yen ândim mâmanziñangât târârak utnatkât sâwe. Oi mâtâbân kât zeip, zoren kinziñ luakñime.

³³ Kembangât ekabân diñâ zitâ kulemgune ziap, “Nângâ. Nâ Sion bâkñan, Yerusalem kamânân zengâren kât nâi paan. Zoren kinziñ luakñibi. Oi kât kâtik nâi paan. Zoren a donbep patânâ zângobap. Ka nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapñâ mân kwakpap.”

10

Anutuñâ Yuda a tosazin buñ upigât mâtâp muyagei Yuda a donbep zinj kândâtkuwe.

¹ Bukurâpnâ, Yuda a bukurâpnâ âlip upigât umnandâ otnigi zengât op Anutugâren ninâu sâman. ² Zen Anutu kore okngangânam um bâbâlan ândime. Zo zingitmanñâ san. Ka zen mâtâp mân ek nângâm upme. ³ Zen Anutugâren gâbâ târârak orotñâ mâtâp ziap, zo kwakmegât ziinjak târârak utnatkât nepñâ tu-ume. Anutugât mâtenan tosa buñ orotngangât mâtâp, zo mân ek nângâm Kristo kândâtkuwe. ⁴ Nen ko itâ nângen. Anâ nângâm pâlâtângât opñâ tosanin buñ muyaginatkat Kristonâ gurumin dengât mâtâp doongoi.

⁵ Moseñâ gurumin denân den nâi itâ kulemgoip,

“A zen gurumin den lum nangâm târârak op ândiândi muyagibi.”

⁶ Nângâm pâlâtângât tosa buñ orotngangât den ko itâ ziap,

“Gâ umgandâ itâ mân sâban, ‘Nâinñâ sumbemân zâimngâ Kristo diim gibap? ⁷ Mo nâinñâ âmbi geimngâ Kristo mumuñâ zengâren gâbâ diim kopgâbap.’ ⁸ Yatâ buñâ.”

Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Den zo kârebân mân ziap. Lâugan sot nângânanggagan ziap.”

(Zo nângâm pâlâtângât den kwâkâm zingâmen, zorat sâsân.)

⁹ Yesu, zâk Kembuñâ. Den zo lâugan zimbap oi Anutuñâ Yesu mumuñan gâbâ mânggeip, zorat umgandâ nângi bon opmap oi ko âlip op sumbengât sinji upan. ¹⁰ Nen itâ nângâmen, “Umñâ Yesu nângâm pâlâtân kwap tosanin buñ utnat. Oi lâuniñandâ Yesu Kembuniñâ sâmngâ sumbengât sinji utnat.”

¹¹ Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ kulemguwe,

“Nâi zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkngangâbapñâ kwakmak mân upap.”

¹² Âlip nângen. Yuda a sot hân nâin gok nen kânok uen. Kembu, zâk kânok kembu otningâm

ândimap. Kembu zâk hâtubâtu mân otniŋgâmap. Oi zâk konsâmen dâp, nen umgât gom sambe zo niŋgâmap. ¹³ Zorat Kembugât ekabân itâ sâsân, “Kembu konsâm ândibi, zen Kembu bân bân bân gâbâ mâkâziŋgâbap.”

¹⁴ Ka a zen ko zâk mân nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâmŋâ dap yatâ konsâm ândibi? Oi a zen topŋâ mân nâŋgâmŋâ dap op nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâbi? A nâiŋâ Anutugât siŋgi den mân dâzânŋoi ko dap topŋâ nâŋgâbi? ¹⁵ Oi Anutuŋâ a mân sâŋgonzânŋoi dap op âi siŋgi dâzânŋobi. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Siŋgi âlip sâsân a, zengât kinziŋ kwamitŋâ nâŋgâm ko nâŋgâne âlip upap.”

Anutuŋâ Yuda a sâm osiziŋgip.

¹⁶ Siŋgi âlip zo Yuda a nâmbutŋandâ nâŋgâm mân luwe. Zorat Propete Yesaianâ itâ sâip, “Kembu, siŋgi den sâindâ mân nâŋgâne.”

¹⁷ Zorat op itâ nâŋgâbi. Nâŋgâm pâlâtân, zo den siŋgi sâsânŋagât bonŋâ. Oi den siŋgi âragumen, zo Kristogât siŋgi âlip den.

¹⁸ Itâ sâm mâsikâziŋgan. Zen siŋgi âlip den zo nâŋgâne mo buŋâ? Zen nâŋgâne. Den nâi itâ ziap, “Kembugât denŋâ hân dâp âim nâŋgip. Oi diŋandâ hân muruk toren toren âim nâŋgip.”

¹⁹ Dum mâsikâziŋgâm san. Isirae a zen dâŋ nâŋgâm kwâtâtiwe mo buŋâ? Kândom Mosenâ den nâi itâ kulemŋoi nâŋgâne, “Kembu itâ sap, ‘A yenŋâ, hân nâin gokŋâ kâmut nâi diiziŋga Isirae zen nâŋgâne bân oi um kâlak otziŋgâbi. A kwakmak kâmut zo diiziŋga zen ek kukupi.’”

²⁰ Bet Propete Yesaianâ kenŋât buŋ den yâmbât itâ sâip, “Kembu itâ sap, ‘Mân kârunim ândiwenâ muyaginiwe. Topnâ

mân sâm kârum ândiwe, zen mâte otziŋgâwan.’”

²¹ Ka Isirae a zengât Kembu den nâi itâ sâi kulemŋuwe, “Nâ a kâmut zâizânŋ sot den kukunŋ zi, zen hârânsâm narâk kârep ândinetâ nâgâren gabigât kwâbâlap tuum ândiwan.”

11

Isirae a nâmbutŋandâ um kâtik ut-netâ Anutuŋâ nâmbutŋik gâsuziŋgip.

¹ Oi zi den nâi mâsikâziŋgan. Anutuŋâ Isirae arâpŋâ birâziŋgip? Buŋâ. Yatâ mân oip. Nâ Isirae a, Abaramgât kiun, Benyamingât kâmurân gokŋâ. ²⁻³ Anutuŋâ kânŋan nâŋgâniŋgip, nen mân birâniŋgip. Zen Propete Eliagât den siŋgi nâi Kembugât ekabân ziap, zo sâlâpkume mo buŋâ? Propete Elia, zâk Isirae a zengât tosaziŋgât den sâm Anutu itâ sâm dukuip, “Kembu, zen Propete arâpkâ zânŋom nâŋge. Gâgât siŋgi sâm nalem pâpanŋâ zo kom kândaŋawe. Oi zi nâ ninik ândia nonam se.” ⁴ Propete Elianâ yatâ sâi Anutuŋâ den dap mâburem pindip? Zo itâ, “Nâ a 7 tausen yatâ aŋgân kârâziŋga lopio kutŋâ Baali, zâkkâren mân âi pindiŋsawe.”

⁵ Oi narâk zi yatigâk Anutuŋâ um lâklâkŋagât opŋâ Isirae zengâren gâbâ a bituktâ mem sâlâpzânŋoi arâpŋâ op ândie. ⁶ Zen orot mâmeziniŋgât buŋâ. Zikŋâ um lâklâkŋagât op gâsuziŋgâm tânzânŋoip. Yatâ mân oi sâi tânzânŋozânŋonŋagât bonŋâ mân âsagebap.

⁷ Oi dap dap? Isirae a kut nâi zo muyaginat sâwe, zo mân muyagiwe. Anutu zikŋak nâŋgâm gâsum sâlâpzânŋoip, zenak kut zo muyagiwe. A nâmbutŋâ umziŋ kâtigeip. ⁸ Zorat op Kembugât ekabân itâ kulemŋune ziap, “Anutu zâk umziŋ mem gulipkoip. Sinziŋ kwâtepkui. Kindapziŋ mem dooŋgoip. Yatâ otziŋgi ândiwenak ândim ge.”

⁹ A kutâ Dawidiñâ itâ sâmb kulem-goip,

“Zen Kembangât den sâtnak lum sii nalemb nime, ka umziñandâ Kambu kândâtkume. Zorat op ko zen sii nalemb ninetâ kâsaziñ ganetâ parâtâk pambi. Hânân gei zângeoi hâuñâ takâziñgâbap. ¹⁰ Gâ sinziñâ kwâtepkuna kwakpi. Oi kândâtzin mem namunña kârîngon ânîdibi.”

Oliwa nagân bâranñâ nâi mem ga târokwaip.

¹¹ Oi den nâi mâsikâziñgan. Isirae a zen kârân kinziñ luakñem hânân gei tâmbetagowe? Yatâ buñâ. Zen kubikkubik kândâtkune a hân nâin gokñâ zengât sinji oip. Oi hân nâin gokñâ zen nângeane Isirae a ziñâ ziñgit umbâlâ upi. ¹² Isirae a zen Kembangât den kândâtkune a hân nâin gokñâ zen nângeam lum âlip urawe. Yatâ utne Isirae a kâmut zen bet umziñ melân Kambu sot pâlâtân utne bonñâ donbep walâwalân muyageziñgâbap.

¹³ Hân nâi gokñâ zen den zi dâzânghua nângeane. Nâ hân nâin gokñâ zengât Aposolo ânîdimannâ nepnâ tuumb kwâtâteman. ¹⁴ Oi nâ yatâ op ânîdim Isirae a torerâpnâ aleziñga nâmbutñandâ umziñ melân âlip upi. Hân nâin gok zen sinji âlipkât bonñâ muyagine Isirae a nâmbutñâ ziñ ek nângeam zo yatik minâ sâmb umziñ melânbi. ¹⁵ Anutuñâ Isirae a birâziñgi hân nâin gokñâ zen Anutu sot buku ue. Oi bet Anutuñâ Isirae a dum gâsuziñgi ko mumunjan gâbâ zaatzaatñâ yatâ upi. ¹⁶ Kândom Kembangât sinji pâpanñâ oi ko du ombenjan âsagine zo yatik zâkkât sinjiyak pâpanñâ. Oi nak topñandâ hâlâlu zeï nak bâranñâ sot bonñâ zet yatik hâlâlu zimbabot.

¹⁷ Oi Anutuñâ kamân Oliwa nagân bâranñâ nâmbutñâ mânângeat birâm zorat gebâgan ulinnâ barin gâbâ gâ târokwatgigip. Oi Oliwa ânîdân kelâk toonñandâ tângogip. ¹⁸ Gâ

bâranñâ sângiñâ zengât nângeane gigin oi sâkkâ mân mem zâiban. Yatâ opapkât itâ nânge. Gânâ ânîdân mân tângum nalemb pindâmat. Zâknâ tângom nalemb gimap.

¹⁹ Nâ yatâ dâgoga zorat toren itâ sâban? “Anutuñâ nâ târokwatnibapkât bâran sângiñâ mânângeatziñgâm birâziñgip.” ²⁰ Den zo bonñâ. Zo sinji âlip birâm ânîdewegât mânângeat birâziñgip. Gâ ko nângeam pâlâtângeat op zâk zengât kinkin gebâgan kinzat. Zorat gâ sâkkâ mân mem zâim diim gem ânîdiban.

²¹ Anutuñâ Oliwa bâranñâ sângiñâ zâizâinñâ, zo mânângeat birip. Oi zo yatik gâ zâizâin op ânîdina mânângeat birâgibap. ²² Zorat gâ Anutu um lâklâkñangât op tângogip sot um kâtik urawe, zen hâuñâ ziñgip. Zorat mân nelângobap. Um kârâpñangât bonñâ, zo sinji âlip kândâtkuwe, zengâren muyagemap. Oi um lâklâkñangât bonñâ gâgâren muyagiap. Oi gâ zâk sot pâlâtân op ânîdina bonñâ âlip zemgibap. Yatâ mân upan zo ko mânângeatñâ birâgibap. ²³ Oi bâranñâ sângiñâ zen um kâtikziñâ birâne Anutuñâ dum zagâtñâ târokwatziñgâbâ sâmb âlip upap. ²⁴ Oi barin gâbâ Oliwa nak bâranñâ kamângeat Oliwa nagân târokwâkwatñâ, zo mân orotñâ. Ka Kambuñâ barin gâbâ Oliwa bâranñâ mingimñâ kamângeat Oliwa nagân târokwatgigip. Kamân Oliwa zikñâ bâranñâ mânângearip, zo târokwatziñgâbâ sâmb mân kwakpap. Zo kegâk târokwatziñgâbap.

Anutuñâ a topñâ topñâ tânzângeobapkât nângeamap.

²⁵ Bukurâpnâ, zen kwakñâ ziinñâ nângeanângeayân sinji âlibân bagim nângeam gulipkubegât den tikñâ zi sapsun ziñgâbâ. Isirae a nâmbutñâ zen um kâtik op ânîdine hân nâin gokñâ zen sinji âlipkât bagine tengeziñ mârumban sâip, zo dâpñan op nanñabap. ²⁶ Bagine Isirae a

kâmut bagim âlip op nangâbi. Kembangât ekabân diñâ itâ kulemgune ziap.

“Sion bâknan, Yerusalem kamânân gâbâ kubikkubikniñâ muyagem Isiraegât kiurâp zengâren bâliñâ ziap, zo gâbarei âibap. ²⁷ Yatâ oi nâ bâliñâziñ sanjonñâ zen sot târotâro upat.”

²⁸ Hân nâin goknâ, zen sinji âlibân bâgibigât Yuda a ziñ narâk ziren Anutugât kâsa yatâ op ândie. Ka Anutuñâ Yuda a sâkurâpziñ mem sâlâpzângoipkât Anutugât umñandâ zengâren patâ oi ândie. ²⁹ Anutu zâk buku orotnangât den sot di-izingâzingânangât sâi den zo mân loribap.

³⁰ Hân nâin gok, zen mâruman um kâtik op ândiwe. Bet, nârâk zi Isirae a zen um kâtik utne ko hân nâin goknâ zen Anutuñâ tânzânguap. ³¹ Zo yatik Yuda a zen um kâtik op ândimñâ birânetâ ko Anutuñâ tânzângobap. ³² Anutu zâk a aksik patâ bet tânzângobapkât op nângâmñâ nângâzingi bâliñandâ saazingi den ku a op ândie.

Anutu mâpâsem sâm âlip kwâknanangât.

³³ Opon, Anutu zâk sinji âlipkât gom sambe tâtalek zemñangap. Zâkkât nângânangân, zo dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Zâknâ walâningâm nângap. Den sâm kwâkâmap, zorat dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Nep tuutuunangât mâtâp, zo dap yatâ nângâm nanngânat? ³⁴ Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembangât umnan den ziap, zo a nengâren gâbâ nâiñâ mân nângâm kwâtâtimap. Zâknâ den nâi sâi ko dap op beknan mem sânat? ³⁵ Nâiñâ Kembangât kut nâi pindip, zorat tosanâ ze ma ko mâkâbap?”

³⁶ Zâknâ a sot kut nâi nâi aksik patâ muygeningip. Zâknâ imbanâ ningi ândimen. Oi zâkkât

sinji op ândimen. Zâk mariniñâ sot kembu patâniñâ ândiap. Zorat Anutu sâm âlip kwâknanangindâ târokwâi zem zâimâmbap. Zo perâknak.

12

Um sâkniñâ Anutugâren pâindâ zimbap.

¹ Bukurâpnâ, Anutuñâ umâlipnangât op tânnângoipkât kindap pâron den dâzângua nângânek. Mâruman sii nalem mo zuu bâu Kembangât sinji sâm om pâmarâwe, zo yatik zen um sâkziñ Anutugâren panetâ ze egi âlip nâi upap. Yatâ utnetâ dâp upap. Zen yatâ op Anutu kore bonñâ oknanngâm ândibi. ² Oi ândi mâmanziñandâ um kâtik zengât tobat yatâ mân upap. Zen um nângânangâziñ Anutugâren pane ze kubikzingi tobat nâi upi. Zen yatâ utne Anutu diñangât dâp mâtâp âlipnâ sot târâraknâ zo ek nângâbi.

Nep sâm ningip, zo yatik tuum ândinat.

³ Kembangât tânnogipkât nâ den sa zen aksik nângânek. Gâ Kembangât sinji ândiat. Ka gâ gikanngât nângâna zâizâiñ mân upap. Anutuñâ nepkât imbanâ gigip, zorarâk nângâm tuum ândiban. ⁴ Itâ nângâmen. Sâk bonniñâ kânok. Ka kore orotnâ donbepnâ nep top topnâ tuume.

⁵ Oi torenñâ Kristogât kâmurân yatigâk târokwâindâ bonniñâ kânok uap. Kristo zâk kâukniñâ uap. Oi nen kiñ bik op ândim tânagomen.

⁶ Sinji âlipkât imbanâ top topnâ ningip, zo tânnângom ningip dâp zem ariap. Oi zo wâratkum nepnâ tuunat. Zorat a nâi, zâk Kembangât den sâm muyagibapkât imbanâ zemñangap oi ko nângâm pâlatânâ tâknangap dâp Kembangât den sâbap.

⁷ Nâi zâk kore orotnangât nep tuubapkât imbanâ zemñangap oi ko nep zo tuum ândibap. Oi nâi zâk den kwâkâm zingâ nep tuubapkât imbanâ zemñangap oi ko zo yatik tuubap. ⁸ Um bâbâlan

kwatziŋgâziŋgân den sâmap, zâk zorat imbanâ zemŋanġâbabân sâbap. Nâi zâk kât sikum ziŋgâziŋgânġât imbanâ zemŋanġap, zâk umġâ diim gem umâlip op tuubap. Nâi zâk a sâtġâ ândibapkât sâm pindâpindân, zâk zo kâtigem tuum ândibap. Nâi zâk tânzânġobapkât imbanâ zemŋanġap, zâk umbâbâlanġak upap.

Lumbenġât den.

⁹ Buku orot zo sâkġandik mân upi. Umġâ gâsâyagom upi. Orot mâme bâliġâ, zorat âkon op ândibi. Oi orot mâme âlipġâ, zorik upi. ¹⁰ Zen buku bonġâ op ândibi. Oi tânagonam walâgilâ op kâtigibi. Bukurâpġanġât nânġâna mân giginġ upap. ¹¹ Zo um bâbâ lolot buġâ. Kâtigem ândibi. Kaapumġât op umziġâ zaatpap. Yatâ op um bâbâlanġ op Kambu kore okġanġâbi.

¹² Kembuġâ sumbemġât sinġi kwatziŋgip, zorat sâtâre op ândibi. Sâknam muyageziŋgi zorat sâm âkon mân upi. Um bâbâlanġ op âsâbân ninâu sâm ândibi.

¹³ Kembuġât kâmurân gokġâ nâmbutġâ zen kut nâi nâi kârum ândine betziġan mimbi. A lombanġâ zengâren gane kianġ kubik zâmbanbi.

¹⁴ Kâsaziġ sâm bâliġ kwatziŋgâne zengoot mâsop den sâm dâzânġobi. Lâuziġan ġâbâ sât den buġâ, mâsop denâk ġibap.

¹⁵ A nâmbutġandâ sâtâre utne zen yatik târokwatziŋgâm upi. Umbâlâ op isene zen yatik târokwatziŋgâm isebe.

¹⁶ Umziġ mâpotne kânogâk zei ândibi. Ziġanġât nânġane zâizâiġ mân upap. Nânġânânġaziġanġât nânġâne zâizâiġ mân upap. Oi zen a giginġâ buku otziŋgâbi.

¹⁷ Nâi zâk kut bâliġ otgigi hâuġâ mân okġanġâban. A ziġ mân orotġâ otziŋgâne buku otziŋgâbi. Zen yatâ op ândim a ziġ zengât nânġâne âlip nâi upapkât nânġâmġik upi, ¹⁸ Zen a pisuk patâ zen sot lumbenġâ op ândibigât kâtigibi. A ziġ kâsa otziŋgâne lumbenġâ den sâm

dâzânġobi. ¹⁹ Bukurâpnâ, a ziġ kut nâi mân orotġâ otziŋgâne hâuġâ mân otziŋgâbi. Hâuġâ mân upi. Tosa zo Kembuġât kukġanġât sinġi pane zimbat. Zorat Kembuġât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembuġâ itâ sap, “Tosa mâkâmâkân, zo nâġât nep. Hâuġâ ziŋgâziŋgân, zo ninak ziŋgâbat.’ Kambu zâk yatâ sap.”

²⁰ Zen ko itâ upi. Kâsagâ nalemgât moi nalem pindâban. Toogât nânġi too pindâban. ġâ yatâ otnandâ kârâp kâukġâ kwâkġanġ pâna simbat yatâ upap. ²¹ Bâliġandâ mân mem ġei kwatġibap. Buġâ. ġâ âlip op bâliġâ mem ġei kwâpan.

13

Hân a kutâ, zengât den.

¹ A aksik patâ, zen hân a kutâ sot a sâtġâ zengât den lum ândibi. A kutâ nep, zo Anutugâren gokġâ. Hân a kuta sot a sâtġâ zen Anutugât sâtġât ândie. ² Zorat nâi zâk a kutâ zengât den birâm Anutugât den yatik birâbap. Oi den birâbi, zen yatik hâuġâ mimbi. ³ Orot mâmeziġ âlipġâ zen a kutâ zengât keġġât mân upme. Bâliġâ upme, zen ko a kutâ zengât keġġât upme. Zorat ġâ keġġât buġ ândibâ sâm ândi mâmangâ kubikġâ âlipġâ op ândiban. ġâ yatâ otna a kutânġâ ġâġât nânġâgigi âlip upap. ⁴ Hân a kutâ, zen Anutugât kore a. Ziġâ ġâlem otġinetâ âlip ândibangât sâm ziŋgip. Zen kâmbam hâuġâ lanġ mân ġâ gobi. A kutâ zen Anutugât kore a. Bâliġ mâme zengâren nep tuum hâuġâ ziŋgâbi. Zorat ġâ bâliġ upan zo ko keġġât upan. ⁵ A kutâ zengât dinziġâ lum kwâtâtibi. Zo Anutu zâkkât keġġârâk buġâ. A kutâ dinziġ lulunġanġât nânġindâ mâtâp âlip nâi opmap. Zorat op ko mâtâp zo lân ândinat. ⁶ Anutuġâ ġalem a sot a kutâ nep sâm ziŋgip, zen nep zo tumegât op kât zengâren pame. ⁷ Zen kut nâi nâi sâsânġ dâp otziŋgâbi. Kât sikumġât sâsânġ,

zo kât zingâbi. Kore otzingâbigât sâsân, zen kore otzingâbi. Hurat kwatzingâbigât sâsân, zen hurat kwatzingâbi. Dinziñ lubigât sâsân, zen dinziñ lubi.

Kembugât den lum buku op tânagonat.

⁸ Kut ñai yennañgât tosa mâkâne âkâbap. Buku orañgâm ândibigât sâm zingip, zorat buku orot zo mân birâne geibap. Ñai zâk a toren buku otzingâm ândimap, zâk gurumin den lum ândimap sâsân.

⁹ Gurumin denân den itâ ziap, “Ap ambin zet mân birâyañgâm âbânañgâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. A ñaigât kut ñai lañ mân mimban.” Zo sot den kâtik nâmbutñâ mâpotñâ kâukñâ itâ sâsân, “Gikañgât otgimap, zo yatik a torenñâ zeñgât otgibap.”

¹⁰ Buku op ândibapñâ a ñai bâliñâ mân oñañgâbap. Zorat ñai zâk buku otzingâm ândibapñâ gurumin den lum nañgâbap sâsân.

Nen târâragâk ândinat.

¹¹ Zen narâk zirat topñâ nânngâm ândie. Umanân gâbâ zaatpigât narâk mâte uap. Mârum sinji âlip topkwap nânngâwen, narâk zoren sumbêmân zâinatkkât narâk kârep zeip. Zi ko narâk pânkânok uap. ¹² Mârum hañsâbâmap, zorat ñâtâtikkât orot mâme bâliñâ zo birâm âsakñañgât hâmbâ âmbum kâsaniñ Satañ, zâkkât kâmut zen sot agom kinat. ¹³ Sirâmgât sinji op ñâtâtikkât orot mâme bâliñâ zo birâm târârak ândinat. Too kâtik nem umgulip orot sot lañ ândiândiñ sot um kâlâk sot kuk sârek zo mân upi.

¹⁴ Kembu Yesu Kristo, zâk sot pâlâtân op ândibi. Oi um sâkziñan âkñâle bâliñâ muyagem bâliñan diizingâbâ sâi mân nânngâm kândâtkubi.

14

Sinji âlip donjep mo bituk zemniñgap, nen ârândâñ Kembugât sinji ândinat.

¹ Sinji âlibân bâbâ lolot ândime, zen buku otzingâbi. Den topñañgât sânetâ zen sot den sârek mân âragum um kânok ândibi. ² A nâmbutñâ ziñâ nânngâ kwâkâ buñâ nalem top top nime. Oi a nâmbutñandâ nalem nâmbutñâ mân nime. Zen zuu bâu sunum mân nime. ³ Ñai zâk nalem top top nemapñâ bukunâ nalem toren mân nemap, zâkkât nânngi giginâ mân upap. Oi ñai zâk nalem nâmbutñâ mân nemapñâ bukunâ nalem top top nemap, zâkkât nânngi mân bâliñ upap. Wangât, zen Anutugât ayâk, zorat. ⁴ Zorat itâ sa nânngânek. Gâ wangandâ a ñaigât kore a den dukunandâ dâp upap? Kore a zâk kâtigibap mo loribap, zo patañañgât mâtenan upap. Oi zâk mân loribap. Patânâ Anutu, zâkñâ tângoi kâtigem kinbap.

⁵ Oi sirâmgât zo yatik a nâmbutñandâ itâ nânngâme, “Sirâm kânok, zo Kembugât sinji.” Yatâ nânngâm kendon tapme. A nâmbutñâ, ziñ ko sirâmgât itâ sâme, “Sirâm zo tirik buñâ. Sirâm aksik zen dâbâk.” Zorat nâ itâ sa nânngânek. Sirâm ñaiñâ mo ñaiñâ, yatâ mo yatâ upâ sâm, nânngâm kâtigem ândiban. Ka bukugoot den sârek mân âragubabot. ⁶ Ñai zâk sirâm kânokkât nânngi zâizâiñ oi kendon tâpmap, zo Kembugât op opmap. Oi a ñai zâk nalem top top nemap, zo Kembugât op nemap. Zâk Anutugâren sâiwap sâmñâ nemap. Oi a ñai zâk nalem toren mân nemap, zâk Kembugât op opmap. Zâk Kembugâren sâiwap sâm dukumap.

⁷ Âlip nânngen. Neñgâren gâbâ ñaiñâ dap yatâ Kembu sot bukurâp, zeñgât mân nânngânânngâ op zikñañgârâk nânngâm ândibap? Oi dap op zikñañgârâk nânngâm mumbap? Nen Anutugât sinji op ândimen sot mumen. ⁸ Ândiândi, zo Kembugât op ândimen. Mumu, zo Kembugât op mumen. Zorat ândinat mo munat, zo Kembugât sinji op utnat. ⁹ Zorat op Kristonâ

mumuṅâ sot gwâlâ ârândân kembu otningâbapkât momṅâ mumuṅan gâbâ zaarip.

¹⁰ Kristo zâk Kembu patâniṅ ândiap. Zorat den ṅâi mâsikâziṅga dâtnonek, “Gâ wangandâ bukugangât den sâṁ kwâkâban? Mo gâ wangandâ bukugangât nâṅgâna giginṅ upap?” Nen aksik patâ Kembugât mâteṅan kirindâ neṅgât den sâṁ kwâkâbap. ¹¹ Kembugât ekabân den ṅâi itâ kulemgune ziap, “Kembuṅâ itâ sap, ‘Nâ ândim kwâtâtemangât a aksik patâ kinnâ topṅan gam siminziṅ lim kwap pindiṅsânibi. Oi aksik patâ zen lâuziṅandâ sâṁ âlip kwatnibi.’”

¹² Zorat nen nâṅgen. Nâran nen aksik patâṅâ Anutugâren pindiṅsâṁ topniṅ sânatkât sâṁ niṅgip. ¹³ Zorat op ko nen buku zengât den hâuṅâ mân sâṁ kwâkânat. Buṅâ. Nen itâ utnat. Nen buku nâmbutṅâ umgulip kwatziṅgindâ Kembugât mâtâp walâbegât op nâṅgâmṅik ândinat. ¹⁴ Nâ Kembu Yesu sot pâlatâṅ op ândimannâ itâ nâṅgâm kwâtâtian. Nalem ṅâi mo ṅâi neindâ sumun upap, zo mân ziap. Ka ṅâi zâk nalem laṅ nem sumunkubat sâṁ laṅ nim-bap, zâk perâkṅak um sumun upap. ¹⁵ Oi itâ nâṅgan. Gâ nalem ṅâi nena bukugandâ gekṅâ nâṅgi mân dâp upap zo ko bukugoot buku mân op ândiban. Buṅâ. Gâ yatâ op bukugâ tâmbetkuban yatâ upap. Bukugâ âlip upapkât Kristoṅâ zâkkât op moip. Gâ zorat nâṅgâm bukugâ nalemgât op mân tâmbetkuban. ¹⁶ Zen kut ṅâi orotṅangât nâṅgâne âlip oi zo op ândibi. Ka a nâmbutṅandâ sâṁ bâliṅ kwatziṅgâbegât galem oraṅgâm ândibi.

¹⁷ Anutugât um topṅan ândiândiṅ, zo dap yatâ? Zo sii nalem nemṅik ândiândiṅ? Buṅâ. Um hâlâlu sot um lumbeṅâ sot Tirik Kaapumgâren gâbâ gâi sâtâre op ândiândiṅ, zorâṅâ bonṅâ. ¹⁸ A zen yatâ zo ândim Kristo kore okṅangânetâ Anutuṅâ ziṅgiri

âlip upap. Oi a ziṅâ zengât nâṅgâne dâp upap. ¹⁹ Oi zorat nen um kânok op tânagom ândinatkât kâtiginat. ²⁰ Gâ nalemgât opṅâ Anutugât nep mân tâmbetkuban. Sii nalem aksik zo âlipṅik. Ka ṅâi zâk nemṅâ nâmbut tâmbetzâṅgobapkât nep tuubap, yatâ nâṅgâm nei bâliṅ upap. ²¹ Gâ bukugâ kâsa okṅangâbatkât zâkkât op nalem, waiṅ too mo wan wan zo birâna dâp upap. ²² Gâ kut yatâ zo orotṅangât um salek ziap, zo Anutu mâteṅan mem ândina gikanâk zimbap. Zorat ṅâi zâk nalem nemap mo kut ṅâi ṅâi opmap, zorat um zâgât mân upap. Sâtâreṅoot upap. ²³ Nâi zâk um zâgât op nalem nei bâliṅ upap. Zâk nâṅgâ kwâkâ op laṅ nei bâliṅ upap. Wangât, zâk nâṅgâm pâlatâṅ kwâkṅan mân uap, zorat. Kut ṅâi zo mo zo nâṅgâm pâlatâṅ kwâkṅan mân oindâ tosaṅoot upap.

15

Yesugât tobat op niṅ nâṅgânâṅgâyân mân ândinat.

¹ Kâtigem kin bâbâ lolot zo âkom diiziṅgânat. Oi nen niṅangârâk nâṅgânâṅgâyân mân ândinat. ² Nen bukurâpniṅ zengât nâṅgâm ândim âlip upi sot siṅgi âlibân kâtigibigât betziṅan minat. ³ Kristo zâk yatik zikṅangât nâṅgânâṅgâ mân ândeip. Zorat Kembugât ekabân den kulem ṅâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâṁ bâliṅ kwatgiwe. Zengât sâṁ bâliṅâ zo nâgâren zariap.”

⁴ Mârumṅan den sâṁ Kembugât ekabân kulemguwe, zo nen siṅgi âlip top nâṅgânatkât urâwe. Den zorâṅ mem kâtikṅan kwatniṅgi kut ṅâi siṅgi kwatniṅgip, zorat um bâbâlaṅ op nâṅgânâṅgâ ândinatkât kulemguwe.

⁵ Zengât op Kembugâren itâ sâṁ ninâu sâman, “Mem kâtikṅan kwatniṅgâmap, um bâbâlaṅ orotṅangât mariṅâ, zâkṅâ diiziṅgi Yesu Kristogât op um kânok op ândibi. ⁶ Oi umziṅ sot lâuziṅ mindui Kembuniṅâ

Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkñangâbi.” Zen yatâ upigât Kembangâren ninâu sâman.

Umñâ gâsâyagom ândibi.

⁷ Zorat op Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât Kristonâ umñandâ gâsuzingip. Oi zen yatigâk umñâ gâsâyagom ândibi. ⁸ Nâ itâgât dâzânguan. Anutuñâ sâkurâpniñâ kut nâi nâi zingâbapkât singi den dâzângoip, zo bon upapkât Kristo zâk Yuda a neñgât kore a op ândeip. ⁹ Oi Anutuñâ hân nâin gok zen tânzângoi sâm âlip kwâkñangâbigât yatâ oip. Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“O Kambu, nâ hân nâin gok zengâren sâm âlip kwatgim kep mimbat.”

¹⁰ Oi den nâi itâ ziap, “Hân nâin gokñâ, zen Anutugât kâmut zen sot sâtâre upi.”

¹¹ Oi den nâi itâ ziap, “Hân nâin gok, zen aksik Kambu sâm âlip kwâkñangâbi. A hânñâ hânñâ, zen zâk sâm âlip kwâkñangâbi.”

¹² Oi Propete Yesaianâ den nâi itâ kulemgoip,

“Nak tâtopñan kâmñâ, Yesegât kiun, zo takâm, zâk a hânñâ hânñâ zengât kambu patâ op kambu otzingâbap. Oi hân nâin gokñâ zen zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâbi.”

¹³ Nâ zengât op ninâu sâm itâ sâman. “Nângâm pâlâtângât mar- inâ, Anutu, zâkñâ diizingi nângâm pâlâtân kwâkñangâm lummbenâ op sâtâre kwâkñan ândibi. Yatâ op ândine Tirik Kaapumñâ imbanâ zingip bet muyagibap, zorat nângâm um bâbâlân op ândibi.” Zengât nângâm yatâ ninâu sâman.

Paulo nepñangât den.

¹⁴ Bukurâpnâ, zengât nânga âlip uap. Zen âlip ândim singi âlipkât topñâ nângâme. Oi singi âlip ziingak âragunâ sâm mân kwakpi. ¹⁵ Oi

nâ Anutuñâ nep sâm nigipkât den nâmbutñâ kengât buñ dâzângom kulemgum zingân. Zen singi âlip nelâmzângobapkât kulemgum zingân. ¹⁶ Yesu Kristo, zâkñâ nâ um kâtik singi âlip dâzângobatkât kore a nâbarip. Kembangât tirik namâ gâlem a zing Kambu kore okñangâme. Oi nâ zo yatik Kambu kore okñangâm singi âlip a um kâtik dâzângoman. Nâ Anutugât singi âlip nep tuuga Tirik Kaapumñâ um hâlâlu kwatzingi Kembangât singi op ândibi. ¹⁷ Nâ Yesu Kristo sot pâlâtân op Anutu kore okñangâm nep zo tuuman, zorat nângâm sâtâre opman. ¹⁸ Nep zo ninak mân tuubam yatâ. Yesu Kristonâ mam otnigi a hân nâin gokñâ zen singi âlip nângâm lubigât lâunandâ sot bitnandâ nep tuuwan. Yesu Kristonâ mân mam otnigi nep tuuwan sâi ko dap yatâ sâm sâtâre sâbam? ¹⁹ Nâ Tirik Kaapumgâren gâbâ imbanâ mem Yerusalem kamânân gâbâ topkwap kulem sot sen mârât tuum âim Kristogât singi âlip pisuk, zo a hân dâp dâzângom aria Ilurikon hânân âi âkip. ²⁰ Oi a nâmbut zing tuuwayân tuubangât Kristogât kut singi mân arip, zoren unakñan âibatkat otnigip. ²¹ Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, zorat dâp opman,

“Kembangât den singinâ mân dâzângowe, zen zo nângâbi. Oi singinâ mân nângâwe, zen topñâ nângâbi.”

Paulo zâk Roma kamân walâm Sipeñ hânân âibam sâip.

²² Nâ yatâgât Roma kamânân gokñâ zengâren gâbam narâk dâp kwakman. ²³ Ândim gâwan, zo zengâren gâbat sâm umnandâ nângâm ândiwan. Zi ko hân torengen zi nep tuuman, zo âkap. ²⁴ Zorat Sipeñ hânân âibam zengâren gâbatkat nângan. Ga zen sot tâtat mâme op ko umâlip op a nâmbutñandâ zengâren gâbâ betnan sâne Sipeñ hânân âinat.

²⁵ Kândom nârâk ziren ko Anu-
tugât sinji a kât betziñan mim-
bam Yerusalem kamânân âibâman.
²⁶ Makedonia sot Grik hânân Kem-
bugât kâmut ziñ Yerusalem kamânân
Kembugât sinji a nâmbutñâ kanpitâ
ândie, zen kât betziñan minam sâ-
m kâtigiwe. ²⁷ Zen um bâlâlaj op kât
mindunetâ dâp oip. Wangât, hân
ñain gokñâ zen Yuda a zengâren gâbâ
sinji âlip miwe, zorat tosa zengâren
ziap. Oi tosa zo mâkâbigât sâkkât kut
ñai ñai zingâne dâp upap. ²⁸ Den zo
bon oi ninak mem âim Yerusalem
kamânân zingâmñâ âburem Roma
kamân mâirâp zengâren gâbat.
Zengâren ga tapñâ Sipen hânân
âibat. ²⁹ Nâ it nânjan. Nâ zengâren
gâbam bet bâsanñ mân gâbat. Kris-
togâren gâbâ mâsop den yâmbâtñâ
mem ga zingâbat.

*Paulo zâkkât op ninâu sâbigât
kulemgum zingip.*

³⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ
Yesu Kristo, zâkkât op sot Kaa-
purnâ buku orotñangât den um-
niñan pâmapkât kindap pâronñ den
dâzangobâ. Zen nâgât op Anu-
tugâren donjep ninâu sâbi. ³¹ Betnan
mine Yudaia hânân Yuda a bitziñan
gâbâ mâkânibap. Oi Yerusalem
kamânân Kembugât sinji a kut zo
zinga umâlep upi. ³² Zorânâ bet
Anutuñâ nânji umâlibân zengâren
gam zen sot tap umnâ sânduksâbap.
³³ Um lumbe mariñâ, Anutu, zâk
aksik patâ zen sot ândibap. Zo
perâknak.

16

*Paulo zâk Roma kamânân buku
zengât nângâm ândeip.*

¹ Ambân bukuniñâ Poibe, zen
zâkkât topñâ mân nânge, zorat
nâ zâkkât itâ sa nângânek. Zâk
Keñkerei kamânân kâmut betziñan
mem ândimap. Zorat zâk zengâren
gâi buku okñangâbi. ² Zen Kembugât
sinji ândienñâ Kembugât op buku
op beknjan mimbi. Zen yatâ utne
dâp upap. Ambân zo zâk wan

mo wangât okñangi nângânangâbi.
Ambân zâk nâ sot nâmbutñâ donjep
kore otningâm ândeip.

³ Oi Pirisila sot Akwila, Yesu Kristo
nepñangât berân mâme a ambân, zet
betnan miwet. Zet itâ dâzâkonek.
Nângânangânâ zekâren ziap. ⁴ Zet
nâgât op sâkzikñangât kenñât mân
urâwet. Zorat nâyâk bunâ, kamân
dâp Kembugât sinji a zen sot zekât
op umâlip nângâm ândien. ⁵ Zekât
mirin Yesugât kâmut mindume, a
ambân zen zo sâm sâtâre otziñan.

Bukunâ Epaeneto, zâk Asia hân
murukñan kândom op Kristogât a
oip. Zâk dukunek. Nâ zâkkât op
nângâmñik ândian.

⁶ Maria zâk yatik sâtâre okñangan.
Zâk zengâren nep donjep patâ tu-
ugip.

⁷ Yuda a bukuzatnâ Androniko
sot Yunia tâk namin ârândân
nâambarawe, zekât nângâman. Zet zo
dâzâkonek. Zet a kot patâ, Aposolo a
zengât kâmurân ândiwet. Nâ mârum
Kristo bunñ ândiwanân zet Kristogât a
urâwet.

⁸ Bukunâ Ampiliato, zâkkât nânja
âlip opmap. Kembugât op zâkkât
nângâman.

⁹ Urbano, Kristogât nebân berân
miangâwet sot bukunâ Sitaki, zet
sâm âlip kwatzikan. Zo dâzâkonek,

¹⁰ Apele, Kristogât a bonñâ sot
Aristobulo zâkkât kâmut zo, zengât
sâm âlip kwatziñan.

¹¹ Yuda a bukunâ Herodion
sot Nakiso zâkkât kâmurân gok
nâmbutñâ Kristogât sinji ândie,
zengâren umnâ kinzap.

¹² Ambân zagât Tiripaina sot Tiri-
posa Kembugât op nep patâ tuuwet
sot Peasi zâk Kembugât op nep yatik
tuugip. Zen sâm âlip kwatziñan.

¹³ Kembugât a âlipñâ Rupu sot
mamñâ, zekâren umnâ kinzap.
Rupu mamñâ zâknja mam otnigip.

¹⁴ Asinñkiritto, Philegoñ, Hemesi, Pa-
troba, Herema sot bukurâpziñ sâm
âlip kwatziñan.

¹⁵ Pilogo sot ambân Yulia, Nereo
sot ponânñâ Olimpa sot Kembugât

siŋgi a ambân zen sot ândime, zengât âksik nânġa âlip uap.

¹⁶ Kembugât op ziiġâ mindumġâ luyangâm ândibi. Kristogât kâmut kamân dâp ândie, zen Roma zengât op nânġâm ândime.

Kembugât den sâsâġ a sarâ, zengât girem sâip.

¹⁷ Bukurâp, zengâren kâsâp ziap, zorâġ siŋgi âlip kwâkâm ziġġawe, zo gulipkunam ue. A kâsâp muyagime, zengât galem oraġġâm ândibi. ¹⁸ A yatâ zo, zen sot pâlâtâġ mân upi. A yatâ zo, zen Kembu Kristogât kore a buġâ. Zen tep kâmbозиġġât kore op ândime. Oi den kelâk sâm a ambân nânġânânġâziġ ġiġiġâ nâmbutġâ kâitzânġom um gulip kwatziġġame. ¹⁹ Zen ko Kembugât sât lume, zorat siŋgi sâne kamân dâp âim nanġip. Oi nâ zorat umâlip opġâ itâ upigât dâzânġobâ. Kut nâi nâi âlipġâ, zo ko nânġâm kwâtâtem mem ândibi. Oi kut nâi nâi bâliġâ, zo kândâtkom birâbigât otnigap.

²⁰ Narâk mân kêrep oi lumben mariġâ, Anutu, zâkġâ sâi Sataġ mem ge kinziġandâ lân kwândâlîbi.

Kembu Yesu Kristo, zâkkâren ġâbâ tânzânġozânġoġandâ zengâren zim-bap.

Buku den sot mâsop den.

²¹ Berân mâmenâ Timoteo sot Yuda bukurâpnâ Lukio sot Yason sot Sosipate, zen zengât nânġânânġâ ândime.

²² Teatio, nânâ den zi Paulogât lâunġan ġâbâ mem ekap ziren kulemġuan. Oi nâ zo yatik Kembugât mâtenġan zengât nânġâman.

²³ Gaio zâkġâ nâ sot Kembugât kâmut zi galem otniġġamapġâ zo yatik zengât nânġap. Erasto, kamân zirât kât galem a sot bukuniġâ nâi Kwato, zet yatik zengât nânġabot.

²⁴ (Kembuniġâ Yesu Kristo, zâkkâren ġâbâ tânzânġozânġoġandâ zengâren zim-bap.)

²⁵⁻²⁶ Anutu zâkkât siŋgi âlip sâman sot Yesu Kristogât den sâm muyage-man, zorat dâp nânġâm pâlâtânziġ tânzânġobapġât imbaġâ zemġânġap, Anutu, zâk sâm sâtâre okġânġânat. Anutu zâk ândeipġak ândiap. Oi ândim zâibap. Anutugât diġâ tik zem ġâip. Narâk ziren ko zâkkât sâtkât yatâ sâm muyagime. Zo a hân dâp ziġâ nânġâm lubigât kânġan Kembugât ekabân sâm muyagem parâwe.

²⁷ Oi Anutu kânok zâk nânġânânġânġâ patâ ândimap, zâk sâm âlip kwâkġânġâm ândinat. Yesu Kristogât opġâ nen sâtâre okġânġindâ sâtâre patâ zo âsagem zem zâimâmbap. Zo perâkġak.

Zo yatik.

Korinti a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

¹⁻² Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo a Paulo, nâ sot bukuniñâ Sostene, net Korinti kamânân Anutugât kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum pet. Yesu Kristonâ gâsuzingâm zâkkât sinji hâlâlu ândibigât sâip. Yatâ otzingi kamân dâp Yesugât kâmut, zen Kembu Yesugât kutñâ konsâm mâpâsem ândime, zen sot kânok urâwe. ³ Ibâniñâ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe sot tânzângozângoñ zengâren zimzap.

Korinti zengâren den sinji âlipñâ muyagem zeip.

⁴ Zen Yesu Kristo sot pâlâtân utne Anutu zâk tânzângoip. Zorat op ko narâk dâp nâ zengât op Anutu sâiwap sâm dukuman. ⁵ Zen Kristo sot pâlâtân utne sinji âlip sâsânâ sot nângânângâ topñâ topñâ zingâm nanjip. ⁶ Zingâmñâ Kristogât sâm âsak denñâ umziñan ândânâ gâsui. ⁷ Oi Kaapumñâ imbanâ zingip nep top top tuume. Zen Kembuniñâ Yesu Kristo âburem gâbapkat um bâbâlan op mambât ândime. ⁸ Zâkñâ Kembuniñâ Yesu Kristo gâbabân mâtenan tosazij buñ hâlâlu kinbigât mem kâtikñan kwatziñgi ândinetâ narâkziñ âkâbap. ⁹ Anutu zâk nanñâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwapigât diizingipñâ dumñâ den nâi mân sâbap.

Korinti a, zinjâ kâsâpagowe.

¹⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo kutñangât op girem den sa nângânek. Zen den top top sâmñâ mân kâsâpagobi. Kâsâpagom kâmut zagât upi, zo buñâ. Um nângânângâziñ mâpotne kânok oi ândibi. ¹¹ Bukurâpnâ, osetziñan den

kâsâp muyagem ziap. Kolozi zâkkât arâpñâ, zengâren gâbâ nâmbutñâ zinj yatâ sâne nângâwan. ¹² Den itâgât san. Zengâren gâbâ nâiñâ itâ sâmap, “Nâ Paulogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Apologât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Na Peterogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Kristogât a.” ¹³ Bâi, dap dap? Kristo pâuksâip mo dap? Paulo nâñâ zengât op poru nagân muwan? Mo Paulo nâgât korân too sanjonzingâwe? ¹⁴ Kabik ninak too mân sanjonzingâwan. Krispo sot Gaio zerâk too sanjonzikâwan. ¹⁵ Zen itâ sâbegât, “Zâkkât kutñandâ lonjiñingip too sanjonningâwe.” Yatâ buñâ. Yatâ mân nângâbi. ¹⁶ Zi nâi nânga. Setepano arâpñâ too sanjonzingâwan. Nâmbutñâ ko mân nângan. ¹⁷ Kristonâ a too sanjonzingâbatkât mân sâm nigip. Den sinji âlipñâ dâzânjom ândibatkat sâm nigip. Oi Yesu poru nagân moip, zorat den imbanâ buñ opapkât a nâmbutñâ den kelâkñoorâk sâme yatâ sâm kubikñâ mân sâman. Nâ sinji âlip den zo bonjik sâman.

A um kâtik zinj Yesugât den sinji nângâne yen opmap.

¹⁸ A tâmbetagoagonangât mâtâbân ândie, zen Yesu poru nagân moip, zorat nângâne yen opmap. Oi nen kubikkubik mâtâp ândimennâ ko nângindâ Anutugâren gâbâ imbanânootñâ opmap. Sinji âlip, zo sâm kubik mân sâman. ¹⁹ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembunâ itâ sap, ‘Nâñâ sa a nângânângâziñoot zen kwakpi. Nângânângâziñoot, zengât nângânângâ zo doongubat.’”

²⁰ Zen dap nânge? A nângânângânoot, zo ikâ? A nâi den nângâm simbitkum sâmap, zo ikâ? A narâk zirat topñâ nângâmap, zo ikâ? Nâ sa nângânek. Anutuñâ hân a zengât nângânângâziñ egi yenñâ oip.

²¹ A zen ziiñâ nângânângâyân Anutugât topñâ iknam kwagâwe.

Wangât, zen yatâ upigât Anutuñâ kânñan nângâm kubigi zeip, zorat. Den siñgi âlipñâ dâzângomen. Um kâtik a, zen zorat nângâne yen opmap. Ka Aposolo a, nen den zorat nângindâ bon opmap. Oi nen den siñgi zo sâindâ a nâmbutñâ ziñâ nângâm Kembugât siñgi upme. Zo Anutuñâ kânñan nângi zeipkât yatâ âsagemap. ²² Yuda a um kâtik ândime, zen kulem top top iknam sâme. Grik a, zen ko hân a zengât nângânângâ den zo nângânângâm kâtigime. ²³ Nen ko Yesu poru nagân kuwe, zorat den sâindâ Yuda a ziñ nângâne kwakmak opmap. Oi Grik a sot hân nâin gokñâ, ziñâ den zo nângâne den yennâ opmap. ²⁴ Ka a nâmbutñâ Kembuñâ gâsuningip, Yuda a sot hân nâin gok ârândân, nen Kristogât nângâm itâ sâmen, “Anutugât imbanjâ sot nângânângânjâ zemñângap.” ²⁵ Um kâtik a, zen Anutugât nângânângâ den nângâne yen opmap. Ka Anutugât nângânângâ, zorân a zengât nângânângâ wâlap. Oi a zen Anutugât den nângâne lolot uap. Ka Anutugât den, zorânjâ ko a zengât imbanjâ wâlap.

A zâizâinj ziñâ ko bituk, a giginjâ ziñâ ko donbep Kembugât siñgi upme.

²⁶ Bukurâpnâ, A ikâ zorân Anutuñâ diiningip? Zo ek nângâne. Osetniñan a nângânângâziñ patâ donbep buñâ. A kutâ donbep buñâ. ²⁷ A mâteziñan a giginjâ ândimen, nen Anutuñâ diiningâm a nângânângâziñoot zo añun kwatziñgâmap. A um kâtik ândime, zen nângânângâziñangât nângâne añun upapkât yatâ oip. A zengât mâteziñan a giginjâ sot lolot ândimen, nen Anutuñâ diiningâmñâ a imbanjâziñoot añun kwatziñgâmap. ²⁸ A mâteziñan bâbâ lolot ândimen sot a yennâ ândimen, nen Anutuñâ diiningâm. Oi a zâizâinj upme, zengât imbanjâziñ koi yen upme. ²⁹ Zo hân a nen Anutugât mâtenjan sâk mâme upemgât yatâ opmap.

³⁰ Korinti a zen Yesu Kristo sot pâlâtân utnetâ Anutuñâ ândiândi unakñâ zingip. Anutuñâ kembuniñâ Yesu Kristo kwânângip, zo nengât nângânângâ sot tosaninj gulipkukun a sot um salek muyageningâninjân sot nengât suupniñâ mimiñâ a kwânângip. ³¹ Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâi zâk sâtâre den sâbâ sâm Kembuñâ oip, zorat sâbap.”

2

Paulo zâk sâm kubikkubik den mân sâmaip.

¹ Bukurâpnâ, nâ zengâren gamñâ Anutugât den sapsun dâzângowan. Zo sâm kubikkubik den sot a zengât nângânângâ den mân dâzângowan. ² Nâ itâ nângâm kâtigem zengâren gâwan. Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât denâk sapsun zingâbat. ³ Oi nâ zen sot tap imbanjâ buñ, kengât op ândiwan. ⁴ Oi siñgi âlip sâsân, zo nângânângâ patâ sâm kubikñâ mân sâwan. Buñâ. Kaapumñâ tânnogi siñgi âlip sa imbanjâ muyageziñgi igâwe. ⁵ Den sâwan, zo a zengât nângânângâ patâ den yatâ buñâ. Zen a zengât nângânângâ den zorat nângâne bon opapkât yatâ orâwan. Anutugât imbanjâ zengâren muyagei ekñâ nângâne bon upapkât yatâ orâwan. Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâbigât yatâ orâwen.

Anutuñâ nângânângâ bonñâ niñgâmap.

⁶ A Anutuñâ kubikziñgi nângânângâziñoot ândime, zen Kembugât nângânângâ den bonñâ dâzângomen. Ka den dâzângomen, zo um kâtik a zengât mo hân a kutâ zengât nângânângâ yennâ buñâ. Hângât a kutâ nângânângâziñangât bonñâ mân muyagem mârum buñ utname. ⁷ Nen ko den Anutugât nângânângâyân tik zem gâip, zo sâm muyagimen. Den zo nângâmñâ sumbengât siñgi neule âsakñâ minatkat Anutuñâ mârumñan, hân mân muyageibân

den zo sâm kâtân oip. ⁸ Hân a kutâ, zen aksik den zo mân nângâwe. Zen den zo nângâm sâi ko Kembu, âsaknâ mariñâ poruyân mân kumbe. ⁹ Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap,

“Anutu umziñandâ gâsume, zengât sinji Anutuñâ kut nâi nâi kubigip. Kut nâi nâi zo a senñâ mân igiknâ sot kindapnâ mân nângânângân sot a umziñan zo mân nângâwe.”

A Kaapum sot ândim sinji âlip nângâne bon upap.

¹⁰ Nen ko Anutuñâ sâi Kaapumñâ den Anutugât umñan ziap, zo sapsun niñgip. Kaapum zâk den Anutugât umñan tik zemap, zo aksik nângâmâp. ¹¹ A nâiñâ bukunangât nângânângâ zo dap yatin nângâbap? Um mariñandik zo nângâbap. Zo yatik a nâiñâ Anutugât nângânângâ zo mân nângâmâp. Anutugât Kaapumñâ ziknik zo nângâmâp. ¹² Oi Kaapum miwen, zo hânân gâbâ buñâ. Anutu, zikñan gâbâ Kaapum zo miwen. Anutuñâ kut nâi nâi nengât sinji sâip, zo nângânatkât Kaapumñâ niñgip. ¹³ Anutuñâ Kaapumñâ niñgip. Zorat den Anutugât umñan ziap, zo sâmen. Zo a zengât nângânângâyân mân sâmen. Buñâ. Kaapumñâ den umniñan pâi sâmen. Kaapumñâ den umniñan pâi sâindâ Kaapum sot ândime, zen dinniñâ zo nângâme.

¹⁴ Ka a um kâtik ândime, Kaapumziñ buñ ândime, zen Kaapumgât den sot imbanâ, zo umziñan mân mem ândie. A yatâ zo, ziñ den zorat nângâne yen opmap. Zen dap yatâ nângâbe? Den zo Kaapumziñoot ziñik nângâme. ¹⁵ A Kaapum sot ândime, zen kut nâi nâi zorat topñâ nângâm sâlâpkume. Oi a Kaapumziñâ buñ ândime, zen kut nâi nâi zorat topñâ sot a Kaapum sot ândimen, nengât topñâ mân nângâme. ¹⁶ Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembangât umñan den ziap, zo nâiñâ nângipnâ âlip den nâi dukubap? Yatâ Buñâ.”

Nen ko Kaapumñâ Kristogât nângânângâ den zo niñgi mem ândimen. Mem ândimnâ kut nâi nâi zorat topñâ nângâm kubikmen.

3

Korinti a ziñ sinji âlibân katep zengât holi yatâ op ândiwe.

¹ Bukurâpnâ, nâ zengâren gam a kaapumziñoot, zo dabângen dâzângobam? A kaapumziñ buñ, zo dâzângobam. Zen sinji âlibân katep mâik yatâ ândie ² Katep mâik zen nalem kâtik mân nem namâk nime. Zen nalem kâtik dap op nimbe? Oi narâk ziren Korinti a zen katep mâik yatâ sinji âlipkât nalem kâtik nimbigât dâp mân ue. ³ Zen um kâtik. A kaapumziñ buñâ yatâ op ândie. Zengâren den sârek sot kâsâp sot um kâlak muyagei a kaapumziñ buñâ yatâ op ândie. ⁴ Zen itâ sâme, “Nâ Paulogât a.” Nâmbutnâ ziñ sâme, “Nâ Apologât a.” A yatâ sâme, zen um sângiñangât mâtâbân ândime.

⁵ Apolo, zâk nâi? Paulo, nâ nâi? Net kore anâ Kembangât den dâzângoitâ nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. Kembuñâ nep diñ sâm nikip yatigâk tuuwet. ⁶ Den sumbuñâ nâi sa nângâne. Nâ nep kârâm kâmirâwan. Apolo zâk nep galem op hibuk pitip. Kembuñâ ko mâsop mei bonñâ muyageip. ⁷ Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitip, nekât bonñâ mân sâbi. Mâsop mei bonñâ muyagemap, Anutu, zâkkârâk sâbi. ⁸ Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitâmap, nepnik kânok. Oi zorat sângânñâ mia zâk yatik mimbap. ⁹ Net Anutugât berân mâme a. Zen ko Anutugât sin kâlâm yatâ. Zen Anutugât namâ.

Kârâpnâ nepkât topñâ sâm muyagibap.

¹⁰ Zen Anutugât namâ yatâ oi Anutuñâ nep sâm nigip dâp nâ mirâ

tuutuun a op kunkun kâtik pa gi-arip. Oi a nâmbutnâ ziŋ kunkun kwâkŋan târokwap tuume. A yatâ zorâŋ nâŋgânŋik tuubi. ¹¹ Kunkun giarip, kinzap, zorat kutnâ Yesu Kristo. Zo sâmbum pam nâi pâi geibap, zorat dâp mân taap. ¹² Oi kunkun zorat kwâkŋan a nâiŋâ goide kât mo siliwa mo kât nâi âlipnâ, sâŋgân patâ mo nak, ogep mo um târokwap tuubap zo ko mirâ tuutuunâ zorat topnâ muyagibap. ¹³ Narâk patin zorat topnâ muyagibap. Narâk zoren kârâp patâ âbâŋgum simbap. Oi kârâp zorâŋ sem nep zikŋik zikŋik tuuwe, zorat top sâmbum muyagibap. ¹⁴ Kârâpnâ a nâigât nep tuutuun zo mân sei sâŋgân mimbap. ¹⁵ Ka a nâigât nep tuutuun, zo kârâpnâ sei sâŋgân buŋ upap. Oi ziknâ ko mân tâmbetkubap. Kârâbân gâbâ mâkâm gâbap yatâ upap.

A mân sâmbum âlip kwatziŋgâbi.

¹⁶ Nen Anutugât tirik namâ. Anutugât Kaapumnâ umniŋan tâtat mâme opmap. Zo nâŋge mo buŋâ? ¹⁷ A nâi, zâk Anutugât namâ kiom tuubap zo ko Anutunâ a zo yatik kiom miŋaŋgâbap. Anutugât tirik namâ, zo hâlâlu sâsâŋ. Oi namâ zo, zen.

¹⁸ Zen umziŋ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ nâi zâk hân a zengât nâŋgânŋgâ zorat nâŋgi zâibapkât op girem uan. A zo yatâ, zorâŋ nâŋgânŋgâ zo birâm hân a mâteziŋan kwakmak yatâ oi âlip upap. Zâk nâŋgânŋgâ yenŋâ zo biri Anutunâ zâkkât nâŋgi nâŋgânŋgâ bonŋoot upap. ¹⁹ Hân a zengât nâŋgânŋgâ zorat Anutunâ nâŋgi bon buŋ opmap. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A nâŋgânŋgâziŋaŋgât nâŋgâne zâizâiŋ opmap, zen Anutugât arâpnâ kâitzâŋgonam orot mâme upme. Ka Anutunâ topziŋ nâŋgi bâliŋ oi kâbakŋeziŋgâmap.”

²⁰ Oi den nâi itâ ziap;

“Kembu zâk a nâŋgânŋgâziŋ patâ zengât den nâŋgi yen, bon buŋ opmap.”

²¹ Zorat zen hân a nengât nâŋgânŋgâ mo imbanâ zorat nâŋgâm um zâizâiŋ mân upi. Nâ Paulogât a mo nâ Peterogât a sâme, zen ziŋaŋgât nâŋgâne zâizâiŋ oi yatâ mân upi. Zi den zorat torenŋâ sa nâŋgâne. Kut nâi nâi aksik zo zengât siŋgi. ²² Paulo sot Apolo, Petero, nen zengât siŋgi. Oi hânân kut nâi nâi mumunâ sot ândiândiŋâ, zo zengât siŋgi. Itârâŋ ziap sot gâtâm muyagibap aksik, zo zengât siŋgi. ²³ Zen ko Kristogât siŋgi ândie. Oi Kristo zâk Anutugât siŋgi. Zorat zen Kristo sot Kembugât siŋgi ândie, zorarâk sâtâre upi. A zengât nâŋgâne zâizâiŋ mân upap.

4

Kembuŋa nep a zengât topziŋ sâmbum muyagibap.

¹ Zen nengât itâ nâŋgâbi. Kristogât nep a sot Anutugât den tik zem gâip, zorat galem a. ² Oi galem a nen dâŋ galem op ândinatkat sâsâŋ. Zorat op ko yatâ op ândeindâ dâp upap. ³ Oi zi ninangât sâbâ. A mindu-minduyân nâiŋâ nâgât den sâme oi ko zorat nâŋga yenŋâ opmap. Oi ninak topnâ âlip mân sâmbum. ⁴ Nâ ninangât nâŋgâm tosanâ mân nâŋgan, zorat nâ tosanâ buŋ ândian mân sâbat. Topnâ sâbap, zo Kembu kânoknâ ândiap. Zâknâ tosa ek nâŋgâmap. ⁵ Zen ko ayâk, zorat topnâ muyagibigât kek mân sâbi. Kembu zikŋak gamnâ kut nâi nâi tik ziap, zo mem kâkŋan pâmbap. Oi umniŋan kut nâi nâi tik ziap, zo aksik âsagem naŋgâbap. Oi Anutunâ a aksik holiziŋ ekmap, zâknâ a ziŋgiri holiziŋ âlip oi ko sâmbum âlip kwatziŋgâbap.

Korinti a zen zâizâiŋ urâwe.

⁶ Bukurâpnâ, zen Kembugât den mân walâbi. Ziŋâ hân a nen mem zâi kwap, mem gei kwap mân otningâbi.

Zâizâin man upi. Nâ den san, zo Apolo sot nâ, niiknjan kwap san. Zen nekât topnik ek nângâm kwâkâbigât san. Net Anutugât berân mâme ayâk. ⁷ Zâizâin upme, zengât sâbâ. Gâ a nâinâ a patâ upan sâm, sâm gigip? Nângânângâ den zemgigap, zo gikak muyagein mo nâinâ mem gigip? ⁸ Nâinâ gigip oi ko wangât gikâ sâkkâ mem zâi pâmat? Zen zâizâin op ziinangât itâ nângâme? “Umgât gom sambe nengâren piksâm ziap. Nen mârurum sikumniņoot urâwen.” Oi zen itâ sâme, “Nen Paulo bunâ a kutâ op ândien.” Zen topzinâ yatâ nângâme? Perâknak, zen a kutâ op sâi ko diinngâne zengâren târokwap a kutâ upem. Zo yatâ âsagei sâi ko umâlep opam. Zen ziinangât nângâne zâizâin opmap. Ka nâ ko zâizâin mân opman. ⁹ Aposolo nengât itâ nângan. Aposolo a nen giginâ ândien. Anutuņâ sâi Aposolo a nen kâmbangât sinji yatâ op ândien. A aksik patâ, sumbem a sot hân a zengât mâteziņan a zinj nângom kut nâi nâi otniņgâne niņgitme. ¹⁰ Nen Kristogât opnâ a kwakmak yatâ urâwen. Zen ko Kristogâren târokwap nângânângâzin patâ yatâ urâwe? Nen lolotnâ. Zen ko kâtiknâ? Um kâtik a zinj zen sâm âlip kwatziņgâme? Nen ko sâm bâliņ kwatniņgâme.

¹¹ Nen too nalemgât mom ândiwennâ ândim gen. Hâmbâ alâknâ mem ândimen. A zinj nângom moliniņgâme. Mirâ bunâ ândiwennâ ândim gen. ¹² Betnâ sâknam nep tuumen. A zen sâm bâliņ kwatniņgâne nen den âlipnâ dâzângomen. Lan otniņgânetâ nen hâuņâ mân otziņgâmen. ¹³ Sâm bâliņ kwatniņgânetâ nen buku orotnangât den dâzângomen. Nen a donbep zengâren gâbâ iisak alâ gwapgwap yatâ otniņgâne ândiwennâ ândim gen.

Paulo zâk sinji âlibân Korinti a zengât ibâzin oip.

¹⁴ Zen anjun upigât den zi mân kulemgum zingân. Nan bârarâpnâ girem den dâzângobam ekap zi kulemgum zingân. ¹⁵ Kristogât berân mâme a kâmut zengâren ândie. Ka sinji âlibân ibâ donbep bunâ. Nâ kâdom Yesu Kristogât den sinji âlip dâzângom nâ kânok ibâzin orâwan. ¹⁶ Zorat nâgât mâtâp zo lân ândibigât kindap pâron den dâzângua nângânek. ¹⁷ Zen nâgât mâtâp lân ândibigât Timoteo sângongua zengâren gaap. Timoteo zâk Kembu sot pâlâtân opnâ ninâ nannâ âlip yatâ op ândei umnâ zâkkâren kinmap. Zâk sângungua zengâren gam nâ Kristo sot pâlâtân op orot mâmenangât sinji den, zorat sapsun zinj nângâbi. Yesugât kâmut kamân dâp ândie, zen nâgât mâtâp zo yatik lân ândibigât dâzângoman.

¹⁸ Korinti zengâren a nâmbutnandâ zâizâin op nâgât itâ sâme, “Paulo zâk mân gâbap.” ¹⁹ Nâ ko Kembunâ nângânigi narâk mân kârep oi kek gâbat. Zengâren gamnâ a zâizâin op den sâme, zengât topzin ikpat. Dinziņâ zorat mân sâm imbanâziņangât topnâ ikpat. ²⁰ Anutugât um topnân ândiândiņ, zo denân mo denâk bunâ. Zo Kembugât imbanâņan kâtigem ândiândiņ. ²¹ Oi mâsikâziņga zen sânek. Ná kâmbam mem gâbatkât se? Mo buku opnâ lumbenâ op gâbatkât se?

5

Korinti zengâren bâliņâ muyagem zeip.

¹ Zengât sinji den itâ sâme nângâman. Zengâren lan mâman nâi ândiap. Oi lan mâman bâliņâ zo a um kâtik zengâren mân muyagemap. A nâinâ ibânangât ambiniņoot ândimap, zorat san. ² Zo yatâ muyagem zeï zen dap op zorat mân nângânângâ op tok zâizâin op ândie? Zo mân orotnâ. Zen zorat umbâlâ opnâ anâ bâliņâ oip, zo osetziņan mân tâpakât molinetâ ari dâp upap.

³ Nâ sâknâ ko kârebân ândian. Umnâ ko zen sot tapnâ yatâ, a bâliņâ oip zo, zâkkât den itâ sâm kwâkâwan. ⁴ Zen Kembu Yesugât korân mindunetâ umnâ zen sot tâi Kembu Yesugât imbanâņan kâtiginat. ⁵ A zo um dâpņâ kubikkubik opņâ Kembu gâbâbân âlip upapkât Satangât bikņan pâindâ um sâkņangât âkņâle bâliņâ zorâņ tâmbetkubap.

Kut nâi nâi kâlakņâ zo birâm samņâ mem ândibi.

⁶ Bâliņâ yatâ zo osetziņan zei mân nâņgânâņgâ op zâizâiņ utne nâņga mân dâp uap. Zuu usiņandâ naleman giari une kâlak op naņgâmap. Zo nâņge. ⁷ Zorat kâlak zo birâm kubik pam om nimbi. Kristo zâk zengât kâlakziņâ betziņan meip, zorat kâlak buņ ândibi. Mârum Yuda a ziņ Pasowa kendon tâtnam râma nâi kuwe. Oi zo yatik nengât Pasowa râma kuwe, zo Kristo. ⁸ Nen kâlak birâm tâtnatkât moip. Zorat um kâlak sot bâliņâ zorat kâlakņâ birâm kut nâi nâi salek sot târârakņâ zo mem ândinat.

⁹ Nâ mârum ekap nâi itâ kulemgum ziņgâwan. Zen laņ mâman a ambân zen sot naleman kânok niniņ sot tâtat mâme mân upi. ¹⁰ Den parâwan, zo um kâtik zengât mân sâwan. Um kâtik a zen laņ ândime. A zengât kut nâi nâi âkņâle op kâmbu upme. A lopio hurat kwap ândime. A um kâtik yatâ zo birâziņgâbigât mân sâwan. Zen a yatâ zo dap yatâ zâmbam naņgâbi. Zen hân birâm sumbemân zâim zâmbanbi, zorik. ¹¹ Nâ itâ zorat kulemgum ziņgâwan. Nâiņâ Yesugât kâmurân ândim bâliņ mem ândiap, mo a nâigât kut nâi nâi âkņâle op laņ memap mo den bâliņ sâm ândimap, mo lopio hurat kwâpmap, mo too kâtik nem um gulip opmap, mo kâmbu opmap. Kembangât kâmurân a bâliņâ zo yatâ mem ândie, zen zot tâtat mâme mân upi. Oi naleman ârândâņ mân nimbi. ¹² Yesugât kâmut âkņan

ândie, zengât den mân sâm kubikziņgâbat. A Yesugât kâmurân ândie, zengât tozagât den sâm kubikziņgânetâ dâp upap. ¹³ A âkņan ândie, zengât tozagât den hâuņâ zo Anutuņâ sâbap. Zen ko bâliņ mâme a zo zengât osetziņan gâbâ diim âi âkņan pambi. Zâk osetziņan mân ândibap.

6

Den muyagei ziņak mân sâm kwâkâwe.

¹ Zengâren gokņandâ nâiņâ bukuņangât kuk den mem ândibap, oi den zo Yesugât kâmut a sâtnâ zengâren mân sâm um kâtik a patâ zâkkâren sâbap? Zen zorat dap nâņge? Zo âlipņâ orotņâ? ² Yesugât kâmut a nen nâran a um kâtik zengât den sâm kwâkânat. Zo nâņge? Oi zi Yesugât kâmurân gok zengâren den mâik nâi muyagei ziņak mindumindu op sâm mân kwâkâbi mo? ³ Nâran nen sumbem a zengât den sâm kwâkânam mân kwaknat. Zo nâņge? ⁴ Hânân narâk ziren den muyagei âlip sâm kwâkânat. Zorat wangât kut nâi yenņangât den muyagei a um kâtikziņ zengâren mem âinetâ sâm kwâkâme. ⁵ Zen den zo nâņgâm aņun upigât dâzâņguan. Zen dap nâņge? Zengâren a nâņgânâņgâņoot nâi mân ândiap? Zengâren den nâi muyagei zâkkâren mem âine sâm kubikpap. ⁶ Nâņgânâņgânâ zo yatâ ziap. Zen ko yatâ mân upme. Buņâ. Yesugât kâmurân gokņâ nâiņâ buku nâi sot den muyagei a um kâtik zengâren mem âine sâm kwâkâme.

⁷ Zengâren den âsagemap, zorâņ siņgi âlipkât kâwali koi gemap. Mâtâp nâi, zorat sa nâņgânek. A nâiņâ kuleman bâliņâ otgigi denân mân pam tosaņâ birâņangâna yen zimbap. Tosa muyagei um kâtik a zengâren mân pâmban. Nâ zorat nâņga mâtâp âlip nâi uap. Zen wangât yatâ mân upme. ⁸ Zen ziņak bâliņâ op bukurâpziņangât

kut nâi nâi betziñan mime. Zo nâin goknâ buñâ, Yesugât kâmurân gok. Bukurâpziñ zen sot ârândân upme.

⁹⁻¹⁰ Den zi nângâm birañbi. Bâliñ mâme a ambân zen Anutugât um topñan mân ândibi. Zen umziñ mân kâitkunek. Lañ mâman a sot kware suña mem ândiândiñ. Ambân mem birâ sot bâliñ upme, Kâmbu orot sot sikumgât âkñâlîme, Too kâtik nem um gulip upme, A den bâliñ sâme sot kâmbam ku. A yatâ zorân Anutugât um topñan mân bagibi. ¹¹ Oi zengâren gâbâ a nâmbutñâ ziñ yatâ op ândiwe. Ka zen Kembuñâ umziñ sañgorip. Kembuñâ um hâlâlu minziñgip sot tosa buñ minziñgip. Zo Kembu Yesu Kristogât kot mem ândie sot Anutunîñgât Kaapum sot ândie, zorat yatâ otziñgip.

Bâliñgât girem den.

¹² A nâmbutñâ ziñ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotñik ziap.” Ka nâñâ sa nângânek. Kut nâi nâi nâmbut orotñâ zorânâ mân betniñan memap. Kut nâi nâi, zo orotñik ziap, Ka zobâ nâiñâ kembu otnibâ sâi zâkkât kore mân upat. ¹³ Nalem, zo tep kâmbogât sinji. Oi tep kâmbu, zo nalemgât sinji. Bet Anutunîñâ sâi nalem sot tep kâmbu zo ârândân buñ upabot. Sâkniñ zo mâtâp ambân zen sot ândiândiñ mo ambân nâmbutñâ zen sot lañ ândiândiñgât sinji buñâ. Zo Kembugât sinji. Kembu zâk sâkkât mariñâ op ândiap. ¹⁴ Anutunîñâ Kembu Yesu mumuñan gâbâ mângei zaarip. Zo yatik imbanîñandâ mânginiñgâbap.

¹⁵ Nângâm birañbi. Kembugât kâmut nen Kristogât sâk bonñâ op ândien. Kristo zâk kâukniñ ândiap. Oi nen kiñ bikñâ yatâ op ândien. Oi zen dap nânge? Kristo sot pâlâtân op ândien, neñgâren gâbâ nâiñâ âi mâtâp ambân sot pâlâtân op ândei dâp upap? Buñ kâtikñâ. ¹⁶ Zen itâ nângâm birañbi. “A nâiñâ ambân lañ mâman nâi sot pâlâtân oitâ zet

sâk kânok upabot.” Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Zet zagâtñâ kânok op ândibabot.”

¹⁷ Nen âlip nânge. Nâi zâk Kembu sot pâlâtân oi um dâpziñâ kânok upabot. ¹⁸ Zen lañ mâman ambân zo kândâtzângobi. A nâiñâ bâliñâ nâmbutñâ upap, zorân sâkñâ mân tâmbetkubap. Ka nâi zâk zik ambin birâm nâi sot ândibap, zâk zikñâ sâkñâ tâmbetagobap. ¹⁹ Zen zitâ nângâme? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtat mâme opmap. Zorat sâkziñ zo Tirik Kaapumgât namâ. Zâk zengât um sâkziñan ândibapkat Anutunîñâ sângongoi geip. Zen sâkziñgât mariñâ buñâ. ²⁰ Kembuñâ mârûm sângânziñ mei zâkkât sinji urâwe, ândie. Zorat zen sâkziñâ târârak galem op ândine a nâmbutñâ ziñâ ziñgitñâ Anutu sâm âlip kwâkñangâbi.

7

Ap ambin zengât den.

¹ Zen ekap kulemgum nim mâsikâniwe, zorat hâuñâ sa nângânek. Nâ itâ nângan. A nâiñâ ambân mân mem yen ândei sâi ko âlip opap. ² Ka bâliñgât mâsimâsikâ gâi bâliñ upegât anâ ambân mem zâk sot pâlâtân op ândibap. ³ Oi agât sâkñâ ambin mân angân kârânangâbap. Oi ambân zâk yatik sâkñâ apñâ mân angân kârânangâbap. ⁴ Ambân zâk sâkñangât mariñâ zikñik mân ândiap. Zo apñangât sinji. Oi apñâ zo yatik sâkñangât mariñâ zikñik mân ândiap. Zo ambinñangât sinji. ⁵ Zorat ap ambin zen sâkziñ mân angân kârâyangâbi. Yen ninâu sâm ândim den saam yatâ utne dâp upap. Satangât mâsimâsikâyân loribegât narâk pânkânogâk yatâ ândibi. ⁶ A ambân miangâbigât op san, zo sâm kâtigemñâ mân san. ⁷ Anutunîñâ imbanîñâ nigi ambân mân mem yen ândian. Nâ ândian, yatik ândibigât otnigap. Ka Anutunîñâ imbanîñâ nâi zikñik zikñik niñgâmap. Nen dâbâk

buñâ, ñâi itâ, ñâi yatâ. Zorat a ambân âlip mianğâbigât san.

⁸ A ambân sigan sot malâ, zengât itâ san. Zen nâ yatâ op yen ândine âlip upap. ⁹ Ka zen umziñan âkñâleziñandâ diiziñgi bâliñan bagim tâmbetagobegât op mianğâm ândibi.

¹⁰ Ap ambin zengât den sa nângânek. Den zi nâgât buñâ. Kembugât den. Zengâren gâbâ ambân ñâiñâ apñâ mân birâbap. ¹¹ Oi ambinñandâ apñâ mârûm birip oi ko a buñâ, yen ândibap mo dum apñoot mianğâm ândibabot. Oi yatik a ñâiñâ ambinñâ mân birâbap.

¹² Nâmbutñâ zengât den zi sa nângânek. Kembugât den buñâ. Zi ninâ den uap. Kembugât kâmurân a ñâi âmbinñâ um kâtik ândibap, oi ambân zorâñ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. ¹³ Mo Yesugât kâmurân gokñâ ambân ñâi zâkkât apñâ um kâtik ândibap, oi a zorâñ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. ¹⁴ A um kâtik zo ambinñâ Kembugât siñgi, zâkkât mâsop zorâñ zâkkâren arip. Oi um kâtik ambân zo apñâ Kembugât siñgi, zâkkât mâsop zorâñ zâkkâren arip. Oi yatigâk murarâpziñ Kembugât siñgi op ândibi. Zo buñ sâi um kâtik ândibe. ¹⁵ Um kâtik a mo ambân ñâiñâ birâbam sâi mân añğân kârâñangâbi. Zorat pake mân ziap. Anutuñâ lumbenjan ândibigât diiziñgi.

¹⁶ Ambân, gâ apkâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buñâ? Zo nângat?

A, gâ ambingâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buñâ? Zo nângat?

¹⁷ Zen zikñik zikñik kinkin zoren mo zoren kine Kembuñâ ândiândi muyageziñgi sot nep sâm ziñgi, zo yatik siñgi âlibân ândibi. Nâ den zo Yesugât kâmut kamân dâp dâzângoman. ¹⁸ Zengâren ñâi zâk kwabâ kwâkñangâne ândei Kembuñâ diiñangip, zâk mân birâbap. Oi a ñâi zâk kwabâ mân kwâkñangâne ândei Kembuñâ diiñangip, zâk

kwabâ kwâkñangâbigât mân sâbap. ¹⁹ Kwabâ kwatziñgawe mo kwabâ mân kwatziñgawe, zorat nângâne bon mân upap. Anutugât den luluñ, zorâñ bonñâ uap. ²⁰ Ñâi zâk kinkinñâ zoren mo zoren kiri Kembuñâ diigip, kinkinñanâk zo kinbap. ²¹ Gâ kore mâman a ândina Kembuñâ diigigipkât nângâm kwâkâ mân upan. Olanğinâ sâne mân kwâkâban. ²² Ñâi zâk kore a op ândei Kembuñâ bâliñangât tâgân gâbâ olanğangi Kembugât a bonñâ op ândibap. Ñâi zâk a bonñâ ândei Kembuñâ gâsui Kristogât kore a op ândibap. ²³ Kembu zâk sâñgânziñ meipkât zâkkât kore a op ândie. Zorat a ñâiñâ kembu otziñgâbâ sâi mân nângâbi. ²⁴ Bukurâpnâ, ñâi zâk kinñâ siñgi âlip nângip, tenğâ zorenâk narâk ziren kinñâ Anutu sot pâlâtân upap.

A ambân sigan, zengât den.

²⁵ A ambân sigan, zengât den sa nângânek. Zi Kembugât den buñâ. Kembuñâ tânnogi siñgi âlip mem ândimanñâ ninâ nângânangâyân den zi dâzângua nângânek. ²⁶ Narâk zi mâte uap, zoren sâknam patâ muyagibapkât a ñâi zâk ambân buñ ândibat sâm âlip upap. ²⁷ Ka ambân mein oi ko mân birâban. Ambân mân sâm giwe oi ko ambângât mân sâban. ²⁸ Gâ ambân mimbâ sâm mena mân bâliñ upap. Oi ambân sigan ñâiñâ a ñâi mei mân bâliñ upap. Ka mianğâbi, zen sâkkât nep tuum sâknam nângâbi. Nâ zorat nângâm itâ san. Zen yen sigan ândine âlip upap.

²⁹ Bukurâpnâ den zi sa nângânek. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap. Zorat a ambirâpziñoot ândimeñâ ândinetâ ambirâpziñ buñ yatâ upap. ³⁰ Oi umbâlâ op isem ândimeñâ ândine umbâlâ buñâ yatâ upap. Oi sâtâre op ândimeñâ ândine sâtâre buñ yatâ upap. Oi kut ñâi ñâi kwâlâmeñâ ândine sikum buñ yatâ upap. ³¹ Oi kut ñâi ñâi añğâgwanğâ upmeñâ ândinetâ yen ândime yatâ

upap. Hângât kulem zi ek nângâme, zo buŋ upap. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap, zorat den zo san.

³² Zen hânân ândim kut nâi yenŋaŋgât mân nângâm kwâkâm ândibigât san. A, ambân buŋandâ Kembangât denâk nângâm ândimap. Kembuŋâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâm. ³³ Ka a ambinŋootnâ ko sâkkât kut nâi nâi zorat nângâm. Oi ambinŋandâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâm. ³⁴ A yatâ zo sâkkat kut nâi nâi sot Kembangât nepkât nângâm um zagât opmap. Ambân sigân zen Kembangât nepkârâk nângâme. Oi um sâkziŋâ Kembangât siŋgi upapkât nângâme. Oi ambân a sotnâ sâkkât kut nâi nâi zorat nângâm ândibap. Apŋandâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâbap. Ambân zo yatâ zorâŋ sâkkât kut nâi nâi sot Kembangât nepkât nângâm um zagât opmap. ³⁵ Zen âlipnâ ândim kwâtâtibigât den zi dâzâŋguan. Mâtâp pâke kwatziŋgâm mân san. Um nângânâŋgâziŋ zo Kembangâren pane zei ândibigât otnigi yatâ san.

³⁶ Oi a nâi zâk bâratnâ a miminŋgât dâp oi aŋgân kârâbâ sâm upap. Oi bet nângi mân dâp oi ayân pâmâ sâm pâi mân bâliŋ upap. ³⁷ Nâi zâk umŋandâ itâ nângâbap, “Bâratnâ yen ândibap.” Yatâ sâm um zagât mân upap. Yatâ sâm kâtigei dâp upap. ³⁸ Zorat itâ sa nângânek. Nâi zâk bâratnâ ayân pâi âlip upap. Ka a nâi zâk sâi bâratnâ yen ândei âlip nâi upap.

Malâ zengât den.

³⁹ Ambân nâi zâk apnâ ândei mân birâm ândibap. Apnâ moi ko a nâi mimbâ sâm âlip mimbap. A zo Kembangât a ândiap oi ko âlip mianŋâbabot. ⁴⁰ Ka ambân zorâŋ apnâ buŋ yen ândibat sâm yen ândibap. Zorat nâŋga âlip upap. Zo yatâ nângan. Oi den zo ninâ umgârâk buŋâ. Anutugât Kaa-pumŋâ nângânâŋgânâ zo nigi san.

8

Lopioġât siŋgi nalem, zorat den.

¹ Lopioġât siŋgi sii nalem, zorat sâbâ. Korinti a zen itâ nângâme, “Nen aksik top nângânâŋgâniŋoot ândien.” Ka nâ itâ sa nângânek. Top nângânâŋgâ zorâŋ zâizâiŋ muyagemap. Oi zen mân zâizâiŋ upigât otnigap. Buku op ândiândiŋ zo ko berân mianŋgâm âlip ândibi. ² Nâi zâk buku orot mân op ândimnâ Anutugât topnâ nângâm kwâtâtian sâmap, zâkkât itâ sânat, “Zâk mân nângâm kwâtâtiap. Nângânâŋgâ bonŋâ mân zemŋaŋgap. ³ Nâi zâk umŋandâ Anutu gâsubap, zâk Anutuŋâ buku okŋaŋgâbap.”

⁴ Lopioġât siŋgi sii nalem, zorat itâ nângâmen, “Lopio zâk bonŋâ buŋâ. Zâk wâgân mân ândiap. ⁵ Anutu zâk kânoknâ bonŋâ ândiap.” Nen yatâ nângâmen. Ka a um kâtik zen itâ sâme, “Hânân sot sumbêmân lopio sot kembu donbep ziap.” ⁶ Nen ko itâ nângan, “Anutu Ibâniŋ, zâk kânok ândiap. Zâkkâren gâbâ kut nâi nâi muyagem nanŋip. Oi nen zâkkât siŋgi ândien. Oi Kembu kânok, Yesu Kristo. Anutuŋâ sâi Yesu Kristo, zâk nen sot kut nâi nâi aksik muyageniŋip. Oi zâknâ galem otniŋgi ândien.”

⁷ Kembangât kâmurân a nâmbutnâ zen topnâ yatâ zo mân nângâm ândie. Zen mârumŋan gâbâ lopio hurat kwap ândim gawe. Zen siŋgi âlibân bâbâ lolot ândime. Zen lopio zorat nângâne bon oi um kâtik, ziŋ nalem lopioġât siŋgi sâne zo nemŋâ umziŋ sumunkomap. ⁸ Nâ den sa nângânek. Anutu zâk nalemġât opnâ nângi mân zâizâiŋ uap. Nen sii nalem birindâ nenġât mân nângi geibap. Mo nalem neindâ mân nângâniŋgi zâibap. Buŋâ. Nalem, zo yenŋâ. ⁹ Zengâren gâbâ nâmbutnâ ziŋâ nalemġât topnâ nângâm nalem nem tatne bukurâpziŋ siŋgi âlip bituktâ zemziŋgap, zen ziŋgitnâ bâliŋ upegât galem orangâm ândibi. A lolot yatâ zo lopioġât siŋgi nalem

nemñâ umziñ sumunkomap. ¹⁰ Gâ lopio zâk bon buñ sâmb lopio namin zâim nalem nem tâtna bukugâ ñâi lotñâ, um oset a ga gekñâ niapkât nimbâ sâmb zo yatik nemñâ umñâ sumunkumbap. ¹¹ Bukugâ sinji âlip bituktâ zemñangap, zâk Kristo gilâmñandâ sângân meip. Zâk gâgât kâtikkanğât lorebapkât girem uan. ¹² Zen lopiogât sinji nalem nemñâ bukurâpziñ um oset ândime, zen umziñ mem tâmbetkune um gulip upi, zo ko yatik Kristo tâmbetkubi yatâ upap. ¹³ Zorat nâ sii nalem nimbam bukunâ lolot zo tâmbetkubatkât nângâm kwâkâ op sii nalem birâm yen ândibat. Zo yatik op ândimâmbat.

9

Paulo zâk nepñangât den sâip.

¹ Korinti a zen nâgât dap nânge? Nâ Aposolo buñâ? Nâ yatâ mo yatâ upatkât otnigi saanine dumunân ândian? Nâ Kembuniñâ Yesu Kristo mân egâwan? Korinti a zen ziñak topnâ nângâm birañbi. Nepñangât bonñâ Kembugât mâsobân muyageip, zorat ko zen sinji nângâ a ambân urâwe, zo. ² Kamân ñâin gok nâmbutñâ zen nâgât Aposolo mân sâme motñâi. Zen ko topnâ âlip nânge. Nâ perâkñak zengât Aposolo op ândiman. Nâ Aposolo nepñangât bonñâ Kembugât mâsobân zen Kembugât a ambân urâwe.

³ A ninâ topnangât sâme, zen den itâ mâburem ziñgan. ⁴ Zengâren gâbâ nâmbutñâ zen nen nepniñangât sângân zengâren gâbâ too nalem mân minatkat sâme. Zen wangât yatâ sâme? Aposolo nâmbutñâ zen mâtâbân âim gane too nalem ziñgâme. ⁵ Aposolo nâmbutñâ sot Petero sot Kembugât murâpñâ, zen ambirâpziñoot kamân toren toren âim gane nalem mot ziñgâne aposolo nep tuume. Oi nâmbutñâ nen yatâ mân utnatkat sâwe. ⁶ Nâ sot Banaba, net betñâ nep tuum ândim kât muyagem sâkkât kut ñâi ñâi sângân

mem ândiratkât se. Net yatik op ândim mân birâratkât se. ⁷ Den ñâi mâsikâziñga sânek. Kâwali a ñâiñâ zikñâ nalem sot kut ñâi ñâi muyagemap? A ñâiñâ nep kârâm kâmiri bonñâ muyagei mân mem nimbap? Mo ñâiñâ noniñ makau nepñâ tuumñâ zengât nam mân mâsan nimbap?

⁸ Den zi a den san? Buñâ. Kembugât gurumin den ekabân den yatik ziap. ⁹ Moseñâ Kembugâren gâbâ den mem itâ kulemgoi ziap, “Wâugâ zuu zigi mem ko goka mân pindâna mân dâp upap.”

¹⁰ Oi dap nânge? Den zo Anutuñâ wâu zengârâk nângâm sâip? Mo nenğât nângâm sâip? Den zo a nenğât op sâip. Nâi zâk nepñâ kârâm kâmitmap, zâk bonñâ oi nimbatkât nângâm nep zo tuumap. Oi yatigâk ñâi zâk nebân hibuk pitâbap, zâk bonñâ muyagei nimbatkât nângâm tuubap. Anutu zâk yatâ nângi ziap.

¹¹ Nen zengâren umgât nep tuumñâ zengâren gâbâ sâkkât kut ñâi ñâi minatkat nângâne yâmbâremap?

¹² A nâmbutñâ ziñ zengâren gâbâ nalem sikum minetâ nen zengâren nep topkwap tuuwennâ mân minatkat se?

Nâ itâ sa nângânek. Nen Kristogât sinji âlip lañ kâri pâke pambemgât zengâren gâbâ nalem sikum miminâ sâsân, zo birâm betñâ sâknam nep tuum nalem mot muyagem nem ândiwen.

Paulo zâk nep tuum Korinti zengâren gâbâ sângânñâ mân meip, zorat sâtâre oip.

¹³ Kembugât sinji nalem uunâ a tirik namin nep tuum ândime, zen namin nalem mem nime. Oi Anutugât sinji nalem kut ñâi ñâi pâpanñâ, zoren tuume, zen zoren gâbâ nalem nâmbutñâ mem nem ândime. ¹⁴ Kembu zâk sinji âlip sâsân a, nen yatik sinji âlip sâindâ betniñan mimbigât sâip.

¹⁵ Nâ ko mâtâp zo mân lânman. Kât sikum mân meman. Oi zen yatik

otnibigât ekap zi mân kulemgum zingân. Nâ zengâren gâbâ kât mot mân meman, zorat sâtâre opman. Oi nâ itâ nângâm kâtigian. Nâ yatik op ândim ma ko mumbat. A nâinâ kât nigi ko nâ dap yatâ zâizâin op sâtâre den dum sâbat? Zorat kât mot zengâren mân mimbap. ¹⁶ Nâ sinji âlip den dâzângom ândiwan, zorat dap yatâ zâizâin den sâbat? Nep zo Anutuñâ kwâknan pâip. Den sinji âlip zo mân dâzângobat oi ko, yei, Kembuñâ dap otnibap? ¹⁷ Nep zo ninâ umgât tu- uwan sâi ko sângân membam. Ninâ umgât mân tuumangât zâizâin mân upat. ¹⁸ Zâizâin opman, zorat topñâ itâ. Nâ sinji âlip mem ândiman, zo a dâzângom ândim zengâren gâbâ sângân mân meman. Nâ zorat sâtâre opman. Oi sinji âlip sâman, zo sângânñâ sâkkât kut nâi nâi mimban sânetâ birâman.

Paulo zâk a top top zengât kore a oip.

¹⁹ Nâ a aksik zengât dumunân mân ândiwan. Kore mâman mân ândiwanñâ lañ kore otzingâm ândian. A donbep zinj sinji âlip nângâm Kembugât sinji upigât yatâ op ândian. ²⁰ Yuda a zen sot ândim Yuda zengât orot mâmegât tengâyân ândiwan. Zo Yuda a zinj Kembugât sinji upigât yatâ orâwan. Mosegât gurumin den zo lum kore upme, zen sot ândimñâ gurumin dengât kore a yatâ orâwan. Ninâ gurumin dengât kore a buñandâ a kore upme, zen Kembugât sinji upigât orâwan. ²¹ Um kâtik a, Kembugât den mân nângâme, zen sot ândim zinj ândime, zo yatâ orâwan. Um kâtik a, zen Kembugât sinji upigât yatâ orâwan. Nâ Anutugât mâtejan gurumin den mân nângâm ândim buñ. Nâ Yesu Kristogât den kâtik, zo mem ândiman. ²² A sinji âlip bituktâ zemzingap, zen sot ândim orot mâmezij yatâ op ândiwan. Zen Anutugât sinji âlip nângâm Kembugât sinji upigât yatâ orâwan.

A top topñâ zengâren ândim zengât holiyâk mem ândiman. Zo nâmbutñâ zinj Anutugât sinji upigât yatâ op ândiwan. ²³ Zo yen buñâ. Sinji âlip lañ kârâm âibapkât yatâ opman. Oi sinji âlip bonñâ zo nâgâren sot zengâren âsagibapkât yatâ op ândiman.

Sârârâk kârâm kâtigem âi kikerân takâm neule muyaginat.

²⁴ Zen itâ nângâme mo? Dâp orotñangât sombemân a katep zen aksik sârârâk kârâbi. Ka neule mimiñ, zo ko a kânokñak kâtigem âi mimbap. Oi zen yatik sumbemân neule mimbigât kâtigibi. ²⁵ Katep zen imbanâzinañgât dâp op kendon ândime. Zen neule yennâ, zinzinj kâtik buñ, zorat yatâ upme. Nen ko sumbemân neule zinzinj kâtik, zorat yatâ utnat. ²⁶ Nâ ninak sârârâk kârâman, zo kiket zo ekñâ târâragâk âiman. Nâ kâlâunâ yennan mân lum pâman. ²⁷ A sinji âlipñâ dâzângom ândia Anutuñâ nâgât nângi mân dâp oi kâbakñenigi ginñâ opamgât sâknangât âkñâle zo mem gei kwap kubikñâ sâknangât a kutâ op ândiman.

10

Isirae a zengâren kut nâi nâi muyageip, zorâñ giremniñ uap.

¹ Bukurâpnâ, nâ Isirae a sâkurâpniñâ kut nâi nâi urâwe, zorat sa nângânek. Zen aksik Mose sot unumunum ombenjan âim saru nirem nâmbut âiwe. ² Zen aksik Mosegât kâmut upigât unumunum ombenjan âim saru nirewe. Too zorâñ too sanjonzingip yatâ oip. ³ Oi Anutuñâ nalem muyagem zinj zen aksik niwe. ⁴ Oi too Anutuñâ muyagem zingip, zo zen aksik niwe. Too zo Anutugât kârân gâbâ gei niwe. Oi kât zorat kutñâ Kristo. Kristo zâk hân kabânan too zingip, zorat dâp galem otzingâm ândeip. ⁵ Ka zengâren gâbâ donbep patâ Anutuñâ zingiri mân dâp oi mirâ kamân kâtikñan kâbakñezingip mom

nanġawe. ⁶ Zengâren kut nâi nâi muyageip, zorâġ giremniġ uap. Zen bâliġ urâwe, zo nen yatik upemġât. ⁷ Moseġât kâmurân gâbâ nâmbutġâ zen lopiogât kore mâman urâwe. Korinti a zen ko yatâ mân upi. Moseġât a gakârâpġâ, zen Kembugât nelâmzânġoi lopiio sobim sâtâre urâwe. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen ge tap sii nalem nemġâ zaat kep kom kirâwe.”

⁸ Oi Moseġât kâmurân gâbâ nâmbutġâ zen laġ op ândiwe. Nen a ambân laġ ândiândiġ zo yatâ mân utnat. Zen bâliġ urâwegât sirâm kânogân ²³ tausen yatâ zo ziġ muwe. ⁹ Nen ko Kembugât mâtenġan bâliġâ mân utnat. Zâizâiġ mân utnat. Zengâren gâbâ nâmbutġandâ zâizâiġ utne Anutuġâ sâi mulumġâ ziġi muwe. ¹⁰ Oi nen Kembugâren âkon den mân sânat. Zo zengâren gâbâ nâmbutġandâ âkon den sâm Kembu sâm bâliġ kwâkġanġâne tâmbet tâmbet mariġandâ tâmbetzânġoip.

¹¹ Zengâren kut nâi nâi âsageip, zorâġ giremniġâ uap. Hângât narâkġâ âkâbâ sâi narâk patâ mâte oi ândien, neġġât den zi sâm giremniġ kulemġuwe. ¹² Zorat Korinti a zengât girem den nâi dâzânġua nânġânek. Nâi zâk zikġanġât nânġi zâizâiġ op itâ sâmap, “Nâ a kâtikġâ.” Yatâ sâbap zo ko lorebapġât galem oraġġâm ândibap. ¹³ Zengâren mâsimâsikâ âsagem ġâip, zo a donġbepziġanġât dâp muyagemap. Oi Anutuġâ sâi kâtigemap, zâk mâsimâsikâyân mem bâbâlâġ koi imbaġâziġanġât dâp mân walâbap. Oi mâsimâsikâ ġâbap dâp mâtâp nâi tirâpzânġoi âlip kâtigem kinbi.

Kembugât nalem nem Sataġġât nalem niniġ, zo mân taap.

¹⁴ Zorat opġâ bukurâpnâ, zen lopiio sot lopiogât siġi sii nalem, zo kândâtkom ândibi. ¹⁵ Zen nânġânânġâziġoot ândime, zorat den zi sa ziġġak nânġâm iknek. ¹⁶ Waiġ hâkobân zeip, zorat sâiwap

sâmġâ nemġâ Kristo ġilâmġanġât op târotâro upmen. Nalem namuġ nemġâ Kristogât sunum sot târotâro upmen. Zo nânġâm biranġbi. ¹⁷ Nalem kânok zo nemġâ a donġbep nen kâmut kânok upmen. Kristo sot pâlâtâġ op kâmut kânok upmen.

¹⁸ Zen Isirae a ziġ upme, zo nânġânek. Kembugât tirik namin Kembugât siġi nalem uuġâ a ândime, zen nep zo tuum ândim Kembu sot târotâro upme. Oi zen kâmut kânok op Anutuġât siġi nalem pâpanġan nep tuum zobâ nalem nâmbutġâ mem nem ândime. ¹⁹ Den san, zorat topġâ dap yatâ? Lopiogât sii nalem niniġâ, zorat nânġâne bon upapġât san mo? Mo lopiio zikġanġât nânġâne bon upapġât san? ²⁰ Yatâ buġâ. Den san, zorat topġâ itâ. Um kâtik a, zen ko lopiogât sii nalem ume, zo Anutuġât siġi buġâ. Zo Sataġ sot wâke, zengât siġi uap. Oi nâ Korinti a zengât itâ san. Zen Sataġ sot wâke zen sot târotâro mân upi. ²¹ Kembugât hâkobân gâbâ too nem wâke zengât hâkobân gâbâ too niniġâ, zo mân taap. Oi Kembugât nalem nemġâ wâke zengât nalem niniġâ, zo mân taap. ²² Kembu zâk kuk otġiġġâbapġât yatâ utnat? Mo dap nânġe? Neġġât imbaġandâ zâk wâlâp? Yatâ buġâ.

Nâi zâk zikġanġât nânġi zari ândei mân dâp upap.

²³ A ziġ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotġik ziap.” Ka nâ itâ sa nânġânek. Kut nâi nâi nâmbutġâ oindâ zorâġâ mân betniġan mimbap. ²⁴ Nâi zâk zikġanġât mân nânġâm bukuġanġât nânġâbap zo ko âlip upap.

²⁵ Anġġawânġâ minduminduyân zuu bâu sâġġân minâ sâm âlip mimbi. Um oset mân upi. Zi lopiogât siġi sâm mân mâsikâziġġâbi. ²⁶ Wangât, Kembuniġâ zâk hân sot kut nâi nâi piksâm ziap, zorat mariġâ ândiap, zorat.

²⁷ A um kâtik nâiġâ buku otziġġâm mirânan zâinâ sâi zâibi. Oi sii nalem

ziŋgi zorat topŋâ mân mâsikâm nimbi. ²⁸ Ka nem tatnetâ bukuziŋâ ŋâiŋâ ga dâzâŋgobap, “Bâu zi lop-iogât siŋgi sâsâŋan gokŋâ.” Yatâ sâbap oi ko mân nimbi. Zo sâm muyagem ziŋgâbap, a zâkkât op nâŋgâm birâbi. ²⁹ Zo nine umziŋ sumun opapkât buŋâ. Nalem zo ninetâ sâi ko bukuziŋâ niegât nimbâ sâm nem um sumun opapkât. Nâ yatâ sa zeŋgâren gâbâ ŋâiŋâ itâ sâbap? “Ninâ umnâ nâŋgâm kwâka mân zeŋ upâ sa bukunâ ŋâiŋâ pâke pâmbap? ³⁰ Nâ Anutugâren sâiwap sâm nia wangât bukunâ ŋâiŋâ nâŋgâm bâliŋ kwatnibap?”

³¹ Nâ zorat itâ sa nâŋgânek. Zen sii nalem ninam mo kut zo mo zo utnam a ziŋ ziŋgitŋâ Anutu sâm âlip kwâkŋaŋgâbigât nâŋgâmŋik upi. ³² Zen Yuda a sot Grik a sot Anutugât kâmut zeŋgât mâteziŋan tosaziŋ buŋ ândine âlip upap. ³³ Nâ yatigâk a top topŋâ zen niknetâ dâp upapkât nâŋgâm ândiman. Nâ ninanŋât nâŋgâm buŋâ. A doŋbep, zeŋgât nâŋgâm opman. Zen Kembugât siŋgi âlip nâŋgâm âlip upigât nep tuuman.

11

¹ Nâ Kristogât mâtâp lânman. Zen zo yatik orot mâmenâ ek nâŋgâm wâratkum ândibi.

A ambân topniŋâ.

² Zen kut ŋâi ŋâi orâwan sot den dâzâŋgowan, zorat nâŋgâm lum upme. Zorat nâŋga âlip opmap. ³ Oi zi den ŋâi sa nâŋgânek. Kristo zâk agât kâukŋâ. Anâ ambâŋgât kâukŋâ. Oi Anutu zâk Kristogât kâukŋâ. ⁴ Minduminduyân a ŋâi zâk kâuk pâkeŋâ tâi ninâu sâbap mo Anutugât den sâm muyagibap. Yatâ oi kembu patâŋâ anun upap. ⁵ Minduminduyân ambân ŋâi zâk kâuk pâke buŋ ândim ninâu sâbap mo Anutugât den sâm muyagibap. Zâk yatik oi apŋâ anun upap. Ambân yatâ zo, zâk ambân laŋ ândiândiŋ kâukziŋ sâmot mimiŋâ, zen yatâ anun upap. ⁶ Ambân ŋâi kâuk pâke

mân pam ândei kâukŋâ mânâŋgât nanŋâne anun oi dâp upap. Ka ambân zo yatâ okŋaŋgâbigât anun opŋâ kâuk pâke pam ândibap. ⁷ Minduminduyân a zâk kâuk pâke mân pam ândibap. A, zâk neule âsakŋâ mariŋâ, Anutu, zâkkât holi tobat sot wikin yatâ. Ambân ko, zâk agât wikin.

⁸ A, zâk ambâŋgâren gâbâ mân muyageip. Ambânŋâ agâren gâbâ muyageip. ⁹ A, zâk ambâŋgât opŋâ mân muyageip. Buŋâ. Ambân, zâk agât opŋâ muyageip. ¹⁰ Ambân, zâk agât ombenŋan ândiapkât kâuk kâpim ândibap. Yen ândei sumbem a ziŋ iknetâ bâliŋ opapkât sâsâŋ.

A sot ambân, nen ârândâŋ Kembugât mâteŋan kinat.

¹¹ A, zâk zikŋik Kembugât mâteŋan mân kinbap. Ambân, zâk zikŋik Kembugât mâteŋan mân kinbap. ¹² A ambân ârândâŋ kinbapot. Ambân, zâk agâren gâbâ muyageip. Zo yatik a nen ambân zeŋgâren gâbâ âsagimen. Nen sot kut ŋâi ŋâi zo Anutugâren gâbik gawen.

¹³ Zen ziŋŋak nâŋgâm iknek. Minduminduyân ambân ŋâi kâuk pâke buŋ ândim Anutugâren ninâu sâi dâp upap mo buŋâ? ¹⁴ Oi a ŋâi zâk kâuk sâmotŋâ kârep mem ândei ikne dâp upap mo buŋâ? Zorat topŋâ mârum siŋgi âlip mân mem ândiwe, zen zoren nâŋgâm ândiwe. ¹⁵ Oi ambân ŋâi kâuk sâmot ilimbam tâi ikne âlip opmap. Anutuŋâ kâuk sâmot ilimbam ziŋgâmap, zo kâuk pâkeziŋ. Kâuk sâmot ilimbamŋâ zo zâkkât neulenâ. ¹⁶ Nâi zâk den zi birâbâ sâm itâ nâŋgâbap. Zo birâbirâŋ, zo nen sot Anutugât kâmut nâmbutŋâ nen mân upmen.

Korinti a zen nalem nem gulip-malip urâwe.

¹⁷ Zen mindumŋâ kut ŋâi ziŋ upme, zorat nâŋga mân dâp oi girem dâzâŋguan. Zen âlip mân opŋâ bâliŋ op ândime. ¹⁸ Yesugât kâmut zen mindunetâ kâsâp muyagemap.

Zen ziiṅak kâmutṅâ kâmutṅâ sâṁ kâsâpagome. Yatâ sâṁ dâtnone nâṅga perâkṅak yatâ uap. ¹⁹ Oi kâsâp zo yen buṅâ. Zengâren gâbâ nâmbutṅandâ den siṅgi âlip mem kâtigie, zengât topziṅ muyagibapkât âsagiap. ²⁰ Ka zen naleṁ ninam mindumṅâ Kembangât naleṁ kâtik nem gulipmalip upme. ²¹ Naleṁ mem gamṅâ ziiṅâ kâsâpkum zikṅik zikṅik nime. Nâi zâk tepṅangât opṁap. Nâi zâk âkon buṅ nemap. Nâi zâk too waiṅ doṅbep nemṅâ um gulip opṁap. ²² Wangât yatâ upme? Ziiṅ mirâ kârum ko yatâ upme? Zen naleṁ too ninâ sâṁ mirâziṅan nimbe. Zen wangât Anutugât kâmut zengât nâṅgâne gigiṅ oi a kanpitâ sot naleṁ buṅ ândime, zen aṅun kwatziṅgâme? Zorat wan den dâzâṅgobâ? Nâ sâṁ âlip kwatziṅgâbat? Buṅâ. Nâ zirât mân sâṁ âlip kwatziṅâbat.

Kembangât naleṁ ninij, zorat den.

²³ Nâ Kembangâren gâbâ den mewan, zo zingâwan. Zo itâ. Kambu Yesu zâk Yudaṅâ tirâpzâṅgoi gâsuwe, zo mân âsageip, narâk zoren Yesu zâk arâpṅâ sot tap naleṁ meip. ²⁴ Naleṁ ṅâi memṅâ sâiwap sâṁ namuṅ itâ sâip, “Zi sunumnâ. Zi zengât siṅgi san. Nâgât nâṅgâm naleṁ zi itâ nem ândibi.” ²⁵ Naleṁ ninetâ Yesuṅâ waiṅ too hâkop memṅâ itâ sâip, “Hâkop ziren târotâro irakṅangât gilâmnâ taap. Gilâmnandâ narâk ziren târotâro irakṅâ âsageziṅgâbap. Nimbi dâp nâgât nâṅgâm yatik nem ândibi.” ²⁶ Zen naleṁ sot too zo nimbi dâp Kambu moip, zorat siṅgi sâṁ muyagem ândine âburibap.

²⁷ Zorat ṅâi zâk mân orotṅâ opṅâ Kembangât naleṁ sot too, zo nimbap, zo nem gulipkum tosa mimbap. ²⁸ Zorat naleṁ sot too zo ninâ sâṁ umziṅangât topṅâ ek nâṅgâmṅâ Anutugâren sâṁ muyagemṅâ nimbi. ²⁹ Nâi zâk Kembangât sunum egi yenṅâ oi nimbap, zâk hâuṅâ mimbap. ³⁰ Zen zo yatâ gulip upmegât nâmbutṅâ lolot sot nâmbutṅâ

sisi mâsek sot nâmbutṅâ mârum muwe. ³¹ Niṅak um topniṅ ek nâṅgâm kubigindâ sâi ko Kembangâ hâuṅâ mân niṅgâbap. ³² Ka gulip okṅangindâ Kembangâ hâuṅâ niṅgâm kubikniṅgâṁap. Um kâtik, zen sot tâmbetagobemgât op zo yatâ kubikniṅgâṁap.

³³ Bukurâpnâ, zen naleṁ ninam mindum tatnetâ aksik gam naṅgânetâ ko topwkap nimbi. ³⁴ Nâi zâk tepṅangât okṅangi zikṅâ mirin naleṁ nimbap. Zen mindum Kembangât naleṁ kâtik nem gulipkune hâuṅâ muyageziṅgâbapkât yatâ upi.

Den nâmbutṅâ zo ninak gam dâzâṅgobat.

12

Kaapumṅâ neṅgâren nep tuumap.

¹ Bukurâpnâ, Nen nep top top tuunat, zorat Kaapumṅâ imbaṅâ niṅgâṁap. Zorat kwakpegât dâzâṅgua nâṅgânek. ² Zen mârumṅan um kâtik ândine a ziṅ diiziṅgâne lopio diṅ buṅ, zâkkâren pâlatâṅ op ândiwe. Zen lopiogât kembuniṅâ sâṁ kiṅ topṅan ândim gulipmalip op ândiwe. ³ Zorat torenṅâ ṅâi itâ sâṁ dâzâṅgua nâṅgânek. Nâi zâk Anutugât Kaapumṅâ mam okṅangi dap op itâ sâbap? “Yesu, gâ sâṁ bâliṅ kwatgigan.” Oi ṅâi zâk Tirik Kaapumṅâ mam mân okṅangi dap op itâ sâbap? “Yesu, zâk Kambu patâ.”

⁴ Anutugât umâlepṅangât op sâi Kaapumṅâ imbaṅâ niṅgi nep top top tuumen. Kaapum, zâk kânok.

⁵ Kore orotṅâ top top ziap, zo doṅbep. Nep mariṅâ, zo Kambu kânok. ⁶ Siṅgi âlipkât mâtâp topṅâ topṅâ ziap. Imbaṅâ mariṅâ Anutu kânok. Zâk imbaṅâ muyagem niṅgâṁap. ⁷ Kembangât kâmurân nen ârândâṅ âlip ândinatkat Kaapum zâk a kânok kânok imbaṅâ muyagem niṅgâṁap. Nâi zâk Kaapumṅâ mam okṅangi kut ṅâi ṅâi âsagemap, zorat topṅangât den nâṅgâm sâṁap. ⁸ Nâi zâk Kaapumṅâ mam okṅangi den

nângânângâ zo sâmap. Nep zagât, zo mariñâ Kaapum kânok. ⁹ Nâi zâk Kaapumñak mam okñangi nângâm pâlâtân patâ op ândimap. Nâi zâk Kaapumñak mam okñangi a sisi mâsek kubikzingâmap. ¹⁰ Oi nâi zâk sen mârât kulem tuubapkât imbanâ pindâmap. Nâi zâk Anutugâren gâbâ den mem sapsubapkât imbanâ pindâmap. Nâi zâk Kaapumñâ imbanâ pindi den sot kut nâi nâi zorat topñâ nângâm kubik sapsu-
sumap. Zâk itâ sâmap, “Zo Kembangât Kaapumân gok.” Mo itâ sâmap, “Zo wâke sot Satañ, zengâren gok. Zo bâliñâ.” Nâi zâk sinji âlip den gându uñakñan sâbapkât imbanâ pindâmap. A nâi den gându uñak zo nângâm a dinniñan melânjbapkât imbanâ pindâmap. ¹¹ Nep top top zo Kaapumñak tuumap. Kaapum zâk zikñak nângâm nep zo mo zo a mariñ dâp kâsâpkum niñgâmap.

Sâkniñ ko kânok, kore mâman donbep.

¹² A nen sâkniñandâ kânok, ka sâkkât kore mâman, zo donbep. Oi zen donbepñâ mâpotnetâ sâk kânok uap. Oi Kristogât kâmut nen zo yatik. ¹³ Kaapum kânokñak tooyân mâpotniñgi kâmut kânogâk urâwen. Yuda a sot hân nâi gok, Kore a sot a kutâ, nen aksik Kaapum kânok zorigâk miwen. Kaapumñâ umniñan piksâm zimbapkât miwen.

¹⁴ Oi sâkkât kore, zo kânok buñâ. Zo donbep. ¹⁵ Oi ki zâk dap op itâ sâbap? “Nâ bet buñâ. Nâ sâkkât torenñâ mân uan.” Den yatâ sâmñâ dap op sâk birâm zikñik ândibap. ¹⁶ Mo kindap zâk dap op itâ sâbap? “Nâ sen buñâ. Nâ sâkkât torenñâ mân uan.” Yatâ sâmñâ dap op sâk birâm zikñik ândibap. ¹⁷ Sâgân sinniñâ zeî sâi ko sâkñâ kindap kârubap. Mo sâgân kindabâk zine sâi sângân kârubap. ¹⁸ Anutu zâkñâ yatâ nângi zeipkât sâkkât kore nep top top sâm zingip. ¹⁹ Sâkkât kore mâman zen nepziñ kânok oi sâi sâk zâk bâliñ

opñâ buñ opap. ²⁰ Zi ko kore mâman donbep, ka sâk ko kânok.

²¹ Sennâ dap op bet itâ dukubap? “Nâ gâ buñik âlip ândibat.” Mo kâukñâ dap op ki itâ dâzâkobap? “Nâ zet buñâ âlip ândibat.” ²² Yatâ mân ziap. Sâkninangât torerâpñâ lolotñâ zen buñ utne sâi âlip mân ândibem. ²³ Oi sâkniñangât torerâpñâ giginâ ziñâ galem otzingâmen. Oi sâkniñangât torerâpñâ mân igikñâ zo ekap zângoindâ âlipñâ yatâ ândime. ²⁴ Sâkniñ torerâpñâ muyap zime, zo yatâ neule mân pam ândimen. Oi Anutuñâ sâk muyagem torerâp nâmbutñâ giginâ zen nep patâ sâm zingip. ²⁵ Zo sâkniñangât torerâp kâsa mân op kore orangâm ândibigât yatâ oip. ²⁶ Zorat torenñâ nâiñâ sâknam nângi nâmbutñâ, zen ârândân nângâbi. Mo nâiñâ sâtâre oi nâmbutñâ zen yatik sâtâre op nângâbi.

Nep a topñâ topñâ ândie.

²⁷ Zen aksik patâ mâpotne Kristogât kâmut ue. Nep top top tu-
ume, zo ko zen kâmut kânok ue. Zen Kristogât sâk bonñâ yatâ ue. Kristo zâk kâukziñ ândiap. Oi zikñik zikñik sâkñangât kore mâman ue. ²⁸ Oi Anutu zâk kâmut gakârâpñâ, nenngâren a itâ nâambarip. Aposolo gâsum sâlâpnânngoip. Ombenñan Anutugâren gâbâ den mem sâsân a. Ombenñan den sinji âlip kwâkâm zingâzingân a. A sisi mâsek kubikzingâzingân, berân mâme a sot a sâtnâ, oi a den gându mârâtñan sâsân. Zo yatâ nâambarip. ²⁹ Nen Aposoloyâk nâambarip? Mo nen aksik Propete a mo kwâkâm zingâzingân a nâambarip? Nen aksik sen mârât tutuñangât imbanâ niñgip? Zo yatâ buñâ. ³⁰ Nen aksik patâ sisi mâsek kubikkubikñangât imbanâ niñgip? Mo den gându uñakñan sânatkât imbanâ niñgip sot den zo nângâm melânjnatkât imbanâ niñgip? Yatâ buñâ. ³¹ Zorat itâ sa nângânek. Zen Kaapumgât imbanñan Yesugât kâmut

mem kâतिकъan kwatziŋgânâ op nep tuubi. Nep top top zorat san. Zi ko nep zo tuubigât nânâ mâtâp âlipnâ nâi, zorat dâzângua nânġânek.

13

Umniŋandâ mân gâsâyagom nep âlip tuugindâ mân dâp upap.

¹ Nâ Kaapum imbanâŋan a gânduyân mo sumbem a zengât gânduyân Kembangât den sâbam ua umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzângobap zo ko sa lâmun kâmam yatâ den kwamitnik opap. ² Nâ Propete op ândim kut nâi nâi âsagemap, zorat topnâ nânġâbam sot sinġi âlipkât topnâ nânġâm kwâtâtebam oi baknâ sa âbângubapkât zorat nânġâm pâlâtân imbanâ zemnigi sâi ko umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzângobap, zo ko nâ a yennâ opam. ³ Oi kut nâi nânġâ zemnigap, zo a kanpitâ zingâm nanġâm sâknâ bira kârâpkât sinġi opap, oi umnandâ bukurâpnâ mân gâsuziŋgâbap zo ko nâ a yennâ op nanġâbat. Kut nâi nâi zo ua sâi zorânâ âlipnân mân kwatnibap.

Buku opnâ mâtâp âlipnâ lâŋnat.

⁴ Nâi zâk umnandâ bukurâpnâ gâsuziŋgâmapnâ lumbenâ ândibap. Bukurâpnâ, zen kuk mân otziŋgâbap. Zâk sâk mâme mo zâizâiŋ mân upap. ⁵ Kut nâi mân orotnâ zo mân upap. A zo ziknâ kutnâ mân mem zaatpap. Um kâlak buŋâ. A zengât tosa mân mem ândibap. ⁶ Bâliŋandâ laŋ kâri umbâlâ upap. Oi den bonnandâ laŋ kâri zorat umâlep upap. ⁷ A umnandâ bukurâpnâ gâsâzângomap, zâknâ bukurâp zengât nânġi zâizâiŋ opmap. Oi bukurâpnâ ziŋ kulem bâliŋâ okŋanġâne mân lorebap. Oi sâknâ sot kut nâi nâi bâliŋâ zo zâkkâren muyagei mân lorem kâtigem kinbap. Anutuŋâ gâtâm tânnânġobap, zorat umâlip op mambât ândibap.

Buku orotnâ, zorânġ mân buŋ upap.

⁸ Umnâ buku orotnâ, zo mân buŋ upap. Ka Kembangât den sâsânġ, zo buŋ upap. Oi den gându nânġi nânġi sâsânġ, zo buŋ upap. Den topnâ nânġânġânġ, zo buŋ upap. ⁹ Zo itâgât. Hânân zi ândien, zorat op ko torennik nânġâmen. Zorat op ko den sâmen, zo torennik opmap. ¹⁰ Gâtâm hânġât narâknâ âkâbabân bonnâ muyagei orot mâmeninġ kwaknâ, zo buŋ op nanġâbap. ¹¹ Nâ katep ândiwanân katep den sâwan. Oi katep um yatâ nânġâm ândiwan. Bet ko lâmbatnâ a opnâ katep nânġânġânġ, zo birâwan. ¹² Narâk ziren kut nâi nâi ikmen, zo tooyân egindâ gâutgâut opmap, zo yatâ. Gâtâm ko bonnâ ek nânġânat. Narâk ziren torennik nânġan. Gâtâm bonnâ ek nânġâbat. Anutuŋâ nek nânġâmap, zo yatâ ek nânġâbat.

¹³ Zinziŋ kâtik zimbi, zo nânġâm pâlâtân, um bâbâlaŋ op mambât ândiândinġ sot umnâ gâsâyagom buku orotnâ, zen karâmbut. Buku orotnâ, zo patâziŋâ uap.

14

Anutugât den sâm muyamuyaginġ, zorânġ nep patâ.

¹ Zen umziŋandâ gâsâyagom ândibigât kâtigibi. Kaapumnâ nep top top niŋgâmap, zo tuunam kâtigibi. Anutugât den sâsânġ nep, zorat nânġâne zâizâiŋ upap. ² Nâi zâk den gându unaknân sâmap, zo a mân dâzângom Anutu dukumap. Zâk Kaapumnâ mam okŋanġi den gându unaknân sâi a zen kwakme. ³ Ka nânġâ a denân Kembangât den sâm muyagemapnâ a kâtigibigât betziŋan mimbap. Zen um bâbâlaŋ upigât dâzângomap. ⁴ Nâi zâk den gându unaknân sâmapnâ zik umnâ Kambu sot pâlâtân op kâtigibapkât sâmap. Ka nâi zâk a kâmut zengât mâteziŋan Kembangât den muyap sâm muyagemapnâ kâmut ziŋ sinġi âlibân kâtigibigât sâmap. ⁵ Zen aksik patâ den gându unaknân sâne nânġa âlip upap. Ka Anutugât den a denân

muyap sâ m uyagine nânga âlip nâi upap. A nâi zâk Kembangât den muyabâk sâ m uyagemap, zâk den gându unaknan sâmap, zo walâbap. A nâi minduminduyân den gându unaknan sâmnâ melân a denân dâzânngoi âlip upap. Zâk yatâ opnâ Kembangât den muyap dâzânngomap, zo yatâ upap. Yesugât kâmut zen Kembangât den nângâm âlip upigât otnigi yatâ san. ⁶ Bukurâp, nâ zengâren gam den gându unaknan den sâ m dâzânngom dap op betziñan mimbat. Nâ Anutugâren gâbâ den nâi mân mem ga muyap dâzânngobat, zo dap op betziñan mimbat? Nâ nângânângâ den mo sâ m kwâkâziñgâziñgân den mo Kembangât den nâi mân mem ga dâzânngobat, zo dap op betziñan mimbat?

Kembangât den ekapnoot mân sâbi.

⁷ Kut nâi yenñâ kâmam sot uluwet zo kune diñâ muyap mân sâi dap op nângâbi. ⁸ Mo lâmun waatne kwamitnâ muyap mân sâi dap opnâ kâmbamgât kut nâi kubiknâ âi pâziñgâbi? ⁹ Oi zen yatik gându unaknan den ekapkum sâne a nâmbutnâ dap op nângâbi? Dinziñâ zo yenñan âibap. ¹⁰ Hân dâp a den gându top top zem ariap. Mâirâp ziñak dinziñâ zo nângâme. ¹¹ A nâinâ den gându nâi sâi nânga kwakmak upap. Den zorat mariñandâ nâgât nângi kamân nâi gok upap. Oi nâ yatik zâkkât nânga zâk kamân nâin goknâ upap. ¹² Oi zengâren topnâ yatik ziap. Kaapumgât imbanâ zengâren muyagibapkât nângâm sâme. Zo âlipnâ. Ka nâ itâ sa nângânek. Zen Kaapumgâren gâbâ imbanâ mem Yesugât kâmut mem kâtiknan kwatziñgâbigât otziñgi ândibi.

¹³ Zorat den gându unaknan den sâbapkât imbanâ zemñangap, zâk den zorat topnâ nângâm mâburibapkât imbanâ zorat Kembangâren ninâu sâi beknan mimbat. ¹⁴ Nâ den gându unaknan ninâu

sâbat, zo ko um dâpnandâ upap. Oi nângânângânâ zo mân nângâm kubiksa yen zimbat. ¹⁵ Zorat nâ dap upat? Itâ upat. Nâ um dâpnandâ ninâu sâbat sot nângânângânandâ nângâm lâunandâ ninâu sâ m sapsuga âlip upap. Um dâpnandâ kep mimbat sot nângânângânandâ nângâm simbitkum kep mimbat. ¹⁶ Gâ um dâpkandâ den gându unaknanâk Kembangâren sâiwap sâna a kândâtnan goknâ diñgâ mân nângâmñâ dap op perâknak sâbap? ¹⁷ Gâ sâtâre den bonñâ zo sâban. Oi a zorân kwagi dap dap yatâ oi zorânâ tângubap? ¹⁸ Zen den gându unaknan sâne nâ walâziñgâm sâman. Zorat Anutu sâiwap sâ m dukuman. ¹⁹ Ka nâ itâ sa nângânek. Den gându unaknan sâsânangât nânga bon oi sâi minduminduyân den gându unaknan den kârep patâ sâbâ sâ m sâbam. Nâ zorat nânga giap. Ka Kembangâren den memñâ minduminduyân muyap sâ m muyagigiñ, zorat nânga zariap.

Kembangât den âragunam katep tobat mân upi.

²⁰ Bukurâpnâ, den nângâm kubikkubiknanngât nângânângâziñandâ katep yatâ mân upi. Nângânângâziñandâ lâmbatlâmbatnâ zengât dâp upap. Bâliñâ nângâbi, zo ko umziñandâ katep mâik yatâ upap. ²¹ Mârumnan Yuda a ziñ um kâtik ândine Kambuñâ den nâi itâ sâip. Zen zo Kembangât gurumin den ekabân kulemgune ziap, “Kambu zâk itâ sap, ‘Nâ hân nâin goknâ sângonzângua kâmut zi zengâren gam den gându nâin nâin nâgât den dâzânngone lañ mân nângâbi.’ ”

²² Oi zorat torenñâ sâbâ. Gându unaknan den sâsân, zo top lâkulâku nâi uap. Oi zo Yesugât kâmut zengât siñgi mân uap. Zo um kâtik zengât siñgi. Oi Anutugâren gâbâ den mem muyapnâ sâ m muyamuyagiñ, zo top lâkulâku nâi uap. Zo a um kâtik zengât siñgi buñâ. Zo Yesugât kâmut zengât siñgi.

²³ Yesugât kâmut zen aksik mindum aksik gându unakñan den sâne sâi a yenñâ, a um kâtik zâk zingitñâ sâbe, “Um gulip otzingap.”
²⁴⁻²⁵ Um kâtik zingitñâ sâi zorat nângâne Kembangât top lâkulâku nâi mân opap. Yesugât kâmut mindumñâ Anutugât den muyap sâm muyagem tatne a yenñâ, um kâtik nâi zengâren gam den sâbi, zo nângâbap zo ko aksik umñangât topñâ sâm muyagine den zo umñan giari umñâ melânjbap. Oi umñan kut nâi nâi tik zemap, zo muyagei umñâ melânji hânân gei pindiñsâm zem Anutu mâpâsem itâ sâbap, “Anutu zâk perâkñak zen sot ândiap.”

Bet bâsañ mân mindubi.

²⁶ Bukurâp, zorat dap dap? Zen mindunâ sâm um bet bâsañ mân gabi. Nâi zâk sâtâre kep nâi mem gâbap. Nâi zâk kwâkâm zingâzingân den mem gâbap. Nâi zâk Anutugât den unakñâ. Nâi zâk den gându unakñan sâbâ sâm sâbap. Nâi zâk den gându unakñâ zorat top sâsân sâbâ sâm sâbap. Zo Kembangât den lañ kârâbapkât upi. ²⁷ Den gându unakñan den sâñâ sâm donjbepñâ bunâ, zagât mo karâmbutñâ sâbi. Donjbepñâ mân walâm sâbi. Oi zikñik zikñik sâne a kânokñâ mâburem topñâ sâbap. ²⁸ Ka mâbumâbure a nâi mân tâi ko minduminduyân den gându unakñan mân sâbi. Nâi zâk sâbâ sâm zâk zikñik Anutugâren sâbap. ²⁹ Anutugât den muyap sâsân, zo a zagâtñâ mo karâmbutñâ sâbi. Oi nâmbutñâ zen den zo nângâm sâlâpkum sâbi. ³⁰ Nâi zâk tâi Kaapumñâ umñan den pâi sâbam oi a den kândom sâbap, zo birâbap. ³¹ Anutugât den sâm muyamuyagin zo utnâ sâm upi. A nâinon sâm nangâm ge tâi a nâigoot sâm dâzângobap. Sâm mânângât dâzângobi, zorânj âlip upap. Oi sâne a nâmbutñâ zing nângâm umzin bâbâlañ upap. ³² Anutugât den sâsân a zen Kaapumgât den sânam otzingi

sâbi. Mân sânam otzingi birâbi. ³³ Anutu zâk gulipmalipkât Anutuñâ bunâ. Zâk lumbeñan orotñangât Anutu. Anutu kânok, diñâ kânok. A kânokñak pâtârânjâk sâbap. Ambân zen minduminduyân den hiriñsâm tapi.

³⁴ Yesugât kâmut kamân dâp zen mindum ambân zen hiriñsâm tapme. Korinti zen zo yatik utne dâp upap. Ambân zen yatâ opñâ giginâ ândibigât nengât orotñâ yatâ ziap. Oi zo yatik Kembangât gurumin denân ziap. ³⁵ Ambân zen den nâi mâsikâm nângânam mirâziñan âi arâpziñ mâsikâzingâbi. Ambân nâiñâ minduminduyân den sâi añunñoot upap. ³⁶ Korinti a zen zâizâin upme, zengât sa nângâne. Zen dap nânge? Anutugât denñâ zengâren topkwap muyageip, mo zen ziinik nângâwe?

³⁷ Zengâren gâbâ nâiñâ zikñangât nângi Propete mo a Kaapumñoot upap zo ko den kulemgum zingân, zo Kembangât sâtkât kulemguan, yatâ nângâbap. ³⁸ Nâi zâk den zi nângi bon mân upap, zo zâkkât nângindâ Anutugât den sâsân a mân upap. ³⁹ Zorat bukurâpnâ itâ sa nângâne. Zen Anutugât den muyap sapsusun, zorat kâtigibi. Den gându unakñan sâsân, zorat pâke mân kwapi. ⁴⁰ Minduminduziñan gulipmalip mân op, orotñigâk utnetâ a nâmbutñâ zing zingitnetâ dâp upap.

15

Yesu zâk mumuñan gâbâ zaatñâ arâpñâ zengâren muyagezingip.

¹⁻² Bukurâpnâ, siñgi âlip den dâzângua nângâwe. Oi zo mem ândime. Siñgi âlip kwâkâm zingâwan, zo yatik mem ândie oi ko âlip kubikzingâbap. Mo dap nânge? Siñgi âlip dâñ mân mem ândinetâ umziñan bonñâ mân âsagezingâbap?

³ Zen siñgi âlip nângâm ândibigât dâzângua nângâne. Siñgi âlip nângâwan, zo dâzângowan. Zorat kâukñâ itâ sâm dâzângowan. Kambu

Yesu, zâk den sinji Kembangât ekabân ziap, zorat dâp opnâ bâlijanngât suup mem moip. ⁴ Oi Kembangât ekabân den ziap, zorat dâp Yesu hangoitâ zeî sirâm karâmbujan Anutuñâ mângei zaarip. ⁵ Zaatnâ Peterogâren muyageip. Zobâ arâpnâ nâmbutnâ zengâren muyageip. ⁶ Oi Yesugât kâmut tenngânâ 5 tausen walip, zo mindum tatne muyagei igâwe. Zengâren gâbâ donbepnâ tok gwâlâ ândie. Oi nâmbutnâ muwe. ⁷ Oi Yakobogâren muyageip. Oi Aposolo aksik zengâren muyageziñgi igâwe.

⁸ Paulo nâ zengât tenngâyân mân ândiwan. Iraborâk gâsum sâlâpnogi nep a orâwan. Nâ bet, katép mân kubikanngâm âsageip yatâ nâ lan nâgâren muyagei egâwan. Aposolo ziñâ kot ninetâ mân dâp uap. ⁹ Nâ Aposolo nâmbutnâ zengât ombeziñan. Nâ Anutugât a ambân kâmut zângom gâwan, zorat Aposolo kot ninetâ mân dâp uap. ¹⁰ Nâ Aposolo orâwan, zo Anutuñâ um lâklâk otnim tânnogi Aposolo op ândian. Oi zâknak tânnogi zorânâ nâgâren bon buñ mân oip. Buñâ. Aposolo nâmbutnâ zen nep tuune walâziñgâm sâknam nep tuum kâtigewan. Oi zo Anutuñâ tânnogip, zorânâ mem kâtikñan kwatnigi sinji âlipkât nep tuum kâtigeman. ¹¹ Nâ orâwan sot ziñ urâwe, zorat mân sâbat. Yesu moip sot zaarip, zorat sinji sâmb den sinji âlip sâmb muyagimen. Oi Korinti a zen yatik mem ândie.

Yesu zâk mumujan gâbâ zaaripkât zaatnat.

¹² Yesu mumujan gâbâ zaarip. Den yatâ sâmb dâzânngoinâ wangât zengâren gâbâ nâmbutnandâ mumujan gâbâ zaatzaat, zo mân ziap sâme? ¹³ Mumujan gâbâ zaatzaat, zo kwâimbâmñâ Yesu mumujan gâbâ zaarip, zo kwâimbâbi. ¹⁴ Oi Kristo mumujan gâbâ mân zaarip sâi ko den sâmben, zo bon buñ opap. Oi nângâm pâlâtânziñ zo yatik bon

buñ opap. ¹⁵ Oi zorik buñâ. Nen Anutugât itâ sâmben, “Zâknâ Kristo mumujan gâbâ mângei zaarip.” Oi mumujan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko Anutuñâ Kristo mân mângei zaarip opap. Zorat den sâmben, zo Anutugât den târarak mân sâmb sarâ sâmbem. ¹⁶ A mumujan gâbâ zaatzaatnâ mân zeî sâi ko Kristo mumujan gâbâ mân zaarip opap. ¹⁷ Kristo mân zaari sâi nângâm pâlâtânziñ yennâ opap. Oi tosaziñ tok zemziñgâbap. ¹⁸ Oi Kristo nângâm pâlâtân kwap muwe, zen tâmbetagowe yatâ opap. ¹⁹ Nen hânân narâk ziren Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâmben, zorat bonnâ mârumbem miwen sot sumbembân mân mimbem sâi ko umbâlâ patâ muyagebap.

Mumujan gâbâ zaatzaat, zo tenngâyâk zaatnat.

²⁰ Kristo, zâk perâknak mumujan gâbâ zaarip. Zâk a mumujâ kâdom otziñgâm zaat ândiap. ²¹ Zo itâgât. A nâinâ mumujâ topkwapniñgip. Zo yatik a nâinâ mumujan gâbâ zaatzaat, zo topkwapniñgip. ²² Nen aksik Adamgât kiurâp opnâ munat. Zo yatik Kristo sot târotâroniñ ziapkât zaat nanngânat. ²³ Oi tenngânâ sâi ziap, zo yatik zaatnat. Kâdom Kristo mumujan gâbâ zaarip. Oi Kristo âburem takâbap, narâk zoren zâkkât sinji a nen zaatnat.

²⁴ Âkââkân narâknan Kristo zâk a kutâ sot zâizâiñ sot imbanâziñoot aksik mem gei kwatziñgâm kembu nepnâ zo Anutugât bikñan pâi narâknâ âkâbap. ²⁵ Kembu Yesu, zâk kembu nep tuum kâsarâpnâ kin gobetñan kâbakñeziñgâm nanngâm nepnâ tuum nanngâbap. ²⁶ Kâsanâ boinâ tâmbetkubap, zo mumujâ. Mumujâ zo buñ upap. ²⁷ Anutuñâ a sot kut nâi nâi aksik Kristogât giginâ zâmbarip. Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Anutuñâ a sot kut nâi nâi aksik mem ge kinngât gobetñan kwatziñgi mân walâbe yatâ.”

Den zo nângindâ Anutuñâ nângi Kristogât ombenjan giginâ upapkât mân sâip. ²⁸ Nannâ zâk a sot kut nâi nâi nen mem gei kwatningâmñâ Anutu Ibânangât ombenjan op ândibap. Yatâ oi ko Anutu zikñak a sot kut nâi nâi nengât kembu patâniñ op ândibap.

Mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko bâliñ upem.

²⁹ Korinti a zengâren a nâmbutñandâ a mumuñâ zengât op too sanjonme. Zo mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi dap dabân yatâ upe? ³⁰ Oi nen ko wangât sâknam kwâkñan ândiwennâ ândim gen? ³¹ Bukurâpnâ, Zen Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlatân op ândie, zorat sâtâre op itâ san. Nâ sirâm dâp mumuñandâ mâte otnigi ândian. ³² Den sumbuñâ sa nângânek. Nâ Epeso kamânân zi bâu ulin zen sot agowan. Ka mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko wan bonñâ membam? Den zo sumbuñâ san. Mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko itâ sa dâp opap, “Mukan munat. Zorat mân nângânangâ op itârân sii nalem om nem sâtâre utnâ.” Nâ sa nângânek. Zen yatâ mân nângâbi.

³³ Zen umziñ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ a nâi a lan ândiândiñâ zengâren pâlatân upap zo ko orot mâme âlipñâ zo gulipkubap. ³⁴ Zen umziñ kubikñâ ândiândi bâliñâ birâbi. Zengâren gâbâ a nâmbutñandâ Anutu kândâtkume. Zo nângâm anjun upigât dâzânguan.

Zaatzaat top top zaatnat.

³⁵ Nâmbutñandâ itâ sâbi? “A mumuñâ zen dap op zaatpi? Sâkziñ tobat dap op muyagibi?” ³⁶ Korinti a zen kwakmak a. Zen nebân kut nâi kendâme, zo yen mân zaatmap. Keetñâ zo pane kâmñâ âlip taki keetñâ zo alâgem buñ opmap. ³⁷ Zen keetñâ kendâme, zo nâi. Bonñâ ko nâi. Keetñik kendâme. Segon mo kut nâi kendâne kâmñâ sot bonñâ bet takâmap. ³⁸ Oi Anutu zâk nângâm

kwâtâtemñâ sâmpindip, bonñâ yatik takâmap. Keet dâpñan bonñâ tobât nâi nâi âsagemap. ³⁹ Zo yatik sâkkât topñâ kânok mân ziap. A nengât sunum, zo nâi. Bâu zuu zengât sunum, zo nâi. Saru zuu zengât sunum, zo nâi. ⁴⁰ Oi sumbem a, zen sâkziñ tobât nâi. Hân a, nen sâkniñ tobat nâi. Sumbem a zengât neule, zo nâi. A nengât neule, zo nâi. ⁴¹ Mirâsiñ, zâk âsakñâ tobatñâ nâi. Kâin, zâk âsakñâ tobatñâ nâi. Sângelak, zen âsakziñâ tobatñâ nâi. Oi sângelak âsakziñ tobatñâ kânok buñâ. Tobatziñ nâi nâi zem ariap.

⁴² Mumuñan gâbâ zaatzaat, zorat topñâ yatâ. Hân sâk, zo hangubi, zâk buñ upapkât sinji. Zaatpap, zorân mân buñ upap. ⁴³ Hân sâk hangume, zo bon buñâ. Zo yenñâ. Zaatpap, zo bonñâ sot âsakñâ neuleñoot. Hân sâk hangume, zo lolotñâ. Zaatpap, zo imbanñâñoot. ⁴⁴ Hangugunandâ hân sâk sot. Zaatzaatñandâ sumbem sâk sot. Hân sâk ziap, yatik sumbem sâk ziap.

A sanjiñâ Adam sot a unakñâ Kristo.

⁴⁵ Kembangât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap,

“A kândom muyageip, Adam, zâk um dâpñoot op zaat ândeip. A bet muyageip, zâk ko Kaapum sot ândiândi mariñâ op ândiap.”

⁴⁶ Sumbemân gâbâ gok, zâk kândom hânân ge mân ândiap. Hânân gokñâ zorân kândom hânân ândeip. Sumbemân gok, zâk bet ge ândeip. ⁴⁷ A kândom muyageip, zâk Anutuñâ hânñâ tuugip, zorat hân a oip. A bet muyageip, zâk sumbemân gokñâ. ⁴⁸ Anutuñâ hân memñâ Adam tuugip. Zâkkât kiurâpñâ nen yatik hânân gokñâ muyageniñgâniñgân. Sumbemân gokñâ a ândiap, yatik sumbemgât sinji op ândinat. ⁴⁹ Nen hânân gokñâ tobat urâwen, zo yatik sumbemân gokñâ, zâkkât tobat minat.

Yesuñâ taki sumbem sâk minat.

⁵⁰ Bukurâpnâ, den nâi zitâ sa nângânek. Hân sâk zirânâ Anutu um topnan, sumbemân mân zâi ândibap. Alâlâgiņ zo ziņziņ kâtiknâ mân zim-bap.

⁵¹ Nângânek. Den nâi tik zeip, zo sapsun zingâbâ. Nen mân mom nanġindâ Kembu Yesunâ taki tobatniņ nâi op hâukwâtnat. ⁵² Lâmun diņ sâi kegâk, sinniņâ kwilitikpamen yatâ, tobat nâi utnat. Lâmun diņ sâi mumuņandâ zaatnâ ândiândi kâtik ândibigât sâkziņ hâukwapi. Oi gwâlâ ândinatnâ hâukwap tobat nâi utnat. ⁵³ Sâknâ lolot, zinzin kâtik buņ, zi ândiândi kâtik hâmbâ yatâ gwagori geibap. Mumuņanġât siņiņâ ândiândi kâtik gwagori geibap. ⁵⁴ Yatâ âsagei ko den itâ kulemgune ziap, zo kâtigibap,

“Kembuņâ mumuņanġât imbaņâ koi geip. ⁵⁵ ‘O mumu, gâ imbaņâgâ ikâ? Mumu, gâ nângobanġât imbaņâgâ ikâ taap?’”

⁵⁶ Mumuņandâ nângobapkât bâliņandâ imbaņâ pindâmap. Oi Kembuġât gurumin denġâ bâliņâ imbaņâ pindi gwâlanteņsâmap. ⁵⁷ Ka mumuņandâ mân kembu otningâm ândibapkât Anutu sâtâre okņanġânat. Anutuņâ Yesu Kristo sângongoi gem tânnânġoi ândiândi kâtik muyagien. Zorat sâm âlip kwâkņanġânat.

⁵⁸ Zorat op ko bukurâp, zen kâtigem kinbi. Âsâbân Kembuġât nep tuum kâtigibi. Itâ nângâm tuubi, “Kembuġât opnâ nep tuugindâ bon buņ mân upap.”

16

Yerusalem zengât siņi kât mindu-bigât sâip.

¹ Kembuġât siņi a zengât kât mindunam Galata hânân a kâmutnâ kâmutnâ dâzânġowan. Zo yatik upi. ² Kendon dâp kât tatziņġap dâp mirin panetâ tâpap. Yatâ op ândine nâ zengâren ga kâtkât diņâ mân sâm kârubi. ³ Nâ zengâren

ga a nângâziņġâne âlip oi zo ekap zingâm sângonzânġua kât zo mem Yerusalem kamânân âibi. ⁴ Mo nângâ âlip oi ninoot ârândân âinat.

Paulo zâk Korinti zengâren âibam narâknâ zingip.

⁵ Nâ Makedonia hânân âi walâm zengâren ġâbat. Makedonia hânân narâk kârep mân ândibat. Yen walâbat. ⁶ Korinti zengâren gam tâtat mâme upat motġâi. Zen sot ândia map narâknâ âkâbap. Oi ziņâ mâtâpkât betnan mine zoren mo zoren âibat. ⁷ Nâ narâk ziren yen ga zingit zâmban âibatkat mân otņigap. Zorat Kembuņâ nâņgi âlip oi zengâren gam mâik nâi tâpatkat san. ⁸ Nâ narâk ziren Epeso kamânân ândia Pentekos kendon âkâbap. ⁹ Ziren Kembuņâ mâtâp patâ mem pâi nep patâ muyagei ziap. Oi siņi âlipkât a kâsa donġep ândie.

¹⁰⁻¹¹ Timoteo zâk zengâren ġâi buku okņanġâne keņġât mân op ândibap. Nâ Kembuġât nep tuuman, yatik tuumap. Zorat zâkkât nângâne mân gibap. Mulun galemġum sângongune um lumbe op nâġâren ġâbap. Nâ zâk sot buku nâmbutnâ zen ârândân ġâbigât mambât ândian.

¹² Bukuniņâ Apolo, zâk bukurâp nâmbutnâ, zen sot zengâren ġâbâpkât dukum sângongua mân bâbâlan oip. Narâk ziren buņâ, narâk nâin mâtâp muyagemnâ zengâren ġâbap.

Kembuġât den sâsân a hurat kwatziņġâbi.

¹³ Zen galem oranġâm siņi âlip mem kâtigibi. Keņġâtziņ buņâ kâtigem ândibi. ¹⁴ Kut nâi nâi upme, zo umziņandâ ġâsâyagom upi.

¹⁵ Oi bukurâpnâ, den nâi sa nângânek. Zen Setepano sot kâmut gakârâpnâ, zengât nângâme. Zen Grik hânân kâdom Kembuġât siņi urâwe. Oi zen Kembuġât siņi a kore otziņġâm ândime. ¹⁶ A zo sot a nâmbutnâ ziņ yatik nep tuume, zen zingit hurat kwatziņġâbi.

¹⁷ Setepano, Potunato sot Akaiko, zen nâgâren gane umnâ âlip oip. Korinti zen kârebân ândine zen gebâkziņan nâgâren gam umâlep kwatniwe. ¹⁸ Nâ sot Korinti a zen ârândâņ umâlep kwatniņgâwe. Zorat zen a yatâ zo zeņgât nâņgâne âlip upap.

¹⁹ Asia hânân Yesugât kâmutņâ kâmutņâ zen Korinti a zeņgât nâņgâm ândie. Akwila sot ambinņâ Pirisila sot zekât mirin mindume, zen Kembugât opņâ sâm sâtâre otziņgâme. ²⁰ Bukurâpņâ nâmbutņâ, zen yatik sâtâre otziņgâme. Zen buku muyageyaņgâm luyaņgâm upi

²¹ Paulo, nâ den zi sa bukunâ ñâiņâ lâunan gâbâ mem ekabân kulemgum ândim gâi zi nâ ninak bitnandâ simbup mem den murukņâ zi kulemguan.

²² Nâi zâk Kembugât âkonzigi simgât siņgi upap.

Kembuniņâ Yesu gâ gâban.

²³ Kembu Yesugâren gâbâ tânzâņgozâņgoņ zorâņ zeņgâren zimbap. ²⁴ Nâ Yesu Kristogât op umnandâ gâsâzâņgomap.

Zo yatik.

Korinti a zengât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâtâre den.

¹ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan, nâ Paulo sot bukuziñ Timoteo, net Korinti kamânân Anutugât kâmut sot Grik hânân Kembangât sinji a ândie, zengât ekap zi kulemgum zinget.

² Anutu Ibâniñâ sot Kambu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângezângeñ sot um lumbe zengâren zimbap.

³ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu sâmbâlip kwâkñangânat. Zâk tânzângezângeñ sot um diim giginâ mariñâ ândiap. Sâknam umbâlâ upmen dâp mem sândukñan kwatningâmap.

⁴ Anutuñâ sândukñan kwatningâmap, zo yatik bukurâpniñâ sâknam ândine sândukñan kwatzingânatkât opmap.

⁵ Kristo sot pâlâtân oindâ Kristo sâknam nângip, zo yatik sâknam kwâkñan ândimen. Oi nen zâk sot pâlâtân oindâ Anutuñâ mem sândukñan kwatningâmap.

⁶ Nengâren sâknam muyagemap, zo zengâren um sânduk sot kubikkubik muyagibapkât nengâren muyagiap. Um sândukñâ zo tânzângeoi sâknam nengâren muyagemap, zo yatik zengâren muyagei kâtigem ândine umniñ sâduksâbap.

⁷ Nen zengât nângâm itâ sâmen, “Zen nen sot sâknam ândime, zo yatik nen sot um sânduk nângâbi.”

Kembunâ Paulo sot bukurâpñâ mumuñan gâbâ mâkâzingip.

⁸ Bukurâpnâ, nen Asia hânân sâknam nângâm ândim gawen. Zen zorat kwakpegât sa nângânek. Zoren kut nâi nâi yâmbâtñâ kwâkniñan zari ândiândiniñâ buñ upap nângâwen.

⁹ Nen mumuñangât sinji uen sâmbâlip nângâwen. Oi yen mân muyageip.

Niñ imbanâniñangât nângindâ yen oi Anutuñâ a mumuñan gâbâ mângizingâmap, zâk kânok nângâm pâlâtân kwâkñangânatkât zo yatâ muyageningip.

¹⁰ Oi zâk mumuñan gâbâ mâkâningipñâ yatik mâkâningâbap. Zâkkât itâ nângâmen, “Sâknam muyageningi mâkâningâbap.” ¹¹ Korinti a zen ko ninâuñâ betniñan minetâ Anutuñâ mâkâningi zen sot a nâmbutñâ aksik patâ zorat zâkkâren sâiwap sâne âlip upap.

Paulo zâk um târârak ândeip.

¹² Nen niñangât nângindâ âlip opmap, zo itâgât. Nen mân kâitzângomen. Nen um salek ândeindâ umniñandâ hân a yenñâ, zengât nângânângâ mâtâp, zo mân nângâm ândiwen. Buñâ. Anutuñâ tânnângeoi âlipñâ ândiwen. Zo a torenñâ zengât mâteziñanâk buñâ, Korinti a zengâren yatik ândimñâ kâtigiwen.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zinget. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

opman. ¹⁸ Ibâniņ Anutu, zâkņâ sâi kâtikkâtigiņ ândiapkât den sâindâ dap op bon buņ upap? ¹⁹ Anutugât nanņâ Yesu Kristo, zâkkât den siņgi nâ sot Siliwano sot Timoteo, niņâ dâzâņgowen. Zo bonņâ sot nâmbutņâ yenņâ mân oip. Buņâ. Yesugât den bonņigâk. Yesuņâ den sâi kâtigemap. ²⁰ Anutuņâ den sâm kâtigeip, zorat bonņâ Yesugâren ziap. Zorat op Yesugât perâkņak sâm Anutu sâm âlip kwâkņangâmen. ²¹ Anutuņâ sâi nen sot zen ârândâņ Yesu sot pâlâtâņ op kâtigimen. Anutu zâk zikņak gâsum sâlâpnâņgoip. ²² Oi zâkņak târotâroņangât undip Kaapumņâ umniņan pâip. Oi Kaa-pumņâ umniņan ândim Kembuņâ tânnâņgobapkât den umniņan sâm muyagemap.

²³ Zengâren gâbat sâmņâ mân gâwan, zorat sa nâņgânek. Nâ Korinti kamânân ga den nep ziņgâm umbâlâ kwatziņgâbatkât mân gâwan. Den zo Anutuņâ nâņgi perâkņak san. ²⁴ Niņâ zengât a kutâ utnatkât mân sâmen. Zengâren umâlep muyagibapkât berân miangâm nep tuumen. Zen nâņgâm pâlâtâņân kâtigem kinze, zo nâņgan.

2

Pauloņâ Korinti kamânân mân âbureip, zorat den.

¹ Umnandâ itâ nâņgâwan, “Zen umbâlâ upegât zengâren dum zagâtņâ mân gâbat.” ² Nâ itâ nâņgâwan, “Nâņâ den sa umbâlâ utne waniņ ziņ umâlep kwatnibi?” ³ Nâ zengâren ga umâlep kwatnibigât otnigip. Ka zengâren ga umbâlâ kwatnibegât um girem den kulemgum kwatziņgâwan. Umnandâ itâ nâņgâwan, “Umnan sâtâre muyagei zengâren zo yatik sâtâre muyagibap.” ⁴ Ka umnâ bâliņ oi isemņâ ekap zo kulemgum ziņgâwan. Sâknam sot umbâlâ kwatziņgâbatkât buņâ. Umnâ

zengâren kinmap, zorat topņâ tirâpzâņgobatkât orâwan.

A ñâiņâ bâliņ oip, zorat den.

⁵ A ñâi bâliņ op umbâlâ muyageip, zorat ninâ umbâlâ orâwangât mân san. Korinti a nâmbutņâ zen umbâlâ muyagiwe. Oi umbâlâ zo pisuk kwâkziņan zarip. ⁶ A doņbepņâ a zo kubikņangâwe, zorat nâņga âkap. ⁷ A zo umbâlâ ândim tâmbetagobapkât tosaņâ birâm um diim gibapkât den dukubi. ⁸ Buku okņangâbigât san. ⁹ Nâ mâsikâm topziņ ikpatkât ekap kulemgum ziņgâwan. Zen dinnâ lubi mo mân lubi sâm kulemgum ziņgâwan. ¹⁰ Itâ sa nâņgânek. A ñâi zâk nâgâren bâliņ mân oip. Nâ dap dabân yatâ tosaņâ birâbat? Zâk tosaņâ buņâ. Ka zen a ñâigât tosa birâne nâņgoot yatigâk birâbat. Zen âlip upigât nâ Yesugât nep a op Kristogât mâtenan tosa zo biran. ¹¹ Sataņņâ kâitnâņgom tâmbetnâņgobapkât yatâ upmen. Zâkkât orot mâmenâ, zorat mân kwakmen. Âlip nâņgen.

Siņgi âlip, zo wârân âlipņâ yatâ.

¹² Nâ Taroa kamânân gam Kristogât siņgi âlip sâbatkât umnâ bâbâlaņ oip. Kembuņâ nep zo muyagem niņi, zo tubat sâm kubikâņgâwan. ¹³ Ka bukunâ Tito zâk Korinti a zengâren gâbâ mân kek âbureipkât umnâ âbamgwâbam oi ungeunģe orâwan. Yatâ op a zâmbamņâ Makedonia hânân âiwan.

¹⁴ Opoņ, Kristo sot pâlâtâņ op kâtigem ândim Yesugât siņgi âlip, zo a dâzâņgom naņgindâ a doņbep nâņgâne zâkkât itomņandâ a hânņâ hânņâ zengâren laņ kârâm âimap. Zorat sâtâre patâ Kembangâren okņangânat. ¹⁵ Nen Kristogât itomņâ âlip yatâ upmen. Anutuņâ zo nâņgâmap. Oi a Kembangât siņgi ândie sot a simgât siņgi ândie, zen ârândâņ nâņgâbi. ¹⁶ Simgât siņgi, zen siņgi âlip zo kândâtkom itom zo nâņgâne mumuņangât kârokņâ yatâ oi birâme. Oi a ândiândiņangât

sinji, zen itomñâ âlipñâ zo nângâne ândiândigât wârân yatâ oi ândime.

Yesugât sinji sâsânâ, zo nep zâizâin sot nep yâmbâtñâ. Nen niin imbanan nep zo tuugindâ yâmbâtñâ upap. Ka Kembangât Kaapumñâ betniñan mei nep zo tuugindâ bâbâlan upap. ¹⁷ Nen a nâmbutñâ zinâ upme, yatâ mân upmen. A donbepñâ zen aŋgâgwangâ a yatâ op kât minam Anutugât den sâme. Nen ko um târârak ândim Anutugât sâtkât Anutu mâtenan Kristogât den sinji târârak sâmen.

3

Korinti a zen ekap Paulonâ kulemgöip, zo yatâ.

¹ Zen neŋgât dap nânge. Zen neŋgât dum zagâtñâ itâ se? “Zâizâin op den se.” A nâmbutñâ upme, zo yatâ op zengâren gam topniñangât ekap tirâpzâŋgonatkât se? Mo zen topniñangât ekap kulemgune ñâi pindânatkât se? ² Yatâ mân utnat. Topniñangât ekap, zo zen. Niñâ Korinti zengâren nep tuugindâ bonñâ âsagei a zen ek nângâme. Nep zorat bonñâ topniñan muyagemap. Den Korinti a zengât umziñan kulemguwen, zo a aksik zin ek sâlâpkum nângâme. ³ Nen umniñandâ saaziñgâm zengâren nep tuugindâ Kristogât ekap yatâ urâwe. Topñâ muyap ziap. Ekap zo simbupñâ mân kulemguwen. Zo Anutu ândiândi mariñâ, zâkkât Kaapumñâ kulemgöip. Kârân mân kulemgöip. A umñan kulemgöip.

⁴ Kristogât op Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm zengât yatâ nângâmen. ⁵ Sinji âlip nep, zo zâizâin. Niñak nep itâ zo mân tuubem yatâ. Zorat niñak itâ mân sânat, “Niin imbanâyân tuugen.” Buñâ. Anutuñâ tânnânŋoi tuumen. ⁶ Kembangât nep a ândimen, zo itâgât. Anutuñâ târotâro unakñangât nep a mem kubikniñgip. Târotâro unakñâ, zo sâŋginâ simbupñâ kulemgöip, zo yatâ buñâ, Kaapumgât nep.

Gurumin den Mosenâ mârurnan kulemgöip, zorân nângomap. Ka Kaapumñâ ândiândi muyagem niñgâmap.

⁷ Târotâro sâŋginâ, zo kârân kulemgöip. Zo âsakñoot muyagei Mosenâ meip. Zorat Mose si sâŋgânñâ âsakñoot oi Isirae a, zinâ dap op ek naŋgâbe? Oi âsakñâ zo zinziñ kâtik buñâ. ⁸ Târotâro unakñangât âsakñâ zorân sâŋginâ wâlap. Târotâro unakñâ zorat mariñâ Tirik Kaapum. ⁹ Târotâro sâŋginandâ tosanin sapsuŋap, zo âsakñâ giginâ. Ka târotâro unakñâ, zorânâ târârakñâ muyageniñgâmap. Oi zorat âsakñandâ walâm ba zariap. ¹⁰ Târotâro sâŋginangât âsakñâ zo âsagei unakñangât âsakñandâ âsagem kwâtepkoi buñ uap. ¹¹ Zinziñ kâtik buñ, zo mârurnan âsakñoot âsageip. Oi zinziñ kâtikñâ, zorat âsakñandâ walâmñâ patâ uap.

Um ekapniñ zo Kembangâ olanbap.

¹² Târotâro unakñangât âsakñâ zo zinziñ kâtik zem zâimâmbap sâm um bâbâlan op sinji âlip kengât buñ sâmen. ¹³ Mose yatâ mân upmen. Mosenâ târotâro sâŋginangât den zo Kembangâren gâbâ memñâ Sinai bâkñan gâbâ gem a zinâ âsakñâ zinziñ kâtik buñâ, zo mân ikpigât si sâŋgân kwâtepkoi. ¹⁴ Isirae a zen um kâtik urâwegât târotâro sâŋginâ ekapñoot sâlâpkum topñâ mân nângâm ândim gawe. Oi ekap zo um kâtik zengât umziñan tok ziap. Kristo kânokñâ ekap zo olanbap. Kristonâ ekap zo olanñi nângânâŋgâzin pâronsâi Kembangât den zorat topñâ âlip nângâbi. ¹⁵ Perâkñak, Isirae a zen um kâtik op mârurnan gâbâ Mosegât den sâlâpkum gawe. Oi umziñan ekapñoot ziap. ¹⁶ Kembangât ekabân Mosenâ oip, zorat den ñâi itâ ziap, “Kembu mâte okñangâbâ sâm si sâŋgânñâ kwâtepkoi, zo mem pam Kembu mâte okñangâmâip.”

Zorat itâ nângâmen. A nâi Kembugâren mâte oi Kembuñâ a zorat um nângânângânâ mâtâp mimbap. ¹⁷ Kembu san, zo Kaapungât op san. Oi Kembugât Kaapum a nâigâren tâi dumun buñ ândibap. ¹⁸ Oi Kembugât sinji a, nen aksik si sângânnij ekap buñ ziapkât Kembugât âsakñâ ek nângâmen. Kembugât holi tobat yatâ utnatkât kubikningâm ândiap. Kubikningâm âsakñâ ka âsakñâ ningâm zâibap. Kembuñâ nep zo nengâren tuumap. Oi Kembu san, zo Kaapungât op san.

4

Sinji âlip zo ekapñâ buñ.

¹ Kembu zâk tânnângom Kristo âsakñangât den sinji âlip zo sânatkât sâm ningip. Nep yatâ zo sâm ningipkât umniñandâ mân lorimen. ² Kut nâi nâi anunñoot, mân orotñâ, zo kândâtkumen. Den sarâ mân sâmen. Anutugât den mân gulipkumen. Buñâ. Nen Anutugât mâtenan den bonñâ sâmen. Nen yatâ oindâ a nâmbutñâ zinâ topniñâ ek nângâme. ³ Den sinji sâmen, zo ekapñoot uap oi ko tâmbetagoangât sinji zengât umziñan ekapñoot opmap. ⁴ A nângâm pâlâtânziñ buñâ zen hân zirat a kutâ, Satanñâ umziñ doonñoi dap yatâ Kristo âsakñangât den sinji âlip zo nângâbe. Nen itâ nângâmen. Kristo zâk Anutugât holi tobat yatâ ândiap. ⁵ Den dâzângomen, zo niij sinji buñâ. Yesu Kristo zâk Kembuniñâ ândiap sâmen. Oi nen Yesugât opñâ zengât kore mâman a op ândien. Nen zo yatâ dâzângomen. ⁶ Mârumñan hân nâttâtik zei Anutuñâ sâi âsakñandâ âsageip. Oi yatigâk umniñan âsakñâ pâip. Oi Kristogât si sângânñan Anutugât âsakñâ zei ikmen.

Paulo zâk mâsimâsikâyân mân lor-eip.

⁷ Imbanñâ zi niijñan buñ, Anutugâren ziap. Zorat topñâ âsagibapkât umgât gom sambe âsakñañoot zo âmanñan hânñâ tuutuun

nengâren pâip. ⁸ Oi nen sâknam top top kwâkñan ândim mân lorimen. Gin mandu yatâ ândim mân nângâm kwâkâ upmen. ⁹ Nen itâ nângâmen, “A zen nângom sâknam ningâne Anutuñâ mân birâningap. A ziñ nângom mem nâi nâi otniñgâne mân mumen.” ¹⁰ Yatâ opñâ sâkniñan Yesugât mumuñâ, zo yatâ muyagei ândimen. Oi Yesugât ândiândiñ, zo yatik sâkniñan muyagibapkât zo yatâ âsagiap. ¹¹ Nen gwâlâ ândeindâ Yesugât opñâ a ziñ gwâlâ nângom hannângonam sâme. Yesu ândiândiñangât imbanñâ zo sâkniñan muyagibapkât yatâ otniñgâme. ¹² Oi itâ ziap. Korinti a zengâren Yesu ândiândiñangât imbanñandâ nep tuugi bonñâ âsagibapkât nen mumuñangât sinji yatâ op ândim nep tuum ândimen.

Paulo zâk Kembu sot pâlâtân op nepkât âkon mân oip.

¹³ Nen sinji âlipkât nep tuum sâknam nângâm sândâdenñ kârâm tuum ândimen. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm den sâman.”

Oi nen den kulem zorat dâp Kaapumñâ aleniñgi Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm den sâmen. ¹⁴ Nen itâ nângâm kwâtâtimen. Kembuñâ Yesu mânggeip, zâk zo yatik Yesu sot mângginiñgâm Korinti a zen sot ârândânñ zikñâ kiñ topñan nâmbari ândinat. ¹⁵ Nen zo zengât sâm nep yatâ upmen. Kembugât den lañ kârâm ari a donbepñâ nângâm Anutu sâtâre okñangâne zorânñâ târokwâi târokwâi zem zâibap. Yatâ utne Anutugât kutsiñgiñandâ patâ op sambâlem lañ kârâbap.

Hânân sâknam, zorânñ gigiñâ.

¹⁶ Hânân sâknam kwâkñan ândim umniñ mân lorimen. Buñâ. Nen itâ nângâmen. Nen hânân zi ândim imbanñaniñ diim gei sâkniñ loremap. Umniñ ko Kembuñâ sirâmñâ sirâmñâ tângui kâwaliñoot

kinmap. Kubigi unaknâ opmap.
 17 Hânân sâknamniñâ zo narâk kêrep
 buñâ. Sâknam zo kubikniñgi bet
 hâuñâ âlipnâ, yâmbâtnâ sot zinzij
 kâtiknâ, âsaknoot, zo zemniñgâbap.
 18 Kut nâi nâi muyap, zoren um-
 niñâ mân pâmen. Kut nâi nâi
 tik ziap, zoren umniñâ pâindâ
 muyageniñgâbap. Kut nâi nâi ikmen,
 zen zinzij kâtik buñâ. Kut nâi nâi
 mân igiknâ, zorân zinzij kâtiknâ
 uap.

5

*Silepniñ kândanâ Kembuñâ mirâ
 kâtiknâ muyagem niñgâbap.*

1 Nen itâ nângâmen. Nen hân
 sâkniñ mem ândimen, zi silep yatâ
 dânduñsâi birânat. Oi Anutuñâ
 mirâ kâtiknâ sumbemân muyagem
 niñgâbap. Mirâ zo betnâ mân
 tuutuñâ. Zinzij kâtik nâi zo
 muyagem kinzap. 2 Oi nen
 sumbemân mirâ zo minatkat âknâle
 opnâ zorat nângânângâyâk ândien.
 3 Um dânniñangât sâk pâkenâ buñ
 opakât nângâmen. Sumbemân sâk
 unaknâ minatkat nângâm ândimen.
 4 Hân sâkniñoot ândim nângâm
 kwâkâ upmen. Hân sâkniñ zi buñ up-
 apkât mân otniñgâmap. Buñâ. Sâk
 unaknâ hâukwatnatkat otniñgâmap.
 Sâkniñ mumuñâ zi tâi ândiândigât
 sâk unak hâukwâtnat sâmen. 5 Nen
 yatâ utnatkat Anutuñâ kubikniñgâp.
 Zâk târotârogât undip Kaapumñâ
 niñgip.

Nen hânân kwande yatâ ândimen.

6 Nen zorat op nângâm ândimen.
 Oi itâ nângâmen. Nen hân sâkniñan
 zi ândim Kembu sot mân ândimen.
 7 Narâk ziren umñâ nângâm pâlâtân
 kwap ândimen. Bonñâ mân ek
 nângâmen. 8 Oi lañ nângâm bâbâlan
 kwap ândimen. Hân sâknâ hân
 kwande ândiândiñ, zo birâm Kembu
 sot ândiândiñ, zorat âknâlîmen.
 9 Hân kwande ândiândiñ mo zâk
 sot ândinat zo ko itâ nângâm
 ândimen. Kembuñâ niñgiri âlip

upapkât târârak ândinat. 10 Itâ
 nângâmen, “Kembu Kristo zâk
 den sâm kwâkâkwâkân târarân tâi
 nen pisuk patâ mâtenan kirindâ
 hâuñangât den sâm mâkâniñgâbap.
 Âlipnâ mo bâlinâ zorat hâuñâ ziknik
 ziknik niñgâbap. Hân sâgân ândim
 kut nâi nâi upmen, zorat dân hâuñâ
 niñgâbap.” Zo yatâ nângâm orot
 mâmeniñ kubiknâ târârak ândinat.
 11 Oi Kembuñâ kengât op ândeindâ a
 orot mâmeziñ kubik Kembu sot buku
 upigât dâzângomen.

Anutuñâ umniñâ ek topniñ
 nângâmap. Oi Korinti a zen yatik
 umziñandâ topniñ nângâbigât ot-
 niñgâp. 12 Nen itâ mân nângâmen.
 Nen niñ kutniñâ mem zaatnat.
 Oi ziñâ nângâniñgâne a âlip upap.
 Yatâ buñâ. A dinnâ mân lum
 zâizâiñ upme, zengât mâteziñan
 Korinti a, zen nengât siñgi sâm anjun
 mân upigât den zi sâm kulemgum
 ziñgen. Zâizâiñ a yatâ zorân a topziñ
 mân nângâm sâtnak sâme. Zen
 nengât dum zagâtnâ itâ se? “Sâk
 mâpâmâpâse den sâme.” Zen ko
 topniñ âlip nânge. 13 A ziñ topniñ
 mân nângâm niñgiri um gulip op
 ândimen yatâ oi ko Anutu nepñangât
 op um gulip upmen. Mo a ziñ nengât
 nângâne umniñ târârak ziap yatâ oi
 zengât op upmen.

14 Nen itâ nângâmen. Kânoknâ
 aksik nengât hâuñiñâ moip. Zo
 nângâmñâ itâ nângâm kwâtâtîmen.
 Kristo umñandâ donbep gâsânângom
 ândeipñak ândiap. Oi zo yatâ
 nângâmñâ dabân yatâ kwâimbâñangâm
 kândâtkunat? Zo yatâ utnatkat dân
 buñâ. Kristo, zâk nengât hâuñiñ
 moipkat nen aksik muwen yatâ
 uap. 15 Aksik nengât hâuñiñ moip,
 zorat topñâ itâ. Ândiândi ândinat,
 zo niñangât opnâ buñâ. Hâuñiñâ
 momñâ zaarip, zâkkât op ândinat.

16 Zorat narâk ziren a lañ mân
 ziñgitiñâ umñâ birâziñgâziñgân,
 zo mân utnat. Mârum Kristo zâkkât
 sâk tobat ekñâ topñâ mân nângâm
 sâtnak sâwen. Narâk ziren ko yatâ

mân utnat. A nâigât topnâ mân nângâmñâ sâtnak mân sânat. ¹⁷ Nen itâ nângen. A nâi Kristo sot pâlâtân opmap, zâk a unakñâ opmap. Kut nâi nâi sânginâ zo buñ oi Anutuñâ unakñâ muyageip. ¹⁸ Kut nâi zo Anutuñâ sâi muyageip. Zâkñâ sâi Kristonâ diiningi nen Anutu sot buku urâwen. Oi nen nep tuugindâ a nâmbutñâ zen Anutu sot buku upigât nep zo sâm niñgip. ¹⁹ Nep zorat diñâ dâzângomen, zo itâ. Anutuñâ Kristo sot ândimñâ a zâk sot buku utnatkât mâtâp muyageip. Oi tosanin birip. A zen Anutu sot buku upigât dâzângom ândinatkât nep diñ zo sâm niñgip. ²⁰ Zorat nen Kristogât den sâsân a op Anutugâren gâbâ den mem a itâ dâzângomen, “Zen Kristogât opñâ Anutu sot buku upi.” ²¹ Nengât opñâ Anutuñâ sâi Kristonâ bâlinâniñ mem tosanoot oip. Itârân nen zâk sot pâlâtân opñâ Anutu târârak ândimap, zo yatâ utnatkât yatâ oip.

6

Paulo zâk Anutugât a ândim nepñâ tuugi bon âsageip.

¹ Nen Anutugât berân mâme a ândimñâ itâ dâzângomen. Anutugâren gâbâ tânzângozângoñ zo zengâren bon buñ opapkât umziñ galem orangâm ândibi. ² Anutuñâ itâ sâi Kembugât ekabân kulemguwe, “Narâk parâwan, zoren nângâgiwan.

Bâlinan gâbâ mâkâzingâzingân narâkñan bekan mewan.”

Nângânek. Narâk pâip zo zi sot bâlinan gâbâ mâkâzingâzingân narâkñâ zi.

³ A ziñ nen sot nepniñ sâm bâlin kwatniñgâbegât Kembugât mâtâbân bagibegât pâke mân pamen. A pisuk ziñâ Kembugât siñgi upigât otningâmap. ⁴ Nen Anutugât kore a ândimen. Zorat topnâ muyagibapkât itâ upmen. Sâknam kwâkñan ândim mân lorimen. Kiom minningâne sâsâlim ândimen. ⁵ Kâmbamñâ nângone sâsâlim ândimen. Tâk

namin nâmbane tapmen. Kâsa os-etziñan ândimen. Nepkât sâknam zo nângâm sâtkum ândimen. Um wâgân ândimen. Nalem buñ ândimen. ⁶ Tosa buñ ândimen. Nângânângâniñoot ândimen. Um sânduk ândimen. A buku otzingâmen. Tirik Kaapum sot ândimen. A buku otzingâzingân bonñâ ândimen. ⁷ Den bonñâ sâmen. Anutugât imbanan ândimen. Târârak ândiândiñangât kâlâu bongen mem yangâgen sâiwa mem kinmen. ⁸ Sâm âlip sot anun oserân ândimen. A nâmbutñandâ nengât nângâne sarâ opmap. Ka nen sarâ a buñâ. A bonñâ. ⁹ A ziñ nengât nângâne gei kutsiñginiñoot ândimen. Zen nengât mumunangât siñgi ândie sâne nen gwâlâ ândimen. Ziñ nângone mân mumen. ¹⁰ Zen nengât nângâne umbâlâ a opmap. Ka nen sâtâre a ândimen. Zen nengât nângâne a kanpitâ opmap. Ka nen a nâmbutñâ kut nâi nâi betziñan mimen. Zen nengât nângâne yenñâ opmap. Ka umgât gom sambe patâ zemniñgap.

Paulo zâk Korinti a zengât umñâ kirip.

¹¹ O Korinti a, umniñâ zengârâk kiri lâuniñ bâbâlan uap. ¹² Umniñandâ sipapzângowen. Zen ko umziñ doongune zengâren buku orotñâ zo bituktâ ziap. ¹³ Oi nâ nan bârarâpnâ itâ dâzângobâ. Zen umziñangât mâtâp mem pane patâ op zimbap.

Bâlinâ sot âlipñâ, zet buku buku mân upabot.

¹⁴ A um kâtik zen nakziñ lune mân betziñan mimbi. Târârak sot gângoñâ, zet dap op buku buku upabot? Mo âsakñâ sot nâtâtik, zet dap op târotâro upabot? ¹⁵ Kristo sot Satañ, zet dap op um kânok upabot? Yesugât kâmut sot um kâtik a, zen dap op um kânok upi? ¹⁶ Mo Anutugât namâ sot lopiogât namâ, zet dap op târoyagobabot? Nânge. Anutugât ândiândiñangât namâ, zo nen. Kembugât siñgi a nen lopiogât mâtâp sime, zengâren mân

târokwatziŋgânat. Zorat Anutuŋâ itâ sâi Kembangât ekabân kulemguwe,
 “Nâ osetziŋan sot umziŋan tâtat mâme upat. Oi nâ Anutuziŋâ op ândia zen arâpnâ op ândibi. ¹⁷ Zorat um kâtik zen sot pâlâtân mân ândibi. Zen umziŋ sumun opapkât galem oraŋgâm upi. Yatâ utne nâ gâsuziŋgâm galem otziŋgâbat. ¹⁸ Oi nâ zengât ibâ ua zen nan bârarâpnâ op ândibi.’ Kambu, imbaŋâ mariŋandâ den yatâ sap.”

7

Paulo zâk Korinti a umziŋ mân aŋgân kârâbigât dâzângoip.

¹ Bukurâpnâ, Anutuŋâ yatâ sâm, sâm kâtigeipkât kut nâi nâiŋâ umniŋ sumunkomap, zo saŋgon kubikŋâ târâkâkât mâtâbân ândinat. Oi Anutu hurat kwâkŋaŋgâm um salek ândinat. ² Korinti a, zen umziŋandâ mân aŋgân kârâningâbi. Nen zengâren kut nâi nâi bâliŋ, zo mân urâwen. Oi kut nâi nâiziŋâ mân tâmbetkuwen. Oi kut nâi nâiziŋâ mân kâmbu miwen. ³ Nâ den sâm bâliŋ kwatziŋgâm mân san. Nâ mârûm itâ sâm dâzângowan. Umninandâ kâpizângomen. Zen sot munat mo ândinat kât nâŋgâmen. ⁴ Umnandâ itâ nâŋgan. Zen âlipŋâ upi. Nâ zengât op sâtâre den sâman. Nâ yatâ nâŋgâm umnâ diim giap. Sâknam kwâkŋan ândim sâtâre muyageman.

Paulo zâk Korinti zengât siŋgi nâŋgâm umŋâ âlip oip.

⁵ Makedonia hânân gamŋâ Korinti a zengât umniŋ giremâk oi nâŋgâm kwâkâm ândiwen. Oi dabân sâk sânduk ândibem? Zoren sâkniŋaŋgât siŋgi kâmbam sot sâknam. Umninŋaŋgât kenŋât. Kut nâi yatâ zo muyageniŋgâwe. ⁶ Ka mandu betziŋan memap, Anutu, zâkŋâ Tito sâŋgongoi Korinti a zengâren gâbâ âburem gâi umniŋ diim geip. ⁷ Oi âbureip, zorarâk buŋâ. Ziŋâ umâlip den dukuwe, zo mem gâi nâŋgâm zâk

sot umniŋâ âlip oip. Zen nâgât den nâŋgâm a bâliŋâ oip, zorat umbâlâ op ândiwe sot nâgât opŋâ nepziŋ tângune zaatmap. Zorat siŋgi dâtnogi nâŋgâm umâlep patâ orâwan.

Korinti a ziŋ umbâlâ mâik nâi nâŋgâmŋâ âlip urâwe.

⁸ Nâ mârûm ekap kulemgum ziŋgâm umbâlâ muyageziŋgâwan, zorat umnâ mân bâliap. (Ekap kulemguwan, zorat perâkŋak umbâlâ nâŋgâwan.) Zi ko nâŋgan. Narâk pânkânok umbâlâ muyageziŋgâwan. ⁹ Umâlip nâŋgan, zo umbâlâ urâwe, zorat buŋâ. Zen umbâlâ op umziŋ melâŋawe, zorat umnâ âlip uap. Zen umbâlâ bâbâlaŋ nâŋgâmŋâ umziŋ kubikaŋgi âlip upigât Anutuŋâ nâŋgâziŋgi âlip oip. Dinniŋandâ zengâren âi mân bâliŋ oip. ¹⁰ Wangât, umbâlâ bâbâlaŋ zorâŋ agât umziŋ melâŋi anâ âlip upme, zorat. Umbâlâ yatâ zo muyagibapŋâ bet nâŋgi mân bâliŋ upap. Umbâlâ bâliŋâ ko zorâŋâ um kâtik a muyageziŋgi tâmbetagobi.

¹¹ Nâŋgânek. Umbâlâ nâŋgâwe, zorâŋ zengâren bonŋâ muyageip. Umziŋ bâliŋ oi um kârâp muyagiwe. Zorat topŋâ itâ. Top lâku sot tosa hâuŋaŋgât kenŋât opŋâ kubikaŋgâwe. Nen zengât nâŋgindâ âlip upapkât a zo kubikaŋgâwe. Kut nâi zo yatâ muyageip, zo bâliŋâ kwâimbâkwâimbâŋ zo zengâren mân ziap, zorat topŋâ muyageip.

¹² Mârûm ekap kulemgum ziŋgâwan, zo a bâliŋâ oip, zâkkât buŋâ. Mo bâliŋâ okŋaŋgâwe, zâkkât op buŋâ. Den dâzângoindâ Anutu mâtenan sât luluziŋaŋgât topŋâ muyagibapkât ekap zo kulemgum ziŋgâwan. ¹³ Oi zen yatâ op umniŋ diim giwe.

Korinti a ambân ziŋ Tito umâlep kwâkŋaŋgâwe.

Oi umniŋ sânduksâip, zorik buŋâ. Zen Tito umâlep kwâkŋaŋgâne âburei nen dorŋbepŋâ nâŋgâm sâtâre urâwen. Zen yatâ opŋâ Tito umŋâ

diim giwe. ¹⁴ Nâ mâruman sâmbâbâlan kwatziŋgâm Tito itâ sâmbâbâlan dukuwan. Oi den zo bon buŋ mân oip. Zengât op den sâwen, zo bonŋâ op nanŋip. Zo yatik Tito zengât sâmbâbâlan den dukuwan, zo bonŋâ oip. ¹⁵ Tito zâk zengâren gâi sâk kâik urâwe. Yatâ opŋâ hurat kwâkŋanŋâm sâtŋâ lum buku okŋanŋâwe. Zâk zorat nânŋâm umŋandâ zengârenâk kinmap. ¹⁶ Nâ ko zengât opŋâ um girem mân op ândibat, zorat umnâ âlip uap.

8

Makedonia hânân Yesugât kâmut ziŋ kât minduwe.

¹ Bukurâpnâ, Makedonia hânân kâmutŋâ kâmutŋâ Anutuŋâ tânzânŋoi bukuziŋ betziŋan miwe, zorat siŋgi dâzânŋonâ. ² Zen sâknâm sot mâsimâsikâyân ândim sâtâre op ândiwe. Kut nâi nâi doŋbep mân ândim kanpitâ ândimŋâ laŋ bukurâpziŋ betziŋan minam kât doŋbep minduwe. ³ Nâ zengât nânŋan. Zen tâtziŋŋip dâp parâwe. Zen ziiŋik um bâbâlanâk urâwe. ⁴ Niŋâ mân sâindâ ziiŋak Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziŋan mimbîgât sâmbâbâlan kâtigim dâtnowe. ⁵ Oi kut nâi nâi bâbâlan upi sâindâ zen walâm unânâk itâ urâwe. Kândom umziŋâ Kembedugâren pane kiri nen aksik Anutuŋât opŋâ umziŋâ nenŋâren pane kirip.

Yerusalem kamânân umâlep muyageziŋgâwe.

⁶ Yatâ utnetâ Titoŋâ Korinti a zengâren ga kât mindumindu nep tuum toren birip, zo tuum nanŋâbapkat sâmbâbâlan pindien. ⁷ Oi nânŋâm pâlâtân sot siŋgi âlip den sâsân sot den top nânŋânânŋân sot nepkat kâtigime sot buku otŋiŋgâme. Kut nâi nâi zorat bonŋâ muyagiwegât yatik bukurâpziŋ kamân nânân ândie, zengât siŋgi kât mindunam um bâbâlan op tuubi.

⁸ Den mâtâpnâ mân ziŋgan. Yesugât kâmut nâmbutŋâ zen um bâbâlan op kât minduwe. Korinti a zengâren buku orotŋâ zo dap dap ziap, zorat topŋâ âsagibapkat san. ⁹ Zen ko Kembuniŋâ Yesu Kristo zâkkât topŋâ nânŋame. Zâk gom sambe mariŋâ ândim nenŋât op zo birâm kanpitâ oip. Kanpitâ oip, zo nen gom sambe patâ utnatkat yatâ oip.

¹⁰ Oi zi ninâ den dâzânŋobâ. Zo lune âlip upap. Zen kendon ombenân kât mindunam bâbâlan op topkwarâwe. ¹¹ Oi zi târokwap op nanŋâne bâbâlan urâwe, zorat bonŋâ muyagibap. Kut nâi nâi zemziŋŋap, zorat dâp pane muyagibap. ¹² Um bâbâlan op panetâ Anutuŋâ zengât nânŋi âlip upap. Pambi zo itâ. Nâi zâk patâ tâkŋanŋâbap, zâk zo yatik pâmbap. Mâik nâi tâkŋanŋâbap, zâk zo yatik pâmbap. Zen yatâ upi zo ko Kembuniŋâ nânŋi âlip upap.

¹³ Zen kâtziŋ aksik pam nanŋâbigât mân san. Zâk zenâk tânzânŋobigât mân san. Zâk zen mo ziiŋâ ârândânâk gom sambe muyagibigât san. ¹⁴ Korinti zengât sikumŋâ narâk ziren Yudaia zengât pu molei kut nâi nâi ârândânâk zimbapkat san. Oi narâk nânân Yudaia zengât gom sambenâ Korinti a betziŋan mei yatigâk ârândânâk dâp kânok upi. ¹⁵ Zorat Kembedugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Donbep patâ sânduwe, zorânâ sambe mân muyagiwe. Bituk sânduwe, zorân pu mân urâwe.”

Tito sot bukuzatŋâ buku otziŋgâbigât den.

¹⁶ Umnandâ Korinti a zengât gâsâzânŋomâp, zo yatik Titoŋâ umŋandâ gâsâzânŋomâp. Anutuŋâ sâi yatâ âsagiap. Zo yatâ Tito zâkkâren muyagiapkat sâtâre utnat. ¹⁷ Nen sâindâ nânŋip, zorik buŋâ. Zikŋak umŋandâ bâbâlan oi zengâren gâbam sap. ¹⁸ Yesugât

kâmurân goknâ bukuniñâ nâi, zâk ârândân sângonzâkoindâ gabot. A zo Yesugât kâmutnâ kâmutnâ, zengâren sinji âlip nep tuumap. Zorat zâkkât nângâne âlip opmap. Zâk sot Tito ârândân sângonzâkoindâ gabot. ¹⁹ Yesugât a kâmutnâ kâmutnâ, zinjâ a zo betniñan mimbapkât gâsum sâlâpkuwe. A zinj Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziñan minam kât mindumindu nep zi tuum ândien. Umnij zengâren kinzap, zorat nep zi tuumen.

²⁰ Sâm gulip muyagebapkât kât patâ zo a mâteziñan dâñ galem upmen. ²¹ Nen yatâ oindâ Kembuñak niñgiri âlip upapkât buñâ. A zinj ârândân neñgât nângâne âlip upapkât sâmen.

²² Nen a zagât zet sot bukuniñâ nâi sângonzângoindâ ge. A zo narâk nâmbutñan mâsikâm egindâ kâtigeip. Narâk ziren zengât op nepñâ tuugi âlip op walâm kâtigiap.

²³ Zen Titogât topñâ nânge. Zâk betnan mei ârândân nep tuum kore otziñgâmet. Bukuzatniñâ zekât nângâme. Zet kâmut zinjâ sângonzâkowe. Zet nep tuugitâ Anutu sâm âlip kwâkñangâme.

²⁴ Nen Korinti a zen sâm bâbâlan kwatziñgâmen. Den zo bonñoot upapkât a zo ganetâ buku otziñgâne Yesugât kâmut kamân toren toren ândie, zinj zo ek nângâbi.

9

Kât kânñan pam bet kubikpigât dâzângoip.

¹ Kembugât sinji a Yudaia hânân ândie, zen buku otziñgâm kât zingâbi, zorat âlip nânge. Zorat wangât op donbep kulemgum zingâbat? ² Korinti kamânân gok sot Grik hânân gok Yesugât kâmut ândie, zen kendon ombenjan bâbâlan op kât mindunam urâwe. Zorat sinji Makedonia a dâzânigua donbepñâ zengât sinji nângâm umziñ bâbâlan oip. ³ Nâ Korinti a zen sâm

bâbâlan kwatziñgâwan, zo yen opapkât bukurâpnâ sângonzânigua Korinti a zengâren gane kât zo mindune âkâbap. ⁴ Ninak bet Makedonia a nâmbutñâ zen sot ga kât pâpanñangât kwakne dinnâ giginâ oi nâ sot Korinti a ambân zen ârândân añun upem. ⁵ Zorat a sângonzânigua kândom op ge. Ga takâne umâlepkât kât pambigât dâtnowe, zo pane tâpap. Kât pâpan, zo a sâtñangât buñâ. Kât zo umâlepkât Kembugât sinji sâm pambi.

Umâlebân kut nâi pâpan, zo Anutuñâ nângi âlip opmap.

⁶ Den sumbuñâ nâi sa nângânek. Nâi zâk nebân kut nâi ariknâ bituk pâmbap, zâk zo yatik bâbâlanâk mem nimbap. Oi nâi zâk nepñan kut nâi yâmbât kârâm kâmitpap, zâk zo yatik yâmbâtñik mem nimbap. ⁷ Zorat itâ upi. Nâi zâk nângâbap dâp yatik kât pâmbap. A sâtkât mân pâmbap. Kât zo zikñâ um bâbâlanñangât op pâmbap. A yatâ zo zengât Anutuñâ nângâziñgi âlip upap. ⁸ Anutu zâk imbanâ mariñândâ imbanâñangât mâsop minziñgi gom sambe muyageziñgi ziinâ mem nemñâ a zingâziñgânangât op mân kwakpi. ⁹ Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Añâ sikumñâ kâsâpkum a kanpitâ zingâmap zâkkât orot mâmenâ âlipñâ zo âkââkânâ buñ zem zâibap.”

¹⁰ Anutuñâ ariknâ muyagem zinjâ kârâm kâmitme sot bonñâ muyagem zinjâ nime. Zinjâ kârâm kâmitpigât ariknâ muyagem zingâm mâsop mei um bâbâlan op a nâmbutñâ zingâbigât gom sambe muyagem zingâbap. ¹¹ Yatâ âsagei gom sambeziñoot opñâ Kembugât sinji a Yudaia hânân ândie, zengât sinji sâm kât neñgâren pane Yerusalem kamânân mem âinat. Zen yatâ utnetâ Kembugât kâmut Yudaia hânân ândie, zinj zorat Anutugâren sâiwap sâm mâpâsibi. ¹² Zinjâ

Kembugât a kâmut yatâ otziŋgânetâ pu zo molibap, zorarâk buŋâ. Zorânâ sâiwap sâ mâtâsibi, zorat gom sambe muyagei Anutugâren âi subap. ¹³ Zen Kristogât siŋgi âlip nâŋgâm lum ândim umâlepziŋaŋgât op kât zo mindum panetâ Yerusalem kamânân Kembugât kâmut sot a nâmbutŋâ Korinti a zen buku târotâro kânok op Anutu sâ mâtâsibi kwâkŋaŋgâbi. Oi zengât itâ sâbi, “Korinti a zen siŋgi âlip lunat sâwenâ lum buku otniwe.” ¹⁴ Oi Korinti a zengâren Anutu nepŋaŋgât bonŋâ donbep muyagiapkât umŋâ sipapzâŋgom zengât op Anutugâren ninâu sâbi. ¹⁵ Opon, Anutuŋâ imbaŋâ tânnângoip. Nen zorat nâŋgindâ walâwalâŋ uap. Nen waniŋŋaŋgât op yatâ otniŋgap? Zorat mâtâsem sâiwap sâ nâ.

10

Hângât kut ŋâi ŋâi, zorân nep bonŋâ mân uap.

¹ Zi Paulo nâŋâ, Kristo um sândukŋâ op ândeip, yatik um sânduk sot um gigiŋâ op itâ dâzâŋgua nâŋgânek. Zengâren gâbâ nâmbutŋandâ nâgât itâ sâme, “Pauloŋâ zi nen sot ândim lumbeŋâ den dâtnângoip. Ka kârebân âi tap keŋgât buŋ den kâtikŋâ kweraniŋ sâ mâtâsem kwatniŋgâmap.” ² Zengât sa nâŋgânek. Bukurâp, zengâren ga ândim den kâtik dâzâŋgom kubikziŋgâbatkât mân otniŋgap. Zengâren gâbâ a nâmbutŋandâ neŋgât itâ sâme, “Paulo zâk hângât kut ŋâi ŋâi, zorat nâŋgâm ândim. Oi hângât imbânâ mem nep tuumap.” Nâgât yatâ sâme. A zo zen den kâtik dâzâŋgom kubikziŋgâbatkât umnâ bâbâlaŋ uap. ³ Nen hânân ândiândiniŋ zo perâkŋak ândimen. Oi hânân ândim kâwali op ândiândiŋ zo sâkkât mâtâp ziap. Zo yatâ mân ândimen. ⁴ Kâwali opŋâ ândiândi nep tuumen, zo hânân gokŋâ buŋâ. Zo Anutugât imbaŋâ kâtikŋâ zorânâ kâsa zengât paset

kâtikŋâ zo kândaŋmen. Anutugât imbaŋan kâtigem a um kâtik zengât den bâliŋâ sot sarâ zo koi gemap. ⁵ Oi zâizâiŋ denŋâ Anutugât den walâmap, zo kom kâbakŋimen. Kristogât sât luluŋ zorik zimbapkât nâŋgânâŋgâ top topŋâ saam pamen. ⁶ Zen sât lulugât bâbâlaŋ utne a nâmbutŋâ zen den birâbirâziŋaŋgât zâŋgom kubikziŋgânatkât mambât ândimen.

A ŋâiŋâ Paulogât sâi gigiŋâ oip.

⁷ Mâteziŋan muyap ziap, zo iknek. Zen wangât sâkkât kut ŋâi zorarâk nâŋgâne bonŋâ opmap? Zengâren gâbâ a ŋâiŋâ zikŋaŋgât itâ nâŋgâbap? Zâk zikŋik Kristogât a bonŋâ ândiap. Zâk itâ nâŋgâbap. Nen yatik Kristogât a ândien. ⁸ Kembuŋâ nep tuunatkât gâsum sâlâpnângoip, zo zen tâmbet zâŋgonatkât buŋâ. Zengâren nep tuugindâ kâtigibigât sâip. Nâ nep nigip, zorat nâŋga zâizâiŋ oi zâizâiŋ den sâwan. Zorat sâm anun mân uap.

⁹ Nâ ekap kulemgum ziŋgâman, zorat nâŋgâne keŋgât den mân upap. ¹⁰ Nâmbutŋandâ nâgât itâ sâme, “Ekabân den yâmbâtŋâ sot kâtikŋâ kulemgum niŋgâmap. Ka mâte otniŋgap, zo kakbak. Oi den sâsânâ, zo gigiŋâ sâmap.” Nâgât yatâ sâme. ¹¹ A yatâ zo, ziŋâ itâ nâŋgâbi. Nen kârebân ândim den kulemgum ziŋgâmen, den zorat bonŋâ osetziŋan ga ândim muyageziŋgâbat.

Nepkât sâk mâme mân upi.

¹² A sâk mâme ândime, zengâren nen yatâ zorân dap op târokwap sâk mâme utnat? A yatâ zorân neŋgât nepkât mân nâŋgâm ziŋaŋgârâk nâŋgâne zâizâiŋâ oi sâk mâme op den laŋ sâme. A nâŋgânâŋgâziŋ buŋandâ yatâ upme.

¹³ Nen ko Anutuŋâ nep sâ mâtâsem niŋgip, daŋgon zo mân walâm Korinti a zengâren gâwan. Zorat nâŋgâmŋâ sâ mâtâsem bâbâlaŋ den sâ mâtâsem den donbep mân sâmen. Walâm den

laŋ mân sâmen. ¹⁴ Nen nepniŋaŋgât târokwap mân sâmen. Nep daŋgonniŋâ zo perâkŋak zeŋgâren ziap. Nen kândom zeŋgâren gam Kristogât siŋgi âlip dâzâŋgowen. ¹⁵ A nâmbut zeŋgât nebân âi laŋ kin sâk mâme den mân sâmen. Zeŋgât ita nâŋgâmen. Nâŋgâm pâlatânziŋâ laŋ kârâm ari nepniŋaŋgât bonŋâ sambâlem laŋ kârâm âibap. Zo perâkŋak nâŋgâm ândimen. ¹⁶ Zen yatâ utnetâ a kândâtziŋan ândime zo, zeŋgâren siŋgi âlip nep tuum âinat. Ka a ŋâigât nepkât galem op zâizâiŋ den zo mân sânat. ¹⁷ Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “Ŋâi zâk zâizâiŋ den sâbâ sâm Kembuŋâ oip, zorat sâbap.”

¹⁸ Ŋâi zâk zikŋaŋgât nâŋgi zâizâiŋ oi Anutuŋâ zâkkât nâŋgi gibap. Ka a ŋâi Anutuŋâ egi âlip oi hurat kwâkŋaŋgâbap.

11

Siŋgi âlip mârâtŋâ ŋâi mân ziap.

¹ Nâ um gulip den mâik ŋâi dâzâŋgua laŋ nâŋgâbi. Den zo sa nâŋgânek. ² Nâ zeŋgât op kâuk birâman. Oi kâuk birâm den sâman, zo Anutugâren gok. A ŋâiŋâ bârâtŋâ sigan ayân sâbap, zo yatâ zen Kristo sot mâpotziŋgâwan. Ŋâi sot mân mâpotziŋgâwan. ³ Zi ko mulumŋâ Ewa kâitkoi bâliŋ oip, zo yatâ zen a nâmbutŋandâ kâitzâŋgone umziŋ gulip oi Kristo mâik ŋâi birâbegât umnâ girem oi san. ⁴ A ŋâiŋâ zeŋgâren gam Kristogât top siŋgiŋâ dâzâŋgomen, zo birâm ŋâi dâzâŋgomap. Oi zen zâkkât den nâŋgâm Kaapum miwe, zo buŋâ, uŋakŋâ ŋâi mine siŋgi âlip neŋgâren gâbâ miwe, zo buŋâ, siŋgi ŋâi dâzâŋgomap. Dâzâŋgoi zo mân birâm yen nâŋgâne dâp opmap.

⁵ Nâ itâ sa nâŋgânek. Nâ niŋaŋgât nâŋga Aposolo nâmbutŋâ zâizâiŋ upme, zeŋgât ombeziŋan mân op ândian. Zen ziŋaŋgât itâ nâŋgâme, “Nen Aposolo a bonŋâ zâizâiŋ ândien.” Ka zen aposolo sarâ

a ândie. ⁶ Korinti a nâmbutŋâ, ziŋâ nâgât itâ sâme. Den sâm kubik sâsân âlip, zo nâgâren mân ziap. Ka nâ itâ sa nâŋgânek. Nâŋgânâŋgâ patâ, zo nâŋgâman. Oi zorat topŋâ sapsun dâzâŋgom naŋgâwen.

Siŋgi âlip nep a sarâŋâ.

⁷ Zen patâ upigât nâ kanpitâ ândim Anutugât siŋgi âlip sâŋgân buŋ dâzâŋgowan. Zorat dap nâŋge? Zo bâliŋ orâwan? ⁸ Yesugât kâmut nâmbutŋâ zeŋgâren gâbâ zo perâkŋak kât mem Korinti a zeŋgâren kore otziŋgâm nep tuuwan. ⁹ Nâ Korinti a zen sot ândim kut ŋâi kârûm zeŋgâren gâbâ kut ŋâi mân mewan. Buŋâ. Bukurâpnâ ziŋâ Makedonia hânân gâbâ gam betnan miwe. Oi Korinti a zeŋgâren yen ândia kut ŋâi mân niwe. Oi ziren du sâbâ. Nâ zeŋgâren ga ândim kut ŋâi nibigât mân san. ¹⁰ Kristogât den bonŋâ zo nâgâren ziap, zo perâkŋak. Oi yatik Grik hânân gok ŋâi mân mem ga nibi. Nâ zo yatâ sâm kâtigian. Nâ sâtâre den zo mân birâbat. ¹¹ Dap nâŋge? Umnandâ mân gâsuziŋgi san? Yatâ buŋâ. Umnandâ gâsuziŋgap, zo Anutuŋâ nâŋgap.

¹² Oi opman, zo op ândibat. Oi zo yen buŋâ. A nâmbutŋâ Paulogât dâp nep tuumen sâm umziŋ mem zâibegât yatâ op ândibat. ¹³ A yatâ zo, zen aposolo sarâŋâ. Nep a bonŋâ buŋâ ândim Kristogât Aposolo bonŋâ neŋgât tobat yatâ upme. ¹⁴ Oi Korinti a ziŋ zorat nâŋgâne mârâtŋâ mân upap. Sataŋ zikŋâ sumbem a imbaŋâ âsakŋâziŋoot, zeŋgât tobat yatâ opmap. ¹⁵ Oi zorat a gakârâpnâ zen yatigâk târâkŋaŋgât kore ândimen, neŋgât tobat ândinetâ nâŋgindâ mârâtŋâ mân upap. Nen itâ nâŋgen. Sataŋgât a gakârâpnâ zo, zen nepziŋaŋgât dâp hâuŋâ mimbi.

¹⁶ San, zo dum sâbâ. Nâgât nâŋgâne um gulip a mân upap. Oi laŋ dâtnonâ sâm dâtnonek. Yatâ nâŋgânimŋâ laŋ dinnâ nâŋgâbi. Nâ sâknâ mem zâi pam zâizâiŋ

den sâbat. ¹⁷ Nâ um gulip den zi Kembangât sâtkât mân sâbat. Yatâ upatkât Kembunâ mân sâm nigip. Ka laj kwakmak a yatâ opnâ zâizâin den zi sâbat. ¹⁸ Korinti zengâren a donbepnâ sâkkât kut nâi nâi zorat zâizâin den sâme. Nâ yatik sâbat. ¹⁹ Oi top nângânângâ zen nâmbutnandâ kwakmak den dâzângone nângâne dâp opmap. ²⁰ Oi a zo, zin kore a gâsuzingâne yatik nângâne dâp opmap. Mo kut nâi nâizînâ betzinan mimbi mo kâitzângobi mo zâizâin op pâlomzinan zângobi, zo zen nângâne dâp op nangâbap. ²¹ Nen ko a lolotnandâ zo dap yatâ otzingâbem. Zo anjun op san,

A nâmbutnâ zin wan mo wangât zâizâin upi, zo nâ yatik upâ sâm âlip upat. Nâ kwakmak a yatâ op den zo laj san. ²² A nâmbutnâ zo, zen zingângât itâ sâme, "Nen Yuda a." Yatâ sâme. Oi nâ zo yatik. Zingângât Isirae a sâme. Nâ yatik Isirae a. Zen nen Abaramgât kiurâp sâme. Nâ yatik. ²³ Zen nen Kristogât kore a sâme. Nâ laj um gulip den sâbâ. Nâ Kristogât nep a tobat nâi. Nâ nepkât sâknam nângâman, zo tobat nâi. Oi tâk namin tâpman, zorâj walâzingap. Oi kâmbam nome, zo yatik. Oi tâmbetnonam utne opman, zo yatik. ²⁴ Yuda a um kâtik zinâ sâp bâtnâmbut tâknâ lâpitnine tengâzin 39 oip. ²⁵ Sâp karâmbut kâmbamnâ nowe. Nâi ko kâtnâ nowe. Sâp karâmbut wangâyân âi âbângoï saruyân geiwan. Oi sirâm nâtik nâi wangâ bâlei saruyân op ândiwan.

²⁶ Mirâ mâtâp sindâweyân âim gam ândiwan. Too uubân âim gam ândiwan. Kâsa osetzinan âim gam ândia nonam urâwe. Yuda a osetzinan ândia nonam urâwe. Um kâtik osetzinan ândia nonam urâwe. Kamân patin ândia nonam urâwe. Mirâ kamân kâtiknan sâknamân ândiwan. Saru kwâknan kengât op ândiwan. Buku sarâ zengât oserân

ândim sâknam ândiwan. ²⁷ Yatâ ândim nep sâknam tuum ândiwan. Oi nâtigân uman wâgân ândiwan. Tepkât mom hutuk ândiwan. Too nalem bunâ. Patej opnâ hâmbâ mot bun. Mirâ namânâ bun ândiwan. ²⁸ Oi zorik bunâ. Sirâmâ sirâmâ Yesugât kâmut, zengât nângâm kwâkâ op ândiwan. ²⁹ Dabân Yesugât kâmurân zengâren goknâ nâinâ bâbâ lolot ândei nângâm tâtâlim ândibam? Dabân Yesugât kâmurân gâbâ nâi bâlin oi nângâm tâtâlim ândibam? ³⁰ Oi nâ wannangât sa zâibap? Bâbâ lolotnangât sa dâp upap. ³¹ Kambu Yesu, zâkkât Ibâ Anutu, zâkkât mâtenan den perâknak san, zo nângap. Zâk sâm âlip kwâknangâm zâinat.

³² Damasiko kamânân a kutâ, kutnâ Arereta, zâkkât a sâtnandâ tâk namin nâbanbam kâwali a kamângât mâtâbân zâmbari gâsuninam tarâwe. ³³ Ka kamân zoren bukurâpnâ, zin irin ginim kamângât poñ kâtiknâ âknan nâbane gei zem zaat âiwan.

12

Paulonâ kut nâi sen pup ek nangip.

¹ Sâk mâme den sâindâ mân dâp upap. Oi laj sâbâ. Kembunâ umanân tirâpnogip sot den dâtnogip, zorat den sinji sâbâ. Zo den sumbunâ sâbâ. Muyapnâ mân sâbâ. ² Nâ, Kristogât a nâi, zâkkât itâ nângan. A zo, zâk Kembunâ mem zari sumbem tengâ karâmbut, zoren zâi ândeip. Kendon patâ kiin kimembut zorâj ombenan zâi ândeip. Zo sâk sot mo um dâpnoot zarip, zo mân nângan. Zo Anutunâ nângap. ³⁻⁴ A zo Kembunâ kamân âlipnâ, Paradisi, zoren pâi ândim anâ mân nângânângân sot anâ mân sâsânâ, zo nângip. Nâ a zo ekman. Zâk hân sâk sot oip mo hân sâk zo birâm oip, zo mân nângan. Zo Anutunâ nângap. ⁵ A zo zâkkât op sâtâre den sâbat. Ninangât sa mân dâp upap. Ka sâbâ sâm bâbâ lolotnangât op sâbat. ⁶ Sâtâre den sa sâi sâm gulip a mân

opam. Zen nâgât nângâne zâizâin opapkât mân upat. Kut nâi nâi ua ek nângâme, zorik zimbap.

Paulo zâk sâknam nângâm ândeip.

⁷ Kembunâ kut nâi sen mârât tirâpnogip, zorat umnâ zâizâin opapkât sâknam nâi kwâknan pâip. Zo Satangât kore a nâi. Zâk umnâ zâizâin opapkât sâknam nim ândimap. ⁸ Sâknam zo birânibapkât sâp karâmbut Kembu dukuwan. ⁹ Ka Kembunâ den itâ sâp dâtnogip, “Nâ tângobat. Imbanâ zorânj dâpkan upap. Nâgât imbanâ zorânj lolotkâ zo tângoi kâtigiban.” Zâk yatâ sâp dâtnogip. Zorat bâbâ lolotnâ zorat nânga zari sâtâreņoot upap. Zo yatâ op ândia Kristogât imbanâ nâgâren zeî kâtigibat. ¹⁰ Kristogât op bâbâ lolot upat mo kâmbam nibap mo sâknamân ândibat mo sâp bâliņ kwatninetâ ândibat mo mem nâi nâi otnine ândibat. Nâ bâbâ lolot ândia Kembunâ tânnogi kâtigeman, zorat umâlip nângâman.

Paulonâ Aposolo nepņangât top muyageip.

¹¹ Zi kwakmak den san, zo ziinâ nâ yatâ sâbatkât kâtigine den zo san. Ziinâ sâp âlip kwatnine dâp opap. Ka zen yatâ mân upme. Zen nâ a yen ândiman sâme. Nâ ko itâ sa nângânek. A zen ziinangât itâ nângâme, “Nen Aposolo a zâizâin ândien.” Nâ a yatâ zo zengât ombeziņan mân ândiman. ¹² Nâ Korinti a zengâren nep bâbâlanâk tuum gâwan. Tuuga kut nâi nâi sen mârât muyagei zorânj Aposolo nepņangât topnâ sâp muyageip. ¹³ Korinti a zen nâgât dap nânge? Zen nâgât itâ sâme? “Yesugât kâmut dâp dâbâk mân otningâmap.” Korinti a zen dap otziņgâwangât nângâne bâliņ uap? Nâ kut nâi nâiziņâ mân betziņan mewan. Kât zengâren mân mewan, zorarâktâ nângâne bâliņ oip? Yatâ oi ko zorat op tosanâ birâbi.

Paulo zâk Korinti a zengât umņâ kirip.

¹⁴ Nâ sâp zagât zengâren gâwan. Oi dum gâbam otnigap. Gamņâ orâwan, zo yatigâk sâkkât nâlem mot, zo nibigât mân sâbat. Nâ kât sikumziņangât bunâ, ziinangât otnimap. Katep mâik ziinâ ibâ mamziņ galem otziņgâbi, zo mân taap. Ibâ mam ziinâ katep mâik galem otziņgâne dâp upap. ¹⁵ Nâ um dâpziņ âlip upapkât, kât sikumâk bunâ, kore otziņgâm ândim ândiândinâ bun upapkât nânga âlip uap. Nâgât umnâ zengâren donbep kinzapkât zengât umziņandâ nâgâren mâik nâi kinbap?

¹⁶ A nâmbutņandâ nâgât itâ sâme, “Kut nâi nâi muyap mân mem neip. Ka tigâk kâitnângom kut nâi nâi mem neip.” ¹⁷ Zorat zen sânek. Nâ ârâpnâ sângonzângua zengâren ga kut nâi miwe? ¹⁸ Tito zot bukuņâ nâi sângonzâkua zengâren gawet. Tito zâk gamņâ zengâren kut nâi betziņan meip? Mo kâitziņangom um gulip kwatziņgawe? Zen nekât dap nânge? Zâk sot nâ, net tobat kânok sot mâtâp kânok ândiet.

A nâmbut umziņ melâņbigât girem dâzângoip.

¹⁹ Den sâp gamen, zo nângâne sâk mâme den uap? Yatâ bunâ. Nen Kristo sot ândim Anutugât mâtenan den sâmen. Bukurâp, den zo nâi mo nâigât bunâ. Zen aleziņgindâ kâtigibigât dâzângomen.

²⁰ Nâ zengâren ga ziņgitsa mân dâp opapkât sot zen nâ nikne mân dâp opapkât girem uan. Zengâren kâsa, um kâlak, kuk, senân kwâten, sarân sâsâņ, den uman pâpan, zâizâin, kâmbu, gulipmalip, yatâ zo zeî muyagebamgât umnâ girem uap. ²¹ Nâ zengâren gam a nâmbutņandâ um sumun, laņ mâman, kut nâi laņ orot zo opņâ umziņ mân melâņme. Oi yatâ op ândine zengâren ga Anutunandâ mem gei kwatnigi a yatâ zo zengât isem umbâlâ opamgât nângâm kwâkâ uan.

13

Tosagât op den sâsân muyagibap.

¹ Zi Korinti zengâren du ga sap karâmbut upap. Den nâi sa nângânek. A kânoknâ a nâigât tosa sâbap zo ko denân mân pambi. Ka a zagât mo karâmbutnâ a nâigât tosa sânetâ denân pam kubiknangâbi. ² A mârûm bâliņ urâwe sot nâmbutnâ sâp zagât zengâren gâwanân girem dâzangowan, zengât yatik kârebân tap den zi san. Zen bâliņâ mem ândine dum zagât nâ zengâren gam mân birâzingâbat. ³ Nâgât umnan den pâi sâman, zâk Kristo. Zâkkât kâwalinâ muyagei iknat sâmegât ikpi. Kristo zâk zengâren nepnâ âkon buņâ imbanâhoot tuumap. ⁴ Mârûm perâknak lorei poruyân kuwe. Zi ko Anutugât imbanâhoot zaat ândiap. Yesunâ hânân lotnâ sot lumbeņâ ândeip, zo yatik ândimen. Ka nen Kristo sot pâlâtân oindâ Anutugât imbanandâ mem kâtiknjan kwatniņgi zengâren ga nep tuum kubikzingânat.

Girem den.

⁵ Zen nângâm pâlâtânziņoot ândime mo buņâ, Zorat umziņ mâsikâm zorat topnâ ikpi. Mo Yesu Kristonâ umziņan ândimap, zo mân nânge? Yatâ upme oi ko sâknak Kembangât a ândie sânat. ⁶ Nen ko sâknak Kembangât a mân ândimen. Zen zo yatâ mân nângâningâbigât nângâmen. ⁷ Anutuņâ galem otziņgi zen bâliņ mân upigât Anutugâren ninâu sâm ândimen. Nen niņgitne Kembangât a bonnâ utnat mo buņâ, zorat mân sâmen. Zen Kembangât den lum târârak upi, zorarâk sâmen. ⁸ Nen yatâ zorân dabân den bonnâ kâsa miņangânat? Nen lunat, zorik taap. ⁹ Nen imbanâ kârum ândeindâ zen imbanâziņoot upi? Zo yatâ âsagei ko âlip upap. Umziņ lâmbari âlip upigât Kembangâren ninâu sâmen. ¹⁰ Nâ zengâren ga den nep tuubamgât kârebân tapnâ giren den zi kulemgum ziņgan. Zen den zo

nângâm umziņ kubikpi. Nâ zengâren ga nep tuubat. Kembangât imbanâ nigip, zorânâ tâmbetzângobatkât buņâ. Nâ tânzângobatkât imbanâ nigip.

Den muruknâ.

¹¹ Bukurâpnâ, den sâm kwâkâm nâ den itâ sâbâ. Kelikmelik tapi. Oi girem den zo nângâm umziņ sot ândi mâmanziņ kubikangâm ândibi. Zen um kânok op um lumbe ândibi. Anutu, zâk buku sot um lumbe mar- inâ. Zâk zen sot ândibap.

¹² Zen buku op luyangâm ândibi.

¹³ Kembangât singi a ambân nâmbutnandâ ziņ Korinti a zengât nângâme.

¹⁴ Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzângozângon sot Anutugâren gâbâ buku orot, zo zen sot tâpap. Oi Tirik Kaapum nâ betziņan mei zâk sot ândim zâimambi. Zo perâknak.

Zo yatik.

Galata a zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Paulonâ zikŋangât topŋâ sâmu
muyageziŋgip.*

¹ Nâ Paulo Aposolo a orâwan. A ziŋ Aposolo ot mân sâmu niwe. Yesu Kristo sot Anutu Ibânâ, zâk mu-
muŋan gâbâ mängeip, zikŋâ nep zo
sâmu niwet. ² Nâ sot bukurâpnâ nâ
sot ândime, nen aksik Galata hânân
ândime, zengât topziŋ nâŋgâm ekap
zi kulemgum ziŋgen.

³ Anutu Ibâ sot Kambu Yesu
Kristo, zikŋâ tânzângom um
lumbenâ muyagem ziŋgâbabot.
⁴ Yesu zâk Ibâninangât sâtkât nen
ândiândi bâliŋâ zi ândimenân gâbâ
mâkâningâbap sot tosanin buŋ up-
apkât ândiândinâ mân aŋgân kârip.
⁵ Zorat narâkŋâ narâkŋâ Anutu
sâmu âlip kwâkŋangindâ zimhap.
Perâkŋak.

*Nâi zâk siŋgi âlip sâmu gulipkum nâi
sâbap, zâk simgât siŋgi upap.*

⁶ Anutu zâk zen Kristo sot pâlâtân
utnetâ tânzângoi ândibigât diiziŋgip.
Diiziŋgi zâk sot ândine mân kârep
oi zâk kândâtkom siŋgi âlip nâi
zorat kindap kwap ândime. Zorat
nâŋgâm pârâkpan. ⁷ Zorat itâ
sa nâŋgânek. Siŋgi âlip top nâi
bonŋoot zo mân ziap. Buŋâ.
Ka a nâmbutŋandâ Yesu Kristogât
den siŋgi âlip zo tâmbetkunam op
um gulip kwatziŋgâme. ⁸ Siŋgi
âlip dâzângowen, zo zinziŋ kâtik.
Zorat nen mo sumbem a nâinâ
siŋgi âlip dâzângowen, zo birâm
nâi dâzângonatkat sâmu sâi ko
tâmbetagonatkat siŋgi upem. ⁹ Den
mârum sen, zo dum sâbâ. A
nâinâ siŋgi âlip kwâkâm ziŋgâwen,
zo birâm nâi dâzângobap, zâk
tâmbetagobap. Oi nâ zorat nâŋga
dâp upap.

¹⁰ Oi dap dap? Den san zi a ziŋâ
nâgât nâŋgâne âlip upapkât san? Mo
Anutu zâk nâgât nâŋgi âlip upapkât
san. Nâ a zen nâgât nâŋgâne âlip
upapkât nep tuuman sâi ko Kambu
Kristogât kore a mân opam.

Paulo zikŋâ topŋangât den.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ den nâi
dâzângua nâŋgânek. Den siŋgi âlip
dâzângowan, zo ayân gâbâ buŋâ. ¹² A
zo ziŋâ mân dâtnowe. Zo ziŋâ mân
kwâkâm niwe. Yesu Kristo zikŋak
sâmu muyagenigip.

¹³ Nâ mârumŋan Yuda a zengât
den kâtik Moseŋâ sapsum ziŋgip, zo
lum ândiwan. Zo nâŋge. Yatâ ândim
Yesugât kâmut imbanâ zângom
tâmbetzângom ândiwan. ¹⁴ Oi
sâkurâpniŋangât den gei kombapkât
sâmu kâtigem tâlarâpnâ nâmbutŋâ
walâziŋgâm kâtigem ândiwan. ¹⁵ Ka
Anutu zâk mârum mamnâ kâmbonŋan
gâbâ zâkkât siŋgi upatkât nâŋgi
zeip. Yatâ nâŋgi zeipkât tânnobam
diinigip. ¹⁶ Nannangât den siŋgi
hân nâin gokŋâ zengâren âim
dâzângobatkât nannangât topŋâ
sâmu muyagenigip. Yatâ otnigi
a zen sot den den mân orâwan.
¹⁷ Oi Aposolo a kândom muyagem
Yerusalem kamânân ândiwe, zen sot
siŋgi âlipangât den mân âraguwen.
Zengâren mân âiwan. Arabia hânân
âi ândim Damasiko kamânân âburem
gâwan.

*Paulonâ Yerusalem kamânân zâi
ândeip.*

¹⁸ Ândia kendon patâ karâmbut
âki Petero ikpat sâmu Yerusalem
kamânân zâim sirâm kiin bâtnâmbut
zâk sot ândiwan. ¹⁹ Zâk sot Kambuŋât
munŋâ Yakobo zikirâwan. Aposolo a
nâmbutŋâ mân ziŋgirâwan. ²⁰ (Den
mâtenŋan perâkŋak sâmu kulemguan.)
²¹ Yatâ opŋâ Siria sot Kilikia
hânân âi ândiwan. ²² Oi Kristogât
kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen
si sâŋgânnâ mân nigâwe. ²³ Zen
nâgât siŋgiyâk itâ nâŋgâwe, “Anâ
nângom moliniŋgip, zâk siŋgi

âlip tâmbetkumâipnâ singi âlip a dâzângom ândimap.”²⁴ Yatâ nângâmñâ nâgât op Anutu sâmbâ âlip kwâkñangâwe.

2

Paulonjâ Yerusalem kamânân zâim Aposolo a nâmbutñâ zingirip.

¹ Oi kendon patâ kiin kimem-but âki Yerusalem kamânân dum zâibam Banaba sot Tito diizika ârândâñ zâiwen. ² Oi zo yen buñâ. Kembuñâ den sapsun nigi lum zâiwan. Yesugât kâmurân a zengât a sâtnjâ sâme, zengâren âim singi âlip hân nâin gokñâ dâzângoman, zorat sapsun zingâwan. Nâ singi âlip sâmbâ ândiwan, zorat a sâtnjâ neburâpnâ zen sapsun zingâ nângânetâ âkâbapkât ziiñik tatne den zo dâzângowan. ³ Tito zâk nâ sot ândeip. Zâk Yuda a buñâ, Grik a oi a sâtnjâ zinjâ kwabâ kwâkñangâbigât mân sâwe. ⁴ Ka a sarâñandâ kâmurân bagimñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op dumun buñ ândeindâ tigân niñgitñâ Mosegât gurumin den, zorânâ saaniñgi ândinatkat Tito kwabâ kwâkñangâbigât sâwe. ⁵ A zo, zinjâ mem ge kwatniñgânam sâne mân loriwen. Buñ kâtikñâ. Singi âlip mân tâmbetkune Galata a, zengâren hâlâluyâk op zimbapkât mân nângâzingâwen.

Aposolo a nâmbutñâ zinjâ Paulo nepñangât nângâne dap oip.

⁶ (Oi a, zengât a sâtnjâ sâme, zen mârumbâ dap mo dap op ândiwe, nâ zorat nângâ tobat nâin mân uap. Anutu zâk hâtubâtu mân opmap.) A sâtnjâ zo, zinjâ den unakñâ mân târokwatniwe. ⁷ Buñâ. Itâ nângâwe. Anutuñâ Petero Yuda a zengâren singi âlip dâzângobapkât nep diñ sâmbâ pindip, yatigâk nâ hân nâin gokñâ zengâren den singi âlip dâzângobatkât nep diñ sâmbâ nigip. ⁸ (Oi Petero mam okñangi nepñâ tuugi bon oip, zâk zikñâ yatik mam otnigi nep tuuga bon oip.) ⁹ Oi Kembuñâ nep tânnogip, zo ekñâ

Yakobo sot Petero sot Yohane, zen Yesugât kâmut zengât patâ ândiwenjâ nâ sot Banaba buku otnikâm bitnik kuwe. Oi net hân nâin gokñâ zengâren den singi âlip nep tuugitâ zinjâ Yuda a zengâren tuunat sâwe. ¹⁰ Oi kanpitâ a ambân kut nâin nâin zingânam zorarâk dâtnowe. Oi nâ zorat den mârumbâ sâmbâ kâtigiwan.

¹¹ Oi Peteronjâ Antiokia kamânân gam bâlin oi ekñâ a ambân mâteziñan kin den yâmbâtnjâ dukuwan. Wangât, zâk bâlinjâ oip, zorat op ko. ¹² Zâk hân nâin gokñâ zen sot nalembâ ârândâñ niwe. Yatâ nem ândei Yuda a, Jakobogât arâpnâ zen gawe. A zo, zinjâ Mosegât den lum ândim hân nâin gok, zen sot nalembâ mân nemarâwe. A zo, zen gane Peteronjâ zingitñâ kengât opñâ a hân nâin gok birâzingâmñâ Yuda a zen sot nalembâ neip. ¹³ Nâin âi tapâ tapâ oi Yuda a nâmbutñâ, zinjâ târokñangâne Banaba zâk yatik zengâren târokwaip. ¹⁴ Oi singi âlipkât mâtâp walâm utne a ambân zengât mâteziñan Petero itâ dukuwan, “Gâ Yuda a op hân nâin gokñâ zengât tobat opmatñâ dap op hân nâin gokñâ zinjâ Yuda a nenjât tobat upigât sâmat?”

¹⁵ Yuda a nen hân nâin gokñâ zen yatâ mân muyagiwen. Nen Yuda a. ¹⁶ Ka nen itâ nângâmen. Anjâ Mosegât gurumin denâk lune Anutuñâ zingiri tosazinjâ buñ mân upap. Ka anjâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâme, zen Anutuñâ zingiri tosazinjâ buñ upap. Zorat op ko nen Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâmen. Nen itâ nângen. Gurumin denâk lum tosaniñ buñ orot, zo mân taap. A zinjâ gurumin den lum ândine Anutuñâ mâteziñan tosazinjâ kinbi. ¹⁷ Oi nen Kristo sot pâlâtân opñâ tosaniñ buñ upapkât sâmenñâ bâlinjâ upmen, zorat dap sânat? Itâ sânat? “Kristonjâ betniñan mei bâlinjâ upmen.” Yatâ mân sânat. Buñ kâtikñâ. Yatâ mân ziap.

¹⁸ Nen gurumin sânginjâ lu-

luŋaŋgât mâtâp birâmŋâ zoren puriksâm ândinat. Zorâŋâ topniŋâ itâ sapsubap. Nen den kuku ândiwen. ¹⁹ Gurumin den sânŋiŋâ lubatkât nâŋgâm lum osim ândia nogi mowan. Anutu sot pâlâtân op ândibatkât gurumin denŋâ nogi mowan. ²⁰ Nâ Kristo sot poru nagân none mowan. Oi ândiândinâ zi ândian, zo ninâ buŋâ. Kristonâ umnan ândiap. Oi sâk sot ândiândiŋ ândiman, zo Anutugât nanŋâ nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândiman. Zâkŋâ umŋandâ gâsânogi ândiândiŋâ nâgât op buŋ oip. ²¹ Anutugât tânzânŋozânŋoŋaŋgât den ŋiŋi âlip zo mân tâmbetkuman. A nen gurumin den lugindâ Anutuŋâ niŋiri tosanin buŋ opabân Kristo zâk yen moip opap.

3

Gurumin dengât mâtâp lâŋawe.

¹ O Galata a, zen nâŋgânâŋgâziŋ buŋâ. Dap dap op um gulip kwatziŋge? Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât ŋiŋi muyap sâk muyezeziŋgâwen. ² Nâ den ŋâi mâsikâziŋga dâtonek. Tirik Kaapum miwe, zo dap op miwe? Mosegât den kâtik lumŋâ miwe? ³ Nâŋgânâŋgâziŋ buŋ? Kaapum sot pâlâtân urâwenâ zo birâm mâtâp sânŋiŋan bagie? ⁴ Zen Kembugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgânetâ Kembugât imbanâ muyagei igâwe. Kut ŋâi ŋâi zo ek nâŋgâne yenŋâ uap? Kaapumŋâ zeŋgâren nep tuugi bon mân âsagiap? ⁵ Zen sânek. Anutu zâk Kaapum ziŋgâmŋâ sâi sen mârât zeŋgâren âsagemap, zo gurumin den luluziŋaŋgât mo nâŋgâm pâlâtânziŋaŋgât otziŋgap?

Abaramgât mâtâp lâŋnat.

⁶ Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap, “Abaram zâk yatik Anutu nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm Kembugât den nâŋgi bon oi Anutuŋâ tosanâ buŋâ sâip.” ⁷ Zorat itâ nâŋgâne. A Kembugâren nâŋgâm

pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândimen, nen Abaramgât kiurâp bonŋâ ândien. ⁸ A hân ŋâin gokŋâ zen Anutu nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâne tosaziŋ buŋ upapkât sâip. Zorat mârumŋan nâŋgâmŋâ ŋiŋi âlip den Abaram itâ sâk dukuiŋ, “Gâgât mâsop zorân a hânŋâ hânŋâ zeŋgâren âibap.”

⁹ Abarâmŋâ Anutu nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgip. Oi a Kembugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândimen, nen Abaramgât mâsobân bagimen.

Nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândiengât ândiândi minat.

¹⁰ A zen Mosegât den kâtikŋâ lum tosanin buŋ ândim sumbemân zâinatkat sâme, zen tâmbetagoaŋoŋaŋgât ŋiŋi upi. Wangât, Kembugât ekabân gurumin ŋiŋiŋaŋgât kulemuwe, ziap, zorat,

“Nâiŋâ gurumin den ekabân den zem âriap, nâmbutŋâ zo lum ândim den ŋâi birâbap, zâk um dâpŋâ tâmbetagoap.”

¹¹ Gurumin den lum ândim Anutugât mâtenan tosanin buŋ orot, zo mân ziap. Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap,

“Nâi zâk nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâm ândimap, zâk Anutugât mâtenan tosanâ buŋ opŋâ ândiândi kâtik muyagem ândibap.”

¹² Gurumin denân ko nâŋgâm pâlâtânŋât mân sâwe. Den ŋâi itâ sâwe,

“Nâi zâk gurumin den lum kwâtâtibapŋâ ândiândi muyag-ibap.”

Yesu zâk nenŋât opŋâ sâknamân kirip.

¹³ Kembugât ekabân den kulem ŋâi itâ ziap,

“A nagân zânŋom kwânâŋgâziŋgâbi, zen bâliŋaŋgât ŋiŋi.”

Oi Kristo zâk yatik nenŋât opŋâ bâliŋandâ kwâkŋan zarip. Bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât suupniŋâ

meip. ¹⁴ Oi zorat hân nâin nâin goknâ, zen Yesu Kristo sot pâlâtân op Abaramgât mâsobân bagibi. Oi nen Kaapum neŋgât sinġi sâip, zo nângâm pâlâtân sot op minatkât yatâ âsageip.

Sinġi âlipkât bet sâwât, zorat den.

¹⁵ Bukurâpnâ, a niinjan dâpkwap sâbâ. A nâinâ mumbamnâ bet boi zo kâsâpkum zingâbap. Zorat kwâknan a nâinâ komnâ den nâi mân sâbap. ¹⁶ Anutuñâ Abaram den kânjan dukuip, zo Abaram sot kiunñâ zekât sinġi sâip. Kiurâp doŋbep zeŋgât mân sâip. Kânokkât sâip, zâk Kristo. ¹⁷ Nâ itâgât op san. Anutu, zâk mârumanjan Abaram sot târotârogât den sâip. Oi bet kendon patâ 430 yatâ âki gurumin den Mosegâren gâip. Gurumin den bet gâip, zorân den kâdom sâsân, zo mân kom gulipkoip. Târotâro den kâdom muyageip, zo kâtigem ziap. ¹⁸ Anutuñâ Mose gurumin den dukuip, zo tosanin buŋ oi sumbemân zâizâinangât mâtâp muyagei sâi târotâro den zo buŋ opap. Ka Anutuñâ sinġi âlipkât bet sâwât den, zo umâlepnanġât op Abaram kânjan sâm pindip.

¹⁹ Gurumin den Mosenâ sâm muyageip, zo wangât sâsânâ? Zo bâlinâzinâ zo mem kabânan pâmbapkât Kembunâ sâkurâpnin sâm zingip. Zo zinziŋ kâtik zimbapkât buñâ. Abaramgât kiunñâ Anutuñâ mârum zâkkât den kânjan sâip, zâk muyagei siriksâbapkât sâsânâ. Gurumin den zo sumbem anâ Anutugâren gâbâ mem Mose biknan parâwe. ²⁰ Mindumindu a Mose zâk kânokkât buñâ, toren toren zeŋgât. Zâknâ minduzingâm kirip. Ka Anutuñâ den Abaram kâdom dukuip, zo ziknak dukuip.

Gurumin denñâ a umziŋ mân melânġap.

²¹ Dap dap sânat? Gurumin denñâ Anutuñâ den Abaram kâdom

dukuip, zo wâlâp? Yatâ buñâ. Gurumin denñâ a umziŋ mân melânġap. Zo yatâ orotnâ sâi ko gurumin dengât op a tosaziŋ buŋ orot, zo muyagebap. ²² Bâlinandâ a aksik patâ saaniŋi ândimen. Topniñâ zo yatâ Kembugât ekabân ziap. Oi zorat Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwapnâ Anutuñâ Abaram den dukuip, zorat bonnâ âlip minat.

Mârum dumunân ândiwen.

²³ Yuda a nen mârum nângâm pâlâtânin buŋ ândeindâ gurumin denñâ saaniŋi dumunân ândeindâ nângâm pâlâtânġât den âlipnâ, zo âsageip. ²⁴ Oi zorat gurumin denñâ galem otniŋâm Kristogâren nâambarip. Zo Kristogâren nângâm pâlâtân kwâknanġâm tosanin buŋ upapkât yatâ oip. ²⁵ Neŋgât nângâm pâlâtâninangât mâtâp muyagei zoren lânjindâ gurumin dengât dumun zo ânângârip.

²⁶ Oi zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknanġawegât Anutugât nan bârarâp op ândie. ²⁷ Zen too sanġonziŋgâne Kristogâren târokwarâwe, zen aksik Kristo sot pâlâtân op ândie. ²⁸ Oi zorat Yuda a sot hân nâin gok, a zâizâin sot giginâ, a sot ambân, a kâsâpkum nen niinġik niinġik zo mân sâbi. Zen aksik Kristo sot pâlâtân opnâ kâmut kânok urâwe. ²⁹ Zen Kristogât sinġi urâwenâ Abaramgât kiurâp bonnâ op ândie. Oi zorat Anutuñâ mârum Abaram sinġi den bonnâ dukuip, zorat bonnâ mem ândibi.

4

Anutugât nan bârarâp urâwen.

¹ Itâ sa nângânek. Katep mâik nâi ibânâ moi bet boi zo zâkkât sinġi oi dâŋ mân galem upap. Zo kanpitâ yatâ ândibap. ² Oi zâkkât torerâpnandâ zâkkât bet sâwât zo galemġum ândine lâmbatnâ ibânandâ narâk sâip, zo oi galem upap. ³ Kristogât sinġi a ândien, neŋgâren zo yatik ziap. Mârumanjan umniŋan katep yatâ oi hânġât kut

nâi nâi zorat kore op ândiwen. ⁴ Oi bet narâknâ sâsânâ zo mâte oi Anutuñâ nannâ sângongoi ambân sigan nâigâren gem gâi kâmbonñâ opñâ meip. Zâknâ âsagemñâ Mosegât gurumin den lum kore op ândeip. ⁵ Zo ko nen gurumin dengât dumunân gâbâ olañningâbapkât yatâ oip. Nen Anutugât nan bârarâp utnatkât yatâ oip.

⁶ Oi nen Anutugât nan bârarâpñâ uengât Anutu nannangât Kaapumñâ umniñan sângongui gei Anutu itâ sâm konsâmap, “Aboñ, Ibânâ âlipñâ.” ⁷ Zorat nen kore a buñâ, narâpñâ ândimen. Oi nannâ ândimñâ Anutu umâlepñangât bet sâwât marinâ op ândinat.

Kut nâi nâi bon buñ kândâtkuwe, zo mân mâte utnat,

⁸ Zen mârumñan Anutu mân nângânangâm ândim lopio sot kut nâi nâi yennâ, zengât kore op ândiwe. ⁹ Narâk ziren ko Anutuñâ zingit buku otzîngi zengoot zâk ekñâ topñâ nânge. Yatâ opñâ wangât sâkurâpziñangât pat sîngi mem ândiwe, zo dum mâte otzîngânâ kore otzîngânâ ue. ¹⁰ Zen kendon top top zorat nângâne bonñâ oi tapme. ¹¹ Zorat nepnandâ zengâren tuuga bon buñ opapkât nângâm kwâkâ opman.

Galata a zîñ Paulo birânangânâ urâwe.

¹² Bukurâpnâ, nâ dâzângua nângâne. Nâ zengât tobat yatâ orâwan. Zorat ko zengoot nâgât tobat yatâ upi. Zen sot ândia bâliñâ mân otniwe. ¹³ Zen nângâme. Nâ mârum kamân nâin âibam ua mâsek otnigi birâm zen sot tap den sîngi âlipñâ dâzângom ândiwan. ¹⁴ Nâ mâsek patâ op ândia zen âkonñâ buñ on galem otniwe. Oi mân nikne bâliñ oip. Buñâ. Zen niknetâ Anutugât sumbem a yatâ orâwan. Opon, niknetâ Yesu Kristo yatâ ua galem otniwe. ¹⁵ Oi narâk zoren sâtâre urâwe, zo dap op buñ uap? Zen mârum sinziñ keetñâ sâmbum nâ

ninam urâwe. Zo yatâ tânnonam urâwe. Zo perâknak nângâmñâ san. ¹⁶ Narâk ziren ko dap dap yatâ den bonñâ dâzângua niknetâ kâsaziñ yatâ uan?

¹⁷ A nâmbutñandâ den kelâknoot sâme. Ziñâ zen kândâtnom zengât a upigât yatâ sâme. Zen den kelâk sâsânâ zo âlipñangât buñâ. ¹⁸ Kut nâi âlipñangât den kelâk sâsânâ, zorân âlipñâ. Zo zengâren ga ândiyâk buñâ, zâmbamñâ aria utne âlip upap. ¹⁹ Murarâpnâ, nâ zengât op sâknâm op tâpman. Oi zorik nângâm Kristogât tobat zengâren muyagibapkât sâknâm zo nângâm zâibat. ²⁰ Nâ zengât nângâmñâ zengâren gamñâ den dâzângobatkât otnigap. Nâ zengât op nângâm kwâkâ uan.

Sera sot Haga nanzatzikñâ topzikñâ, zikñik zikñik.

²¹ Den nâi mâsikâzinga dâtonek. Gurumin dengât kore utnat sâme, zen zorat ekap sâlâpkum nângâme mo buñâ. ²² Zoren itâ kulemguwe. Abaramgât nanzatñâ âsagiwet. Nâigât kutñâ Ismael. Zâk kore ambân zâkkâren gâbâ âsageip. Nâi ko kutñâ Isaka. Zâk zikñâ âmbinñandâ meip. ²³ Oi kore ambânñâ meip, zo ko yennâ muyageip. Ambinñandâ meip, zo Anutuñâ den kânñan sâip, zo kâtigei âsageip. ²⁴ Oi den zorat torenñâ itâ ziap. Ambân zagât zo sîngi âlip târotâro zagât, zorat dâp urâwet. Anutuñâ Sinai bâkñan târotâro nâigât den Mose dukuip. Târotâro zorat arâpñâ zen kore a ambân urâwe, zorat dâp Haganâ oip. ²⁵ Haga zâk Sinai bakñâ Arabia hânân taap, zorat dâpkwap san. Oi Yerusalem mâirâp sot Sinai bakñâ, zen dâpziñ kânok ue. Zen kore a ambânâk ue. Zen Mosegât gurumin den zo kore kwap ândime. ²⁶ Oi Yerusalem kamân unakñâ u sumbemân taap, zâk Sera yatâ kore buñ. Oi kamân zorânñâ mamniñ uap. Yesugât kâmut ândimen, nen Yerusalem unakñâ sumbemân

taap, zorat kâmut. ²⁷ Kembangât ekabân Yerusalem kamân sânginâ sot unjaknâ marirâp, zengât den nâi itâ ziap,

“Ambân kâpin, katep mân mimiñâ, gâ umâlep nângâ. Katep âsaâsaginangât sâknâm mân nângâmat, gâ sâtâre ot. Ambân apnâ buñâ, zâk katep donbep minzingap. Ambân apnoot, zâk murarâ bituk minzingap.”

²⁸ Bukurâpnâ, Anutuñâ den kânñan sâip, zorat bonñâ nen nan bârarâp urâwen. Oi zorat dâp Isaka âsageip. ²⁹ Mârum katep yenñan âsageip, Ismael, zâknâ nâi Kaapungât sâtkât âsageip, Isaka, zâk kâsa miñangip. Narâk ziren zo yatik ziap. Mosegât gurumin den kore ândime, ziñ Kristogât kâmut nen kâsa otniñgâme. ³⁰ Oi Kembangât ekabân den dap yatâ ziap? Den nâi itâ ziap, “Kore ambân sot nanñâ molizikâna âibabot. Kore ambângât nanñandâ bet boi zi mân galem upap. Ziknâ ambinñangât nanñandâ bet boi zo galem upap.”

³¹ Bukurâpnâ, Kristogât a nen kore ambângât kiun buñ. Nen ambinñangât kiurâp uen. Zorat op ko Anutugât nan bârarâp op ândien.

5

Olanñingipkât dumunân mân zâinat.

¹ Nen dumun buñ ândinatkat Kristonâ olanñingip. Zorat a nâmbutñandâ saaniñgânam sâne mân nângânat.

² Nâ Paulo itâ dâzângua nângânek. A nâmbutñandâ itâ sâme, “Anutugât mâtenan tosaziñ buñ upigât Mosegât den lum ândibi.” Yatâ sâne nângâziñgâne kwabâ kwatziñgâne ko Kristogât nep zo zengâren bon buñ upap. Wangât, zen siñgi âlipkât mâtâp birâwe upap, zorat.

³ Dum dâzângua nângânek. Nâi zâk kwabâ kwâkñangâbi, zâk gurumin den pisuk lum kwâtâtem

ândibapkat sâsân. Ka zâk dap yatâ lum kwâtâtibap? ⁴ Den kâtik lum ândim tosanin buñ utnat sâme, zen Kristo sot târotâro urâwe, zo mânangâtse. Oi Anutugâren gâbâ tânzângozângonandâ, zo zengâren bon buñ uap. ⁵ Nen ko Kaapumñâ diiniñgi Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâm um bâbâlân op Anutu mâtenan tosanin buñ kinatkât mambât ândimen. ⁶ Nen Yesu Kristo sot pâlâtân opnâ itâ nângâmen, “Kwabâ zângozângon sot daañoot ândiândiñ, zo bon buñ uap. Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiândiñ sot buku orotñâ, zorân bonñâ uabot.”

Sâm gulip a, zengât den.

⁷ Zen siñgi âlipkât mâtâp topkwap âlip lânâwe. Zoren âinetâ ko nâinâ pâke pâi den bonñangât mâtâp walâwe? Wannâ um gulip kwatziñgi mâtâp zo bire? ⁸ Anutuñâ diiziñgipñâ zen yatâ upigât mân sâip. ⁹ Bâu usiñandâ âbângum sirogân giari aksik kâlak op nanğâbap. ¹⁰ Nâ itâ nângan. Kembuñâ diiziñgi nângânângâziñâ nâgât yatâ upap. Oi anâ um gulip kwatziñgâmap, zâk Kembangâren gâbâ hâuñâ mimbap.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ zen kwabâ kwatziñgâbigât dâzângoman sâi dap op kâsa otnibe. Nâ yâtâ dâzângoman sâi ko poru nakkât siñgi zo nângâne mân bâliñ opap. ¹² A um gulip kwatziñgânam kwabâ kwatziñgâbigât sâme, zengât itâ nângâman. Zen ziñ sâkziñ kâriangânetâ sâi dâp opap.

Dumunniñ buñ ândim lan gulip mân utnat.

¹³ Bukurâpnâ, zen dumun buñ ândibigât Anutuñâ diiziñgip. Oi nen dumun buñ ândien sâm um sâkkât âknâle bâliñâ zo mân lum ândibi. Umziñandâ gâsâyagom kore orangâm ândibi. ¹⁴ Den kâtikñangât kombânâ, zo itâ, “Gâ gikangât otgimap, zo yatik a torenñâ zengât otgigi betziñan mem ândiban.” ¹⁵ Zen

ko sâtziṅandâ ziyangâm agom buṅ upegât girem dâzâṅguan.

Laṅ gulip ândiândiṅ, zorat bonṅâ sot Kaapum wâratkum ândiândiṅ, zorat bonṅâ.

¹⁶ Sa nâṅgânek. Zen Kaapum wâratkum zâkkât imbaṅan kâtigem ândibi. Oi um sâkkât âkṅâle, zo mân upi. ¹⁷ Um sâkkât âkṅâleṅâ Kaapum komap. Oi zet zo kâsa kâsa oitâ zen kut ṅâi utnam upme, zo mân bâbâlaṅ opmap. ¹⁸ Zen Kaapum wâratkune diiziṅgi Mosegât den kâtikṅandâ mân saaziṅgâbap.

¹⁹ Um sâkkât âkṅâle nep tik mân ziap. Zo itâ muyagemap. Laṅ ândiândiṅ, bukuṅṅâṅgât ambân laṅ mimiṅ, aṅunziṅ buṅ laṅ orot. ²⁰ Lopio hurat kwâkwat, kware suṅâ, kâsa kâsa, sârek den, um kâlak den, kuk suṅguruk, a zikṅṅâṅgât nâṅgi zâizâiṅ, um kâsâp op kâsâpagoagoṅ. ²¹ A ṅâigât kut ṅâi ṅâi âkṅâle op laṅ mimiṅ, too kâtik nem um gulip orotṅâ, sii nalem nemṅik ândiândiṅ sot kut ṅâi ṅâi nâmbutṅâ. Zorat mârurum dâzâṅgowan, oi zi dum dâzâṅguan. Anṅâ bâliṅâ zo upiṅâ Anutugât um topṅan mân ândibi.

²² Ka Kaapumṅâ umziṅan ândei wâratkum ândime, zo zengâren bonṅâ itâ muyagemap. Umṅâ gâsâzâṅgomap, sâtâre, um lumbe, um sânduk, buku op ândiândiṅ, den luluj, ²³ Um diigi gei ândiândiṅ, umṅâ kendon ândiândiṅâ. Kaapum den wâratkum ândime bonṅâ zo zengâren muyagem zimmap. Gurumin denân kut ṅâi ṅâi âlipṅâ zo mân utnatkât den ṅâi mân ziap. ²⁴ Oi a ambân Yesu Kristogât siṅgi ândime, zen ândiândi sâṅṅiṅâ sot um sâkkât âkṅâle bâliṅâ zo buṅ upapkât poru nagân kune kinzap.

²⁵ Kaapumṅâ ândiândi niṅgi ândimengât Kaapumgât holi wâratkum zâkkât imbaṅan kâtigem ândinat. ²⁶ Sâkṅâ zâizâiṅ mân utnat. A torenṅâ mân mem gei kwatziṅṅânat. A ṅâigât kut ṅâi ṅâi laṅ âkṅâle mân utnat.

6

¹ Bukurâpnâ, a ṅâiṅâ tosa muyagei zen Kaapum wâratkum ândime, zen um sânduk okṅṅâṅgâm sâmbubikṅṅâṅgâbi. Oi gikâ mâsimâsikâyân loribatkât gasâgâ kârâm ândiban. ² Kut ṅâi ṅâi yâmbâtṅâ zo berân miṅṅâṅgâbi. Zo yatâ op Kristogât den kâtik zo lum ândibi. ³ ṅâi zâk kut ṅâi bonṅâ zo mân opṅâ zikṅṅâṅgât nâṅgi zâizâiṅ opmap, a yatâ zo umṅâ kâitkuap sâsâṅ. ⁴ Zorat zâk zikṅṅâṅgât ândi mâmanṅâ ek nâṅgâm kubikpap. Yatâ opṅâ a torenṅâ mân mem ge kwatziṅṅâṅgâbap. ⁵ Nepkât yâmbât kâsâpkukuj zo a mariṅâ dâp lum kinbi.

⁶ Den siṅgi âlip kwâkâm ziṅṅâme, a zo ziṅ betziṅan mem kut ṅâi ṅâi kâsâpkum ziṅṅâbi.

ṅâran orot mâmeniṅṅâṅgât bonṅâ minat.

⁷ Gâ um gulip mân upan. Dap yatâ op Anutu kâitkuban? Anṅâ Anutu kâit kunatkât dâp buṅâ. Anṅâ kut ṅâi ṅâi kârâm kâmitnat, zorat bonṅâ yatik minat. ⁸ ṅâi zâk um sâkkât âkṅâle bâliṅâ, zorat nepṅâ tuubap, zâk yatik um sâkkât âkṅâle bâliṅâ, zorat bonṅâ tâmbetagoagoṅ muyagibap. Ka ṅâi zâk Kaapumgât nep tuubap, zâk yatik Kaapumgât bonṅâ ândiândi kâtikṅâ muyagibap. ⁹ Kut ṅâi ṅâi âlipṅâ tuum ma ko âkon mân utnat. Nen mân lorem nep yatâ tuunarân bet sumbemân nep zorat bonṅâ muyaginat. ¹⁰ Zorat itâ sa nâṅgânek. Mâtâp muyagei a eluj patâ kut ṅâi ṅâi âlipṅâ otziṅṅânat. Den siṅgi âlip zo lum Yesugât kâmut zo kut ṅâi ṅâi mem zâi pam otziṅṅânat.

Girem sot mâsop den.

¹¹ Zen kulem zi iknek. Den nâmbutṅâ zo yen sa bukunâ ṅâi kulemguap. Ka âkââkâṅ zi Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziṅṅan. ¹² A nâmbutṅandâ zen kwabâyagobigât sâme. A zo, zen sâkṅandik den siṅgi âlip ziap. Zen Kristo poru nagân sâknam nâṅgâm moip, zorat den siṅgi

sâne a ziŋ sâknam ziŋgâbegât yatâ upme. ¹³ A zo, zen zâizâiŋ op zengât a patâ utnatkât mâtâp urâwe. A kwabâ agowe, zen den kâtik mân lum kwâtâtime.

¹⁴ Nâ ko kut ŋâi ŋâi yenŋaŋgât buŋâ, Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâk neŋgât op poru nagân sâknam nâŋgâm moip, zorarâk nâŋgâm sâtâre op ândiman. Yesu zâk neŋgât op poru nagân moip, zorat opŋâ hângât kut ŋâi ŋâi eksa yenŋâ opmap. Oi hân a um kâtik ândime, zen kândâtnom mân nâŋgânâŋgâ upme.

¹⁵ Kwabâ agom ândiândiŋ mo yen ândiândiŋ, zorâŋ bon buŋâ. Yesu sot pâlâtâŋ op ândiândi uŋakŋâ, zorâŋ bonŋâ. ¹⁶ A den zi lum ândime, zen Anutugâren gâbâ um lumbeŋâ sot tânzâŋgozâŋgoŋâ zimbap. Anutugât kâmut zengâren zimbap.

¹⁷ Bet aŋâ sâknam mân nibigât ot-nigap. Wangât, nâ Yesu Kristogât op sâknam nep tuum gâwan. Oi a ziŋ nonetâ gut dârâbut sâknan doŋbep ziap, zorat.

¹⁸ Bukurâpnâ, Kembuniŋâ Yesu Kristogâren gâbâ um lumbeŋâ umziŋan zem zimbap. Zo perâkŋak.

Zo yatik.

Epeso zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwanjâ Epeso kamânân Yesu Kristogât kâmut nângâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem ândime, zengât ekap zi kulemgum zingan.

² Ibâniñ Anutu sot Kembuniñ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoazângoñ sot um lumbe zengâren zimbap.

Anutunâ mâruman sumbengât sinji kwatniñgip.

³ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâ Anutu, zâknâ sumbemân gâbâ sinji âlipkât mâsop topñâ topñâ Kristogât opñâ niñgip. Zorat nen sâmb âlip kwâkñangânât. ⁴ Zâk mâruman hân mân muyageibân nen zâkkât mâtenan um hâlâlu sot tosanin buñ kinatkât Kristogât sinji kwatniñgip. ⁵ Zâknâ umñâ gâsânângomñâ kânñan nângi zeipkât Yesu Kristogât opñâ nan bârarâp utnatkât sâmb kâtigem niñgip. ⁶ Zikñâ nanñangât opñâ tânzângoazângoñâ sângân buñ niñgipkât sâmb sâtâre okñangânât.

Yesugât gilâmñandâ sângânniñ meip.

⁷ Nanñâ Yesu, zâkkât gilâmñandâ sângânniñ meipkât tosanin gulipkukun muyageip. Anutugâren gâbâ tânzângoazângoñ, zorat nângindâ imbanâ opmap. ⁸ Zâknâ imbanâ patâ tânnângoip. Tânnângom nângânângâ bonñâ sot top nângânângânâ niñgip. ⁹ Oi zikñik den kânñan nângi âlip oi itâ mem kwânângip. Zo itâ sâmb muyageip. Den zo mâruman ekapñoot zeip. Den zo itâ, ¹⁰ “Narâknâ nângâwan, zo gâtâm mâte oi Kristonâ a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo

mâpotzingâmñâ kâukziñ sot patâziñâ upap.”

¹¹ Anutunâ kut nâi nâi ak-sik umñangârâk sâmb kâtigem muyageziñgâmap, zâk mâruman niñgit nângâm Kristogât opñâ nen zâkkât a ambân gakârâpñâ utnatkât sâip. Oi nen sinji âlipkât bonñâ minatkât sâip. ¹² Zorat op kâdom Kristogâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimen, nen Anutu sâmb sâtâre okñangâm ândinat.

¹³ Zen yatigâk zâk sot pâlâtân urâwe. Zen den bonñâ nângâne zorânâ kubikziñgi Yesugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâne Anutunâ undipñâ Tirik Kaapum zingip. Anutunâ Tirik Kaapum niñgâbapkât mârumb sâmb kâtigeip. ¹⁴ Sumbemân zarindâ kut nâi nâi niñgâbap, zorat undipniñâ Kaapum niñgip. Anutu kutsiñginiñgât sâtâre patâ muyagibapkât zâkkât arâpñâ neñgâren Kaapumñâ kubikkubik nep zo tuum nanñgâbap.

Sinji âlip zengâren zimbapkât Paulonâ ninâu sâip.

¹⁵ Zen Kambu Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembangât sinji a buku otziñgâme, zorat den sinji nângâwan. ¹⁶ Zorat nâ zengât op narâk dâp nângâmñâ Kembangâren sâiwap sâmb, sâmb âlip kwâkñangâman. ¹⁷ Kembunâ gâsuziñgipkât yatâ opman. Oi narâk dâp zengât op ninâu itâ sâmb dukuman.

Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Anutu, Ibâ, âsakñâ neule marinâ, zâknâ Kaapum zingip zorânâ nângânângâ zingâm Kembangât topñâ sâmb muyagei nângâm biranbi. ¹⁸ Oi umziñ ânângâri Kembunâ gâsuziñgâm sumbengât sinji kwatziñgip, zorat nângâm, nângâm kwâtâtibi. Oi Kembangât arâpñâ zen sumbemân kut nâi nâi âsakñâ neulenoot zingâbap, zorat nângâne bon upap. ¹⁹ Oi nângâm pâlâtânñiñoot, neñgâren imbanâ patâ zorânâ nep tuumap, zorat topñâ

nângâbi. ²⁰ Imbanâ zorat bonnâ igâwe. Zorânâ Kristo mumunjan gâbâ mângim diim sumbemân zâim Anutugât âsanâ bongen pâip. ²¹ Oi a kutâ sot sumbem a, a top top imbanâziñoot zengât a kâukziñâ pâipkât hânân sot sumbemân kot-singi ziap, zorânâ koi giap. Narâk zirenâk buñâ. Zo yatâ zem zâimâmbap.

²² Anutuñâ a sot kut nâi nâi aksik Kristogât ombenjan zâmbamñâ kâukziñ upapkât sâmbâm kâmut gakârâp nenngât kembuniñ kwânângip. ²³ Zâkkât kâmut zo kiñ bikñâ oindâ giniñgâm nenngât kâukniñ op ândiap. A sot kut nâi nâi dâpniñanâk niñgi meindâ dâp op âimap.

2

Mârumñan lan gulip ândiwen.

¹ Zen mârum bâliñ top top opñâ um mumunñâ op ândiwe. Ka Kristonâ mumunjan gâbâ mângiziñgi ândie. ² Mârum zen hân a zengât mâtâp lân ândim âi wâke zengât a kutâ, Satañ, zâkkât sât lum ândiwe. Narâk ziren zâknâ singi âlip den ku a mam otziñgi ândie. ³ Nen mârum zengât tobat yatâ op ândim sâkkât sot um nângânângâniñangât den lum ândim a nâmbut yatâ Anutugât kukñangât bonnâ muyaginatkat singi op ândiwen.

Anutuñâ mânginiñgâmñâ sumbe-mngât singi sâip.

⁴ Yatâ op ândiwen. Ka Anutu zâk umñâ gâsum birañniñgipkât buku otñingip. ⁵ Bâliñâniñangât op um mumunñâ op ândiwen, nen Kristo sot mânginiñgip. (Zen nânge. Umâlepñangât op kubikniñgip.) ⁶ Zâk Yesu Kristo sot mânginiñgâm zâk sot ârândân a kuta tâtarân tâtnatkât sumbemân nâambarip. ⁷ Itâ muyagibapkât oip. Tânzânngoziñangât gom sambe, zo Yesu Kristo umâlepñangât op mâtâlbâkñem niñgâbap. ⁸ Zen nânge. Zâk tânzânngomñâ nângâm

pâlâtânziñangât op kubikziñgip. Zo ziñangât buñâ. Anutu umâlipñangât op sângân buñ yatâ otziñgip. ⁹ Nep nâi tuuwegât yatâ otziñgâbap, zo buñâ. Zorat a nâiñâ sâknâ mem zari mân dâp upap. ¹⁰ Nen Anutugât bikñan gok. Zâk Yesu Kristogâren muyageniñgip. Oi mâtâp âlipñangât nep tuum ândinatkat Anutuñâ sâmbâm niñgip. Mâtâp zo mârum kubigipkât zoren lân ândinat.

Barin gokñandâ kamânân gawe.

¹¹ Mârumñan um kâtik ândiwe, zorat nângâm ândibi. Zen Yuda a buñâ, kamân nâin gokñâ. Oi Yuda a ziñâ kwabâ kwarangâmñâ ândiwenâ kwabâ ulin sâmbâm dâzânngomarâwe. ¹² Narâk zoren Kristo buñ ândiwe. Oi Isirae a zen Anutugât kâmut ândine zen kwande ândiwe. Isirae a zen Anutu sot târotâro opñâ zâkkât singi den mem ândine, zen Anutu kârum bet bâsañ ândiwe. ¹³ Narâk ziren ko zen barin ândiwenâ Yesu Kristogâren târokwap Kristo gilâmñangât op kamânân ândie.

Yesuñâ kâsa koi gei um kânok urâwen.

¹⁴ Yesu zikñak lumbenâniñ ândimap. Zâk a nakñâ zagât osetniñan kâsa op pâke kâtik zeip, zo kândañâ Isirae a sot hân nâin nâin gok minduniñgi kâmut kânok urâwen. ¹⁵ Zâknâ Yuda nenngât pâke den zeip, zo tâmbetnângobapkât imbanâ zemñangip, zo koi geip. Oi a kâmut zagât nekât kinkin gebagân kâmut unakñâ kânok zâk zikñak muyagem kin lumbenâ muyageip. ¹⁶ Zâk poru nagân moibân a nakñâ zagât zo bonnâ kânokgâk mâpotniñgâm Anutu sot buku utnatkat kâsa koi geip. ¹⁷ Oi zâk gamñâ barin ândiwe sot kamânân ândiwen, nen lumbenangât singi den dâtnânngoi nângâwen. ¹⁸ Oi nen aksik zâk sot pâlâtân urâwengât Kaapum kânok mem Ibâ mâte okñangâm.

A nen Kembugât namâ yatâ utnat.

¹⁹ Zorat op narâk ziren zen kwande mân ândie. Zen Kembangât sinji a nâmbutnâ zen sot Anutugât kamân mariņ op Anutugât kâmut opnâ zâkkât namâ op ândie. ²⁰ Namâ zorat tandâ Aposolo sot Propete. Zinjâ laniņgâne ândien. Ka Yesu Kristo ko kunkunniņ uap. ²¹ Zâkkâren anâ anâ târokwâindâ Kembangât hâlâlu namâ muyagem zâimap. ²² Kaapumņâ Epeso kamânân ândie, zen yatik târokwatziņgi Anutugât namâ ue.

3

Kembunâ den tiknâ zeip, zo Paulo sâmbuyagem pindip.

¹ Zorat opnâ Paulo nâ Yesu Kristogât tâk namâ a op ândian. Nâ hân nâin gok zengâren sinji âlip nep tuum ândimangât tâk namin nâbane ândian. ² Zen nâgât sinji nângâwe. Anutu tânzângoziņgân op zengâren sinji âlip nep tuubatkât sâmbuyagem nigip. ³ Sâmbuyagem nigip. Den zorat pânkânok kulemguan. ⁴ Kristogât den tiknâ zeip, zo ek nângâman. Zen den zi sâlâpkumņâ nâgât yatâ nângâbi. ⁵ Den tik zeip, zo a mârumbuyagem. Narâk ziren ko tirik Aposolo sot Propete neņgâren Kaapumņâ sâmbuyagem. ⁶ Den tik zeip, zo itâ. A hân nâin nâin goknâ, zen sinji âlip nângâmņâ lum Yuda a nen sot kâmut kânok op Yesu Kristogât op sinji den zorat bonņâ ârândân minat.

⁷ Oi sinji âlip zorat kore a ândibatkat Anutuņâ umâlepņangât imbanâ patâ nigip.

Den tikņangât bonņâ Yesuņâ muyageip.

⁸ Nâ Kembangât sinji a nâmbutnâ ombeziņan a giginâ op ândiman. Ka laņ Kristogâren umgât gom sambe mân igiknâ ziap, zorat den a hân nâin goknâ sâmbuyagem zingâbatkat Kembunâ sâmbuyagem nigip. ⁹ Anutuņâ a sot kut nâi nâi muyageniņgipnâ den tik pâi zeip, zo narâknâ narâknâ mân

sâmbuyagem ândeip. Ka narâk ziren Anutuņâ zo sâmbuyagemnâ den zorat bonņâ sâmbuyagem zen sot a nâmbutnâ aksik patâ dâzângobatkât sâip. ¹⁰ Narâk ziren Anutuņâ kâmut gakârâpnâ neņgâren nângânângânâ bonņâ mâbâlaknei kulem top topnâ muyagei sumbem a sot a imbanâziņoot sumbemân ândie, zen ek nângâbi.

¹¹ Anutu zâk mârumbuyagem hân mân muyageibân den sâmbuyagem, zorat bonņâ Kembangât Yesu Kristo sângongoi gem muyageip. ¹² Oi zâknâ mâtâp mem niņgi nângâm pâlâtân kwap keņgât buņ Anutu mâte okņangâmen. ¹³ Zorat nâ itâ dâzângua nângânek. Nâ zengât op sâknâm kwâknâ anđia umziņ mân yâmbâribap. Buņâ. Zen zorat nângânetâ âlip upap.

Paulo zâk Epeso a zengât op ninâu sâip.

¹⁴⁻¹⁵ Zorat op ko sumbemân sot hânân a kâmut ândien, niņnâ lbâ bonņâ, zâkkâren pindiņsâmbuyagem zengât op ninâu itâ sâman. ¹⁶ Anutu zâk sâi Kaapumņâ umgât gom sambe imbanâ muyagem zingâ umziņ lâmbat kâtigibap. ¹⁷ Oi Kristo nângâm pâlâtân kwâknângâne umziņan tâtat mâme upap. Nak ândângandâ hânân gei kinmap, zen zo yatâ buku orotnâ, zo gâsum kâtigem kinbi. ¹⁸ Oi zen Kembangât sinji a nâmbutnâ zen sot ârândân Kristo zâk umņâ gâsâzângomap, zorat toren toren mâpot nângâm kwâtâtibi. ¹⁹ Oi Kristo umņâ gâsâzângomap, zorânâ a nângânângâziņ walâmap, zo laņ nângâm biranbi. Oi Anutugâren umgât gom sambe piksâm ziap, zorânâ zengâren âi piksâbap. Nâ zengât op yatâ ninâu sâman.

Sâtâre den.

²⁰ Imbanâziņoot neņgâren nep tuumap, zâk Anutu. Kut nâi nâi zorat nângâm ninâu sâmen, zorigâk buņâ. Kut nâi nâi walâwalân upapkât kâwali tâkņangap. Zorân

ninâu sot nângânângâniņ walâmap. ²¹ Zâkkât op Yesu Kristogâren sot kâmurân sâtârenjâ narâknjâ narâknjâ zem zâimâmbap. Perâknjak.

4

Kaapumņâ minduniņgi kâmut kânok urâwen.

¹ Nâ Kembugât nep tuum ândia gâsunim tâk namin nâbanetâ tap ekap zi kulemgum zingân. Zorat zen itâ nângânek. Kembuņâ gâsâzângomņâ târârak ândibigât sâm zingip, zorat dâbâk ândibi. ² Giginjâ sot um sânduk ândim buku oranjâm hâuņangât den mân sâbi. ³ Oi Kaapum zâk lumbeņangât tâknjâ mâpotzingâm saazingip, zo mânangâtpegât galem oranjâm ândibi. ⁴ Zen kâmut kânok. Kaapum kânok. Sumbem kânokkât sinġi, zorat sinġi kwatzingâm diizingip. ⁵ Kembu kânok. Nângâm pâlâtân kânok. Too sanġon kânok. ⁶ Anutu zâk Ibâniņ kânok. Zâk aksik patâ walâniņgâm kembuniņâ op ândiap. Oi um dâp imbaņâ niņgâm um dâp tâtat mâme opmap.

Kembuņâ sinġi âlip nepkât a top top nâambarip.

⁷ Kristo zâk nep sâm niņgip dâp imbaņâ niņgâmap. ⁸ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ kulemguwe, ziap, “Zâk u sumbemân zarip, narâk zoren tâk namâ a donġbep diizingâm zarip. Oi a umgât gom sambe sot imbaņâ zingip.”

⁹ Yesu zâk u zarip, zo yen mân sâwe. Zâk hânân sot âmbi hân ombenjan geip. Zâk hânân geibân gâbâ âburem zarip. ¹⁰ Zâk geip, zâknagâk sumbemņâ sumbemņâ walâm zarip. Zâk sumbem sot hân piksâm ândibapkât zarip. ¹¹ Oi zâknagâk a nep sot imbaņâ zingip, zo itâ. A nâmbutņâ Aposologât nep sâm zingip. Nâmbutņâ Propete zâambarip. A nâmbutņâ sinġi âlip mem hân nâin âiâiņangât sâip. Nâmbutņâ kâmut zeņgât galem a. Nâmbutņâ sinġi âlip kwâkâm zingâ

a. ¹² Zo zâkkât sinġi a gakârâpņâ mem kubikzingâm ândinat kât sâip. Kore nep zo tuugindâ Kristogât ken bet sot bonņâ lâmbatpapkât a yatâ zo nâambarip.

Sinġi âlibân mân lorinat.

¹³ Zo yatâ op sinġi âlip topņâ sot Anutu nanņangât topņâ nângâm kwâtâtem um kânok utnat. Sinġi âlibân ândim lâmbatnatkât sâip. Lâmbatņâ Kristogât tobat yatâ op ândinat. ¹⁴ Nen katep maik yatâ mân op ândinat. Wangât, Sarâ a ziņ um gulip kwatningânam upme, zorat. Sarâziņandâ pibâ yatâ mân mem kâbakņeniņgi kâtigem kinat. ¹⁵ Itâ op ândinat. Nen umniņandâ a gâsâzângom den bonņigâk dâzângonat. Yatâ op ândeindâ mâtâp zo mo zo tirâpnângozi zoren ândim kâukniņ Kristo, zâkkâren târokwap kin lâmbatnat. ¹⁶ Zâkkâren târokwâindâ sânamniņandâ sipapagoi sâkniņ kânok opmap. Oi torerâpņâ opņâ imbaņâ zemniņgap sot nep sâm niņgip dâp nep tuumņâ umņâ gâsâyagom sâk kânok lâmbatnat.

Kwakmak mân ândinat.

¹⁷ Kembugât op tâk namin nâbarâwe, nâ den nâi dâzângobâ. Um kâtik a, zen nângânângâziņ kut nâi nâi yenņan pane zemap. Zen ko zeņgât tobat yatâ mân upi. ¹⁸ Um kâtik a, zeņgât um nângânângâziņ nâtâtik oip. Um kâtik op Anutugât ândiândi kândâtkum ândiwe. ¹⁹ Oi um nângânângâziņ buņ sii nalem laņ nemņâ âknjâle sot bâliņ top top âkon buņ upme.

²⁰ Epeso a, zen ândiândi yatâ ândibigât mân kwâkâm zingâwen. Kristogât topņâ sâm dâzângom ândiwen. ²¹ Den topņâ kwâkâm zingâwen oi ko Yesugâren den bon ziap, zo nângâwe. ²² Zen ândiândi sângiņâ kândâtkum umziņâ sângiņâ âknjâle sarâ zoren tâmbetkume, zo lândim pambi. ²³ Oi Kaapum nângânangâne umziņ mânġei

unaknâ upi. ²⁴ Oi ândiândi unaknâ mem ândibi, zo Anutugât tobat yatâ opnâ târârak sot hâlâlu muyageip.

Bâliñâ top top birânat.

²⁵ Zorat zen sarâ birâm den bonñigâk sâm âragubi. Nen buku kânok ândien, zorat op yatâ utnat. ²⁶ Kugân bâliñ mân upan. Kuk den mân mem ândina mirâsiñ geibap. ²⁷ Satañgât tirek mân kwâpan. ²⁸ Mârum kâmbu op-marâwe, zen birâm betnâ nep tuum kât nalem muyagemnâ a kanpitâ âlip tânzângobi. ²⁹ Den bâliñâ lâuziñan gâbâ mân gibap. Den âlipñigâk tânagom sânetâ zorânâ a tânzângom umziñ kelikpap.

³⁰ Anutugât Tirik Kaapumnâ umbâlâ opapkât diñâ mân birâbi. Anutugât tirik Kaapum, zo zengâren undip pâip, ziap. Gâsuziñgâbapkât narâknâ mâte oi Anutuñâ zo ekñâ gâsuziñgâbap. ³¹ Kâsa den, um kâlak, umân pâpan den, den sârek, kuk den sot kut nâi nâi sumunñâ zo zengât osetziñan mân zimbap. ³² Zen buku opnâ âlip oranjâm tosa birâm ândibi. Anutu zâk yatik Kristogât op tosaziñ birip.

5

Bâliñâ kândâtkom ândinat.

¹ Zen nan bârarâpnâ op ândie, zorat Anutuñâ opmap, yatik op ândibi. ² Oi buku op umziñâ gâsâyagom ândibi. Kristo zâk yatik buku otniñgâm neñgât opnâ ândiândiñâ birip. Zo Anutuñâ egi âlip yatâ oip. Kembugât siñgi nalem une sei nâñgi âlip opmâip, zo yatâ.

³ Lanj mâman sot kut nâi bâliñâ, mân orotnâ sot a nâigât kut nâi nâi zorat âknâle op lanj mimiñ, zorat tâtâlek den zo mân sâbi. ⁴ Den anunñoot, den lanj sâsanâ den gân yatâ sâroken zo sâne bâliñ upap. Sâiwap den sot sâm âlip den sâne dâp upap. ⁵ Zen itâ nângânek. Lanj mâman a, den sumunñâ sâme. A nâmbut zengât kut nâi nâi âknâle op lanj mime. A yatâ zo, zen

Kristo, Anutu umzik topñan tâtatnâ zo kârubi. A nâmbutnâ zengât kut nâi nâi zorat âknâle op lanj upme, zen a ziñ lopio hurat kwapme yatâ Anutu kândâtkom umziñ hângât kut nâi nâi zoren pane zemap.

Tik kut nâi nâi anunñoot mân utnat.

⁶ Kâitzângom sarâ den dâzângone nângâne bonñâ mân upap. Bâliñâ top top zorat Anutu kukñangât bonñâ zo den ku a zengâren muyag-ibap. ⁷⁻⁸ Zoren zen mân betziñan mimbi. Zen mârumñan nâtâtik sot ândiwe. Zi ko Kembugâren gam âsaknâ op ândie. Zorat âsakñangât kiurâp op zâkkât tobat op ândibi.

⁹ Âsakñangât bonñâ muyagemap, zo itâ. Umâlip ândiândi sot târârak ândiândi sot perâknak den sâsân. ¹⁰ Kut zo mo zo utnam Kembunâ nâñgi âlip upap mo bunâ, zen zorat nângâm sâlâpkum ikpi.

¹¹ Nâmbutnâ nâtâtikkât kut nâi nâi utne mân betziñan mimbi. Bunâ. Bâliñâziñâ sâm kâknan kwatziñgâbi.

¹² Um kâtik zen kut nâi nâi tik upme, zo ekap ziren mân sâm muyagian. Zo sâm muyagia sâi ko anunñoot opap. ¹³ Kut nâi yatâ, zo sâm kâknan pâindâ âsakñandâ zeri zorat topnâ muyag-ibap. Oi kut nâi muyapnâ ziap, zorân âsakñoot upap. ¹⁴ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Uman zematnâ zaat. Mumunñan gâbâ zaat. Kristonâ âsaknâ muyagem gibap.”

Um kâtik op nepkât narâk mân tâmbetkumat.

¹⁵ Zorat op ko zen ândiândiziñangât galem op ândibi. Oi mân nângâm nângâm yatâ bunâ. Um nângânângâziñoot ândibi. ¹⁶ Narâk ziren bâliñandâ lanj kârâm zi-apkât narâk nâmbut mân birâm nep kâtigem tuubi. ¹⁷ Zorat um nângânângâziñ bunâ yatâ mân ândibi. Nep zo mo zo utnam Kembunâ nâñgi âlip upap mo bunâ, zorat nângâm sâlâpkum ikpi.

18 Oi too kâtik nem um gulip orotnâ, zo mân upi. Zo tâmbetagoagonangât nep. Kaapum ko nângânangâne umziñan piksâi ândibi. 19 Kaapumnâ mem bâbâlan kwatziñgi mâpâmâpâse kep mem um angâgwanğâ upi. Oi umziñandâ Kembugât kepnâ mem sâm sâtâre okñangâbi. 20 Oi Kembuniñâ Yesu Kristogât opñâ narâk dâp Anutu Ibâ kut nâi nâigât sâiwap sâm, sâm âlip kwâkñangâbi.

21 Zen Kristo hurat kwâkñangâm umñâ âwe kwarangâm ândibi.

A ambân zengât den.

22 Ambân zen Kembugât sât lulu ândie, yatik abârâpziñ zengât op ândibi. 23 Apñandâ ambinñangât kâukñâ uap. Zo yatik Kristo, zâk zengât kâukziñ uap. A ambân gakârâpñâ zen kiñ bikñâ ândie. Oi zâk kiñ bikñangât kubikkubik uap. 24 Oi kâmutnâ Kristogât sât lumap, zo yatik ambân zen narâk dâp abârâpziñangât den lum ândibi.

25 Kristo zâk umñâ kâmut gâsuniñgâm buku otniñgip. A ziñ zo yatik umziñ âmbirâpziñ gâsuziñgâm buku otziñgâbi. Kristo zâk kâmutnâ buku otniñgâm neñgât suup meip. 26 Zâknâ kâmut diñâ sot too sanğonniñgâm kubikniñgi salek op Anutu mâtenan hâlâlu kinatkât yatâ oip. 27 Oi kâmutnâ sanğon kubikniñgi hâlâlu sot tosanin buñ sot neuleninoot mâtenan nâmbanbapkât sâm pindip. 28 Oi a zen ziin sâkziñ galem upme, yatigâk âmbirâpziñ galem otziñgâbi. Nâi zâk ambinñâ dâñ galem upap, zo zikñâ sâk yatik galem oranğâbap. 29 A zikñâ sâknâ mân kâsa okñangâm. Buñâ. On galem oranğâm ândimap. Kristonâ kâmutnâ otniñgâm, zo yatâ. 30 Kristo zâk kâukniñâ ândiap. Oi nen kiñ bikñâ, sâkñangât torerâp ândiengât yatâ galem otniñgâm ândimap. 31 Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat a nâinâ ibâ mamñâ zâpam ambinñangâren âi pâlâtân

oi zet um sâk kânok op ândibabot.”

32 Den zo den sumbuñâ. Den zorat topñâ itâ nângan. Kristo sot kâmut, zengât op sâip. 33 Oi den zorat topñâ nâi itâ. Ap ambin, zengât op sâip. A aksik zen sâkziñ buku otziñgâme, zo yatik âmbirâpziñâ buku otziñgâm ândibi. Oi ambân zen abârâpziñ hurat kwatziñgâm ândibi.

6

Ibâ mam sot katep, zengât den.

1 Katep zen Kembugât op ibâ mam zengât den lubi. Zorânâ mâtâp âlipñâ. 2 “Gâ ibâ mamğâ hurat kwatzikâm dinzik luban.” Den kâukñâ zo Mosegât den kâtik ekabân ziap. Oi den nâi itâ târokwap sâsânâ, 3 “Yatâ op hânân narâk kârep ândim kwâtâtiban.”

4 Ibâ zen nan bârarâpziñ um kâlak muyagibegât kut nâi kârâpñoot lañ mân otziñgâbi. Kembugât den dâzangom kubikziñgâm galem otziñgâne lâmbatpi.

A patâ sot kore a, zengât den.

5 Kore a zen hân a patârâpziñ hurat kwatziñgâm umziñ kânok zei Kristo kore okñangânat yatâ upap sâm zo yatik patârâpziñ bimbi kwatziñgâm zengât sâtziñ lum ândibi. 6 Hân a patârâpziñâ mâte pirik otziñgâne ziñgitne âlip upapkât buñâ. Nen Kristogât kore a sâm Anutuñâ mâtâp sâm ziñgip, zo lânbi. 7 Zen itâ nângâbi, “Nen a zengârâk kore buñâ.” Yatâ nângâm Kembugât nângâm nepziñ âkon buñ tuubi. 8 Zen nângâme. Nâi zâk kore a mo a patâ ândim kut nâi nâi âlipñâ op ândibap, zâk Kembuñâ hâuñâ yatik pindâbap.

9 Oi a patâ zen kore arâpziñ yatik galem otziñgâm ândibi. Oi mân zângom ziñgitsâbi. Kârâpñoot mân otziñgâbi. Kore a sot a patâ, zengât patâziñâ sumbemân kembu patâ op ândiap. Zâk hâtubâtu mân otniñgâbap, zo nângâm ândibi.

Kâsa mân igikñâ ândime.

¹⁰ Sâmb kwâkâm sâmbâ. Kembangâren târokwatne imbanjânâ zengâren zeï zo mem kâtigem ândibi. ¹¹ Oi Anutugâren gâbâ kâmbamgât hâmbâ timbâ mot mem ândine Sataŋgât kâwali arâpŋandâ kâitzâŋgonam gane kâtigem kinbi. ¹² Zen nâŋgâme. Kâsarâpniŋ, zo hân a buŋâ. Zen a mân igikŋâ. Zen Sataŋ sot wâke gakârâpŋâ. Zen bâliŋ op ândime. Nâtâtikkât nep a, a kutâ sot a imbanjâziŋoot. Nen zen sot kâsa upmen. ¹³ Zorat nen Anutugâren gâbâ hâmbâ timbâ mot mem kâmbam narâk, narâk bâliŋan kâtigem kirindâ kâsarâpniŋ ziŋ osiniŋgâm birâm âibi.

Kâwaligât kut ŋâi ŋâi mem ândinat.

¹⁴ Nen itâ kinat. Den bonjandâ inzutniŋ oi mem lap ândinat. Târârak ândiândiŋandâ hâmbâniŋ oi akum ândinat. ¹⁵ Lumberŋgât siŋgi âlip mem kinat. Zorâŋâ kipâke gine giari lâŋ kâtigem kinbi. ¹⁶ Oi mamŋâ patâ ko nâŋgâm pâlâtâŋâ dugumniŋ oi mem kirindâ kâsa, bâliŋâ mariŋgât liŋgip kâlâunâ zo gâi kom kâbakŋibap. ¹⁷ Oi pindok kâtik kutŋâ kubikkubik, zo kâukniŋan akunat. Oi Kaapumgâren gâbâ sâu patâ, Anutugât den, zo mem kinat. ¹⁸ Narâk dâp Kaapum wâratkum Kembangâren ninâu sâmb mâpâsem ândinat. Oi laŋ gulip mân ândim, âkon buŋ galem oraŋgâm ândinat. Oi kamân dâp Kembangât siŋgi a zengât op ninâu sâmb ândinat.

¹⁹ Oi zen nâgât op ninâu sâmb ândine Kembangâ lâunâ mem bâbâlaŋkoi siŋgi âlipkât den tik zeip, zo sâmb muyagibat. ²⁰ Na zorat siŋgi sâsâŋ a ândiangât tâk namin nâbane zeman. Zen nâgât op ninâu sâmb keŋgât buŋ siŋgi âlip sâmb muyagia dâp upap.

Den murukŋâ.

²¹ Tâk namin dap dap yatâ ândiman, zen zorat kwakpegât Tikiko, zâkŋâ zengâren gamŋâ zorat den siŋgi otziŋgâbap. Tikiko, zâk

bukuniŋ âlipŋâ, Kembangât kore a sât lulunoot. ²² Zâkŋâ nengât den siŋgi otziŋgâm umâlep kwatziŋgâbapkât sâŋgongua gaap.

²³ Bukurâpnâ, Anutu Ibâ sot Kembangâ Yesu Kristo, zikŋâ zen lumbe muyageziŋgâm nâŋgâm pâlâtâŋziŋ mem kâtigei buku oraŋgâm ândibi.

²⁴ A umziŋandâ Kembangâ Yesu Kristo gâsum lum kâpim ândimambi, zengâren tânzâŋgozâŋgoŋ zimbap.

Zo yatik.

Pilipi zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

Mâsop den.

¹ Yesu Kristogât kore a Paulo sot Timoteo, net Pilipi kamânân Yesu Kristogât siŋgi a sot galem a sot a sâtnâ, zengât ekap zi kulemgum pet.

² Ibâniŋ Anutu sot Kembuniŋ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoziŋgoŋ sot um lumbenâ zengâren zimbar.

Paulo zâk tâk namin tap Pilipi a ambân zengât op Kembugâren ninâu sâip.

³ Nâ zengât nângâman dâp Anutu sâiwap sâm dukuman. ⁴⁻⁵ Zen siŋgi âlip nângâmñâ nen sot pâlâtâŋ urâwen. Oi narâk zoren gâbâ ârândâŋ nep tuum gawen. Nâ zorat ninâu sâman dâp, zengât umâlep op Kembugâren sâiwap sâm ninâu sâman. ⁶ Oi itâ nângâm kâtigian. Anutuñâ nep âlip zengâren topkwâipñâ tuum âim ândei Yesu Kristo taki bonñâ muyagibap. ⁷ Nâ zengât yatâ nângâman. Zo topñâ itâgât. Nâ zoren siŋgi âlipkât op den nebân tap sot tâk namin ândia zen aksik tânnowe. Oi nâ zorat umnandâ zen saaziŋgâmap. ⁸ Yesu Kristonâ tânnogi umnandâ saaziŋgâmap, zo perâkñak dâzâŋgua Anutuñâ nâŋgi bon uap.

⁹ Oi buku orotziŋandâ sot um nângânângâziŋ kubikaŋgâm lâmbari kut ñâi ñâi bâliñâ sot âlipñâ zo târârak ek nângâm kubikpigât ninâu sâman. ¹⁰ Oi zen kut ñâi bonñâ ek nângâm Kristo gâbapkât um salek sot tosa buŋ bâbâlaŋ op mambât ândibi. ¹¹ Oi Yesu Kristonâ tânzângozi ândiândi târârakât bonñâ muyagine Anutuŋât sâtâre sot sâm âlip muyagibap.

Nâmbutñandâ pabâtgwabât op siŋgi âlip sâwe.

¹² Bukurâpnâ, zen kwakpegât dâzâŋgobâ. Ziren kut ñâi ñâi muyagenigip, zorâŋ siŋgi âlip laŋ kârâbapkât muyageip. ¹³ Nâ Kristogât opñâ tâk namâ a orâwan. Tâk namâ zorat siŋgi orâwan, den zorâŋ a kâukñâ sot kâwali a sot a torenñâ ziren ândie, zengât kindapziŋan giarip. ¹⁴ Oi tâk namin yatâ ândim kâtigiangât bukurâpniñâ donbep mârûm kenŋât urâwe, zen zo birâm Kembugâren nângâm pâlâtâŋ kwap Anutuŋât den kenŋât buŋ sâme.

¹⁵ A nâmbutñâ zen um kâlak otnim sâknam ninam Kristogât den zo um kâlâgân sâme. A nâmbutñandâ ko umâlep otnim sâme. ¹⁶ Umâlep otnim sâme, zen nâ siŋgi âlip galem op tâk namin zeman, zorat umziŋandâ gâsânogi sâme. ¹⁷ Nâmbutñandâ ko zâizâiŋ op kâsa otnim Kristogât kot sâne laŋ kârâmap. Zo tâk namâ kwâkñan um sâknam muyageninam upme. ¹⁸ Oi yatâ mo yatâ, sâm gulipkum sâbi mo perâkñak sâbi, zorat wangât donbep sânat. Kristogât den laŋ kârâm âibap, zorarâk sâtâre opman.

Paulo zâk mumuñâ sot ândiândiñâ, zorat ârândâŋ okñangip.

¹⁹ Oi itâ sâm umâlip nângâm ândibat. Zen nâgât op ninâu sâne Yesu Kristogât Kaapumñâ betnan mei olaŋnine ândibat. ²⁰ Nâ itâ upatkât otnigi ândian. Nâ narâk ziren kenŋât sot aŋun sâsâli mân upat. Umnâ zâkkâren pam kore okñangâm ândibat. Op gâwan, zo yatâ op ândibat. Nâ wâgân ândibat mo mumbarân a ziñâ nikne âlip oi Kristo sâm âlip kwâkñangâbi. ²¹ Nâgât ândiândiŋ, zo Kristo. Nâ mumbat mo ândibat? Nâi mo ñâigât ârândâŋ otnigap. Mumbatñâ kut ñâi âlipñâ mimbat. Hângât kâbâ yâmbât zo birâm sumbemân kut ñâi âlip zo mimbat. Zorat nânga sâtârenjoot uap. ²² Ka hânân târokwap ândibat zo ko hânân nep tuuga bonñâ muyagibap. Zorat nâ um zagât uan. Nâi mo ñâigât bâbâlaŋ upâ. ²³ Nâi

mo n̄aigât ârândân otnigap. Hân zi birâm Kristo muyagem zâk sot ândibatkat âkn̄alian. Zâk sot ândibat, zorat n̄anga sâtâreṅoot uap. ²⁴ Ka zen mandu upegât hânân târokwap ândia âlip upap. ²⁵ Oi zorat itâ n̄angan. Nâ mân mom zen sot ândibat. Nâ betziṅan mem ândia n̄angâm pâlâtânziṅ gwâlântensâi sâtâre op ândibi. ²⁶ Zengâren gamṅâ ândia n̄agât op Yesu Kristo sâm âlip kwâkṅangâm ândim zâibi.

Tânagom ândiândiṅ nep tuunat.

²⁷ Zen umziṅ mindum ândibi. Oi saagua op Kristogât siṅgi âlip zo târarak mem kinbi. Zen Kristogât a gakârâpn̄â ândie, zorat yatâ op ândine dâp upap. Zen um kânok opṅâ tânagom kin siṅgi âlipkat ândiândi nep tuune ga zingitpat mo kârebân ândim siṅgiziṅik n̄anga âlip upap. ²⁸ Tânagom kin kâsarâpziṅâ zengât keṅgât mân op ândibi. Zen yatâ utne Anutuṅâ zâk kâsaziṅ birâziṅgâm zen gâsâzâṅgobap, zorat topṅâ muyagei ek n̄angâbi. ²⁹ Anutuṅâ zen Kristo n̄angâm pâlâtân kwâkṅangâbigât sâip. Oi zorik buṅâ. Zâkkât opṅâ sâknam n̄angâm kore okṅangâbigât n̄angâziṅip. ³⁰ Nâ mârur sâknam nep topkwap tuum ândia nigawe. Oi irak zi yatik sâknam kwâkṅan tuuga siṅginâ n̄angâme. Oi zen yatik sâknam kwâkṅan siṅgi âlip nep tuum ândim kâtigibi.

2

Um Kânok op buku utnat.

¹⁻² Zengâren gâbâ Kristogât opṅâ umziṅ tânagom sot Kaapum sot op târotâro sot buku orot zo yatâ ziap? Um bâbâlan orot zo yatâ ziap? Mo zen Kristo sot pâlâtân utnetâ umziṅ saamṅâ kâtikṅan kwapmap? Zo yatâ ziap oi ko um n̄angânangâziṅ mâpotpi. Oi umziṅ kânok oi zorarak n̄angâm ândibi. Zen yatâ utnetâ sâtâre kwâkṅan ândibat. ³ Zen zâizâiṅ op sâk mâmeyân mân upi. Gâ gikâ umgâ mem gemṅâ bukugangât

n̄angâna zâibap. ⁴ Gâ gikangât kut n̄ai âlip upapkât buṅâ, bukurâpkâ zengât kut n̄ai âlip upapkât ârândân n̄angâban.

Yesuṅâ mâtâp lânip, zo yatik lânip.

⁵ Yesu Kristogât n̄angânangâ zeip, zo yatik zengâren zimbat. ⁶ Zâk Anutuyâk op ândeipṅâ Anutu tobat ândian sâm mân angân kârip. ⁷ Zâkn̄â kut n̄ai zo kwâkâm pam kore a zengât tobat op a tobat yatâ muyageip. ⁸ Oi tobatṅâ ikne a tobat yatâ oip. Zâk a gigiṅâ op ândim sât luluṅ mâtâpn̄â lân ândimṅâ moip. Mumunṅâ mâte oi poru nagân mumbapkât mân angân kârip. ⁹ Yatâ oipkat Anutuṅâ mem zâi a zâizâiṅ patâ kwânangip. Kwânangâmṅâ kut siṅginâ lan kârâm a zengât kot-siṅgi, zo mâpot mem kinbapkât sâm pindip. ¹⁰ Oi sumbêmân sot hânân sot hân ombenṅan ândime, nen aksik patâ Yesugât kot n̄angâm hânân gei pindiṅsânat. ¹¹ Oi lâuniṅandâ itâ sânat, “Yesu Kristo, zâkn̄â Kembu patâniṅâ ândiap.” Yatâ sâm Anutu Ibâ sâm âlip kwâkṅangânat.

Âlip utnatkat kâtinginat.

¹² Bukurâpnâ, zen âsâbân sâtnâ lume. Zen sot ândiyâk buṅâ, kârebân ândia zo yatik otnime. Zo yatâ op kubikkubikziṅangât bonṅâ muyaginam zikṅik zikṅik kâtigibi. Zorat umziṅ keṅgât op sânam kwâtkwât op kâtigibi. ¹³ Wangât, Anutu zikṅak umziṅan nep tuugi um bâbâlan op sâtnâ lubigât imbanṅâ ziṅgâmap, zorat. ¹⁴ Zen kut n̄ai n̄ai upme, zo âkon sâm sot um zagârân mâsimâsikâ mân upi. ¹⁵ Zen yatâ opṅâ Anutugât nan bârarâp tosa buṅ sot um salek op ândibi. A gâṅṅonâ narâk ziren ândie, zengât osetziṅan âsakṅâ yatâ op ândibi. ¹⁶ Âsak yatâ op ândiândigât den ziiṅ mem ândim a ambân dâzâṅgobi. Yatâ utne Kristo takâtakân narâkṅan itâ sâm zengât sâtâre upat, “Sâknam n̄angâm nep

tuuwan, zorat bonnâ muyagiapkât sâtâre upat.”

¹⁷ Zen nângâm pâlâtânziñâ Anutugât sinji sâmbane ziap. Nâ zo yatik sâknâ zâkkât sinji sâmbumbat, zorat umâlep sâtâre opnâ zen sot umâlep nângâbat. ¹⁸ Oi zen yatik sâtâre op nâgât umâlep nângâbi.

Timoteogât den.

¹⁹ Kembu Yesunâ nângi dâp oi Timoteo kek sângongua zengâren gâbapkât san. Oi zengâren gâbâ den sinji mem âburem ga zengât sinji den dâtnogi umnâ diim gibap. ²⁰ A yatâ zo nâi mân ândie. Zâk perâknak zengât nângâmñâ umjandâ tânzângobap. ²¹ Nâmbutnâ zen ziñangât nângâm Yesu Kristogât nep zo dâñ mân tuume. ²² Timoteo ândiandinangât topnâ âlip nânge. Nannandâ ibânâ beknan memap, zo yatik nâ sinji âlip nebân betnan memap. ²³ Oi nâ ninan yatâ mo yatâ muyagibat, zo nângâmñâ zâk sângongua gâbap. ²⁴ Oi Kembunâ nângânigi ninak zengâren kek gâbat.

Epaporidito, zâkkât den.

²⁵ Nâ kut nâi kârum ândia zen Epaporidito sângongune ga tânnogip. Zâk bukunâ op betnan memap sot kâwali a bukunâ ândimap. Zâk mâburem zingâbam san. ²⁶ Oi zâk mâsek op zeï zen sinjinâ nângâwe. Zâkkât nângâm kwâkâ upegât umñâ zengâren tâi nângâm ândiap. Zâk zengâren gam zingitpapkât okñangap. ²⁷ Zâk mâsek donjebep op mumbam oip. Oi Anutunâ tângum beknan meip. Oi zorik bunâ. Nâgâren umbâlâ muyagebapkât beknan meip. ²⁸ Zen ekñâ umâlip upigât sot nâ yatik nângâm kwâkâ mân ândibatkat zâk mân angân kârâm sângongua gâbap. ²⁹ Zorat zengâren gâi zen umâlip nângânangâm Kembugât op buku okñangâbi. Zen a yatâ zo hurat kwatziñgâbi. ³⁰ Zâk Kristogât nepkât mumbam op zeip. Zengât hâunâ

kore otnibapkât sâknâ mân angân kârip.

3

Sinji âlip kukun a zo zengât galem utnat.

¹ Bukurâpnâ, den nâi sâbâ. Kembugât opnâ umâlibân ândibi. Den zo mârumbâ sâmbâ dzângowan. Dum zorigâk kulemgum zingâbam nângâm mân kwaksan. Wangât, zorânâ tânzângobap, zorat.

² Zen wâu ulin zengât galem ândibi. Zen bâliñangât nep tuume. Sâkziñâ mânangâtme, a yatâ zo zengât galem orangâm ândibi.

³ Zo zen kwabâ kwarangâm nen Kembugât a sâme. Zo yennâ. Nen ko Anutugât a bonnâ ândimen. Kaapumñâ otningi Kembu kore okñangâmen. Oi Yesu Kristo sot pâlâtân upmen. Oi nângâm pâlâtânñiñâ zo sâkkât zoren mân pamen. ⁴ Nâ sâkkâren târokwapâ sâmbâ âlip opam. A nâmbutnâ zen sâkkâren târokwapme. Nâ yatâ upâ sâmbâ walâzingâbam. ⁵ Zorat topnâ sâmbâ muyagibâ. Nâ muyagem sirâm nâmburân zagât zia karâmbunjan kwabânowe. Nâ Isirae a kâmurân gokñâ, Benyamingât kiunâ. Nâ Yuda a, Yuda zengâren gâbâ âsagiwan. Nâ Parisaio a op Mosegât gurumin den lum ândiwan. ⁶ Kâtiknangât op Kembugât kâmut, zengât kâsa orâwan. Kembugât gurumin den zo perâknak lum kwâtâteawan. Oi târârak mâtâp lân ândiwan.

Paulonâ Kristogât op kut nâi nâi birip.

⁷ Oi nâ mârumbâ kut nâi nâi mem ândim nânga bon oip. Bet ko Kristogât opnâ nânga yennâ oip. ⁸ Perâknak, nâ Kembunâ Yesu Kristo, zâkkât topnâ ek nânga bon oi kut nâi nâi mârumbâ orâwan sot nâmbutnâ pisuk patâ, zorat nânga yennâ uap. Nâ Kristo sot pâlâtân upat sâmbâ kut nâi nâi sânginâ eksa iisâk yatâ oi birâwan. ⁹ Nâ gurumin den lum târârak upatkât bunâ.

Kristogâren nângâm pâlâtân kwap tosanâ buŋ ândiândiŋ, zorat otnigap. Nângâm pâlâtân zo Anutugâren gok. Zâknâ nângi tosanâ buŋ upapkât san. ¹⁰ Nâ Kristo sot pâlâtân ua zaatzaatŋaŋgât imbanjâ nâgâren muyagei zâk sâknam nângip, yatik nângâbat. Yatâ opŋâ moip, zorat holi muyagibat. ¹¹ Yatâ op âim mumuŋan gâbâ zaatpat, zorat otnigap.

Kâtigem âim kikerân âi gâsunat.

¹² Nâ ninanŋât itâ mân san, “Paulo nâ sârârâk kârâm mârum kikerân ga gâsuan.” Buŋâ. Ka Yesu Kristoŋâ nâ gâsunigipkât kiket gâsubam sârârâk kârâm âiman. ¹³ Bukurâp, kiket muyagem gâsuan, ninanŋât nânga yatâ mân uap. Zitâ opman. Kut ŋâi birâwan, zo kândâtkoman. Oi kut ŋâi mâtenan kinzap, zo mimbatkât kâtigeman. ¹⁴ Oi Anutuŋâ Yesu Kristogât op diinigi sumbemân âibatkat op kiket âi gâsubat.

¹⁵ A um nângânângâniŋ lâmbarip, nen aksik zo yatâ nângâm ândinat. Oi a nâmbutŋandâ kut ŋâigât nângâne mâtâp ŋâi opmap oi ko Anutuŋâ mâtâp âlip tirâpzâŋgoi ek nângâbi. ¹⁶ Mâtâp lân gawen, zorik lân âinâ.

Nen sumbem kamângât bonjâ ândinatkat niŋgip.

¹⁷ Bukurâp, nâ mâtâbân kândom otziŋga zen yatik mâtâp zirenâk molinim lânbi. A nâmbutŋâ yatik ândim kândom otziŋgâme, zengâren sinziŋ ek ândibi. ¹⁸ A doŋbep zengât dâzâŋgom gâwan. Zi isem umbâlâ op dum dâzâŋgobâ. Zen Kristo poru nagân kukunâ, zâk kâsa miŋaŋgâme. ¹⁹ A zo, ziŋ tâmbetagoaŋgât sinŋi ue. Zen tep kâmbozinandâ kembu otziŋgâmap. Oi aŋunŋoot zorâŋ umâlip kwatziŋgâmap. Hângât kut ŋâi ŋâi, zorarâk nângâm ândime. ²⁰ Nen ko sumbem kamângât bonjâ. Oi zoren gâbâ neŋgât kubikkubik a, Kembu Yesu Kristo, zâknâ ga gâsânângobapkât mambât ândimen. ²¹ Zâk a sot kut ŋâi ŋâi mem gemŋâ

zikuŋâ ombenjan nâmbanbapkât imbanjâ zemŋaŋgap. Zâkkât imbanjâ zorâŋâ sâkniŋ giginâ melâni zik sâk yatâ neule âsakŋoot upap.

4

Paulogât berân mâme a, zengât den.

¹ Bukurâpnâ, nâ ga ziŋgitpatkat nângan. Umnâ zengâren kinzap. Nâ zengât sâtâre opman. Zen Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândibi.

² Eudodia sot Sintike, ambân zagât zo zet Kembangât op um kânok op ândibabot. ³ Oi betnan memâ, gâ ambân zagât zo betzikŋan mimban. Zet sot Kelemento sot buku nâmbutŋâ, zen sinŋi âlipkat nep tânnone tuuwen. Kutziŋâ ândiândi kâtikkât ekabân ziap.

Sâm bâbâlan den.

⁴ Zen Kembangât op umâlip nângâm sâm âlip kwâkŋaŋgâm ândibi. Nâ dum sâbâ. Zen sâtâre op ândibi. ⁵ Zen um lumbenâ sot um lâklâk ândine a ziŋ ziŋgit nângâbi. Kembu takâtakâŋaŋgât narâk mâte otziŋgap. ⁶ Kut ŋâi ŋâi zorat mân nângâm kwâkâ upi. Umziŋan den topŋâ topŋâ zei Anutu dukubi. Oi sâiwap sâm dukubi. ⁷ Oi Anutugâren gâbâ um lumbenâ, zo a nângânângâniŋ walâmap. Yesu Kristogât op um lumbenâ zorâŋâ neŋgâren kwâlâlâksâm zimzap.

⁸ Oi bukurâp, den ŋâi sâbâ. Kut ŋâi ŋâi bonjâ sot hurat kwâkwat, kut ŋâi ŋâi târârakŋâ sot salekŋâ, kut ŋâi ŋâi tobat âlip sot hikpârâkŋoot, kut ŋâi op kwâtâkwâtâtiŋ sot umâlip muyagime. Kut ŋâi ŋâi zo aksik nângâm ândibi.

⁹ Nâ den dâzâŋgom tirâpzâŋgua ek nângâwe, zorik op ândine Anutu, lumbenâ mariŋandâ zen sot ândibap.

Paulo yatâ mo yatâ ândei âlip oip.

¹⁰ Zen betnan miegât Kembangâren umâlip patâ nângan. Zen mârum nâgât nângâm betnan minam mâtâpkât kwagâwe, zo nângan. ¹¹ Nâ

kut ñâi kârum mân san. Nâ kut ñâi ñâi kârumñâ yen ândian, zorat nânnga mân bâliñ opmap. ¹² Nâ gigiñ op ândiândiñ mo gom sambe zemnigi ândiândiñ, zo yatâ âlip ândibam. Tepkât op ândiândiñ mo gomsambe kwâkñan ândiândiñ mo puyân ândiândiñ, zorat topñâ aksik nânngâman. Zo yatâ mo yatâ ândia âlip opmap. ¹³ Yesu Kristonñâ imbanñâ nigî kâtigeman, zâkkât op yatâ mo yatâ zo ândia âlip opmap.

¹⁴ Nâ sâknamân ândia zen betnan miwe, zorat nânnga âlip uap.

Paulo kut ñâi ñâi pindâwe.

¹⁵ Pilipi kamânân gok a ambân, zen nânge. Nâ siñgi âlip nep topkwap Makedonia hân birâwan, narâk zoren Yesugât kâmut nâmbut zen yen ândine zen ziiñjik nâ sot târotâro op betnan miwe. ¹⁶ Oi Tesalonike kamânân ândia sâkkât kut ñâi ñâi zo sâp zagât nim tânnowe. ¹⁷ Nâ kât sikum nibigât mân san. Siñgi âlip bonñâ zeñgâren muyagibapkât san. Oi bonñâ zo zeñgâren lañ kârâbap. ¹⁸ Ziñâ nâ kut ñâi muyagem niwe, zorat sâiwap dâzângobâ. Nine gom sambe op ândian. Epaporiditonñâ zeñgâren gâbâ kut ñâi zo mem ga nigî gom sambe op ândian. Ziñâ nâ kut ñâi otniwe, zorat nânnga Kembu okñanngâwe yatâ uap. ¹⁹ Oi Kembunñâ zorat nânngi âlip uap. Oi Anutu, zâk gom sambe muyagemapñâ Yesu Kristogât op kut ñâi ñâi donbep ziñgi kut ñâi mân kârum ândibi. ²⁰ Oi Anutu Ibâniñâ, zâkkâren sâmbâ âlip zinziñ zem zâimâmbap. Perâkñak.

Den murukñâ.

²¹ Yesu Kristogât opñâ nânngâziñgan. Zo Yesugât siñgi a dâzângom nanngâbi. Bukurâp nâ sot ândime, zen nânngâziñge. ²² Kembugât siñgi a Roma a kutâ Sisagât kiñ top ândie sot Kembugât siñgi a nâmbutñâ, zen aksik nânngâziñge.

²³ Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzângozângoñandâ um dâpziñjan zimbap. Perâkñak.

Zo yatik.

Kolosai zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâiwap den.

¹⁻² Bukurâpniknâ, Kembugât singi a Kolosai kamânân Kristo sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum zinget. Paulo nâ Anutugât sâtkât op Yesu Kristogât op Aposolo orâwan. Nâ sot Timoteo, net zengât ekap zi kulemgum zinget. Anutu Ibâniñangâren gâbâ tânzângożângoñ sot um lumbe zengâren zem zimbap.

Kolosai zengât op sâiwap sâmarâwet.

³ Ninâu sâmet dâp net Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu, zâkkâren zengât op sâiwap sâmet. ⁴ Zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâwe sot Kembugât singi a kamân nâmbutñan gâbâ gane buku otziñgâme, zorat sâiwap sâmet. ⁵ Sumbemân ândiândi kâtik zengât singi pâipkât zo minam um bâbâlañ op mambât ândime. ⁶ Anutugât tânzângożângoñangât den, den bonnâ, zo zengâren gâi nângâne zengâren bonñoot oip. Zo yatik singi âlip zo hân dâp muyagem lañ kârâm âim bon opmap.

⁷ Bukuniñâ âlipñâ Epapara, Kristogât kore a op ândim den sâmap. Zo yatik opmap, zâkñâ singi âlip dâzângoï nângâwe. ⁸ Oi Kaapumñâ umziñ kubigi umziñâ gâsâyagom ândie. Epapara zâk zorat singiñâ dâtnâkoip. Zâk zengât op nep tumap.

Kolosai zengât op ninâu sâwet.

⁹ Oi net zengât den singi zo nângâm zobik topkwap zengât op ninâu sâmet. Anutunâ sâi Kaapumñâ den topñâ sot nângânângâ zingi Anutugât den nângâm kwâtâtibigât ninâu sâmet. ¹⁰ Kembunâ yatâ otziñgi Kembugât a târârak ândine

zingiri dâp upap. Oi âlipñangât nep top top, zo tuum bonnâ muyagibi. Oi Anutugât topñâ nângâm birañbi. ¹¹ Anutu zâk imbanâ mariñâ. Zâk imbanâ âsakñoot zorâñ kâtikñan kwatziñgi kâtigem ândine kwâkziñan kut nâi nâi yâmbât zari mân lorem kin um bâbâlañak op sâiwap sâmet dukubi. ¹² Oi Ibâniñ u âsakñan ândiap, zâkñâ ândiândi kâtikñan singi kwatziñgi. Zo Kembugât singi a nengât singi upapkât sâi ziap. Zen zorat nângâm um bâbâlañak op sâiwap sâmet dukubigât ninâu sâmet. ¹³ Anutu zâk nâtkâtik mariñangât bikñan gâbâ mâkâniñgâm nanñangât kiñ topñan nâmbarip. ¹⁴ Nanñâ zâk tosaniniñangât sângânñâ pam bâliñan gâbâ mâkâniñgip.

¹⁵ Anutu Ibâ, zâk mân igikñâ. Ka nanñâ Anutugât holiñâ sot topñâ muyageip. Mârum hân kwâkñan kut nâi nâi mân muyagei nanñâ kândom muyageipkât kâukniñ ândieñak ândiap. ¹⁶ Anutunâ sâi nanñandâ a top topñâ sot kut nâi nâi sumbemân sot hânân zo muyageniñgip. Igikñâ sot mân igikñâ. Sumbem a âlipñâ imbanâziñoot sot Satañ sot sumbem arâpñâ bâliñâ imbanâziñoot. A kutâ sot zâizâiñ zo aksik patâ nanñangât imbanandâ muyageziñgip. Oi zo zâkkât singi muyageziñgip. ¹⁷ Mârumñan a sot kut nâi nâi mân muyagei zeï nanñâ kândom muyageip. Oi zâk zobâ ândim gâip. Nanñâ zâk a sot kut nâi nâi zorat galem a sâtnâ op ândiap. A sot kut nâi nâi zo zâkkât bikñan zem gâmap. ¹⁸ Kiñ bitniñangât kâukñâ ândiap, zo yatik Yesugât kâmut ândien, nen Yesugât kiñ bikñâ ândeindâ zâk kâukniñâ ândiap. Zâk ândiândi niñgi zâkkât kâmurân ândien. Nanñâ zâk mârumñan gâbâ kândom op mumuñan gâbâ zaarip. Zâk a sot kut nâi nâi aksik zorat kâukñâ upapkât mumuñan gâbâ kândom otniñgâm zaarip.

Yesunâ nen Anutu sot buku ut-natkât diiningip.

¹⁹ Anutunâ ziknâ imbanâ sot ândiândinâ sot holiñâ nanñangâren dâbâk zimbapkât nângi dâp oip. ²⁰ Oi a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân Anutu kâsa okñangâm ândiwen, nen Anutu sot buku utnatkât nanñâ sâm pindi poru nagân moi gilâmñandâ lumbeñâ muyageningip.

²¹ Kolosai a ambân zen mârûm Anutu kâsa okñangâm ândiwe. Zen Anutu kândâtkum ândiwe. Nângânângâziñ bâlîñ oi lañ gulip ândim bâlîñâ top top op ândiwe.

²² Ka Kristonâ um salek kwatziñgi Anutu sot buku op zâkkât mâtenjan hâlâlu sot tosa buñ ândibigât a yatâ opñâ poru nagân moip. ²³ Zorat zen Yesugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem kinbi. Den sinji âlip muyagem ziñgip, zo gulip opapkât mân loribi. Sinji âlip zorat bonñâ minam um bâbâlanâk op mambât ândibi. Zen yatâ utnetâ Yesunâ diizingi Anutugât mâtenjan añun buñ kinbi.

Sinji âlip a hân dâp zengâren lañ kârâm ariap.

Sinji âlip zo zen Eparañâ dâzângoip. Oi zenâk buñâ. Sinji âlip zo a kamân dâp dâzângom arindâ nângâwe. Paulo nâ nep zorat kore a orâwan. Oi nâ Kolosai zengât op sâknam kwâkñan ândiman.

²⁴ Kristonâ a kâmutnâ nenngât kâukniñ ândiap. Oi nen ombenjan kiñ biknâ yatâ ândien. Oi Kristo zâk kâmut patâ nenngât op sâknam nângip. Sâknam torenñâ nâi nângânângân ziap, zo kwâkñan zâibapkât sâip. Zorat nâ umâlip op zengât op sâknam kwâkñan ândiman.

²⁵ Anutunâ nep sâm nigi zâkkât kâmut zengâren kore op ândiwan. Kore otziñgâm ândibat sot a hân nâin goknâ sinji âlip dâzângom nanñabatkât sâm nigip. ²⁶ Sinji âlip den zo narâknâ narâknâ ekapñoot zei mân nângâm ândim gawe. Ka narâk ziren Anutu zikñak zâkkât

sinji a nen sâm muyageningip. ²⁷ Oi den mârûm tik zeip, zo a hânñâ hânñâ muyageziñgâbapkât Anutunâ nângi âlip oip. Den zo bonñoot sot âsakñoot. Oi den zorat topñâ itâ. Kristogât Kaapumñâ umziñan ândiapkât sumbemân zâim neule âsakñoot ândibigât mambât ândie. ²⁸ Nen a ambân Kristogât topñâ sâm muyageziñgâmen. Oi girem den dâzângomen. A pisuk patâ zen Kristo sot pâlâtân op mem kâtigem nângânângâziñ yâmbârem gwâlantenşâbapkât yatâ upmen. ²⁹ Zen Kristo sot pâlâtân op kâtigem upigât Kristonâ imbanâ nigi kâtigem sâknam nep tuuman.

2

¹ Kolosai zengât op kâtigem sâknam nep tuuman, zorat dâzângua nângânek. Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie sot Laodikea kâmanân ândie, zengât op ninâu nebân kâtigem tuuman. A nigâwe sot a mân nigâwe ârândân. Zengât op nebân sâknam patâ nângâman.

² Zen Anutugât den tiknâ zeip, zorat topñâ nângâm kwâtâtibigât nep tuuman. Zen nângâm kwâtâtem umziñandâ gâsâyagoi um bâbâlan op kenngât buñ ândibi. ³ Yesu Kristogâren den nângânângâ sot top nângânângân mamñâ ziap. Oi zâk nângânângân niñgi den bonñangât topñâ nângâmen.

⁴ A nâmbutnâ ziñ um gulip kwatziñgâbegât yatâ san.

⁵ Nâ zengât nângâm ândiman. Nâ sâknandâ zen sot mân ândiman. Kârebân ândiman zo ko umnandâ ko zen sot ândiandâ Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâm târoyagom ândine ziñgitnâ umnâ âlip uap. ⁶ Zen Kristo sot pâlâtân urâwe, zo yatik zâk sot pâlâtân op ândibi. ⁷ Den bonñâ mem ândim zâkkâren pâlâtân op kinbi. Zen yatâ opñâ topñâ nângâm kwâtâtibi. Mâtâp tirâpzângowe, zo lân kâtigem sâiwap sâm ândine zâkkâren zâibap.

Kristo sot pâlâtân op ândim umgât gom sambe mân kârunat.

⁸ A zinjâ zo zengât arâpziñâ upigât den kelâkñoot dâzângom umgulip kwatziñgâbegât umziñ galem orañgâm ândibi. Den zo ayân gâbâ nângânângâ den, sarâ, yenñâ. Den zo sâkurâpziñangât den pat yatâ. Den yatâ zo Kristogâren gâbâ mân muyageip.

⁹ Kristogât sâkñan Anutugât holiñâ sot ândiândiñ sot imbanâ piksâm zeî ândimap. ¹⁰ Kristo zâk a kutâ zâizâiñ sot kembu patâ otningâm ândiap. Sumbem a âlipñâ sot bâliñâ sot wâke top topñâ imbanâziñoot, zen ombenân ândie. Oi zâkkât sinji a nen zâk sot pâlâtân oindâ ândiândi neñgâren piksâm sambâlem ziap, zorat zen umgât kut ñâi ñâi zorat mân kârume. ¹¹ Zen Kristo sot pâlâtân utne umziñan bâliñâ zeip, zo sañgorip. Zen sâgân kwabâyagowe, zorat buñâ. Zen ândiândi sângiñâ sâmbum pam Kristogâren pâlâtân urâwe. ¹² Tooyân sañgonziñgâwe, zorânñâ Yesugât mumuñan târokwatziñgip. Oi Anutu zâk imbanangât Kristo mumuñan gâbâ mânggeip. Imbanâ zo yatik nângâm pâlâtân kwapme, zengâren zari Yesugât zaatzaatñan târokwatziñgip.

¹³ Zen mârûm bâliñâ op um mumuñâ ândine Anutuñâ tosaziñ birâmñâ Kristo sot mânggiziñgi ândie. ¹⁴ Oi tosaziñangât den ekabân zeip, zo moloñâ poru nagân mândi buñ oip. ¹⁵ Yatâ opñâ Satañ sot wâke zâizâiñ sot imbanâziñoot timbâ kâmbamziñ mem kom sâmbum a ambân mâteziñan topziñ sâmbuyageip. Zâk poru nagân yatâ oip.

A zinj um gulip kwatningâbegât gasâniñ kârâm ândinat.

¹⁶ A zinj nalem nâmbutñâ birâm ândibigât mo Yuda zengât kendon patâ mo mâik tâtatñangât, zorat den sâkziñan sâne mân nângâbi. ¹⁷ Wangât, kendon zo bonñâ buñâ. Bonñâ bet muyagibap. Zorat bet muyagibap, zorat dâp zorân kândom

gâip. Bonñâ ko Kristogâren ziap. Oi zen zâk sot pâlâtân upme. ¹⁸ A nâmbutñandâ sâkkât âkñâle bâliñâ pâke kwâtnam sâkkât kendon ândim sumbem a mâpâsibigât sâme. A yatâ zo, zinj kut ñâi ñâi uman ekñâ zorat nângâne bon opmap. A yatâ zo, zen sâkziñ lañ mem zâi pam den bon buñ, zo dâzângom ândime. Nângânângâziñâ zo ko ayân gâbâ âsageip. A zo, zen Kristo sot pâlâtân mân upme. ¹⁹ Kristo zâk kâukniñâ. Nen kiñ bikñâ yatâ. Oi kâukñan gâbâ sânamñandâ pâuksâm gem bonñâ mem kâtikñan kwap saaniñgâmap. Oi Kristo zâk um dâpkât nalem niñgâm tânnânñgoi lâmbatnatkât imbanâ zemñangap. Anutu zâk yatâ nângâm kubigi ziap.

Kâsâp den a umân muygeip, zo mân nângânat.

²⁰ Zen Kristo mumuñan târokwapñâ hângât den kândâtkuwe. Oi ândiândi sângiñâ kândâtkomñâ dabân hângât a yenñâ yatâ ândim agât den lume? ²¹ A zinj den itâ sâne lume, “Zi mân gâsuban. Zi mân nimban. Zi mân mimban.” ²² Kut ñâi ñâi zo buñ opmap, zo mân tâmbetgobap. Zorat opñâ wangât mân nimbi, mân mimbi sâme? Den yatâ zo Anutugât den buñâ. Den zo a zinj umziñan nângâm sâmbum kwâkâyangâme. Zorat a zinj den yatâ zo sâne mân nângâbi. ²³ A yatâ zorân den nângânângâ tobat upme. Ka den sâme, zo bonñâ buñâ. Zo top nângânângâñangât den buñâ. Zen sâkkât âkñâle zorat pâke kwâtnam sâkkât kendon ândime. Sâkziñ mem geinam sâne den zorân den bonñâ yatâ opmap. Ka yatâ zorân bon buñâ. Zorânñâ sâkkât âkñâle pâke mân kwâpap.

3

Sumbemân zâim ândiândiñ, zorat nângânat.

¹ Kristo zâk mumuñan gâbâ zaatñâ sumbemân zâi ândiap. Oi zen Kristo zaatzaatñan târokwarâwe. Zorat urâ

Anutugât âsanjâ bongen Kristonjâ den nângâm ândiap, zorarâk nângâm ândibi. ² Hânân den sâm âragume, zorat bunâ. Sumbemân den âlipjâ nângâm ândie, zorat nângâm ândibi. ³ Zen Kristo mumuñan târokwarâwegât a mumuñâ yatâ hân a zeñgât den bâlijâ zo mân nângâm ândibi. Wangât, ândiândizij zo Kristo sot Anutugâren tik ziap, zorat. ⁴ Oi Kristo zâk ândiândizij mârijandâ taki zen yatigâk zâk sot ârândân âsakjâ neuleñan muyagem ândibi. Zen zorat op nângâm ândibigât san.

Um sânjijâ lândim pânat.

⁵ Zen sâkkât âkñâle bâlijâ zorat kendon ândim kut ñâi ñâi itâ zo birâbi. Lañ mâman, kut ñâi ñâi mân orotjâ sot sâkkât âkñâle bâlijâ. A ñâigât kut ñâi ñâi zorat âkñâle mân upi. (A ñâigât kut ñâi ñâinjângât âkñâle orot, zo Anutu kândâtkum umzizij ñâigâren pâpanjâ yatâ.) ⁶ Um kâtik a zizij bâlijâ zo aksik upmegât Anutuñâ hâuñâ zingâbap. Oi Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie, zen mârum kut ñâi bâlijâ top top zo op ândiwe.

⁷⁻⁸ Narâk zi ko kut ñâi ñâi bâlijâ zi aksik birâbi. Kuk sot den sârek, um kâlak, mem ge kwâkwat den sot den bâlijâ. ⁹ Sarâ mân sâbi. Um sânjijâ sot orot mâme gânjonjâ zo lândim pegât zo aksik birâbi. ¹⁰ Oi um uñakñâ zo Anutugâren gâbâ mem ândibi. Um uñak Anutuñâ muyageip, zo kubigi nângânângâ sot opñâ zikñâ holi yatâ muyagem ândiap. Zen Anutugât topñâ nângâm kwâtâtem ândibigât yatâ oip. ¹¹ Zorat kâsâp ândiândizij zo âkip. Yuda a sot Grik a, kwabâ kwarangâwe sot mân kwabâ kwarangâwe, saru a mo barâ a, kore a sot a patâ zo aksik patâ Kristonjâ mâpotningâmñâ kâukniñâ ândiap. Oi nen aksik zâkkât ombenjan dâp kânok ândien.

Nen Kristo sot pâlatân urâwengât sinji âlip lum ândinat.

¹² Anutuñâ umñandâ gâsuzingâm buku otzingâm gâsum sâlâpzingoip. Zorat zen itâ upi. Um lâklâk op buku upi. Zen umzizij giginjâ oi um sânduk ândibi. Sinji âlip lum ândim âkon mân upi. ¹³ A zizij bâlijâ otzingâne zorat hâuñâ mân otzingâbi. Osetzizian tosa ñâi muyagei birâm kândâtkum ândibi. Kembunâ tosazizij birip. Zen yatik bukurâpzingângât tosazizij birâbi. ¹⁴ Oi kut ñâi ñâi zo opñâ walâm umzizandâ gâsâyagom ândiândizij, zo mem kâtigem ândine zorânjâ mâpotzizij um kânok upi. ¹⁵ Oi Kristo sot pâlatân op ândine zâkkâren gâbâ um lumbe zorânjâ umzizian nep tuubap. Zen lumbe opñâ um kânok op ândibigât Anutuñâ diizingip. Oi zâkkâren sâiwap sâm ândibigât nângip. ¹⁶ Kristogât den osetzizian lañ kârâbapkat kâtigibi. Oi nângânângâ den top topñâ kwâkâyangâm galem orangâm ândibi. Yatâ utnetâ Kaapumñâ mem bâbâlañ kwatzizij mâpâmâpâse kep sânjijâ sot sinji âlipkat kep mimbi. Umzizandâ Anutugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkñangâm mimbi. ¹⁷ Zen Kristogât kâmut gakârâpñâ ândie, zorat nângâm den mo nep utnam dâñâk upi. Zen zo yatâ utne âlip oi Kembu Yesugât kutzizij lañ kârâbap. Zen yatâ op ândibigât Kristonjâ imbanjâ zingâbap. Zorat Anutu Ibâñizij sâiwap sâm dukubi.

¹⁸ Zen Yesu Kristo sot pâlatân urâwenjâ ândiegât itâ op ândibi. Ambân zen abarâpzingângât ombezizian ândim sâtzizij lum ândibi. ¹⁹ A zen âmbirâpziñ buku otzingâm ândibi. Ambirâpziñ kârâpñoot mân otzingâbi.

²⁰ Katep zen ibâ mamârâpziñ den ñâi mo ñâigât sânetâ lubi. Zen yatâ utnetâ Kembuzizandâ nângi âlip upap. ²¹ Ibâ mam zen nan bârarâpziñ zingit um kâlak upegât kubizizingânam kut ñâi kârâpñoot walâwalân mân otzingâbi.

²² Kore a sot nep a, zen patârâpziñ zeñgât sâtzizij lubi. Zo a zizij zingitne

âlip upapkât bunâ. Kembu hurat kwâkñangâm utne dâp upap. ²³ Nep aksik zo a patâ zengârâk opñâ bunâ. Kembangât op bâbâlanâk tubi. ²⁴ Zen itâ nângâbi. Zen hânân Kembu Kristo zâkkât kore a op ândie. Oi nepkât sângânñâ sumbemân ziap, zo Kembangâren gâbâ mimbi. ²⁵ Ka ñâi zâk bâliñangât nep tuugi zo yatik hâuñâ yâmbâtñâ mimbap. Kembunâ kore a sot a patâ dâbâk otziñgâmap. Zâk hâtubâtu mân otziñgâmap.

4

¹ A patâ zengât den sa nângânek. Patâziñâ Kembu zâk sumbemân ândiap, zorat zen zâkkât nângâm kore a gakârâpziñ kut ñâi ñâi târârâgâk dâpziñan galem otziñgâbi.

Ninâu sâsânangât den.

² Kolosai a, zen âsâbân ninâu sâm ândibi. Oi um wâgân ândim sâiwap sâm ninâu sâm ândibi. ³ Oi neñgât op ninâu sâne Anutuñâ sinji âlip sânatkât mâtâp muyageniñgi Kristogât den mârûm tik zeip, zo sâm muyaginat. Nâ den zo dâzângom ândiwangât um kâtik, ziñ kâsa otnim gâsânôm tâk namin nâbane ândian. ⁴ Zorat Kolosai a zen nâgât op ninâu sâbi. Ninâuñâ betnan mine bâbâlan op Kembangât den zo sâm muyagia dâp upap.

⁵ Kolosai a, zen um kâtik a, kândâtñan gok, zen sot kândiangâm gulip ândiandin mân op kut ñâi ñâi nângâmñik upi. Kembangât den dâzângonam ândibi. ⁶ Dinziñâ kubikne sii semen yatâ naam oi dâzângobi. Zen yatâ opñâ a den melân dâzângonam mân kwakpi.

Tikiko sot Onesimo

⁷ Nâgât den sinji zo Tikikoñâ otziñgâbap. Zâk Kembangât nebân bukunâ oi umnandâ gâsumap. Berân mâmeniñâ sot Kembangât kore a sât luluñoot. ⁸ Zâk zengâren gam den sinji otziñgâbapkât sângongua gaap. Um bâbâlan kwatziñgâbapkât

op zengâren gaap. ⁹ Oi bukuniñâ Onesimo, Kembangât sât luluñ a zengâren gokñâ, zâk ârândân sângongua gamñâ kut ñâi ñâi ziren âsagiap, zorat den sinji dâzângom nanngâbabot.

¹⁰ Bukunâ Aristako nâ sot tâk namin ândiap, zâk sot Banabagât nepânâ Mareko sot Yusito, kutñâ ñâi Yosua, ziñâ nângâziñge. (Marekogât den mârûmñan dâzângowan. Zâk zengâren gâi buku okñangâbi.)

¹¹ Aristako, Mareko sot Yusito, a karâmbut zo, ziñâ Yuda a zengâren gâbâ muyagiwe. Ziñâ Anutu um topñan ândiandinâ muyagibapkât nep betnan mime. Yuda a nâmbutñâ Yesu sot pâlâtân urâwe, zengâren gâbâ ñâi mân betnan mime.

¹² Oi Kolosai zengât kamânân gokñâ a ñâi, Epapara, Kristogât kore a, zâkkât nângânangân Kolosai a zengâren ziap. Oi zen Yesu Kristo sot pâlâtân op Anutugât diñangât topñâ nângâm kwâtâtem lum ândibigât âsâbân ninâu sâm kâtigemap.

¹³ Zâkkât topñâ nângâmangât itâ dâzângobâ. Zâkñâ zengât opñâ sot Laodikea kamânân gok sot Hierapoli kamânân gokñâ Kembangât sinji a ambân kâmut ândie, zengât op ninâu nep, sâknam nep patâ tuumap.

¹⁴ Dema sot mâsek kubikkubik a bukuniñâ Luka, zet nângâziñgâbot.

¹⁵ Oi Laodikea kamânân bukuniñâ a kâmut sot Nimbasi sot kâmut zâkkât mirin mindume, zengât nângâm sâtâre opman. Den zo sapsûm ziñgâbi.

¹⁶ Ekap zi a ambân sâlâpkum nângâm nanngâne ko Laodikea kamânân kâmut ândie, zengâren pane ari sâlâpkubi. Oi Laodikea zengât ekap ñâi kulemguan, zo yatik zen ziñgâne sâlâpkubi.

¹⁷ Arikipo, zâk itâ dukubi, “Nep Kembunâ gigip, zo mulunâk tuum biranban.”

¹⁸ Den nâmbutñâ zo yen sa bukunâ ñâiñâ kulemgua. Ka zi ko Paulo nâ ninâ bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum paan.

Nâ tâk namin ândian, zorat nâgât
op ninâu sâbi. Anutugâren gâbâ
tânzân gozân gojâ zengâren zem
sambâlem zimbar.
Zo yatik.

Tesalonike a zengât ekap kânok Paulonjâ kulemgum zingip.

Paulonjâ zengât op Anutugâren sâiwap sâip.

¹ Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum zingen. Zen Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo zet sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum. Tânzângezângeon sot um lumbenâ zengâren zimbap.

² Nen âsâbân zengât op Anutugâren sâiwap sâim dukumen. Ninâu sâmen dâp zengât nângâm ândimen.

³ Zen nângâm pâlâtânzingât op Kembu kore okjângâme. Zen umzingândâ Anutu gâsum pâlâtân kwap nep tuume. Kembuninjâ Yesu gâbapkât um bâbâlan op mambât ândie. Zen yatâ upme. Zorat nângâm Ibâninjâ Anutu zâkkâren ninâu sâmen. ⁴ Bukurâpnâ, nen itâ nângen. Anutunâ umnjâ gâsum sâlâpzângeoi gâsum sâlâpzângeoi.

⁵ Yatâ otzingipkât den singi âlip mem ga dâzângeindâ den yennâ mân oip. Zo imbanângeot sot Kaapum sot oip. Den zo nângâm umzingan giarip. Nen zen sot ândim kut nâi nâi urâwen, zorat topnâ ek nângâwe. Zengât op yatâ op ândiwen, zo nânge.

⁶ Nengât orot mâme ek nângâwenjâ yatik op ândiwe. Oi Kembu zik orot mâme zo ekjâ yatik moliwe. Zen singi âlip nângâm mem ândiwe. Singi âlip sâknam kwâkjan mem ândine Tirik Kaapumjâ mem bâbâlan kwatzingi sâtâre op nângâwe.

⁷ Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkjanjâne Makedonia sot Grik hânân singizij nângâm yatik urâwe.

Tesalonike a zengât den singi kamân dâp arip.

⁸ Zengâren gâbâ Kembugât den lanj kârâm âi Makedonia sot Grik hânân muyageip. Oi zorik bunâ. Zen

Anutu nângâm pâlâtân kwarâwe, zorat den singi kamân dâp ari nângâm ninâ mân dâzângeowen.

⁹ Zen zinjâk nen zengâren ga nep tuugindâ bonjâ muyageip, zorat den singi dâtnângome. Oi zen lopio yennâ, anjâ tuutuun, zo kândâtkom Anutu, ândiândi marijâ bonjâ mâte okjângâm arâpnâ urâwe. ¹⁰ Oi nanjâ Yesu mumujan gâbâ mângep, zâk gâtâm sumbemân gâbâ gâbap. Oi narâk patin Anutu kukjângât bonjâ zo sâi nengâren mân âsâgibap. Zen zâk gâbapkât um bâbâlan op mambât ândime. Nen zengâren nep tuugindâ bonjâ muyageip, zorat singi zinjâk nângâm nâ zo yatâ sâim dâtnowe.

2

Paulo zâk Kembunâ egi âlip upap, zorat sâip.

¹ Bukurâpnâ, zengâren ga nep tuugindâ bon bunj mân oip, zo zinjâk nânge. ² Mârum Pilipi kamânân nângom mem nâi nâi otningâwe, zo nânge. Yatâ otningâm Anutunâ betnijan mei kenjâk bunj zengâren gam ândiwen. Oi a donjâp kâsa otningâm lanj Anutugât den singi zo sapsun zingâwen. ³ Um bâbâlan den sâmen, zo nângâm gulipkum mân sâmen. Den sarâ mân sâmen. ⁴ Zorat op Anutunâ ningiri âlip opmap. Den singi âlip sânatkât sâim ningip, zorat dâp sâmen. A zij ningitne âlip upapkât bunjâ. Anutunâ nengât nângi âlip upapkât sâmen. Anutu zâk umningât top ekmap. ⁵ Zen nengât topnij nângâm. Nen mân kâitzângeowen. Mân elakzângeowen. Oi zengâren kât sikumgât âknâle mân urâwen. Zo Anutunâ nângi ko san.

⁶ A kutâ otzingânakât mân sâwen. Kristogât Aposolo op ândim kut nâi nâigât sâindâ dâp upap. Zo nângâmjâ zen mo kamân nâmbunjâ zen a kutâ otzingânat mân sâwen. ⁷ Bunjâ. Ambân nâinjâ murarâpnâ on galem otzingâmap, zo yatâ nen zengâren ândim galem otzingâwen.

⁸ Nengât âknâle zengâren zeipkât Anutugât sinji âlip dâzângonatkât zorik bujâ. Nen kore otzingâm ândinam urâwen. Umniñâ zengâren kirip, zorat.

⁹ Bukurâpniñâ, sâknam nep tuum ândiwen, zo nânge. Zengâren gâbâ kut nâi nâi zo mân minam nâtik sirâm nep kârâpnoot tuum ândiwen. Kanpitâ mân kwatzingânatkât zengâren nep tuum ândiwen. Zo yatâ op Anutugât den sinji âlipnâ dâzângowen, zo nângâme. Oi Anutu zâk yatik topniñ nângap. ¹⁰ Nen um salek sot târârnâ, tosa buj ândim Kembangât kâmut op ândie, zengâren nep tuuwen. ¹¹ Nâi itâ nângâme. Ibâñandâ murarânâ den dukumap, zo yatik niñâ den dâzângowen. Um bâbâlaj den sot girem den dâzângowen. ¹² Anutuñâ zâkkât um topnan sot âsaknan ândibi sâmi diizingâmap. Oi zen zâkkât a bonjâ op, zâkkât tobat op ândibigât den yatâ zo dâzângowen.

Kembangât den lunetâ kâsa otzingâwe.

¹³ Nen Anutugât den dâzângoindâ nângâne a den mân oip. Zo âlip nângâwe. Zo Anutugât den. Zen den zo nângâm mem umziñan pane nep tuumap. Oi zorat nen âsâbân Anutugâren sâiwap sâmen.

¹⁴ Bukurâpnâ, zen Anutugât kâmut Yudaia hânân Yesu Kristogâren pâlâtân urâwe, zen sot tobat kânok urâwe. Zen Yuda a ziñâ kâsa otzingâm sâknam zingâwe, zo yatik zengâren kamârâpziñandâ zângom sâknam zingâwe. ¹⁵ Yuda a zen Propete sot Yesu Kristo zângone muwe. Oi nen yatik nângom moliningâbi. Zen Anutuñâ zingiri mân dâp uap. Zen a kâmutnâ kâmutnâ kâsa otningâme. ¹⁶ A hân nâin goknâ den sinji âlip nângâbe sâmi pâke kwatzingâme. Hân nâin goknâ zen Kembangât sinji a upigât âkonzingap. Tosaziñâ târokwap utne patâ oi tosaziñangât op Anutugât kuk zo zengâren âsagezingap.

Paulo zâk zengât op umniñâ sisi-walaj oip.

¹⁷ Bukurâp, nen zâmbam gam narâk zi mandu yatâ op ândiwen. Sâkninândâ ziren mâik nâi ândien. Umniñâ ko zen sot tap zingitnatkât otningap. ¹⁸ Oi zo ga zingitnatkât sâwen. Oi Paulo, nâ narâk nâin nâin gâbam ua Sataniñâ mâtâp pâke kwap gâip. ¹⁹ Kembu Yesuñâ gâi ko nen mâtenan kin wan mo wangât sâtâre utnatkât nângen. Nen zengâren gam nep tuugindâ bonjâ âsageip, zorat sâtâre utnat. ²⁰ Zengât op sâtâre sot umâlip upmen.

3

Paulonâ Timoteo sângongui arip.

¹ Net zengât nângâm kwâkâ op net niknik Ateñ kamânân tâtat sâwet. ² Oi net Timoteo sângongoitâ zengâren gâip. Zâk bukuniñâ Anutugât nep a ândim Kristogât sinji âlip sâmap. Zâknâ zengâren gam nângâm pâlâtânziñ mem kâtiknan kwâpam gaap. ³ Zen sâknamân ândimnâ loribegât yatâ urâwen. Zen nânge. Sinji âlip zo sânduknâ ândim nângânatkât mân sâmi niñgip. ⁴ Nen zen sot ândim den kânñan itâ dâzângowen, “Nen sâknam nângâm ândinat.” Den sâwen, zo yatik âsageip, zo nânge. ⁵ Sarâ mariñandâ kâitzângoi nep zengâren tuuwen, zo bon buj opapkât umnâ girem oi ândiandâ mân dâp oi a zo sângungua gaap. Sinji âlip dâñ mem ândie mo mân mem ândie, zorat ek nângâbapkât gâip.

Timoteo zâk âburem gâip.

⁶ Narâk ziren ko Timoteo zâk âburem gam nângâm pâlâtân sot buku orotziñangât den sinji dâtnânngoip. Oi zen nengât donbep umâlip nângâme. Oi nen zingitnat sâmen. Zengoot yatik nen niñgitnatkât sâme. ⁷ Bukurâpniñâ, nen ziren sâknam kwâknâ ândim zengât nângâm kwâkâ op umniñ gwarâ oip. Nen yata ândimnâ

nângâm pâlâtânziŋgât ŋiŋi nângâm umniŋ diim gei ândien. ⁸ Zen yatâ op Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândine umniŋ diim gei ândinat.

Kembugât den zengâren zim-bapkât Paulonâ ninâu sâip.

⁹ Zengât op Anutu mâtenjan umâlip patâ nângâmen. Oi Anutu sâiwap patâ dukoindâ dâp upap. ¹⁰ Nen zengâren ga ziŋitiŋâ Kembugât den nâmbutiŋâ tânzângomŋâ târokwap ziŋânatkât âsâbâŋ ninâu kâtikiŋâ sâmen. Nângâm pâlâtânziŋâ ŋâiyân pâton opapkât gwârâ uan. ¹¹ Oi Zorat Anutu Ibâniŋâ sot Kembuniŋâ Yesu zikŋak diiniŋi zengâren gânat. ¹² Zengâren ko Kembuŋâ tânzângoi buku op ândime, zo târokwap op zâine gwâlântenŋâi ziiŋâ sot a nâmbutiŋâ zen buku upi. Nen yatik zengât upmen. ¹³ Oi Anutuŋâ tânzângoi umziŋ mân loribap. Oi Kembuniŋâ Yesu, zâk sot ŋiŋi a târârakŋâ, zen sot gâi zen Anutu Ibâniŋgât mâtenjan um salek, tosaziŋ buŋ kinbi.

4

Um sumun buŋ, um salek ândibi.

¹ Bukurâpnâ, Kembu Yesu sot pâlâtân op den ŋâi sa nângânek. Zen ândi mâmanziŋ kubik ândine ziŋiri âlip upap, zorat dâzângowen. Oi zen yatik op ândime. Zo yatik târokwap op zâibi.

² Nen Kembu Yesugât sâtkât den dâzângowen, zorat mân kwakme. ³ Anutuŋâ itâ sâmap, “Bâliŋâ birâm um salek ândibi.” Oi zorat sa nângânek. Zen laŋ mâman a ambân, zengât mâtâp mân lânbi. ⁴ Zen ŋâi zikŋik zikŋik Anutugâren târârak ândim zikŋâ ambinŋik mem galem upap. ⁵ Um kâtik a zen Anutu mân nângânŋgâm âkŋâleziŋgârâk ambân laŋ minziŋgâm birâziŋgâme. Zen zo yatâ mân upi. ⁶ Ŋâi zâk daŋgon walâm bukuŋgâren kâmbu oi Anutuŋâ zorat hâuŋâ pindâbap. Den girem zo mârumjan

sâm muyagem dâzângowen. ⁷ Nen um sumun ândinatkat buŋâ, um salek ândinatkat Anutuŋâ diiniŋip. ⁸ Zorat ŋâi zâk den zo birâbap zo ko agât den buŋâ, Anutugât den zo birâbap. Anutuŋâ Tirik Kaapum umziŋan pâmap, zo birâbap.

Um kânok op ândim nep tuunat.

⁹ Kembu zikŋak buku upigât den umziŋan pâmap. Zorat zen buku upigât den doŋbep mân sâm kulemgunat. ¹⁰ Oi zen Makedonia hân dâp Yesugât kâmut zen buku op ândime. Zen yatik op târokwap ândine gwâlântenŋâsâbapkât dâzângowen. ¹¹ Oi den itâ sâm dâzângowen, “A ambân âkon op yen tap den laŋ sâlâpkume, zen yatâ mân upi. Zen ziiŋgât nângâne gigiŋâ oi bitziŋandâ nepziŋâ tuum kâtigem ândibi.” ¹² Zen bitziŋandâ nepziŋ tuum kâtigem ândim sambe kwâkŋan ândim mân kwakpi. Oi um kâtik a ziŋâ orot mâmeziŋ zo ekŋâ hurat kwatziŋgâbi.

Yesu gâbapkât den.

¹³ Bukurâpnâ, zen muwe zengât a um kâtik ziŋâ isem umbâlâ upme, zo yatâ upegât dâzângonâ. ¹⁴ Nen, Yesu mom mumuŋan gâbâ zaarip, den zo nângâm itâ nângânat, “Yesu mom zaarip, zorat Anutuŋâ zâkkât kâmut op muwe, zo mângiziŋgâm diiziŋgâm zâibap.” ¹⁵ Oi ŋâi zi Kembugât den dâzângonâ. Hânân wâgân ândeindâ Kembuŋâ gâbap, narâk zoren niŋâ a muwe, zo mân kândom otziŋgâm zâinat. ¹⁶ Narâk zoren Anutugât lâmun kwamit sot Kembugât den kwamit sot sumbem a patâgât den kwamit âsagei Kembuŋâ sumbemân gâbâ gem gâbap. Gem gâi Yesu sot pâlâtân op muwe, zen kândom op zaatpi. ¹⁷ Zaatnetâ bet wâgân ândinatŋâ nen minduniŋgâm zengâren târokwatniŋgâm unumunumân diiniŋgâm zari sumbem kabâŋan Kembu sot kândiaŋgânat. Oi Kembu sot ândim

zâimânat. ¹⁸ Zen den zo sârn âragum nânġâm umziŋ diim gei ândibi.

5

Kembugât narâk kek mâte upap.

¹ Bukurâpnâ, narâkŋanġât den zo wangât doŋbep kulemgum ziŋġânat? ² Ziinġak itâ nânġâme, “Mân nânġâm ândine kâsâziŋ nġâtigân game yatik Kembugât narâk patâ zo mân nânġindâ âsagibap.” ³ Oi a zen âlip lumbenġan ândinat sâne narâk zorenâk tâmbetagoogon zo muyageziŋġabap. Ambân kâmbonġoot nġai, zâk katep âsaâsagiŋ narâkġâ mân nânġi âsagibap, zo yatâ âsagibap. A aksik zeŋġâren zo yatâ muyagibap. ⁴ Zen ko nġâtâtigân mân ândime. Zorat zen narâk zo âsagibabân kâsa ziŋġâ game yatâ ġai mân kwakmak upi. ⁵ Zen âsakġâ sot maagât kâmut op ândie. Zen nġatik sot nġâtâtikkât kâmut buŋâ.

Narâk mân nânġengât um gwâlâ op nebân ândinat.

⁶ Zorat a nâmbutġâ ziŋ uman zine zen zo yatik mân zimbi. Nen galem oranġâm um wâġân ândinat. Um gulip mân utnat. ⁷ Uman zânze, zen nġatik uman zime. Too kâtik nem um gulip upme, zen yatik nġâtigân too nem bâliŋ top top muyagime. ⁸ Nen ko sirâmġât siŋġi op ândienġâ umniŋ galem op ândinat. Oi nânġâm pâlâtân sot buku orotġâ, zorân kâmbamġât hâmbâniŋ upap. Oi kubikġâ diiniŋġamap, zorat nânġânat. Zorânġâ kâmbamġât irâmarâkniŋġâ oi akum ândinat.

⁹ Zo itâġât. Anutuŋâ nenġât kukŋanġât siŋġi mân sâip. Kem-buniŋâ Yesu Kristoŋâ kubikniŋġi zâkkât siŋġi utnatkât sâmap. ¹⁰ Zâkġâ nenġât op moip. Zorat nen momġâ mo gwâlâ ândim zâk sot pâlâtân utnatkât yatâ oip. ¹¹ Zorat zen siŋġi âlip mem kâtigem ândibigât dâzânġone âragwârugu op ândibi. Zen zo upme, zo yatik op ândibi.

A sâtnġâ hurat kwatziŋġâm a nâmbut tânzânġobi.

¹² Bukurâpnâ, nen den kâtikġâ nġai dâzânġonâ. Zeŋġâren sâknam nep tu-ume sot Kembugât kâmurân patâziŋ op ândime, zen hurat kwatziŋġâbi. Zen den dâzânġome, zo zeŋġât sâtziŋ lubi. ¹³ Zen nepziŋanġât op buku otziŋġâm nânġâziŋġâne zâibap. Oi zen um lumbe op ândibi.

¹⁴ Bukurâp, nâ kindap pâron den dâzânġua nânġânek. A konam ândime, zen girem dâzânġobi. Siŋġi âlibân lorem ândie, zo tânzânġobi. Oi bâbâ lolot ândime, zen yatik tânzânġobi. Zo yatâ a otziŋġâm ândim um taan mân nânġâbi.

¹⁵ Bâliŋ otziŋġâne hâuŋâ mâkâbegât galem oranġâm ândibi. Ziinġâ sot a nâmbutġâ zen kut nġai nġai âlipniġk oranġâm ândibi. ¹⁶ Sâtâre op ândibi. ¹⁷ Âsâbân ninâu sârn ândibi. Mân birâbi. ¹⁸ Kut nġai nġai zeŋġâren âsagei sâiwap sâbi. Zo Yesu Kristoġât op sâbigât Anutuŋâ sârn ziŋġap.

¹⁹ Tirik Kaapumġât kârâp zo mân lâmuŋbi. Kaapumġât den mân kwâkâbi. ²⁰ Anutuġât den zo sapsune nânġâne yenġâ mân upap. ²¹ Den zo nânġâm kâsâpkubi. Âlipġâ oi mem ândibi. ²² Bâliŋâ top topġâ zo birâbi.

Mâsop den.

²³ Lumbenġâ mariŋâ, Anutu, zikŋak sanġonziŋġâm kubikziŋġi um salek op nanġâbi. Oi kaapum sot um dâpziŋ sot sâkziŋ hâlâlu zei Kembu Yesu Kristo, zâkkât takâtakânġan tosaziŋ buŋ kinbi. ²⁴ ġâsuziŋġipġâ sâi kâtigemap, zâk zorat nep tuum nanġâbap.

²⁵ Bukurâp, zen nenġât op ninâu sâbi.

²⁶ Yesuġât kâmut zen Kembugât op buku buku op luyanġâbi.

²⁷ Nâ Kembugât mâtenġan dâzânġobâ. Zen ekap zi Yesuġât kâmut aksik sâlâpkum ziŋġâne nânġâbi.

²⁸ Kembuniḡâ Yesu Kristo, zâkḡâ
tânzâḡoi um lumbe zeḡḡâren zim-
bap.
Zo yatik.

Tesalonike a zengât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâiwap den.

¹ Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum zingen. Ibânij Anutu sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum zingen.

² Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikñâ tânzângoitâ um lumbe zengâren zimbap.

³ Nen zengât op narâk dâp Anutugâren sâiwap sâmen. Yatâ oindâ nângâm pâlâtânziñâ zo gwâlântensâmap. Oi buku orotñâ, zorân zengâren sambâlem zemap. Oi zorat Anutugâren sâiwap sâindâ dâp upap. ⁴ Oi um kâtik a, zen sâknam zingânetâ sâknamân ândim nângâm pâlâtânziñ mâni lorei kâtigem ândime. Nen zengât nângindâ âlip opmap. Oi zorat den sinji kamân dâp Anutugât kâmut gakârâp dâzângomen.

Kembu zâk hâuñangât den târârak sâm kwâkâbap.

⁵ Zen sâkziñan muyagezingâmap, zorat itâ sâbi, “Anutunâ den hâuñâ sâsâñ narâkñan kut ñâi patâ otningâbap, zorat dâp zi muyagiap.” Wangât, Anutunâ zengât nângi dâp oi um topñan bagim ândibigât sâknam kwâkñan ândie, zorat. ⁶ Oi gâtâm Anutunâ nângâm kubigi târârak ziap, zo yatâ otzingâbap. Sâknam zingâme, zen hâuñâ yatik sâknam zingâbap. ⁷ Narâk ziren Tesalonike a ambân, zen sâknam nângâme. Ka bet ko zen nen sot yatik sândukñan ândinat. Zo itâ muyagibap. Kembu Yesu, zâk sumbem a kâmut patâ imbanâziñoot, zen sot sumbemân gâbâ gem gâi muyagibap. Narâk zoren yatâ otningâbap. ⁸ Zâk kârâp mem gem a Anutu mân

nângânangâme sot Kembu Yesugât sinji âlip nângâm birâme, zen hâuñâ zingâbap. ⁹ A yatâ zo, zen Anutu mâtenan gâbâ kâbakzezingâne sâknamân geim Anutu imbanangât âsakñâ mân ek ñâtâtigân ândim zâimambi. ¹⁰ Oi narâk zoren kâmut gakârâpñâ nenngâren âsakñâ muyagibap. Oi a ambân zâkkâren nângâm pâlâtân kwarâwe, zen aksik zâkkât nângâne imbanâ oi mâpâsibi. Zen den sâm muyagem dâzângowen, zo nângâm kwâtâtiwegât yatâ upi.

Zen âlipziñ upigât Paulonâ ninâu sâip.

¹¹ Zorat zengât op narâk dâp itâ ninâu sâmen. Anutunijâ zâk gâsuzingip dâp kubikziñi ândibigât tânzângobap. Oi imbanânandâ tânzângom kut ñâi ñâi âlipñâ nângâm, nângâm pâlâtângât nep bonñâ muyagibi. ¹² Yatâ utnetâ Kembuniñâ Yesu Kristo, kot zorat âsakñâ zengâren âsagibap. Oi zengoot zâk sot pâlâtân op âsakñoot upi. Zo Anutunijâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zikñâ tânzângoitâ yatâ âsagezingâbap.

2

A nâmbutñâ ziñâ den sinji âlip birâne Yesu gâbap.

¹ O bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristo gâi mindum kândiangânatkât den dâzângua nângânek. ² A nâmbutñâ, zen Kembugât narâk mârûm gaap sâm Kaapumgâren sâm mândâbi. Zo a lâuziñandik sâm târokwapî mo ekap nenngâren gaap sâm mândâbi. Zo um gulip kwatziñgânâ yatâ sâbi. Yatâ sânetâ kwakmak sot kengât mân upi. ³ Sarâ den yatâ mo yatâ sâm um gulip kwatziñgâbegât galem orangâm ândibi. Kembugât narâkñâ mâte upâ sâi a donbep patânâ sinji âlip birâbi. Oi Anutugât den kukun a imbanoot, zâkñâ muyagibap. A zo simân tâmbetagobapkât sinji. ⁴ Zâkñâ zâizâinj op Anutu sot kut ñâi ñâi anâ

mâpâsime, zo kâsa otziŋgâbap. Oi Anutugât tirik namin zâi tâtatŋan tap zikŋaŋgât sâbap, “Nâ Anutu.”

⁵ Nâ mârûm zeŋgâren ga ândim zorat dâzâŋgowan, zo nâŋge. ⁶ Narâk ziren pâke ziap, zo nâŋge. Pâke zo buŋ oi zâkkât narâkŋâ zo muyagibap. ⁷⁻⁸ Narâk ziren ko bâliŋandâ tik nep tuumap. Oi mâtâp pâke kwap zo siriksâi Anutugât den kukuŋ a, zo âsagibap.

Sarâ imbaŋâ muyagibap.

⁹ A zo Sataŋŋâ mam okŋaŋgâm imbaŋâ pindi kulem sot sen mârât sarâ topŋâ topŋâ tuubap. ¹⁰ Oi a nâmbutŋâ den bon nâŋgâm âlip orot zo birâm tâmbetagoagoŋaŋgât siŋgi upme, zen bâliŋandâ mem um gulip kwatziŋgâbap. ¹¹ A zen yatâ upmegât Anutuŋâ sâi sarâ mamŋâ muyagei sarâ denân pâlatân op mem ândibi. ¹² Zo yen buŋâ. Den bonŋâ zo birâmŋâ kut ŋâi ŋâi bâliŋâ zorat âkŋâlîme. A zo zen hâuŋâ ziŋgâbapkât yatâ muyagibap. Anutugât den kukuŋ a zo âsagei Kambu Yesugât lâuŋan gâbâ Kaapumŋâ gamŋâ tâmbetkubap. Yesu takâbap, narâk zoren gam tâmbetkubap.

Kembugât den sot ninâu mân birâbi.

¹³ Bukurâpniŋ, zen Kembuŋâ mârûm buku otziŋgâm gâsuziŋgip. Kaapumŋâ um salek kwatziŋgi den bonŋâ mem ândim zâkkât siŋgi upigât sâip. Zorat âsâbân zeŋgât op Anutugâren sâiwap sâmen. ¹⁴ Zen yatâ upigât sâi den siŋgi âlip dâzâŋgoindâ nâŋgâm Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakŋâ upigât diiziŋgip. ¹⁵ Zorat bukurâp, zen kâtigemŋâ den dâzâŋgowen sot ekabân kulemgum ziŋgâwen, zo mem kâtigem ândibi.

¹⁶ Kembuniŋâ Yesu Kristo zot Anutu Ibâniŋâ, zâkŋâ umŋâ gâsuniŋgâm umâlepŋaŋgât op umâlep zinziŋ kâtik muyagem niŋgip. Oi bonŋâ biken minat, zorat nâŋgâm um bâbâlaŋ op mambât

ândinatkat sâip. ¹⁷ Oi zâkŋâ umziŋ diim gem tânzâŋgoi nep âlip sot den âlip mem kâtigem kinbi.

3

A ziŋ Paulo bekŋan mem ninâuŋâ tângubigât sâip.

¹ O bukurâp, den ŋâi itâ ziap, zo nâŋgânek. Neŋgât op ninâu sâne Kembugât den laŋ kârâm âibap. Oi zeŋgâren kâtigem bon oip, zo yatik a zeŋgâren op âibap. ² Anutuŋâ galem otniŋgi bâliŋ mâme a ziŋ mân nâŋgobigât ninâu sâbi. A doŋbep zen Kambu mân nâŋgâm pâlatân kwâkŋaŋgâme, zorat.

³ Ka Kambu zâk sâi kâtigemap, zâkŋâ galem otziŋgâm tânzâŋgoi bâliŋ mariŋandâ mân tâmbetzâŋgobap. ⁴ Zen den dâzâŋgoindâ nâŋgâm lum ândimeŋâ ândibi. Nen Kembugât op zeŋgât um zâgât mân upmen. ⁵ Kembuŋâ umziŋâ diigi Anutu umŋandâ gâsâzâŋgomap, zo nâŋgâm Kristoŋâ kâtigem ândeip, zo yatik kâtigem ândibi. Zen yatâ upigât ninâu sâmen.

Konam a, zeŋgât den.

⁶ Bukurâp, Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât sâtkât dâzâŋgoindâ nâŋgânek. Osetziŋan gâbâ buku nâmbutŋâ nepziŋ tuum ândibigât dâzâŋgowen. Den zo mân lum ândime. Zen konam a zo yatâ, zen sot mân ândibi. ⁷ Nen mâtâp topkwap lâŋâwen, zo yatik moliniŋgâbigât mân kwakse. Nen zen sot tapŋâ konam a mân urâwen. ⁸ Nen zeŋgâren gâbâ nalem sâŋgân buŋ mân nem ândiwen. Buŋâ. Kanpitâ mân kwatziŋgânam yatâ urâwen. Nalem sot sikumgât betŋâ muyaginatkât sirâm ŋâtik nep tuum ândiwen. ⁹ Oi yatâ utnatkat Kembuŋâ mân sâm niŋgip. Nep a nepŋâ tuumŋâ sâŋgâm mimbap, zorâŋâ bâbâlaŋ. Ka nen zeŋgâren yatâ mân urâwen. Zen niŋgitŋâ yatâ upigât yatâ urâwen. ¹⁰ Nen zen sot tap itâ dâzâŋgowen, “Ŋâi zâk konam

ândibap zo ko nalem mân pindâne nimbap.”

¹¹ Oi zi zengâren gâbâ den sinji itâ gâi nângâwen, “A nâmbutņandâ nep birâm konam ândime. Zen nep mân tuum yen âim ga takâtakâ op den laņ sâlâpkume.” ¹² A yatâ zo, zen Kembu Yesu Kristogât sâtkât girem den itâ dâzângoindâ nângâbi. Zen uruņsâm nepziņ tuune bon oi ziinān gâbâ mem nem ândibi.

¹³ Bukurâp, zen ko âlipņangât nep tuum ândim âkon mân upi. ¹⁴ Ekabân den zi kulemgum ziņgen, zo a ņâiņâ biri topņâ sâm muyagem birâne zikņik ândim aņun upap. ¹⁵ Kâsa upigât mân san. Bukuniņâ sâm buku okņangâm den girem dukubi.

¹⁶ Kembu zâk lumbeġât mariņandâ lumbe muyageziņgi narâk dâp, dâp op zimbap. Oi Kembuņâ zen sot ândibap.

¹⁷ Den nâmbutņâ zo yen sa bukunâ ņâiņâ kulemguap. Ka âkââkâņan zi ko Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziņgan. Ekap kulemguman dâp yatâ opman.

¹⁸ Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkņâ tânzâņgoi um lumbe zengâren zem zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap kânok Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

¹ Nâ Paulo, Yesu Kristogât Aposolo. Anutu kubikkubikniñâ sot Yesu Kristo gâbapkât mambât ândimen, zet Aposolo nep sâm niwet.

² Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm nannâ ninâ yatâ oin. Gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoço, buku orotñâ sot um lumbe gâgâren zem zimbap.

Sâm gulip a, zengât den.

³ Nâ Makedonia hânân âibam op den dâgowan, zo yatâ upan. Epeso kamânân târokwap ândim a nâmbutñâ, ziñâ den sinji âlip sâm gulipkume, zen kwâkâziñgâna birâbi. ⁴ Zen den pat yennâ sâm a tengânâ tengânâ ândim gawe, zo zengât sinji sâm kwâkâyanğame. Anutu kubikkubikkât denñâ, zo nângâne yennâ opmap. Zen kut ñai ñai zo birâm ândibigât dâzângoban.

⁵ Sinji âlip sâmen, zorat bonñâ itâ muyagei dâp upap. Um salek sot um kânok sot nângâm pâlâtânziñoot ândim umziñandâ gâsâyagobi. ⁶ A nâmbutñandâ mâtâp zo birâm âi gulip ândim den bon buñ sâm âragum mem ândie. ⁷ Oi ziñangât itâ sâme, “Nen Mosegât gurumin den zorat kwâkâm ziñgâziñgân a utnat.” Yatâ sâmñâ dinziñâ sot gurumin den zorat topñâ mân nângâm lañ sâme.

Gurumin den zo bâliñ mâme a zengât sâsânâ.

⁸ Kembugât gurumin den Mosenâ sâip, zorat itâ nângâmen. Zo den âlipñâ. Zo sâlâpkum nângâm ândim ândiândiniñ kubikanğâm ândeindâ dâp upap. ⁹ Zorat topñâ itâ ziap. Gurumin den zo a târârakñâ zengât

sinji buñâ. A itâ zo zengât sinji. Den ku a, a hurat mân kwâkwat, bâliñ mâme a, um sumun a, a zen Anutu kândâtkom hângât orot mâme zorat nângâne zâizâin opmap. Ibâ mam tâmbetzângoço, kâmbam ku. ¹⁰ Lañ mâman a, añandik ayân bâliñ mâme. Añâ katep diim âim aņgân kârâmñâ katepkât torerâpñâ zengât kât sângân nine ko katep zo ziñgâbat sâme. Sarâ sâsân a, Kembugât mâtenan sarâ sâm kâtigime. Kut ñai ñai Kembugât den bonñâ kâsa miñangâmap. Kut ñai ñai yatâ upme, zengât op Kembugât gurumin den ziap. ¹¹ Kembuñâ zâkkât den bonñâ sapsun ziñgâm ândibatkat sam nigip. Zorat Anutu sâm âlip kwâkânanğamen, zâkkât sinji âlip neule âsakñoot zo a dâzângoman.

Yesuñâ Paulo tosanâ birâm nep diñ sâm pindip.

¹² Imbanâ nim mem kâtiknan nâbarip, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk sâiwap sâm dukuman. Zâknâ nângânigi dâp oi nep diñ sâm nigip. ¹³ Nâ mâruman zâk sâm bâliñ kwâkânanğam arâpñâ zângom kâsa minziñgâwan. Nâ nângâm pâlâtânñâ buñâ. Kembugât topñâ mân nângâm lân orâwangât um lâklâk otnim tânnom nep zo sâm nigip. ¹⁴ Kembuniñangâren gâbâ tânzângoçoandâ nâgâren piksâi Kristo Yesu sot nângâm pâlâtân opñâ um kânok orâwan.

¹⁵ Yesu Kristo zâk bâliñ mâme a kubikniñgâbam hânân geip. Den zo bonñâ. Den zo a pisuk patâ ziñâ nângâm simbitkubigât âsageip. Oi bâliñ mâme a zengât patâziñâ, zo nâ. Nâ mâruman yatâ op ândiwan. ¹⁶ Nâ bâliñ op ka op ândia mân birâniñgip. Buñâ. Yesu Kristo zâk âlip tânnogip. Zorat topñâ itâ. Tânzângoço, zo nâgâren pâi a zen zo ekñâ nângâm pâlâtân kwâkânanğam ândiândi kâtiknan bag-ibigât otnigip. ¹⁷ Ândim gawe sot ândim zâinat, zorat a kutâ mân mu-muñâ sot mân igikñâ, Anutu kânok,

zâkkât kutsinginjâ zo âsak neulenoot zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

Paulonâ Timoteo sinji âlipkât kâwali nep tuubapkat sâip.

¹⁸ Nannâ Timoteo, mârûm a sâtñâ zen gâgât op Kaapungâren gâbâ den sâm muyagiwe, zorat dâgobâ. Gâ den zo nângâm kâwali nep tuum kâtigem ândiban. ¹⁹ Oi nângâm pâlâtângâ kâtigem zeî umgâ galem otna salekkom zimbat. A nâmbutñâ zinjâ um salek ândiândinj birâmñâ nângâm pâlâtânzinj lorei gulipkuwe. ²⁰ Zo zengâren gâbâ ñâi Hemenaiot sot ñâi Alesande. A zagât zo Yesugât kâmurân gâbâ Satañgât bikñan zâparâwan. Oi Sataññâ sâknam ziki den bâliñzikñâ zo birâbabotkât zâparâwan.

2

Ninâugât den.

¹ Den nâmbutñâ dâzângobâ. Kândom ninâugât den sâbâ. Ninâu sot sâiwap den zorâñ ziiñâ sot a nâmbutñâ zengât op Anutugâren ninâu sâm ândibi. ² A kutâ sot galem a ârândân tânzângom zengât op ninâu sâbi. Oi galemnângone târârak ândim lumbenâ op sândukñan ândinat. ³ Zorâñ âlip upap. Kubikkubikniñâ Anutu, zâkñâ zorat nângi dâp upap. ⁴ Zâkñâ a aksik patâ den bonñâ nângâm sumbengât sinji upigât nângâmap. ⁵ Anutu kânokñak ândiap. Oi Anutu sot a osetniñan a kânokniñâ ândiap, Yesu Kristo. Zâkñâ a pisuk patâ nen sumbengât sinji utnatkât mâtâp kubigi ziap. ⁶ Zâkñâ ândiândinjâ birâm aksik patâ nengât suupniñ meip. Zorat den sinji sâsâñ narâk mâte oi sâne lañ kârâm ariap. ⁷ Zorat sinji sâsâñ sot Aposolo ândibatkat gâsum sâlâpnogip. Oi hân ñâin ñâin gokñâ den bonñâ sot nângâm pâlâtângât topñâ kwâkâm zingâbatkât sâm nigip. (Den zo sarâ buñâ, bonñâ san.)

A ambân zengât den.

⁸ A zengât san. Zen kamân dâp um kâlak sot sarâ birâm um salek zeî Anutugâren ninâu sâbi.

⁹ Zi ambân zengât san. Zen sâk pâke mem ândim urukmeruk ândine zorâñ neuleziñ upap. Oi neule top top sângân zâizâinj mân pam ândibi. ¹⁰ Ambân Kembugât sinji ândinat sâmenâ orot mâme âlipñâ utne dâp upap. ¹¹ Ambân zen giginâ ândim kindap kwatne a zen Kembugât den sâne nângâbi. ¹² Ambânñâ a Kembugât den kwâkâm zingâbap mo a walâzingâm den ñâi sâbap, zorat nânga dâpñâ mân uap. Zâk yen uruñsâm ândibap.

¹³ Adam zâk kândom muyageip, Ewa zâk bet. ¹⁴ Oi sarâ mariñandâ Adam mân kâitkoip. Ambân kâitkoi bâliñ oip. ¹⁵ Ambân, zâk katep mimiñangârâk ândibap, zo ko nângâm pâlâtâñ sot buku orot sot um salek sot gigin op ândibap. Ambân zen yatâ op ândine Anutuñâ gâsâzângobap.

3

Yesugât kâmurân a satñâ ândie, zengât den.

¹ Ñâi zâk Yesugât kâmurân a sâtñâ ândibatkat sâbap, zâk nep âlipñangât okñangap sâsâñâ. Den zo perâkñak. ² A zâk târârak ândimñâ ambân kânok sot pâlâtâñ ândimap. A yatâ zo a sâtñâ kwânângâban. Oi umñangât kendonagom ândibap. Mân op gulipkum, orotñik opmap. A lomba buku otzingâm kwâkâm zingâzingân nep zo târârak tuubap. ³ Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam mân kumbap. A lumbenâ op ândibap. Kât sikumgât âkñâle mân upap. ⁴ Ambâ murarâp dâñ galem otzingâbap. Murarâp girem den dâzângoi sât lulu op ândibi. ⁵ Ñâi zâk ambâ murarâp dâñ mân galem otzingâmap, zâk dap op Anutugât kâmut galem otzingâbap? ⁶ Oi a ñâi um kâtik ândeipñâ iraborâk Yesugât kâmurân târokwaip, zâk a sâtñâ mân kwânângâbi. A yatâ zo, zâk zâizâinj oi Sataññâ kâitkui kek

birâbap. ⁷ A kândâtņan ândie, ziņâ a ņâigât nâņgâne dâp upap, a zorâņ a sâtņâ ândibap. Ziņ sâm bâliņ kwâkņanņâne Sataņgât ârâmbâgân gâsubapkât san.

Yesugât kâmut zorat galem a, zeņgât den.

⁸ Galem a zen yatik hâlâlu ândibi. Lâu purikgurik mân sâm ândibi. Waiņ too donbep mân nimbi. Kât sikumgât âkņâle mân upi. ⁹ Den siņgi âlip zem gâip, zo um salegân pane zimbap. ¹⁰ Zen kânņan mâsikâziņgâm Yesugât kâmurân nep tuune âlip oi Yesugât kâmurân galem nep zo sâm ziņgâbi. ¹¹ Ambân Yesugât kâmut zeņgâren nep tuume, zen yatigâk hâlâlu ândibi. Uman pâpan mo sârân sâsâ den, den zo mân sâbi. Umziņanņgât kendon ândim den sânetâ bonņâ upap. ¹² Galem a ņâi, zâk ambân kânok mem zâk sot pâlâtâņ ândibap. Zâk murarâpņâ sot kut ņâi ņâi gakâņâ dâņ galemziņ upap. ¹³ Galem a ņâi, zâk nepņâ tuugi âlip oi a ambân ziņ sâm âlip kwâkņanņgâbi. Oi zâk Yesu Kristo sot pâlâtâņ opņâ keņgât buņ nepņâ kâwaliņoot tuubap.

Siņgi âlip zorat den kombâņâ.

¹⁴ Nâ gâgâren kek gâbat sâm den zi kulemgum gigan. ¹⁵ Nâ kut ņâi ņâiņâ saanigi kârep oi Anutugât kâmut zeņgât oserân nepkât mân kwakpangât den zi kulemgum gigan. Ândiândi mariņâ, Kembu Anutu, zâkkât kâmut nen zâkkât namâ op ândim, zâkkât den bonņâ sot kombâņâ mem ândien. ¹⁶ Siņgi âlipniņanņgât topņâ yâmbâtņâ tik pam zeip, zo Anutuņâ sâm muyageip. Zo âlipņâ sot sâtârenņoot. Den zo itâ. “Yesu zâk sâk sot âsageip. Kaa-pumņâ topņâ sâm muyageip. Sumbem a ziņâ igâwe. Hânņâ hânņâ a zeņgâren siņgiņâ sâm muyagiwe. Hân dâp a zen nâņgâm pâlâtâņ kwarâwe. Neule âsakņan mem zarip.”

4

Sataņņâ a umziņ mem gulipkoi siņgi âlip kumbi.

¹ Kaapum zâk kânņan itâ sâm muyagemap. Gâtâm narâk patâ mâte upâ sâi a nâmbutņandâ siņgi âlip birâm um gulip op Sataņ sot wâke, zen sot pâlâtâņ op zeņgât den nâņgâbi. ² Zo ko sarâ aņâ umziņâ heban oipkât a kâitzâņgom itâ dâzâņgobi, ³ “Ambân mân memņâ sigan ândibi sot nalem nâmbut mân nem kendon ândibi.” Nen ko den bonņâ itâ nâņgâmen. Anutuņâ nalem top top pam naņgip. Oi nen zâkkâren nâņgâm pâlâtâņ kwapņâ nalem zorat sâiwap sâm ninatkât sâip. ⁴ Anutugâren gâbâ kut ņâi ņâi muyageip, zo âlipņigâk. Oi sâiwap sâm mem nem ândimen oi ko zorat kwâkâkwâkâņâ mân ziap. ⁵ Anutugât denņâ sot ninâuņandâ nalem zo mâsop mem hâlâlu pâip.

Um bâbâlaņân nep tuunat.

⁶ Yesugât kâmut den zo dâzâņgoban zo ko Yesu Kristogât kore a sât lulu ândiban. Oi nâņgâm pâlâtâņ den sot siņgi âlip topņâ nâņgâm lum gâin, zorâņ umgan zem tângogi ândiban. ⁷ Oi gâ den pat sot ambân sombâ den lâlâlulu sâme, zo birâban. Gâ Kembangât mâtâbân târârak ândim umgâ kubikanņâm ândiban. ⁸ Sâkniņâ kubikanņâm ândiândi, zo bâbâlaņ sot yenņâ yatâ. Kâ Kembangâren nâņgâm umniņ kubikanņâm ândiândiņ, zorâņ bonņâ. Zorâņ hânân sot sumbemân ândiândi muyageniņgâbapkât sâsâņâ. ⁹ Den zo bonņâ. A aksik nâņgâm naņgânat. ¹⁰ Oi nep zorat bonņâ minatkat sâknam nep tuum ândimen. Oi Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât nâņgânâņgâyân upmen. Zâkņâ a hân dâp nen kubikniņgâbapkât imbaņâ zemņanņi ândiap. A nâņgâm pâlâtâņniņoot, zâkņâ perâkņak neņgât kubikkubikniņ op galemniņ opmap.

Timoteo ândi mâmanņanņgât den.

¹¹ Den san, zi aksik dâzângoban. Kut nâi nâi zo nângâm upigât girem dâzângoban. ¹² Gâ a sigan op ândiatkât a ziŋ gâgât nângâne gigiŋâ mân upap. Gâ diŋgâ sot ândi mâmangâ sot buku orotkâ, nângâm pâlâtâŋ sot um salek ândim Yesugât kâmut zengât mâteziŋan ândim mâtâp âlipŋâ laŋ tirâpzângona gekŋâ yatik upi. ¹³ Nâ gâbatkât mambât ândim siŋgi âlip sâlâpkum ziŋgâm dâzângom ândiban. ¹⁴ A sâtnâ zen Kaapungâren gâbâ gâgât den sâm muyagem bitziŋâ kâukan pam mâsop mingiwe. Mâsop zo gulip opapkât mân loriban. Kâtigem nep tuuban. ¹⁵ Gâ zorat nângâ kwâkâ op nepkâ imbanâ tuuna bonŋâ muyagei ek nângâbi. ¹⁶ Gâ um sâkkâ galem op siŋgi âlip sâsâŋ nep sâm gigip, zo ârândâŋ galem upan. Gâ nep zo âsâbâŋ tuum ândiban. Yatâ upan zo ko diŋgâ nângâme sot gikâ ârândâŋ ândiândi âlipŋan âibi.

5

Sâm kubikkubik den.

¹ A sombâ nâi dukubam den kârâpŋoot mân dukuban. Ibânâ sâm mulunâk dukuban. A katep âtâ murâpnâ sâm den dâpziŋanâk dâzângoban. ² Ambân sombâ yatigâk mamârâpnâ sâm diim gem den dâzângoban. Ambân sâk wâgân sot sigan, zen ponârâpnâ sâm sâkkâ galem op târârak kin den dâzângoban.

Ambân malâ, zengât den.

³ Ambân malâ sombâ, zengât den tânguban. Ambân malâ sombâ kanpitâ, zengât op san. ⁴ Malâ nâi nan bârarâp sot bagirâp ândibi oi ko ziŋâ Kembangât den mem kin âse âlarâpziŋ galem otziŋgâbi. Oi ombenjan kut nâi nâi ziŋgawe, zorat tosa zo ziŋâ mâkâbi. Anutuŋâ zorat nâŋgi dâp upap. ⁵ Ambân malâ sombâ zâk zikŋik ândim Anutugâren nângâm pâlâtâŋ kwap wâratkubap. Oi âsâbâŋ kut nâi nâigât kwakŋâ

zorat zâkkâren ninâu sâbap. Ambân malâ yatâ zo, zengât op san. ⁶ Ka ambân malâ sâk wâgân ândime, zengât girem den itâ sâban, “Zen laŋ ândibi zo ko mumuŋangât siŋgi op ândibi.” ⁷ Ambân malâ den so dâzângom kâtigena tosa buŋ ândibi. ⁸ A mo ambân nâi, zâk torerâpŋâ mo ibâ mam, ambân murarâp, zo dâŋ mân galem otziŋgâbap, zo ko zâk siŋgi âlip birâm um kâtik uap sânat. Wangât, zâk um kâtik a nâmbutŋâ walâziŋgâm bâliŋâ oip, zorat.

Malâ topziŋ nângâbi.

⁹ Malâ nâi zâk kendonŋâ 60 ândeip. Oi a kânok sot pâlâtâŋ op ândeip, zo yatâ zo kutŋâ malâ zengât ekabân pane zimbap. Malâ nâi nan bârarâp buŋ sot torerâp buŋ, zâk Yesugât kâmut ziŋâ on galem upigât kutŋâ kulemgum galem upi. ¹⁰ Oi ambân zo sât lulu nep tuugip mo buŋâ, zorat topŋâ nângâbangât sâm mâsikâziŋgâban. Nan bârarâp minziŋgâm dâŋ galem otziŋgip mo buŋâ? Zâkŋâ lomba a ambân buku otziŋgip mo buŋâ? Yesugât siŋgi a on galem otziŋgip mo buŋâ? A sâknam nângâne betziŋan meip mo buŋâ? Nep âlip top top zo tuugip mo buŋâ? Nep top top zo tuugi ikne âlip oi topŋâ ekabân kulemgubi.

¹¹ Malâ sâk wâgân zen kutziŋâ malâ zengât ekabân panâ sâne kwâkâziŋgâban. Zen yatâ zorâŋ laŋ ândiândiŋangât otziŋgi a minam Kristo kândâtkubi. ¹² Oi mârum Kembangât nep tuubigât den sâwe, zo lonŋiŋne tosaŋoot opmap. ¹³ Oi zorik buŋâ. Nepkât mân nângâm mirâ lâkŋan nem obândime. Oi zorik buŋâ. Den bon buŋ sot den bâliŋâ laŋ sâme. ¹⁴ Zorat nâ itâ san. Malâ sâk wâgân ziŋ a dum mem murarâ minziŋgâm mirâ umŋan ândie, zen on galem otziŋgâbi. Yatâ op ândine kâsa ziŋ sâm bâliŋ kwatniŋgânam den kârum birâbi. ¹⁵ Malâ nâmbutŋandâ mârum mâtâp âlipŋâ birâm Satangât mâtâbân âiwe, zorat nâ yatâ san. ¹⁶ Yesugât

kâmurân ambân nâi zâkkât toren malâ nâi ândibap zo ko zâk on galem upap. Yesugât kâmut zen ambân malâ zo mân galemgubi. Torerâp ândie, ziņâ galem upi. Ka malâ nâi torerâpziņ buņâ zo ko kâmut ziņ galem otziņgâbi.

Galem a, zengât den.

¹⁷ Galem a, ziņâ Kembangât nep kâtigem tuune âlip oi kut nâi mem zâi pam otziņgâbi. Singi âlip sâme sot kwâkâm ziņgâme, a zo yatâ otziņgâbi. ¹⁸ Galem a ziņ nepkât sâņgân mimbi, zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Wâugandâ zuu zigi mem ko kembu mân pindâna mân dâp upap.”

Oi den nâi itâ,

“Nep a zâk nepkât sâņgân mei dâp upap.”

¹⁹ A kânoknâ galem a nâi denân pambâ sâi mân nâņgâbi. A zagât mo karâmbut ziņâ den sâsâņangât sâne nepnâ tuuban. ²⁰ Galem a nâiņâ bâliņ op mân biri a kâmut zengât mâteziņan den sâm kubikņangâna nâmbutnâ ziņâ ekņâ kengât upi.

²¹ Nâ Anutu sot Yesu Kristo sot sumbem arâpņâ zengât mâteziņan itâ sâm kâtigian. Den dâgogan, zi dâņâk galem otna nâi mân gibap. Oi umgânġârâk a ambân laņ mân otziņgâban. Hâtubâtu mân otziņgâban. ²² Gâ a nepkât mâsop kâukziņan bikâ kek mân pâmban. Zâk zengât tosaņâ gâgâren zâibapkât yatâ upan. Um sâkkâ galem otna salekkom zimbap.

Mâsekât den sot bâliņangât den.

²³ Gâ umgan mâsek âsâbaņ muyagemap, zorat tooyak mân nimban. Waiņ too mâik nâi nena âlip upap.

²⁴ Narâk ziren a nâmbutnâ bâliņâ utne sinniņandâ ikmen. Ekņâ hâuņâ mimiņangât singi sâmen. A nâmbutnâ ko bâliņâziņâ tik ziap. Zo beknan muyagei hâuņâ mimbi. ²⁵ Orot mâme âlip zo yatik

muyagemap. Tik ziap, zo yatik mân zimbap. Zo bet muyagem nanġâbap.

6

Kore mâman a, zengât den.

¹ Kore mâman ândime, zen patârâpziņâ hurat kwatziņgâm dinziņ lubi. Anutugât den sot kutnâ sâm bâliņ kwapegât yatâ upi. ² Kore a nâmbutnâ patârâpziņâ Kembangât singi ândime, zen mân mem gei kwatziņgâbi. Zen Kembangât opņâ buku kânok uen sâmņâ mân mem gei kwatziņgâbi. Patârâpziņ zen Kembu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâne buku otziņgâmap, zorat opņâ um bâbâlaņân kore otziņgâne dâp upap. Gâ den zi dâzâņgona nâņgâm yatik op ândibi.

Kât sikum laņ mân mimban.

³ A nâi, zâk sâm gulip den nâi sâm Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkât den âlipņâ birâm nâi sâbap, zâkkât itâ sânat, ⁴ “Zâk um gulip op sâknâ mem zâim den bon mân nâņgâm den yenņâ laņ sap.” Den zorat bonņâ itâ. Den sârek, um kâlak, sâm bâliņ kwâkwat, den sâgân sâsâņ. ⁵ Oi den sâm kwâkâkwâkâņ muyagemap. A zo umziņ gulip oi nâņgânâņgâziņ buņ oi kât sikum muyageniņgâbap sâm Kembangât kâmurân ândie.

⁶ Kembu sot pâlâtâņ oindâ tânnâņgoi nâņgindâ umniņ âkâbap. ⁷ Nen itâ nâņgâmen. Nen muyagem hânân bet bâsaņ gawen. Oi zo yatik momņâ bet bâsaņ âinat. ⁸ Zorat hânân zi nalem sot sâk pâke zemniņgi nâņgindâ âki ândinat. ⁹ Kât sikum patâ minatkât sâme, zen sarâ mariņangât ârâmbâgân zâibi. Oi kut nâi yenņâ sot bâliņâ top topņangât âkņâlê muyagem zorat nâņgânâ sâm tâmbetagobi. ¹⁰ Kât sikumgât âkņâlêņâ bâliņâ top top zorat topņâ uap. Oi a nâmbutnandâ zorat opņâ singi âlip kândâtkom zoren bagim umbâlâ muyagiwe.

Ândiândi kâtikņangât kâtigibi.

¹¹ Anutugât sinji a, gâ kut nâi nâi zo birâban. Gâ âlip opnâ târârak ândiândiñ sot sinji âlip sot nângâm pâlâtân sot buku orot, kâtigiginâ sot lâlon kwatziñgâziñgânangât kâtigiban. ¹² Oi gâ nângâm pâlâtângât nep âlip tuuban. Tuum âim ândiândi kâtiknâ gâsuban. Gâ zorat op diigigip. Gikak yatâ upangât a donbep mâteziñan sâmb kâtigena nângâwe.

¹³ Anutuñâ kut nâi nâi ândiândi muyageziñgâmap, zâkkât mâteñan sot Yesu Kristo a kutâ Pontio Pilato mâteñan sâmb kâtigeip, zekât mâtezikñan itâ sâmb, sâmb kâtigem dâgobâ. ¹⁴ Gâ den kâtik sâmb gigip, zo mem târârak kinna Kembuniñâ Yesu Kristo gâbap. ¹⁵ Zorat narâknâ mâte oi imbanâ mariñâ, a kutâ sot a zâizâiñ aksik zeñgât Kembu patâziñ, Anutu, zâknâ hañgi mori Kembuniñâ Yesu takâbap. ¹⁶ Anutu zâk zikñik mumuñâ buñâ. Zâk âsakñâ umñan ândiap. Gootñan mân âibemgât dâp. Anâ mân igâwe. Zâk mân ikpemgât dâp. Sâmb âlip sot Kembu nepñâ memñâ ândim zâimâmbap. Perâknak.

Kombânâ zinziñ kâtik muyaginat.

¹⁷ A kât sikum patâ zemziñgap, zen girem dâzângona sâkziñ mân mem zâibi. Kut nâi nâi buñ orot, zorat nângâne zorân kombânziñ oi zoren mân kâtigibi. Anutuñâ gom sambe muyageniñgi mem nem sâtâre op ândien, zorat nen zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândinat. ¹⁸ Oi sâmb ziñgâna âlipñangât nep tuum umâlepkât op kut nâi nâiziñ kâsâpkum a kanpitâ ziñgâm ândibi. Oi sinji âlipkât bonñâ muyagibi. ¹⁹ Yatâ opnâ kombânziñ nâi zinziñ kâtik memñâ ândiândi mimbi. Ândiândi zo bonñâ.

Timoteogât girem den

²⁰ O Timoteo, gâ Kembangât den gigip, zo dâñ galemgum mem ândiban. Oi a nâmbutñandâ nen nângânângâniñoot sâmb den yenñâ

mo bon buñ zo sâne nângâm kubik birâban. ²¹ A nâmbutñâ den zoren mândâm nângâm pâlâtângât mâtâp birâwe.

Anutugâren gâbâ tânzân gozân goñ zo zeñgâren zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu kristonâ ândiândi muyageip, zorat den sa laŋ kârâbapkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan.

² Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm ninâ nannâ yatâ oin, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângezângeŋ, buku orotñâ sot um lumbenâ gâgâren zimbap.

Timoteo nângâm pâlâtân bonñâ zemñangip.

³ Ibâ âserâpnâ zen hâlâlu ândim Anutu kore okñangâm gane kiunziñâ nâñâ yatik opmanñâ sâiwap dukumñâ ñâtik sirâm ninâu sâman. Gâgât nângâm ninâu sâman. ⁴ Gâ nâgât umbâlâ oin, zorat âsâbân nângâman. Oi gâ gekñâ umâlip patâ nângâbatkât otnimap. ⁵ Oi nângâm pâlâtân bonñâ zemgigap, zorat nângâman. Mamgâ Eunike sot âlagâ Loisi, zet Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwet. Oi gâ zo yatik nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiat, zo nângan.

Kâtigem sinji âlip nep tuuban.

⁶ Oi nâ zorat nângâm itâ dâgobâ. Nâñâ bitnandâ kâukkan pa Anutuñâ imbanñâ gigip, zo ona sei kârâpñoot upap. ⁷ Itâ nângâban. Kaapum Anutuñâ niñgip, zo kenğât mân utnatkât niñgip. Kaapum zo imbanñâ sot buku orot zorat mariñâ. Nen um sâk zorat kendon ândinatkat Kaapum niñgip.

⁸ Zorat gâ Kembuninañgât den sinji sâman muyagibam aŋun mân upan. Oi tâk namin nâbane ândian, nâgât den sinji sâbam aŋun mân upan. Anutuñâ imbanñâ gibap dâp, nâ yatik, sinji âlipkât op sâknam

kwâkñan ândiban. ⁹ Anutu zâkñâ kubikniñgâm hâlâlu ândinatkat diiniñgip. Zo âlip urâwen zorat bunâ. Zikñak nângi zeip sot um lâklâkñangât op yatâ otniñgip. Zo mârum hân mân muyageibân Yesu Kristogât op sinji kwatniñgip. ¹⁰ Oi zorat bonñâ narâk ziren muyageip. Kubikkubikniñâ Yesu Kristo gei muyageip. Zâkñâ mumuñangât imbanñâ koi gei ko ândiândiñ zinzin kâtik muyageniñgip.

¹¹ Oi nâ zorat sinji sâsân sot Aposolo nep tuubatkat sâman nigip. ¹² Nâ zorat sâknam kwâkñan ândiman. Ka aŋun mân opman. Nâ nângâm pâlâtân kwap zâkkât um zagât mân opman. Nâ itâ nângâman. Imbanñâñootñâ sinji âlip nep sâman nigip, zâkñâ dâñ galem otnigi Yesu takâtakñangât narâk mâte upap.

¹³ Den bonñâ zorat mâtâp tirâpğowan, zorik moliban. Zo Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâm umgâ gâsui yatâ upan. ¹⁴ Tirik Kaapumñâ umniñan ândimap, zâkñâ mam otgigi den bonñâ gigip, zo galem otna zemgibap.

Onesiporo, zâkkât den.

¹⁵ Asia hânân aksik birânim âiwe. Oi osetziñan Pigelo sot Hemogene, zet ârândân. ¹⁶ Onesiporonâ tâk namâ a nâgât mân aŋun op umâlep kwatnim ândeip. Zorat Kembunñâ Onesiporogât kâmut gakânñâ tânzângeŋobap. ¹⁷ Zâk Roma kamânân takâmñâ um bâbâlanâk kârunim muyagenigip. ¹⁸ Zorat Kembunñâ nângâm narâk patin um lâklâkñangât okñangâbap. Zâk Epeso kamânân kore orotñâ imbanñâ tuum ândeip, zo gikak nângat.

2

Kembugât kâwali nep tuuban.

¹ Nannâ, gâ Yesu Kristo sot pâlâtân ândina tângogi ândim kâtigiban. ² A donbep patâ zengât mâteziñan den dâgom ândiwan, zo Kembugât sinji a sât lulunoot nâmbutñâ dâzângeŋom

ândiban. Oi a zo, zen kâwaliziņoot a nâmbutņâ dâzâņgom ândibi.

³ Gâ, nâ yatik, Yesu Kristogât kâwali a kâtik op ândim zâkkât op sâknam nâņgâm mân âkongibap. ⁴ Nâi zâk kâwali nep tuubapņâ dap op sâkkât nep top top zorat umņâ pâi zimbap? Zo kâwali a osetziņan pâip, zâk egi dâp oi zorik upapkât sâbap. ⁵ Katep ziņ kut nâi minam sârârâk kârâme. Zengâren gâbâ nâiņâ mâtâp birâm nâin gâbâ âibap, zo sâņgân mân mimbap. ⁶ Nâi zâk nep kârâm kâmit sâknam upapņâ nalem bonņâ kândom mem nei dâp upap. ⁷ Den sumbuņâ dâgogan, zo nâņgâm kwâtâtiban. Kembu zâk sâi umgâ pâronsâi topņâ nâņgâm kwâtâtiban.

Mân loriban.

⁸ Gâ Yesu Kristogât nâņgâm nâņgâm ândiban. Zâk Dawidigât kiunņâ mumuņan gâbâ wâgân op zaarip. Zâkkât siņgi âlip yatâ sâman. ⁹ Siņgi âlipkât op sâknam nâņgâman. Oi um kâtik ziņ nâgât nâņgâne bâliņ mâme ua yatâ kin bitnâ saaninetâ taan. Ka Kembugât siņgi âlip den, zo dap op saane yen tâpap? ¹⁰ Nâ Anutugât siņgi a zengât op sâknam patâ nâņgâm tâpman. Zen Yesu Kristo sot pâlâtâņ utne kubikziņgi neule âsakņâ zinziņ kâtik mimbigât yatâ opman.

¹¹ Den itâ ziap, zo bonņâ, “Nen zâkkât mumuņan târokwarâwen. Zorat op nen zâk sot ârândâņ zaat ândinat. ¹² Nen zâk sot sâknam nâņgâm kâtiginat zo ko zâk sot a kutâ tâtarân tâtnat. Nen zâk kwâimbâņgindâ sâi ko zâkoot yatik nen kwâimbâņgâbap. ¹³ Nen den sâwen, zo mân lunat zo ko zâkkât denņâ bon upap. Nâi sâmņâ nâi sâsâņâ, zo zâkkâren mân ziap.”

Siņgi âlipkât sâm gulip.

¹⁴ Gâ den zo sâm Anutugât mâtenan sâm dâzâņgom ândina den

yenņâ mân sâm âragubi. Sârek den mân âragubi. Zen den yenņâ, bon buņâ, zo âragum ândibi zo ko den zorâņâ zen tâmbetzâņgobi.

¹⁵ Anutuņâ gâgât nâņgi dâp upapkât nep kâtigem tuum ândiban. Oi den bonņâ tâņtâņ sâm ândiban zo ko Anutugât mâtenan aņun mân upan. ¹⁶ Den yenņâ sâne mân betziņan mimban. Zen yatâ op ândim um gulip op siņgi âlip birâbi. ¹⁷ Sarâ den ârâgume, zo use kâtik yatâ op laņ kârâbap. A yatâ zo zengâren gâbâ nâi Hemenao sot nâi Pileto. ¹⁸ Zet den bon birâm itâ sabot, “Mumuņan gâbâ zaatzaat, zorat topņâ itâ. Yesuņâ mumuņan gâbâ zaat ândiândi uņakņâ mârûm muyageniņip. Narâk patin sâk uņakņâ mân minat.” Zet yatâ sâmņâ a nâmbutņâ zengât nâņgâm pâlâtâņziņ mem gulipkuabot.

Anutugât kunkun sot hâkop bonņâ.

¹⁹ Anutuņâ kât tandâ pâi giarip, zo kâtigem kinzap. Zorat den kulem nâi itâ ziap,

“Kembuņâ siņgi arâpņâ ziņgit nâņgâmap.”

Oi den nâi itâ ziap, “Kembugât siņgi a ândien sâme, zen aksik bâliņâ kândâtkubigât sâip.”

²⁰ A kutâgât namâ patin hâkop top top goide kât sot siliwa kât tuutuun, zorik buņâ. Nak sot hânņâ tuutuun, zo ziap. Hâkop nâmbutņan kut nâi sâņgân patâ zorâņ geibap. Nâmbutņâ ko kut nâi nâi yenņandâ geibap. ²¹ Hâkop nâi zâk kut nâi bâliņâ buņ, umņâ salek op neulenoot upap oi hâkop sâņgân patâ. Oi namâ mariņandâ egi hâlâlu zei nep âlipņâ pindâbap. Den sumbuņâ zi a nenġat op san. Umniņ salekkoi hâlâlu ândinat san.

Kembugât a ândinat.

²² A sigan kut nâi nâi bâliņâ ek âkņâlîme, zo birâban. Oi umziņ salek opņâ Kembu sâm mâpâsime, zen sot âlip orotņanġat sot nâņgâm pâlâtâņ

sot um lumbenâgât kâtigiban. ²³ Den yenñâ sot sârek den zo birâban. Gâ âlip nângat. Den yatâ sâne kâsâp sot um kâlak muyagemap. ²⁴ Oi Kembugât kore anñâ den sârek op mân kwâkâyanğâbi. Ziinñâ a aksik buku otziñgâm siñgi âlip târârak kwâkâziñgâbi. Oi a ziñ bâlîñ otziñgânetâ zorat hâuñâ mân otziñgâbi. ²⁵ Oi Kembugât den birâme, a zo mulunâk dâzânğobi. Anutu zâk zikñak mem gei kwatziñgi umziñ melân den bonñâ nânğâbi sâm mulun dâzânğobi. ²⁶ Oi umziñ pâronşâi Satañgât ârâmbâgân zânğoi, zoren gâbâ mâkâziñgâbap. Zen Satañgât den lum ândiwenñâ umziñ pâronşâi kândâtkubi.

3

Siñgi âlip gulipkukun a, zengât den.

¹ Gâ itâ nânğâban. Narâk patâ mâte upâ sâi bâlîñandâ lañ kârâm kâbâ yâmbât mem zaa kwap mem ge kwap imbanjoot niñgâbi. ² A itâ zo, ziñ ândibi. Ziinğânğât nânğâne zâizâiñ, kâtkât âkñâle, den kârâpñoot sâsân, sâk mâme den, ibâ mam zekât den birâbirâ, sum nâne a, anñâ Anutu hurat mân kwâkânğâme. ³ Lumbe den mân sâsân, tosa mem ândiândi, sârân sâsân, nem gulipkukun, a zinnñâ, kut nâi nâi âlipñâ âkon upi. ⁴ Kâsa zengâren tirâpzanğozânğon, lañ orot, zâizâiñ upme. Sâkkât âkñâle mem ândim Anutugât âkñâle mân nânğâbi. ⁵ Sâkñandik siñgi âlip nânğâbi. Ka siñgi âlipkât imbanñâ mân zemziñgâbap. A zo yatâ ândine ziñgit kândâtzânğoban.

⁶ Narâk ziren a nâmbutñâ zo yatâ ândie. Zen tik ândim ambân nânğânânğâziñ lolot zengât mirin zâim um gulip kwatziñgâme. Oi ambân zo tosa top top muyagemñâ umbâlâ upme sot âkñâle top top otziñgi lañ âim game. Anñâ ambân zo yatâ zorân zengât upigât sâm lolot otziñgâme. ⁷ Ambân zo yatâ,

zorânñâ narâk dâp den zorat topñâ kârûm mân nânğâm kwâkâme. ⁸⁻⁹ Mârumñan Yane sot Yambere zet Mose kâsa okñanğâwet. Yatigâk a san, zen den bonñâ kâsa okñanğâme. A zo, zen nânğânânğâziñ bâlîñâ sot nânğâm pâlâtânziñ bunñâ. Dap dabân bâlîñandâ lañ kârâbap? A yatâ zo, zen sarâziñanğât topñâ muyagei ek nânğâbi. Wangât, kut nâi nâi ziñ upme, zo topziñ sâm muyagei a aksikñâ ek nânğâm kândâtzânğobi, zorat. Yane sot Yambere, a zagât zekâren muyageip yatâ.

Paulo sâkñan sâknam donbep muyagenğip.

¹⁰ Gâ nâ sot ândim gâin. Kut nâi nâi orâwan, zo ek nânğâm ândein. Siñgi âlip sâman sot nep tuuman, ândiândinâ, nânğâm pâlâtânñâ, buku orotnâ, kâtigem ândiândinâ zo ek nânğâm ândein. ¹¹ None sâknam nânğâwan. Antiokia kamânân, Ikonioñ sot Listera kamânân none sâknam donbep nânğâwan. Yatâ otninetâ Kembunñâ bitziñan gâbâ mâkânigip. ¹² A nâmbutñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op târârak ândibi, zen pisuk patâ yatik zânğone sâknam nânğâbi. Zo perâkñak. ¹³ Narâk ziren bâlîñ mâme a sot sarâ a ziñ bâlîñ upme. Bet ko walâm sarâ sot bâlîñâ zorân tuune lañ kârâbap. Umziñâ gulip oi a nâmbut um gulip kwatziñgâbi.

Kembugât ekap sâlâpkum nânğâm ândibi.

¹⁴ Gâ ko den kwâkâm giwen, zo sot pâlâtân op ândiban. Den zo nâigâren mein, zorat mân kwaksat. Nâ den siñgi zo giwan. Oi gâ topnâ nânğâmat, zo ka. ¹⁵ Oi gâ katepkan gâbâ tirik ekap sâlâpkum nânğâm gâingât zorân umgâ kubigi Yesu Kristo nânğâm pâlâtân kwap sumbe-mgât siñgi op ândiban. Gâ zo yatâ ândibangât Kembugât ekap sâlâpkum ândina imbanñâ gibap. ¹⁶ Den tirik ekabân ziap, zo pisuk Anutugât Kaapungâren gâbâ muyageip. Oi

den zo sâlâpkum nângindâ sinji âlipkât topnâ kwâkâm niŋgâmap. Oi zorân topniŋ sâmu yagem umniŋ melâni târârakkât tenġâyân ândinat. Târârak mâtâp tirâpnângomap. ¹⁷ Yatâ op diiniŋi Anutugât arâp op kut nâi nâi âlip orotnângât nep top top zo âlip tuum ândinat.

4

Târârak ândim sinji âlip nep tu-unâ.

¹ Nâ Anutugât mâtenjan sot Yesu Kristo, zâk kembu imbanâŋootnâ gamnâ a gwâlâ sot mumunâ dinniŋâ sâmu kwâkâbap, zekât mâteziknjan sâmu kâtigem dâgoga nângâ. ² Gâ den sinji âlip sâban. Oi a zorat otziŋgâbap mo buŋâ, zorat kâtigem sâban. Oi a um girem den sot hâwat den kwâkâziŋgâm nep mulunân âkonjâ buŋ tuuban. ³ Narâk nâi mâte oi sinji âlip den zo a nâmbutnâ nângâne pat palan oi birâbi. Zo birâm nâ den nâi nângânatkât kindapziŋ hetâmkwapi. Kwâkâm ziŋgâziŋgân a muyageziŋgâbi. Umziŋ dâp oi yatik, zorik muyageziŋgâne kwâkâziŋgâbi. ⁴ Den bon zo birâm den pat yenjâ zoren âi pâlâtân upi. ⁵ Gâ ko narâk dâp sâknam kwâkan zari kândâtkom kâtigiban. Oi sinji âlip sâsân nep tuum ândiban. Nep sâmu gigip, zo tuum biranban.

Paulogât narâknâ pânkânok oip.

⁶ Kembugât sinji râma kom uwe, nâ yatâ otnibigât narâk mâte uap. ⁷ Nâ Anutugât ândiândi nep kâtigem tuum ga âkap. Sero kabânjan katep ziŋ sârârâk kârâme yatâ nâ mârum sârârâk kârâm kâtigem kikerân tâkan. Nâ nângâm pâlâtân nâ galemgua mân loreip. ⁸ Narâk ziren târâraknângât sângân mimbatkât mambât pâi ziap. Gâtâm narâk patin Kembu, top likuliku a târâraknâ, zâknâ sângân nibap. Oi nâyâk buŋâ. Yesugât takâtakânângât âknâlîme, zen ârândân ziŋgâbap.

A nâmbutnâ Paulo pam âiwe.

⁹ Gâ kek nâgâren gâbangât kâtigiban. ¹⁰ Dema zâk hângât kut nâi nâi zorat âknâlîe op nâbam Tesalonike kamânân arip. Kereske zâk Galatia hânân arip. Oi Tito zâk Dalimatia hânân arip. ¹¹ Zi Luka sot niknjik ândiet. Gâ Mareko muyagena ârândân gâbabot. Zâk nep âlip betnan mimbap. ¹² Tikiko zâk sângongua Epeso kamânân arip.

¹³ Gâ gâbamnâ mâtâpkât hâmbâ Taroa kamânân, Kapo zâkkât mirin parâwan, zo mem gâban. Oi ekap topnâ sot ilumnâ zo aksik mem gâban. Ilumnâ mân birâban.

¹⁴ Liŋgip kâlâu mot kâtnâ tuu-tuun a, Alesande, zâk bâliŋ donbep otnigip. Zorat Kembunâ hâunâ pindâbap. ¹⁵ Zâknâ dinniŋâ donbep koip. Zorat gâ zâkkât kenġât upan.

¹⁶ Denân nâbane tarâwan, narâk zoren buku nâiŋâ den mân betnan meip. Buŋâ. Zen aksik birâniwe. Zorat tosa mân zemziŋgâbapkât nângan. ¹⁷ Kembunâ ko betnan mei sinji âlip um kâtik a, hân nâin goknâ zeŋgâren sa tânnogi sâmu nanġawan. Oi zâknâ zuu kâtik Laiŋgât lâunjan gâbâ mâkânigip. ¹⁸ Kembu zâk bâliŋâ top top zoren gâbâ mâkânim sumbemân Kembugât kiŋ topnjan nâbanbap. Zâkkâren imbanâ âsaknâ zem zâimâmbap. Zo perâknak.

¹⁹ Nâ Pirisila sot apnâ Akwila sot Onesiporo zâkkât kâmut zorat nângâziŋgan. Zo dâzângoban. ²⁰ Erasto zâk Korinti kamânân ândiap. Oi Toropimo zâk mâsek oi Milete kamânân parâwan. ²¹ Gâ map narâknâ mân oi kek gâbangât kâtigiban.

Eubulunâ nângâgigap. Puleŋ sot Lino, Kalaudia sot buku nâmbutnâ, zen yatik nângâgige.

²² Kembunâ um dâpkâ galem op ândibap. Kembugâren gâbâ tânzânġozânġon zorân zeŋgâren zimbap.

Zo yatik.

Titogât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

Sâm muyamuyage den sot mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât kore a sot Yesu Kristogât Aposolo orâwan. Zâkñâ gâsunimñâ zorat nep diñ sâp nigip. A ambân Anutugât sinji sâp, zen den bonñâ nângâm, nângâm pâlâtân kwâkñangâbi sot diñâ lubigât nep zo sâp nigip. ² Oi ândiândi kâtikkât sinji den, zo bonñâ. Anutuñâ sarâ mân sâmap. Zâkñâ mârurñan hân mân muyageibân itâ sâp, “Ândiândi kâtik zengât sinji sâp kâtigian, zorat mambât ândibi.” ³ Narâk mâte oi diñâ zo sâp muyagemñâ Anutu kubikkubikziñandâ nâñâ sâp muyagibatkat nep diñ sâp nigip.

⁴ Nâ sot sinji âlip mem ândiet, Tito, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lâklâk sot um lumbe zo gâgâren zimbap.

Galem a sot a sâtñâ, zengât den.

⁵ Nep torenñâ ziap, zo tuum nanğâbangât op Keret hânân gâbarâwan. Oi dâgowan yatik Yesugât kâmut kamân dâp galem a gâsum sâlâpânğoban. ⁶ A ñâi, zâk tosa buñâ, ambân kânok sot pâlâtân op ândibap. Oi nan bârarâp zen den sinji âlip mem ândibi. Nan bârarâpñâ gulipkukun sot zâizâiñ buñ ândibi. A yatâ zo nebân zâmbanban. ⁷ A sâtñâ ñâi, zâk Anutugât nep a ândimapñâ tosa buñ ândibap. Zâk zâizâiñ mân upap. Kuk lañ mân upap. Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam kukunğat âkñâle mân upap. Kât sikumgât âkñâle mân upap. ⁸ Zâk a buku otziñgâm kut ñâi ñâi âlipñangât âkñâle nângâm. Sâkkât âkñâle mân nângâbap. A târârakñâ. A hurat kwatziñgâm. Sâkkât kendon ândibap. ⁹ Den bonñâ

sâm dâzânğowan, zo dâpñan mem ândibap. Oi zorânâ imbanñâ pindi den bonñâ âlipñâ a kwâkâm ziñgâm ândibap. Oi Kembugât den ku a, zengât den mem ge kwâpap.

Den ku a sot sarâ a.

¹⁰ A donbep zen zâizâiñ op ândime. Zen den yennâ sot sarâ sâp a um gulip kwatziñgâm. Yuda a kâmurân gâbâ a nâmbutñâ umziñ patâ Mosegât den sinji sângiñan ari sâkñandik Yesugât sinji nângâm, zen zo yatâ op ândime. ¹¹ A zo kât sikumgât opñâ den sarâ sâp a nâmbutñâ ambân murârâpziñoot zo um gulip kwatziñgâm. A yatâ zo, zengât lâuziñ doonğunat. ¹² Keret a zengât den sâsân a ñâiñâ itâ sâp, “Keret a zen sarâ sâp. Zen a konam op nalem nemjik ândime. Zuu bâliñ yatâ kut ñâi ñâi lañ nime.”

¹³ Den zo nânga bon uap. Zorat ko den kâtik dâzânğona sinji âlip târârak mem kâtigem kinbi. ¹⁴ Zen Yuda a zengât den yennâ sot den ku a zengât den zo mân nângâbigât girem dâzânğoban.

¹⁵ A um salek ândimeñâ kut ñâi ñâigât nângâne salek opmap. Ka a nângâm pâlâtânziñ buñ, zen nângânângâziñ sot umziñ sumunkoi kut ñâi ñâigât nângâne mân salekkomap. Wangât, umziñ sumunkoip, zorat. ¹⁶ Zen itâ sâp, “Nen Anutugât topñâ nângâmen.” Sâtñak yatâ sâne orot mâmeziñâ kwâimbâmap. Zen bâliñ mâme a. Den kukun a. Anutuñâ ziñgiri tepbâurep opmap. Den ku a zo, ziñ âlipñangât nep mân tuume.

2

A ambân patâ, zengât den.

¹ Gâ ko den âlipñâ ziap, zorat dâp dâzânğom ândiban. ² Oi sânanđâ a patâ ziñâ kendonbandon sot hâlâlu ândibi. Umziñ bimbi kwapi. Nângâm pâlâtân sot buku orot zo mem kâtigem kinbi.

³ Oi ambân patâ zo, zen yatigâk dâzângona sinji âlip nângâm sarân mâme sot den umân pâpan mân sâmñâ too kâtik laj mân nem ândiândi âlip zo wâratkum ândibi. ⁴ Oi ambân sâk wâgân dâzângone ap murarâpziñ galem otziñgâm birañbi. ⁵ Oi añun op laj mân ândibi. Kendonbandon op mirin kut ñai ñai kubikñâ abârâpziñ sâtziñ lubi. A kândâtñan ândie zo, ziñâ ziñgitñâ Anutu sâm bâliñ kwapegât yatâ op ândibi.

A sigan sot kore a zengât den.

⁶ A sigan yatik sâna kendonagom ândibi.

⁷ Oi gikak kut ñai ñai âlipñâ zo op mâtâp tirâpziñgona ekñâ yatik upi. Sâkñak mân tuuban. Kembangât den zo târârak wâratkum bonjik zo a ambân dâzângom ândiban. ⁸ Den âlipñâ târârakñâ sâna kâsa zen nângâmñâ añun op Yesugât kâmut nen den mân sâm bâliñ kwatziñgâbi.

⁹ Kore a dâzângona patârâpziñ zengât den lum kore âlip otziñgâne sâtâre upi. Oi patâ zengât sâtziñan mân sâbi. ¹⁰ Oi kâmbu mân op ândim kut ñai ñaiziñ yen ek galem upi. Yatâ opñâ Anutu kubikkubikniñ diñangât neule âlip upi.

Sañgon kubikniñgipkât ândiândi âlipñâ ândinat.

¹¹ A hân dâp âlip utnatkât Anutugâren gâbâ tânzângoziñgona, zo muyageip. ¹² Zorâñâ betniñan mem kubikniñgi um kâtik zengât ândiândi sot sâkkât âkñâle bâliñâ zo birâm ziren kendonbandon ândim Anutu zikñâ yatâ târârakñâ op ândinat. ¹³ Yatâ ândim Anutu patâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakñâ muyagei ândiândi âlipñan âinatkat um bâbâlañ op nângâm ândinat.

¹⁴ Zâkñâ neñgât suupniñ mem bâliñan gâbâ mâkâniñgip. Oi zâkkât arâpñâ opñâ âlipñangât nep tuum ândinatkat sañgon kubikniñgip. ¹⁵ Gâ den zo dâzângom kubikziñgâm

kâtigiban. A ziñ gâgât nângâne giginâ mân upap.

3

Tirik Kaapumgâren gâbâ a unakñâ âsagiwen.

¹ Gâ a ambân Yesugât kâmurân ândie, zen dâzângona a kutâ sot zâizâiñ hurat kwatziñgâm dinziñ lubi. Oi nep âlip top topñâ ziap, zo bâbâlañ op tuubi. ² Oi sâm bâliñ kwâkwat sot den sârek mân sâbi. Buñ kâtikñâ. Zen lumberñ ândim a pisuk umâlep kwatziñgâbi.

³ Nen mârumñan um gulip op den kom ândiwennâ âkñâle top top, zorat kore op kuk sot um kâlak muyagem um kâsa op ândiwen. Nen yatâ op ândeindâ a ziñâ neñgât âkñâle mân op ândiwe. ⁴ Ka Anutuñâ umñandâ gâsânângomñâ kubikniñgip. ⁵ Nen târârak ândim nep âlipñâ ñai tuuwengât buñâ. Um lâklâkñangât op too sañgonniñgâm sâi Tirik Kaapumñâ ândiândi unakñâ niñgip. ⁶ Zâk kubikkubikniñâ Yesu Kristogât opñâ Kaapum niñgip. Zo bituktâ mân niñgip. ⁷ Zo nen Anutugât mâtenñan tosanñ buñ kinñâ ândiândi kâtikkat sinji utnatkât yatâ otñingip. Um lâklâkñangât op yatâ otñingip. Den zo perâkñak.

Den bon buñ, zo birâbi.

⁸ Gâ itâ dâzângom kâtigem ândiban. “Anutu nângâm pâlatân kwapmenâ âlipñangât nep tuum kâtigibi. Nep âlipñâ zo tuune a betziñan mimbap. Yatâ op ândine âlip upap.

⁹ A zen den yen âragume, zo kândâtkubi. Sâkurâpziñ kutziñangât den sot den sâm kwâkâyangâme sot den kâtikkat den sârek zo birâbi. Den top top zo yen, bon buñâ.”

¹⁰ A ñai den sâi kâsâpagome, zo sâp kânok mo zagât dukuna mân nângi birâñangâna zikñik ândibap. ¹¹ Gâ nângat. A yatâ zo bâliñangât nep tuumap. Orot mâmenandâ tosanñ sâm muyagemap.

Den murukñâ.

¹² Nâ Atemis mo Tikiko sângongua gâgâren gâi Nikopoli kamânân ga muyageniban. Nâ kamân zoren map narâkñan ândibat san.

¹³ Apolo sot gurumin den nângânângâ a Zena, zet sângonzâkona hân nâin âibabot. Mâtâpkât nalem zikâna mân kwakpabot.

¹⁴ Kâmut gakârâpniñâ zen âlipñangât nep tuum umziñ upap. Oi a nâmbutñâ pu utne betziñan mine nepziñâ zo bon upap.

¹⁵ A nâ sot ândime, zen aksik gâ nângâgige. Gâgâren a buku ot-niñgâme, zorat sot den dâzângoban.

Kembugâren gâbâ tânzângozângon, zorâñ zeñgâren zimbap.

Zo yatik.

Pilemongât ekap Paulonjâ kulemgum pindip.

Sâm muyage den sot mâsop den.

¹ Nâ Paulo Yesu Kristogât opnâ tâk namin ândian. Nâ sot bukuniñâ Timoteo, net Pilemon nep betnikñan memmat, gâgât ekap zi kulemgum giget. ² Oi ambân bukunikñâ Apia sot kâwali anikñâ Arikipo sot Yesugât kâmut Pilemon gâgât mirin mindume, zengât ârândân pet.

³ Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângożângoñ sot um lumbe zo zengâren zimbap.

Paulo zâk Pilemongât op Anutu mâpâseip.

⁴ Nâ ninâu sâbam gâgât nângâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁵ Gâ Kembu Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembugât siñgi a zengâren umgâ kinmap. Oi zengât nângâm ândimat. Nâ zorat siñgi nângâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁶ Oi nângâm pâlâtângâ nen sot kânok uap. Kut nâi nâi âlipnâ Kristogâren gâbâ muyagem gâip, zo nângâbangât ninâu sâman.

⁷ Bukunâ, gâ Kembugât siñgi a buku otziñgâm umâlep kwatziñgâmat, zorat umnâ âlip oi sâtâre patâ orâwan.

Kore a Onesimo, zâkkât den.

⁸ Gâ a buku otziñgâmatkât itâ dâgobâ. Gâ kut nâi upangât Kristogât opnâ sâbâ sâm âlip sa nângâm upan. ⁹ Ka buku orotñangât itâ dâgobâ. Nâ Paulo, a sombâ, Yesu Kristogât op tâk namin ândian. ¹⁰ Nâ katepnâ nâi Onesimo tâk namin ta ga muyagenigip, zâkkât dâgobâ. ¹¹ Mârum zâk gâ sot ândim mân bekan mem ândeip. Narâk zoren ândiândiñâ mân dâp oip. Narâk ziren ko zâk Kembugât a opnâ gâgât sot nâgât ârândân ândei dâp uap.

¹² A zo sângongua gâgâren gaap. Zo nâgât kâmbiamnâ, zo sângongua gâgâren gaap. ¹³ Nâ siñgi âlipkât op tâk namin ta zâkñâ gâ gebâkkan betnan mem ândibapkât sâwan. ¹⁴ Oi gâ mân nângâna nâ yatâ upatkât nânga mân dâp oi mâburem gigan. Gâ gikak nângâm nibâ sâm niban.

¹⁵ Zâk birâgigi gikik mâik nâi ândeip, zo topnâ itâgât motnâi. Âburem ga gâ sot ândim zâibap. ¹⁶ Zâk kore ayâk buñâ. Yesu sot pâlâtân op buku otgibam gaap. Nâgâren yatâ op ândeip. Gâgâren ko walâmñâ otgibap. Zo itâgât sâkñandik gâgâren ândeip. Zi ko Kembugât a opnâ gâgât a bonñâ uap. ¹⁷ Gâ nâgât nângâne bugugâ oi ko zâk diina gâi nângâna Paulo upap. ¹⁸ Zâkñâ kut nâigâ gulipkoip? Gâgât tosa nâi zâkkâren ziap, zo nâgât siñgi sâban. ¹⁹ Paulo ninak den zi kulemgum gigan. Perâkñak, Nâ hâuñâ melân gibat. Ninâ tosa gâgâren patik ziap, zorat wanğât sâbat? Gâ nâgâren a unakñâ âsagein, zorat san. ²⁰ Bukunâ, gâ Kembugât opnâ kut nâi zo bâbâlanjâk nibangât otnigap. Kristogât opnâ umâlep kwatniban.

Den murukñâ.

²¹ Sât lulu a ândiat, zorat nângâm den zi kulemgum gigan. Oi itâ nângan. Den dâgogan, zo sot walâm târokwap tuuban.

²² Zen nâgât op ninâu sâne Kembunâ nângâmñâ sâi zengâren gâbatkât nângan. Zorat nâgât siñgi kian kubikpan.

²³ A bukunâ Epapara, zâk Yesu Kristogât opnâ nâ sot tâk namin ândiap. Zâk zengât nângap. ²⁴ Oi nep betnan mimiñ a, Mareko sot Aristako sot Dema sot Luka, zen yatik gâgât nânge.

²⁵ Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzângożângoñ, zorân umziñan zimbap.

Zo yatik.

Hebiraio a zeṅgât ekap.

Yesu zâk Anutugât topṅâ sâṁ muyagem niṅgip.

¹ Anutu zâk mârumṅan Propete zikṅâ topṅâ dâzâṅgoi ziṅâ sâkurâpniṅ den holiṅâ top topṅâ dâzâṅgom gawe. ² Bet narâk murukṅan ândien zi sâi nanṅandâ diṅâ dâtnâṅgoip. Mârumṅan Anutuṅâ sâi nanṅâ hân sot kut ṅâi ṅâi aksik muyageip. Zorat nanṅâ zâk a sot kut ṅâi ṅâi zorat mariṅâ upapkât sâṁ pindip. ³ Anutuṅâ sâi nanṅaṅâren zik holi tobat âsakṅâ muyagem ziapkât ândiândiṅaṅgât dâp ândimap. Oi imbaṅâ diṅandâ kut ṅâi ṅâi hânân sot sumbemân zo tâṅgoi zemap. Zâkṅâ bâliṅâniṅâ saṅgon kubikṅâ sumbemân zâimṅâ Anutu kâwali boriboriṅoot taap, zâkkât âsan bongen zâi ândiap. ⁴ Zâk sumbem a walâziṅgâm ândiap. Zâk kot patâ memṅâ kutṅâ sumbem a zeṅgât walâziṅgip, ândiap.

Sumbem a zen gigiṅâ. Nanṅâ zâk zâizâiṅ.

⁵ Nanṅâ zâk zâizâiṅ ândiap. Sumbem a zen ombenṅan ândie. Sumbem a zeṅgât mâsikâziṅgâm sâbâ. Anutuṅâ sumbem a ṅâi zitâ dukoip?

“Gâ nannâ. Nâ itârâṅ gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

Mo sumbem a ṅâigât itâ sâip?

“Nâṅâ zâkkât ibâ op ândibat. Zâkṅâ nannâ op ândibap.”

Buṅâ. Anutuṅâ sumbem a ṅâigât den yatâ zo mân sâip. ⁶ Ka Anutuṅâ nanṅâ kânok saṅgongui hânân gâi Anutuṅâ zâkkât den itâ sâip,

“Sumbem a zen nannâ mâpâsibi.”

⁷ Anutuṅâ sumbem arâpṅâ zeṅgât itâ sâip,

“Nâṅâ sa sumbem arâpṅâ pibâ upme. Oi sa ko kore arâpṅâ kârâp bâlam upme.”

⁸ Ka nanṅaṅgât itâ sâip,

“Anutu, gâ a kutâ op ândim zâimâmban. Nepkâ sot imbaṅâgâ zo zinziṅ kâtik zimbap. A kutâ tâṅgâ zo mem târârak ândim a ambân kembu otziṅgâm ândiban. ⁹ Târârakṅaṅgât otgimap. Bâliṅâ âkon opmat, zorat Anutu, gâgât Anutu sâtâregât kelâk saṅgongigip. Zo bukurâpkâ saṅgonziṅgip, zeṅgât dâp buṅ, walâziṅgip.”

¹⁰ Anutuṅâ nanṅaṅgât den ṅâi itâ sâip,

“Kembu, gâ topkwâkwatṅan hân muyagein. Oi sumbemṅâ sumbemṅâ muyagein. ¹¹ Hân sumbem, zet buṅ upabot. Gâ ko ândim zâimâmban. Hân sumbem, zet hâmbâ yatâ saṅgiṅâ upabot. ¹² Hâmbâ yatâ saṅgiṅâ oitâ mem kâpizikâban. Kâpizikâmṅâ uṅakṅâ muyagezikâban. Gâ ko ândimat yatik ândim zâiban. Gâgât narâk zo mân âkâbap.”

¹³ Anutuṅâ sumbem a ṅâi zitâ dukoip?

“Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziṅga kiṅgaṅgât kombân upi.”

¹⁴ Sumbem a ṅâi den yatâ mân dukoip. Sumbem a zen Kembangât kore a ândie. Zen Tirik Kaapum yatâ betniṅan mimbigât sâsâṅ. Anutuṅâ sumbem a saṅgonzâṅgoi a sumbeṅgât siṅgi ândien, neṅgâren gam betniṅan mime.

2

Kubikkubik den mân birânat.

¹ Zorat nen den siṅgi âlip nâṅgâwen, zo tâpâkum lorem birâbemgât nâṅgâm kâtiginat.

² Anutuṅâ sâi sumbem arâpṅâ diṅâ sâkurâpniṅ dâzâṅgowe. Oi den sâwe, zo âsagemṅâ kâtik op zeip. Oi den zo birâmarâwe, zo hâuṅoot opmâip. ³ Narâk ziren ko Kembu zikṅak kubikkubikniṅaṅgât den

sâm muyageip. Oi kindapziñandâ nângâwe, zen den zo dâtnângone kâtigeip. Zorat dap dabân den kubikniñgâbapkât imbanâ zemñângap, zo birindâ hâuñâ buñ upap? ⁴ Anutu zikñâ imbanâ sen pup sot sen mârât muyagem den zo tângoip. Sâi Tirik Kaapumñâ nângip dâp imbanâ kâsâpkum niñgip.

Yesu zâk narâk pâñkânok sumbem a ombeziñan ândeip.

⁵ Narâk bet muyagibap, zorat sâñâ. Narâk zoren Anutuñâ a ñâi kembuniñâ patâ kwânâñgâbap. Sumbem a patâ op ândibigât mân sâip. ⁶ Agât op sâip. Kembugât a ñâiñâ zorat den sâm muyageip. Den zo itâ,

“Anutu, gâ wangât a zengât op nângâmat? Agât kiurâp wangât ek galem otziñgâmat? ⁷ Zen narâk pâñkânok sumbem a zengât giginâ ândibigât sâm ziñgin. Gâ a nâmbutñâ zengât mâteziñan imbanâ ziñgâna hurat kwatziñgâme. ⁸ Gâ kut ñâi ñâi aksik bitziñan zâambarin. Zorat zen mâirâp op ândibi.”

Anutu zâk kut ñâi ñâi a bitziñan zâambarip, zo mân kâsâpkum pisuk pirâziñgip. Narâk ziren ko kut ñâi ñâi aksik patâ a neñgât bitniñan pâip, zo mân âsagei ikxen. ⁹ Yesu ko a kembu op ândei ikxen. Zâk narâk mâik ñâi sumbem a zengât ombeziñan ândim sâknam nângâm moip. Sâknam nângâm moipkât neule âsakñâ sot kot patâ miap. Anutu zâk tânnângobapkât sâi Yesuñâ a pisuk neñgât op mumuñangât sâknam patâ nângip.

Yesu zâk neñgât murâpnâ sâbam nângi mân kwakmak oip.

¹⁰ Kut ñâi ñâi zo zâknâ muyageip sot galem opmap. Zâk nan bârarâp donbep sumbem âsakñan diiniñgâm zâibapkât nângâm ândeip. Oi kubikkubikniñangât a patâ, Yesu, zâk sâknam nângâm moipkât kubikkubik a bonñâ ândibapkât Ibânâ nângi

âlip oip. Nângi dâp oip. ¹¹ Oi a um hâlâlu kwatziñgâmap, Yesu, zâk sot um hâlâlu kwatziñgi ândie, zen ârândâñ Ibâziñ kânok. Zorat zikñâ murâpnâ sâbat sâm nângi mân kwakmak oip. ¹² Zorat diñâ itâ ziap, “Anutu, gâgât kutsiñgigâ murâpnâ sâm muyageziñgâbat. Kembugât kâmut osetziñan kep mem sâm sâtâre otgibat.”

¹³ Oi den ñâi itâ ziap, “Anutu nângâm pâlatân kwâkñangâm ândibat.”

Oi den ñâi itâ ziap, “Zi nâ sot Anutuñâ katep nigip, nen ârândâñ ândien.”

Yesu zâk neñgât tobat oipkât âlip betniñan mimbap.

¹⁴ Oi katep nen sip kelâkniñoorâk ândiengât Yesu zâk zorik meip. Zo zikñâ mumuñandâ mumuñâ mariñâ, Satangât imbanâ koi geip.

¹⁵ A zo, ziñ munat sâm keñgât op ândine Sataññâ tâkñâ saaziñgi narâk dâp mumuñangât keñgât op tâpmarâwe, zen olañziñgâbam yatâ oip. ¹⁶ Yesu zâknâ sumbem a betziñan mimbam mân geip. Zâk Abaramgât kiurâpnâ nen betniñan mimbam geip. ¹⁷ Oi zorat murâpnâ nen sot dâp kânok upapkât Anutuñâ zâk sâm pindip. Zâk yatâ opñâ a patâ op Anutu mâteñan kore okñangâm a ambân tânnângom niñangât bâliñâ sanjonbapkât sâm pindi yatâ oip. ¹⁸ Yesu zâk zikñak sâknam nângâm mâsimâsikâyân bageipkât a mâsimâsikâ muyageniñgi âlip betniñan mimbap.

3

Yesu zâk patâ. Mose zâk ombenjan.

¹ Zorat op ko Kembugât siñgiyân a bukurâpnâ sumbengât siñgi ârândâñ diiniñgip, zen Yesugât nângâm ândibi. Yesu zâk Aposolo op Anutu kore okñangâm ândimap. Ândei niñâ nângâm pâlatân kwâkñangindâ zâknâ patâniñâ op ândiap. ² Anutuñâ gâsum sâlâpkoi sât

luluŋ ândeip. Mose zâk Anutugât a ambân gakârâpñâ osetziŋan sât lulu ândeip. Oi Yesu zâk zo yatik ândeip.

³ Mirâ tuumap, zâkkât kotñâ mirâgât siŋgi walâmap dâp yatik Yesugât kutsiŋgiñâ Mosegât wâlâp. ⁴ (Mirâ mot zo aŋâ tuutuunâ. Ka kut ñâi ñâi muyamuyagiñâ, zo mariŋ Anutu kânok.) ⁵ Mose zâk Anutugât a ambân gakârâpñâ zengât osetziŋan ândim kore a op sât luluŋ nep tuum ândeip. Zâk bet den sâi muyagibapkât op kore op ândeip. ⁶ Kristo ko nanñandâ Anutu a ambân gakârâpñâ neŋgât kâukniñâ ândiap. Zâk Ibâŋaŋgât sât luluŋ ândiap. Oi nen sumbemgât siŋgi kwatniŋgip, zorat nâŋgâm um bâbâlaŋ op âinatatkât mambât ândinat oi ko zâkkât a ambân gakârâpñâ bonñâ op ândinat.

Isirae a um kâtik urâwe, zo yatâ mân utnat.

⁷⁻⁸ Zorat Tirik Kaapumñâ Kembugât den itâ sâip. Zo neŋgât siŋgi sâip,

“Zen itârâŋ Anutugât diñâ nâŋgâm mârumñan sâkurâpziñâ um kâtik urâwe, zo yatik mân upi. Sâkurâpziñâ mirâ kamân kâtikñan ândine mâsimâsikâŋ muyagei um kâlâgân laŋ urâwe. ⁹ Sâkurâpziŋ hân zoren kut ñâi ñâi orâwan, zo kendon 40 umñan ek ândiwe. Eknâ umziŋ mân âburei laŋ zâizâiŋ otnim mâsikâniwe. ¹⁰ Oi nâ zorat nâŋga bâliŋ oi zengât itâ sâwan, ‘Zen umziŋandâ gulip op gâmap. Zen nâgât mâtâp mân lâŋme.’ ¹¹ Yatâ op ândine kuk otziŋgâm itâ sâwan, ‘Zen nâgât ândim nâŋgâ kamânân mânâk bagibi.’”

¹² Bukurâpnâ, zengâren gâbâ ñâi zâk um kâtik op um sumun op Anutu kândâtkobapkât galem oraŋgâm ândibi. ¹³ Itârâŋ Kembugât diñâ nâŋgâmñâ mân birâbi sâip. Itârâŋ sâip, zo narâk zirat op sâip. Zorat sirâmñâ sirâmñâ

umziŋandâ kâitzâŋgobapkât den sâm galem oraŋgâm ândibi. Bâliŋaŋgât mâsimâsikâŋâ zengâren gâbâ a ñâi okŋaŋgi um gulip otziŋgâbapkât op sâip.

Isirae a zengât siŋgi nâŋgâm kenngât utnat.

¹⁴ Nen Kristo nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋaŋgâm kâtigem ândinat. Oi topkwap nâŋgâm pâlatâŋ kwarâwen, zo âsâbâŋ mem ândimñâ kikerân âi takâm Kristo sot bonñâ minat. ¹⁵ Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, “Zen itârâŋ Anutugât diñâ nâŋgâm zâizâiŋ op um kâtik urâwe, zo yatik mân upi.”

¹⁶ A ikâ ziñâ diñâ nâŋgâm tâtâlim um kâlâk muyagiwe? Zo ñâin gokŋandâ buñâ. Moseñâ kâdom otziŋgi Aigita hânân gâbâ diiziŋgip, a zo aksik ziñâ. ¹⁷ Mo a ikâ zengât Anutuñâ nâŋgi sumunkoi kendon 40 âkip? Zo bâliŋâ op ândim mirâ kamân kâtikñan mom naŋgâwe, zengât op yatâ oip. ¹⁸ Oi ikâ ziñâ zengât itâ sâm kâtigeip, “Nâgât ândim nâŋgâ kamânân mân âibi?” Diñâ birâm ândiwe zo, zengât op sâip. ¹⁹ Zorat itâ nâŋgâmen. Zen mân nâŋgâm pâlatâŋ kwarâwe, zorat ândim nâŋgâ kamânân mân âiwe.

4

Ândim nâŋgâ kamânân takânatkât sâm niŋgip.

¹ Ândim nâŋgâ kamânñan âinat sâsâŋâ. Siŋgi den zo mân gulipkoi buŋ oip. Zorat neŋgâren gâbâ ñâiñâ mâtâbân gulip opapkât um girem utnat. ² Siŋgi âlip den sâkurâpniñâ dâzâŋgowe, zo yatik nen dâtnâŋgowe. Ka sâkurâpniñâ zen den zo nâŋgâm umziŋan mân pane zeipkât zengâren bon buŋ oip.

³ Siŋgi âlip nâŋgâm umniŋan pamen, nen ko ândim nâŋgâ kamânân bagimen. Anutuñâ sâkurâpniŋaŋgât itâ sâip, “Nâ kuk otziŋgâm itâ sâm kâtigiwan, ‘Zen nâgât ândim nâŋgâ

kamânân mân bagibi. Zen nâ sot ândim nângâ mân upi.’ ”

⁴ Anutu zâk narâk zoren yatâ sâip. Ka mârumņan hân mot muyageip, narâk zoren Anutuņâ nepņâ tuum kwâkâm kendon tap nângip. Anutuņâ sirâm nâmburân kânok umņan a sot kut nâi muyageziņgip. Sirâm nâmburân zagât, zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Anutu, zâk kut nâi nâi muyagem nanğâm sirâm nâmburân zagât, zoren kendon tap nanğip.”

⁵ Oi bet Isirae a mirâ kamân kâtikņan um kâtik ândine Anutuņâ den nâi u ziap, zo yatik zeņgât op itâ sâip,

“Zen nâgât ândim nângâ kamânân mân bagibi.”

⁶ Mârum ândiwe, zen siņgi âlip nângâm diņâ birâm mân bagiwe. Ka a nâmburânâ ândim nângâyân bagibigât mâtâp ziap. ⁷ Wangât, bet narâk nâin Anutuņâ narâkņâ du sâip. A kutâ Dawidigât lâuyan den san, zo pâi itâ sâip,

“Zen itârâņ diņâ nângâme oi ko um kâtik mân ândibi.”

⁸ Zorat op ko Yosua zâk mârum ândim nângâ kamân bonņâ muyagem ziņgi sâi bet Anutuņâ narâkņangât dum mân sâbap.

⁹ Zorat itâ nângâbi, “Anutu hân mot muyagem nanğâmņâ kendon tap nanğip, zo yatik Anutugât a ambân neņgât ândim nângâ kendon nâi tok ziap. ¹⁰ Anutu zâk nep tuum nanğâm ândim nângip, zo yatik a niņâ Anutugât ândim nângâyân baginatņâ nep birâm ândim nângânat.”

Anutu diņangât topņâ.

¹¹ Oi niņan gâbâ nâiņâ lorem Isirae a mârum mâtâp bâliņ lânâwe, zorik lânabapkât ândim nângâ kamânân âinatkat kâtinat.

¹² Anutugât den, zo ândiândiņâ sot imbanâņoot. Oi sâu nâi umņâ kândâtnâ sâtnoot zorat dâp walâm sât kâtik zo nem giari umniņâ sot um dâpniņâ zo nem mânângâtmap.

Oi um nângânângâniņâ sot umņâ nângâm kubikkubik zorat topņâ muyagibapkât sâsâņ. ¹³ Kut nâi nâi, zo aksik muyagemap. Nâiņâ Anutugât mâtenņan tik mân zemap. Zâkkâren kut nâi nâi muyap sot ekap buņ zemap.

Patâniņâ Yesu um bâbalaņ op mâte okņangânat.

¹⁴ Anutugât tirik namâ galem a patâ nâi ândiņgap. Anutugât nanņâ Yesu. Zâk sumbem walâm zâi ândiap. Zâk zo yatâ ândiapkat Kembu patâniņâ sâm nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândinat. ¹⁵ Oi tirik namâ galem a patâniņâ zâk loreindâ nângâniņgâm mân nângânângâ mân opmap. Neņgâren mâsimâsikâ muyagemap, zo yatik mârum zâkkâren mâsimâsikâ top top muyageip. Oi zâk bâliņâ mân oip. ¹⁶ Zorat nen um bâbalaņ op zâkkâren arindâ tânnângomâmbap. Oi kut nâi zo mo zo mâte otniņgi zâkkâren arindâ umâlipņangât op tânnângobap.

5

Yesu zâk sâknam nep tuugipkat Anutuņâ tirik namâ galem a patâ kwânângip.

¹ Hânân neņgâren Anutugât tirik namâ galem a gâsum sâlâpzâņgoip zo, zen a zeņgât opņâ Anutu mâtenņan muyagem a zeņgât tosgât bâu mot Kembugât siņgi sâm kom umbigât zâambarip. ² Tirik namâ galem a yatâ zo, zâk zikņak a lotņâ ândiapkat kwakmak a sot gulip ândiândiņ zo âlip mulun kwatziņgâbap. ³ Topņâ yatâgât a zeņgât tosa sot zikņâ tosa ârândâņ Kembugât siņgi nalem umbapkât sâsâņâ.

⁴ Nep zâizâiņ zo a nâi zik umgât mân tuubap. A nâi Anutuņâ gâsum sâlâpkum nep diņ sâm pindip, a zo zâkņak tuubap. Anutuņâ Aaron yatâ gâsum sâlâpkuip.

⁵ Oi Kristo zâk zo yatik zik umgât nângi zari tirik namâ galem a patâ mân oip. Zo Anutuñâ gâsum sâlâpkumñâ itâ sâmp nep diñ sâmp pindip,

“Gâ nannâ. Nâ irak zi gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

⁶ Oi den itâ sâip,

“Gâ Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâiban.”

⁷ Yesu zâk hânân ândeip, narâk zoren umbâlâ patâ op isemñâ mumuñan gâbâ mâkâbapkat imbanñâ zemñangip, Anutu Ibâ, zâkkâren ninâu sâip. Oi Yesu zâk Anutu hurat kwâkñangipkat Anutuñâ nângânangip. ⁸ Yesu zâk nannâ ândeip oi lan sâknam nep tuum âim sat lulu topñâ nângip. ⁹ Kut nâi nâi op nângipñâ sât lulu a ambân zen kubikziñgi ândiândi kâtik ândim zâimambi. ¹⁰ Zâk tirik namâ galem a patâ oip. Melkasidek, zâk mârumpnan Kembangât siñgi nalemp om kore okñangâm ândeip. Yesu zâkkât dâp ândibapkat Anutuñâ sâmp pindip.

Katep zengât nângânangâ yatâ mân ândibi.

¹¹ Zorat den donbep ziap. Oi zen kindapziñ kâmbâk ândiegât dâzângobat, zorat nânga yâmbâriap. ¹² Zen narâk kârep siñgi âlip nângâm gawe. Zorat op ko zen siñgi âlibân lâmbatñâ a nâmbutñâ kwâkâm ziñgâne dâp opap. Ka zen siñgi âlibân mân lâmbatse. Zen yatâ zo siñgi âlipkat den mâtenñâ kwâkâm ziñgâbigât dâp ue. Zen nalemp kâtikñangât dâp bunâ. Zen nam nânegârâk ândie. ¹³ Nam nime, zen katep sânat. Yatâ zorânâ dap op den bonñâ zorat topñâ sâlâpkum nângâbi. ¹⁴ Nalemp kâtikñâ zo lâmbarâwe zengât siñgi. Um nângânangâziñ muyagei âlipñâ sot bâliñâ nângâm kâsâpkume, zengât siñgi.

6

Anutu birânangâm um melânmelân, zo mân taap.

¹ Zorat nen Kristogât den mâtenñâ zo birindâ ze den yâmbâtñâ zo târokwap sânat. Kembangât den top kwâkwatñâ zo birânat. Zo itâ. Um melânmelân sot ândiândi sângiñâ bon bun zo birâbirân sot Anutu nângâm pâlâtân kwâkwat.

² Yesugât korân yatâ mo yatâ too sanjonziñgâziñgân sot bet kâugân pâpan sot mumuñan gâbâ zaatzaat sot narâk patin hâuñâ minat, zorat den. ³ Anutuñâ nângâniñgi den nâmbutñâ târokwatnâ.

⁴ A siñgi âlip den mem umziñ pâi âsakñan âsagemap sot sumbêmân gâbâ umgât gom sambe zorat den nângâm âkñâliwe sot Tirik Kaapum sot urâwe. ⁵ Oi Anutugât den zorat nângâne âlip oi narâk patâgât imbanñâ zo nângâm âkñâliwe. ⁶ A yatâ zo siñgi âlip kândâtkom Anutugât nannâ du poruyân kumbe yatâ upap. Zen yatâ utne a nâmbutñâ ziñâ Yesugât nângâm bâliñ kwapme. A yatâ zo dap op umziñ melân siñgi âlibân ga gibi?

⁷ Zorat den sumbuñâ nâi sa nângâne. Hân nâi mapñâ âsâbân gâi hân sânduksâi a kârâm kâmitme zengât nalemp muyagemap. ⁸ Ka hân zorenâk hibuk bâliñik muyagemap, zo bon buñangât Anutuñâ sâmp bâliñ koi kârâpñâ simbap.

Kwik târârak kinkinñangât diñâ.

⁹ Bukurâpnâ, nâ den yatâ san, zo tâmbetagobigât bunâ. Zen siñgi âlibân kubikkubik op âlip upigât yatâ nângâm san. ¹⁰ Anutu zâk gulip orot bunâ. Zen zâkkât opñâ arâpñâ betziñan mem buku otziñgawe. Oi upme, zorat dap yatâ nelâmkubap? Bunâ. ¹¹ Zen itâ upigât otnigap. Zen aksik patâ siñgi âlibân kâtigem sumbêmân âibigât um bâbâlan op mambât ândine narâk âkâbap. ¹² Oi mân lorem siñgi âlip a nângâm pâlâtân sot kâtigem ândim kut nâi nâi

nenġat sinġi sâip, zo galem upme, zo zengġat mâtâp lânġi.

Sumbemġat sinġi kwatningipkât mân kenġat utnat.

¹³ Anutuġa Abaram sinġi den dukum patâ nġaġat mâtenġan sâk kâtigibat sâk kârumġa zikġan kwap sâk kâtigeip. ¹⁴ Oi itâ sâip, “Nâ perâkġak mâsop mingiga kiurâpkâ laġ kârâm ândibi.” ¹⁵ Oi Abaram zâk den zorat bonġa muyagibapkât mambât âkonġa buġa ândim bon muyageip.

¹⁶ Aġa a patâ nġi zâkkât mâtenġan sâk kâtigem sâne sâk kwâkâkwâkân orot zo mân muyagibap. ¹⁷ Zorat Anutu zâk a sinġi kwatziġi um zagât upegât umġandâ kâtigei sâip. Zorat topġa muyagei sinġi den zorat kwâkġan sâk kâtik den sâk târokwâip. ¹⁸ Anutu zâk sarâ buġa. Den zagât sinġi den sot sâk kâtik den zo kwânâġgâzikâm nenġaren tâmbetagoaġoġaġgât sâi zâkkâren âiwen. Oi nenġat sinġi kut nġi sâip, zo kâtigem minatkât yatâ oip. ¹⁹ Sinġi kwatningâwe, zorat bonġandâ ândiândiniġaġgât ândâniġ kâtikġa, zo muyap buġa. Oi ândâniġ zorâġa tirik namîn sâġgum umġan tik pane ziap, zoren âi ġâsum kâtigemap. ²⁰ Sâġgumġan zo Yesuġa kâdom otningâm bageip. Zâk Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a op ândimapġa yatâ oip.

7

Melkasidekât topġa

¹ Melkasidek zâk Salem kamân zengġat a kutâ. Anutu u patâ, zâkkât tirik namâ galem a op ândeip. Abaramġa a kutâ kâsarâpġa zâġgomġa âburem ġai Melkasidekġa mâtâbân muyagem mâsop miġaġip. ² Oi Abaramġa sikum meip, zo kâsâpkum bâzagârân ġabâ Melkasidek kânok pindip. Melkasidek zâkkât kutġa niġ denân itâ, “Târârakġa a kutâ.” Salem a kutâ, zo niġ denân itâ, “Lumbeġa a kutâ.”

³ Melkasidek zâk ibâ mam zekât kutzikġa Kembuġat ekabân mân ziap, zorat topġa mân nâġġamen. Zâk sâkurâp kutziġa ekabân mân ziap. Zâk âsaâsagiġ narâk ekabân mân ziap sot mumbapkât narâk ekabân mân ziap. Zâk Anutu nanġa zâkkât dâp upapkât sâsâġ. Zorat narâk dâp tirik namâ galem a op ândeip.

Melkasidek zâk tirik namâ galem a nâmbutġa ândiwe, zo walâziġip.

⁴ Zi nâġġenek. Melkasidek zâk a zâizâiġ nġi. Zâkġa sâkunniġa Abaram walip, zorat Abaram zâk sikum âlipġa zo kâsâpkum bâzagârân ġabâ ma kânok zo pindip. ⁵ Bet Mose ândeip, zoren ġabâ Lewiġat kiurâp nâmbutġa zen tirik namâ galem upiġat sâsâġa. Zen Abaramġat kiurâp nâmbutġa torerâpziġa zengâren ġabâ sikum kut nġi nġi bâzagârân ġabâ ma kânok mem ândiwe. Zen zo yatâ upiġat den nġi Moseġat gurumin den ekabân ziap. ⁶ Ka Melkasidek zâk zengġat kâmurân ġabâ mân muyageip. Zâk mârumġan ândeip. Oi zâk Abaramġaren ġabâ bâzagârân ġabâ kânok meip. Anutuġa Abaram sinġi den kwâkġaġip. Abaram zâk a patâ oip. Melkasidek ko zâk a zâizâiġ nġi op Abaram mâsop miġaġip. ⁷ Zorat itâ nâġġenek, “A zâizâiġandâ ġigiġa mâsop memap.” Den zo bonġa. Zo nġiġa dap op kwâimbâbap? Zorat op ko itâ nâġġamen. Melkasidekġa Abaram walâm ândeip. ⁸ Narâk zi tirik namâ a buġ orotġandâ sikum bâzagârân ġabâ ma kânok mime. Ka narâk zoren ko Melkasidek zâk ândiândi kâtik ândibapkât sâsâġ, zâkġa sikum Abaramġaren meip. Lewi mân âsageip, narâk zoren sâkunġa Abaramġa sikum kâsâpkum Melkasidek pindip. ⁹ Zorat op ko nâ zorat nâġġa itâ uap. Lewi, zâk bâzagârân ġabâ ma kânok memapġa sâkunġa Abaram zâk sot Melkasidek sikum zo pindip. ¹⁰ Sâkunġa Abaram mâtâbân ġai Melkasidek zâk sot

kândiangâwet, narâk zoren Lewi zâk mân muyageip. Zorat itâ nângânat. Lewi zâk sâkunngâren gok, zorat op sikum kâsâpkum bâzagârân gabâ ma kânok Melkasidek pindip yatâ uap.

Tirik namâ galem a Lewigât kâmut, zengât nep zo mân dâp oip.

¹¹ Lewigât kiurâp, Aarongât kâmut, ziņ tirik namâ galem upigât Mosenâ gurumin den ekabân sâm ziņgip. Lewigât kiurâpņâ zengâren tirik namâ galem urâwe, zo âlip oi sâi wangât bet tirik namâ galem a nâi Melkasidek yatâ muyagebap? ¹² Oi tirik namâ galem a kâmut sângiņâ zo siriksâi a uņakņandâ galem upap. Yatâ oi sângiņangât den kâtik zo siriksâi uņakņâ nâi muyagibap. ¹³ Anutuņâ a nâi Melkasidek yatâ upapkât sâip. Zâk Lewigât kâmurân mân muyageip. Zâk nâin gokņâ. Mârum zâkkât kâmut zo, zengâren gâbâ nâiņâ tirik namin nep mân tuubigât sâip. ¹⁴ Kembuniņâ Yesu, zâk Yudagat kiurâp zengâren gâbâ muyageip, zo nângen. Oi kâmut zo, zen tirik namâ galem upigât Mosenâ den mân sâip.

¹⁵ Oi zorat topņâ itâ muyagiap. Tirik namâ galem a nâi Melkasidek, zâkkât dâp muyagibapkât sâsâņ. ¹⁶ A zo ândiândi kâtikât imbanan tirik namâ galem op ândeipņâ ândiap. Zo sâkunziņangât den kâtik zeip, zorat dâbân buņâ. ¹⁷ Oi zâkkât den Kembuņâ itâ sâm muyagei Kembugât ekabân ziap, “Gâ Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâimâmban.”

Yesu zâk târotâro bonņangât nakņâ.

¹⁸ Gurumin den sângiņâ mârum zeip, zo lolot sot bon buņâ oipkât birâbirân. ¹⁹ (Den kâtik zorâņâ kut nâi mân kubikņangip.) Oi zorat hâuņâ Kembuņâ mâtâp âlipņâ muyagei zorâņ diiniņgi Anutu âlip mâte okņangâmen. ²⁰ Uņakņâ muyageip, zo sâm kâtik den buņ

mân muyageip. ²¹ Sângiņâ, zen sâm kâtik den buņâ tirik namâ galem a urâwe. Uņakņâ zi ko den kâtik kwâkņan namâ galem a op ândeip. Zâkkât den kâtik Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Kembuņâ den sâm kâtigeip, zo mân birâbap. Zâk itâ sâip, ‘Gâ tirik namâ galem a op ândim zâimâmban, kâtikņâ.’”

²² Yatâ opņâ topņâ itâ nângânat. Yesuņâ târotâro bonņâ muyageip.

²³ Tirik namâ galem a sângiņâ, zen ko donbep, zinziņ kâtik buņâ. Zen ândim momarâwe. ²⁴ Uņakņâ, zâk ko ândiândi kâtik ândibapkât tirik namâ galem nep zo tuugipkât zem zâimâmbap. ²⁵ Zorat narâk dâp a Anutu mâte okņangânam Yesugâren gâindâ âlip betniņan mem tânnângomap. Zâk ândiândi kâtik ândiapkât âsâbâņ zengât op Anutugâren ninâu sâmap.

Yesu zâk tirik namâ galem a bonņâ.

²⁶ Tirik namâ galem a patâ, zâk hâlâlu sot tosa buņ, salekņâ, bâliņ mâme a zen yatâ mân op ândiândiņ. Oi zâim hân sot sumbem walâm patâ op ândiap. Yatâ zorâņ nengât op Anutu mâteņan kin ândei dâp uap. ²⁷ Zâk tirik namâ galem a sângiņâ yatâ buņâ. Sângiņâ, zen sirâmņâ sirâmņâ ziņâ bâliņangât opņâ Kembugât siņgi nalem omarâwe. Omņâ bet a ambân zengât op omarâwe. Kristo ko nengât op sâp kânok Kembugât siņgi sâm ândiândiņâ pâi âkip. ²⁸ Mosegât den kâtik ekabân a yenņâ, umziņ lolotņâ, zen tirik namâ galem a patâ ândibigât den ziap. Bet ko Anutuņâ nanņâ tirik namâ galem a patâ op târârak sot hâlâlu op ândim zâimâmbapkât gâsum sâlâpkum sâm kâtigeip.

8

Yesu zâk u sumbemân tirik namin nep tuomap.

¹ Den zorat keetjâ itâ. Tirik namâ galem a patâniñâ ândiap. Zâk u sumbemân, imbanjâ mariñâ, zâkkât âsan bongen zarip. ² Zâk hâlâlu namâ bonjâ zorat galem a pata ândiap. Namâ zo anjâ buñâ, Kembu zikñak muyageip.

³ Hânân tirik namâ galem a patâ zen Kembugât sii nalembigât sâmb zingip. Zorat tirik namâ galem a patâniñâ Yesu, zâk dâp op Kembugât singi kut ñai pâmbapkât sâsân. ⁴ (Hânân den kâtik ziap, zorat dâp Kembugât singi nalembuun ândie.) Oi Yesu zâk hânân ândim sâi namâ galem a patâ mân ândibap. ⁵ Hânân a zen nepziñâ tirik namâ yenjâ sot dâp zoren upme. Bonjâ ko sumbemân taap. Mose, zâk hâmbâ silep tuubam oi Kembuñâ itâ sâmb dukuip, “Nângat. Dâp bâkñan tirâpgowan, zo yatigâk silep mot zo tuuban.”

Târotâro unakñangât den.

⁶ Kristonjâ târotâro bonjâ muyageip, zorân sângiñâ wâlap. Zo yatigâk tirik namin nep tuumap, zorân sângiñâ wâlap. Târotâro unakñan kut ñai ñai Anutuñâ neñgât singi sâip, zorân sângiñâ wâlap. ⁷ Mârum târotâro sângiñâ zeip, zorân bon oi sâi bet ñai muyagibapkât diñâ mân âsagebap. ⁸ Anutu zâk a zeñgât nângi mân dâp oi itâ sâip,

“Gâtâm narâk ñain Isirae a kâmut sot Yuda a kâmut, zen sot târotâro unakñâ ñai muyagibat. ⁹ Mârum sâkurâpziñâ Aigita hânân gâbâ diizingâm gam bitziñan gâsum zen sot târotâro orâwan. Târotâro unakñâ ko târotâro sângiñâ zo yatâ buñâ. Mârumñan târotâro zo mân lune nâ kândâtzânngowan.”

¹⁰ Oi Kembuñâ itâ târokwap sâip.

“Bet Isirae a zen sot târotâro upat, zo ko itâ. Nâ den kâtiknâ umziñan pa geibap. Oi umziñ kâligen kulemgua zimbap. Oi nâ zeñgât Anutu

ândibat. Oi zen kâmut gakârâpnâ ândibi. ¹¹ Oi a ñainjâ a bukuñâ mo torenjâ itâ mân sâmb kwâkâm pindâbap, ‘Hâiyop, gâ Kembugât topñâ nângâ.’ Buñâ. Zen giginjâ sot zâizâiñ pisuk topnâ nângâm kwâtâtibi. ¹² Itâgât topnâ nângâm kwâtâtibi. Nâ tosaziñ birâbat. Bâliñâziñangât dum mân nângâbat.”

¹³ Oi Kembu zâk târotâro unakñangât den sâmbjâ mârum zeip, zorat sângiñâ sâmb birip. Oi kut ñai sângiñâ upam uap, zo mân zimbapkât sâsân.

9

Mârum Kembu mâte okñangâwe, zo yenjâ.

¹ Târotâro sângiñan Kembu mâte okñangâbigât mâtâp zeip. Oi zorat Kembugât hâmbâ silepñâ hânân zeip. ² Silep zo itâ tuuwe. Umñâ ñai mâteyâk hâlâlu namâ sâwe. Zoren kârâp sisiñ zo kirip. Oi zoren tâtatñâ ñai tâip. Zorat kwâkñan Kembugât singi nalemb hâlâlu sâsân, zo tâip. ³ Umñâ ñai sângumñâ kom mânângâtne zeip. Zo hâlâlu kâtikñâ sâne zeip. ⁴ Zoren kâbak hitom âlip uunjâ goide kâtnjâ tuutuun, zo tâip. Oi târotârogât ombonjâ nakñâ tuutuun, zo sâkñan goidenjâ kâpine tâip. Oi Aaronjât tân kâmb takâm âiyagip, zo sot âmanj goide kâtnjâ tuutuun, zorat umñan nalemb kutñâ Mana, zo zeip. Oi târotârogât gurumin den kârân kulemgop, zo zeip. Kut ñai ñai zo ombonj umñan ziwe. ⁵ Ombonj kwâkñan sumbem a dâpñâ zagât abâtzikñandâ ombonj kwâkñan pam kirâwet. Osetzikñan tosaziñ buñ upapkât namâ galem anjâ bâu gilâm lokimarâwe. Ziren kut ñai ñai zorat den kârep mân sâbat.

⁶ Kut ñai ñai zo kubikne zeip namâ umñâ mâteyâk zoren tirik namâ galem a zen âsâbânj zâim nepziñ tuumarâwe. ⁷ Ka namâ umñâ ñai zoren tirik namâ galem a

patâ zâk zikņik kendon patâ nâigât umņan sâp kânok zâimâip. Oi gilâm buņ mân âimâip. Bâu gilâm sorâk âim zikņâ sot a ambân zeņgât tosgât lokimâip. Mân nâņgâm tosa muyagiwe, zo buņ upapkât yatâ opmâip. ⁸ Zorat topņâ Tirik Kaapumņâ itâ tirâpnâņguap. Tirik namâ galem a ziņ umņâ mâteyâk zoren zâim nep tuum ândiwe. Narâk zoren umņâ nâi hâlâlu kâtik sâme, zorat bagibagiņangât mâtâp mân âsageip. ⁹ (Den san zi den sumbuņâ. Narâk zi topņâ nâņgâbigât san.) Hâmbâ silebân nalem sot zuu uuņâ, zorâņ dap op a ziņ Anutu mâte okņangâwe, zeņgât umziņ salekkobap? ¹⁰ Zo sâkkârâk den kâtik. Nalem sot toogât sot sâk saņgon zorat den zeip, zo yatâ. Zo zinziņ kâtik mân sâsâņâ. Bonņâ muyagei zo birâbirâņ.

Kristo zâk tirik namâ nep bonņâ tuugip.

¹¹ Kristoņâ ko kut nâi nâi bonņâ muyagibap sâsâņâ. Zorat zâkņâ tirik namâ galem a patâ muyageip. Oi hâmbâ silep tobat nâi, bonņâ, betņâ mân tuutuun, hânân mân ziap, zoren bageip. ¹² Zâk noniņ makau zeņgât gilâm sot buņâ. Zikņâ gilâmņâ hâlâlu namin sâp kânok bagei gilâmņandâ sâņgâniņ meip. Sâņgâniņ meipkât zâkkât siņgi urâwengât zâkkât siņgi op zâimânat. ¹³ Noniņ makau zeņgât gilâm, zorâņ a sâkziņ salekkubapkât aam sâkziņan pane hâlâlu minziņgi Kambu mâte okņangâmarâwe. Makau kârâbân sem simbup oip, zorat kâuņâ zorâņ sâkziņan saņgori Kambu mâte okņangâmarâwe. ¹⁴ Kaapumņâ ândeipņâ ândiap sot ândibap, zâk Kristo mam okņangi zâkņâ um sâkņâ salek op Anutugât siņgi sâm ândiândiņâ biri gilâmņâ geip. Oi Kristoņâ gilâmņandâ umniņ saņgorip. Nen orot mâmeniņ gupitņandâ tuugindâ umniņ sumunkoip, zo Kristoņâ saņgori salekkoip. Gilâmņâ umniņ saņgori Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât kore mâman a ambân urâwen.

Kristogât gilâmņandâ kut nâi nâi sâņgân meip.

¹⁵ Zorat Kristo zâk târotâro uņakņangât nakņâ oip. Târotâro sâņgiņan ândim tosa muyagiwe, zo buņ upapkât moip. Oi zorat zâkkât siņgi a zen bet sâwât, ândiândi kâtik zeņgât siņgi sâip, zo âlip mimbi.

¹⁶ Bet sâwât kât mâtâp itâ ziap. Mariņandâ moi ko galem upme. ¹⁷ Wâgân ândei bet sâwât den sâsâņ zo yen zimbap. Moi ko den zorat bonņâ muyagibap. ¹⁸ Zorat târotâro sâņgiņâ zo gilâm buņ mân muyageip. ¹⁹ Mose zâk den kâtigân den top top minduminduyân a dâzâņgom naņgâm makau sot noniņ gilâm too sot mâpotņâ râma sâmotņandâ zoren saam zorâņâ gilâmân kwânderņâ Kembugât ekap sot a ambân aksik patâ kwititapkoip. ²⁰ Zâkņâ itâ dâzâņgoip, “Anutuņâ târotâronâ sâm kâtigem ziņgip, zorat gilâm zi.” ²¹ Yatigâk hâmbâ silep sot âmaņ mot gilâmņâ kwititapkoï saņgonziņgip. ²² Zorat den kâtikņan sâsâņangât kut nâi nâi âksik saņgon naņgânangâņ sot gilâm buņ, zorâņ tosa guligulipkuņ mân ziap.

Kristo zâk sâņgâniņ mei dâp oip.

²³ Sumbemân kut nâi nâi bonņâ ziap. Oi zorat dâp hânân gilâm yenņandâ kut nâi nâi saņgonbapkât sâsâņâ. Uren bonņâ ko Yesu zikņâ sâņgânņâ patâ saņgonbapkât mâtâpņâ muyageip. ²⁴ Zorat opņâ Kristo zâk tirik namâ hânân, betņâ tuutuun, u bonņâ zorat dâp, zoren mân bageip. Zâk u sumbemân tirik namâ bonņâ, zoren bageip. Oi zoren Anutu mâteņan ândim niņangât op nep tuumap.

²⁵ Tirik namâ galem a zen kendon dâp noniņ makau kom gilâm mem zâime. Kristo zâk zo yatâ mân oip. Zâkņâ sâp kânok um sâkņâ zo Kembugât siņgi sâm zâi pâip. ²⁶ Kristo zâk tirik namâ galem a nâmbutņâ zo yatâ opmâip sâi hân muyageibân gâbâ sâknam nâņgâm gâbap. Zâk yatâ mân opņâ narâk

murukņan zi suupņiņ mem tosanij gulipkubapkât muyageip. ²⁷ Anâ kânok munatkât sâm ningip. Oi zorat kwâkņan dinņiņâ sâm kwâkâbapkât sâsâņâ. ²⁸ Oi Kristo zâk yatik a donbep neņgât tosaņâ kwâkņan zari sâp kânok moipņâ dum ga bâliņâ saņgonbap, zo buņâ. Zâk gâbapkât um bâbâlaņ op mambât ândimen, nen miningâbapkât gâbap.

10

Mosegât den kâtik zo bonņangât dâpņâ.

¹ Den kâtik Moseņâ sâm muyageip, zo bonņâ bet muyagibap, zorat mân sâip. Buņâ. Zorat dâp hânân muyageip, zorat op sâip. Zo bonņâ buņâ. Zorat op ko tirik namâ galem a, zen den kâtik zo lum kendonņâ kendonņâ Kembangât sinji nalem om ka om gane ma Anutu mâte okņangâme. Zen âlip mân um hâlâlu minziņgâmap. ² Yatâ oi sâi Kembangât sinji kut ñâi ñâi uuņâ, zo buņ opap. Zoren Anutu mâte okņangâme, zengât tosa buņ oi sâi tosaziņangât nâņgâ kwâkâ dum mân upe. ³ Kembangât sinji uuņâ, zo kendonņâ kendonņâ muyagei tosaziņangât nâņgâme. ⁴ Noniņ makau gilâmņâ, zorâņ dap op tosaziņ gulipkubap? Zo buņâ.

⁵ Zorat Kristoņâ hânân gibam Ibâgâren den itâ sâip,

“Kut ñâi ñâi gâgât sinji ume, zorat mân otgimap. Sâk ko muyagem nigat. ⁶ A ziņ umziņ mân kubikaņgâm zuu kâmbâk, zo kâmbukņâ uuņâ sot bâliņangât tosa buņ upapkât kut ñâi utnetâ gâ zorat nâņgâna mân dâp uap. ⁷ Zo nâņgâm itâ sâwan, ‘O Anutu, sâtkâ lubam gewan. Kembangât ekabân nâgât den kulemguwe, zorat dâp muyagenibap.’”

⁸ Den itâ sâip, zo ziap, “Kembu, gâgât sinji nalem uuņâ sot zuu kâmbâk bâliņangât tosa buņ upapkât

pâpan, zorat mân otgimap. Zorat âkongimap.” ⁹ Oi den ñâi itâ târokwap sâip. “O Anutu, gâgât den lubam gewan.” Yatâ sâmņâ kut ñâi sâņgiņâ kâbakņem uņakņâ ñâi kwânâņgip. ¹⁰ Zorat Anutugât dengât opņâ Yesu Kristo sâkņandâ suupņiņ mei um salek urâwen. Zo sâp kânok oip, zorat zinzij kâtikņâ ziap.

Yesu zâk neņgât suup meip.

¹¹ Tirik namâ galem a, zen sirâmņâ sirâmņâ nepziņ tuum Kembangât sinji nalem om ka om op ândime. Oi zo tosa âlip mân gulipkumap.

¹² Kristoņâ bâliņangât suup sâp kânok mei âki u Anutugât âsan bongen zarip, ândiap. ¹³ Oi zâk zoren kâsarâpņâ kiņangât kombâņ upigât mambât ândiap. ¹⁴ Um hâlâlu orotņangât mâtâp ândimen, neņgât umniņ sâp kânok memņâ kubikkubikniņangât nep tuum naņgip.

¹⁵ Oi Tirik Kaapumņâ den sapsu minņgâmap. Den itâ sâi ziap,

¹⁶ “Kembuņâ den sap, zo itâ, ‘Nâ dinnâ kâtikņâ umziņan pa geibap. Oi umziņan kulemgua zimbap.’”

¹⁷ Oi den ñâi itâ târokwâip, “Nâ tosaziņ birâbat. Bâliņâziņangât dum mân nâņgâbat.”

¹⁸ Tosaniņ buņ oi zorat Kembangât sinji noniņ makau kom uuņâ zo buņ upap.

Sarâņâ buņ Anutu mâte okņangânat.

¹⁹ Bukurâp, Yesu zâk gilâmņandâ mâtâp mem niņgipkât nen hâlâlu namin zâinam umniņ bâbâlaņ uap. Yesugât op tirik namâ umņâ ñâi, hâlâlu kâtik sâme, zoren âlip baginat.

²⁰ Yesu zâk zorat mâtâp uņak, zo muyageniņgip. Zâk zikņak ândiândiņ uņakņâ muyagem niņgip. Zâk sâņgum kom mânâmânangât zo walâm umņâ ñâi, zorat hâlâlu kâtik sâme, zoren bageip. ²¹ Zâkņâ Anutugât tirik namâ bonņâ zorat galem a ândiap. ²² Zorat nen nâņgâm pâlâtân kwâkņangâm um hâlâlu sot um bâbâlaņ op mâte

okņangānat. Zo umniņā tosaņā sumunkoip, zo gilāmņandā saņgori salekkoi sākniņā too salekņā saņgori mâte okņangānat. ²³ Oi sâi kâtikkâtigiņandā kut nâi sinġi kwatniņgipkât sinġi den zorik mem ândim kâtiginat. ²⁴ Oi galem oraņġâm buku orot nep sot nep âlipkât esapagom kin nep tuunat. ²⁵ Oi a nâmbutņā sinġi âlipkât minduminduyân mân game, nen yatâ mân op zâimānat. Narâk patâ mâte otriņġap. Zo yatâ nâņġâm kâtigemņā tânaņġom kinat.

Bâliņangât nâņġâm bâbâlaņ orot, zorat den.

²⁶ Nen den bonņandā umniņan âsagei bâliņâ bâbâlaņâk oindâ zorat nâiņâ suup mei gulipkubap? Buņâ. Yatâ mân ziap. ²⁷ Zo ko zo yatâ oindâ sâi ko hâuņâ yâmbâtņâ sot kârâp patâ zorâņ mambâtniņġâm zembap. Kârâp zorâņâ Kembugât sinġi a kâsarâpziņ zo ziņġesibap. ²⁸ A nâiņâ Mosegât gurumin den zo nâņġâm kumbap, zo ko a zagât mo karâmbut, ziņâ tosaņâ sâm muyagine a ambân ziņâ a zo tosaņangât kune mumbap. Zo yatâ upme. Mân birâbigât sâsâņ. ²⁹ Oi a nâi, zâk Anutugât nanņâ mem ge kwâkwat okņangâbap, zâk hâuņâ mimbap. Târotâro uņakņangât gilâm zorat nâņġi yenņâ opmap, zâk hâuņâ patâ mimbap. Oi nâi zâk buku orot mariņâ, Kembugât Kaapum sâm bâliņ kwâpâp, zâk hâuņâ walâwalân mimbap sâmen.

³⁰ Anutugât topņâ nâņġâmen. Zâkņâ den mâtâp nâi itâ sâi ziap, “Tosagât hâuņâ ziņġâziņġâņ, zo nâġât nep. Hâuņâ mâkâmâkâņ, zo nâņâ upat.”

Oi Kembugât den nâi itâ ziap, “Kembu nâ arâpnaņġât den sâm kwâkâbat.”

³¹ Zorat itâ nâņġânâ, “Anutu ândiândiņ, zâkkât bikņan âiâiņ, zo yâmbâtņâ.”

Sinġi âlip mem birâ mân utnat.

³² Zen mârûm kut nâi opmarâwe, zo nâņġâbi. Narâk zoren sinġi âlip

gâi umziņâ haņsâi sâknam kwâkņan ândim sâknam nep tuum kâtigiwe.

³³ Narâk nâin nâmbutņâ zen a mâteziņan diizingâm mem nâi nâi otziņġâm sâknam ziņġâm sâm bâliņ kwatziņġawe. Oi zengâren gâbâ nâmbutņâ zen bukurâpziņâ yatâ otziņġâne sâknam ârândâņ nâņġawe. ³⁴ Zen bukurâpziņâ tâk namin zâine zengât op umbâlâ urâwe. Oi kât sikum betziņan mine sikum bonņâ zinziņâ kâtik zo neņġât sinġi sumbemân pâi ziap sâm, nâņġâne âlip oip.

³⁵ Oi um bâbâlaņ op kâtigem ândim zâkkâren sâņġân patâ mimbi.

³⁶ Zorat zen kâtigem Anutugât den lum ândim, Anutu zâk kut nâi sinġi kwatziņġip, zorat bonņâ mimbi.

³⁷ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Zorat narâkņâ pâņkânok ziap. zo âki gâbapkât sâsâņâ, zo mân tap nâņġâm kek gâbap.”

³⁸ Oi den nâi itâ ziap,

“A âlipnandâ nâņġâm pâlatâņġât op ândiândi mimbi. Ka a zen loribi oi ko zengât nâņġa mân dâp upap.”

³⁹ Nen ko lorem tâmbetagoaņan âiâiņ, zorat sinġi buņâ. Nen nâņġâm pâlatâņ kwâkņangindâ um dâpniņ hâlâlu zimbap, zorat sinġi.

11

Nâņġâm pâlatâņġât den.

¹ Kut nâi sinġi kwatniņgip, zorat nâņġâm um bâbâlaņ op mambât ândiândiņ, zorâņâ nâņġâm pâlatâņ uap. Kut nâi nâi mân igikņâ umņâ aņġân kârâm mem ândiândiņ, zorâņâ nâņġâm pâlatâņ uap. ² Kembugât sinġi a sâņġiņâ, zen nâņġâm pâlatâņziņoot ândine Anutuņâ ziņġiri âlip oip. ³ Hân sumbem zo Anutugât sâtkât muyageip. Zo nâņġâm pâlatâņ sot ândim nâņġâm kwâtâtimen. Kut nâi nâi igikņâ, zo mân igikņan gâbâ muyageip.

Abe sot Enoko sot Noa, zengât den.

⁴ A benjã Kambu nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândim Anutugãt sinji rãma kom oi sei Anutuñã egi âlip oip. Âtãñã Kain ko nalem Kẽmbugãt sinji om pãi Anutuñã birip. Abe zãk nãngãm pãlãtãñngãt Anutuñã egi a âlipñã oi nalem zãkkãt sinji oip, zo mem Abegãt a tãrãrakñã sãip. Abe zãk nãngãm pãlãtãñnoot ândeipkãt nãnga mumuñandã mãtãp âlipñã tirãpnãngoi ziap.

⁵ Henok zãk Kambu nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândeip. Zorat mumuñan mãn âibãpkãt Anutuñã gwãlã mem zari a zinj kãruwe. Oi mãn mem zãrip, narãk zoren Anutuñã Henokãt topñã itã sãm muyageip, “Henok eksa âlip uap.”
⁶ Mãn nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândeindã Anutuñã niñgiri âlip orot, zo mãn taap. Nãi zãk Anutu mãte okñãngãbãp, zãk kãndom itã nãngãbãp, “Anutu ândiap. Oi Anutu mãte okñãngãm konsãm ândibi, zen bonñã muyagem zingãbãp.”

⁷ Noa zãk Kambu nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândeipkãt kut nãi bet âsãgibãp, zorat Anutuñã den kãnñan dukui. Dukui Noãñã hurat kwãkñãngãm zikñã sot ambã murarãpñã gwãlã ândibigãt wangã tuugip. Yatã oi a nãmbutñã, bãliñ mame a zengãt topzin muyageip. Oi Kambu nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândeipkãt tosa buñ orot, zorat bonñã meip.

Abaram.

⁸ Abaram zãk Kambu nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândeipkãt hãnñã birãm nãi galem upãpkãt diñã muyagei lugip. Oi hãn zorat mo zorat sãip, zo mãn nãngãm sãt lulu op lum arip. ⁹ Kambu nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândeipkãt hãn sinji kwãkñãngip, zoren âimñã kwãnde ândeip. Zoren ândim hãmbã silebãn tãtat mãme oip. Hãn zo Isaka sot Yakobo, zekãt ârãndãñ sinji kwatzikip. Oi zet zo yatik urãwet.

¹⁰ Abaram zãk kamãn nãi zinzinj kãtikñã Anutuñã muyageip, zorat

nãngãnãngãyãk ândeip. ¹¹ Sera, zãk zo yatik Kambu nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândimñã ambãn sombã ândim imbanñã muyagem kãmbonã oip. Kiungãt sinji kwãkñãngip, zãkkãt diñãngãt nãngi bon oip. ¹² Zorat a sombã op imbanñã buñ oi zãkkãren gãbã kiun donbep muyagiwe. Kiurãp zo sumbemãn sãngelak tap arie, tengãzin zorat dãp oip. Oi saru sãtñan sak ziap, zo añã mãn sãlãsãlãpkun, zorat dãp muyagiwe.

¹³ A zo, zinjã Kambu nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândim mom nanğãwe. Kut nãi nãi sinji kwatzingip, zorat bonñã mãn memñã ãkñan ândi zeĩ ekñã mãpãsem ândiwe. Yatã opñã topzinã itã nãngãwe, “Nen hãnãn yen kwãnde ândien.” ¹⁴ Den yatã sãm hãn kãuk nãi muyaginãm nãngãm ândiwe. ¹⁵ Oi ziinjã mirã kamãn kãndãtkuwe, zorat nãngã kwãkã mãn urãwe. Zorat otzĩngi sãi âburinã sãm âlip âburibe. ¹⁶ Zen mirã kamãn nãigãt ãkñãle urãwe. Mirã kamãn âlipñã nãi sumbemãn ziap, zorat ãkñãliwe. Yatã urãwe, zorat op Anutuñã, zãk zengãt Anutu, zãkkãt yatã sãindã nãngi mãn bãliñ opmãp. Wangãt Anutu, zãk zikñak kamãn patã nãi muyagem zengãt sinji sãip, zorat.

Isaka sot Yakobo.

¹⁷ Abaram zãk Anutuñã mãsiki nãngãm pãlãtãñ kwãkñãngãm ândeipkãt nanñã Isaka Kẽmbugãt sinji sãm kumbãm oip. Abaram zãk sinji den memñã nan kãnok zo buñ upãpkãt Anutugãt sãtñã lugip. ¹⁸ Anutuñã mãrum Abaram itã sãm dukui, “Isakãgãren gãbã kiurãpkã âsãgem lañ kãrãm ândibi.” ¹⁹ Abaramñã itã sãm nanñã kumbãm oip, “Anutu zãk a mumuñan gãbã mãngizingãbãpkãt imbanñã zemñãngãp.” Yatã sãipkãt nanñã mumuñan gãbã yatã mãburem pindip.

²⁰ Isaka zâk Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândimņâ imbaņâ mem Yakobo sot Esau mâsop minzikâm kut ηâi bet muyagibap, zorat den kânņan dâzâkoip. ²¹ Yakobo zâk yatik Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât mumbam op Yosepe nanzatņâ mâsop minzikip. Zâk tânņâ gâsum pindiņsâm tap Anutu mâpâsemņâ mâsop minzikip. ²² Yosepe zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât mumbapkât narâkņâ mâte oi Isirae a zen bet Aigita hân birâm âibi, zorat nângâmņâ sinjtnâ mem âibigât den kânņan dâzângoip.

Mose sot Yosua.

²³ Mose muyagei ibâ mamņâ zet Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwetkât egitâ âlip oi a kutâgât den zorat mân keņgât op kâin karâmbut katep tik pâitâ zeip.

²⁴ Mose zâk lâmbatņâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât a kutâ Parao bâratņangât nanņangâren sinji sânat sâne kwâkâzingip. ²⁵ Zâk Anutugât a ambân gakârâp zen sot umbâlâ sot sâknam nângâbapkât sâlâpagoip. Zâk Aigitâ a osetziņan ândim narâk pânkânok um sâkkât âkņâle bâliņâ zo lum sâtâre upapkât nâņgi mân dâp oip. ²⁶ Oi Aigitâ hânân gâbâ kât sikum zorat nâņgi gigin oip. Oi Kembuņâ a bâliņan gâbâ mâkâningâbapkât sâsân, zâk yatik sâknam nângâm ândibapkât nâņgi bon oip. Zo gâtâm sâņgân mimbapkât yatâ nângâm oip.

²⁷ Zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât a kutâ kukņâ zorat keņgât mân op Aigita hân birip. Oi Anutu mân igikņâ, zo senņâ eknâ yatâ zâkkâren pâlâtân oip. ²⁸ Mose zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât sâi sumbem a kâwalizoot zâk mân zângobapkât Pasowa kendonân râma kom gaam gilâmņandâ mirâ hâņgiyân sanjorâwe. Sumbem a kâwalizoot zorân murarâpziņ,

kândom kâtep, zo tâmbetzângobam ga eknâ walâzingip.

²⁹ Oi Isirae a zen Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwegât saru kuriņan mâtâp âsagei lân âiwe. Aigitâ a ziņ yatâ utnâ sâne saruņâ gwâkâzingip.

³⁰ Isirae a zen Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwegât Yeriko kamânân paņ patâ kirip, zo haamgum âinetâ sirâm nâmburân zagât âki amuņ gei giligâlaksâip.

³¹ Mâtâp ambân Rahaba, zâk Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât Isirae a hân ek mânângârâwet, zet buku otzikip. Yatâ oipkât den kwâkâ a zen sot mân kuwe.

Kembugât a nâmbutņâ, zengât den.

³² Den kârep mân târokwap sâbat. Gideon, Barak, Simson, Yepita, Dawidi sot Samue sot Propete a nâmbutņâ zengât den sâm arindâ sâi kârep opap. ³³ Zen aksik Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwegât a kâmut patâ mem ge kwatziņgâwe. Kubikkubik nep tuum biranâwe. Kut ηâi ηâi sinji kwatziņgip, zorat bonņâ miwe. Zuu kâtik Laion lâuziņ dooņguwe. ³⁴ Kârâp kâligen zâmbane Anutuņâ mem sândukņan kwatziņgip. Anâ sâuņâ kârâzingânâ sâne kâtigem ândiwe. Lolot ândiweņâ imbaņâ mem ândiwe. Kâmbamân a kâwalizizoot ândiwe. Hân torengeņ kâsaziņ zângom molizizigâm ândiwe. ³⁵ Ambân nâmbut zengât narâpziņâ mumuņan gâbâ zaatne galem otziņgâwe. A nâmbutņâ a ziņ sâknam kwatziņgâm mem ηâi ηâi otziņgâwe. Oi sinji âlip birâne mân zângonat sâne ândiândi kâtikņan zaatpigât nângâm den zo birâwe.

³⁶ A nâmbutņâ a ziņ den bâliņ top top sâm dâzângom lapitziņgâwe. Oi nâmbutņâ kin bitziņ saam tâk namin zâmbarâwe. ³⁷ Nâmbutņâ kâtņâ zângowe. Nâmbutņâ nak gaanâ gaaziņgâwe. Nâmbutņâ kâmbamņâ

zângom gânduziņ mânângârâwe. Nâmbutņâ kanpitâ ândim noniņ râma sâknâ akum ândiwe. Mandu yatâ op sâknam kwâkņan ândiwe. ³⁸ Hân a nâmbutņâ ândiwe, zengât dâp mân ândiwe. Zen a âlipņâ. Zen mirâ kamân kâtikņan sot barâ kâtikņan ândiwe. Kât kiyân sot hân mâtâpņan ândiwe.

³⁹ Zo zen aksik Anutu nângâm pâlâtâņ kwâkņangâwegât Anutuņâ ziņgiri âlip oip. Oi kut ñâi siņgi kwatziņgip, zorat bonņâ mân muyagiwe. ⁴⁰ Topņâ itâgât. Anutu zâk neņgâren kut ñâi zâizâiņ pâmbapkât nâņgi zeip. Zorat nen buņan ândiândi âlip ândibigât mân nângâziņgip.

12

Yesu zâk kândom otniņgipkât zâk wâratkum kâtiginat.

¹ A sâņgiņâ kâmut patâ yatâ zorâņ haamnângom niņgit tegât kut ñâi yâmbât sot bâliņangât tâkņâ kâpinângomap, zo mânângât birânat. Oi mâtâp tirâpnângowe, zorik âkonņâ buņ sârârâk kârâm âim kikerân takânat. ² Oi Yesu, nângâm pâlâtâņgât mariņâ sot bon muyamuyage, zâkkâren sen kwap ândinat. Zâk sâtâre muyagibapkât sâsâņâ, zorat nângâm poru nagân sâknam nângâm moip. Oi zorat aņun kwâkņan zari nâņgi yenniâ oip. Yatâ opņâ Anutu, imbaņâ mariņâ, zâkkât âsan bongen zarip, ândiap. ³ Bâliņ mâme zen kâsa okņangâm mem ñâi ñâi okņangâne nângâm tâtâlîm kâtigeip. Zen ko umziņ loribegât zâkkât nângâmņâ âkonņâ buņ kâtigibi.

Anutuņâ kubikniņgâmap, zorat den.

⁴ Zen bâliņandâ lotņan kwatziņgâbâ sâi kâtigem um sâkziņ kubikangâm kinkin, zo yatâ op ândiwe. Ka bâliņandâ kâtigem tâmbetzângobat sâi ko dap upi?

⁵ Anutuņâ narâpņâ zângonsâm itâ sâip. Den zo nelânzânguap? Den zo itâ sâip,

“Nannâ, Kembuņâ kubikgigi nângâna mân gigiņâ upap. Kubikgigi umgâ mân loribap. ⁶ Anutu zâk a umņâ gâsuziņgâm zengât narâpņâ sâmap, zen zângom kubikziņgâmap.”

⁷ Zorat op ko Kembuņâ kubikziņgâbam sâi mân keņgât upi. Anutu zâk ziņgiri nan bârarâp utne yatâ otziņgâmap. Zengâren ibârâpziņandâ yatik narâpziņ kubikziņgâme. ⁸ Anutuņâ zen kubikziņgâmap. Mân kubikziņgi sâi ko laņân gâbâ âsagiwe sâbem. ⁹ Oi ñâi sâbâ. Hânân ibârâpniņ zen nângom kubikniņgâne dinziņâ lum hurat kwatziņgâmen. Oi sumbem mariņâ, um dâpniņangât Ibâ, zâk yatik hurat kwâkņangâm ândeindâ dâp upap. Yatâ op ândim, ândim kwâtâtinat. ¹⁰ Hânân ibârâpniņ ziņ narâk pâņkânok âkņâlezziņâ dâp nângom kubikniņgâme. Sumbem Ibâniņandâ ko âlip op ândinatkât kubikniņgâmap. Zikņâ hâlâlu ândiândiyân târokwatnatkât opmap. ¹¹ Kubikkubik muyagibap dâp, zo nângindâ umâlip mân oi sâknam nângâmen. Oi bet ko kubikkubigân ândim kâtigimen, neņgâren bonņâ muyagemap. Kubikkubikkât bonņâ zo târârak ândiândiņ sot um lumbeņâ.

Kâwali muyagem tânagobi.

¹² Zorat zen bitziņâ lolot sot pabutziņ bâliņâ zo kubikņâ kâtigibi.

¹³ Oi kinziņ lâņbigât mâtâp zo kubikņâ zengâren pabutziņ bâliņâ zo âlip oi lâņ âlip upi.

¹⁴ Zen a aksik patâ zen sot lumbe ândiândiņangât nep tuubi. Oi um hâlâlu op ândibigât kâtigibi. Um sumun sot ândim Kambu igikņâ, zo mân ziap. ¹⁵ Zengâren gâbâ ñâiņâ Anutugât tânzângoziņgoņ, zo walâbapkât galem oraņgâm ândibi.

Oi osetziņan um kâlak dengât kârâpņandâ ziņgesebapkât galem oranjâm ândibi. ¹⁶ Oi zengâren gâbâ nâiņâ Esaugât mâtâbân lân lân ândiândiņ sot a hurat mân kwâkwat mân upap. Esau zâk nalem kânok zorarâk op kândom âsaâsagiņangât bet sâwât zo birip. ¹⁷ Zen zâkkât nângâme. Zâk bet mäsop mimbâ sâi angân kârip. Kut nâi oip, zorat isem umbâlâ op um melâņmelâņņangât mâtâp mân muyageip.

Nen Sinai bakņâ buņâ, Sioņ bakņâ mâte urâwen.

¹⁸ Narâk ziren zen bakņâ nâi gâsum mäsâsuatme. Kârâpņoot, zoren mân âiwe. Oi nâtâtikņâ, sasa sot pibâ zorat umņan mân bagiwe. ¹⁹ Oi lâmun diņâ patâ sot den kwamit patâ zo mân nângâwe. Mârum ko sâkurâpziņâ mirâ kamân kâtikņan ândim den zo hiriņsâbapkât ninâu sâwe. ²⁰ Den itâ muyageip, zorat nângâne imbanâ oip, “A mo zuu nâiņâ bakņâ zo lânĵi kâtņâ kune mumbap.” ²¹ Kut nâi zo sânmâm kwâtkwâtņoot muyagei Mosenâ sâip, “Nâ keņgât op sânmâm sâmbuap.”

²² Mârum yatâ âsageip. Narâk zi ko zen bakņâ yatâ zoren buņâ. Zen Sioņ bakņâ, Anutu ândiândiņ, zâkkât kamân patin sumbemân, Yerusalem kamân uņakņan ga giwe. Oi sumbem a doņbep, a mân sâlâpzâņgozâņgoņ sot sâtâre mindumindu patâ. ²³ Anutugât narâpņâ kutziņ sumbemân kulemgoi ziap, zen mâte otziņgâwe. Oi a aksik patâ neņgât den sâm kwâkâkwâkâņ a patâ, Anutu sot a hâlâlu minziņgip, zengât um dâpziņâ, zengâren târokwarâwe. ²⁴ Oi Yesu târotâro uņakņangât nakņâ, zâkkâren gamņâ gilâm saņgonsaņgon mâte urâwen. Gilâm zorâņ Abegât gilâmņâ tosa sâm muyageip, zo yatâ buņâ. Yesugât gilâm zorâņâ saņgonaņgâbapkât geip.

Anutuņâ hân sot sumbem mângizikâbap.

²⁵ Zen den dâzâņgobap, zo zâk kândâtkubegât galem oranjâm ândibi. Mârumņan hânân ge Sinai bâkņan gâbâ sâkurâpziņâ den dâzâņgoi birâne hâuņâ muyageziņgip. Zi sumbemân ândim den dâtnâņgomap, zâk kândâtkom dap yatâ hâuņâ buņ ândinat? ²⁶ Anutuņâ Sinai bâkņan den sâi diņandâ hân mâņgeip. Oi zi ko du âsagibapkât sâm kâtigeip. Anutuņâ itâ sâip,

“Nâ narâk nâin dum hân mâņgimņâ sumbem ârândâņ mâņgibat.”

²⁷ Dum mâņgibat sâip, zo ko kut nâi nâi muyageip, zo mâņgei buņ upapkât nângâm sâip. Buņ oi zinzij kâtik zo muyagem yen zimbi.

²⁸ Nen Anutugât um topņan ândinatkat siņgi kwatniņgip, zo zinzij kâtikņâ. Zo minat, zorat Anutu sâtâre okņangânat. Oi pindiņsâm hurat kwâkņangâm keņgât op mâpâsinat. ²⁹ Wangât, Anutuniņâ, zâk kârâp patâ yatâ, zorat op ko. Kârâpņâ kut nâi nâi bâliņâ sem naņgâbap, zorat san.

13

Um den.

¹ Buku oranjâm ândime, zo zen mân birâne gibap. ² A hân nâin gâbâ gane ziņgit mân nâņgânâņgâ mân upi. Mârumņan a ganetâ buku otziņgânâ sâm topziņ mân nâņgâm sumbem a buku otziņgâwe.

³ Bukurâpziņ tâk namin zâmbârâwe, zengât nâņgâm, nâņgâne ârândâņ ândien yatâ upap. Oi zen sâk sot ândiegât bukurâpziņ a ziņ zâņgone sâknâm kwâkņan ândime, zengât nâņgâm ândibi.

⁴ Ap ambin ândiândiņ, zorat nâņgâne bon oi mân mem bâliņ kwapi. Oi itâ nâņgâm ândibi. Laņ ândim târotâro mânâņgât ândime, zen Anutuņâ hâuņâ ziņgâbap.

⁵ Umziņandâ kât sikumgât âkņale mân upap. Oi kut nâi nâi tatgigap, zorat mân sâm mem ândiban. Kambu zâk itâ sâip, “Nâ mân birâgibat. Oi

gek mân nângânângâ mân upat.”
⁶ Zorat nen um bâbâlanâk itâ sânat,
 “Kembu zâk betnan memap. Zorat
 a zinj kâsa otnim yatâ mo yatâ
 otninâ sâne mân kenjât upat.”

Singi âlip kwâkâm ninjâwe, zo mem ândim Yesu molinat.

⁷ A sâtnâ gakâziñ Anutugât den dâzângom ândiwe, zengât nângâm ândibi. Zen mâtâp âlip lân ândim muwe. Mâtâp zorik ekñâ molizingâm Kembangâren nângâm pâlatâñ kwâkñangâm ândinat.

⁸ Yesu Kristo, zâk ândeipñâ ândiap, zo yatik ândim zâimâmbap, kâtikñâ. ⁹ A zinj den uñakñâ top top dâzângone zorânâ umziñ mân gulipkubap. Umziñan Anutugâren gâbâ tânzângoziñgânandâ tângui kâtigem kiri âlip upap. Kut nâi nâi ninjandâ mân mem tângubap. Anâ mâtâp zo lânjâwe, zen bonjâ mân muyagiwe. ¹⁰ Nengâren Kembangât singi nalem pâpanñâ taap. Zo hâmbâ silep galem upme, zinj nimbigât mân sâsânâ. ¹¹ Zen nângâme. Zuu kom gaamñâ gilâmziñ tirik namâ galem a patânâ bâliñangât tosagât namin mem zari bonjâ kamân kândâtñan mem gei kârâbân ume. ¹² Zo yatik Yesu zâk gilâmñandâ a um hâlâlu miningâbapkât kamân kândâtñan kune moip. ¹³ Zorat nen yatik kamân kândâtñan zâkkâren giarindâ zâkkât op yatik bâliñ otningâbi. ¹⁴ Itâ nângâm utnat. “Kamân zinziñ kâtikñâ ziren mân taap. Nen kamân kâtikñan, zinziñ kâtik zimbap, zorat nângâm mambât ândien.” ¹⁵ Zorat nen Yesu sot pâlatâñ opñâ târotâroniñangât opñâ Anutu mâtâpseindâ zorân tâbanij upap. Zâk hurat kwâkñangâm ândim lâuniñandâ sâm sâtâre okñangânat. Kutñâ sâm bâbâlân kwâkñangânat.

Ninâu sâm betniñan mimbi.

¹⁶ Orot mâme âlipñâ utnam gulip mân upi. Anutu zâk zorat nângi zâkkât singi kut nâi nâi pame, zo yatâ utne bonjâ upap.

¹⁷ A sâtnâ gakârâpziñ, zengât sâtzinj lubi. Zen um dâpziñ galem upmenâ nepziñangât topñâ Anutu mâtenan sâm muyagibi. Zorat nepziñ umâlibân tuune dâp upap. Umbâlâyân tuune zengâren kut nâi âlipñâ mân upap.

¹⁸ Zen nengât op ninâu sâm ândibi. Nen umniñan tosa kârum ândimen. Kut nâi nâi utnam oindâ târârâk upapkât otningâmap. ¹⁹ Ninâuñâ betnan mine Kembunâ melâñnigi zengâren kek gâbatkât dâzânguan.

²⁰ Lumbenangât mariñâ, Anutu, zâk râma galem a patâ Kembuniñ Yesu târotâro zinziñ kâtik zorat gilâmngât mumuñan gâbâ mângei zari. ²¹ Anutu zâk imbanâ sot kâwali zingâmñâ mem bâbâlân kwatziñgi diñâ lum nepñâ tuum kwâtâtibi. Oi zikñak nângi dâp opmap, zo Yesu Kristogât opñâ zengâren muyagibap. Zâkkâren sâm âlip kâtikñâ zem zâimâmbap, zo perâkñak.

²² Bukurâp, den kârep nâi mân kulemgum zingân. Oi zen den girem zo nângâne mân bâliñâ upapkât sâm zingân. ²³ Oi nâ dâzângua nângânek. Bukuniñâ Timoteo, zâk tâk namin gâbâ olañâwe. Oi zâk kek gâbap oi ko zâk sot gârat.

²⁴ A sâtnâ gakârâpziñ sot Kembangât singi a ambân aksik nângâzingân. Italia hânân ândie, zen yatik nângâziñge.

²⁵ Kembangâren gâbâ tânzângoziñgân aksik zengâren zimbap.

Zo yatik.

Ekap Yakobonâ kulengoip.

Mâsimâsikâgât bonjâ.

¹ Nâ Yakobo, Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekât kore anjâ. Kembugât a kâmut gakârâp sijsururun op âi ândie, zen sâmbâtâre otziŋgâm ekap zi kulemguan.

² Bukurâpnâ, zengâren mâsimâsikâ top top muyagei nângâne sâtâreŋoot upap. ³ Zen itâ nângâbi. Zen mâsimâsikâyân ândine zengâren kâtigigin, zo muyagibap. ⁴ Oi kâtigigin, zo zengâren bonjâ muyagem kâtigibap. Oi muyagei zen umgât sikum Anutugât den mân kârum tosaziŋ buŋ op hâlâlu ândibi.

Nângânângâ kârum Kembugâren ninâu sânat.

⁵ Zengâren gâbâ nâiŋâ nângânângâ kârum Anutugâren ninâu sâi pindâbap. Anutu zâk a sâmbâlîŋ den zo mân dâtnângom um bâbâlanŋanŋârâk nângânângâ âlipŋâ niŋgâmap. ⁶ Zorat a um zagât opŋâ buŋâ, Kembu nângâm pâlâtân kwâkŋanŋâm ninâu sâbi. Ka a um zagât upap, zo pibâ gâi saru âbângum âim gâmap, zo yatâ upap. ⁷⁻⁸ A yatâ zo Kembugâren ninâuŋât hâuŋâ mimbatkât sâi mân pindâbap. Um zagât op gulip ândimap, yatâ zorân mân pindâbap.

Sikumziŋ zâizâiŋ zorân bonjâ buŋâ.

⁹ A ziŋ a kanpitâ zâkkât nângâne giginâ opmap. Ka Anutuŋâ a zo a bonjâ kwânâŋi sâtâre patâ upap. ¹⁰ Oi yatigâk a ziŋ a sikumŋoot zâkkât nângâne zâizâiŋ opmap. Ka Anutuŋâ a yatâ zo zâkkât sikumŋoot zorat nâŋi giginâ opmap. Pâlinpâliŋ neule bâlonjâ kek âmbârângâm gemap, zo yatik a sot sikumŋâ kek buŋ opmap. ¹¹ Mirâsiŋ takâmŋâ hibuk bâlonjâ egi âkâm gem neulenâ buŋ opmap.

Zo yatik sikum a nepziŋâ tânâmŋan birâm neule yatâ op buŋ upi.

¹² Nâi zâk mâsimâsikâyân kâtigibap, zâkkât nâŋa sâtâreŋoot uap. Zâk kâtigem umŋâ oi ândei Kembuŋâ sâŋgânŋâ pindi ândiândi kâtik ândibap. Zo umziŋâ zâkkâren kinzap, zengât siŋi sâip.

Mâsimâsikâgât den.

¹³ A nâi, zâk bâliŋanŋât mâsimâsikâgât itâ mân sâbap, “Anutuŋâ bâliŋanŋât mâsikâniŋap.” Bâliŋanŋât mâsimâsikâ, zo Anutugâren mân ziap. Zâkŋâ a nâi bâliŋanŋât mân mâsikâbap. ¹⁴ Mâsimâsikâ zo itâ muyagemap. Nâi zâk zikŋak âkŋâlenŋandâ diimap. ¹⁵ Oi âkŋâlenjâ kâmbu kwap katep mimbap, kutŋâ bâliŋâ. Bâliŋandâ lâmbatŋâ sâk sot um ârândân mu-muŋ op simgât siŋi upabot.

¹⁶ Bukurâpnâ, um gulip upegât gasâziŋ kârâm ândibi. Bâliŋâ, zo hânân gâbâ âsagemap. Âlipŋâ, zo sumbemân gâbâ âsagemap. ¹⁷ Kut nâi nâi âlipŋâ top top, zo uren gâbâ âsakŋâ Ibâ kânok, zâkkâren gâbâ gemap. Zâkkâren, kâin yatâ, kwâtepmâtep mân ziap. ¹⁸ Anutuŋâ nângâm sâlâpkuipkât den bonŋandâ nan bârarâp muyageniŋgip. Oi zâkkât arâp zengât tenŋâyân kâdom op kinatkât yatâ otniŋgip.

Den nângânângân zorân buŋâ, luluŋâ zorân bonjâ.

¹⁹ Bukurâpnâ, zen nângânek. Anâ den nângânatkât bâbâlan utnat. Den sâsân sot kuk den sâsân, zorat yâmbârinat. ²⁰ A kuk orotŋâ, zo Anutugât târârak mâtâp zo wâlap. ²¹ Zorat zen um sumun sot gâŋgoŋâ zo birâm mulunân ândim siŋi âlip den umziŋan pâip, zo buku op mem ândibi. Zorânâ um dâpziŋ kubik-papkât imbanjâ zemŋanŋap.

²² Zen den kindapŋak mân nângâbi. Buŋâ. Nângâm lubi. Nâi zâk kindapŋak nângâbap zo ko umŋâ kâitkum simgât siŋi upap. ²³ Nâi zâk den nângâm mân lubap, zâk anjâ si sâŋgânziŋ niniŋgurân ikme, zo yatâ

upap. ²⁴ Zen si sângânziñ ekñâ birâm âim tobatziñ nelâmzângomap. ²⁵ Nâi zâk Kembangât gurumin den bonñâ nângâm lum kâtigem ândibapñâ bonñâ ek âkñâlem op ândibap.

Singi âlibân ândiândigât den.

²⁶ Nâi zâk singi âlibân ândiman sâmbâ lâu sâput mân galemgumap, zo ko umñâ kâitkumap. A yatâ zorân singi âlibân ândiândiñ zo yenñâ upap. ²⁷ Malâ mandu umbâlâ op ândine ziñgit on galem otziñgâbi. Oi hânân bâliñâ ziap, zo umziñ sumunkombapkât kândâtkubi. Zen yatâ op ândinetâ Anutuñâ ziñgiri âlip oi itâ sâbap, “Singi âlip mem ândie.”

2

Sikumziñoot sot kanpitâ zo dâbâk otziñgâbi.

¹ Bukurâp, zen âsakñâ mariñâ, Kembuniñ Yesu Kristo, zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâmenñâ a zâizâiñ giginâ kut nâi nâi hâtubâtu mân otziñgâbi. ² Nâ itâgât san. Yesugât a kâmut minduminduziñan a nâi, lomba a, kamân nâin gokñâ zâk hâmbâ neulenoot sângân zâizâiñ gâi a nâi, lomba a, kamân nâin gokñâ hâmbânâ alâkñâ pam kândâtñan gâbap. ³ Oi zen a hâmbâ neulenoot zo ekñâ itâ sâmbâ dukubi, “Gâ zi ga. Tâtat âlipñâ mâteyân zi ge tat.” Yatâ sâmbâ a kanpitâ itâ dukubi, “Gâ ândi kin mo kian ginñan ge tat.” ⁴ Zen a zeñgât holiziñâ mân nângâm yatâ upme. Zen zo yatâ osetziñan hâtubâtu otziñgâme. Yatâ op Kembangât mâtâp gulipkume.

⁵ Bukurâpnâ, den sa nângânek. Anutuñâ a dap yatâ zo gâsum sâlâpzângoip? Hânân a kanpitâ ândime, zen nângâm pâlâtânân umgât gom sambe opñâ Anutu um topñan ândibigât gâsum sâlâpzângoip. Zo a umziñandâ zâkkâren kinmap, zeñgât singi sâip. ⁶ Oi zen ko a kanpitâ sinziñ ginñandâ ziñgitme. A ikâ ziñ denân zâmbanme? A sikumziñ patâ zorân

kâsa otziñgâm denân zâmbanme. ⁷ Oi a sikumziñoot ziñ Yesugât kutsiñgi âlip kwâkñiñan zariñ, zo sâmbâ bâliñ kwapme.

Den nâi lum nâi birâbirân, zo mân dâp uap.

⁸ Gikangât opmat, yatik bukugangât upan. Den kâtik kombânñâ zo yatâ Kembangât ekabân kulemgune ziap. Zo lune perâkñak âlip upap. ⁹ Ka a sât hâtubâtu otziñgâbi zo ko bâliñ utne gurumin den zorânâ topziñ sâmbâ muyagibap. ¹⁰ Nâi zâk gurumin den nâmbutñâ lumñâ nâi birâbap, zo den ku a upap. ¹¹ Zorat sâbâ. A nâigât ambân, zâk sot mân ândiban sâip, zâkñagâk gâ kâmbam mân kumban sâip. Oi gâ a nâigât ambân sot mân ândimñâ a kâmbam kumban zo ko gâ den ku a upan. ¹²⁻¹³ A nâi um lâklâk buñ otziñgâmap, zâk gâtâm Anutuñâ yatigâk um lâklâk buñ okñangâbap. Ka a um lâklâk op buku otziñgâbap, zâkkât topñâ Anutuñâ sâmbâ muyagei Kembangât mâteñan keñgât buñ kinbap. Zorat gurumin den zorân topniñ sâmbâ muyagibap. Zo nângâm kwâtâtemñâ um lâklâk op târârak op ândibi.

Nângâm pâlâtân bon buñâ sot gukupitñâ.

¹⁴ Bukurâpnâ, a nâi nâ nângâm pâlâtân sot ândian sâbap, oi buku mân otziñgâbap, zâk nângâm pâlâtânñâ zo dap op tâmbet agoagonñan gâbâ mâkâbap? ¹⁵⁻¹⁶ A mo ambân nâiñâ hâmbâ, sâk pâke mo nalem kârum ândei kâmut zeñgâren gâbâ nâiñâ mân beknan memñâ itâ dukubap. “Gâ âlip âi ândiban. Gâ pateñ opatkât sâkkâ kâpiban. Gâ nalem nem âkon upan.” Nâi zâk lâunandik yatâ sâmbâ dap op beknan mimbap? ¹⁷ Zorat a nâi nângâm pâlâtân sot ândian sâmbâ buku mân otziñgâbap, zâkkât nângâm pâlâtân zo mumuñâ sânat.

¹⁸ Mo a nâiñâ itâ sâbap? Gâ nângâm pâlâtân zemgigap. Nâ ko buku orotñâ zemnigap. Nângâm

pâlâtângâ buku orotnjâ buñâ, zo tirâpnona ikpâ. Oi nâ buku orotnjângât nep tuum nângâm pâlâtânngât bonjâ tirâpgobat. ¹⁹ Anutu kânok ândiap, den zo nângâm kwâtâtemat. Gâ zo yatâ nângâm kwâtâtem sumbemgât sinji uan sâmat. Ka zitâ sâ nângâ. Wâke zinjâ zo yatâ nângâm Anutugât kenjât op sânmziñ sâmbumap. ²⁰ Gâ a um kwamen, nângâm pâlâtân sot buku orot buñâ. Nângâm pâlâtângâ zo yenjâ.

Abaram sot Rahaba zet nângâm pâlâtân op bonjâ muyagiwet.

²¹ Nângâm pâlâtân bonjâ zorat sa nângâ. Sâkunniñâ Abaram, zâkkât nanjâ Kembangât sinji sâm kumbat sâi Anutuñâ nângi tosanjâ buñ oip. Zo orot mâmenjângât yatâ oip. ²² Oi itâ nângâ. Abaramgât nângâm pâlâtân zo orot mâmenjândâ beknjan meip. Oi nângâm pâlâtânjâ târokwâi patâ oip. ²³ Oi zorat Abaramgât den kulem nâi itâ ziap,

“Abaram zâk Anutugât dijâ nângi bon oipkât Anutuñâ zâkkât nângi târarak oip.”

Oi zorat Abaramgât itâ sâwe, “Zâk Anutugât buku kânok.”

²⁴ Iknek. Anutu zâk a nâi nângâm pâlâtânngârâk egi tosanjâ buñ mân upap. Egi buku orotnjângât nep mâpot tuugi tosanjâ buñ upap.

²⁵ Oi yatik narâk nâin Anutuñâ Kanaan hân zo Isirae zengât sinji sâi lañ mâman ambân Rahaba, zâknjâ Anutugât den nângi bon oi Isirae a zagât hân ek mânângârâwet, zet zâkkâren gâitâ buku otzikâm tik mâtap zâpari âiwet. Rahaba zâk buku orotnjângât nep tuugipkât Anutuñâ nângi tosanjâ buñ oip. ²⁶ Zorat itâ ziap. Sâk zâk kaapumjâ buñ op mumujâ muyagemap, zo yatigâk buku orotnjâ buñ oi nângâm pâlâtânjâ zo mumujâ opmap.

3

Nâmbâlamniñ galem utnat.

¹⁻² Bukurâpnâ, nen aksik patâ sâm tâpâkumen, zorat zengâren gâbâ donjbejnâ um bâbâlan kwâkâziñgâziñgân nep tuunat mân sâbi. Nângânek. Den sâm kwâkâkwâknjâ narâknjan Kembujâ kwâkâziñgâziñgân a nen den bâliñjâ sâm ândimen, zorat hâujâ yâmbâtnjâ niñgâbap. Nen aksik patâ âsâbân sâm tâpâkumen. A nâiñjâ den bâliñjâ mân sâbap, zâkkât a âlip, târarak sâsânjâ. Yatâ zorânjâ um sâknjângât âlip upapkât nep tuubap. ³ Bâu patâ biosi zen dinnijâ lubigât lâuziñjan tâk kâtik pamen. Zo pam kwâknjan tap mem purikgurik tuugindâ âime. ⁴ Wangâgât yatik nângâme. Zen patâ oi pibâ kâtikjândâ kom alei âime. Oi mâbugwâbure tuutuujâ mâiktârâ zo mem mâburine mâtap âiâiñjâ dâp âimap. ⁵ Oi a nâmbâlam zo yatik mâiktârâ, zo kut nâi nâi yâmbâtnjâ op zâimap.

Nânge. Kârâp zâk mâiktârâ. Yatâ zorânjâ hibugân pâindâ sem nângâmap. ⁶ Nâmbâlamziñjâ zo kârâp yatâ. Zâknjâ sâk toren walâziñgâm bâliñjângât mam op nep tuumapjâ um sâknijâ sumunkomap. Oi ândiândiniñjâ oi semap. Zikjâ ko sim kârâbân gâbâ kârâp sâugi semap. ⁷ Zuu top top saruin sot hânân sot nii, mulum, zo anjâ mem sândukjân kwatziñgâmen.

⁸ Nâmbâlam ko a nâiñjâ dap op mem sândukjân kwâpap? Zâk âkonjâ buñâ, purikgurik op bâliñjâ memap. Mulum kâtik, kwaru yatâ. ⁹ Nâmbâlamniñjândâ Kembu Ibâniñjâ sâm âlip kwapmen. Oi nâmbâlamniñjandik a Anutugât holi tobat sâm bâliñjâ kwatziñgâmen. Lâu zobik den âlip sot bâliñjâ gemap.

¹⁰ Bukurâpnâ, yatâ zorânjâ mân dâp uap.

¹¹ Dabân yatâ too sinñan zobigâk naamjâ sot kâlakjâ mâpot gem gâbabot?

¹² Bukurâp, koserân dap yatâ kolinjâ muyagibap? Mo samân dap yatâ

zâlâli muyagibap? Mo sarunâ samņâ upap?

Nângânângâ uren gok sot âmbiren gok.

¹³ Zengâren gâbâ nângânângâ a mo nângâm upme, zo ândie? Zâk lumbenâ ândim orot mâme âlip muyagem ândei nângânângânangât topņâ muyagei a ikpi. ¹⁴ Oi zengât umziņan um kâlak sot um zâizâiņ zeî sâkziņ mem zâim den bon nângen sâne sarâ upap. ¹⁵ Nângânângâ mâtâp zo ubâ gâip mân sâsân. Buņâ. Nângânângâ zo hânân gokņâ. Ayân gok. Sataņgâren gok. ¹⁶ Kâsa kâsa, um kâlak sot zâizâiņ zimbap, zo yatik kâsâp sot sumunņâ zo zem zâibap.

¹⁷ Nângânângâ uren gokņâ, zorânâ ko mâtâp âlip itâ muyagemap. Um salek, lumbenâ, sât lulu, buku orot sot siņgi âlipkât bonņâ nâmbutņâ. Um zagât mo sarâ ândiândiņ buņâ. ¹⁸ Lumbenangât nep tuume, zen ariķņâ kâmitne târârakņangât bonņâ muyageziņgâmap.

4

Sâknam nep tuum bon mân muya-muyagiņ.

¹ Zengâren kâsa sot kâmbam zemap, zo top wangât? Sâkkât âkņâle zemap, zorâņ kâmbamgât nep tuumap. ² Zen um sâkkât âkņâle op kut nâi mân mime. Kâmbam kom kâsa op kut nâi mân mime. Zen ninâu buņ ândime, zorat. ³ Oi zen kut nâigât ninâu sâm âim ma ko mân mime, zo ko umziņan den bâliņâ zeî ninâu sâme. Zen itâ nângâme, “Kut nâi zo muyageniņgi kâtigem um sâkniņangât âkņâle zorat bonņâ muyaginat.”

Umniņandâ nâin nâin mân nângânat.

⁴ Haai, târotâro mânâmânangât zen. Hânân kut nâi nâi ziap, zorat siņgi ândibanņâ Anutu kândâtkuban. Zo nânge mo buņâ? Zorat nâi zâk hânân kut nâi nâi ziap, zo buku okņangâbapņâ Anutu kâsa

okņangâbap. ⁵ Mo den kulem nâi ziap, zo nângâne yen opmap? Den zo itâ,

“Umniņan Kaapum pâip, zo zâkkât siņgiyâk ândibapkât kâtigemap.”

⁶ Den kulem nâi ko itâ ziap, “Tânnângonâņgoņ, zo donņep niņgâmap.”

Zorat den nâi itâ ziap, “Anutu zâk a zâizâiņ zengât tân kwâkâmap. Ka a ziņangât nângâne gemap, zo ko tânzâņgozâņgoņ zo ziņgâmap.”

⁷ Zorat Anutu um topņan gigiņ op ândibi. Oi Sataņ kâsa minņangâne birâziņgâm âibap. ⁸ Zen Anutu mâte okņangâne zâkoot zen mâte otziņgâbap. Bâliņ mâme a ambân, zen bâliņâziņâ saņgon birânek. Âi kom ga kom upme, zen umziņ saņgone salek oik. ⁹ Zen topziņ nângâm biranņâ isem umbâlâ upi. Girâziņâ zo melâņ umbâlâ upi. Oi sâtâreziņ zo melâņ girâp isebi. ¹⁰ Kembugât mâteņan umziņ diim ge ândine zâkņâ mem zaatziņgâbap.

Kembu mân walâm ândinat.

¹¹⁻¹² Bukurâpnâ. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkâņ a kânok ândiap. Zâk zâņgobap mo kubikziņgâm birâziņgâbap, zorat imbanņâ zemņangap. Zen ko sâm bâliņ mân upi. Nâi zâk bukuņâ sâm bâliņ kwap hâuņangât den sâbap, zâkņâ gurumin den sâm bâliņ kwap kândanņap. Gâ gurumin den sâm bâliņ kwap kândanņan zo ko sât luluņ a mân op, sâm kwâkâkwâkâņ a upan. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkâņ a kânok ândiap. Zâk zâņgobap mo kubikziņgâm birâziņgâbap, zorat imbanņâ zemņangap. Gâ wangandâ bukugangât den hâuņâ sâban? Zo Kembugât nep.

Kembuņâ nângâniņgi kut nâi ut-nat.

¹³⁻¹⁶ Bâi, itâ nângâne. Zen itâ sâme, “Itârâņ mo mukan kamân

zoren âi kut nâi nâi anġâgwangâ op kât sikum mem ândeindâ kendon zi âki âburinat.” Zen zâizâin den sâm sâkziņ mem zâime. Zâizâin den zo bâliņâ. Mukan zo mo zo muyagibap, zo zen mân nânġe. Mo ândiândiziņâ zo dap yatâ? Zo kaapum yatâ. Zo mâik nâi muyagem zorâņak buņ upap. Zorat itâ sânetâ dâp upap, “Kembuņâ nânġâniņġi wâġân ândim yatâ mo yatâ utnat.”¹⁷ Nâi zâk mâtâp âlipņâ zo ekņâ laņ birâbap zo ko tosa muyagibap.

5

A kât sikumġât âkņâle upme, zengât den.

¹ Kât sikum a zen sâknam muyageziņġâbap, zorat kânņan isem umbâlâ utnek. ² Irâ sikumziņ alâgem buņ upap. Oi pet hâmbâziņ mem ândime, zo hânġât siņġi. ³ Narâk pânġânok oi zen sikum motziņ minduwe, zo birâbi. Goide kât sot kâtziņâ zo bâliņ opņâ hân oi zorâņâ topziņâ sapsubap. Kârâpņâ yatâ ziņgesei sâknam nânġâbi. ⁴ Nânġânek. A nepziņ hibuk urine kâitziņġom nep sânġân diim ġei ziņġâwe. Oi kâlamziņan bon mimiņ nep tuuwe, zen yatik otziņġâne isene sumbem kâwali a zengât Kambu kindapņan ġiarip. ⁵ Sikum a ziņ hânân sâknam kâbâ yâmbât buņ ândim âkņâliwe. Nen bâu nalem ziņġindâ nem lâmbatne zânġom om nimen. Zen zo yatâ sii nalem patâ nem ândimņâ kâmbamġât siņġi op narâk patin bâu yatâ zânġom tâmbetzânġobi. ⁶ Sikum a ziņ a târârak diņâ sâm kwâkâm laņ kâmbamân parâwe. Zâk sâkņanġât hâuņâ mân sâip.

Sâknam kwâkņan ândim Kambu patâniņġâbapkât mambât ândinat.

⁷ Bukurâpnâ, zen Kambu ġâbapkât mambât âkon buņ ândibi. Nânġe. Nep mariņâ nâiņâ nep kârâm kâmit nalem bonņâ âsagibapkât mambât ândimap. Oi maa sot map dâbâk oitâ bonņâ lâmbatpapkât nânġâm

ândimap. ⁸ Oi Kembangât narâkņâ pânġânok uapkât zen âkon buņâ mambât ândim umziņ tângune kâtigibap.

⁹ Bukurâp, zen a torenņâ mân sâm bâliņ kwatziņġâbi. Kuk den mân dâzânġobi. Patâņâ gam hâuņâ ziņġâbapkât. Nânġânek. Patâniņâ zâk hânġi kândâtņan ga kinzap.

¹⁰ Bukurâpnâ, Propete Kembangât sâtkât den sâweņâ sâknam kwâkņan ândim kâtigiwe. Zengât mâtâp zo lâņbi. ¹¹ Nânġe. Sâknam kwâkņan kâtigem ândiwe, zengât nânġindâ âlip uap. Hiobe zâk sâknam kwâkņan ândim mân loreip. Zâkkât den siņġi nânġe. Oi Kembuņâ um nânġâm bet kut nâi nâi âlipņâ pindip, zo nânġe. Kembangât tânzânġozânġoņ sot buku orotņâ patâ ziap.

Sâm kâtik den.

¹² Bukurâpnâ, den nâi zi sa nânġânek. Zen sumbemân mândâm den sâm kâtigime. Zen hânân kwap den sâm kâtigime mo kut nâi nâiyân kwap den sâm kâtigime. Zo mân upi. Zen dinziņâ perâkņakkât bonņâ perâkņagâk âsagibap. Mo buņâ sâne buņ upap. Zo tosa muyagibegât yatâ upi.

Mâsek zine kut nâi upi.

¹³ Zengâren ġâbâ a nâiņâ sâknamân ândibap, zâk Anutugâren ninâu sâbap. Nâi zâk sâtâre op ândibap, zâk mâpâmâpâse kep mimbap. ¹⁴ Zengâren a nâi mâsek upap, zâkņâ Yesugât kâmut a sâtņâ sâi gam zâkkât op ninâu sâbi. Oi Kembangât kot sâm kelâk too saņġonņanġâbi. ¹⁵ Zen nânġâm pâlatânân ninâu sâsân, zorâņ mâsekņâ kubikpap. Kembuņâ a zo tângoï âlipņâ upap. Tosanâ oip, zo gulipkubap. ¹⁶ Zorat zen âlip upigât bâliņâziņâ sapsun ninâuņâ tânagobi. A târârak nâi ninâu sâi imbaņoot upap. ¹⁷ Propete Elia, zâk a nen yatâ. Zâk map mân ġibapkât kâtigem ninâu sâip. Ninâu sâi kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok zorat umņan map

mân gem zeip. ¹⁸ Oi bet dum ninâu sâi sumbemân gâbâ map gei hânân kut nâi nâi kâmñâ takip.

Gulip orotñâ zo diizingâne gabi.

¹⁹⁻²⁰ Bukurâp, zengâren gâbâ nâi zâk den bonñâ zorât mâtâp, zo birâm walâm ari buku nâinâ diigi âburem gâbap, zo ko zâk itâ nângâbap, “Nâi zâk bukuñâ mâtâp bâliñan gâbâ di-imñâ Anutugâren pâi Anutuñâ a zorat tosa donbep gulipkubap. Oi a zo um dâpñâ mumuñangât sîngi oibân gâbâ mâkâbap.”

Zo yatik.

Ekap kânok Peteronjâ kulemguip.

Mâsop den.

¹ Petero, nâ Yesu Kristo zâkkât Aposolo ândiannjâ Anutuñâ a di-izingip, Ponto, Galata, Kapadosia, Asia sot Bitinia hânân osetboset ândie, zengât ekap zi kulemguan. ² Anutu Ibânjâ nângi zeipkât gâsum sâlâpzânngoip, zen Kaapumñâ um hâlâlu kwatziñgâbap sot Yesu Kristogât diñâ lunetâ zâknjâ zengât op moipkât um salek kwatziñgâbapkât diizingip. Zengâren um lumberjâ sot tânzânngoizânngoñ patâ op sambâlem zimbap.

Sumbemân kut ñai âlip zorat sâtâre utnat.

³ Nen Anutu, Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât Ibâ, zâk sâm âlip kwâkñangânat. Zâknjâ Yesu Kristo mumuñan gâbâ mânggeipkât tânnânngom um bâbâlan op ândiândi bonñangât nângâm nângâm ândinatkat mânginiñgip. ⁴ Oi sumbemân neñgât sinji kut ñai zinzij kâtik, buñ orot buñâ, zo pâi neñgât mambâtningâm ziap. Zo minatkât yatâ otniñgip. ⁵ Anutu zâk imbanñangootñâ galem otniñgi nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeindâ gâtâm narâk âki kubikkubikkât bonñâ muyagibap.

⁶ Zen zorat sâtâre op ândie. Narâk pânkânok ziren Anutuñâ sâi sâknam sot kâbâ yâmbât top top sot umbâlâ kwâkñan ândine zorânjâ mâsikâziñgâbap. ⁷ Zorat den ñai sâbâ. Goide kât zo yenñâ, kârâbân pane sei topñâ muyagime. Zengâren yatik topziñ âsagibapkât sâknam sot kâbâ yâmbât âsageziñgâmap. Nângâm pâlâtânziñ bonñâ mo buñâ, zorat topñâ muyagibapkât âsagime. Zen nângâm pâlâtânziñ zo bonñâ, zorat sâknam kwâkñan ândine Yesu Kristo gâbabân zengât sâtâre sot

sâm âlip zo muyagibap. ⁸ Zen Yesugât holi tobat mân igâwenjâ umziñ zâkkâren kinmap. Oi narâk ziren sinziñâ mân igâwenjâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândie. Oi zorat sâtâre patâ, zo anjâ mân nângânângânj, zo nângânangâm. ⁹ Nângâm pâlâtânziñangât bonñâ, um dâpziñ sumbemân zâizâin, zorat mâte otziñgapkât sâtâre ue.

Propete zen den kânñan sâwe, zo bon muyageip.

¹⁰ Propete ziñ Anutugâren gâbâ tânzânngoizânngoñâ zi dap dap muyagibap sâm zorat topñâ mâsikâm ândim gawe. Oi a narâk ziren ândien, neñgâren tânzânngoizânngoñ zo muyagibapkât den kânñan sâwe. ¹¹ Propete ziñ itâ sâwe, “A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât sâsânj, Kristo, zâk âsagem sâknam nângâmñâ ko neule âsâkñan zâi mem ândibap.” Kaapumñâ den zo umziñan pâi zen narâk ikâ zoren mo dap yatin Kristo zo yatâ muyagibap sâm, nângâm ândim gawe. ¹² Oi den sâwe, zorat bonñâ ziñan buñâ, neñgâren muyagibapkât sâsânj, zo sâm muyagiwe. Oi narâk ziren den zorat bonñâ muyageip. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ sângongui sumbemân gâbâ gem Kembugât sinji a mam otziñgi sinji âlip dâzânngowe. Sinji âlip zo den bonñâ. Oi sumbem a ziñâ den zorat topñâ iknatkât nângâm ândiwe.

Ândiândi sângiñâ zo kândâtkubi.

¹³ Zorat zen um nângânângâziñ kubik um kendon ândibi. Oi Yesu Kristonjâ muyagemñâ tânzânngobap, zorat nângâm nângâm um bâbâlan op mambât ândibi. ¹⁴ Ândiândi sângiñâ sot lan gulip ândiândiñ mem ândiwe, zo narâk ziren mân mem ândibi. Buñâ. Anutugât diñâ lum ândibi. ¹⁵ Um hâlâlu mariñandâ diizingipkât zen zâk yatâ târârak op ândibi. ¹⁶ Kembugât den ñai itâ kulemgune ziap,

“Nâ târârak ândiangât zen târâragâk ândibi.”

Yesu Kristogât gilâmjandâ sângâniñ meip.

¹⁷ Zen Ibâniñ sâm mâpâsime, Anutu zâk hâtubâtu mân opmap. Ândiândiniñgât tobatniñâ nângâm dinniñ sâm kwâkâbap. Zorat zen kwande ândim hurat kwâkñangâm ândibi. ¹⁸ Zen itâ âlip nângâme. Nen sâkurâpniñâ zengât mâtâp lâñ ândeindâ kut nâi yenñâ, goide kât yatâ, zorâñ mân sângâniñ meip. Buñâ. ¹⁹ Kristogât gilâmjandâ sângâniñ meip. Zâk râma gwamñâ sâkñâ âlipñâ zo yatâ op ândeip. ²⁰ Anutu zâk mârurnjan hân kombânâ mân muyageibân nep zo nanñâ sâm pindip. Nânñangât muyamuyagiñ ko bet narâk murukñan zi nengât op muyageip. ²¹ Zâkñâ nen Anutugâren târokwatniñgip. Anutuñâ mumunjan gâbâ mângim neule âsakñâ giñangi giarip. Zorat nen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândien.

Den siñgi âlipjandâ mânginiñgip.

²² Zen den bonñâ lunetâ um dâpziñ salekkoip. Oi buku bonñâ upigât yatâ muyageip. Zorat umñâ gâsâyagom ândibi. Umziñ nep zoren pane buku orot âsagem kâtigibap.

²³ Zen âsaâsagiñ uñakñâ. Buñ orotñan buñâ, mân buñ orotñâ. Anutugât den ândiândiñ sot zinziñ kâtik, zobâ muyagiwe. ²⁴ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen hibuk yatâ. Oi neuleziñ zo hibuk neule bâlonñâ yatâ. Hibuk neule zo âmbârângâm gemap.

²⁵ Anutugât den ko zo zinziñ kâtik. Zo zem zâimâmbap.”

Siñgi âlip den dâzângowe, zo ko zi.

2

Nen Yesugâren pâlâtân op kâtiginat.

¹ Zen bâliñâ sot sarâ sot kâsâp, umân pâpan, mem ge kwâkwat den zo birâm nanğabi. ² Birâmñâ katep

mâik namgât otziñgâmap, zo yatik zen um dâpziñangât nalem, Anutugât den, zorat yatik otziñgâbap. Zo nemñâ siñgi âlibân lâmbat kâtigem kinbi. ³ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuñâ tânzângoi nângâm âkñale urâwe, zorat op zâkkât den nângâmñâ lunam upi.

⁴ Kembuniñâ Yesugât den nâi itâ ziap. Zâk mirâ kunkunñâ ândiândiñ. Anñâ ek birâne Anutuñâ zâkkât nângi zari mem sâlâpkoip. ⁵ Zorat zen hâmba ândiândiñ op zâkkâren târokwap kin zâimñâ Kaapungât namâ upi. Oi Kembugât tirik namâ galem a yatâ umziñâ Kembugâren

pane zeï kore okñangâbi. Zo Yesu Kristogât op nângi âlip upap.

⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Nângâ.

Nâ Sioñ bâkñan, Yerusalem kamânân kunkun nâi kwânânğan. Kunkun zo gâsum sâlâpkuwan, zo sângân patâ. Anñâ zâkkâren nângâm pâlâtân kwapi zo ko mân kwakpi.”

⁷ Oi zen zâk nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândime. Zen zâkkât nângâne bonñâ uap. Ka a nâmbutñâ nângâm pâlâtânziñ buñâ, zengât itâ sâip,

“Mirâ tuutuun a kunkun ek âkon op birâwe, zorâñ kunkun zinziñ kâtik op kinzap.”

⁸ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen kunkun zoren kom tâmbetagobi.”

A siñgi âlip birâmñâ zoren kumbigât sâsân zo, zen yatâ upme.

Nen Anutugât kâmut urâwen.

⁹ Zen ko Anutugât kâmut gakânñâ sot tirik namâ galem a gakânñâ sot târârak a ambârâpñâ. Yatâ zo zen ko nâtâtigân gâbâ diiziñgâm ga âsakñan zâambarip. Kut nâi nâi âlipñâ opmap, zorat siñgi den sâne lañ kârâbapkât gâsuziñgip. ¹⁰ Zen mârurnjan zâkkât a mân urâwe. Narâk ziren ko Anutugât a kâmut ândie. Mârurnjan

kwakmak ândiwe. Zi ko tânzângoi ândie.

Bâliñâ kândâtkom ândinat.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ dâzângua nângâne. Zen hânân kwande sot lomba ândimeñâ um sâkziñangât âkñâle bâliñâ zo kândâtkubi. ¹² Wangât, um sâkziñangât âkñâle bâliñâ zo um dâpziñangât kâsa yatâ uap, zorat. Yatâ ândimeñâ um kâtik osetziñan târârak ândibi. Yatâ ândine um kâtik a ziñâ zengât lañ bâliñ mâme sâmñâ topziñ ek nângâmñâ Anutuñâ takâbabân orot mâme nepziñangât Anutu sâm âlip kwâkñangâbi.

A kutâ zengât den lunat.

¹³⁻¹⁴ Kembangât op a kutâ sot a sâtñâ top top zengât sâtziñ lubi. A kutâ patâ ândiap, zâkkât sot hângât galem a zâambarip, zengât den kâtik ârândân lubi. Ziñâ bâliñ mâme a hâuñâ zingâbigât sot a âlipñâ ândie, zen sâm âlip kwatziñgâbigât sâm ziñgip. ¹⁵ Zen ko nep âlip zi tumñâ a um kâtik sâm gulip muyagime, zengât den mem gei pambigât Anutuñâ sâm ziñgap. ¹⁶ Zen olañziñgipkât dumun buñ ândie. Oi ândiândi zorânâ bâliñâ mân ekap-kubap. ¹⁷ Târârak ândim Anutu kore okñangâbi. ¹⁸ Zen a aksik zengât nângâne giginâ mân upap. Bukurâpziñ umziñandâ gasâzângoi ândibi. Anutu hurat kwâkñangâm ândibi. A kutâ patâgât sât lum ândibi.

Kore a, zengât den.

¹⁹ Kore a, zen patârâpziñ hurat kwatziñgâm sâtziñ lum ândibi. A patâ âlipñâ sot sânduk ândiândiñ, zenâk buñâ. Kârâpñâ ândiândiñ, zen ârândân sâtziñ lum ândibi. ²⁰ Zen Kembangât nângâm âlip utnetâ lañ sâknam ziñgâne âkon den mân sâm ândine ko Anutuñâ zengât nângi âlip upap. ²¹ Ka zen tosa muyagine lapitziñgâne Anutuñâ dap yatâ nângi âlip ñâi upap? Zen târârak ândim kâmbam ziñgi hâuñangât den mân

sâm ândine Anutuñâ zengât nângi âlipñâ upap.

Yesugât mâtâbân lâñ âinat.

²² Zen yatâ upigât sâm ziñgip. Wangât, Kristo zâk yatik zengât op sâknam nângâm kândom otziñgip. Oi zen mâtâp zo ekñâ yatik lâñ âibi. ²³ Yesu zâk bâliñâ mân oip. Sarâ lâuñan gâbâ mân gâip. ²⁴ Zâk sâm bâliñ kwâkñangâne hâuñâ mân sâip. Sâknam pindâne hâuñangât den mân dâzângoip. Buñâ. Den sâm kwâkâkwâkñ nep bonñâ tuumap, Anutu, zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeip. ²⁵ Nengât bâliñandâ zâkkât sâkñâ kwâkñan zari poru nagân mem zâi moip. Nen bâliñâ birâm ândiândi târârak ândinatkat yatâ oip. Zâkkât useñâ zorân zengât use zo gulipkoi sogei âlipziñ urâwe. Zen râma yatâ lañ gulip ândiwe. Narâk zi ko um dâpziñangât galem a, Yesu, zâkñâ diiziñgi zâkkâren ga ândie.

3

A ambân zengât den.

¹⁻² Ambân zengât yatik sâbâ. Zen abârâpziñ zengât giginâ ândibi. Oi abârâpziñ nâmbutñâ zen Kembangât den kom ândine zen den mân dâzângomñâ diim gem ândine abârâpziñ zengât orot mâme âlip zo ekñâ umziñ melânbi. ³ Ambân zen sâkkât neule kâukziñ mem kubik kwâlak sângân zâizâiñ gânduziñan pame sot hâmbâ neule âlip mem ândime, zorat nângâne yennâ upap. ⁴ Neule bonñâ zo itâ. Umziñan tik zem muyagemap, zo neule zinzin kâtik muyagei Anutuñâ nângi zâizâiñ upap. Um lumbe sot um sânduk ândiândiñ, zorat san. ⁵ Kembangât siñgi ambân mârurnan ândiwe, zen neule zo mem ândiwe. Oi Anutugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândim abârâpziñ sâtziñ lumarâwe. ⁶ Serañâ Abaramgât den zo lum ândeip. Oi patânâ sâm ândeip.

Oi zen kut n̄ai n̄ai âlipn̄a opn̄a kengât buŋ ândim Seragât bârârâp op ândibi.

⁷ A zengât yatik sâbâ. Ambân zen imban̄aziŋ gigin̄a. Zorat op ambirâpziŋ zen n̄angâmnik kut zo otziŋgâm ândibi. Oi ândiândi kâtikkât ârândân ândibigât sâip. Zorât a ziŋ ambirâpziŋ gâlem otziŋgâm ândibi. Yatâ op ândine ninâuziŋâ pânsâsân buŋ, hâlâluyâk zâibap.

⁸ Oi mâpot sâbâ. Zen aksik patâ umziŋ diim gei um kânok op um sândugân ândibi. A toren̄nâ, zengât bukurâpniŋâ sâm umziŋandâ gâsâyagom lumbern̄a op um n̄angânangâyân ândibi. ⁹ A ziŋ kut n̄ai bâliŋâ otziŋgâne hâuŋâ bâliŋik mân otziŋgâbi. A ziŋ sâm bâliŋ kwatziŋgânetâ hâuŋâ sâm bâliŋ den mân dâzâŋgobi. Buŋâ. Zen sâm âlip kwatziŋgâbi. Anutuŋâ mâsop minziŋgâbam diiziŋgipkât a mâsop minziŋgâbi.

¹⁰ Zorat Kembangât ekabân den n̄ai itâ zaip,

“N̄ai zâk ândiândigât âkŋâlemap sot narâk âlip muyagibapkât n̄angâmmap, zâk lâun̄a galem oi den bâliŋâ mân takâbap. Oi lâun̄an gâbâ sarâ den mân gâbap. ¹¹ Bâliŋ top top zo kândâtkom kut n̄ai n̄ai âlipnik upap. Oi lumbern̄a mâtâp kârum muyagem nepn̄a tuubap. ¹² Kembangâ a târârak zen ziŋgiri âlip opmap. Konsâm mâpâsime, zorat kindapkwap tâpmap. Bâliŋ mâme zen ko Kembangâ ziŋgitn̄a kâsa otziŋgâm ândimap.”

Sâknamgât den.

¹³ Zen ko kut n̄ai âlipn̄angât n̄angâm nep tuum kâtigem ândine an̄a dap dabân tâmbetzâŋgobi? ¹⁴ Bâliŋ mâme a nâmbutn̄a ziŋ kâsa otziŋgâne sânam kwâtkwât mân upi. Orot mâme âlipn̄angât sâknam kwâkŋan zâibi zo ko Anutuŋâ zengât n̄angi âlip upap. Kâmbam zâŋgonam utne sânamziŋ mân sâmbubap.

Kengât mân upi. ¹⁵ Umziŋ mem kubikne Kriston̄a ko kembuziŋ ândibap. Oi n̄angânangâziŋandâ Kembangâren n̄angâm ândime, zorat mâsikâziŋgâne um bâbâlan̄ op topn̄a sapsubi. ¹⁶ Oi den zo mulunângen sâmŋâ umziŋan bâliŋâ n̄ai mân muyagei sâbi. Hurun̄angen sâne âlip upap. Yatâ utne Kristo sot pâlâtân op ândim kut n̄ai n̄ai upme, zorat sâm bâliŋ kwatziŋgâme, a zo zen sarâziŋangât top muyagei ek an̄un upi. ¹⁷ Kristogât siŋgi a zen kut n̄ai n̄ai âlip op ândine Anutuŋâ n̄angi âlip oi kâmbam sot tâk namin zâmbanbi, zorat n̄anga âlip upap. Ka bâliŋ utne sâknam ziŋgâbi, a zo zengât n̄anga giap.

¹⁸ Kristo zâk târârak op ândimn̄a a nâmbutn̄a zengât bâliŋâziŋangât opn̄a sâp kânok moi âkip. Târârakn̄andâ gâŋgonâ neŋgât op yatâ oip. Nen Anutugâren nâmbanbapkât sâk sot ândeip, zo kune moip. Ka Kaapum sot ândei ko m̄angei zaarip.

Noa ândei ândiwe, zengât den.

¹⁹ Yesuŋâ Kaapum sot ândimn̄a um dâpziŋ tâk namin zeip, zengâren âim siŋgi âlip dâzâŋgoip. ²⁰ Zen mârumn̄an Noa zâk waŋgâ tuum ândei Anutuŋâ um lumbern̄a otziŋgâm, a zo, zen diŋâ lubigât mambâtziŋgâm ândei diŋâ birâwe. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zeŋak waŋgâyân zâine toon̄a mân gwâkâziŋgi ândiwe. ²¹ Too uurup taki Noa sot a ambân gakânâ waŋgâyân zâim hâlâlu ândiwe. Oi too uurup patâ zorat dâpn̄a toon̄a too saŋgonziŋgâme yatâ. Too zo sâkziŋan gwapgwap zo mân saŋgobapkât upmen. Buŋâ. Yesuŋâ mumun̄an gâbâ zariŋkât opn̄a zen Anutu mâten̄an hâlâlu sot tosan̄a buŋ kinbigât too saŋgonziŋgâmen. ²² Yesu zâk sumbemân Anutugât âsan bongen zâi ândiap. Zoren ândei sumbem a zâizâiŋ sot imban̄aziŋoot aksik patâ zen zâkkât gigin̄a ândie.

4

Yesunâ sâknam nângip, yatik nângâmñâ bâliñâ birânat.

¹ Kristo zâk sâknam nângip. Zen zo yatik upigât Kristogât nângânângâ yatâ upi. Oi itâ nângâbi, “Nâi zâk sâknam nângâmñâ bâliñâ kândâtkubap. ² Oi sâk sot ândiândiñ narâk ziap, zoren sâkkât âkñâlê bâliñâ zo mân lumñâ Anutugât denâk lum ândibap.” ³ Mârumñan itâ op ândiwe. Lañ ândiândiñ, âkñâlê bâliñâ, too kâtik nem um gulip orot, nalem nemñik ândiândiñ, lopio sarâ kore okñangâwe. Zen kut ñâi ñâi zo um kâtik a zen sot op gawe. ⁴ Oi narâk ziren um kâtik a zen sot lañ gulip mân ândimegât nângâne ñâi oi sâk bâliñ kwatziñgâme. ⁵ Nâran ko ândiândiñâ sot mumuñâ, neñgât den sâk kwâkâbapkât sâsâñâ, Anutu, zâkkât mâtenan pindiñsâm kin topziñ sâk muyagibi. ⁶ Oi topñâ itâgât. Yesunâ a mumuñâ sinji âlip dâzângoip, zen mârum hânân sâk sot ândim mumuñangât sinji ândiwe. Ka Yesunâ moip, narâk zoren sinji âlip dâzângoi um dâpziñ sumbemân zâim ândiândi kâtik ândibigât mâtâp âsageip.

Narâk pâñkânok uapkât buku op berân miangânat.

⁷ Hânân kut ñâi ñâigât narâkñâ âkâbam uap, zorat zen um hâlâlu sot um wâgân kin ninâugât bâbâlan upi. ⁸ Oi umziñandâ gâsâyagom ândibi. Umziñâ zo nep zoren pane zeî kâtigibi. Yatâ op ândine tosa birâbirâñ zeñgâren âsagibap. ⁹ Zen âkonñâ buñâ, buku orañgâm ândibi. ¹⁰ Anutuñâ zen sinji âlipkât imbanâ top top zen ziñgip, zo anâ anâ zemziñgap. Zo mulun mem ândim tânagom ândibi. ¹¹ Nâi zâk sinji âlipkât minduminduyân den sâbap, zâk Kembugât den zorik sâbap. Nâi zâk bukurâpñâ kore otziñgâbapkât sâk pindip, zâk nep zo tuum ândibap. Zo Anutuñâ imbanâ pindi tuubap. Zen yatâ utne Yesu Kristoñâ

tânzângoi ândimegât a zen Anutu mâpâsem sâk âlip kwâkñangâbi. Zâkkâren neule âsakñâ sot imbanâ zeipñâ zem zâimâmbap. Perâkñak.

Yesugât op sâknam nângâmñâ umâlep muyaginat.

¹² Bukurâpnâ, zeñgâren sâknam kârâpñoot muyagem ziap, zorat op mân pârâk pambi. Sâknam zo zen mâsikâziñgâbapkât âsagiap. ¹³ Kristo sâknam nângip, zen yatik nângâm ândie. Oi bet zâkñâ neule âsakñoot muyagei zâk sot sâtâre patâ upi. ¹⁴ Zen Kristogât a op ândiegât sâk bâliñ kwatziñgâne nângâne âlip upap. Wangât, neule âsakñâ mariñâ, Anutugât Kaapumñâ, zâk zen sot ge ândiap, zorat. ¹⁵ Zeñgâren gâbâ a ñâiñâ den ku mo kâmbu mo a ku mo zâizâiñ op sâi ko zorat hâuñâ sâknam mem anjun upap. ¹⁶ Ka zeñgâren gâbâ ñâi zâk Kristogât a op târârak ândiapkât kâmbam mo tâk namin pane zorat nângi anjunñoot mân upap. Buñâ. Zâk Kristo sâknam nângip yatik sâknam nângap, zorat Anutu sâtâre okñangâbap. ¹⁷ Nângâne. Anutuñâ top lâkulâku nep zo arâpñâ neñgâren topkwap tubapkât narâkñâ mâte uap. Nep zo neñgâren topkwap tuum âimñâ sinji âlip birâme, zeñgâren tuum dap otziñgâbap? ¹⁸ Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, “Hâuñangât den sâsâñ narâkñan a târârak ziñ sumbemân bagibagiñâ, zo yâmbâtnâ oi ko bâliñ mâme sot sinji âlip birâme, zen dap upi?” ¹⁹ Zorat Anutuñâ nângi âlip oi sâknam kwâkñan zâibi, zen âlip orotñangât nep tuum ândim Kembuñâ tânzângobapkât um bâbâlan op mambât ândibi. Wangât, Kembugât den zo kâtigemap, zorat.

5

A sâtñâ ândiândigât den.

¹ Zeñgâren galem a ândie, zen nâ galem a bukuziñandâ den

dâzângobâ. Kristonjâ sâknam nângip, zo sinnâ bonņandâ egâwan. Oi ândimjâ zâk sot neule âsakņâ mimbat, zorat op ko nâ den zi dâzângua nângânek. ² Galem a zen Anutugât râma kâmut zi galem otziņgâbigât sâm ziņgip. Zo um yâmbât buņâ, um bâbâlaņâk galem otziņgâbi. Nep yatâ zo tuum kât sikum mimiņangât buņâ, nep zorat umziņ kiri tuubi. ³ Oi a kembu otziņgâm buņâ. Ziņâ râma kândom otziņgâm mâtâp âlipņâ zo tirâpzângobi. ⁴ Yatâ op ândine ko gâtâm râma galem a patâņâ gam sâņgân neulenoot, zinziņ kâtik zo ziņgi mem ândibi.

⁵ A sâk wâgân ândime, zen yatik dâzângobâ. Zen a patâ zeņgât gigiņâ ândibi. Oi zen aksik patâ nepkât sâņgum, kutņâ um gigiņâ, zo lapņâ kore orâņgâm ândibi. Zen nâņge. Kembugât ekabân den nâi itâ ziap. “Anutu zâk a zâizâiņ kâbakņeziņgâmap. Ka a um gigiņâ ândime, zen tânzâņgomap.” ⁶ Zorat op ko zen um gigiņ op ândim Anutu imbaņâ mariņâ, zâkkâren pindiņsâm ândibi. Yatâ utne nâņgi narâk mâte oi zâkņâ tânzâņgobap. ⁷ Kut nâi nâigât nâņgâ kwâkâ upme, zo Anutugât bikņan pam birâbi. Zâk umņâ zeņgâren kinzap. Zâkņâ on galem otziņgâmap. Zorat nâņgâ kwâkâ mân op ândibi.

Um wâgân ândibi.

⁸ Zen um kendon ândim gasâziņ kârâm ândibi. Kâsaziņ Sataņ, zâk zuu kâtik Laion yatâ op nâi mo nâi zibâ sâm âi takâm, ga takâm obândimap. ⁹ Oi zen Kembugâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm kâtigem kin, Sataņ zâk kânzâratņangâne âibap. Oi itâ nâņgâbi. Bukurâpzziņ hân dâp zeņgâren yatik sâknam sot mâsimâsikâ muyagem ziap. ¹⁰ Oi Anutu, tânzâņgozâņgoņ mariņâ, zâk neule âsakņâ zinziņ kâtik zo zemņangap, zâkņâ zen Kristo sot pâlâtâņ op ândiegât neule âsakņan bagibigât diiziņgipņâ sâi

narâk pâņkânok sâknam nâņgânetâ ko melâņ kubikziņgâmņâ mem kâtikņan kwatziņgâbap. ¹¹ Yatâ mo yatâ tuubapkât imbaņâ zo zâkkâren zeipņâ zem zâimâmbap, kâtikņâ. Zo perâkņak.

Den murukņâ.

¹² Nâ den zo Siliwano dukua ekabân kulemgum ziņgap. Nâ zâkkât nâņga buku bonņâ uap. Zen um bâbâlaņ op siņgi âlip mem kâtigem ândibigât den pâņkânok zi dâzâņguan. Itâ nâņgâm ândibi. Siņgi âlip nâņgâm ândiwe, zo Anutuņâ tânzâņgozâņgoņangât den bonņâ. Zorat zen zorat umņan bagim kâtigem kinbi.

¹³ Kembuņâ gâsuziņgip, yatik Babiloņ kamânân ândie, zeņgâren kâmutņâ gâsuziņgi ândie. Oi zo ziņ zeņgât nâņge. Oi nannâ Mareko zâk ârândâņ. ¹⁴ Zen buku buku op luyangâbi.

Kristogât siņgi ândie, zeņgâren um lumbe zimbap.

Zo yatik.

topnâ anâ ziknâ umgât mân sâbap.
²¹ Den zo a zinjâ umziņangârâk mân sâwe. Buņâ. Tirik Kaapumņâ den zo Anutugâren gâbâ mem umziņan pâi den zo sâwe. Zorat anâ zik umgât den zorat topnâ mân sâbap. Tirik Kaapumņâ den zorat topnâ sapsuņanġi âlip sâbap.

2

Sinġi âlip ku a, zengât den.

¹ Mârumņan Isirae a zengâren propete a sarâņâ nâmbutņâ zo muyagem ândiwe. Oi narâk ziren zengâren yatik kwâkâm zinjâ a sarâņâ muyagibi. Zen sinġi âlipkât sâmb gulip tigâk muyagei zengâren kâsâp muyagibap. Oi a yatâ zo Kembuņâ tosaziņangât op mom sângânziņ meip, zâk kwâimbânangâbi. Yatâ utne tâmbetagoagoņ muyageziņgâbap.
² Oi zen laņ mâman ândiândiņ nep tuune a doņbep ziņ zinjġit wâratzângobi. Yatâ utnetâ ko den bon mâtâp zo sâmb bâlġi kwapi.
³ Zen kât sikumgât âkņâle opņâ den sarâ sâmb kut nâi nâi zo laņ betziņan mimbi. Ka zen ko itâ nângâbi, “Mârumņan gâbâ zengât hâuņangât sâbam ândim gâip. Oi tâmbetzângobapkât sâsân, zo tâmbetzângobapkât mambâtziņgâm ândiap.”

A mârumņan hâuņâ ziņġip, zorat den.

⁴ Anutugât nângâmen. Zâk sumbem a nâmbutņâ bâlġi utne mân birâziņġip. Buņâ. Simân kâbakņeziņġi nâttâtiġân tâk namin geiwe. Zoren den hâuņâ sâsânangât narâkņâ mambât ândie.

⁵ Anutu zâk mârumņan bâlġi mâme a mân birâziņġip. Noaņâ ândiândi târârakât mâtâp zorat a ambân dâzângomâip. Zâk sot a ambân nâmburân zagât zen waņġâyân zâim gwâlâ ândiwe. Oi bâlġi mâme a zengâren too uurup patâņâ takâm gwâkâziņġip.

⁶ Narâk nâin Sodom sot Gomora kamân yatik buņ upabotkât sâi kârâp zikesei buņ urâwet. Zo bâlġi mâme a bet muyagem ândibi, zengât girem sâmb yatâ oip. ⁷ Ka a târârakņâ, Loti, zâk bâlġi mâme a ziņ laņ gulip ândine zorat nâņġi mân dâp oi Kembuņâ kâmut zobâ gâsuip. ⁸ (Loti zâk a târârakņandâ osetziņan ândei zen bâlġi top top utne sirâmņâ sirâmņâ ek nângâm umņâ bâlġi oi ândei.) ⁹ Zorat itâ sâbâ. Kembuņâ a târârakņâ mâsimâsikâyân loribegât op tânzângomap. Oi bâlġi mâme a zen hâuņangât narâġân sâknam ziņgâbapkât tâk namin zâmbanmap. ¹⁰ A umziņ bâlġiangât kinmap, zen laņ mâman opņâ Kembu sot sumbem a zâizâiņâ sâmb bâlġi kwatziņgâme. Kembuņâ a yatâ zo tâk namâ kâtikņan zâmbanbap. A yatâ zorâņ keņġât buņâ den kwâkziņan sâmb sumbem a âsakņâ sot imbanâziņoot zen sâmb bâlġi kwatziņgâme. ¹¹ Yatâ upme. Ka sumbem a zen imbanâ sot kâwali top nâi zemziņġapņâ Kembuġât mâtenan mân sâmb bâlġi kwatziņgâme.

¹² Ka laņ mâman a zo, ziņâ um nângânângâziņ buņ, zuu zângom nime, zo yatâ. Kut nâi nâiġât topnâ kârum den laņ sâme. Zen zuu yatâ zângobap. ¹³ A zo bâlġiâziņangât sângân mimbi. Zen aņun buņ sirâmân kamân sombemân sâkkât âkņâle lum bâlġiâ upme. Zen âkon buņ sii nalem sot kep kâmam zorat sâtâre upme. Zen osetziņan ândim um gulip kwatziņġânâm yatâ upme. Ziņ osetziņan mân orotņâ op sii nalem nine zorat nângâ aņunġoot uap. ¹⁴ A zo, zen sinziņâ laņ ek nângâm âkņâle upme. Oi bâlġiâ âkonņâ buņ upme. A lotņâ zen kut nâi yatâ zorat mem um gulip kwatziņgâme. Kât sikumgât âkņâle op umziņ oip. A zo, zen simġât sinġi. ¹⁵ Zen mâtâp târârak zo kândâtkom a sâņġiņâ, Bileam Beroġât nanņâ, zâkkât mâtâp bâlġiâ zo lâņme. Bileam zâk bâlġiangât sângân

mimbatkât laj oip. ¹⁶ Zâk bâliņangât op siņan geip. Oi dongi diņ bujandâ a den yatâ sâm Propete a Bileam zâk den kârâpņoot dukuip.

¹⁷ Bâliņ mâme a zo, zen too kârâksâsâņ yatâ. Oi pibâņâ saru kom kâbakņei âim gâmap, zo yatâ. A yatâ zo, ziņ nâtâtikkât siņgi upigât sâsâņ. ¹⁸ A zo, zen zâizâiņ den sâme. Oi a nâmbutņâ bâliņangât mâtâp birâm âlipņangât mâtâp âinam utne kâitzâņgom laj ândiândiņâ mâtâbân diiziņgâne âine bâliņangât nep ârândân tuume. Ziņâ a itâ sâm dâzâņgome, ¹⁹ “Zen yatâ opņâ dumun buj ândim kwâtâtibi.” Zo ziņâ bâliņangât dumunân zem sarâ yatâ sâme. Nen ko itâ nâņgen. A nâiņâ wan mo wangât kore upap, zâk zorat dumunân zimbat.

Mâtâp sâņgiņan puriksâm sâi ko tosa mimbe.

²⁰ Nâņge. Siņgi âlip bujâ, zengât baņet kândâtkom Kambu Yesu Kristo mâte okņangâm zâk sot pâlâtâņ urâweņâ puriksâm mâtâp sâņgiņan âinetâ bâliņ kâtikņâ upap. ²¹ A yatâ zo Kembedgât târârak mâtâp mân ek lânne sâi bâliņ bituk opap. Zen târârak mâtâp zo lânâweņâ den kâtikņâ kwâkâm ziņgâne zo birâm mâtâp sâņgiņan âine bâliņ kâtikņâ upap. ²² A yatâ zo, zengât den sumbuņâ itâ sâme. Zo bon opmap, “Wâuņâ mogatņâ zorik âburem dum nemap. Bâu zâk baņerân saņgon dum zagâtņâ saņgomap.”

3

Kembedgât den zo yenņâ mân upap.

¹ Bukurâpnâ, zengât ekap zi kulemgua sâp zagât uap. Nâ umziņ mângia Kembedgât den nâņgâm kwâtâtibigât kulemgum ziņgan. ² Kembedgât siņgi a Propete, zen mârumņan den sâme, zorat nâņgibigât otnigap. Oi Aposolo gakârâpņâ nen kubikkubikniņâ, Kambu Yesu, zâkkât den kâtik

dâzâņgowen, zorat ârândân nâņgâm kwâtâtibigât otnigap.

³ Kânņan itâ nâņgâm kâtigibi. Hângât narâk âkâbâ sâi den ku a muyagem bâliņangât nep tuum ândim itâ sâbi, ⁴ “Kambu gâbap sâme, zorat bonņâ ikâ? Sâkurâpniņ ândim muwe sot kut nâi nâi hân muyageibân gâbâ zem gaap, zo ka.” ⁵ Zen topņâ itâ nâņgâm tâtâlim den zo sâme. Anutuņâ sâi sumbem zâk mârum nâi âsageip. Oi hân, zâk yatik. Zo Anutu diņangât tooyân gâbâ muyagem too sot zeip. ⁶ Oi bet tooņandik a sot kut nâi nâi gwâkâziņgâm naņgip. ⁷ Oi hân sot sumbem zi ziabot, zo Anutugât denņâ saaziki kârâpkât siņgi op ziabot. Hâuņâ mimiņ narâk mâte oi bâliņ mâme a tâmbetagobigât mambât ziabot.

Kambu zâk neņgât op narâk mem kârep pâmap.

⁸ Bukurâpnâ, kut nâi zirât mân kwakpi. Kambu zâk sirâm kânokkât nâņgi narâk kârep patâ yatâ opmap. Oi narâk karep patâ zorat nâņgi sirâm kânok yatâ opmap. ⁹ A nâmbutņâ zen Kembedgât itâ sâme, “Kambu zâk den sâip, zo bonņâ muyagibapkât kwakņâ narâk mem kârep kwâpmap.” Zen ko nâņgâne yatâ mân upap. Bujâ. A nâmbutņâ tâmbetagobegât Kambuņâ zengât mambât ândimap. Zâk a pisuk patâ umziņ melâņâ zâkkâren mâte okņangâbigât nâņgâmap.

Hân sot sumbem narâkzik âkâbap.

¹⁰ Kembedgât narâk zo kâsa takâme yatâ muyagibap. Muyagei sumbem kwamit patâ op buj upap. Oi kut nâi igikņâ zo aksik kârâp sem naņgâbap. Oi hân sot hân kwâkņan kut nâi nâi muyageip, zo kârâpņak simbat. ¹¹ Kut nâi nâi zi buj op naņgâbap, zorat zen um hâlâlu sot târârak ândim siņgi âlip mem ândibi. ¹² Yatâ op Anutugât narâk mambât ândibi. Oi narâk zo kek âsagibapkât nep tuum ândibi. Oi narâk zo mâte oi sumbem

zo kârâp simbap. Oi kut nâi nâi igiknâ zo kârâp bâlamân zingsem too yatâ opnâ buņ upi. ¹³ Nen ko sumbem unaknâ sot hân unaknâ muyagibapkât sâip, zorat mambât ândimen. Zoren târârak ândiândiņ dâp op zimbap.

Den muruknâ sot mâsop den.

¹⁴ Bukurâp, zen kut nâi yatâ zorat mambât ândim Anutu mâteņan um hâlâlu sot tosa buņ ândibigât umnâ hâbam op lumbeņâ ândine zingiri dâp upap. ¹⁵ Oi Kembuniņandâ narâk mem kâreņan pâi itâ sâbi, “Kubikniņgâbam yatâ uap.”

Bukuniņâ, Kembedgât Tirik Kaapumnâ Paulo um bâbâlan kwâkņangi nâņgânâņgâ zo wâratkum den zo kulemgum zingip. ¹⁶ Zâk ekap kulemgumap dâp den zo sapsun zingâmap. Ekapņan den nâmbutņâ ziap, zo den muyap buņâ. Oi den yatâ zo a kwakmak sot lolot zo, ziņâ sâm gulipkume. Oi zâkkât ekap zorik buņâ. Kembedgât ekap nâmbutņâ zo yatik opnâ tâmbetagome.

¹⁷ Bukurâpnâ, den girem kânņan dâzâņguan. A laņ ândiândiņâ zeņgât sâm gulipnâ umziņan giari loribegât gasâziņ kârâm ândibi.

¹⁸ Oi kubikkubikniņâ, Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzâņgozâņgoņan sot top nâņgânâņgâņan kâtigem kinbi. Zâkkâren neule âsaknâ zemņâņgâp. Oi yatik zemņâņgâm zâibap. Zo perâkņak.

Zo yatik.

Ekap kânok Yohaneñâ kulemgöip.

Ândiândigât den sâm muyageip.

¹ Topkwap mâruman gâbâ zem gâip, oi kindapniñâ nângâwen sot sinniñandâ igâwen. Ek nângâm kwâtâtemñâ bitniñandâ gâsuwen, zo ândiândigât den sât. ² Ândiândi mariñâ zo muyagei igâwengât ândiândi kâtikñangât sinji den dâzângomen. Ândiândi kâtikñâ zo Anutu Ibâgâren zem gamñâ neñgâren gâip. ³ Zorat kut ñâi ñâi ek nângâwen, zorik zen dâzângomen. Zen sot nen sot Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo kâmut kânok utnatkât sâmen. ⁴ Yatâ muyagei sâtâre kwâkñan ândinat kât ekap zi kulemgum zingân.

Âsakñan ândiândiñ.

⁵ Den sinji Yesugâren gâbâ nângâwen, zo dâzângomen. Zo itâ. Anutu, zâk âsakñâ. Njâtâtik zâkkâren mân ziap. ⁶ Nen njâtâtigân ândim Anutu sot pâlatân urâwen sâindâ sâi ko sarâ opap. Oi den bonñâ mân mem ândibem. ⁷ Anutu zâk zik âsakñan ândiap, zo yatik nen âsakñan ândinat zo ko kâmut kânok opñâ nanñâ Yesu Kristo, zâkkât gîlamñandâ sanjonniñgi umniñ salek upap. Yatâ oi tosaninñâ zo aksik gulipkubap.

⁸ Nen bâliñâ mân upmen sânat, zo ko umniñ kâitkunat. Oi den bonñâ neñgât umniñan mân zim-bap. ⁹ Ka nen bâliñâniñâ sapsunat, zo ko sâi bon opmap, Anutu, târârak mariñandâ tosaninñ birâm umniñ sanjori salek op kwâtâtinat. ¹⁰ Nen bâliñâ mân upmen, yatâ sâm sâi ko Anutugâren sarâ a ândimen yatâ opap. Yatâ oindâ sâi ko zâkkât den umniñan mân zembap.

2

Kristonñâ tânnângobap.

¹ Nan bârarâpnâ Yesugât kâmut op ândie, zen bâliñ upegât den zi kulemgum zingân. Neñgâren gâbâ ñâinñâ bâliñâ upap, zo ko Ibâgâren berân mâme a, Yesu Kristo, zâk târârakñâ mariñâ ândiap, zâkkât nângâbap. Zâk betniñan mem Ibâñâ dukui tosaninñ birâbap. ² Yesu Kristo zâk bâliñâniñangât suupniñ meip. Oi neñgârâk buñâ, hân dâp ândie aksik, zengât supziñ meip.

³ Nen itâ nângen. Nen Anutugât diñâ lum ândim zâk sot pâlatân utnat. ⁴ A ñâi, zâk Anutugât diñâ mân lumñâ itâ sâbap, “Nâ Anutu sot pâlatân opman.” Zâk sarâ a. A yatâ zorat umñan den bonñâ mân zemap. ⁵ Njâi zâk Anutugât den nângâm lubap, zâk perâkñak umñâ Anutugâren kinbap. Nen yatik Anutugât den nângâm lum ândimñâ itâ nângânat, “Irak ziren Anutu sot pâlatân op ândien.” ⁶ Njâi zâk Anutu sot pâlatân op ândian sâbap, zo ko Yesu ândeip, zorat dâp wâratkum ândei dâp upap.

Buku buku opñâ âsakñan ândinat.

⁷ Bukurâpnâ, nâ den unakñâ ñâi mân kulemgum zingân. Den zo mâruman gâbâ nângâm gawe, zorik. ⁸ Oi den kulemguan, zo den unakñâ oi Yesugâren sot zengâren ârândân bon uap. Zo topñâ itâgât. Njâtâtik buñ oi âsakñâ bonñâ muyagem ziap.

⁹ Oi a ñâi, zâk bukuñâ kâsa okñangâmapñâ âsakñan ândian sâbap, zâk tok njâtâtigân ândiap. ¹⁰ Oi ñâi zâk bukuñâ umñandâ gâsubap, zo ko âsakñan ândimap. A zo bâliñan mân tâmbetagobap. ¹¹ Ka a ñâi, zâk bukuñâ kâsa okñangâbap, zo ko njâtâtigân ândim njâtâtikkât mâtâp âibap. Njâtâtigân âi sinñâ egi njâtiksâi mâtâp mân ek kwâtâtibap.

Patâ sot mâik zen aksik den nângâbi.

¹² A ambân katep, zen Yesuñâ zengât suupziñ meip, zorat op tosaziñ gulipkumapkât den zi kulemgum zingân.

¹³ Ibârâp, zen mârûmñan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân op ândiegât den zi kulemgum zingân.

A sigan, zen bâliñâ mariñâ kâsa okñangâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum zingân.

A ambân katep, zen Ibâgâren pâlâtân urâwegât den zi kulemgum zingân.

¹⁴ Ibârâp, zen mârûmñan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân urâwegât zengât den zi kulemgum zingân.

A sigan, zen kâtigine Anutugât den umziñan ziap. Zen bâliñâ mariñâ kâsa okñangâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum zingân.

Umniñâ hângât kut ñai ñaiyân mân zimbap.

¹⁵ Umziñ hânân mo hângât kut ñai ñaiyân mân pane zimbap. Ñai zâk umñâ hângât kut ñai ñaiyân pâi zimbap, zo ko umñandâ Anutu Ibâ mân gâsubap. ¹⁶ Nânge. Hânân kut ñai ñai bâliñâ ziap, zo itâ. Sâkkât âkñâle, sennâ ekñâ âkñâle, sot umñâ zâizâiñ. Zo Ibâgâren gâbâ buñâ. Zo hânân gokñâ. ¹⁷ Hân zâk âkñâleñoot zo buñ upap. Ka ñai zâk Ibâgât den nângâm lubap, zâk tâmbânñâ ândim zâimâmbap.

Kristogât kâsa muyagibap.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, narâk pânkânok uap. Kristogât kâsa kâwaliñoot gâbapkât sâsân, zo nânge. Oi narâk ziren kâsarâpnâ donbep muyagem gam ândie. Narâk pânkânok uap, zo nânge. ¹⁹ A zo, zen osetniñan âsagiwe. Oi neñgât buku zo mân ândie. Zen neñgât buku ândim sâi nen mân birâniñgâbe. Zen birâniñgâwe, zorat topñâ itâ. Zen neñgât buku buñâ.

²⁰ Zen ko tirik a Yesuñâ Kaapumñâ zingipkât nângânângâziñoot ândie. ²¹ Zen den bonñâ mân nângâme sâm ekap zi mân kulemgum zingân. Buñâ. Zen den bonñâ nângâmegât opñâ den zi kulemgum zingân. Den sarâ, zo den bon mariñangâren gâbâ mân gâmap.

²² Yesugât kâsa, zo ñai? Yesu, zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbap mârûm sâsân, Kristo, zo buñâ. A ñaiñâ yatâ sâi zâk sarâ a sâbi. Ñai zâk Ibâ sot nannâ kwâimbâzikâbap, zâk Kristogât kâsa. ²³ Ñai zâk nannâ kwâimbâbap, zâk Ibâ birâniñgâbap. Ka ñai zâk Yesu zâk bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsân sâbap, zâk Ibâ sot pâlâtân upap.

²⁴ Mârûmñan gâbâ Kembangât den nângâm ândim gawe, zo nângâne umziñan ze nângâm ândibi. Zen yatâ op ândim nannâ sot Ibânñâ, zet sot pâlâtân op ândibi. ²⁵ Yesuñâ kut ñai niñgâbapkât sâm kâtigeip, zo ândiândi kâtikñâ.

Kaapumñâ sangonniñgi Yesugâren sâtârem kinat.

²⁶ A ziñ um gulip kwatziñgâbegât ekap zi kulemgum zingân. ²⁷ Zengât itâ san. Kaapum zingip, zo zengâren ziap, zorat wangât a ñaiñâ den dâzângobap? Kaapum zingip, zâkñâ kut ñai ñaiñgât den dâzângomap. Den topñâ dâzângomap. Zâkkât den zo sarâ buñâ, zo bonñâ. Oi zen Kristo sot pâlâtân op ândibigât dâzângoip, zo yatâ upi.

²⁸ Nan bârarâpnâ, zen Kristo sot pâlâtân op ândibi. Yatâ op ândine zâk âsagem gâi kenngât sot anun mân op mâteñan âi kinbi. ²⁹ Anutu zâk târârak ândimap. Zen zâkkât yatâ nângâme. Zorat a ñai, zâk târârak ândei ekñâ sâbi, “Zâk Anutugâren gâbâ muyageip.”

3

Anutugât nan bârarâp ândien, zorat topñâ.

¹ Nângânek. Ibâniñandâ neñgât umñâ donbep kinzap. Kiri neñgât nan bârarâpnâ sâmap. Oi nen yatâ zo ândien. A um kâtik, zen mân buku ot- niñgâme, zorat topñâ itâ. Zen Anutu mân buku okñangâme.

² Bukurâpnâ, nen narâk ziren Anutugât nan bârarâp ândien. Oi biken dap muyaginat? Zo mân nângen. Ka itâ nângâm kwâtâtien, “Kembuniñâ

takâm gâi tobatnâ eknâ yatik utnat.”³ Nâi zâk zo yatâ nângâm um bâbâlan op ândi mâmannâ kubiknâ târarak ândibap. Zâk Kembu târarak ândimap, zo yatik ândibap.

Bâlinj op Satangât orot.

⁴ Nâi zâk bâlinj memap, zâk gurumin den komap. Gurumin den kukunâ, zo bâlinjâ bonnâ uap.⁵ Yesugât itâ nângâme, “Zâk bâlinjâ maatibam geip. Oi zâk bâlinjâ mân oip.”⁶ Oi nâi zâk Yesugâren pâlâtânj op ândimapnâ bâlinj mân opmap. Ka nâi zâk bâlinj opmap, zâk zo Yesu mân ek nângâmap.

⁷ Nan bârarâpnâ, nâinâ um gulip kwatziŋgâbâ sâi mân nângâbi. Nâi zâk târarak mâtâbân âibap, zâk târarak a. Yesu târarak ândimap, zo yatâ ândibap.⁸ Ka a nâi, zâk bâlinj opmap, zâk Satangât a. Satanj zâk topnan gâbâ bâlinjâ tuum ândim gâip. Yatik ândiap. Oi Anutugât nanjâ zâk Satangât nep kândaŋbam geip.

Anutugât nan bârarâp ândim bâlinj mân orot.

⁹ Anutunâ kâmut gakârâpnâ ândiândigât kâwali ziŋgip, zorat zen dap dabân yatâ bâlinjâ mem ândibi? Zen Anutugâren gâbâ goknâ, zorat bâlinjâ mân upme.¹⁰ Anutugât nan bârarâp sot Satangât nan bârarâp, zengât topziŋâ itâ muyagei iknat. Nâi zâk ândiândi târarak mân ândibap, zâk Anutugâren gâbâ goknâ buŋâ. Oi nâi zâk bukunâ kâsa okŋangâbap, zâkkât yatâ Satangâren goknâ sâsânj.

¹¹ Kembugât den mârumnan gâbâ nângâm gawen, zo itâ, “Umziŋandâ gâsâyagom ândibi.”¹² Adamgât nanjâ Kain, zâkkât mâtâp mân lânjat. Zâk bâlinj mariŋangâren gâbâ goknâ, zorat munjâ koi moip. Zo itâgât. Ziknâ ândiândinâ, zo bâlinjâ. Munŋangât ândiândinâ, zo âlipnâ. Zorat op ko koi moip.

Yesunâ buku otniŋgipkât buku orangânat.

¹³ Bukurâpnâ, um kâtik ziŋâ kâsa otziŋgâne nângâne nâi mân upap.¹⁴ Nen bukurâpnij buku otziŋgâm ândiengât niŋangât itâ nângâmen. Mumunan gâbâ ândiândiyân bagiwen. Nâi zâk bukunâ buku mân okŋangâbap, zâk tok mumunan ândibap.¹⁵ Oi nâi zâk bukunâ kâsa okŋangâbap, zâk kâmbam ku a yatâ, a kuktâ. Zen itâ nângâme, “Kâmbam ku a zengât umziŋan ândiândi kâtik mân muyagem ziap.”¹⁶ Yesu zâk neŋgât op ândiândinj biri buku orotŋangât topnâ iksen. Oi nen yatigâk bukurâpnij zengât op ândiândinij birindâ dâp upap.¹⁷ Ka a nâi hângât sikum zemŋangj bukunâ wan mo wangât kwakpap oi eknâ mân nângangangâbap, zâk dap yatâ umŋandâ Anutugâren kinbap? Zo buŋâ.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, buku orotnâ, zo den mo sâtŋak mân sâsânj. Betnâ sot umjâ utnat.¹⁹ Yatâ oindâ den bonŋangât kâmurân ândien, zorat topnâ muyagei nângânat. Oi Anutu mâtenjan umniŋâ keŋgât buj ândinat. Anutu mâtenjan umniŋâ keŋgât opapkât itâ nângânat.²⁰ Umniŋandâ keŋgât oi itâ sânat, “Anutu zâk umniŋangât dâp buŋâ. Zâk tobat nâi ândim kut nâi nâi aksik zo nângâm nanŋâmap.” Zorat nen keŋgât kândâtkum zâkkâren nângâm pâlâtânj kwâkŋangâm ândinat.²¹ Bukurâpnâ, umniŋandâ keŋgât mân oi Anutu mâtenjan umâlip ândinat.²² Oi dinâ lumjâ zâkkât mâtenjan kut nâi nâi oindâ egi âlip opmapkât zâkkâren wan mo wangât sâindâ niŋgâmap.²³ Zâkkât gurumin den itâ ziap, “Nanjâ Yesu Kristo nângâm pâlâtânj kwapnâ umziŋandâ gâsâyagom ândibi.” Nen yatâ utnatkât Yesunâ sâm niŋgip.

²⁴ A zen Anutugât den lume, zen zâk sot pâlâtânj op ândime. Zâkoot zen sot pâlâtânj opmap. Anutu zâknâ Kaapumjâ niŋgip, zorânj sapsun niŋgi nângâmjâ itâ nângen, “Anutu zâk nen sot ândimap.”

4

Tirik Kaapum sot wâke, zengâten den.

¹ Bukurâpnâ, a den sâme, zo yen mân nângâbi. Den zorat topnâ nângâm sâlâpkum ikpi. Den zo Sataŋgâren goknâ mo Anutugâren goknâ, zo nângâm ândibi. Wangât, propete a sarâŋâ donbep muyagem ândie, zorat. ² Den Anutugât Kaapumân goknâ, zen itâ ikpi. A nâi, zâk itâ sâbap, “Yesu zâk a bâlijan gâbâ mâkâniŋgâbapkât sâsâŋ, Kristo, zo zâk hânân muyageip.” Den zo yatâ sâi ko Anutugâren gâbâ âsageip. ³ Oi a nâiŋâ Yesugât itâ sâbap, “A bâlijan gâbâ mâkâniŋgâbapkât mârûm sâsâŋ zo, zâk buŋâ. Zâk a yenŋâ op hânân muyageip.” Den zo yatâ sâbap, zo ko den zo Anutugâren goknâ buŋâ. Den zo Kristogât kâsanâ yatâ opap. Kâsa zâkkât itâ nângâme. Kâsa zâkkât imbaŋâ hânân muyagibapkât sâsâŋ, zo mârûm zi muyagiap.

⁴ Nan bârarâpnâ, zen Anutugâren goknâ, zorat ziŋâ propete sarâŋâ zen sot agom kâtigemŋâ kâsa otziŋgawe. Oi zengât umziŋan ândiap, zorâŋâ propete a sarâ zengât umziŋan ândiap, zo walâmap. ⁵ Propete sarâŋâ zen hânân goknâ, zorat hângât den sâne um kâtik a ziŋâ nângâme. ⁶ Nen ko Anutugâren goknâ. A Anutugât den nângâme, zen dinniŋâ nângâbi. Ka nâi zâk Anutugâren gok buŋandâ dinniŋâ mân nângâbap. Den bon mariŋâ, Kembugât Kaapumŋâ sot Sataŋ arâpnâ, zengât topziŋ yatâ âsagei iknat.

Anutuŋâ buku otniŋgip, zorat topnâ.

⁷ Bukurâpnâ, nen umniŋandâ gâsâyagom ândinat. Buku orotnâ, zorat topnâ Anutu. Nâi zâk bukurâpnâ buku otziŋgâmap, zâk Anutugâren gâbâ muyageip sot Anutu sot pâlatân opmap. ⁸ Nâi zâk bukurâpnâ mân buku otziŋgâmap, zâk Anutu mân ek nângâmap. Buku orotŋaŋgât topnâ Anutu. Anutu umŋandâ gâsânângom

buku otniŋgâmap. ⁹ Anutuŋâ nanŋâ kânok ândiândi muyageniŋgâbapkât sâŋgongoi hânân gem gâip. Anutu umŋandâ gâsânângom yatâ otniŋgip. ¹⁰ Buku orotŋaŋgât topnâ itâ ziap. Nen Anutu mân buku okŋaŋgâwen. Zâknâ buku otniŋgâm nanŋâ sâŋgongui gemŋâ bâliŋâniŋaŋgât suupnâ mem moip. Zorat nen Anutu mâtenjan um salek kinat.

Anutuŋâ buku otniŋgâmap yatik nenŋoot buku otziŋgânat.

¹¹ Bukurâpnâ, Anutuŋâ buku otniŋgipkât nenŋoot yatik umŋâ buku buku oraŋgânat. Nen yatâ oindâ dâp upap. ¹² A sinniŋandâ Anutu mân igâwen. Um buku oraŋgâm ândinat oi ko Anutu zâk nen sot pâlatân oi buku orotnâ bonŋâ nenŋâren muyagem kwâtâtibap. ¹³ Zâk Kaapumŋâ niŋgip, zorat itâ nângen. Zâk nen sot pâlatân opmap. Nen zâk sot pâlatân upmen.

¹⁴ Ibâ zâk nanŋâ hân dâp a nen kubikniŋgâbapkât sâŋgongoi geip. Oi nen sinniŋandâ igâwengât den zo sâm muyagem dâzângomen. ¹⁵ Oi a nâiŋâ, Yesu zâk Anutugât nanŋâ sâbap, zâk Anutu sot pâlatân upap. Oi Anutuŋâ zâk sot pâlatân upap. ¹⁶ Zo yatâ oi itâ nângen, “Anutu umŋandâ gâsânângomap.” Zo ek nângâm kwâtâtien.

Anutu zâk buku orot zorat mariŋâ. Nâi zâk buku upapŋâ Anutu sot pâlatân upap. Oi Anutuŋâ zâk sot pâlatân upap.

Buku op kenŋât mân utnat.

¹⁷ Biken den sâm kwâkâkwâkân narâknjan kenŋât buŋ kinatkât Anutuŋâ buku otniŋgip. Oi Yesuŋâ buku otniŋgâm ândimap, zo yatik hânân zi buku oraŋgâm ândinat. ¹⁸ Kenŋât sot buku, zet buku buku buŋâ. Buku bonŋandâ kenŋât molibap. Kenŋât, zo tosaŋgât hâuŋâ zo nângâm upme. Nâi zâk kenŋât mem ândibap, zâkkâren buku mân muyagiap sâsâŋ.

¹⁹ Nen ko Anutuŋâ kândom buku otniŋgipkât buku op ândimen. ²⁰ Nâi

zâk Anutu buku okņangâman sâm bukuņâ kâsa okņangâbap, zâk sarâ a. Nângânek. Nâi zâk bukuņâ sennâ igikņâ buku mân okņangâmņâ dap op Anutu mân igikņâ, zo buku okņangâbap? ²¹ Yesugât den itâ ziap, “Anâ Anutu buku okņangâmņâ bukuņâ buku okņangâi dâp upap.”

5

Anutu sot pâlâtân op ândinat.

¹ A nâiņâ, Yesu zâk a bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârur sâsâņ zo, sâm nângâm pâlâtân kwâkņangâbap, zâkkât Anutugât nannâ sâsâņ. Oi nâi zâk Ibâ muyamuyagiņ buku okņangâbapņâ Ibâgât kiurâp yatik buku otziņgâbap. ² Nen Anutugât nan bârarâp buku otziņgâmen? Buku otziņgâmen, zo ko Anutu buku okņangâm, zâkkât den lugindâ, zorânâ topniņ sapsubap. ³ Anutu buku yen mân okņangânat. Diņâ lum buku okņangânat. Anutugât den zo yâmbâtņâ buņâ. ⁴ Anutugâren gâbâ muyagiwen, nen um kâtik a zeņgât orot mâme walâziņgâmen. Itâ opņâ walâziņgâmen. Nen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândim hângât imbanâ zo kom birâm walânat. ⁵ Nâiņâ kâtigem kin hângât âkâk gâlâk zo koi gibap? A nâi zâk, Yesu zâk Anutugât nannâ sâm, nângâm pâlâtân kwâkņangâbap. A zorân bonņâ upap.

⁶ Yesu Kristo zâk sumbemân gâbâ hânân geip. Hânân ândim toin giari Yohaneņâ sanņonņangip. Oi a ziņ poru nagân kune gilâmņâ gem gâip. Tooyâk buņâ. Too sot gilâm ârândân. ⁷ Oi Kaapumņâ Yesugât topņâ sâm muyagemap. Oi Kaapum zâk den bonņangât mariņâ. Sarâ mân sâmap. ⁸ Karâmbut ziņâ tânagom kin topņâ sâm muyagime, zen Kaapum sot too sot gilâm. Karâmbut zen zâkkât den kânok sâme. ⁹ A ziņ tânagom den sâne nângindâ bonņâ opmap. Oi Anutuņâ den nâi tângoï walâmap. Anutuņâ

den nâi sâi bonņâ opmap. Anutugât tân den zo nannangât den zo sâi muyageip. ¹⁰ Nâi zâk Anutu nannâ nângâm pâlâtân kwâkņangâbap, zâk Anutugât den bonņâ nângâmap. Nâi zâk Anutugât den mân nângâbap, zâk Anutugât sarâ a sâbap. A yatâ zorân Anutuņâ nannangât den tângoip, zo nângi bon buņ upap. ¹¹ Oi Anutu nannangât den tângoip, zo itâ muyageip. Anutu zâk ândiândiņ kâtik muyagem niņgip. Ândiândi kâtik zo neņgât siņgi sâi nannandâ galem oi ziap. ¹² Nâi zâk nannoot pâlâtân upap, zo ândiândi kâtik mimbap. Ka nâi zâk nannâ sot pâlâtân mân upapņâ ândiândi kâtik mân muyagibap.

Ninâu sot bâliņangât den.

¹³ Zen ândiândi kâtik miwe, zorat nângâbigât ekap zi kulemgum ziņgan. Zen nannangâren nângâm pâlâtân kwatne ândiândi kâtik zemziņgap. ¹⁴ Nen itâ sâm Anutu umâlep nângânangâmen. Nen wan mo wangât zikņak nângi ziap, zorat ninâu sâindâ nângâniņgâbap. ¹⁵ Zorat opņâ wan mo wangât ninâu sâindâ nângâniņgâbap. Zorat nângâm itâ nângânat. Kut nâi nâi zo neņgât siņgi sap.

¹⁶ Nâi zâk bukuņandâ bâliņ oi ikpap, (Bâliņâ zo simgât siņgi mân muyagibap.) zo ekņâ zâkkât opņâ ninâu sâi ândibap. Bâliņâ nâmbutņâ opņâ simgât siņgi mân upi. Bâliņâ yatâ zorat san. Oi bâliņâ nâi opņâ simgât siņgi orotņâ, zo ziap. Yatâ zorat ninâu sâbigât mân san. ¹⁷ Ândiândi bâliņâ top top zo bâliņik. Oi bâliņâ torenņâ zo simgât siņgi mân uap.

¹⁸ Nen itâ nângâmen. A mo ambân Anutugâren gâbâ muyageipņâ bâliņâ mân opmap. Anutugât nannandâ galem oi bâliņâ mariņandâ mân tâmbetkubap.

¹⁹ Nen Anutugâren gâbâ muyagiwen. Oi hân dâp a zie, zen ko bâliņ

marinangât biknan ândie. Zo yatâ nângâmen.

²⁰ Anutugât nannâ, zâk gemnâ um nângânângâ muyagem ningipkât den bonnâ marinâ nângâm pâlâtân kwâknangâmen. Oi den bon marinâ sot nannâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân op ândimen. Zâknâ Anutu bonnâ sot ândiândi kâtik marinâ.

²¹ Nan bârarâpnâ, zen Bem lopio kândâtznangom ândibi.

Zo yatik.

Ekap zagât Yohaneñâ kulengoip.

Ândiândigât den sâm muyageip.

¹ Yesugât kâmurân gâbâ a sâtnâ, nâ ambân Kembu Anutuñâ gâsum sâlâpgogip, gâ sot nan bârarâpkâ, zengât ekap zi kulemgum ziñgan. Nâ umnâ gâsâzângomap. Oi nâñak buñâ, den bonñâ nâñgâme, zen yatik otziñgâme. ² Kembugât den bonñâ umniñan ziap. Oi neñgâren yatik zem zâibap. Zorat op buku op ândinat. ³ Anutu Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe neñgâren sambâlem zimbap. Zet tânnângoitâ zekât den bonñâ sot buku buku zo neñgâren sambâlem zimbap.

Umñâ buku orot, zorat den.

⁴ Nan bârarâpkâ nâmbutñâ zen Anutu Ibâgât den bon zo lum mem ândie. Nâ zorat siñgi nâñgâmñâ sâtâre patâ orâwan. ⁵ Oi zi ambân sâtnâ, gâ den bonñâ ñâi dâgoga nâñgâ. Den uñakñâ buñâ. Mârumñan gâbâ zem gâip, den zorik dâgobâ. Zen buku orañgâm ândibi. ⁶ Oi buku orotñangât topñâ itâ. Nen umniñandâ Anutugâren ari zâkkât den kâtik mem ândinat. Anutugât gurumin den mârumñan gâbâ zeï nâñgâm gawe, zo mem ândim buku orañgâm ândibi.

Sarâ a, zengât den.

⁷ Nâñgat. Sarâ a doñbep muyagem ândie. Zen Yesu Kristo zâk hân sâk sot muyageip, den zo kwâimbâme. A yatâ zo ko sarâ a sot Kristogât kâsa sâsâñ. ⁸ Nen zengâren nep tuugindâ bonñâ muyageip, zo gulip opapkât galem orañgâm ândibi. Yatâ ândim ma ko sâñgân patâ mimbi. ⁹ Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândim birâbap, zâk Anutu sot pâlâtâñ mân upap. Ka ñâi zâk Kristogât den nâñgâm mem ândibapñâ Ibâ sot

nanñâ, zet sot pâlâtâñ upap. ¹⁰ Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândibapñâ zengâren gâi mirâ añgân kârâm buku mân okñangâbi. Zâk mân lum mânganbi. ¹¹ Nâi zâk a yatâ zo buku okñangâbap, zâk bâliñangât nep tângubap.

Den murukñâ.

¹² Den nâmbut doñbep ziap. Oi simbupñâ ekabân kwânâñgâbatkât mân otnigap. Nâ zengâren kek gandâ den lâuyân âragunatkât san. Oi umâlep patâ utnat.

¹³ Gatkâ Kembuñâ gâsum sâlâpkoip, zâkkât nan bârarâp ziñâ nâñgâgime
Zo yatik.

Ekap karâmbun Yohaneņâ kulemguip.

Umâlep den.

¹ Yesugât kâmurân gâbâ a sâtņâ nâ, bukunâ Gaio, gâgât ekap zi kulemguan. Nâ gâgât perâkņak ot-imap.

² Bukunâ, umgâ Kembangâren pâna âlip op ziap, zo yatik sâkkâ âlip oi ândibangât ninâu sâman. ³ Gâ den bonņâ mem lumat. Bukurâpkâ nâmbutņâ zen ga den sinġi zo dâtnone nâņgâm umnâ âlip uap. ⁴ Nan bârarâpnâ zen den bonņangât mâtâp lânme. Den zo yatâ nâņgâm umâlep patâ nâi nâņgâman.

Kembangât nep a hurat kwatziņgâban

⁵ Bukunâ, gâ buku otziņgâmat. Oi kamân goorânâk buņâ, kârebân gâbâ gane buku otziņgâmat. Zo âlip op-mat. ⁶ A zen ziren Yesugât kâmut minduminduyân orot mâmegangât sâm âlip kwatgiwe. A gâgâren ganetâ Anutu kutņangât opņâ buku otziņgâmņâ zâmbana âine âlip upap. ⁷ Zen kutņangât op Anutugât nebân âi ândie. Zen um kâtik zengâren ândim kât sikum mân mimegât betziņan meindâ dâp upap. ⁸ Yatâ buku otziņgâm betziņan meindâ den bonņangât nep ârândân tuunat.

Diotrepe zâk a buku mân otziņgip.

⁹ Nâ Yesugât kâmut zengât ekap nâi kulemguwan. Oi Diotrepe zâk zikņangât a sâtņâ ândibat sâmņâ dinnâ birâmap. ¹⁰ Zorat opņâ nâ zengâren gamņâ ândi mâmanņangât topņâ sâm muyagibat. Zâk neņgât sarâ sâm, sâm bâliņ kwatniņgâmap. Oi zorigâk buņâ. Bukurâpniņâ nâmbutņâ zengâren ganetâ zâk mân buku otziņgâmņâ a nâmbutņandâ buku otziņgâne mân upigât sâm kâmurân gâbâ moliziņgi sâkņangât sinġi upme.

Demeterio zâkkât nâņgâne âlip oip.

¹¹ Bukunâ, gâ a ziņâ kut nâi bâliņâ utnetâ zengât mâtâp mân lânban. Nâi zâk kut nâi nâi âlipņâ opmap, zâk Anutugâren gokņâ. Ka nâi zâk kut nâi nâi bâliņâ opmap, zâk Anutu mân ek nâņgâmap sâsâņ.

¹² Demeterio zâkkât topņâ a aksik patâ ziņ sâm muyagiwe. Zâk a âlipņâ op ândiap. Zâk Kembangât den bonņâ mem ândimap. Orot mâmenandâ topņâ sapsuap. Oi nen yatik zâkkât sâm âlip kwâkņangâmen. Oi den bonņâ sâmen, zo âlip nâņgâmat.

Den murukņâ.

¹³ Den donbep ziap. Oi simbupņâ kulemgubatkât mân otnigap. ¹⁴ Nâ gâgâren kek gâbatkât san. Gandâ den sâm âragurat.

¹⁵ Um lumbe gâgâren zimbap. Bukuniņâ zen nâņgâgige. Nâ yatigâk bukurâpniņâ gâgâren ândie, zen nâņgâziņgan. Zorat dâzâņgoban. Zo yatik.

Ekap Yudañâ kulengoip.

Mâsop den.

¹ Nâ Yuda, Yesu Kristogât kore a, Yakobogât munñâ. Anutu Ibânâ umñâ a ambân gâsâzângom diizingi Yesu Kristonâ galem otzingâmap, zengât ekap zi kulemguan. ² Zengâren buku sot um lumbe sot tânagoagon muyagem zimbap.

Sarâ a, zengât den.

³ Bukurâpnâ, Nen ârândân sinji âlip umñan bagim ândien. Sinji âlip den zorat kulemgum zingâbatkât ot-nigi ândiwan. Ka zi girem den nâi kulemgum zingan. Zen den sinji âlipñâ birâbegât opñâ ekap zi kulemgum zingan. Sinji âlip zo mem kâtigem ândim zâinatkat Anutugât sinji a sâm ningip. Zo gulip opapkât den zi kulemgumñâ zingan. ⁴ A nâmbutñâ zen osetziñan tik bagiwe. Mârumñan zengât topziñ itâ sâm kulemguwe, “A yatâ zo, zen tâmbetagoagonan bagibi.” A zo, zen um kâtik op Anutugât den sinji âlip zo târârak mân sâm kut nâi nâi bâliñ lañ op patâniñâ Yesu Kristo kwâimbânangâme.

⁵ Anutugât diñâ birâme, zen hâuñâ zingâmap. Zo âlip nânge. Oi zorat sa nângeñek. Kembu zâk Isirae a Aigita hânân gâbâ mâkâzingip. Oi zengâren gâbâ nâmbutñandâ zâkkât diñâ birâwe, zo ko tâmbetzângoip.

⁶ Oi sumbem a nâmbutñâ zen nep diñâ birâm mirâ kamânziñ birâwe. Yatâ utnetâ ko Anutu zâkñâ zen tâk kâtikñandâ saazingâm nâtâtigân zâmbari narâk dâp zem zâimambi. Anutuñâ sâi zen narâk patin hâuñâ mimbigât mambât zie. ⁷ Oi Sodom sot Gomora sot kamân nâmbutñâ zem arip, zen yatigâk bâliñâ lañ opñâ kut nâi nâi mân orotñâ muyagine kârâp tâmbânjan zâmbari gei ândie. Nen zo ekñâ yatâ mân utnatkât oip.

Kembugât den ku a, zengât den.

⁸ Oi bâliñ mâme a osetziñan bagim ândie, zen umânân nânngâm yatigâk kut nâi nâi bâliñâ zo upme. Oi sâkziñandâ bâliñâ muyagime. Oi zen a patâ mân hurat kwatziñgâm sumbem a âsakñâziñoot zo sâmbâliñ kwatziñgâme. ⁹ Bâliñ mâme a ziñ a imbanâziñoot lañ sâmbâliñ kwatziñgâme. Ka sumbem a zengât patâ Mikai, zâkñâ yatâ mân oip. Zâk Mose kâmbârânangât Satañ sot sârek âragumñâ Satañ den bâliñ dukubatkât nânngi mân dâp oi itâ dukuip, “Kembuñâ hâuñâ gibap.” ¹⁰ Ka bâliñ mâme a zi, zen kut nâi nâi topñâ mân nânngâm lañ sâmbâliñ kwatziñgâme. Zen zuu yatâ nânngânangâziñ buñ lañ op tâmbetagome. ¹¹ Yei, Zen gâtâm dap upi? Zen Kaingât mâtâp lâñme. Oi kât sikumgât opñâ Propete Bileamgât mâtâp bâliñâ lâñme. Oi Kora zâk zâizâinânangât op tâmbetagoip, zen yatigâk zâizâinâziñangât op tâmbetagome.

¹² A nâmbutñâ zuu bâugât op sinji âlip minduminduyân takâme. A zo, zen anunziñ buñandâ yatâ upme. Yesugât sii nalem ninam mindune a zo osetziñan tapñâ anun buñ lañ nime. Zen ziñangât nânngâne zari upme. A zo, ziñ sasa yatâ. Pibânâ sasa mem âim gâi sâbâyân buñ opmap. Zen âup sasa barâ kwâkñan memap yatâ, bon buñ. A zo, zen nak keet kwânâkwânangân narâkñan keet buñ kinetâ kârâm sâmbum birâbirân yatâ. Topziñ zo yatâ. ¹³ A zo yatâ, zo saruñâ kom lum âim gâmap. Kut nâi nâi bâliñâ kom gâbârem lum âim gâmap yatâ. Zen sângelak gulip âim gâmap yatâ. A zo, zen nâtâtigân âi ândim âimambigât sinji sâip.

Henokñâ den kubikkubik narâk, zorat den sâip.

¹⁴ Adamgât kiurâp âsagem gane nâmburân zagât oi Henok muyageip. Oi Henok zâk a yatâ zo zengât itâ sâip, “Iknek. Kembu zâk tirik arâpñâ

doṅbep patâ zen sot gâbâmap. A aksik zeṅgât topziṅ sâṁ muyagei um kâtik a bâliṅâziṅaṅgât topṅâ sâṁ muyagem ziṅgâbap. ¹⁵ Bâliṅ mâme a zen den bâliṅ top top sâṁ Anutu sâṁ bâliṅ kwâkṅaṅgâwe, zorat hâuṅâ ziṅgâbap. ¹⁶ A yatâ zo, zen kut ṅâi ṅâi âsagei nâṅgâne bâliṅik oi Anutu sâṁ bâliṅ kwâkṅaṅgâme. Âkṅâleziṅaṅgârâk kut ṅâi ṅâi nâṅgâme, zorat mâtâp lâṅme. Oi zen ziiṅaṅgât nâṅgâne zâizâiṅ oi kutziṅâ lum zaatme. Oi ziṅâ a nâmbutṅâ zeṅgâren kut ṅâi ṅâi minam kelâk pame.

neule sot imbaṅâ mârumṅan gâbâ zem gâip sot zemṅâṅgap, oi zem zâibap. Zo perâkṅak.

Zo yatik.

Girem den.

¹⁷ Buku âlip gakârâpnâ, zen Kembuniṅ Yesu Kristogât Aposolo ziṅâ den kâdom sâwe, zo nâṅgâm ândibi.

¹⁸ Zen itâ dâzâṅgom ândiwe, “Narâk pânkânok oi Anutugât den kukuṅ a zo, ziṅâ bâliṅâziṅaṅgât nep tuum ândim ziiṅaṅgât nâṅgâne zâibap.”

¹⁹ A yatâ zo, ziṅâ a kâsâpzâṅgobi. Zen hâṅgât âkṅâle zorat nâṅgânâṅgâ ândibi. Oi zen Tirik Kaapum buṅ.

²⁰ Bukurâpnâ, zen ko Tirik Kaapumgâren gâbâ nâṅgâm pâlâtâṅ bonṅâ zorâṅ mam otziṅgi kâtigem ândibi. Oi Tirik Kaapum wâratkum ninâu sâṁ ândibi.

²¹ Yatâ utne Anutuṅâ umṅandâ gâsâzâṅgoi zâk sot pâlâtâṅ op ândibi. Oi Kembuniṅâ Yesu Kristo lumbenâ muyagei ândiândi kâtik muyagibigât mambât ândibi. ²² Oi a nâmbutṅâ Kembangât den minâ birânâ mem ândime, zo tânzâṅgone mem kâtigibi. ²³ Oi a nâmbutṅâ sim kârâbân geinam utne zeṅgât umbâlâ op gâsum mâkâziṅgâbi. Oi zeṅgât bâliṅâ zo zeṅgâren âibapkât keṅgât op galem oraṅgâm ândibi.

Den murukṅâ.

²⁴⁻²⁵ Galem otziṅgi mân tâmbetagom ândine zâkkât âsakṅan zâmbari um salek op sâtâre op kinbigât imbaṅâ zemṅâṅgap, Anutu kânok sot Kembuniṅâ Yesu Kristo, zâk kubikkubikniṅâ ândiapṅâ âsakṅâ

Yohaneņā den tikņā zo sām muyageip.

Sām muyage den.

¹ Narāk mân kêrep oi kut nĀi nĀi muyagibap sāsāņ, zo Yesuņā kore arāpņā sām muyagem dātnāngobapkāt Anutuņā Yesu dukuip. Yesu zāk sumbem aņā nĀi sāngongoi mem gem Yohane nāgāren gam dātnom tirāpnogip. ² Oi Yohane nāņā Anutugāt den sot Yesu Kristogāt topņā ek nāngāwan, zo sot kut nĀi nĀi nāmbutņā egāwan, zo sām muyagiwan.

³ Oi den kāņņan āsageip, zi nĀi zāk a mâteziņan sālāpkum ziņgābap, zikņā sot den sālāpkoi nāngām mem āndibi, zeņgāt nāņga sātāreņoot uap. Wangāt, kut nĀi nĀi ekap ziren kulemguan, zi āsagibapkāt narākņā pāņkānok uap, zorat.

Kāmut nāmburān zagāt, zeņgāt māsop den.

⁴⁻⁵ Yohane nā Asia hānān Kristogāt kāmut nāmburān zagāt āndie, zeņgāt ekap zi kulemguan.

Anutu zāk āndeipņā āndiap sot gābap, zākkāren gābā sot Kaapum imbaņā nāmburān zagāt zākkāren tākņāņgāmap, zākkāren gābā sot Yesu Kristo zākkāren gābā um lumbēņā sot tanzāņgozāņgoņ zeņgāren zimbap.

Yesu Kristo zāk sāi bonņā opmap, zākņā kāndom otniņgām mumuņan gābā zariip. Oi hān dāp a kutā, zeņgāt Kambu patā op āndiap. Zākņā umņandā gāsuniņgi gilāmņandā tosanīņā gulipkoip. ⁶ Zākņā nen um topņan nāmban Ibāņā Anutu kore okņāņgām āndinatkat gāsum sālāpnāņgoi kāmut gakārāpņā urāwen. Zākkāren neule āsakņā sot imbaņā zemņāņgapņā zem zāimāmbap. Zākņā kambu otniņgām āndim zāimāmbap. Zo perākņak.

⁷ Nāngānek. Zāk unumunum kwākņan gāi a aksik patāņā sinziņandā ikpi. Oi a sum pāroņ parāwe, zen ārāndāņ ikpi. Oi hān dāp a kāmūtņā kāmūtņā, ziņā zākkāt umbālā op iseibi. Den zo perākņak.

⁸ Kambu Anutu, zāk itā sap, “Nāņak kāndom sot bet. Nā āndiwannā āndian. Oi nā gābat. Nā imbaņā mariņā.”

Yohane Patimo tāunanān tāk namin tap sen pup egip.

⁹ Nā zeņgāt buku Yohane. Nen ārāndāņ Yesu sot pālātāņ āndimņā sāknam āndim kātigem Anutu um topņan āndimen. Nā Anutugāt den sot Yesugāt siņgi sām muyagem, zorat Patimo tāunanān tāk namin nābanetā tarāwan. ¹⁰ Oi tap nāņgā kendon oi Tirik Kaapumņā umnan mātāp meip. Oi kāndātņan den patā lāmum yatā muyagei itā nāngāwan. ¹¹ “Kut nĀi nĀi ikpan, zo ekabān kulemgumņā Yesugāt kāmūt nāmburān zagāt āndie, zeņgāren pāna āibap. Kāmūt zo kamāziņā itā, Ēpeso, Simirina, Peagamōņ, Tiatira, Sarde, Piladelpia sot Laodikea kamān.”

Yohaneņā Yesugāt holi tobat egip.

¹² Oi nā a den dātnogip, zo ikpam puriksāwan. Puriksām itā egāwan. Kārāp āsakņā nāmburān zagāt goide kātņā tuutuun egāwan. ¹³ Kārāp āsakņā osetziņan nĀi kiri egāwan. Zāk tobatņā a yatā. Hāmbāņā kêrep gei kirip. Oi dimāņan māpaņ goide kātņā tuutuun zo zeip. ¹⁴ Kāuk sāmotņā zo kāukāu, kāu pula yatā. Siņā tobatņā kārāp bālam semap yatā. ¹⁵ Kiņā ko āin kāt kātikņā kārāpņā sem kuriņkomap yatā. Oi diņā too sāmbon kwamit yatā. ¹⁶ Oi bik bongen sāņgelak nāmburān zāgāt mem kirip. Lāuņan gābā sāu patā nĀi sātņā toren toren ga kirip. Oi si sāņgāņņā mirāsiņ takā zeri āsagemap, zo yatā āsagem zeip.

Yesuņā Yohane lumbēņā den dukuip.

¹⁷ Nā tobatnĀ yatā eknĀ kiŋ topnĀn gem mumuŋ yatā op zewan. Ziandā bik bonḡandā kwāknan pam itā sām dātnogip, “Gā mân keŋgāt ot. Nā kāndom sot bet. ¹⁸ Oi āndiāndi māriŋā, nā. Nā momnĀ zaarāwanġā āndim zāimāmbat. Oi mumuŋā sot sim mātāp doodoonḡuŋ, zo nānĀ mem āndian. ¹⁹ Kut nĀi nĀi eksat, zo sot kut nĀi zo itārān muyagibap sot bet muyagibap, zorat siŋgi ārāndān kulemguban. ²⁰ Oi bitnā bongen sāŋgelak nāmburān zagāt sot āsaknĀ nāmburān zāgāt goide kātġā tuu-tuuŋ, zo aksik ek nāŋgat, zorat topnĀ dāgoga nāŋgā. Sāŋgelak nāmburān zagāt, zo Yesugāt kāmūt nāmburān zagāt zeŋgāt galem a. Oi kārāp āsaknĀ nāmburān zagāt, zo kāmūt nāmburān zagāt.”

2

Buku orotḡandā mân buŋ upap.

¹ “Epeso kamānān a kāmūt ziŋā galem a, ziŋaŋgāt den itā kulemgu, ‘Sāŋgelak nāmburān zagāt bik bongen mem kinġā kārāp āsaknĀ nāmburān zagāt goide kātġā tuutuunḡ zorat osetziŋan āim gāmap, zākġā gāgāt den itā sap, ² “Zen narāk dāp ākon buŋ nepziŋā tuum kātigime, zo sot orot māmēziŋā zorat den siŋgi gāi nāŋgan. Zen bāliŋ māmē a zeŋgāt ākonziŋgāmap. Oi zorat a nāmbutġā zen nen Aposolo sāmē, sarāziŋaŋgāt topnĀ muyagiwe. ³ Epeso a zen nāgāt op kātigem ākon mân upme. Oi zen mân lorime, zo ek nāŋgām āndian.

⁴ Oi nā itā zorat zeŋgāt nāŋga bāliŋ opmap. Zen mārūmḡan umziŋandā gāsānowe, zo yatik narāk ziren mân ziap. Zo birāwe. ⁵ Mārūm op āndiwe, zo nāŋgām umziŋā melāŋbi. Oi āndiwe yatigāk dum op āndibi. Zen umziŋ mân melāŋne zeŋgāren gam kārāp āsaknĀziŋā, zo lum pāmbat.

⁶ Nāi ko kut nĀi ālipnĀ utne nāŋga ālip opmap. Mem gulip kwākwat a, Nikolau, zākkāt arāpnĀ kut nĀi

utne eknĀ ākon upme. Zo nā yatik ākonimap.

⁷ Kaapumġā Yesugāt kāmūt den dāzāŋguap, zo kindapziŋootġā nāŋgām kwātātibi. NĀi zāk Sataŋ sot agom kātigem walābap, zāk sumbemān Anutugāt kālam kutġā Paradiŋi, zoren āndiāndi nakkāt bonḡā zemap, zo pinda nimbap.” ’ ’ ’

Kembugāt den mem āndim mumuŋā.

⁸ Yatā sāmġā itā sāip, “Simirina kamānān a ambān kāmūt ziŋā galem a, ziŋaŋgāt den itā kulemgu, ‘Bet sot kāndom, momnĀ zaaripġā gāgāt den itā sap. ⁹ “Zen sāknām kwākḡan hānān a gigiŋā āndime, zo nāŋgan. (Oi zen umgāt gom sambe imbanġā zemziŋgap.) Oi Yuda a nāmbutḡandā den bāliŋ dāzāŋgome, zo yatik nāŋgan. Oi a zo, zen Yuda a bonḡā buŋā. Zen Sataŋgāt kāmūrān gokġā.

¹⁰ Zen sāknām dum nāŋgābi, zorat mân keŋgāt upi. Nāŋgānek. Sataŋ zāk māsīmāsikāyān zāmbanbap. Zeŋgāren a nāmbutġā tāk namīn zāmbanbap. Oi zeŋgāren sāknām patā sirām bāzagāt yatā zimbap. Oi ziŋā Kembugāt den mem kātigem āndine zāŋgone munetā zorat sāŋgānġā ziŋgābat.

¹¹ Kaapumġā Yesugāt kāmūt den dāzāŋguap, zo kindapziŋootġā nāŋgām kwātātibi. NĀi zāk Sataŋ sot agom kātigem walābap, zo ko mumuŋā zagāt, sim, zorān mân tāmбетkubap.” ’ ’ ’

Bāliŋaŋgāt mātāp mân lāŋbi.

¹² Yatā sāmġā itā sāip, “Peagamōŋ kamānān kāmūt zeŋgāt galem a, ziŋaŋgāt den itā kulemgu, ‘Sāu sātġā toren toren mem āndimapġā gāgāt itā sap, ¹³ “Zen kamān āndie, zo ālip nāŋgan. Zoren SataŋnĀ nep kātikġā tuumap. Zen kutsiŋginā tārārak mem āndime. Oi den sāwan, zo lume. Um kātik ziŋā kore anā Antipa kuwe, narāk zoren nāgāt den mem āndim mân loriwe.

14 Oi nâ zengât nânga mâik nâi bâliņ uap. Zengât kamânân a nâmbutņâ ândie, zen Bileamgât mâtâp lânme. Propete Bileam, zâk a kutâ Balakņâ Isirae a kâitzânġoi bâliņ upigât dukuip. Oi zen lopiogât sinġi nalem nem kâmbu konda sot piuriyâunzabân bagiwe. 15 Oi zengât kâmurân a nâmbutņâ zen mem gulip kwâkwat a Nikolau, zâkkât arâpņâ zengât mâtâp lân yatik urâwe. 16 Zorat zen umziņ melânġbi. Zen yatâ mân utne nâ zengâren kek gamņâ a yatâ zo kâsa otziņġâm lâunâņġât sâuņandâ kârâziņġâbat.

17 Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziņootņâ nâņġâm kwâtâtibi. Nâi zâk Satan sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbengât nalem kutņâ Mana, tik zeip, zo pindâbat. Oi kât kâukâu nâi pindâbat. Kât zoren kot unakņâ nâi zei mâriņandâ zikņik ek nâņġâbap.”

Isebegât mâtâp mân lânġbi.

18 Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Tiatira kamânân kâmut zengât galem a, ziņġâgât den itâ kulemgū, ‘Anutu nanņâ sinġâ tobat kârâp bâlam yatâ. Oi kiņâ kât âin kârâpņâ sei kuriņkomap, zo yatâ, zâkņâ ġâġât itâ sap, 19 “Nâ orot mâmezîņâ nâņġan. Zen a buku otziņġâme. Zen nâņġâm pâlâtânġ kwatnim nepkât kâtigime, zorat topņâ ek nâņġan. Mârum nep tuum loriwe. Ka narâk zi ko nep tuum kâtigie, zo nâņġan.

20 Oi nâ itâġât op zengât nânga mâik nâi bâliņ uap. Zen ambân nâi ambân kutâ Iseba mârum ândeip, zo yatâ zengâren ândei mân nâņġânġâ urâwe. Zâk sarâ ambân. Zâk nâ Propete ambân sâm arâpņâ den dâzânġoi lanġ mâman op lopiogât sinġi sâm nalem nemarâwe. 21 Zâkņâ umņâ melânġbapġât mambât ândiwan. Kâ zâk umņâ mân melânġâ bâliņâ mân birâmap.

22 Nâņġânek. Zorat sa sisi mâsek okņanġi zimbap. Oi a zâk sot lanġ ândime, zen umziņ mân melânġe

ârândânġ sâknam ziņġâbat. 23 Oi ambân zorat nan bârarâpņâ zo zâņġua mom naņġâbi. Yatâ ua kamân dâp Kembugât kâmut zen nâġât itâ nâņġâbi. Nâņâ um nâņġânġâziņ ek nâņġâman. Oi nâ aksik patâ ândi mâmanziņġâgât topņâ ekņâ hâuņâ melânġ ziņġâbat. Nâġât yatâ nâņġâbi.

24 Tiatira kamânân a nâmbutņâ zen sarâ den zo birâme. Zen Satanġât den mân nâņġâme. Zengât den sa nâņġânek. 25 Kut nâi nâi mem ândie, zo dâņ mem ândine ġâbat. Nep nâi yâmbâtņâ kwâkziņan mân paan.

26 Nâi zâk Satan sot agom kâtigem nâġât orot mâme zo op ândim zari narâk âki nâņâ imbaņâ pinda a hân nâin nâin gokņâ zengât a sâtņâ upap.

27 Zâk tân kâtikņâ zo bikņan mem a kutâziņ upap. Oi âmaņ kunzirindâ âbâņġumap, zo yatâ zâņġobap. Nâ Ibânandâ imbaņâ nigip, zo yatik zâk pindâbat. 28 Oi sâņġelak patâ zâkkât haņsâbâ sâi tâkap sâme, zo pindâbat.

29 Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziņootņâ nâņġâm kwâtâtibi.”

3

Um mumuņâ mân ândibi.

1 Yatâ samņâ itâ sâip, “Sarde kamânân kâmut zengât galem a, ziņġâgât den itâ kulemgū, ‘Anutugât Kaapum imbaņâ nâmburân zagât zâkkâren tâkņanġap sot sâņġelak nâmburân zagât zo mem ândiap, zâkņâ ġâġât itâ sap, “Nâ orot mâmegânġât top nâņġan. A ziņġitnetâ wâġân ândie yatâ uap. Umziņâ ko mumuņâ ziap. 2 Zorat zen zaatņâ zengâren a torenņâ munam ue, zo umziņâ kom mângibi. Nâņġânek. Anutu mâteņan orot mâmezîņâ eksa mân dâp uap. 3 Zen umziņ melânġ den dâzânġowan, zo dâņ mem ândibi. Yatâ mân utne kâsa ziņ game yatâ nâ zengâren ġâbat. Oi zorat narâkņâ mân nâņġâbi.

4 Zengâren a nâmbutņâ ândie, zen hâmbâziņ baņerân mân saņġonme.

Zen bâliņ mân upme. Oi a yatâ zorâņ hâmbâ kâukâu mem ândim nâ sot tâtat mâme upi. Zen yatâ upigât nâņgâziņga dâp uap.

⁵ Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem walâm ândei hâmbâ kâukâu pinda mem ândibap. Oi kutņâ ândiândigât ekabân ziap, zo mân gulipkubat. Buņâ. Nâ kutņâ Ibânaņgât mâteņan sot sumbem arâpņâ, zengât mâteziņan sâm muyagibat.

⁶ Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ’ ”

Kembugât den mem târârakņâ op ândibi.

⁷ Yatâ sâmņâ itâ sâip. “Piladelpia kamânân kâmut zengât galem a, ziņaņgât den itâ kulemgu, ‘Dawidi zâk Yerusalem kamân mariņâ ândeip, zo yatik Kembuņâ Yerusalem uņakņaņgât mariņâ ândiap. Zâkņâ hâņgi mem pâi nâiņâ mân dooņgubap. Oi zâkņâ mâtâp zo dooņgoi nâiņâ mân mem pâmbap. Tirik a sot sâi bon opmap, zâkņâ gâgât itâ sap. ⁸ “Nâ orot mâmeziņaņgât topņâ nâņgan. Nâņgânek. Nâ mâteziņan mâtâp mem parâwan, zo a nâiņâ dooņgubapkât imbaņâ mân tâkņaņgap. Zen imbaņâziņ bituktâ zemziņgap, zo nâņgan. Oi dinnâ lum mem ândim kutsiņginâ mân birâwe.

⁹ Nâņgânek. Satañgât kâmurân gokņâ a nâmbutņâ, zen Yuda a bonņâ buņâ. Zen sarâ a ândime. Zen otziņga gâgâren gam umziņ topņan pindiņsâm itâ nâņgâbi, ‘Nâ umnandâ gâsuziņgâm ândiman.’ Zo nâņgâm birañbi.

¹⁰ Zen âkon buņ nâgât denân mem kâtigem ândiwe, zo ko sa sâknam narâk a hân dâp topziņ muyagibapkât âsagibap, zo zengâren mân âsagibap. ¹¹ Nâ kek gâbat. Zorat kut nâi nâi mem ândie, zo dâņ mem ândine a nâiņâ ândiândiziņaņgât hâuņâ zo mân betziņan mimbap.

¹² Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem ândibap, zâk Anutugât tirik namin

hambo yatâ kwânâņga zoren kinkin kâtik kinmâmbap. Oi zâkkâren Anutunaņgât kutņâ kulemgubat. Oi Anutugât kamân, Yerusalem kamân uņakņâ Anutugâren gâbâ sumbemân gokņâ zo gibap, zorat kutņâ kulemgubat. Oi ninâ kutņâ uņakņâ zo zâkkâren kulemgubat.

¹³ Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ’ ”

Mân lorebi.

¹⁴ Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Laodikea kamânân kâmut zengât galem a, ziņaņgât den itâ kulemgu, ‘Den bon mariņâ sot sapsusunâ bonņâ sot sâi kâtikkâtigiņ, Anutugâren gâbâ kut nâi nâi muyageip, zorat topņâ ândiap, zâkņâ gâgât itâ sap, ¹⁵ “Nâ orot mâmeziņaņgât topņâ nâņgan. Nâgât âkņâle mân nâņgâme. Pateņâ sot kârâpņâ oset ândime. Zen um oset ândime, zo nâņgan. Zen pateņ mo kârâpņâ upigât otnigap. ¹⁶ Kârâp sot pateņ osetzikņan ândimegât too bâliņâ yatâ lâunan gâbâ mogatziņga gibi.

¹⁷ Zen ziņaņgât topņâ mân nâņgâm laņ itâ sâme, ‘Nen gom sambe zemniņgap. Nen kut nâi nâi doņbep miwen, zorat kut nâi nâigât mân kârunat.’ Zo sarâ. Zen topziņâ mân kârum laņ yatâ sâme. Nâ ziņgitsa zen a gigiņâ, kanpitâ, laņ ândim sinziņ bâpsâsâņ sot sâk bârak ândime. ¹⁸ Zorat dâzâņgua nâņgânek. Zen nâgâren gâbâ kune sâņgân memņâ sikumziņoot upi. Oi hâmbâ kâukâu kwâlâm sâkziņ kwâtepkune aņunziņ buņ upap. Oi sinziņaņgât kelâk kwâlâm sinziņ saņgonņâ sinziņâ âlip ikpi.

¹⁹ Nâņgânek. A ambân nâ umnandâ gâsâzâņgoman, zo zâņgom kubikziņgâman. Zorat zen umziņ melâņâ um wâgân op kâtigem ândibi.

²⁰ Nâņgânek. Nâ umgât mâtâp hâņgi âkņan kin kom kinzan. Oi nâi zâk dinnâ nâņgâm hâņgi mem pâi zâkkât mirin zâi tap nalem ârândâņ nindat.

²¹ NĀi zĀk Satāņ sot agom kĀtigem walām āndibap, zĀk nĀ sot a kutā tĀtarān tĀtat. NĀ yatigāk Satāņ sot agom kĀtigem walām āndiwangāt Ibānandā zĀk sot tĀtarān tĀpatkāt di-inigip.

²² Kaapumņā Yesugāt kĀmut den dāzānguap, zo kindapziņootņā nāngām kwātātibi.” ’ ’”

4

Yohaneņā Anutugāt neule tĀtatņā egip.

¹ NĀ kut nĀi nĀi zo ek nāngā sumbem pāronšāi egāwan. Oi den kwamit patā lāmūn yatā āsagei nāngāwan, zo sumbemān gābā dum muyagemņā itā dātnogip, “Gā ziren kopgāna kut nĀi nĀi muyagibap, zorat tirāpgoga eknan.” ² Yatā sāi Kaapumņā mem hābamņan kwatnigi sumbemān neule tĀtatņā nĀi tĀi kwākņan nāiņā tĀi egāwan. ³ Oi zo tĀip, zĀkkāt tobatņā kĀt kutņā Yaspa sot Konelian, kĀt kulem ālipņā, kuriņā yatā. Oi tĀtatņā toren toren mulum mogat yatā kĀt kutņā Emerali, kĀt kulem ālip zoren kirip, holiņā gwālā. ⁴ Oi neule tĀtatņā 24 zorāņ haamgum tarāwe. TĀtatņā zorat kwākņan a patā 24 tarāwe. Zen hāmbāziņ kĀukāu pamņā tarāwe. Oi kĀukziņan pindokziņ pulimātamņā tuutuūņ zo pam tarāwe. ⁵ Oi neule tĀtatņā patā zobā hānpān sot kaņkundundūņ āsagem zeip. Oi tĀtat sāngānņan kārāp āsakņā nāmburān zagāt sem tĀip. Zo Anutugāt kaapum imbaņā nāmburān zagāt tākņanņap, zorat kārāp. ⁶ Oi tĀtatņā sāngānņan saru nĀi beloņoot yatā zeip.

Oi tĀtatņā toren toren zuu patā ālipņā kimembut tarāwe. Oi zo zen umziņen kĀndātziņen sinziņ donņep. ⁷ Zuu ālip kimembut zeņgāren gābā zuu nĀi, zuu kĀtik Laiōņgāt tobat. NĀi ko bāu makau yatā. NĀi zĀk si sāngānņā a yatā. NĀi zĀk nii utak yatā. ⁸ Oi zuu kimembut zen abātziņā nāmburān kĀnok. Oi zuu zo

umziņan kĀndātziņan sinziņ donņep. Oi nĀtik sirām kep itā mime,

“Tirik, hālālu, hālālu, hālālu. Kembu Anutu, imbaņā mariņā, ZĀk hālālu op āndiap. ZĀk āndeipņā āndiap. Oi dum gābap.”

⁹ Oi zuu kimembut ziņā Kembu, āndiāndi mariņā, zĀk sāiwap sām, sām ālip kwākņanņam kutņā mem zaatme. ¹⁰ Zo yatā utnetā a 24 tĀtat ālipņan tapme, zen āndiāndi mārīņā zĀkkāt um topņan pindiņsām sām ālip kwākņanņam neule pindokziņ zo um topņan pam itā sām mĀpāsime,

¹¹ “Kembuniņā Anutu, gā kut nĀi nĀi aksik muyageziņgin. Gā sĀna kut kiņ kiņ zo muyageip, ziap. Zorat neule āsakņā sot sām ālip den sot imbaņā, zo gāņā galem otna dāp upap.”

5

Yohaneņā ekap nĀi sĀbāņā om dooņgudooņgun zo egip.

¹ Oi neule tĀtatņā patin tĀpmap, Kembu, zĀk bik bongen ekap mem tĀi egāwan. Ekap zo umņan kĀndātņan kulemgum goņkune zeip. Oi sĀbā nāmburān zagāt zorāņ pane gāsum kĀtigeip. ² Oi sumbem a patā kĀwaliņoot tĀi egāwan. ZĀk den kĀtikņā itā sĀip, “NĀi tārārak āndimņā ekap sĀbāņā zo mem moloņi dāp upap?” ³ Yatā sāi sumbemān sot hānān sot hān ombenān gābā nāiņā ekap zo moloņ sĀlāpkubap mĀn muyagiwe. ⁴ Nāiņā ālipņā yatā āndim ekap zo moloņā sĀlāpkubapkāt dāp mĀn muyagiwe. Zorat umnā bālei isewan. ⁵ Yatā ua ko a patā zeņgāren gābā nāiņā itā sām dātnogip, “Mān ise. Nāngā. Yudagāt kiurāp zeņgāren gābā a nĀi zuu kĀtik laioņ yatā nĀi muyageip. ZĀk Dawidigāt kāmņā. ZĀkņā Anutugāt kĀsa zen sot agom kĀtigem walāziņgip. ZĀkņā ekap sĀbāņoot nāmburān zagāt zo ālip moloņbap.”

Yohaneņā Rāma egip.

⁶ Oi na eksandâ tâtatņan zo zuu âlipņâ kimembut sot a patâ 24, zengât osetziņan râma gwamņâ nâi kune kiri yatâ egâwan. Kâukņan gooņâ nâmburân zagât, siņâ nâmburân zagât. Oi siņâ nâmburân zagât, zo Anutugât kaapum. Oi Anutugât kaapum imbaņâ nâmburân zagât tâkņanņap. Zâk hân dâp sâņgonzâņgoi âi ândie. ⁷ Oi Râma zâk âi neule tâtatņan tâip, Kembu, zâkkât bik bongen ekap zo meip. ⁸ Ekap zo mei zuu kimembut sot a patâ 24, zen Râmagât um topņan âi ziwe. Zen kâmam wâlõzsiņoot sot hâkop goide kâtnâ tuutuun, zo ârândâņ mem gei ziwe. Hâkop umņan gâbâ hitom âlipņâ âsagem gâip. Hitom âlip, zo Anutugât tirik a zengât ninâu. ⁹ Oi zen kep uņakņâ nâi itâ miwe,

“Gâ gonetâ gilâmğandâ hân dâp a kâmutņâ kâmutņâ, den gându nâi nâi suupziņ mena Anutugât siņgi urâwe. Zorat gâ ekap mem sâbâņâ zo moloņna dâp upap. ¹⁰ Gâ minduziņgâna Anutugât um topņan tirik a kâmut urâwe. Oi zen hânân Anutu kore okņanğâm a ambân zengât a kutâ yatâ op ândibi.”

Sumbemân sâtâre patâ muyageip.

¹¹ Oi nâ sinnandâ eksa sumbem a doņbep patâ mân sâlâpzâņgozâņgoņ, kâmutņâ kâmutņâ neule tâtatņâ patâ zo haamğum kin sâtâre op kirâwe. Oi zuu âlipņâ kimembut sot a patâ zen osetziņan kin betziņan mine kep itâ miwe,

¹² “Râma kuwe, zâk imbaņâ sot sikum, gom sambe, nâņgânâņgâ sot kâwali, kot patâ sot sâm âlip den zo galem oi dâp upap.”

¹³ Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenân sot saruyân ândiwe, ziņâ itâ sâne nâņgâwan, “Neule tâtatņan taap, zâk sot Râma ârândâņ sâm bâbâlâņ sot kot patâ sot imbaņâ zemzikapņâ zem zâibap.” ¹⁴ Oi zuu kimembut, ziņâ itâ sâwe,

“Perâkņak.” Sâne a patâ ziņâ Kembugât um topņan gei zem den sâm mâpâsiwe.

6

Bâu patâ biosi kimembut, zengât den.

¹ Oi nâ sinnandâ itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbâņoot nâmburân zagât zeip, zo mem sâbâ nâi mem moloņip. Moloņi ko zuu kimembut zengâren gâbâ nâiņâ den patâ, sumbem kwamit yatâ den sam sâip, “Gâ zi ga.” ² Sâi zoren bâu patâ biosi kâukâu nâi gâi egâwan. Kwâkņan a nâi tâip, zâk timbâņoot. Oi a kutâ neule pindok âlip pindâne kâwali op kâmbamân zâņgom kâwâliziņ mem ge kwâpam arip.

³ Oi Râmaņâ ekap sâbâ zagât moloņi zuu nâiņâ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” ⁴ Sâi bâu patâ biosi kuriņâ nâi gâi egâwan. A kwâkņan tâip, zâk hânân lumbeņâ buņ oi a kâsa kâsa upigât Kembuņâ imbaņâ pindip. Oi Kembuņâ a zo sâu patâ pindip.

⁵ Oi Râma zâk ekap sâbâņâ karâmbuņ moloņi zuu karâmbuņandâ sâip, “Gâ zi ga.” Oi nâ sinnandâ eksa bâu patâ biosi sumun nâi gâip. A kwâkņan tâip, zâk nalemgât yâmbâtņanğât dâpņâ mem tâip.

⁶ Oi zuu âlip kimembut osetziņan gâbâ den nâi itâ âsagei nâņgâwan, “Sibit keet hâkop zagât, sâņgânņâ bâzagât. Oi segoņ kin zagât, sâņgânņâ bâzagât. Oliwa nak sot waiņ nak zo mân tâmbetkune bonņâ muyagibap.”

⁷ Oi Râmaņâ ekap sâbâ kimembuņ moloņi zuu kimembuņâ zorâņ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” ⁸ Sâi sinnandâ eksandâ bâu patâ biosi kâu nâi gâip. Oi a kwâkņan tâip, zâkkât kutņâ Mumuņ. Oi nâi kândâtņan gâip, zâkkât kutņâ Sim. Oi hânân daņgon kimembuņanğâren gâbâ karâmbut zo yen zei nâi zoren kâmbam sot pu, mâsek sot zuu kâtikņandâ a ambân tâmbetzâņgom naņgâbigât imbaņâ zekâren zikip.

A sinġi âlipkât op zângowe, zengât den.

⁹ Râmanġa ekap sâbânġa bâtnâmbun moloņip. Oi a Anutugât den mem ândine zângowe sot Yesugât sinġi sâm muyagem ândine zângowe, zengât um dâpziņ Anutugât sinġi pâpanġa zorat topņan zine ziņgirâwan. ¹⁰ Zen den kâtik sâm itâ sâwe, “O kutâniņġa patâ, hâlâlu op ândiat. Sâna bon opmap. Kembuniņġa, gâ wangât narâk mem kârep pam gilâmniņanġât tosa a hânân ândie, zengât hâuņġa mân mâkâm ziņġat?” ¹¹ Yatâ sâne hâmbâ kâukâu ziņġâm itâ dâzângowe, “Kore a bukurâpziņ nâmbutġa zângonetâ tenġâziņġa dâpņan upapkât umziņ diim gei mambât mâik nġai ândibi.”

Narâk patin kut nġai nġai muyag-ibap, zorat den.

¹² Oi itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbâ nâmburân kânok moloņi wâriņ patâ meip. Oi mirâsiņ sumunkom âmaņ sâkġa yatâ oip. Oi kâin patâ op kuririņ kârâm tobatġa gilâm yatâ oip. ¹³ Oi sâņgelak zen pibaņġa nak ilumġa kwâmbârâņġi hânân gemap, zo yatâ hânân giwe. ¹⁴ Oi mundo kwapme yatâ sumbem kâpianġâm buņ oip. Oi bakġa hânân sot saruyân, zo âbâņgum aleyanġâm âiwe. ¹⁵⁻¹⁶ Kut nġai nġai yatâ zo muyagei hân dâp a kutâ sot a sâtnġa sot kâwali a sot sikum a sot zâizâiņ, gigiņ, zen aksik hân kât mâtnâpņan âi tik pam bakġa sot sim, zengât itâ sâwe, “Ge kwâratnâņgonek. Ge kwâratnâņgonetâ neule tâtatņan tâpmap, zâk mân niņġitpap. Oi Râmagât kuk nâņġap, zorat bonġa zo mân gâi iknat. ¹⁷ Kukzikġanġât narâkġa oi a nġai mâtezikņan kâtigem mân kinbap.”

7

Isirae a kâmut Kembugât sinġi urâwe.

¹ Oi nâ sumbem a kimembut ziņgirâwan. Zen hân muruk toren toren kirâwe. Oi pibâ toren toren

gâbâ gâmap, zo gâsum kirâwe. Pibâ nġai hânân mo saruyân mo nagân mân gâbapkât yatâ urâwe. ² Oi mirâsiņ takâtakâņan gâbâ sumbem a nġaiņġa gâi egâwan. Oi ândiândi mariņġa, Anutu, zâkkât sâtkât undip pâpan nġai mem ândeip. Zâkġa sumbem a kimembut saruyân sot hânân kut nġai nġai tâmbetkubigât sinġi ândiwe, zen zâņgonsâm itâ dâzâņgoip, ³ “Zen hân mo saru mo nak kek mân tâmbetzâņgobi. Nen Anutugât undip zi kore arâpġa zengât mâteziņan pânat.”

⁴ Yatâ sâi a mâteziņan undipņoot zengât tenġa itâ sâne nâņġawan, “Isirae a kâmut kâmutġa, zengâren gâbâ 144 tausen mâteziņan undip zo parâwe. ⁵⁻⁷ Yuda kâmurân gâbâ 12 tausen zengât mâteziņan undip parâwe. Reubengât kâmurân gâbâ 12 tausen. Gadegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Aseregât kâmurân gâbâ 12 tausen. Naptaligât kâmurân gâbâ 12 tausen. Manasegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Simeonġât kâmurân gâbâ 12 tausen. Lewigât kâmurân gâbâ 12 tausen. Isasagât kâmurân gâbâ 12 tausen. ⁸ Sebulonġât kâmurân gâbâ 12 tausen. Yosepegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Benyamingât kâmurân gâbâ 12 tausen. A yatâ zo mâteziņan undip parâwe.”

A kâmut donġbepġa Anutu mâteņan kirâwe.

⁹ Kut nġai nġai zo ek nanġâm nġai egâwan. Hân dâp zorat sâkziņ tobat top top sot den top top, kâmut patâ patâ nġai, a nġaiņġa tenġâziņġa mân sâlâpkubap yatâ, zen tâtatņan tâpmap sot râma, zekât umzik topņan kine ziņgirâwan. Oi hâmbâziņ kâukâuyâk. Zen gâlânġât sot lâkom iinġa bitziņan mem kin den kâtik sâm itâ sâwe, ¹⁰ “Neule tâtatņan taap, Anutu sot Râma, zet kubikkubikniņġa.”

¹¹ Oi sumbem a aksik ziņ neule tâtatġa sot a patâ sot zuu âlipġa kimembut haamzâņgom kirâwe, zen umziņ topņan ge zem Anutu

mâpâsem itâ sâwe. ¹² “Perâkñak sot sâm âlip sot neule âsakñâ, sâiwap, imbanjâ, nânġânânġâ, kot patâ, zo Anutuniñâ zâkkâren ziapñak zem zâibap. Zo perâkñak.”

Sâknam kwâkñan ândiwe, zengât den.

¹³ Oi a patâ zengâren gâbâ nâiñâ mâsikânim sâip, “Dap nânġat? Hâmbâziñ kâukâu zo, zen waniñ gâbâ ga kinze?”

¹⁴ Mâsikânigi den itâ sâm mâburem dukuwan, “Patâ, nâ mân nânġan. Gâ nânġat.” Sa dâtnogip, “Zen sâknam patin gâbâ takâm gawe. Oi hâmbâziñ Râma gilâmñandâ sanġone kâukoip.

¹⁵ Zorat zen Anutu um topñan ândim nâtik sirâm zâkkât namin kore okñanġâm ândime. Oi neule tâtatñan tâpmap, Kembu, zâk zen sot tap galem otziñġâbap. ¹⁶ Oi bet zen nalemo mo toogât mân mumbi. Maanġâ mân zânġobap. Sâknam mân muyageziñġâbap. ¹⁷ Râma tâtatñan tâpmap, zâkñâ diiziñgi ândiândi too sinñan âim ândibi. Oi si sâñġânziñan sinziñ tooñ zo Anutuñâ sanġori isem umbâlâ mân op ândibi.”

8

Sumbem a nâmburân zagât lâmun ziñġâwe.

¹ Râma zâk ekap sâbâ nâmburân zagât zo moloñi sumbem hiriñsâm mâik nâi zeip. ² Zo âki sumbem a nâmburân zâgât Anutugât um topñan kinme, zen ziñgitsa lâmun nâmburân zagât ziñġâwe.

³ Oi sumbem a nâiñâ hâkop nâi goide kâtnâ tuutuunġâ, zo mem gamñâ Kembangât sinġi nalemo pâpanñan zoren âi kiri kut nâi wârân âlip donġep zo pindip. Oi zâk zo mem Anutugât sinġi nalemo pâpanñâ zorat kârâpñan pâi sem wârânñâ zarip. Anutugât sinġi a zengât ninâu sot mâpot kârâbân pâi sem wârânñâ zarip. Zo tâtatñâ gootñan kirip.

⁴ Wârân âlip bikñan kirip, zorat kâbakñâ zo Anutugât sinġi a zengât

ninâu bekñan mem Anutu mâtenñan zarip. ⁵ Sumbem a zo yatâ opñâ Kembangât sinġi nalemo pâpanñan gâbâ kârâp mem hâkobân pam hânân lokei giarip. Lokei giari sumbem kârâm kwamit patâ oi hânpan sot wâriniñ patâ muyageip.

Sumbem a kimembut lâmun waatnetâ hânân wesâk top top muyageip.

⁶ Oi sumbem a nâmburân zagât lâmun mem kirâwe, zen waatnam kubikanġâwe.

⁷ Oi sumbem a kânok zâk lâmunñâ waari kât pateñ sot kârâp sot gilâm mâpotñâ hânân gem gâip. Oi hân danġon karâmbut zeip, zorat torenġen kârâp seip. Zoren nak sot hibuk mot zo aksik sem nanġip.

⁸ Sumbem a zagâtñâ lâmunñâ waari kut nâi bak patâ yatâ zo sem âbânġum saruyân giarip. ⁹ Giari saru danġon karâmbut zeip, zorat torenġen zo gilâm oip. Oi saru zuunġâ zoren mom nanġâwe. Oi wanġâ tarâwe, zo âbânġum nanġâwe.

¹⁰ Sumbem a karâmbunġâ lâmunñâ waari sâñġelak patâ nâi sumbemân gâbâ kârâp bâlam yatâ gem too patâ sot too sinñâ nâmbutñâ zoren giarip. ¹¹ Sâñġelak zorat kutñâ kâlak kâtikñâ. Zorat hânân too zeip, zo danġon karâmbut zeip, zorat torenġen geim too zo aksik kâlakñâ oi a ziñâ nemñâ muwe.

¹² Sumbem a kimembunġandâ lâmunñâ waari mirâsiñ sot kâin sâñġelak zengâren danġon karâmbut zeip zorat torenñâ sumunkom âsakñâ gâutgâut oip. Oi nâtigân kâin sot sâñġelak zengât âsakziñâ paalan oip.

¹³ Oi nâ ekñâ nii utak egâwan. Oi utak zo sumbem tânâmñan den kâtikñâ itâ den sâip, “Yei, yei, yei, sumbem a karâmbut te. Zen lâmunziñ waatne a ambân hânân ândie zo, zen dap upi?”

9

Sumbem a bâtnâmbunġandâ lâmun waari dikon muyagiwe.

1 Sumbem a bâtnâmbuŋ zo lâmun waari nâŋâ eksandâ sumbemân gâbâ sângelak ŋâi âkam hânân gei egâwan. Zâk simgât mâtâp doodoonŋuŋâ zo pindâwe. ² Oi zâk simgât mâtâp mem pâi kâbak patâ kopgâip. Nep une sem takâmap, zo yatâ. Kopgamŋâ mirâsiŋ kwâtepkoi. ³ Kâbak umŋan gâbâ dikon doŋbep takâm hânân giwe. Kabât zo gooziŋâ sâulegât tobat yatâ. ⁴ Zen hibuk mo nak nalem mot zo mân tâmbetzâŋgobigât sâm ziŋgip. A ambân Anutugât undip mâteziŋan mân zeip, zen kâsa minziŋgâbigât sâip. ⁵ Oi kâin bâtnâmbut umŋan kâbat ziŋ sâknam patâ ziŋgâne mân mumbigât sâm ziŋgip. Sâknam zo sâuleŋâ ziŋgi sâknam nâŋgâme yatâ. ⁶ Oi narâk zoren a zen mumbigât otziŋgi ândim mân mumbi.

Dikon tobatziŋgât den.

⁷ Dikon zengât tobat bâu patâ biosi yatâ. Kâwali a zen kwâkziŋan tap kâmbamân âinam kubikangâme yatâ. Oi kâukziŋan pindok goide kâtnâ tuutuunŋ yatâ zo tâip. Oi si sângânziŋâ, zo a yatâ. ⁸ Oi sâmotziŋ, zo ambân zengât kâukziŋ sâmot yatâ. Sâtziŋ, zo zuu kâtik laion sâtnâ yatâ. ⁹ Oi dimâziŋan dugum kât kâtikŋandâ tuutuunŋ yatâ zeip. Abâtziŋ kwamit, zo biosi sot a lalaŋâ doŋbep kâmbamân sârârâk kârâm âine kwamitagomap yatâ. ¹⁰ Daaziŋâ sâule daanâ yatâ oi sâtziŋâ, zo daaziŋan ziap. Zorân kâin bâtnâmbut umŋan a ambân ziŋgâne sâknam nâŋgâm ândibi. ¹¹ Oi simgât sumbem a, zâk zengât a kutâ ândiap. Zâkkât kutŋâ Yuda denân Abadon. Grik denân ko Apolionŋ. Oi niinŋ denân kiom a.

¹² Nii utakŋâ sâp karâmbut den itâ sâip, “Yei.” Nâi zo âsagei âkap. Zagât zo yen ziaborâk.

Sumbem a nâmburân kânokŋâ lâmun waari kâwali a muyagiwe.

¹³ Oi sumbem a nâmburân kânok zorân lâmun waarip. Oi Anutu

mâteŋan siŋgi nalem pâpanŋâ goide kâtnâ tuutuunŋ murukŋâ kimembut, zobâ den ŋâi âsageip. ¹⁴ Sumbem a nâmburân kânok lâmun mem kirip, zâkkât den itâ âsageip, “Euparata too patin sumbem a kimembut saaziŋgi zie, zen olaŋziŋgâ.” Sâi olaŋziŋgip.

¹⁵ Sumbem a kimembut, zen narâk zoren nep tuubigât mârûm sâm ziŋgi ândiwe. Nep diŋ sâm ziŋgip, zo itâ. Zen hân daŋgon karâmbut zorat torenŋan a ambân zâŋgone mumbigât sâip. ¹⁶ Sumbem a olaŋziŋgâwe. Oi kâwali arâpziŋâ biosi kwâkŋan tâtatŋâ, zengât tenŋâ 2 handeret milion. Yatâ sâne nâŋgâwan. ¹⁷ A sot bâu patâ tobat itâ egâwan. A zen dimâziŋan dugum zo kuriŋâ sot kâmbum sot gimbanâ yatâ mem ândiwe. Oi biosi zengât kâukziŋâ zuu kâtik laion kâukŋâ yatâ. Lâuziŋan gâbâ ko kârâp sot kâbak sot kât gimbanâ kârâpŋâ takâmap yatâ. ¹⁸ Oi kârâpŋâ karâmbut zorânâ hânân daŋgon karâmbut zeip, zorat torenŋâ a tâmbetzâŋgoip. ¹⁹ Biosi zengât kâwaliziŋâ, zo daaziŋan sot lâuziŋan ziap. Daaziŋâ, zo mulum yatâ kâukŋoot zorânâ a tâmbetzâŋgome.

²⁰ Oi a ambân nâmbutŋâ tâmbetzâŋgom naŋgâm nâmbutŋâ birâziŋgâwe. Birânetâ zen kut ŋâi ŋâi zo ekŋâ umziŋ mân melâŋawe. Zen ândi mâmanziŋanŋât nâŋgâne mân bâliŋ oip. Zen wâke sot lopio top top zengâren pâlatân op ândimŋâ mân birâwe. Zen lopio topziŋâ itâ mân nâŋgâwe, “Lopio zen sinziŋandâ mân ek nâŋgâme. Zen kinziŋandâ mân âim game. Zen kindapziŋandâ den mân nâŋgâme.”

²¹ A zo, zen yatâ mân nâŋgâwegât kâmbam sot kware sot kâmbu sot laŋ ândiândiŋ zo mân birâwe.

10

Sumbem a ŋâiŋâ den sâi kâtigeip.

¹ Sumbem a imbanâŋgoot ŋâi sumbemân gâbâ gem gâi egâwan. Zâk sasa osetŋan gâi kâuk kwâkŋan

mulum mogât zeip. Si sângânĵâ maa yatâ. Kiĵâ zagât zo kârâp bâlam yatâ. ² Bikĵan ekap ñâi mem mâbâlakĵem kirip. Oi kiĵâ bongen zo sâru kwâkĵan lân kirip. Oi kiĵâ yangâgen zo hânân lân kirip. ³ Kin den kâtikĵâ zuu kâtikĵâ laion donbep zengât den yatâ sâip. Sâi sumbemân kanĵundundun nâmburân zagât den sâwe. ⁴ Den yatâ sânetâ nângâm kulemgubam ua sumbemân gâbâ den ñâi itâ nâgâren gâip, “Sumbemân gâbâ den se, zo mân kulemgu. Yen doonĵuna tâpap.”

⁵ Oi sumbem a ñâi saruyân sot hânân lân kirip, zâk bik bonĵâ sumbemân pam den itâ sâm kâtigeip. ⁶ “Sumbem sot hân, saru sot kut ñâi ñâi zoren zie, zo muyageipĵâ ândimĵâ ândim zâimâmbap, zâkkât mâtenĵan itâ sâm kâtigibâ. Perâkĵak, narâk kârep mân ziap. ⁷ Sumbem a nâmburân zagâtĵâ lâmunĵâ waari kwamit muyagibap, narâk zoren Anutugât den tikĵâ Propete sap sum zingip, zorat bonĵâ muyagibap.”

Sumbem a ñâiĵâ Yohane ekap ñâi pindi neip.

⁸ Oi sumbemân gâbâ den nângâwan, zo yatik du âsagem itâ dâtnogip, “Gâ âimĵâ sumbem a kiĵâ saruyân sot hânân lân kin ekap mem mâbâlakĵem kinzap, zâkkâren âi ekap zo me.” ⁹ Sâi nâ sumbem agâren âimĵâ ekap nibapkât sa itâ dâtnogip, “Mem ne. Nenandâ lâugan âm yatâ op naamĵâ upap. Ka umgan kâlak upap.” ¹⁰ Yatâ sâmĵâ ekap zo nigi newan. Nia ko lâunan âm yatâ naam oip. Zorâĵ nem gwâka umnan giari kâlak oip.

¹¹ Oi itâ dâtnowe, “Gâ a kâmutĵâ kâmutĵâ, a hânĵâ hânĵâ, a sâk top top, den gându ñâi ñâi, zengât sot a kutâziĵâ zengât op Anutugât den sâban. Mârum dâzângom ândein, zo yatik dum dâzângoban.”

11

Yohane namâ dâpkwap ikpapkât sâm pindâwe.

¹ A ñâiĵâ tân kârep nim itâ dâtnogip, “Gâ zaatĵâ Anutugât tirik namâ sot zâkkât sinĵi kut ñâi ñâi pâpanĵâ, zo dâpkwapĵâ umĵan ninâu sâm ândime, zo sâlâpzângoban. ² Namâ sângânĵan sombemân zo mân dâpku. Zo birâna zeik. Zo a hân ñâin gokĵâ, um kâtik zengât sinĵi. Oi ziĵâ tirik kamân, Yerusalem, zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 40 umĵan lân kindinĵandan mimbi.”

Anutugât den sâsâĵ a zagât muyageitâ simĵat zuunĵâ zâkobap.

³ “Oi nâgât den sâm muyamuyagin azatnâ imbanĵâ zikandâ nâgât den dâzângom ândibabot. Pet hâmbâ alâkĵâ mem ândim mân kubikanĵâm dâbâtzikĵoot ândibabot. A ambân orot mâmeziĵ melân bâliĵâziĵ birâm ândibigât holi yatâ upabot. Yatâ op ândeitâ (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ âkâbap. ⁴ Propete Sakaria, zâk mârumĵan Oliwa nak zagât sot kârâp âsakĵâ zagât zorat den kânĵan sâip. Oi a zagât zo zikĵâ bonĵâ upabot. Zet hângât a kembu zâkkât mâtenĵan kinbabot. ⁵ Oi a ñâi tâmbetzâkobam oi lâuzikĵan gâbâ kârâp ge simbap. Zorat a ñâiĵâ kâsa oztikâm mumunĵangât sinĵi upap. ⁶ A zagât zo sâitâ map mân gibapkât imbanĵâ zikip. Zorat sâitâ map mân gei Anutugât den sâm ândibabot. Oi sâitâ toonĵâ gilâm upapkât imbanĵâ zemzikap. Oi hânân kut ñâi ñâi sâtnoot sâitâ muyagibapkât imbanĵâ zemzikap. Yatâ utâ sâbabot, zo âlip upabot.

⁷ Oi Kembedĵat den sâsâĵ narâk zo âki simân gâbâ zuu kâtikĵâ kopga kâsa oztikâm zâkoi mumbabot. ⁸ Moitâ a ziĵâ kâmbârânzikĵâ zo birânetâ kamân patin sombemân zimbabot. Kamân zorat kutĵâ sumbuĵâ, Sodom sot Aigita. A ziĵâ Kembuzikĵâ kamân zoren poru nagân kune moip. ⁹ Oi hân toren toren gâbâ a nâmbutĵâ, sâkziĵ tobat ñâi ñâi, den

gāndu nĀi nĀi, zorānĀ kāmbarānziknĀ sirām karāmbut sot torenĀ zikitne zimbabot. Oi a nāmbutnĀ hanzākonā sāne kwākāzingābi. ¹⁰ Oi Propete zagāt a sāknam zingāwet, zorat moitā hānĀ hānĀ a zinj umālep op kut nĀi nĀi aṅgāgwanĀ urāwe.

¹¹ Sirām karāmbut sot torenĀ āki Anutugāren gābā KaapumĀ umziknĀn giari oksām zaarāwet. Zaaritā a zinj zikitnĀ keṅgāt doṅbep urāwe. ¹² Oi sumbemān gābā den kātiknĀ zekāren itā gāip, “Zet zi kopgāt,” Oi kāsarāpzik zengāt mātēzinĀn sasa kāligen zāim sumbemān zāiwet. ¹³ Narāk zoren wāriĀ patā meip. WāriĀ patā mei kamān patin mirā bāzagāt zengāren gābā kānoknĀ pābābānsāi nāmburān kimembut ko tarāwe. Kamāngāt biknĀ toren toren gābā yatā pābābānsāne nāmbutnĀ kātigem tarāwe. WāriĀ patā meipkāt mirā kātĀ tuutuun doṅbepnĀ pābābānsām a 7 tausen yatā zāṅgoi muwe. Oi a torenĀ ālip tarāwe, zen keṅgāt op Anutu, sumbem mariĀnā māpāsiwe.

¹⁴ UtaknĀ yei sām sāp karāmbut sāip, zorat zagātĀ ākap. Kānok ziap, zo kek muyagibap.

Sumbem a nāmburān zagātĀ lāmum waari kut nĀi nĀi muyageip.

¹⁵ Sumbem a nāmburān zagātĀ lāmumĀ waari sumbemān gābā den kwamit patā op itā sāwe, “A zen hānān a kutā op kembu otzingāme, zorat narāk ākap. Narāk zi ko Kembu sot aṅā a bāliĀn gābā mākāzingābapkat sāsān, Kristo, zekāt bitziknĀn ariap. Oi Kristo zāk kembu otzingām zāimāmbap.”

¹⁶ Oi a patā 24 Anutu mātenĀn tātatzinĀn tarāwenĀ kiĀ topĀn ge zemĀn Anutu itā sām māpāsiwe,

¹⁷ “Kembu Anutu, imbanĀ mariĀnā, gāgāren sāiwap sāmen. Topkwap gā āndeinnĀ āndiat. Oi gā imbanĀ mem dāṅ kembu otniągām āndiat. ¹⁸ Um kātik a kāmūtĀ kāmūtĀ, zen kuk

diąā sām āndim gane gā hāunĀ zingābangāt narākĀ mātē uap. Oi mumunĀ zengāt den sām kwākākwākān narāk mātē uap. Oi kore arāpkā Propete sot gāgāt siąi a, a giąiĀ sot zāizāią kutkā hurat kwapme, zen sāṅgānĀ zingābangāt narāk mātē uap. Oi hānān tāmbetzāṅgome, zen tāmbetzāṅgobangāt narākĀ mātē uap.”

¹⁹ Zen yatā sānetā sumbemān Anutugāt tirik namā mātāp pāroṅsāi igāwe. Oi Anutu sot Mose tārotāro urāwet, zorat omboṅ zei igāwe. Oi hānpān sot kwamit patā sot kaṅkundundun, wāriĀ sot kāt paten āsagem zeip.

12

Sumbemān ambān nĀi kirip.

¹ Sumbemān sen mārāt kulem nĀi itā muyageip. Ambān nĀi āsagem kirip. MaanĀ hāmbā yatā kāpei kirip. Oi kią tipĀn kāin. Oi pindokĀn sāṅgelak kiin zagāt tarāwe. ² Oi ambān zo kāmboṅā op katep mimbam sāknam nāṅgām isem yu yei sām tāip. ³ Zāk yatā op kiri kulem nĀi sumbemān āsageip. Busem patānĀ, oā tobat yatā, kuriąkurią, kākuknĀ nāmburān zagāt, goonĀ bāzagāt. Oi kākuknĀ dāp a kutāgāt pindok tap arip. ⁴ Oi daanāndā sumbem sāṅgelak nāmbutĀn zāṅgom māki hānān giwe. Oā zo yatā opĀn ambān zo katep mimbam oi itā nāṅgām ambān gootĀn āi zeip, “Katep āsagei nimbat.” ⁵ Oi ambān zorānĀ a katep meip. Katep zo kāt kātik āin tān mem hān dāp a zengāt a kutā op galem zāṅgobapkat sāsānĀ. Katep āsagei gāsumĀn Anutugāt neule tātatzinĀn mem zāi parāwe. ⁶ Oi ambān zo keṅgāt op mirā kāmān kātikĀn arip. Zoren (sirām 1 tausen 2 handeret 60) kain 42 yatā galem okṅaṅgābigāt AnutuĀn sāi tātatzĀn kubigāwe.

Sataņ sumbemân gâbâ kâbakņine geip.

⁷ Oi sumbemân kâmbam patâ muyageip. Mikai zâk sot sumbem a gakârâpņâ, zen oâ sot kâsa urâwe. ⁸ Oi Mikai sot sumbem arâpņâ, zen kâtigem oâ sot sumbem arâpņâ kâbakņezingâmņâ sumbem aņġân kârâwe. ⁹ Oi oâ patâ, mulum sâņġiņâ, Sataņ, zâk a ambân hân dâp um gulip kwatziņġâmâp, zâk ziņâ ġâsum kâbakņine hânân geip. Sumbem arâpņâ yatik kâbakņezingâne hânân giwe.

¹⁰ Oi sumbemân den kâtikņâ itâ muyagei nâņġâwan, “Kubikkubik sot imbaņâ sot kembu op, zo Anutu sot aņġâ a bâliņan ġâbâ mâkâziņġâbapkât sâsâņ, Kristo, zekâren ziap. Narâk ziren bukurâpniņ zengât kâsa op sirâm nâtik dâp Anutu mâteņan sâm bâliņ kwatziņġâmâp, zâk kâbakņine ġiarip. ¹¹ Bukurâpniņâ zen Râma ġilâmņanġât imbaņan Sataņ sot agom kâtigem walâwe. Kembangât den keņġât buņ sâm muyagem Sataņġât den mem ġei kwarâwe. Oi ândiândiziņ mân aņġân kârâm buņ upapkât sâwe. ¹² Zorat sumbem sot zoren ândie, zen sâtâre upi. Ka hânân sot saruyân ândie, yei, zen dap upi? Sataņ zâk zengâren gam kuk op ândiap. Narâkņâ kek âkâbap, zo nâņġap. Zo nâņġâm kuk op ândiap.

Oâņâ ambân kâsa okņanġip.

¹³ Oâ zâk hânân kâbakņine ġemņâ nâņġâm ambân katep meip, zâk kâsa okņanġâm molim arip. ¹⁴ Oi ambân zo nii utak patâ abâtzatņâ pindâne mulumġât keņġât op mirâ kamân kâtikņan tâtat mâmeņan tik arip. Zoren kendon karâmbut sot torenņâ ġalem okņanġâm ândiwe. ¹⁵ Ambân zâk ari mulumņâ too patâ mogari ġem too uurup patâ oip. Too zorâņ ambân zo lum âibam oip. ¹⁶ Oi hânņâ ambân beķņan mem hân mâtâp oi too patâ zo zoren ġeim naņġip. ¹⁷ Yatâ oi ko oâ zâk ambân zorat kuk opņâ kâmut gakârâpņâ zâņġobam arip. Anutugât ġurumin den lumņâ

Yesugât siņġi zo mem ândime, zo zâņġobam arip. ¹⁸ Oi zâk saru sâtņan ġei sagân kirip.

13

Saru umņan ġâbâ zuu kâtikņâ nâi kopġâip.

¹ Oi nâ eksa saru umņan ġâbâ zuu kâtikņâ nâi kopġâip. Zâk kâukņâ nâmburân zagât, gooņâ bâzagât. Oi gooņan zo a kutâ pindok bâzagât tarâwe. Oi kâukņan kot kulem zeip, zo den bâliņâ zeip. ² Tobatņâ wâu patâ yatâ. Sâlâpņâ, pusi yatâ. Lâuņâ, zuu kâtik laionġât lâuņâ yatâ. Oi oâ zâk imbaņâ pindâm zâkkât tâtarân tap kembu otziņġâbapkât sâip. ³ Zuu zorat kâukņâ nâi use patâ op mumuņanġât dâp yatâ egâwan. Useņâ zo soġei âlip oip. Oi hân dâp aņġâ aņġâ, zen zuu zo molim ek zâkkât nâņġâne imbaņâ oip. ⁴ Oâņâ zuu kâtik zo imbaņâ pindip, zorat um kâtik a, ziņâ sâm âlip kwâkņanġâwe. Oi zuu zo sâm âlip kwâkņanġâm sâwe, “Zuu zorat tobat nâiņâ ândiap? Nâiņâ dap mo dap okņanġâbap?”

⁵ Zuu kâtik zo sâk mâme opņâ zâizâiņ den sâm den sumunņâ sâbapkât sâm pindip. Oi Anutuņâ zuu zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ umņan nepņâ tuubapkât narâk nâņġanġip. ⁶ Oi zu kâtik zorâņâ Anutu zikņâ sot kutsiņġiņâ sot tâtatņâ sot sumbemân ândime, zen sâm bâliņ kwatziņġâm ândeip. ⁷ Oi Anutugât siņġi a kâsa otziņġâm zâņġobapkât oâņâ sâip. Oi hânņâ hânņâ, a sâk top top sot den ġându top top, zengât a kutâ upapkât oâņâ imbaņâ pindip. ⁸ Oi hân a ziņâ ekņâ sâm âlip kwâkņanġâbi. Râma kune moip, zâk mârûm hân mân muyageibân kutziņâ ândiândigât ekabân mân kulemgoip, a zen zo zuu zo yatâ okņanġâbi.

⁹ Kindapziņoot ândie, zen den zi nâņġâm kwâtâtibi, ¹⁰ “Nâi zâk tâk namâġât siņġi oipņâ tâk namin pambi. Nâi zâk kâmbamġât siņġi oipņâ kâmbamņâ koi mumbap.” Oi

Anutuņā sinġi a zen nāņgām pālâtân kwap kâtigem ândibigât sâip.

Hân kâligen gâbâ zuu ņâi kopgâip.

¹¹ Oi hân kâligen gâbâ zuu kâtikņâ ņâi kopgâi egâwan. Zâk Râma yatâ kâukņan gooņâ zagât zeip. Oi diņâ sâip, zo oâ diņâ yatâ. ¹² Oi zuu zorâņ zuu mârûm kopgâip, zâkkât imbaņâ zo mem nep tuum kâtigeip. Zâkņâ sâi hân a ambân ziņ zuu ņâi use opņâ âlip oip, zâk mâpâsiwe. ¹³ Oi zuu kâtik zagâtņâ, zâk kulem sen mârât patâ tuumap. Zâkņâ sâi sumbemân gâbâ kârâp gem gâi a ikme. Kulem zo sot sen mârât nâmbutņâ tuugi igâwe. ¹⁴ Kulem yatâ zo zuu ņâi zâkkât mâtenan tuugi a ziņ ekņâ umziņ gulip oi zuu mârûm use op sogeip, zâkkât lopio sobibigât dâzâņgoip. ¹⁵ Lopio zo sobim pane kiri zuuņâ lopio waatņanġi zaat den sâip. Zâk yatâ upapkât Anutuņâ nâņgâņanġip. Lopio zâk sâi a ziņ mân sâm âlip kwâkņanġâwe, zen zâņgone muwe.

¹⁶ Oi a zâizâiņ giginâ, sikumziņoot sot sikumziņ buņâ, a kutâ sot kore mâman a, zo aksik sâi bitziņ bongen mo mâteziņan undip tuuwe. ¹⁷ Oi zuugât undip sâkziņan tuuwe, zo zâkkât kutņanġât tenġâ. Oi undip mân mem ândiwe, zen kut ņâi ņâi sâņgân mimbegât pâke parâwe. ¹⁸ A nâņgânâņgâziņootņâ zuu zirat tenġâ sot topziņ sâlâpkum nâņgâbi. Tenġâ zo agât kutņanġât tenġâ. Tenġâ zo 666.

14

Râma sot kâmut gakârâpņâ Sioņ bâkņan kirâwe.

¹ Nâ eksandâ Râmaņâ Sioņ bâkņan kiri egâwan. Oi zâk sot 144 tausen, a yatâ zorâņ kirâwe. Oi mâteziņan zikņâ sot Ibâņanġât kot zeip, a yatâ zorâņ kirâwe. ² Oi sumbemân gâbâ kwamit patâ nâņgâwan, zo too sâmbon patâ kwamitņâ yatâ sot sumbem kwamitsâmap yatâ. Oi kwamit zo nâņga kâmam wâlõņ kwamit yatâ oip. ³ Zen sumbemân

Anutugât tâtatņâ sot zuu âlip kimembut sot a patâ 24, zengât mâteziņan kep uņakņâ ņâi mem tarâwe. Kep zo a nâmbutņâ ziņ mân mime. A 144 tausen zengak mime. Hânân gâbâ Yesuņâ sâņgânziņ meip, zengak kep zo mime. ⁴ A zo, ziņâ ambân sot bâliņ mân opņâ um salek ândiwe. Râmaņâ diiziņġi zâk sot tâtat mâme upme. Zen zo hân a zengâren gâbâ kândom Râma sot Anutu, zik sinġi upigât Râmaņâ tâbazziņ meip. ⁵ Oi lâuziņan gâbâ sarâ den mân gemap. Zen a târârakņâ.

Sumbem a karâmbut, zengât den muyageip.

⁶ Oi sumbemân sumbem a ņâi egâwan. Zâk nii yatâ sumbemân arip. Zâk hân a zengât den sinġi âlip ziziņ kâtik, zo mem arip. Hânņâ hânņâ, sâk tobat ņâi ņâi, den gându topņâ topņâ, zengât mem arip. ⁷ Zâk den yu kambâņ sâm itâ sâip, “Zen Anutu hurat kwâkņanġâm sâm âlip kwâkņanġâbi. Zâk hâuņanġât den sâsâņ narâk mâte uap. Hân sumbem sot saru sot too sinġâ sâi muyageip, zâk sâm mâpâsibi.”

⁸ Yatâ sâm ari kândâtņan sumbem a ņâiņâ gam zagâtņâ den itâ sâip, “Babilõņ kamân marirâp, ziņâ a kâmutņâ kâmutņâ diiziņġâne bâliņâziņanġât um gulip nep âsagem laņ mâman a ambân op ândiwe.”

⁹⁻¹⁰ Oi kândâtņan sumbem a ņâiņâ gamņâ den kambâņ itâ sâip, “A ziņ zuu kâtik mo lopio zâkkâren pindiņsâm mâteziņan mo bitziņan zuugât undip mimbî, zo ko Anutugât kukņanġât bonņâ yâmbâtņâ zo zengâren âsagibap. Zen Râma sot sumbem arâpņâ zengât mâteziņan kârâbân geim kât kârâpņandâ ziņgesei sâknam patâ nâņgâm zâimambi. ¹¹ Oi kârâpņâ a zo yatâ ziņgesei, zorat kâbakņâ zo zâim zemâmbap. Zorat a zen zuu patâ sot lopio mâpâsime sot a mâteziņan zuugât undip zeip, zen ârândâņ sâknam nâņgâm sirâm ņâtik

nāngām zāimambi.” ¹² Zorat narāk zoren Anutuŋā siŋgi a zen Anutugât gurumin den sot Yesugât den siŋgi zo mem kâtigem ândibigât sâip.

Kembugât kâmurân ândim muwe, zengât den.

¹³ Sumbemân gâbâ den ŋâi itâ nāngâwan, “Gâ den itâ kulemgu, ‘Narāk ziren topkwap Kemu sot pâlâtâŋ op ândine zângone mumbi, zengât nānga sâtâreŋoot upap.’ Kaapumŋâ itâ sap, ‘Perâkŋak, zengât nānga sâtâreŋoot upap. Zen nep patâziŋâ tuum naŋgâmŋâ tap nāngâbi. Oi orot mâmezinaŋgât bonŋâ âinetâ muyageziŋgâbap.’ ”

Hânân Kembugât a gâsâzângobap, zorat dâp muyageip.

¹⁴ Oi nâ eksa zari unumunum kâukâu muyagei egâwan. Oi unumunum kwâkŋan ŋâi tâip, tobatŋâ a yatâ. Kâukŋan a kutâ pindok ŋâi tâip, zo goide kâtnâ tuutuŋâ. Bikŋan sâu sâtŋoot mem tâip. ¹⁵ Oi tirik namin gâbâ sumbem a ŋâiŋâ gemŋâ unumunum kwâkŋan tâip, zo itâ sâm dukuip, “Gâ sâugandâ kâlamân bonŋâ mânângât me. Bonŋâ mimiŋaŋgât narâk mâte uap. A minduziŋgâm kâsâpzângozângon narâk mâte uap. Kâsâpzângone hâuŋâ mimbigât narâk mâte uap.”

¹⁶ Yatâ sâi unumunum kwâkŋan tâipŋâ sâuŋâ mem hânân bonŋâ zo mânângârip.

Bâliŋ mâme ziŋâ hâuŋâ mimbî, zorat dâp muyageip.

¹⁷ Oi sumbem a ŋâiŋâ tirik namin gâbâ gem gâip. Zâk yatik sâu sât kâtikŋâ mem ândeip. ¹⁸ Gâi sumbem a ŋâiŋâ Kembugât siŋgi kut ŋâi ŋâi pâpanŋâ zobâ gâip. Sumbem a zo, zâk Kembugât siŋgi nalem uuŋâ kârâp zorat galem op ândeip. Oi zâk bukuŋâ sâu sât kâtik mem ândeip, zo den sumbuŋâ itâ dukuip, “Sâugâ zorâŋ hânân bonŋâ mânângât naŋgâ. Hânân waiŋ bonŋâ mârum bâsigiap.” (Den sumbuŋâ zi Anutuŋâ bâliŋ mâme a hâuŋaŋgât

tâmbetzângobapkât sâip.) ¹⁹ Sâi sumbem a bukuŋandâ sâu mem kin hânân waiŋ keetŋâ mânângâtŋâ mem Anutu um kukŋaŋgât ombon patin pâi giarip. ²⁰ Oi kamân âkŋan ombon patin pâi giari lâŋ kwândâline gilâm gem zeip. Gilâm gem zeidengân patâŋâ op binbinŋâ zo hânân gâbâ bâu biosi sângânŋan yatâ. Oi dengân kârepŋaŋgât tenŋâŋâ ko 300 kilometa zo yatâ zeip.

15

Kembugât kore a ziŋâ kep miwe.

¹ Oi sumbemân sen mârât ŋâi egâwan. Sumbem a nâmburân zagât, zen kut ŋâi ŋâi sâtŋoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Kut ŋâi ŋâi zo âsagem naŋgi Anutuŋâ kukŋaŋgât op dum mân tâmbetzângobap.

² Oi saru ŋâi egâwan. Wikin yatâ sot kârâp bâlam mâpotŋâ zeie gâwan. Oi a zuu kâtik sot lopio kâsa oztikâm kâtigem walâziŋgâwe sot a mâteziŋan zuugât undip zengâren mân zeip, a zo, zen Anutugâren gâbâ kâmam wâlŋ mem saru sâtŋan kine ziŋgirâwan. ³ A zen Anutugât kore a Mose zâkkât kep sot Râma zâkkât kep itâ sâm mem ândiwe,

“O Kemu Anutu, imbanâ mariŋâ, orot mâmegâ zorat nângindâ imbanâ opmap. Hânŋâ hânŋâ zengât a kutâ, kut ŋâi ŋâi opmat, zo târârak. ⁴ Kemu, gâ ŋâiŋâ hurat mân kwatgibap? Zo yatâ mân taap. Nâiŋâ kutkâ mân sâm âlip kwâpap? Zo yatâ mân taap. Gâ kânok hâlâluyâk, zorat a kâmutŋâ kâmutŋâ zen gâgâren ga mâpâsegibi. Gâ hâuŋaŋgât nep tuuna top muyagiap.”

Sumbem a nâmburân zagât hâkopziŋoot kirâwe.

⁵ Oi eksandâ sumbemân tirik namin umŋâ ŋâi hâlâlu sâsâŋ, zorat mâtâp pâronsâm kirip. ⁶ Mâtâp pâronsâi sumbem a nâmburân zagât, zen kut ŋâi ŋâi sâtŋoot

kāmut nāmburān zagāt mem kirāwe. Zen namin gābā gem gawe. Zen hāmbāziņ kākūu mem āndiwe. Oi dimāziņan māpaņ goide kātņā tuutuunā zo zeip. ⁷ Oi zuu ālipņā kimembut kirāwe, zengāren gābā nāiņā sumbem a nāmburān zagāt zo hākop nāmburān zagāt ziņgip. Hākop zo goide kātņā tuutuun. Hākop umņan Anutu āndiāndi mariņāngāt kukņāngāt bonņā piksām zeip. ⁸ Oi namā kāligen Anutugāt āsakņā sot imbaņāngāt kaapumņā zo piksām zeip. Oi sumbem a nāmburān zagāt zen kut nāi nāi sātņoot kāmut nāmburān zagāt mātān muyagiwegāt tirik namin zāizāiņāngāt mātāp pāke kwāip.

16

Sumbem a ziņā hākobān gābā kut nāi nāi hānān lokine geip.

¹ Namā kāligen gābā den kātik gāi nāngāwan. Zo sumbem a nāmburān zagāt zo itā dāzāngoip, “Zen āi hākop nāmburān zagāt zoren gābā kut nāi nāi sātziņoot zo lokine Anutugāt kukņāngāt bonņā hānān gibap.”

² Sāi sumbem a kānok zākņā āim hākopņan gābā kut nāi lokei hānān giari zuu kātikņāngāt undip māteziņan mem āndiwe sot a lopiogāren pindiņsāwe, zen sākziņan use kātik sot use kārōkņoot muyageziņgip.

³ Oi sumbem a zagātņā āi kut nāi saruyān lokei giarip. Giari saruņā gilām oip. A mumuņāngāt gilām yatā oi saru zuuņā mom nāngāwe.

⁴ Oi sumbem a karāmbuņā hākobņan gābā kut nāi lokei tooyān sot too sinņan giari gilām oip. ⁵ Oi sumbem a too galem tāip, zākņā itā sāi nāngāwan, “Ga hālālu āndeiņā āndiat. Tosagāt hāuņā, zorat nāngindā tārārak uap. ⁶ Kēmbugāt siņgi a sot Propete a zāngom gilāmziņ tāmбетkuwegāt gilāmāk ziņgāna nimbi. Zo dābāk otziņgat.” ⁷ Sāi Kēmbugāt siņgi kut nāi nāi pāpanņan gābā den itā nāngāwan, “Perākņak.

O Kēmbu Anutu, imbaņā mariņā, hāuņā ziņgat, zo dāpziņan uap.”

⁸ Sāi sumbem a kimembuņā zākņā hākopņan gābā kut nāi lokei mirāsiņān arip. Ari mirāsiņā kārāp opņā a doņbep ziņgeseip. ⁹ Oi a zen maanā ziņgeseip. Zen umziņ melāņ Anutu hurat kwākņāngābigāt Anutuņā kut nāi nāi zo sāi āsageip. Oi zen umziņ māt melāņāwe. Buņā. Zen Anutu sām bāliņ kwākņāngāwe.

¹⁰ Sumbem a bātnāmbuņā zākņā zuugāt tātārān hākopņan gābā kut nāi lokei giari zāk sot a ambān gākārāpņā zengāt hān boņ zo nātātiksām zeip. Oi a zen sāknam patā nāngām biyakņā nāmbālamziņā hārārāņsāmņā takā zeip. ¹¹ Oi sāknam sot useziņāngāt opņā Anutu, sumbem mariņā sām bāliņ kwākņāngāwe. Oi zen umziņ māt melāņ āndi māmanziņ bāliņā zo māt birāwe.

¹² Sumbem a nāmburān kānokņā hākopņan gābā kut nāi lokei Euparata too patin giarip. Giari too kārāksāip. Kārāksāi mātāp āsageip. Mirāsiņ takātākāņan gābā a kutā sot kāwali arāpziņā gabigāt yatā muyageip. ¹³ Oi nāņā eksandā oā lāuņan gābā sot zuu kātik lāuņan gābā sot propete sarāņā zengāt lāuziņan gābā wāke bāliņā karāmbut, tobatziņ kaņ yatā op gawe. ¹⁴ Zo zen wāke bonņā. Zen sen mārāt top topņā tuubigāt imbaņā zemziņgap. Oi zen hān dāp a kutā āi minduziņgāmņā Anutu, imbaņā mariņā, zākkāt narāk patā zo mātē oi kāsa op gām kāmbam kumbi.

¹⁵ Oi nā den nāi itā nāngāwan, “Nā Yesu, itā sa nāngānek. Zen narāknā māt nāngāne kek gābat. Zorat nāi zāk sāk bārak āndim aņun opapkāt sāk pākeņā mem pam um gwālāgwālā āndibap. Yatā upap, zo ko zākkāt nānga sātāreņoot upap.”

¹⁶ Oi wāke zen hān dāp a kutā Yudaia hānān minduziņgāwe. Hān

zorat kutnĀ Yuda denĀn Hamagedonj sĀme (Niiŋ denĀn ko Magedonj baknĀ).

¹⁷ Oi sumbem a nĀmburĀn zagĀtnĀ hĀkopŋan gĀbĀ kut nĀi lokei sumbem kabĀŋan geip. Gei tirik namin AnutugĀt tĀtatŋan gĀbĀ den kĀtikŋĀ nĀi itĀ sĀip, “MĀrum Ākap.” ¹⁸ HĀnpĀn sot kaŋkundunduj sot sumbem kwamit patĀ muyageip. WĀriŋ patĀ nĀi meip. WĀriŋ yatĀ zo mĀrumŋan mĀn meip. ¹⁹ Oi kamĀn patĀ zo ĀbĀŋgoi karĀmbut oip. Oi hĀnŋĀ hĀnŋĀ a zeŋgĀt kamĀn patĀ giligĀlaksĀip. Babilonj kamĀn patĀ zo yatik Anutu kukŋaŋgĀt op tĀmbetkoip. ²⁰ Oi saruyĀn tĀunanĀn zo aksik ĀbĀŋgum saruyĀn geiwe. Oi hĀnĀn baknĀ zen ĀbĀŋgum naŋgĀwe. ²¹ Oi sumbemĀn gĀbĀ sumbem tipŋĀ patĀ patĀ map yatĀ ubĀ gem ga sĀratzĀŋgoip. ZĀŋgoi Anutu sĀm bĀliŋ kwĀkŋaŋgĀwe. Sumbem tipŋĀ zo gem tĀmbetzĀŋgoip, zorat op sĀm bĀliŋ kwĀkŋaŋgĀwe.

17

AmbĀn nĀi zuu kuriŋ kwĀkŋan tĀip.

¹ Oi sumbem a nĀmburĀn zagĀt hĀkop mem Āndiwe, zeŋgĀren gĀbĀ nĀiŋĀ ga itĀ dĀtnogip, “GĀ gĀna mĀtĀp ambĀn patĀ too donjbe naŋgĀmŋan Āndimap, zo tirĀpgobat. TirĀpgomŋĀ hĀuŋĀ mimiŋaŋgĀt den dĀgobat. ² HĀn a kutĀ ziŋ ambĀn zo zĀkkĀren gam zĀk sot laŋ mĀman upme. Oi hĀnŋĀ hĀnŋĀ a zen zĀk sot bĀliŋ op um gulip upme.”

³ YatĀ dĀtnom diinigi KaapumŋĀ tirĀpnogi itĀ egĀwan. MirĀ kamĀn kĀtikŋan ambĀn nĀi zuu kuriŋĀ kwĀkŋan tĀip. Zuu zorat sĀkŋan kot bĀliŋĀ top top zeip. Oi zuu zo kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt. GoonĀ bĀzagĀt. ⁴ Oi ambĀn zo hĀmbĀnĀ kĀmbum sot kuriŋĀ mem Āndeip. Oi neulenĀ sĀŋgĀn zĀizĀiŋ zo sĀkŋan dĀp op zeip. Oi bikŋan hĀkop goide kĀtnĀ tuutuuj tĀip. Oi hĀkop zorat umŋan kut nĀi nĀi sumun kĀrok

piksĀm zeip. ⁵ AmbĀn zorat mĀteŋan den sumbuŋĀ itĀ zeip, “Laŋ mĀme ambĀn zeŋgĀt patĀziŋĀ sot hĀn kwĀkŋan bĀliŋ top top zorat mamŋĀ. Babilonj kamĀn patĀ, nĀ.” Den yatĀ zo mĀteŋan zeip. ⁶ Oi ambĀn zo AnutugĀt siŋgi a sot YesugĀt siŋgi den mem Āndine zĀŋgowe, zeŋgĀt gilĀm nemŋĀ um gulip oi egĀwan. Zo ekŋĀ nĀ imbaŋĀnĀ buŋ oip.

Zuu kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt, zorat den.

⁷ YatĀ ua sumbem aŋĀ itĀ mĀsikĀnigip, “GĀ wangĀt nĀŋgĀna imbaŋĀ uap? NĀ ambĀngĀt topŋĀ sot zuu kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt sot goonĀ bĀzagĀt, zorat topŋĀ dĀgoga nĀŋgĀ. ⁸ Zuu kĀtikŋĀ egin, zo mĀrum ĀndeipŋĀ narĀk ziren mĀn Āndiap. Oi zĀk bet simĀn gĀbĀ kopgam tĀmbet agoagonj kĀtikŋan geibap. Zuu zo mĀrum Āndeip. Oi narĀk ziren mĀn Āndiap. Oi bet gĀbapĀt a hĀnĀn Āndie, zen ekŋĀ sĀm Ālip kwĀkŋaŋgĀbi. Zen kutziŋĀ hĀn muyageibĀn gĀbĀ ĀndiĀndigĀt ekabĀn mĀn kulemgune zeip, a zo, ziŋĀ yatĀ upi.

⁹ Zi a nĀŋgĀnĀŋgĀnootŋĀ den zi nĀŋgĀm kwĀtĀtibap. Zuu kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt, zo bakŋĀ nĀmburĀn zagĀt. BakŋĀ zoren laŋ mĀman ambĀn zo tĀtat mĀme opmap. ¹⁰ Oi zuu kĀukŋĀ nĀmburĀn zagĀt, zoren zen a kutĀ nĀmburĀn zagĀt. A kutĀ bĀtnĀmbut, zen buŋ urĀwe. NĀi Āndiap. Oi nĀi gĀtĀm muyagibap. ZĀkŋĀ muyagemŋĀ narĀk pĀŋkĀnok Āndibap. ¹¹ Zuu mĀrum Āndeip, oi narĀk ziren mĀn Āndiap, zĀk a kutĀ nĀmburĀn zagĀt zeŋgĀren tĀrokwĀi nĀmburĀn karĀmbut upi. Oi tĀmbet agoagonjan geibap.”

GoonĀ bĀzagĀt, zorat den.

¹² “GoonĀ bĀzagĀt egin, zo a kutĀ bĀzagĀt. NarĀk ziren mĀn op Āndie. GĀtĀm Āsagibi. A kutĀ nepziŋĀ top-kwapŋĀ narĀk pĀŋkĀnok zuu sot a kutĀ op Āndibi. ¹³ A zen umziŋ kĀnogĀk ze i zuugĀt kore op kĀwaliziŋ

bikņan pam ândibi. ¹⁴ Oi Râma sot kâmbam kumbi. Oi Râma zâk kâtigem zângom kâbakņezingâbap. Wangât, Râma zâk a kutâ sot a zâizâiņ aksik patâ walâzingâm Kembu patâ op kinzap, zorat. Oi a kâmut zâk sot tâtat mame upme, zen gâsum sâlâpzângoip. Oi zen zâk sot pâlâtân op kâtigem ândie.”

Ambângât den.

¹⁵ Sumbem aņâ den yatâ sâmņâ târokwap dâtnogip, “Laņ mâman ambân too doņbep naņgâmņan ândei eksat. Too zorâņ a hânņâ hânņâ sot a sâk tobat ņâi ņâi sot den gându ņâi ņâi. ¹⁶ Oi a kutâ bâzagât zen sot zuu ârândâņ laņ mâman ambân zo kâsa okņaņgâm hâmbâ gakâņâ beknan mem naņgâne sâk bârak tâi sunumņâ nemņâ siņitņâ kârâbân une simbap. ¹⁷ Oi zo yen mân upi. Anutuņâ umziņan den zo pâi diņâ lum um kânok oi zuu kore okņaņgâm kâwaliziņ bikņan pam ândine Anutugât den bon upap. ¹⁸ Oi ambân eksat, zo kamân patâ. Zâk hân dâp a kutâ otziņgi kore okņaņgâbigât imbaņâ zemņâņgap.”

18

Babiloņ kamân giligâlaksâbap, zorat den.

¹ Oi sumbemân gâbâ sumbem a ņâi gâi egâwan. Zâk kâwaliņâ imbaņâ zemņaņgip. Hânân gem gâi âsakņandâ doņbep âsagem zeip. ² Zâk den kâtikņâ den sâm sâip, “Babiloņ kamân patâ giligâlaksap. Wâke zeņgât kamân uap. Wâke bâliņâ zoren âi tâtat mâme upi. ³ Zoren nii bâliņâ top top, zeņgât kamân uap. Kamân mâirâp ziņâ hân dâp a zen waiņ too ziņgâne nem um gulip op ârândâņ laņ mâman urâwe. Oi hângât a kutâ zen kamân zoren gam bâliņâ nep tuum ândiwe. Oi hân dâp aņgâgwanğâ a zen kamân zorat sikumgât aņgâgwanğâ

op sikumziņoot urâwe. Zorat opņâ giligâlaksap.”

Kamân patâ Anutugât sâtkât giligâlaksâbap.

⁴ Sumbemân gâbâ Kembugât den kâtikņâ itâ âsagei naņgâwan, “Arâpnâ, zen kamân zo birâm âinek. Zen zoren ândim bâliņâziņ betziņan mimbegât. Oi kut ņâi sâtņoot zeņgâren zâibapkât. ⁵ Kamân zorâņâ bâliņâ kwâkņan kwâkņan zem zari sumbem weegap. Oi zi Anutuņâ tosaņaņgât sap. ⁶ Kamân mâirâp ziņ bâliņ otziņgâwe, yatik otziņgâbi. Oi hâuņâ zo walâm otziņgâbi. Ziņâ too kâtik ziņgâne niwe. Zeņgoot too kâtik kâtikņâ ņâi ziņgâne nimbi. ⁷ Zen zâizâiņ op sii nalem kep kâmam tuum ândiwe, zorat dâp yatik sâknam sot umbâlâ muyageziņgâbi. Ziņâ umziņan itâ sâme, “ņâiņâ mân walâniņgâbap. Um âlebân ândim zâinat.” ⁸ Yatâ sâmegât sirâm zorenâk kut ņâi ņâi sâtņoot zeņgâren muyagibap. Mâsek sot isem umbâlâ sot pu. Oi kârâpņâ kut ņâi ņâi sem kamân zo ârândâņ simbap. Oi Kembu Anutu, zâk imbaņâ mariņandâ tosaziņâ mâkâbap.

Kamân zo sei a ziņ ekņâ umbâlâ upi.

⁹ Oi hângât a kutâ, zen kamân zorat mâirâp zen sot laņ ândiândiņ op sot bâliņâ sot sii nalem kep kâmam op ândiwe. Zen kamân zorat kârâp kâbakņâ zari ekņâ umziņ bâlibap. Umbâlâ op isebe. ¹⁰ Zen kamân zorat hâuņaņgât keņgât op kârebâk kin itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, Babiloņ kamân kâtikņâ, gâ hâuņâ kegâk muyagegigap.”

¹¹ Aņgâgwanğâ a kamânņâ kamânņâ, zen sikumziņ ņâiņâ sâņgân mimbap sâm isem umbâlâ upi. ¹² Sikum âlip top top itâ

angâgwanġâ urâwe. Goide kât, kât, kwâlak sânġân patâ, sânġum neulenoot kuriġâ sot kâmbum, nak, bâu patâ Elepangât goonġâ. Oi kut nġâ nġâ nakġâ tuume sot kâtġâ tuume. ¹³ Nalem wârânġoot topġâ topġâ sot too hitomġoot topġâ topġâ, wainġ too, kelâk, nalem top topġâ sot râma, makau, biosi, a lalaġ sot kore a ambân. Kut nġâ nġâ zo sânġân zâizâiġ yatâ angâgwanġâ urâwe. Angâgwanġâ a ziġâ kamân zorat marirâpġâ zengât itâ sâbi, ¹⁴ “Bonġâ muyaginât sâm ândime, zo buġ op nanġap, Oi sândokġâ zo buġ oip. Oi neule mot zo gulipkoip. Dum mân muyageziġgâbap.”

¹⁵ A kut nġâ nġâ angâgwanġâ op kât sikumziġoot urâwe, zen kamân zorat hâuġangât kenġât op kârebân kin isem umbâlâ op itâ sâbi, ¹⁶ “Yei, yei, kamân patâ, gâ pet hâmbâ neulenoot mem ândein. Oi neule top topġâ sânġân zâizâiġ zo kegâk buġ uap. Kut nġâ nġâ zo kek tâmbetkum nânġap.”

¹⁷⁻¹⁸ Oi wanġâ mariġâ sot wanġâ galem a sot wanġâ nep a zen kamân zoren sikum lam âim game, zen kamân kârâpkât kâbakġâ zari ekġâ kârebân tapġâ isem umbâlâ opġâ sâbi, “Kamân patâ itâ zo mân taap.” ¹⁹ Zen umbâlâ opġâ suundum âlat amit âgirâp op itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, gâgât op wanġâ mariġâ zen kât sikumziġoot urâwe. Kamân zi sâp kânok tâmbetkuap.”

Kamân patâ zo hiriġsâm balo op zimbapkât sâsâġ.

²⁰ “Sumbemân ândie, zen sâtâre upi. Anutugât siġġi a sot Aposolo sot Propete, zen sâtâre upi. Kamân patâ zorat mâirâpġâ ziġâ bâliġ otziġgâwe, tosa zorat hâuġâ Anutuġâ ziġap. Zorat sâtâre upi.”

²¹ Den yatâ muyagei sumbem a imbanġoot nġiġâ kât patâ nġâ mem zaatġâ lum pâi saruyân giari ko itâ sâip, “Babiloġ kamân patâ zo yatik kâbakġibap. Oi buġ op kwâtâtibap.

²² Kep kâmam sot uluwet mo lâmun zorat kwamit zoren mân âsagibap.

Oi bet kulem a zen zoren mân tubi. Nepkât kwamit mân âsagibap.

²³ Oi kârâp âsakġandâ zoren mân âsagibap. Oi a ambân mianġânâam kwamit mân âsagibap. Angâgwanġâ a zoren ândiwe, zen hân toren toren zengât walâziġgâm zâizâiġ op ândiwe. Kamân zorat kware sunġâ zorâġ hân dâp a umziġ gulipkoip. ²⁴ Propete a sot Anutugât siġġi a hân dâp zânġowe, zengât gilâm zorat tosa kamân zo zâkkâren zeipkât yatâ okġanġip.”

19

Sumbemân sâtâre utne Yohanenġâ nânġip.

¹ Oi sumbemân a kâmut patâ zen sâtâre utne kwamit nânġawan. Zen sâm âlip kwap itâ sâwe, “Oe, kubikkubik sot neule âsakġâ sot imbanġâ zo Anutuniġ, zâkkâren ziap. ² Zâkġâ kamân zorat tosa hâuġangât nep tuugi bonġâ sot dâp opmap. Laġ mâman ambân zâkkât kamân mâirâp, ziġ hân dâp a zen sot laġ ândinetâ ko tâmbetzânġoip. Zengât tosaziġangât hâuġâ ziġip. Oi Anutugât kore arâp zânġone muwe, zorat tosa zo mâkâm ziġip.”

³ Yatâ sâmġâ dum sâwe, “Oe, kamân patâ zorat kâbakġâ zâim zemâmbap.” ⁴ Oi a patâ ²⁴ sot zuu âlipġâ kimembut zen neule tâtatġan tâip, Anutu, zâkkât kiġ topġan gei tap sâm mâpâsem itâ sâwe, “Oe, zo perâkġak. Anutu sâm mâpâsinâ.” ⁵ Oi tâtatġan gâbâ den nġâ itâ muyageip, “Anutugât kore a zâizâiġ sot giġiġ, zen Kembu hurat kwapġâ sâm âlip kwâkġanġâneġ.”

Râmagât sâtâre.

⁶ Oi sumbemân a ambân doġbep patâ sâtâre utne kwamitġâ nânġawan. Zo too sâmbon kwamiragome yatâ sot sumbem kârâmap yatâ. Den itâ sâne nânġawan, “Oe, Kembu Anutuniġâ kembu otningâmâp. ⁷ Zorat nen sâtâre op sâm âlip kwâkġanġânâ. Oi Râma ambân

mimbam uapkât sâtâre patâ muyag-
ibap. Râmagât ambân siŋgiŋâ, zâk
târâkbârâk uap. ⁸Zâk sâŋgum kâukâu
mem ândibapkât nâŋgâŋŋip.”
(Sâŋgum kâu zirâŋâ Anutugât siŋgi
a zeŋgât orot mâmezîŋâ târârak.)

⁹ Oi sumbem aŋâ den ŋâi itâ
dâtnogip, “Kembuŋâ itâ sap, ‘Gâ itâ
kulemgu. Râmagât sâtâre op sii
nalem nimbigât zop sâip, zeŋgât
nâŋga sâtâreŋoot uap.’ ” Yatâ sâmpâ
sâip, “Den dâgogan, zo Anutugât
den bonŋâ.” ¹⁰ Yatâ dâtnogi nâ kiŋ
topŋan gei mâpâsibam ua kwâkânim
itâ sâip, “Yatâ mân ot. Nâ kore
a bukugâ. Bukurâpkâ Yesugât den
mem ândime, zeŋgât bukuyâk. Gâ
Anutuyâk mâpâsiban. Yesugât topŋâ
sâm muyamuyage, zo Kaapumgât
nep.”

*Yohaneŋâ Yesu sot arâpŋâ
ziŋgirip.*

¹¹ Oi nâ eksandâ sumbem pâroŋsâi
biosi kâukâu ŋâi tâi egâwan. Oi
kwâkŋan tâip, zâkkât kutŋâ sâi
bon opmap sot sâi âsagemap. Zâk
tosa hâuŋŋgât nep tuugi târârak
opmap. Bâliŋ mâme a zen kâmbamŋâ
zâŋgomap. ¹² Siŋâ toren toren
tobatŋâ kârâp bâlam yatâ. Kâukŋan a
kutâ pindok donbep taap. Oi sâkŋan
kutŋâ kulemgoi ziap, zo zikŋik
sâlâpkum nâŋgâmap. ¹³ Oi hâmbâ
kârep zo gilâm saŋgonsaŋgonŋâ
mem ândiap. Oi kutŋâ sâme, zo
Anutugât sât. ¹⁴ Oi eksandâ ari
sumbemân gâbâ sumbem kâwali
a kâmutŋâ kâmutŋâ zen biosi kâu
kwâkŋan tap moliwe. Hâmbâziŋ
kâu timan âlipŋâ yatâ. ¹⁵ Oi zâkkât
lâuŋan gâbâ sâu sâtŋoot kopgâmap,
zorâŋâ a zâŋgom kâbakŋezîŋgâmap.
Oi tân kâtikŋâ mem ândim a
kâmutŋâ kâmutŋâ, zeŋgât a kutâ
op galem otziŋgâmap. Oi waiŋ
bonŋâ ombonjan pam kwândâline
toonâ geimap, zâk yatik kâsarâpŋâ
zâŋgomap. Anutu, imbanâ mar-
iŋâ, zâkkât kukŋaŋgât op yatâ
otziŋgâmap. ¹⁶ Hâmbâŋan sot soonjan

kârân kulem itâ ziap, “A kutâ sot a
zâizâiŋ zeŋgât Kembu patâ.”

*Yesu zâk sâuŋandâ kâsarâp
zâŋgobap.*

¹⁷ Oi eksandâ sumbem a ŋâi
maayân kiri egâwan. Zâk zoren
kin nii sumbemân âim gawe, zen
aksik den kâtik sâm dâzâŋgoip,
“Ganek. Anutuŋâ sâi nalem patâ
muyagibâmapkât ga mindunek. ¹⁸ A
topŋâ topŋâ zeŋgât sunumziŋ nimbi.
A kutâ sot a sâtŋâ kâwaliziŋoot, a
patâ sot kore mâman a, a zâizâiŋ
sot gigiŋ ârândâŋ mune sunumziŋ
nimbi. Oi biosiziŋ yatâ munetâ
sunumziŋ nimbi.”

¹⁹ Oi zuu kâtik sot hângât a
kutâ sot kâwali a gakârâpziŋ min-
dune ziŋgirâwan. Zen Biosi kâu
kwâkŋan tâmap sot a gakârâpŋâ kâsa
otziŋgânam gawe. ²⁰ Oi zuu kâtikŋâ
sot propete sarâŋâ zet kâmbamân
loreitâ gâsuzikâwe. (Mârum propete
a sarâŋâ zuu kâtikŋaŋgât mâtenjan
sen mârât top top tuum a zuugât
undip mâteziŋan zeip sot a lopi-
ogâren pindiŋsâwe, zen um gulip
kwatziŋgip.) Oi zet gâsuzikâm
kârâp sem zemap, zoren zâpane
geiwet. ²¹ Oi nâmbutŋâ ko biosi
kâukâu kwâkŋan tâip, zo lâuŋan gâbâ
sâuŋâ gam zâŋgom naŋgip. Oi nii
ziŋâ gamŋâ sunumziŋ nemŋâ âkon
urâwe.

20

Sataŋ tâk namin pambi.

¹ Oi sumbemân gâbâ sumbem
a ŋâiŋâ gem gâi egâwan. Oi zâk
simgât mâtâp doŋgudoŋgunŋâ sot
tâk kâtikŋâ patâ mem gem gâip.
² Oi zâk oâ, mulum sâŋgiŋâ, wâke
zeŋgât patâziŋâ, Sataŋ, zâk gâsumŋâ
saamŋâ kendon 1 tausen tâgân zim-
bapkât Anutuŋâ sâm pindip. ³ Sâm
pindâm simân kâbakŋei giarip. Giari
mâtâp kâtikŋâ doŋgumŋâ mâtâp
sâbâŋâ mâtâp tuum doŋgoip.
Oi aŋâ aŋâ dum um gulip mân
kwatziŋgâm yenâk zem zeï kendon

1 tausen âkâbapkât sâmb pindip. Âki olaņne gam narâk pânġânok ândibap.

A kândom zaatpi, zengât den.

⁴ Oi zorenâk neule tâtatņâ tap ari egâwan. Eksandâ a gamņâ tâtatņâ kwâkņan tarâwe. Zen a tosaziņņgât den sâmb kwâkâbigât sâmb ziņgip. Oi a nâmbutņâ mârumb Yesugât opņâ sot Anutugât den mem ândiwe, zorat opņâ gânduziņ mânânġârâwe, zengât um dâpziņ egâwan. A zo, zen zuu kâtik sot zâkkât lopio mân mâpâsiwe. Oi zâkkât undip mâteziņan sot bitziņan mân mem ândiwe. Zengât um dâpziņ ziņġirâwan. Oi a zen sâkziņ gwâlâ utne ziņġirâwan. Oi zen Kristo sot a ambân kembu otziņġâm ândine kendon 1 tausen âkâbap. ⁵ Mumuņâ nâmbutņâ, zen ko mân zaatņâ kendon patâ 1 tausen âkâbapkât mambât zimbi. Zaatne ziņġirâwan, zo zaatzaat kândom. ⁶ Zaatzaat kândom, zoren zaatpi, zengât nânġa sâtâreņoot upap. A zo târârak ândie. A yatâ zo mumuņâ zagâtņâ mân tâmbetzânġobap. Zen Anutu sot Kristo kore otzikâm ândibi. Oi zâk sot a kutâ nep tuum ândine kendon patâ 1 tausen âkâbap.

Sataņņâ tâk namin ġâbâ gam a um ġulip kwatziņġâbap.

⁷ Oi kendon patâ 1 tausen âki Sataņ tâk olaņne tâk namin ġâbâ kopġâbap. ⁸ Kopġamņâ a kâmutņâ kâmutņâ hân dâpņâ um ġulip kwatziņġâbam âibap. Oi a kâmutņâ Gogo sot Magogo zo minduziņġâm um ġulip kwatziņġi kâmbam kumbigât ġabi. Zen a ambân donġbep, mân sâlâp zânġozânġoņ yatâ. Tenġâziņ saru sak yatâ. ⁹ Zen ġamņâ hân ġânduņ lân pitâm zem sipzânġowe. Anutugât a ambân kâmut sot kamân umņandâ ġâsumap, Yerusalem, zo haamġubi. Yatâ utne sumbemân ġâbâ kârâp ġei ziņġesibap. ¹⁰ Oi um ġulip kwatziņġâm ândeip, Sataņ, zâk kârâp patâ semap, zoren pane ġeibap. Zoren zuu sot propete sarâņâ zet

mârumb kâbakņezikâne ġei ândiwet. Zoren ârândânġ nġatik sirâm sâknam patâ nânġâm ândim zâimambi.

Tosagât hâuņâ mimbi.

¹¹ Oi nâ neule tâtatņâ patâ, kâukâu egâwan. Oi kwâkņan tâi egâwan, zobâ hân sot sumbem zet âi buņ urâwet. ¹² Oi a muwe, a zâizâiņ sot ġiġiņ, zen aksik tâtatņâ zorat topņan kine ziņġirâwan. Kine ekapņâ ekapņâ mem mâbâlakņiwe. Oi ekap nġai mâbâlakņiwe, zo ândiândi kâtikġât siņġi a zengât ekap. Oi a muwe, zen ândi mâmânziņņġât den ekabân mârumb kulemġuwe, zo ekņâ zengât den sâmb kwâkâwe. ¹³ Oi saruyân a mumuņâ ziwe, zo Anutuņâ sâi aksik zaat ġawe. Oi a mumuņâ zen mumuņâ kamânân ândiwe, zen aksik zaat ġawe. Oi mumuņâ zen ândiândiziņņġât topņâ sâmbâ hâuņâ melân ziņgip. ¹⁴ Oi mumuņâ sot mumuņ kamân zo lum kârâbân pane ġiarip. Kârâbân ġeigeiņ, zo mumuņâ zagâtņâ uap. ¹⁵ A ambân zen kutziņâ ândiândi kâtikġât siņġi a zengât ekabân kârumb mân muyaġemņâ kârâbân zâmbane ġeiwe.

21

Hân sot sumbem uņakņâ muyaġibabot.

¹ Oi nâ hân sot sumbem uņakņâ zikirâwan. Sumbem sot hân sâņġiņâ, zet buņ urâwet. Oi saru zâk yatik buņ oip. ² Oi tirik kamân, Yerusalem uņakņâ, zo sumbemân Anutugâren ġâbâ ġem ġai egâwan. Ambân nġai ayân pânâmb neule okņanġâme, yatâ oi egâwan. ³ Oi neule tâtatņan ġâbâ den kâtikņâ nġai nânġâwan, “Ek. Anutuņâ a zen sot ândibap. Zâkņâ a ambân osetziņan tâtat mâmme oi zen a ambân ġakârâpņâ op ândibi. ⁴ Anutu zikņik zen sot ândim sinziņ tooņâ saņġori zagâtņâ mân iseġi. Narâk zoren mumuņâ mo âġirâp, sâknam, umbâlâ, zo mân âsagibap. Kut nġai nġai sâņġiņâzo buņ op nanġâbap.”

⁵ Oi tātātņan tâip, Kembu, zâkņâ itâ dâtnogip, “Nâņgâ. Nâ sa kut nâi nâi uņakņâ muyagiap.” Yatâ sâmnâ sâip, “Gâ kulemgū, ‘Den zi, den bonņâ.’” ⁶ Oi itâ dâtnogip, “Hânân tuutuun, zo mârūm âkap. Nâ kândom sot bet. Nâ kut nâi nâi top kwâkwat sot tuum naņņanņgâņ. Nâi zâk toogât nâņgi nâ ândiândi too sinņan gâbâ too aam pinda nimbap. Too zo sâņņan buņ. ⁷ Nâi zâk Sataņ sot agom kâtigem walâbap, zâk too zo nimbap. Oi nâņâ zâkkât Anutuņâ ândia zâkņâ nagât nannâ op ândibap. ⁸ Ka keņgât upme sot Kembugât den mem birâbirâņ, kâmbam ku, laņ mâman a ambân, kware suņâ a, lopio hurat kwâkņanņgâme, sot den sarâ sâme, a zo, zen sim kârâbân ândim zâimambi. Sim kârâbân geigeiņ, zorâņâ mumuņâ zagâtņâ.”

Yerusalem kamân uņakņâ sumbemân gâbâ gibap.

⁹ Oi sumbem a nâmburân zagât hâkopziņan kut nâi nâi sâtņoot piksâi mem kirâwe, zengâren gâbâ nâiņâ nâgâren gam itâ sâm dâtnogip, “Gâna Râmagât ambân sinņi tirâpgobâ.” ¹⁰ Oi Kaapumņâ diinim um bâbâlâņ kwatniņi Sumbem aņâ diinim bak kârep nâi tâip, zoren zâim tirik kamân Yerusalem, sumbemân Anutugâren gâbâ geip, zo tirâpnogi egâwan. ¹¹ Anutugât neule âsakņandâ kamân zo kâpim zeip. Kamân zo kât neule âsakņâ âlipņâ zo yatâ zorâņâ tâip. ¹² Kamân zo poņ patâ saane haamgum kirip. Poņ zo mâtâp kubigâwe, zo kiin zagât. Oi hâņgi kiin zagât. Oi mâtâp zorat kwâkņan sumbem a kiin zagât tarâwe. Oi hâņgiyân Isirae a kâmut kâmutņâ kiin zagât, zengât kutziņ zeip. ¹³ Oi mirâsiņ takâtakâņan mâtâp karâmbut zeip. Oi mirâsiņ geigeiņan mâtâp karâmbut zeip. Oi toreņgen mâtâp karâmbut zeip. Oi toreņgen mâtâp karâmbut zeip. ¹⁴ Oi poņ topņan kât tandâ kiin zagât kin arip. Oi tandâ kiin zagât zoren

Râmagât Aposolo kiin zagât zengât kutziņâ zeip.

Yerusalem kamân uņakņanņgât tobatņâ.

¹⁵ Sumbem a den dâtnogip, zâkņâ tân nâi goide kâtņâ tuutuunâ mem kirip. Tân zorâņ kamâņgât poņ sot mâtâpņâ zorat dâp mem kirip. ¹⁶ Kamân zo muruk toren toren kimembut. Parâņâ sot binbinņâ sot kârepņâ, zo dâbâk. Sumbem aņâ tân mem kamân haamgum âim dâpkwâip. Tengâņâ 2 tausen 4 hânderet kilometa oip. Parâņâ binbinņâ sot kârepņâ, zo dâbâk oip. ¹⁷ Tân mem ândeip, zorâņ poņân pâi 66 kilometa oip. Aņâ dâp tuumen yatik sumbem aņâ mem ândim kamân zo dâpkwâip.

¹⁸ Poņ zo kât kâukâu neulenņoot, zorâņ tuuwe. Oi kamân zo goide kâtņâ tuutuun. Kât tobatņâ belo yatâ oip. ¹⁹ Poņ tandâ kât sâņņan zâizâiņâ kulem nâi nâi tuutuun. Tandâ kânok, zo kât kâu tobat belo yatâ zorâņ tuutuun. Kât zorat kutņâ Yaspa. Tandâ zagât, zo kât gwâlâgwâlâ, zorâņ tuutuun. Kât zorat kutņâ Sapaia. Kât tandâ karâmbuņ, zo kât kâuņâ tuutuun. Kât zorat kutņâ Agate. Kimembuņ, zâk kât kulemņâ mâpot tuutuunâ. Kât zorat kutņâ Emerali. ²⁰ Kât tandâ bâtnâmbuņ, zo kuriņ sot kâuņâ mâpot tuutuunâ. Kât zorat kutņâ Sadoniki. Tandâ nâmburân kânok, zo kât kuriņandâ tuuwe. Kât zorat kutņâ Konelian. Kât nâmburân zagât, zo gimbaņandâ tuutuun. Kât zorat kutņâ Krisolait. Oi tandâ nâmburân karâmbuņ, zo kât kâmbumņâ tuutuunâ. Kât zorat kutņâ Berili. Tandâ nâmburân kimembut, zo kât gimbaņoot mâpot tuutuun. Kât zorat kutņâ Topasi. Kât bâzagât, zo wâgân sot gimbaņâ mâpot tuutuunâ. Kât zorat kutņâ Krisoparase. Tandâ kiin kânok, zo kât dengop kuriņ yatâ zorâņ tuutuun. Kât zorat kutņâ Haiasinti. Tandâ kiin zagât, zo kât kuriņ tobat

nĀi zorāṅ tuutuunĀ. Kāt zorat kutṅā Ametisi. ²¹ Hāṅgi mātāp kiin zagāt, zo kaiput ṅilip patā ṅāi zorāṅ tuutuunĀ. Hāṅgi ṅāi ṅāiṅā zo yatik ka yatik tuum āiwe. Kamāṅgāt mātāp, zo goide kāt ālipṅā belo yatā zorāṅ tuum āiwe.

²² Kamān zoren tirik namā ṅāi mātā egāwan. Kembu Anutu, imbaṅā mariṅā, zākṅā tirik namāziṅ uap. Oi Rāma zāk ārāndāṅ. ²³ Oi kamān zoren Rāma zāk kārāp āsakṅā uap. Oi Anutugāt neule āsakṅā kamān zoren āsagemap. Zorāt kārāp āsakṅā mo kāin sot mirāsiṅ āsakṅā, zorat mātāp sābi. ²⁴ Hān dāp a kāmūtṅā kāmūtṅā, zen Rāmagāt āsakṅā zoren āndibi. Oi hān a kutā, zen kut ṅāi ṅāi neuleṅoot zo kamān zoren mem āibi. ²⁵ Kamān zoren mātāp ṅātiksābap kāt kamān zorat poṅ mātāp zo mātāp dooṅgubi. ²⁶ Hān dāp a kāmūtṅā kāmūtṅā, zen kut ṅāi hurat kwapme, hikpārākṅoot, neule ākṅaleṅoot, zo mem kamān zoren zāibi. ²⁷ Oi kut ṅāi ṅāi sumunṅā zo mātāp mem kamān zoren bagibi. A ambān bāliṅā upme mo a ambān sarā sāmē, zen kamān zo mātāp bagibi. A ambān mārūm āndiāndi kātikkāt siṅgi sāip, kutz-ṅā Rāmagāt ekabān ziap, zo zenjak kamān zo bagibi.

22

Āndiāndi too sot āndiāndi nak zo, zekāt den.

¹ Oi sumbem aṅā āndiāndi too tirāpnogi egāwan. Too zo salek, ālipṅā. Zo Anutu sot Rāma zekāt neule tātātṅā gobetṅān gābā takām gemap. ² Takām gemṅā kamān tātātṅān gemap. Oi too nāmbut nāmbut mātāp ziap. Too sātṅā toren toren zoren āndiāndi nakṅā kin ariap. Nak zorat bonṅā top topṅā kiin zagāt. Bonṅā zorāṅ kāin dāp muyagem hululunsāmāp. Oi hān dāp a zen nak iinṅā zo mem ālipziṅ upi.

³ Kamān zoren kut ṅāi ṅāi bāliṅā mātāp zimbap. Oi Anutu sot Rāma, zekāt a kutā tātātṅā zoren muyagei

arāpṅā zen zoren kore okṅāṅgām āndibi. ⁴ Oi zākkāt si sāṅgānṅā ek āndibi. Oi mātēziṅān zākkāt kutṅā zo zimbap. ⁵ Kamān zoren mātāp ṅātiksābap. Oi kārāp āsakṅā mo maagāt mātāp sābi. Kembu Anutuṅā mātāp yatā āsageziṅgābap. Oi kamān mātāp zen a kutāgāt nep tuum āndim zāimambi.

Sumbem aṅā Yohane den dukui pindiṅsām mātāpāsiṅ uap.

⁶ Sumbem aṅā itā sām dātṅogip, “Den zi bonṅā, Kembu Anutuṅā sām Kaapumṅā Propete a lāuziṅān den pāi sāwe. Oi Kembuṅā sumbem aṅā sāṅgonnogi kore a gākāṅā zen kut ṅāi ṅāi kek āsagibap, zorāt diṅā nāṅgābigāt kut ṅāi ṅāi zi tirāpnogon. Kembu zākṅā itā sap, ‘Nā kek gābat.’”

⁷ ṅāi zāk ekap ziren den sumbuṅā kuleṅgoi ziap, zo mulunāk mem āndei zākkāt nāṅga sātāreṅoot upap.

⁸ Oi Yohane, nā kut ṅāi ṅāi zo ek nāṅgāmṅā sumbem aṅā kut ṅāi ṅāi zo tirāpnogip, zākkāt kiṅ topṅān ge pindiṅsām mātāpāsiṅ orāwan.

⁹ Yatā ua ko kwākānim sāip, “Yatā mātāp upan. Nā kore a bukugā. Propete a sot bukurāpkā zengāt buku. Oi den ekap ziren ziap, zo mulunāk mem āndibi, zengāt buku. Gā Anutuyāk mātāpāsiṅ.” ¹⁰ Yatā sāmṅā itā dātṅogip, “Ekap zirat den sumbuṅā zo mātāp dooṅguban. Den zo bon upap kāt narāk wātāp uap. ¹¹ Zorat bāliṅ mātāp a zāk bāliṅ upā sām op āndibap. Oi a sumunṅā ṅāi sumun upā sām op āndibap. Oi a tātātṅā ṅāi tātātṅā āndibā sām āndibap. Oi um hālālu āndimāpṅā um hālālu yāk āndibā sām āndibap.

¹² “Nāṅgā. Kembu nā kek gābat. Nep tuume, zorat dāp sāṅgān mimbigāt mem gābat. ¹³ Nā kāndom sot bet. Nā topṅā sot kwakṅā. Top kwākwatṅā sot tuum kwākākwākāṅā.”

¹⁴ Hāmbāziṅ saṅgon kubikme, zengāt nāṅga sātāreṅoot uap. Zen sām ziṅgi kamān zoren bagim

ândiândi nak bonŋâ nimbi. ¹⁵ Kamân âkŋan ândibi, zen ko a wâu ulin yatâ, kware suŋâ a, a ambân laŋ ândiândiŋ sot lopio hurat kwapme, kâmbam kume sot sarâ den mem âkŋâlem ândime.

Yesuŋâ diiningâmap.

¹⁶ “Yesu nâ sumbem anâ sâŋgongua zâkŋâ kâmut gakârâpnâ den zi sâm muyagem ziŋgip. Nâ Dawidigât kiun sot kâmŋâ. Sâŋgelak patâ âsagei zâkkât haŋsâbâ sâi tâkap sâme, zo nâ.

¹⁷ Kaapumŋâ sot nâgât siŋgi ândime, zen nâgât itâ sâme, ‘Gâ gâban.’ Oi ŋâi zâk den zo nâŋgâbapŋâ yatik sâbap, ‘Gâ gâban.’ Nâi zâk toogât nâŋgâm ziren gâbap. Nâi zâk zorat okŋaŋgap oi ko ândiândigât too sâŋgân buŋ pinda nimbap.”

Yohanenŋâ girem sâip.

¹⁸ Ekap ziren den kânŋan kulemguan, zo sâlâpkum nâŋgâbi, zen girem dâzâŋgobâ. A ziŋ umziŋaŋgât op den ŋâi târokwapi, a zo Anutuŋâ kut ŋâi ŋâi sâtŋoot ekap ziren kulemguan, zoren târokwatziŋgâbap. ¹⁹ Oi a ziŋ den sumbuŋâ zi sâm gulipkubi, a zo, zeŋgâren Anutuŋâ ândiândi nakkât bonŋâ sot tirik kamâŋgât siŋgi den zo yatik sâm gulipkubap.

Den murukŋâ.

²⁰ Den zi sâm muyagiwe, zo tânguapŋâ itâ sap, “Kembu, nâ kek gâbat.”

“Perâkŋak. Kembu Yesu, gâ gâban.”

²¹ Kembu Yesugât um lumbe zeŋgâren zâi zem zimbap. Perâkŋak. Zo yatik.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Mataio 1:1-2:12
2	Mataio 2:13-3:6
3	Mataio 3:7-4:11
4	Mataio 4:12-25
5	Mataio 5:1-26
6	Mataio 5:27-48
7	Mataio 6:1-24
8	Mataio 6:25-7:14
9	Mataio 7:15-29
10	Mataio 8:1-17
11	Mataio 8:18-34
12	Mataio 9:1-17
13	Mataio 9:18-38
14	Mataio 10:1-23
15	Mataio 10:24-11:6
16	Mataio 11:7-30
17	Mataio 12:1-21
18	Mataio 12:22-45
19	Mataio 12:46-13:23
20	Mataio 13:24-46
21	Mataio 13:47-14:12
22	Mataio 14:13-36
23	Mataio 15:1-28
24	Mataio 15:29-16:12
25	Mataio 16:13-17:9
26	Mataio 17:10-27
27	Mataio 18:1-22
28	Mataio 18:23-19:12
29	Mataio 19:13-30
30	Mataio 20:1-28
31	Mataio 20:29-21:22

date	Scripture
1	Mataio 21:23-46
2	Mataio 22:1-33
3	Mataio 22:34-23:12
4	Mataio 23:13-39
5	Mataio 24:1-28
6	Mataio 24:29-51
7	Mataio 25:1-30
8	Mataio 25:31-26:13
9	Mataio 26:14-46
10	Mataio 26:47-68
11	Mataio 26:69-27:14
12	Mataio 27:15-31
13	Mataio 27:32-66
14	Mataio 28:1-20
15	Mareko 1:1-28
16	Mareko 1:29-2:12
17	Mareko 2:13-3:6
18	Mareko 3:7-30
19	Mareko 3:31-4:25
20	Mareko 4:26-5:20
21	Mareko 5:21-43
22	Mareko 6:1-29
23	Mareko 6:30-56
24	Mareko 7:1-23
25	Mareko 7:24-8:10
26	Mareko 8:11-9:1
27	Mareko 9:2-29
28	Mareko 9:30-10:12

February

March

date	Scripture
1	Mareko 10:13-31
2	Mareko 10:32-52
3	Mareko 11:1-26
4	Mareko 11:27-12:17
5	Mareko 12:18-37
6	Mareko 12:38-13:13
7	Mareko 13:14-37
8	Mareko 14:1-21
9	Mareko 14:22-52
10	Mareko 14:53-72
11	Mareko 15:1-47
12	Mareko 16:1-20
13	Luka 1:1-25
14	Luka 1:26-56
15	Luka 1:57-80
16	Luka 2:1-35
17	Luka 2:36-52
18	Luka 3:1-22
19	Luka 3:23-38
20	Luka 4:1-30
21	Luka 4:31-5:11
22	Luka 5:12-28
23	Luka 5:29-6:11
24	Luka 6:12-38
25	Luka 6:39-7:10
26	Luka 7:11-35
27	Luka 7:36-8:3
28	Luka 8:4-21
29	Luka 8:22-39
30	Luka 8:40-9:6
31	Luka 9:7-27

date	Scripture
1	Luka 9:28-50
2	Luka 9:51-10:12
3	Luka 10:13-37
4	Luka 10:38-11:13
5	Luka 11:14-36
6	Luka 11:37-12:7
7	Luka 12:8-34
8	Luka 12:35-59
9	Luka 13:1-21
10	Luka 13:22-14:6
11	Luka 14:7-35
12	Luka 15:1-32
13	Luka 16:1-18
14	Luka 16:19-17:10
15	Luka 17:11-37
16	Luka 18:1-17
17	Luka 18:18-43
18	Luka 19:1-27
19	Luka 19:28-48
20	Luka 20:1-26
21	Luka 20:27-47
22	Luka 21:1-28
23	Luka 21:29-22:13
24	Luka 22:14-34
25	Luka 22:35-53
26	Luka 22:54-23:12
27	Luka 23:13-43
28	Luka 23:44-24:12
29	Luka 24:13-53
30	Yohane 1:1-28

date	Scripture
1	Yohane 1:29-51
2	Yohane 2:1-25
3	Yohane 3:1-21
4	Yohane 3:22-4:3
5	Yohane 4:4-42
6	Yohane 4:43-54
7	Yohane 5:1-23
8	Yohane 5:24-47
9	Yohane 6:1-21
10	Yohane 6:22-40
11	Yohane 6:41-71
12	Yohane 7:1-29
13	Yohane 7:30-52
14	Yohane 7:53-8:20
15	Yohane 8:21-30
16	Yohane 8:31-59
17	Yohane 9:1-41
18	Yohane 10:1-21
19	Yohane 10:22-42
20	Yohane 11:1-53
21	Yohane 11:54-12:19
22	Yohane 12:20-50
23	Yohane 13:1-30
24	Yohane 13:31-14:14
25	Yohane 14:15-31
26	Yohane 15:1-27
27	Yohane 16:1-33
28	Yohane 17:1-26
29	Yohane 18:1-24
30	Yohane 18:25-19:22
31	Yohane 19:23-42

date	Scripture
1	Yohane 20:1-31
2	Yohane 21:1-25
3	Aposolo 1:1-26
4	Aposolo 2:1-47
5	Aposolo 3:1-26
6	Aposolo 4:1-37
7	Aposolo 5:1-42
8	Aposolo 6:1-15
9	Aposolo 7:1-29
10	Aposolo 7:30-50
11	Aposolo 7:51-8:13
12	Aposolo 8:14-40
13	Aposolo 9:1-25
14	Aposolo 9:26-43
15	Aposolo 10:1-33
16	Aposolo 10:34-48
17	Aposolo 11:1-30
18	Aposolo 12:1-23
19	Aposolo 12:24-13:12
20	Aposolo 13:13-41
21	Aposolo 13:42-14:7
22	Aposolo 14:8-28
23	Aposolo 15:1-35
24	Aposolo 15:36-16:15
25	Aposolo 16:16-40
26	Aposolo 17:1-34
27	Aposolo 18:1-21
28	Aposolo 18:22-19:12
29	Aposolo 19:13-41
30	Aposolo 20:1-38

date	Scripture
1	Aposolo 21:1-16
2	Aposolo 21:17-36
3	Aposolo 21:37-22:16
4	Aposolo 22:17-23:10
5	Aposolo 23:11-35
6	Aposolo 24:1-27
7	Aposolo 25:1-27
8	Aposolo 26:1-32
9	Aposolo 27:1-20
10	Aposolo 27:21-44
11	Aposolo 28:1-31
12	Roma 1:1-17
13	Roma 1:18-32
14	Roma 2:1-24
15	Roma 2:25-3:8
16	Roma 3:9-31
17	Roma 4:1-12
18	Roma 4:13-5:5
19	Roma 5:6-21
20	Roma 6:1-23
21	Roma 7:1-14
22	Roma 7:15-8:6
23	Roma 8:7-21
24	Roma 8:22-39
25	Roma 9:1-21
26	Roma 9:22-10:13
27	Roma 10:14-11:12
28	Roma 11:13-36
29	Roma 12:1-21
30	Roma 13:1-14
31	Roma 14:1-23

date	Scripture
1	Roma 15:1-21
2	Roma 15:22-16:7
3	Roma 16:8-27
4	1 Korinti 1:1-17
5	1 Korinti 1:18-2:5
6	1 Korinti 2:6-3:4
7	1 Korinti 3:5-23
8	1 Korinti 4:1-21
9	1 Korinti 5:1-13
10	1 Korinti 6:1-20
11	1 Korinti 7:1-24
12	1 Korinti 7:25-40
13	1 Korinti 8:1-13
14	1 Korinti 9:1-18
15	1 Korinti 9:19-10:13
16	1 Korinti 10:14-11:1
17	1 Korinti 11:2-16
18	1 Korinti 11:17-34
19	1 Korinti 12:1-26
20	1 Korinti 12:27-13:13
21	1 Korinti 14:1-17
22	1 Korinti 14:18-40
23	1 Korinti 15:1-28
24	1 Korinti 15:29-58
25	1 Korinti 16:1-24
26	2 Korinti 1:1-11
27	2 Korinti 1:12-2:11
28	2 Korinti 2:12-17
29	2 Korinti 3:1-18
30	2 Korinti 4:1-12
31	2 Korinti 4:13-5:10

August

September

date	Scripture
1	2 Korinti 5:11-21
2	2 Korinti 6:1-13
3	2 Korinti 6:14-7:7
4	2 Korinti 7:8-16
5	2 Korinti 8:1-15
6	2 Korinti 8:16-24
7	2 Korinti 9:1-15
8	2 Korinti 10:1-18
9	2 Korinti 11:1-15
10	2 Korinti 11:16-33
11	2 Korinti 12:1-10
12	2 Korinti 12:11-21
13	2 Korinti 13:1-14
14	Galata 1:1-24
15	Galata 2:1-16
16	Galata 2:17-3:9
17	Galata 3:10-22
18	Galata 3:23-4:20
19	Galata 4:21-5:12
20	Galata 5:13-26
21	Galata 6:1-18
22	Epeso 1:1-23
23	Epeso 2:1-22
24	Epeso 3:1-21
25	Epeso 4:1-16
26	Epeso 4:17-5:2
27	Epeso 5:3-33
28	Epeso 6:1-24
29	Pilipi 1:1-26
30	Pilipi 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipi 2:19-3:6
2	Pilipi 3:7-4:1
3	Pilipi 4:2-23
4	Kolosai 1:1-20
5	Kolosai 1:21-2:7
6	Kolosai 2:8-23
7	Kolosai 3:1-17
8	Kolosai 3:18-4:18
9	1 Tesalonike 1:1-2:9
10	1 Tesalonike 2:10-3:13
11	1 Tesalonike 4:1-5:3
12	1 Tesalonike 5:4-28
13	2 Tesalonike 1:1-12
14	2 Tesalonike 2:1-17
15	2 Tesalonike 3:1-18
16	1 Timoteo 1:1-20
17	1 Timoteo 2:1-15
18	1 Timoteo 3:1-16
19	1 Timoteo 4:1-16
20	1 Timoteo 5:1-25
21	1 Timoteo 6:1-21
22	2 Timoteo 1:1-18
23	2 Timoteo 2:1-21
24	2 Timoteo 2:22-3:17
25	2 Timoteo 4:1-22
26	Tito 1:1-16
27	Tito 2:1-14
28	Tito 2:15-3:15
29	Pilemonj 1:1-25
30	Hebiraio 1:1-14
31	Hebiraio 2:1-18

date	Scripture
1	Hebiraio 3:1-19
2	Hebiraio 4:1-13
3	Hebiraio 4:14-5:14
4	Hebiraio 6:1-20
5	Hebiraio 7:1-19
6	Hebiraio 7:20-28
7	Hebiraio 8:1-13
8	Hebiraio 9:1-10
9	Hebiraio 9:11-28
10	Hebiraio 10:1-18
11	Hebiraio 10:19-39
12	Hebiraio 11:1-16
13	Hebiraio 11:17-31
14	Hebiraio 11:32-12:13
15	Hebiraio 12:14-29
16	Hebiraio 13:1-25
17	Yakobo 1:1-18
18	Yakobo 1:19-2:17
19	Yakobo 2:18-3:18
20	Yakobo 4:1-17
21	Yakobo 5:1-20
22	1 Petero 1:1-12
23	1 Petero 1:13-2:10
24	1 Petero 2:11-3:7
25	1 Petero 3:8-4:6
26	1 Petero 4:7-5:14
27	2 Petero 1:1-21
28	2 Petero 2:1-22
29	2 Petero 3:1-18
30	1 Yohane 1:1-10

December

date	Scripture
1	1 Yohane 2:1-17
2	1 Yohane 2:18-3:2
3	1 Yohane 3:3-24
4	1 Yohane 4:1-21
5	1 Yohane 5:1-21
6	2 Yohane 1:1-13
7	3 Yohane 1:1-14
8	Yuda 1:1-25
9	Yohaneŋă den tikŋă 1:1-20
10	Yohaneŋă den tikŋă 2:1-17
11	Yohaneŋă den tikŋă 2:18-3:6
12	Yohaneŋă den tikŋă 3:7-22
13	Yohaneŋă den tikŋă 4:1-11
14	Yohaneŋă den tikŋă 5:1-14
15	Yohaneŋă den tikŋă 6:1-17
16	Yohaneŋă den tikŋă 7:1-17
17	Yohaneŋă den tikŋă 8:1-13
18	Yohaneŋă den tikŋă 9:1-21
19	Yohaneŋă den tikŋă 10:1-11
20	Yohaneŋă den tikŋă 11:1-19
21	Yohaneŋă den tikŋă 12:1-18
22	Yohaneŋă den tikŋă 13:1-18
23	Yohaneŋă den tikŋă 14:1-20
24	Yohaneŋă den tikŋă 15:1-8
25	Yohaneŋă den tikŋă 16:1-21
26	Yohaneŋă den tikŋă 17:1-18
27	Yohaneŋă den tikŋă 18:1-24
28	Yohaneŋă den tikŋă 19:1-21
29	Yohaneŋă den tikŋă 20:1-15
30	Yohaneŋă den tikŋă 21:1-27
31	Yohaneŋă den tikŋă 22:1-21